

Corona florida medicinae, sive De conservatione sanitatis / [Antonio Gazius]. - Copy 1

Contributors

Gazio, Antonio, 1449-1528.

Publication/Creation

Venice : Joannes et Gregorius de Gregoriis, de Forlivio, 20 June 1491.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/sjkqmrz>

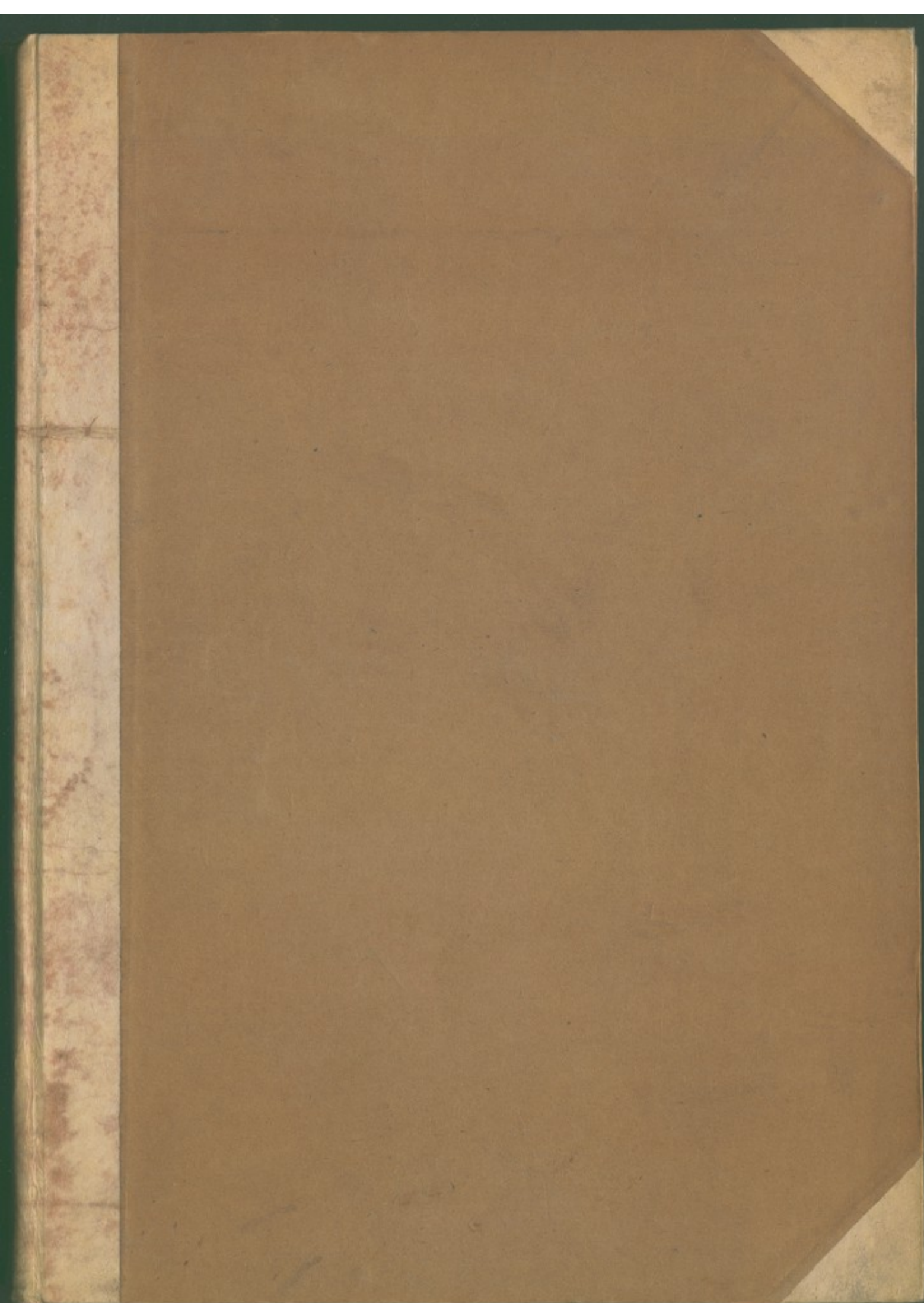
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

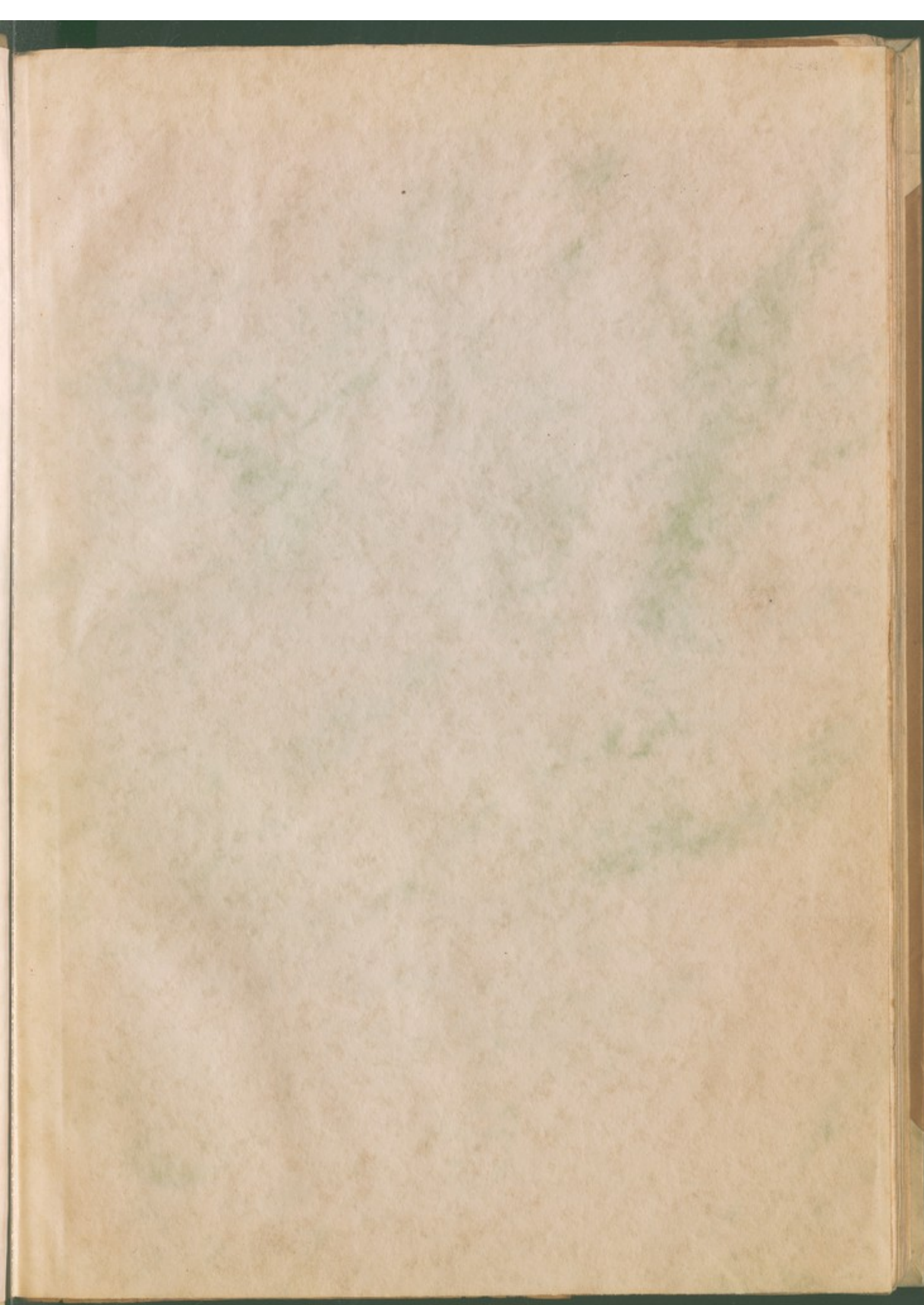
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1
Ven
0
91

Case 3.c.3.

C II

1
Ven
00
91

Div 2 (957)

June June 99

cpk
AS

f15v-

Gazius
Editio princeps

C.D

15/8

Hain-C. 7501

Pellechet 5003

Pr. 4578

951. GAZIUS, Antonius. Corona florida medicinae sive de con-
servatione sanitatis. Roman letter. 35 lines. 124 leaves,
the last blank. With printer's device. Initial letters supplied
in red and blue. Folio. Wrappers. Venice, Joh. and Gre-
gorius de Gregoriis, 1491. (20 lines) Frs. 150.—
Hain 7501. Proctor 4518. Pellechet 5003. Editio princeps. The author lived
at Padova, 1461-1528. Insignificant waterstains. A tiny wormhole through
the last leaves. . B.M.V. 541

Last 2 leaves wanting

Pad.
1461-1528

✓
42058

DE CONSERVATIONE SANITATIS.

1
Ven
00
91

DE CONSERVATIONE
SANTITATIS

Incipit tabula Capitulorum libri huius solemnissimi
qui Corona Florida Medicina: siue Conseruatio
sanitatis: intitulatur.

Capitulū primū i quo auctor inuocat altissimi &
sanctorum eius adiutorium.

Capitulū.ii. in quo auctor se excusat eo qd p̄s op̄
in iuuetute cōpillauerit ipsū & eddiderit.

Capitulū.iii. declarat & exponit titulū huius libri. s.
quare corona florida dictus sit & cetera.

Capitulū.iiii. ostēdit qd mors sit necessaria & qd au-
xilio medicorum minime possit remoueri.

Capitulū.v. in quo auctor ostendit mortē naturālē
posse beneficio medicorum retardari & uitam con-
sequenter prolongari.

Capitulū.vi. ostēdit qd sint falsi & apparentes medi-
ci & nō eligēdi pro suā uitā prolongatione.

Capitulū.vii. tractat de cōditiōibus ueri medici eli-
gēdi: quā se tenent ex pte animā.

Capitulū.viii. ostēdit quā sciētie & doctrine sint me-
dico eligendo necessarie.

Capitulū.iiii. declarat quos libros medic⁹ eligēd⁹
legere debeat & intelligere.

Capitulū.x. est quo auctor ostendit medicum eli-
gēdum practicū siue expertum ac boni iudicii esse
oportere.

Capitulū.xi. ponit cōditiōes medici eligendi se tenē-
tes ex parte corporis.

Capitulū.xii. docet eligere medicū ex uita ei⁹ & cō-
plet sermonē de medicis & eorū electione.

Capitulū. x.ii. ostendit qd medic⁹ elect⁹ debeat
complexionem sui domini naturalem cognoscere
& quomodo.

Capitulū.xiii. ostēdit qd medic⁹ debeat cognoscere
& intelligere consuetudinē & uitā domini sui & de
mū quid ipsū agere debeat.

Capitulū.xv. demonstrat qd regimen sanitatis sit
unicuiq; hominum: quantumuis sanissimo nece-
sarium.

Capitulū.xvi. ostendit qd aeris dispositiones confi-
derande sint ratōne multorū ex eis prouenientū no-
cumentorum.

Capitulū.xvii. docet cognoscere qui aer bon⁹ sit &
eligēdus & qd malus existat fugiendus.

Capitulū.xviii. ostēdit locū situm & cōditiōes eli-
gēdā habitationes: p̄ sanitatis cōseruatione.

Capitulū.xviii. reddit causā eorū quā dicta
sūt in superiori capitulo & bonitatē & malitiā uen-
torum ostendit.

Capitulū.xx. ostendit quomodo rectificādus & al-
terād⁹ sit aer in omni āni tēpore atq; qualiter uiuen-
dū sit in uere: astate: autūno et hieme.

Capitulū.xxi. cōtinuat dictis dicenda ostēdēs quid

sit exercitiū & quid eius oppositū.

Capitulū.xxii. tractat. de nocumentis ex nimia ge-
te & ex ocio prouenientibus.

Capitulū.xxiii. ostēdit quā sint iuuamēta & utilita-
tes exercitiū & animā in corpus prouenientis

Capitulū.xxiiii. ostēdit qd exercitiū cōseruet optie
sanitatē & meli⁹ quā si corpus dietaretur uel cū so-
lutiuis purgaretur medicinis.

Capitulū.xxv. ostēdit quā corpora se exercere non
debeant: & quā non possunt quid loco eius facere
habeant.

Capitulū.xxvi. ostēdit qd & quot fieri oporteat aū-
tū exercitandus suū incipiat exercitiū.

Capitulū.xxvii. declarat qd nec hora replectōis neq;
hora oninimode inanitiōis sit exercitādū.

Capitulū.xxviii. docet cognoscere horam electā
& ad exercitandum conuenientem: & quando ip-
sa sit per sua signa.

Capitulū.xxviii. ostendit quod gen⁹ exercitiū uni-
cuiq; complexionis: etati: sexui & cetera. conueniens
sit & necessarium.

Capitulū.xxx. ostendit quā quantitas & mensu-
ra siue quis terminus exercitiū uniuscuiusq; cō debeat

Capitulū.xxxi. ostēdit quā ab exercitatis sint ob-
seruenda: post exercitiū cōueniens in qualitate &
quātitate.

Capitulū.xxxii. declarat qui l sit coit⁹ & de q̄ specie
eius sit determinādū: & postremo ostēdit appetit⁹
mulieris ad uenerē insatiabilitatē.

Capitulū.xxxiii. ostēdit iuuamēta & utilitates coit⁹
moderati & declarat nocumēta q̄ accidunt ex dimis-
sione ei⁹ cū assuetus fuerat.

Capitulū.xxxiiii. declarat quā nocumenta pro-
ueniant ex superfluo coitu & frequēto in mēbra
& totū corpus.

Capitulū.xxxv. ostendit quibus naturis seu comple-
xionibus coitus maxime noceat & in quo anni tē-
pore.

Capitulū.xxxvi. ostēdit quibus naturis & corpibus
coitus tēperat⁹ maxime cōueniat: ac supflū⁹ & fre-
quēs min⁹ noceat.

Capitulū.xxxvii. ostēdit in quo āni tēpore & in q̄
hora diei naturalis sit ueneri operam dandum se-
curius.

Capitulū.xxxviii. ostendit qd fugere debeat religiosi
& qd dimittere uolētes a coitu abstinere.

Capitulū.xxxviii. ostēdit qd facere oporteat eos qd a
ueneris nollūt molestari.

Capitulū xxxx. declarat qd sit balneū & qd cōditio-
nes debeat obseruari a uolētib⁹ in aqua calida arti-
ficialiter balneari.

Capitulū xxxxi. ostēdit qd sint iuuamēta balnei aq̄
frigida & qd possint & quādo ipso uti secure: & de
mū cōtinuat dictis dicenda.

Capitulū. xxxxi. ostēdit causā necessitatis quotidi-
anæ refectōnis ex cibo & potu.
Capitulū. xxxxi. ostēdit quæ & quāta sit utilitas re-
fectōnis cū cibo & potu.
Capitulū. xxxxi. ostēdit qualiter substantia re-
ficiētū in bonitate uel malitia consideranda sit ad
sanitatem.
Capitulū. xxxxi. ostēdit q̄s mod⁹ substantiæ cibogē
eligendus sit ad sanitatē. I. an grossi uel subtiles cibi
sint māducādi & q̄ sint huiusmōi declarat.
Capitulū. xxxxi. ostēdit q̄ sint cibaria grossa q̄ de
licatis pprie & q̄scētib⁹ maxie inimicā: & an du-
ris uel mollibus cibis utēdū sit.
Capitulū. xxxxi. declarat q̄ cibi sanitatis cōserua-
tiui nō sint nec esse debeant ualde calidi aut frigidi
sicut nec ualde humidi uel siccī uirtualiter.
Capitulū. xxxxi. ostēdit q̄ sapores cibogē cōside-
rādi sint ad sanitatis cōseruatōem
Capitulū. xxxxi. ostēdit naturam & pro-
prietates dulcedinis & rerum dulcium tangendo
utilitates & iuuamenta simul cum eorum nocu-
mentis.
Capitulū. l. determinat de amaritudine & cibis
amaris & de eorum proprietatibus iuuamentis &
nocumentis.
Capitulū. li. ostēdit naturā salēdinis declarando iu-
uamēta utilitates & salisq̄ nocumēta.
Capitulū. lii. ostēdit naturā acuti saporis & nocumē-
ta pueniētia ex acutis comestibilib⁹.
Capitulū. liii. ostēdit naturam iuuamenta &
nocumenta unctuosarum rerum simul & de infir-
pidis & qualitate ipsarum q̄ breuiter perstrin-
gendo.
Capitulū. liiii. agit de sapore acetoso ostēdēs utilita-
tes & dāna ipsius & rege acetosage.
Capitulū. lv. ostēdit complexionem: uirtutem uti-
litates & nocumenta stiptici & pōtici sapogē.
Capitulū. lvi. ostēdit quantū faciūt ad sanitatis cōser-
uatōē cibi & potus delectabiles & si aliquāter su-
erit minus q̄ comēdati: deteriores.
Capitulū. lvii. ostēdit q̄ reficiētia cū cōtrariis de-
beāt alterari: cū fuerint alicuius excellētis qualitas
uel cōplexio assumētis discrasata.
Capitulū. lviii. ostēdit quæ debeat esse refectōis quā-
titas: & q̄ nocumēta pueniant ex supflua.
Capitulū. lviii. declarat quæ sit competens refectōis
mensura unicuiq̄: propria: & quotiens sit comedē-
dū i die: & quādo pl⁹: & quādo minus.
Capitulū. lx. ostēdit q̄ diuersa cibaria i una refectō-
ne nō sint assumēda declarādo nocumēta q̄ pueni-
unt ex illa cibogē diuersitate.
Capitulū. lxi. ostēdit q̄s ordo i diuersogē reficiētū af-
suprōe sit obseruādus & q̄ cibi antepōnēdi sint et q̄
postpōnēdi.

Capitulū. lxii. ostēdit q̄ cibi eligēdi sint ad sanitatis
cōseruatōē quātū ē ex pte eogē.
Capitulū. lxiii. ostēdit q̄ cibi & potus pportionati
cōplexioni & cōsuetudinē sint eligendi.
Capitulū. lxiii. ostēdit quomodo cibi sint eligen-
di secundum qualitatem & fortitudinē exercitiū.
Capitulū. lxv. ostēdit qui cibi secundum unum
quodq̄ temp⁹ anni sint eligēdi ad sanitatē.
Capitulū. lxvi. declarat q̄ hora cōueniēs sit ad refici-
endū corpus tā ex pte corporis q̄ ex pte dici & tem-
poris anni.
Capitulū. lxvii. ponit cōditiones quas debet habe-
re triticū ex quo panis sanis ē cōficiendus.
Capitulū. lxviii. ponit cōditiones quas debet habe-
re laudabilis farina ēt ex electo tritico
Capitulū. lxviii. ostēdit quō & ex q̄bus panis lau-
dabilis sit cōficiendus.
Capitulū. lxx. ostēdit quō coquendus sit panis & q̄
sint nocumēta ei⁹ cū azimus fuerit aut nō coct⁹ ad
sufficiētiā.
Capitulū. lxxi. ostēdit q̄s panis sit laudabilis & eli-
gendus: & q̄ sint iuuamenta & utilitates eius.
Capitulū. lxxii. ostēdit quāta sit cōueniētia carnis
ad corpus humanū: & pponit q̄ cōsiderāda & seri-
bēda sint de carne.
Capitulū. lxxii. ostēdit quæ caro melior sit eligibili-
or ad sanitatē: an ea quæ ex domesticis accipit aia-
libus: an q̄ ex siluestribus.
Capitulū. lxxiii. ostēdit q̄ caro domesticogē melior
sit ad sanitatē: an eogē quæ in domo continue nu-
truntur: an illogē q̄ in capis pascūtur.
Capitulū. lxxv. ostēdit quæ magis eligenda sit ex
carnibus masculorum: fœminarum & castratarum
animāliū.
Capitulū. lxxvi. ostēdit quæ caro melior sit animalī
um nouiter natogē uel iuuenū aut uetogē & decrepi-
torum & cetā.
Capitulū. lxxvii. ostēdit q̄ caro laudabilior sit ad sa-
nitatē obseruāda: an ea q̄ mediocriū pinguiū uel ma-
culogē animalū fuerit.
Capitulū. lxxviii. ostēdit quomodo coquendæ
sint carnes macræ & quomodo pingues declaran-
do uirtutē & naturam assatarum frigarum & elixa-
tarum.
Capitulū. lxxviii. ostēdit naturā & pprietates car-
nis salite declarādo q̄ carnes possint & debeāt saliri
& quæ minime.
Capitulū. lxxx. ostēdit naturā carnis hedinx cū ppri-
etatib⁹ ei⁹ & iuuamētis.
Capitulū. lxxxi. ostēdit naturā pprietates & iuuamē-
ta carnis utulinæ lactētis et nō lactētis.
Capitulū. lxxxii. ostēdit naturā & utilitates carnis a-
gnine iuuenis & malitiæ & nocumenta eiusdē cū te-
nella & lactēs adhuc fuerit.

Capitulum.lxxxiii.ostēdit qualis naturā sit caro por-
cina & quæ sint eius nutrimenti utilitates & iuua-
menta.

Capitulum.lxxxiiii.ostendit naturam carniū ca-
stratorum declarando quæ ipsarum laudabiles sint
& quæ non.

Capitulum.lxxxv.ostēdit naturā & malitiā carnis bo-
uinæ & uaccinæ & precipue uetere declarando ne-
cū mēta q̄ ex eis pueniūt.

Capitulum.lxxxvi.ostendit naturam carniū le-
poris cuniculorum & uulpis cum suis iuamētis &
nocumētis.

Capitulum.lxxxvii.ostendit naturam carniū cer-
ui & capreoli & dammæ cum earum iuamētis &
nocumētis.

Capitulum.lxxxviii.determinat de carnibus ericii
terrestres:camelii:ursi:& reliquorum talium anima-
lium.

Capitulum.lxxxviiii.comparat uolatilium ad am-
bulatium & quadrupedum carnes ostendēdo q̄ sint
laudabiliores eaz & demū ponit nōnulla circa uo-
latilia obseruāda.

Capitulum.lxxxix.ostendit naturā & bonitates car-
nis gallinacæ & caponum uel castratorum suo-
rum.

Capitulum.lxxxxi.ostēdit naturā carniū anatis & an-
seris declarando q̄ ptes ipsaz sint eligēde.

Capitulum.lxxxxii.ostendit naturam & utilitates
carnis pullorum columbarum & nocumēta carnis
eoz iuuenum.

Capitulum.lxxxxiii.ostēdit naturā pauonum & nutri-
mētū ei⁹ malū fore & illaudabile.

Capitulum.lxxxxiiii.ostendit naturam carnis p̄di-
cū et utilitates & iuamenta ipsius ad corporis cō-
fortationē.

Capitulum.lxxxxv.ostendit naturam carniū stae-
norum fasianorum & similium cum earum iuua-
mentis.

Capitulum.lxxxxvi.ostēdit naturam carniū co-
turnicū siue qualeaz & turtuz declaratq̄ modū p̄-
paratiōis ipsaz.

Capitulum.lxxxxvii.ostēdit naturam carniū stru-
tionis gruis & aliarum anim aquaticarum du-
ras carnes habentium:declarando quomodo p̄pa-
rāde sint.

Capitulum.lxxxxviii.ostendit naturam carniū tur-
dorum merulorum passerum & aliaz minutarum
anim.

Capitulum.lxxxxviiii.ostēdit naturam manifestarū p̄-
tīū animalium declarando q̄ sint eligibiliores & sa-
niores.

Capitulum.c.ostēdit uariā mēbroz ualde carnofo-
rū declarando q̄ meliora sint ex eis.

Capitulum.ci.ostēdit q̄ ptes de exterioribus uolatilū
sint magis eligēde .sanioresq̄.

Capitulum.cii.ostendit naturā cerebri cū suis nocu-
mentis & quomodo preparari debeat anteq̄ man-
ducetur.

Capitulum.ciii.ostēdit naturā nuchæ & medulle cū ca-
rū malitia suisq̄ cū nocumētis

Capitulum.ciiii.ostendit naturam oculorum & lin-
gue pro quanto uia cibi faciant ad nutrimentum.

Capitulum.cv.ostendit naturam carnis aurium na-
rium:cutis:gutturis & similibus cartilaginofoz.

Capitulum.cvi.ostēdit naturā cordis & pulmōis & q̄
tū in uia nutrimenti faciūt ad sanitatem.

Capitulum.cvii.ostēdit naturā stomachi:matricis inte-
stinorū & similibus pro quāto uia cibi & nutrimenti fa-
ciūt ad sanitatē.

Capitulum.cviii.ostēdit naturā epatis & splenis p̄ ut
faciūt ad nutrimentū declarando q̄ ipsaz sint melio-
ra & eligibilia.

Capitulum.cix.ostēdit naturā testiculorū renū &
ubez de eis quod sit magis eligēdū.

Capitulum.cx.ostendit naturam pedum & cauda-
rum animalium in uia nutrimenti & quomodo p̄-
parādi.

Capitulum.cxi.ostēdit naturā sanguinis & pinguedinis
p̄ quāto uia cibi quādoq̄ sumūtur.

Capitulum.cxii.ostendit naturā complexionem
utilitates & iuamenta ouorum in uia nutrimenti
tantummodo.

Capitulum.cxiii.ostendit q̄ oua sint meliora ad sani-
tatē & q̄ nutritibilia & magis eligēda.

Capitulum.cxiiii.ostēdit quomō coquāe oua & q̄
modus coquēdi sit melior ad sanitatē.

Capitulum.cxv.ostēdit qd sit lac & q̄ sit ei⁹ natura si-
ue cōplexio.

Capitulum.cxvi.ostēdit quale quātūq̄ sit lactis nutri-
mētū & q̄ sint ipsius utilitates.

Capitulum.cxvii.ostēdit quod lac sit bonum & lau-
dabile ad sanitatē & quas debeat habere cōditōnes

Capitulum.cxviii.ostendit quod lac sit malum &
qd acetosum & quæ nocumenta pueniant ex eis.

Capitulum.cxix.ostendit de specieb⁹ lactis q̄ sūt in
usu q̄ sit melior & eligibilior.

Capitulum.cxx.declarat quib⁹ corporibus & naturis
lac etiā electū sit cōueniēs.

Capitulum.cxxi.ostēdit quomodo preparandum
sit lac & quæ alia obseruanda sint ante ipsius assu-
ptionem.

Capitulum.cxxii.ponit q̄ sint obseruāda post lactis as-
suptiōē ne in stomacho corrūpatur.

Capitulum.cxxiii.ostēdit q̄ nocumēta proueniāt ex
assidua lactis etiā boni assuptiōne in multa corpo-
ris mēbra.

Capitulū.cxxiii.ostendit naturā quorundam lacti-
ciniorum scilicet lactis coagulati:capitis lactis:buti-
ri & huiusmodi.
Capitulū.cxxv.ostēdit naturā casei recētis nō sali-
ti & illius etiā q modicū salis habuerit.
Capitulū.cxxvi.ostēdit naturā casei saliti & ueteris
etiā nō saliti & quā sint eorum nocumēta.
Capitulū.cxxvii.ostendit q̄s caseus sit bonus & eli-
gendus & quā sint obseruanda in eius comestio-
ne.
Capitulū.cxxviii.ostendit in uniuersali cōplexionē
piscū & nocumēta quā proueniūt ex assidua ipso-
rū comestione.
Capitulū.cxxviii.ostēdit naturā piscū maritimorū
& ipsos esse p̄ceteris eligēdos.
Capitulū.cxxx.ostēdit q de piscibus fluuiialib⁹ digē-
di sint ratione fluminis & aquā in qbus nati sūt &
degūt cōtinue atq̄ nesciūt.
Capitulū.cxxxi.ostendit q̄ pisces fluuiales sint eligē-
di ratione anexoꝝ flumini:declarando q̄ pisces pe-
trofi optimi sint & reliq̄s saniores.
Capitulū.cxxii.ostēdit q̄ pisces lacunay & palu-
dum reprobandi sint & q̄ pastus piscium sit intelli-
gendus.
Capitulū.cxxxiii.ostēdit cōditiones quas debent
habere pisces laudabiles ex pte carnis & quātītatis
eoz̄. s̄. an magni sint puis meliores & cetera.
Capitulū.cxxxiiii.ostēdit qui pisces eligendi sint
ex parte squamarum & quā partes ipsorū sint lau-
dabiliōres.
Capitulū.cxxxv.ostēdit qbus modis pisces cog de-
beat & quomō meliores & qbus cū rebus p̄paradi
atq̄ cōdiendi sint anteq̄ manducent.
Capitulū.cxxxvi.ostēdit naturā cācroꝝ & piscū sa-
litoꝝ cū proprietatibus eoz̄ & cetera.
Capitulū.cxxxvii.ponit octo cōditōnes & regulas
in comestione piscū obseruādas.
Capitulū.cxxxviii.docet cognoscere cōplexionē p̄-
mā olerā omniū per odorem & saporem simul &
cetera.
Capitulū.cxxxviii.ostēdit q̄ olera nō sint comedē-
da eo quia nutrimentū eoz̄ sit malū & precipue sil-
uestriū omnino fugiendū.
Capitulū.cxxxix.ostēdit de qbus sit deinceps scribē-
dū & quomodo illa sint a legentibus intelligenda.
Capitulū.cxxxxi.ostēdit naturā & p̄prietates ace-
tosā & apii domestici pro ut faciūt ad cibū.
Capitulū.cxxxix.ostēdit naturā & p̄prietates basi-
liconis maioris & minoris siue gariofilati.
Capitulū.cxxxix.ostēdit naturā & p̄prietates
blitis boraginis & buglosā cū iuuamētis eaz̄.
Capitulū.cxxxix.ostēdit naturā p̄prietates

& nocumēta caulū & omnium specierū ipsa-
rum.
Capitulū.cxxxv.ostēdit naturā endiuie & cicoreā
q̄ ē una species eius cū suis iuuamētis & nocumētis
pro ut ueniūt ad cibū.
Capitulū.cxxxvi.ostēdit naturā erucā cū proprie-
tatibus ei⁹ & nocumētis.
Capitulū.cxxxvii.ostēdit naturā feniculi & mo-
dum utendi ipso sicut & ceteris huiusmodi aperiti-
uis.
Capitulū.cxxxviii.ostendit naturā lactucā po-
nēdo laudes eius & iuuamenta ipsiusq̄ ad sanitatē
nocumēta.
Capitulū.cxxxviii.ostendit naturā & proprie-
tates maioranā: melisse: & mente quo ad cibum &
cetera.
Capitulū.cl.naturā ostēdit nasturtii p̄ quāto uia ci-
bi quādoq̄ uenit cū salatitiis.
Capitulū.cl.ostēdit naturā petresolini: p̄taphilōis
& portulacā pro quāto faciūt ad cibū & ut sic ad
sanitatem.
Capitulū.cl.ostēdit naturā & proprietates rorisma-
rii & rutā iua nutrimenti.
Capitulū.cl.ostēdit naturā saluiz: sinapis: spina-
chie & sparagi pro ut uia nutrimentū ingrediūt.
Capitulū.cl.ostēdit naturā radicū in uniuersali
declarando quāle sit nutrimentum earum: deinde
descendit ad aliū describendo proprietates eius.
Capitulū.clv.ostendit naturā bulbi siue scalo-
nie & cepe cum nutrimento & proprietatibus eo-
rum.
Capitulū.clvi.ostēdit naturā radicū cariotā & enu-
lā cū p̄prietatibus ipsaz̄ facientib⁹ ad sanitatis cō-
seruationē.
Capitulū.clvii.ostēdit naturā & p̄prietates napo-
rum & pastinacā in uia nutrimentū.
Capitulū.clviii.ostendit naturā proprietates &
operationes porrorum pro quanto faciunt ad nu-
trimentum.
Capitulū.clviii.ostēdit naturā & proprietates ra-
paz̄ pro quanto faciunt ad cibū.
Capitulū.clx.ostēdit naturā p̄prietates & nocumē-
ta ex comestione raffani puenientia.
Capitulū.clxi.ponit cōditiones attēdēdas circa semī-
na seu legumina quā pro ferculis accipiūt.
Capitulū.clxii.ostēdit naturā & proprietates ciceris
albi & rubei in uia nutrimenti.
Capitulū.clxiii.ostēdit naturā sabaz̄ & dorā pro
q̄to uia cibi faciūt ad sanitatē.
Capitulū.clxiii.ostēdit naturā farri frumenti & spel-
tā declarando quāle sit & quantum utriusq̄ nutri-
mentum.

Capitulum. clxv. ostendit naturā & proprietates fa-
seolorū alborū & rubeorū in uia cibi.

Capitulum. clxvi. ostendit naturā lētis & nocumen-
ta prouenientia ex comestione ipsius.

Capitulum. clxvii. ostendit naturam & proprietates
lupinorū & modū preparationis ipsorum.

Capitulum. clxviii. ostendit naturam & propieta-
tes mīli in uia nutrimenti & panis eius similiter.

Capitulum. clxviii. ostendit naturā & proprietates or-
dei pro quanto in uia cibi & nutrimenti uenit.

Capitulum. clxx. ostendit naturā & proprietates pa-
pauens pro ut uia cibi utit a quibusdā.

Capitulum. clxxi. ostendit naturā & nutrimentū pani-
ci & quibus modis debeat preparari.

Capitulum. clxxii. ostendit naturam & nutrimen-
tum pisorum & robiliorum cū proprietatibus eorū.

Capitulum. clxxiii. ostendit naturam & propieta-
tes rizi & quibus modis ipsum debeat preparari.

Capitulum. clxxiii. incipit de fructib⁹ pertractare de
clarando quod ipsi nequaquā sint manducandi ra-
tione parui eorū nutrimenti.

Capitulum. clxxv. ostendit fructus non esse mandu-
candos ratione sui parui nutrimenti quam plura
inducētis nocumēta cū quibusdā regulis attēdēdis.

Capitulum. clxxvi. ostendit quibus hominibus fru-
ctus minus noceant & in qua hora assūmendi
sint.

Capitulum. clxxvii. ostendit qui fruct⁹ permaxime sint
fugiedi & quid etiā facere oporteat post laudabiliū
fructuū comestionem.

Capitulum. clxxviii. ponit naturā & nutrimentū pro-
prietatesq; angurie quæ dicūt batecha.

Capitulum. clxxviii. ostendit naturā pprietas & iu-
uamenta capparorū in uia nutrimenti.

Capitulum. clxxx. ostendit naturam proprietates
& malitiam nutrimenti citrulorum & cucume-
rum.

Capitulum. clxxxi. ostendit naturam proprietates
& iuuamenta cucurbite in uia solummodo nutri-
menti.

Capitulum. clxxxii. ostendit naturam : nocumenta
& perniciofa pericula ex fungorum comestione
prouenientia & qui eorum eligendi sint & quomo-
do preparandi.

Capitulum. clxxxiii. ostendit naturam propieta-
tes & nutrimentum tuberum quæ tartufule dicūt.

Capitulum. clxxxiii. ostendit naturam melonum
& proprietates eorum in uia nutrimenti declaran-
do qui eorum deteriores & qui minus nociui exi-
stant.

Capitulum. clxxxv. incipit pertractare de fructibus ar-
borū declarando quibus naturis humidi siue recen-
tes: & quibus sicci fructus cōueniant.

Capitulum. clxxxvi. ostendit naturam nutrimen-
tum & utilitates amigdalorum dulcium in uia cibi
solummodo.

Capitulum. clxxxvii. ostendit naturam & nutrimē-
tum auelantarum cum suis & iuuamentis & nocu-
mentis.

Capitulum. clxxxviii. ostendit naturā & proprietates
castanearū nutrimentūq; earum atq; modum coctio-
nis & preparationis ipsarū.

Capitulum. clxxxviii. ostendit naturam ceraforum
dulcium & acriū cū eorū iuuamentis & nocumētis.

Capitulum. clxxxx. ostendit naturā & proprietates iu-
uamenta q; citoniorū siue costanorū.

Capitulum. clxxxxi. ostendit naturā proprietates &
iuuamēta citri & partiū eius similiter.

Capitulum. clxxxxii. ostendit naturam proprietates
efficiū siue nocumēta, prouenientia ex comestione
crisomulorum.

Capitulum. clxxxxiii. ostendit naturā proprietates
& nocumenta dactulorum in uia solummodo nu-
trimenti.

Capitulum. clxxxxiii. ostendit naturam proprietates
& iuuamenta fisticoe siue pistaciorū.

Capitulum. clxxxv. ostendit naturā proprietates &
nutrimentum ficuū humidarū & recentium.

Capitulum. clxxxvi. ostendit naturā & nutrimen-
tū ficuū siccarū cum iuuamentis & nocumētis eorū.

Capitulum. clxxxvii. ostendit naturam & propie-
tates iuuamētaq; granatorū & specierū eorū.

Capitulum. clxxxiii. ostendit naturā & iuuamenta
iuiubay in uia nutrimenti nō facere ad sanitatē.

Capitulum. clxxxviii. ponit naturā proprietates &
iuuamenta limonū & aranciorū & huiusmodi.

Capitulum. cc. ostendit naturā & pprietas mespiloge
cū iuuamentis & nocumētis eorū.

Capitulum. cci. ostendit naturā proprietates & iuuamē-
ta mororū in uia solummodo nutrimenti.

Capitulum. ccii. ostendit naturā proprietates & nutri-
mentū nucū usualiū cū suis nocumentis.

Capitulum. cciii. ostendit naturā pprietas & iuuamē-
ta oliuarū suisq; cū nocumētis.

Capitulum. cciiii. ostendit naturā pprietas & iuuamē-
ta persicoe simulq; & nocumēta ipsoe.

Capitulum. ccv. ostendit naturā proprietates & iu-
uamenta piroe simul cū nocumentis eorum.

Capitulum. ccvi. ostendit naturam pinearum seu gra-
norū ei⁹ declarando utilitates & proprietates ipsoe.

Capitulum. ccvii. ostendit naturam & propieta-
tes pomorum & nocumenta prouenientia ex co-
mestione ipsorum.

Capitulum. ccviii. ostendit naturā proprietates &
nocumenta prunorū in uia cibi solummodo & p-
cipaliter.

Capitulum .ccviii. ostendit naturam & proprietates siliquarum idest carubiarum declarando quod ipse minime faciant ad nutrimentum.
 Capitulum .ccx. ostendit naturam uuarum cum suis laudibus proprietatibus & iuuamentis.
 Capitulum .ccxi. ostendit naturam uue passe cum proprietatibus eius & iuuamentis.
 Capitulum .ccxii. docet cognoscere naturam uirtutes & proprietates compositorum ciborum.
 Capitulum .ccxiii. ostendit naturam adipis & pinguedinis dando modum quo ipsis uti debeamus.
 Capitulum .ccxiiii. ostendit naturam proprietates iuuamenta butiri & olei oliuarum perfectarum.
 Capitulum .ccxv. ostendit naturam & proprietates acci declarando iuuamenta ipsius & nocumta.
 Capitulum .ccxvi. ostendit naturam operationes & proprietates acreste: & quibus conueniat naturis.
 Capitulum .ccxvii. ostendit naturam & operationes mellis apum declarando quibus complexionibus conueniat & quibus naturis sit nocuum.
 Capitulum .ccxviii. ostendit naturam proprietates & iuuamenta mellis canne quod zucarum dicitur.
 Capitulum .ccxviii. ostendit naturam & proprietates sape seu uini costi simul cum nocumtis ex usu eius pro uenientibus.
 Capitulum .ccxx. ostendit naturam & proprietates salis simul cum eius iuuamentis & nocumentis.
 Capitulum .ccxxi. ostendit naturam proprietates & iuuamenta seminum anisi & aneti in uia condimenti.
 Capitulum .ccxxii. ostendit naturam & proprietates coriandri simul cum iuuamentis & nocumentis eius.
 Capitulum .ccxxiii. ostendit naturam proprietates & iuuamenta cinamomi ut eo pro condimento utimur.
 Capitulum .ccxxiiii. ostendit naturam proprietates & iuuamenta croci quod a quibusdam zafaran dicitur.
 Capitulum .ccxxv. ostendit naturam proprietates & iuuamenta gariofilorum & galange.
 Capitulum .ccxxvi. ostendit naturam proprietates & iuuamenta nucis muscate.
 Capitulum .ccxxvii. ostendit naturam proprietates & iuuamenta piperis & specierum eius.
 Capitulum .ccxxviii. ostendit naturam zinzibris cum iuuamentis & proprietatibus eius in uia cibi.
 Capitulum .ccxxviii. ostendit quid sit potus & quare hominibus bibere sit necessarium.

Capitulum .ccxxx. ostendit quod stomacho ieiuno nequaquam sit bibendum propter nocumenta quae sequuntur.
 Capitulum .ccxxxi. ostendit quod post cibum non sit bibendum antequam ipse descendat de stomacho nisi parum post autem descensum cibi concessum sit bibere copiose.
 Capitulum .ccxxxii. ostendit quod super quasdam operationes & aliqua cibaria non sit bibendum uinum uel aqua.
 Capitulum .ccxxxiii. ostendit nocumenta consequentia ad multitudinem potus uini superflui & ad ebrietatem.
 Capitulum .ccxxxiiii. ostendit quare sit unicuique competens potus quantitas declarando etiam quomodo curanda sit eius malitia si quandoque superfluerit.
 Capitulum .ccxxxv. ostendit quod uinum & quilibet alter potus non debeat esse ualde in frigidat.
 Capitulum .ccxxxvi. ostendit quid sit uinum & quare de ipso considerata sint demum quibus hominibus ei potus secundum priscos sapientes interdicitur.
 Capitulum .ccxxxvii. ostendit quod uinum perfectum sit & optimum & quibus personis utile sit cum non superfluum accipitur.
 Capitulum .ccxxxviii. ostendit iuuamenta & utilitates uini laudabilis in spiritus animam & corpus peruenientis.
 Capitulum .ccxxxviii. ostendit: quam magnum siue quam plurimum esse uini nutrimentum cum quibusdam aliis eius utilitatibus.
 Capitulum .ccxli. ostendit nocumta uini aquati & proprie per comixtionem aquae in mēsa cum uino puro ut ueneti faciunt & plures alii.
 Capitulum .ccxli. ostendit utilitates & iuuamenta uini aquosi & subtilis naturaliter & quod ipsum quibusdam sanis & febricitantibus plus conueniat quam aqua.
 Capitulum .ccxlii. ostendit naturam & operationes uini albi planensis clari & subtilis in consistentia.
 Capitulum .ccxliii. ostendit naturam & proprietates uini citrini & potentis quibusque personis ipsum conueniat.
 Capitulum .ccxliv. ostendit naturam proprietates & iuuamenta uini rubei & nigri simul declarando nocumenta uinorum grossorum & turbidorum.
 Capitulum .ccxlv. ostendit naturam & proprietates uini dulcis simul cum nocumentis eius & iuuamentis.
 Capitulum .ccxlvi. ostendit naturam & operationes uini acrestini austeri stiptici: pontici & similium.
 Capitulum .ccxlvii. ostendit naturam laudes & uirtutes & iuuamenta uini odoriferi & simul nocumta oppositi.

Capitulum .ccxlviij. ostendit naturā & proprietates vini noui quod mustum dicitur & ipsius nocumenta cum purificatum: bullitum: & clarum non fuerit.

Capitulum .ccxlviii. ostendit naturam & proprietates vini ueteris declarando iuuamenta & operationes eius quibusq; & quando conueniat ratione medicinz.

Capitulum .cccl. ostendit quid sit aqua & quare sit ei⁹ complexio quomodoq; non nutriet neq; nutrire possit.

Capitulum .cccli. ostendit quare iuuamēta & utilitates proueniant in corpus ex laudabili aq; bibita.

Capitulum .cccli. ostendit quare aqua sit laudabilis & melior aliis ad sanitatem quantum est ex parte sue essentie.

Capitulum .ccclii. ostendit quare aqua & precipue fontina laudabilior sit ex parte sue originis & loci ad quem tendit necnon ex parte luti super quod transit.

Capitulum .cccliii. ostendit malitiā aquarum fluminum & precipue per ciuitates transeuntium uel prope illas existentium: paucis admodum exceptis.

Capitulum .ccclv. ostendit nocumenta & maliciam aquarum turbide docēdo multifariam ipsam clarificare.

Capitulum .ccclvi. ostendit malitiā aquarum putealium cisterne palludum: & omnium aliarum non currentiū.

Capitulum .ccclvii. ostendit bonitatē aquarum pluuialis & quomodo subtilior sit aliis & melior ad sanitatē.

Capitulum .ccclviii. ostendit nocumenta prouenientia ex potu aquarum ualde frigide.

Capitulum .ccclviii. ostendit quod aqua tepida nec acuta calida bibenda sit sicut nec illa quare uirtualiter calida fuerit ut salsa: suffurea: aluminosa & cetera.

Capitulum .ccclx. ostendit quid decoctio afferat utilitatis in aquam quare necessaria est pro infirmis & sanis pluribus.

Capitulum .ccclxi. ostendit quid facere oporteat post cibi & potus assumptionem ut bona inde digestio celebret & preassumpta non corrumpantur.

Capitulum .ccclxii. ostendit quid sit somnus & quare sit ei⁹ necessitas & quare ipsius sint cause quomodoq; faciat ad digestionis bonitatem.

Capitulum .ccclxiii. ostendit quare sint utilitates & iuuamenta somni temperati prouenientis in uirtutes animales & naturales corporis fatigati & cetera.

Capitulum .ccclxiiii. ostendit nocumenta somni superflui prouenientia in totum corpus & eius membra.

Capitulum .ccclxv. ostendit quod non sit dormiendum stomacho existente uacuo: similiter nec illi co post cibum assumptum sicut nec in meridie nisi & cetera.

Capitulum .ccclxvi. ostendit quomodo accubandum & dormiendum sit an supine scilicet uel su-

per latera: & super quod illorum & quantum Capitulum .ccclxvii. ostendit quid sit uigilia & quod temperata conueniat sicut superflua maxime noceat.

Capitulum .ccclxviii. ostendit quid sit somnus quare cause eius & quid de ipso hoc in loco considerandum sit licet rebus somniatis minime sit credendum.

Capitulum .ccclxviii. ostendit quomodo qualitates somniogę & non ipsa somnia consideranda sit: ut sani dominiū huius mori sui corporis intelligant.

Capitulum .ccclxx. ostendit quod ab accidentibus animarum sit abstinendum & maxime post cibum & refectionem ne digestionem quam corrumpere solent: fieri prohibeant.

Capitulum .ccclxxi. ostendit quare nocumenta in corpus proueniunt ex ira: iracundia: odio: furore & similibus postquam declarauerit quid ipsorum sit unumquodq;.

Capitulum .ccclxxii. ostendit nocumenta prouenientia ex timore tristitia & sollicitudine.

Capitulum .ccclxxiii. ostendit nocumēta prouenientia ex inuidia & forti imaginatione postq; declarauerit quid ipsa sit inuidia & cetera.

Capitulum .ccclxxiiii. ostendit iuuamēta gaudii temperati & nocumēta superflui complēdo sermonē de accidentibus animarum.

Capitulum .ccclxxv. ostendit quod presupposita digestionis perfectione adhuc perquirendū sit pro sanitate si quare replectio in corpore facta sit & per q; signa id comprehendemus.

Capitulum .ccclxxvi. ostendit quare pericula imminant corpori cum replectio multa sanguinis in membris omnibus affuerit.

Capitulum .ccclxxvii. ostendit quomodo replect⁹ ex sanguine superfluo: ut in .c. superiori dictū est: possit a dictis nocumentis preseruari: declarando quare euacuationū specie debeat inaniri.

Capitulum .ccclxxviii. ostendit in quo tempore anni maxime fieri debeat srobotomia pro talium replectorum corporum preseruacione sicut & aliorum cachectimorum.

Capitulum .ccclxxviii. ostendit quomodo replect⁹ ex aliquo aliorum humorum debeat euacuari & ab egritudinibus preseruari.

Capitulum .ccclxxx. ostendit, purgationē p tali preseruacione non esse cū fortib⁹ medicinis faciendā pp grandia & plurima eorū nocumenta.

Capitulum .ccclxxxi. ostendit cum quibus & qualibus purgatiuis medicinis sint corpora in uere permixta euacuanda.

Capitulum .ccclxxxii. ponit quasdam alias medicinas purgatiuas sanis utiles & corpus absq; nocumento mundificantes.

Capitulum .ccclxxxiii. ostendit quando quomodo & quare laboriose sunt accipiende medicinz.

Capitulum .cclxxxiii. ostendit q̄ replectio sit euacuā
da p̄ uomitū declarando q̄ inde pueniant utilitates
& corpori iuuamenta & quādo fieri debet
Capitulum .cclxxxv. ostendit quanta sit utilitas
& necessitas purgationis corporum in ueroquo
modoq; ex ea sani fiant ab egritudinibus putri
dis securi.

Capitulum .cc.lxxxvi. ostendit q̄ sani preter om
nia q̄ dicta sunt debeant se custodire a causis forti
ter extrinsecus alterantibus. Et quæ sint ille & cetera.
Capitulum .cclxxxvii. ostendit q̄ sanitatis restau
rator scientificus esse debeat & ante curationē co
gnoscere patientis naturam: infirmitatem: causas
eius: & tempora: postquam dicta dicendis conti
nuauerit.

Capitulum .cclxxxviii. docet cognoscere medicū sciē
tificum ex hoc q̄ ante curationem egritudinis sciat
& procuret uirtutem fortem conseruare & debi
lem fortificare.

Capitulum .cclxxxviii. ostendit quomodo sapiēs me
dicus uirtutē corporis patiētis cōseruabit.

Capitulum .cclxxxix. ostendit quod medicus sapiēs
ex hoc etiam cognoscatur q̄ in primis causam
egritudinis studeat remouere & eā oīno abscondere

Capitulum .cclxxxix. ostendit medicum scientem in
firmo reddere sanitatem debere causam egritudinis
abscondere per contraria & per illa quæcunq; alia
curare.

Capitulum .cclxxxii. ostendit salutiferum medi
cū in morbi curatione contrarium subito & ueloci
tate non debere applicare: sed paulatim semper
& ordinate.

Capitulum .cclxxxiii. ostendit ratōabile medicū nō de
bere ad p̄pinādū solutiua festinare: sed p̄ corp⁹ le
nire: canales apire & humores digere.

Capitulum .cclxxxiii. ostendit bonum medicum
debere etiam in processu non senel causam morbi
eradicare & q̄s in egritudine materiali curatiuas
intentiones oporteat ipsum obseruare sicut ostēdit
Capitulum .cclxxxv. ostēdit cognoscere medicū ra
tionale ex hoc q̄ cū predictis intētionibus p̄cedat
& nō illico currat ad narcotica: ut empici: sed tātū
modo in extrema eis utat necessitate.

Capitulum .cclxxxvi. ostendit quando postposi
tis dictis intentionibus curatiuis possit etiam & de
beat rationalis medicus ad narcotica: cum cautela
tamen: transire ne astantes illum empiricum exi
stiment.

Capitulum .cclxxxvii. ostendit qualiter cognoscen
dus sit regularis & sapiens medicus ex curatione co
plicatarum infirmitatum.

Capitulum .cclxxxviii. in quo auctor se primo de q
busdā excusat: deinde presens opus exponit oīum
maiorū patrū cenlure

Capitulum .cclxxxviii. in quo auctor altissimum
& omnipotentem deum deprecatur ut pro sua pie
tate legentibus hunc librum sanitatem concedere
dignetur.

Capitulum .ccc. & ultimum causam reddit huius ter
centenarii: deinde gratias agit altissimo & sanctis
eius ob operis perfectionem & ipsius cum sanitate
sigillationem.

Finis tabule libri huius.

Hi sunt auctores principales quorum sententie & uerba in propria forma hoc in opere sunt adducta ad dicto-
rum eius confirmatione.

Medici sunt hi.

Hippocrates.	Hali rodoan
Dialcorides	Rogerus
Galenus	Isaac
Serapio	Theogius
Auen zoar	Rasis
Bugerig	Bimmasui
Filius arsaianis	Mafarguit.
Humaim	Haliabas
Iohānitus	Comētator sectarum
Sindisar	Auicēna
Ruffus	Mulerie
Mefangue	Damascenus.
Habix	Tabri
Oribasius	Mefue
Archagenisius	Auerrois
Cratin	Petrus de abano
Paulus	Gentiles
Alchanzi	Fulgentius
Costa	Simeon ianuenfis
Baldach	Bartholomneus montag
Alexander	Auctor pandectarum
Rabi moyfes	Iohānes arculanus
Filius mēsuai	Michael fauonarola
Menefitheus	Platina
Priscianus	
Mabal	

Philosophi sunt hi

Plato.
Cathon
Aristoteles
Diogenes
Etharus
Socrates
zeno
Chilon
Solon
Auerrois
Ptholomeus
Hali abenragel
Albertus
Tullius
Seneca.

Ecclesiastici sunt hi

Hieronymus
Augustinus
Gregorius
Salomon
Ambrosius
Dauit
Chrisostomus
Iohānes apostolus
Beda
Isidorus
Theophilus
Remigius
Origenes
Paulus apostolus
Cassiodorus

Hi sunt poete & alii

Terentius
Virgilius
Lucanus
Boetius
Ouidius.
Valerius max.
Oratius
Statius.
Tullius
Seneca
Pluresq; alii quos adducere
permolestū esset lōgeq; ma-
gis tediosum eorū opera re-
censere Ex quib⁹ excerpim⁹
eū ex soli⁹ Galieni sex & oc-
tuaginta uoluminibus acce-
perimus ex plurimis quoq;
Hippocratis: Rasis: Auicē.
& aliorum ut clarissime legē-
tibus est manifestum. Qua-
re & ceia.

Finis.

Et si minime obseruadissime. D. me lateat qđ de numero hoc nostro libello indigentiu nequa qđ existas: tū quia moderatissimū sis omnēqđ dānosū abstinētia diceris supare apētītū: tum quia altioribus detent⁹ curis: ut Socrates pđicare solebat: solū ut uiuas comedis nō aut uiuis ut comedas. Quod nō pauci aspernātes in maximas labunt⁹ egritudines uitāqđ sepius cū morte cōmutant. Sed propterea librū hūc tibi tradim⁹ ut nō ciboꝝ aut potuū quantitātē te fugere doceam⁹ Sed quē a ueterib⁹ laudata: quē ne uiniperata sunt cuitare ualeas cibariūqđ & potuū qualitātē ac ipsōrum nō solū in comedendo ordinē adipiscaris. Sed quā id hora exequēdū sit: quātū exercitādum: quādo q̄scendū quā hora: & quātū dormiendū reliquaqđ his similia. Quē nō minus sūt hominī utilia qđ necessaria facillī me perscrutari possis: Ita enim doctissimōꝝ uetēꝝ in hoc libro dicta de regimine sanitatis cōspicies ac si oēs de re hac in cubiculo tuo differentes corā haberes: audies Agē. pipateticōꝝ principē qui in natura regula fuit & exēplar qđ natura inuenit ad demōstrādū ultimā p̄fectionē humanā in materis ut de eo scribitur in comēto. xiiii. tertii de anima: Senē ē illū necnō medicōꝝ patrē Hippocratē intueberis qđ prim⁹ omniū rectā uiam ostēdētū ut solis iubar effulsit: a quo omne lumē & recta artificialis semita: ut de ea in huius libri. c. viii. dicitur in medicinis est inuenta: Sapientissimū p̄terea Galienū artis hui⁹ cōplectōrē haud pua cū uoluptate cū eoꝝ Hali. Rasim: Haliabatē: Diascoridē: Serapionē: Auicēnam: Auēzoar: Damascenū ceterosqđ omnes hac in scientia approbatos uidebis: Quoꝝ sapiētia tu qui sēp uirtutes ac doctos benigno fauore amplexus es: ita oblectaberis qđ nullū huic letitiā gen⁹ cōpar esse affirmabis: Quotienscūqđ & enim librum hunc aperies sci reꝝ aliqd ad sanitatē oportinū desiderabis a p̄dictōrū unoquoꝝ ac si uiu⁹ adesset illico optato poteris. Nā ipsōrum non solum sententias sed & uerba: quibus ipsi usi fuerunt nostro inferere uoluim⁹ libello: ut ultra ex eoꝝ uerbis: leporem ac suauitatem: si quis in nos liuidus obtrēctare uoluerit: tanqđ minerie clipeum cōtra me dufam: sic ea etiā eorum latratibus & iaculis opponere ualeam. Grādem igitur utilitatē ex hoc nostro ope immensamqđ leticiā accipies cum p̄fati tibi sapientes ostendēt qualem medicum pro huiusmodi sanitatis conseruatione eligere debeas: in quo aere habitare: quem locum incolere: qualiter & quantum exercitari: quid comedere & bibere: qualiter dormire & uigilare. A quibus animā accidentibus abstinere: quomodo purgari & a futuris egritudinibus p̄seruari oporteat: qualiter si in egritudinem labi contingeret: quod deus auertat: curari: plura qđ alia nō min⁹ hominis usui utilia ueꝝ etiā qđ maxime necessaria. Quē omnia tibi gratissima fore speramus ac te tantū ex hoc opere utilitatis consecuturum: quantum si omnia p̄fatorum: quē quasi in finita sunt uolumina perlegisses ut nos ipsi magno cum labore multisqđ uigiliis fecimus. Et quoniam legenti sepe tedium prolixitas asferre solet hinc solū ex eis tantum meliora & quē magis huic nostro pertinere uidebatur negotio excerptimus diuersisqđ ex locis hinc inde quē dispersa erant hoc in libello cōgessimus quē ad finē deductum tibi tradimus pro uiribus deprecantes ut sic ipsum leta facie ac hilari uultu pro tua erga omnes incredibili humanitate accipere digneris licuti & nos metipsos omni tue uoluntati sēp deditissimos offerim⁹.

**Florida Corona Medicinæ omnibus sanitatem af-
fectatibus utilis & necessaria: edita per Antoniū Ga-
ziū parauinū Artii ac Medicinæ p̄fessoz minimū.**

**Capitulum primum in quo Auctor inuocat
Altissimi & sanctorum eius adiutorium.**

Icamus cum Boetio in tertio de cōsolatione sic feri-
bente: Vt Platoni placet in minimis quoq; reb⁹ di-
uinū presidiū debet implorari: ideo inuocandū cē-
seo oium rege patrem: quo pretermisso nullū recte
fūdat exordiū. Quod etiam sensit Haliabas in suæ
Theorice principio dicens. Omnibus quæ incipiun-
tur i rebus & habitudinibus æquissimū ac dignissi-
mum est laudare Deū altissimū & nomen eius glo-
rificare & ei cōfiteri: & subdit deinde: ipsi ergo sit
gloria creaturæ creatori: per potentiā suā plenitudi-
nis datori: p̄ misericordiā suā de suis cogitanti ser-
uare uitam ac aptare hoc in seculo gloriāq; adipi-
sci in futuro: animū. s. qui totius est boni cā clauis tō-
tius utilis: uia totius spei quo etiam supereminētē
fecit hominem super omnia quæ cōdidit animalia
& plantas & cetera. Auenzoar quoq; in secundo sui
teisir tractatu tertio capitulo primo sic ait. Laus sit
& gloria Deo qui cuncta facit & disponit: & in li-
bro tertio eiusdē tractatu & capitulo secundis inq̄t.

Omnis res procedit ab illo qui ē summe & ultime
scientie. s. a. Deo uiuo & uero & benedicto. Cū ita
sit igitur q̄ omne bonū ab eo procedat: ut etiā Au-
cēna retulit in libro de uiribus cordis capitulo secū-
do die. Vita et quecunq; perfectio & omne bonū
quibus res distinguūtur non nisi a priā ueritate sūt
quæ omniū bonoz prima est & uniformis māna-
tio: at uero receptibilia sunt carētia dispositionibus
ad receptionē ipsoz & infra dixit. De omnibus re-
bus scimus quoniam ad actū essendi perueniunt a
principiis actiuis quoq; causa est Deus benedictus.
Et Rasis in primo libro suoz afforismozū prope
principiū dixit. Retributionē a deo expecto q̄ mi-
hi prestabit auxiliū: sine ipso enim nulla res habet ef-
fectū. Quod etiam Ioannes inquit primo capitulo
Omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factū ē ni-
hil. Quam ob rem supplex inq̄ Omnipotens ac sē-
piterne Deus uisibiliū ac uisibilium omniū creator
elemētissime sine cuius nutu foliū arboris in terram
non cadit exaudi me peccatorē & adiua q̄uis in-
dignus sim te deprecari ne dū abste exaudiri: in tuā
nihilominus ineffabilem clametiā me facit confide-
re tuus apostolus ad Hebreos quarto capitulo di-
cens. Adeamus cū fidutiā ad tronū gratiæ ut miseri-
cordiā cōsequamur & gratiā inueniamus in auxi-
lio opportuno. Salomonis quoq; sapientia capitu-
lo primo di. Querite dominū quoniā inuenitur ab
illis qui fidē habent in illū: Multoq; magis sperare
de tua gratia suadet quod ore pprio dixisti. Que-
rite & inuenietis pullate & apietur uobis: pulso igi-
tur in p̄sentia ad hostium tuū & deprecor sicut ora-
uit Rasis in suoz afforismozū initio dicens. Tibi

deo grates reddimus & laudes referimus & exoramus ut nobis scientia augmētēs quoniam tu dominus es diues magnus preter quē non ē alius & ut sis nostri gubernator ut idē in prohemio scripsit diuisionū. ne opus salutiferum quod intendo ad laudem tue maiestatis compilare & ad utilitatē necnon ad oīum salutē legētū errorē quēpiā icurrat aut finis tēminū nō attingat. Quod iā incipio in nomine factissime trinitatis tuę patris & filii & spiritus sancti & beatissime Marię uirginis sanctoꝝ apostolorū Petri & Pauli beatoꝝ cōfessoꝝ Hieronimi francisci & magdalene & constantissime martirū Catherine ac Iustine uirginū. Quoꝝ & quarū deuotissimę meę intercessione possim quod aggredior incipere & inchoata demū foeliciter perficere.

Capitulum secundū in quo Auctor se excusat eo quod presens opus in iuuentute compilauit & ipsum ediderit

Non ignoro profecto ut dicā cū Galieno in secūdo de crisi capitulo octauo quod nō pauci hūc meū librum uituperabūt & reprehendent. cū hoc de esse librorum nō sit res noua imo antiqua ualde adeo quod plato dixit eā & sciuit ipsam. scilicet quod nō soluat aliquis libꝛoꝝ a uituperatione uituperatū & ppter ea non me latet quod plerique mihi parant detractores quod plures quare illulores & accusatores eo quod hūc librum cōpilauerim dicentes inuicē irridendo. Quid noui hic noster auctor fecit? nōne scripta sunt hęc & longe melius a sapientissimis pdecessoribus nostris a quibus omnia furatus est. uilipendat ergo presumptuosus iste. Quibus me excuso & fateor quod quęcūque scripta sunt in hoc libro a sapientioribus medicis & antiquioribus sunt accepta non modo in sententia uerū etiā in ppria uerborū forma. nec furatus sum cū librum ubique & capitulū anotaui in secūdo quod in antiquissimis auctoꝝ codicibus reperi ut eoz dicta nō mihi sed auctoꝝ ipsis ascriberentur. Nec hoc mihi. scilicet quod a ueteribus medicis acceperim dedecus esse existimo cū dicat Galenus in libro secūdo. Memiri capitulo de dolore capitis. Maximū autē est hoc. scilicet esse diligētē post alios & scire quare dixerunt ipsi hoc enim fieri debet ab his qui discere uolūt aliā quā artē rationālē & maxime si fuerint prudentes & eruditi ab etate infantie in primis disciplinis. Et in septimo eiusdē libri tractatū causam dicti huius reddidit dicens. Verū ē dicere quod quęcūque a senioribus inuenta sunt optime scripta sunt. Et ad id quod obiciunt si scripta sunt quare dixisti cur iterū scribis. Respondeo quod ea quare in diuersis ac pluribus uoluminibus & capitulis dixerūt antiqui de una re & in diuersis ppositis ego in unū collegi. & non omnia ipsos dicta sed pulciora & utiliora hęc legētū hūc libꝛoꝝ afferēs utilitatē quod in uno quoque ea uidet & intel

ligere potest sub breuitate quicquid in illo pertractatum sic erit ac si cū magno labore omnes libros medicos perlegisset. Quare res est multū utilis his qui tot & tanta uolumina medicos nō possunt legere nec intelligere in hoc igitur nō me reprehendant. Sed si dicerēt si hęc res erat util' et necessaria cur patres ac maiores & te sapientiores uiri hanc. quā tu tā temere es ausus. nō aggressi sunt ipsis enī reliquēda erat hęc pūcia. Quibus ego essentio quod quod plures doctissimi ac sapientissimi uiri longe me doctores hoc facere debuerant nullus tamē id hactenus fecit aut quia maioribus dediti curis aut ampliorib' ipediti negotiis opus hoc minime aggredi potuerūt. Addo etiā quod nō parua forsitan infirmos uisitatio detenti si bi hoc haud cōpilandi datū ē oīū. Quod si fecissent & pfectius & ornatus & quidē cōpendiosius expleuissent. Hoc tamē quod ipsi non fecerint nō ostēdit me tale opus dimittere debuisse. Dicent forsitan & alii cōtra me si tibi sic agendū uidebat' debebas saltem in senectute componere & non in tam iuuenili etate cum p certo sciam' quod nondū octauū & uigesimum annum adeptus sis. Quibus etiam rūdeo quod uerū ē quod asserūt. sed quis mihi pmitte quod ad eā etatis plenitudinē possim deuenire cum teste Seneca in tragediis suis. Nemo tā diuos habuit fauētes crastinū ut possit sibi polliceri. De quo etiā si certus forem quis scit si tanta uis mihi tūc adesset ut tantū laboris ppeti possem quantū in p'sentia & quis intelligit si tūc mihi oīū & tēpus scribendi affuerit. salusque corpis cū dicat. Ouidius in .xiii. Metamorphoseos libro. Sed iā foelicioꝝ etas. Terga dedit tremuloque gradu uēit agra senect'. Quare dom' ē obliuiois ut dixit. Haliabas in prio Theorice. Tūc igitur sensus defecti & uirtus debilis quare & ceca. Sed alii detractorum dicent & si uolebas in iuuentute scribere opus tamē nō edere usque in senectute uel post mortē. ut alii faciūt. Quibus dico quod ita faciendū erat proculdubio si laudē ex ope meo expectarē. sed quia magis utilitatē ac amicorū salutē desidero. non dubitauī ipsum in hac etate edere & eo libētius quod eoz dictis me tutari possim quoque ex numero meus quasi totus extat libellus. Qui si bene locuti sunt diiudicent ipsi. Si autē in eo quid diminutū reperis id mihi ascribat' quoniam id mea cā factū esse cōfiteor nec pp hoc aliqua quis afficiat. admiratione. quoniam uelle aliquid enunciare & pretermittere nihil. signū est aut multe stultitię aut multe promptitudinis ut inquit Agesilaus in secundo celi textu comententi. xxxiii.

Capitulū tertium declarat & expōit titulū libri huius

Floridā coronā hūc meū librum uolui appellare cū sit pscise uelut fertū ex diuersis pulcherrimis floribus hūc ide magno cū labore collectis. tenui filo & forti ac solido ligno fabricatum delectabilibus uariisq; flo

rû calorib⁹ depictû: sic. n. hæc mea corôa seu fertû ut
 malis dicere: e⁹ cõstitutâ prata: ex qb⁹ mltô cû sudo-
 re flosculos uarios collegi: sūt Hipocrates Ag. Gal.
 Auēzoar: Rasis: Haliabas: Dioscorides: Hali: Sera-
 pio: Auicē: Isaac. Auerrois: Damascen⁹: Mesue: &
 q̃ plures antiquorum alii. quos hactenus uidere po-
 tui: ex modernioribus uero. Cõciliator Gētilis Mi-
 chael multiq; alii uiri quippe sapientissimi quorû
 uolumina legi sepius: ex priscis tñ conatus sū excer-
 pere: & eis magis adherere. Quorū sētētiæ uerbis p-
 ue ac p breues sunt: pōderose tñ ac maxie uirtute. Et
 hæc sūt mea flores coronæ. quos sup solido ligno fir-
 maui qđ ē artis medicæ uera ac firma ueritas: Tēu-
 tamē filo ligati sūt: flores hñ: q silus ē humilis inorna-
 tusq; meus dicēdi mod⁹. Qui si disertis oratoribus
 nō accept⁹ existit aliis tñ eloquētiā nō pfitētib⁹ cū
 sua placeat rusticitate: Varietas aut colorū qua hanc
 meā coronā depinxi ē multiplex sēsus ac diuersa au-
 ctōrū uerba diuersimode dicta i unū tñ sensū cōuē-
 entia: & sic ipm pfecti q̃ unicuiq; ut opinor: erit gra-
 tia cū dicat Comētator sectagē. Quod magnū ē desi-
 deriū omni homini ad sanitatis factricē & custodi-
 tricē artē medicæ festinare: Et ppea oibus homini-
 bus ut Titulus pmittit sanitatē affectatib⁹ erit util⁹
 & necessaria: pro quāto declaret quacūq; fieri & q̃
 euitari oporteat in sanitatē corporis oportuna. Qua-
 lē. s. medicū unusq; sibi debeat eligere & quomō
 ab eo cōseruari: i quo aere & loco habitare: Qualiē
 qñ et quātū exercitādū sit: qđ ue comedēdū & qđ re-
 iciēdū: qđ bibere: quomō et quātū dormire: q̃tūq; ui-
 gila: et si quolibet āno purgādū: et quomō: et cū qb⁹
 id medicū facere debeat: a qb⁹ accidētib⁹ aie abstie-
 re oporteat: & demū quomodo curari cōueniat cor-
 pus: si in aggritudines cadere cōtigerit: & hoc tantū
 mō quodā uis ex quib⁹ gradē accipiet utilitatē: potē-
 tes & pauperes: et iuuenes & senes: unusq; breniter
 nō solū eruditissimus: sed et q grāmāticæ præcepta
 parū plibauerit: Sic itaq; doctria nō solū ibutis oib⁹
 sed p eos et qbuscūq; aliis erit h liber utilis qppe &
 necessarius: non minusq; medicis iuniorib⁹ q tot &
 tāta uidere nō potuerūt cōcordātia dictōrū p eorū
 collegiis & cōsiliis cōficiēdis: & p aliis q̃ pluribus
 reb⁹ sibi necessariis: hinc sine iporū labore digestam
 atq; pfectā materiā accipiat: corrigētes qeqd mali at
 diminuti reperiēt p ut unicuiq; libuerit: Cēsura &
 enī omniū recte facientiū meū presēs op⁹ subeūdum
 tardo exponoq; q̃ libētissime.
 Capitulū. qrtū. ostēdit q mors sit necessaria & q
 auxilio medicorū minime possit remoueri.

Necessitas: causa & principiū interit⁹ no-
 stri ē cōtrarietas elemētōrū ex qb⁹ sum⁹
 cōstituti quæ si nō esset pfecto immortales
 & æterni fuissetus: Quēadmodū corpa
 celestia sūt isfinita duratiōe ut dixit Auerrois i. ii. ce-
 li comēto. lxxi. et hoc quia ipa nō sūt cōposita ex q̃t-
 tuor elemētis: ut idē uoluit i. i. eiusdē comēto. xviii.
 Nos aut durare nō possum⁹ quia ex illis sum⁹ fabri-

cati ut oēs sapiētes antiq uoluerit: ut ait Isaac i ulib⁹
 dietis. c. xiii. cū igt. Nulli phisyci dubitauerūt qñ q̃t-
 tuor elemēta aialū oīum: arborē & herbage sint ex
 ordia. Quod sētīt Auicē. i. ii. Canōis. c. i. dicēs. Om-
 niū cōpositōrū mīeraliū et uegetabiliū et uiuētū ele-
 mēta sūt materiæ: quæ fuit sētētia Gal. i. iii. de Sim-
 plici medicā distīctiōe. iii. c. iii. sic dicētis. Esse om-
 niū corpōrū nō ē nisi ex q̃ttuor elemētis & i primo
 elemētōrū. c. ultio ait Oīa q̃ generāt⁹ ex elemētis fiūt
 et i prio de febrīb⁹ ad Glauconē. c. ii. dixit. Si oīa di-
 ligenter animaduertas mūdū ipsū ex quo sumus &
 uiuim⁹ ex cōtrariis sibi elemētis firma: & ppetua cō-
 paginatōe scias cōstare: ut primi sapiētes dixerūt Hi
 aut sapiētes licet ipse nō exp̃sserit fuerūt Hipocra-
 tes prio i secūdo. c. libri de humana natura dicēs. Si
 un⁹ esset hō nūq; utiq; doleret nō. n. ē a quo doleat
 unū existēs & isra subiūxit. Primū qđ ē igt⁹ necessē
 ē generationē fieri nō ab uno: quomō. n. unū existēs
 unū generabit nisi alicui misceat⁹ Ag. et in libro ter-
 tio de celo textu comēti. lxxvii. igt. In timeo scriptū
 ē q̃ sicut ē oē recipiēs. i. materia sic oportet elemēta
 putare quēadmodū materiā esse cōpositis. Sum⁹ er-
 go ex cōtrariis cōstituti cū aut contraria sint adinuicē
 cōruptiua ut dixit Ag. i prio phisicorū textu co-
 mēti. lxxx. Bellāt inuicē sēp et corrūpūt se i nobis ele-
 mēta. Corruptis uero p̃cipiis ex qb⁹ cōficimur ne-
 cessē ē & nos interire: & nō solū nos: sed & q̃cūq;
 alia q̃ ex illis sunt generata ad finē & ad corruptio-
 nē ueniūt de necessitate: sicut uoluit phis i tertio phy-
 sicorū textu comēti. xxx. dicēs. Quodcūq; sit neces-
 se ē accipere finē: & finalitas oīs ē corruptio. & i ter-
 tio metaphisycorū textu comēti. xii. igt. Sensibilia om-
 nia corrūpūt⁹ & i motu sūt & nullū taliū ē sēpiter
 nū: a quo Gal. uidet⁹ accepisse cū scripsit i. vi. de regi-
 mie sūtatis. Mortale ē oē genitum corp⁹. cū tale igt⁹
 sit corpus nostrū nō ē possibile aliquo medico-
 rū cōsilio aut medicaminū bñficio posse mortē na-
 turalē euadere oīo: nec omifariā plōgari sicut et p-
 bat Cōciliator i dīa. cxiii. p plures ratiōes et auctori-
 tates. quas adducere & lōgū & p molestū cēt. Si q̃s
 autē eas uidere uoluerit ad illū se trāsserat locū. Suf-
 ficit aut i p̃sētiæ cōcludere cū Principe Auicē. i ter-
 tia primi. c. i. dicēte. Ars qđ ē sūtātē custodiēdi nō ē
 ars q̃ a morte securos nos faciat: nec corpus ab extē-
 secis nocimētis muniat neq; unūq; corp⁹ ad ulti-
 mā uitæ lōgitudinē pducāt: q̃ ē secūdū hominē abso-
 lute: dicēdūq; ē cū Cōciliatore loco allegato q̃ mlti-
 plex repit⁹ cōtrarietas mortis causatiua oīo: ut q̃lita-
 tū primæ sibi adiūicē aduersatiū caloris naturalis
 agētis i hūidū: qui p accidēs se tādē dupliciē pimit: tū
 hūidū cōsumēdo nature: tū et quia pp hoc hūor cō-
 surgit aque⁹ suffocās quātitate ac q̃litate: extingūēs
 frigida. In hoc quoq; opat⁹ cōtinēs nō pagē corpo-
 ra cōtinue resoluēs stellæ uirtute i ipsū suscepta qđ
 & alie res adiūuāt nō naturales corporib⁹ extraneæ
 & cetera. Et cōcludit quare ex causatis de necessitate
 cōuincitur uitam tandem deficere oportere.

Cap. v. i quo auctor ostendit mortē naturalē posse
bñficio medicorū retardari et uitā cōsequē plōgari
Licet ut i. c. pcedēti dixim⁹ ars medicīa nos
nō faciat a morte securos: ut Princeps i agt i
tūa primi. c. i. pōt tñ subsidio medicorū re
tardari: ut colligit⁹ ex his quā subdit ipse ibidē dicēs
Sed de duab⁹ rebus securitatē pbet putrefactiōis pe
nitus phibitiōe & defēsiōe: ne hūiditas cito resolu
tur: Et i ipsi⁹ qdē fortitudine cōsistit ut ipm usq; ad
debitū tēp⁹ secūdū suā primā cōplexionē pmanere
faciat et hoc qdē erit pp regimē rectū & cetera. Quod
duplicit⁹ fit ut Cōciliator igit sicut & duplices mortis
sūt cāe: Quātū. n. ad priā: cōtra ponit⁹ regimē phi
bēs dominiū cārū siccitatē faciētū accelerare: cāis ex
ceptis faciētib⁹ illā occurrere necessario. Cōtra secū
dā uero adducit⁹ regimē phibitiū generatōis putre
factiōis ex corporis tutela a potestate caloris extra
nei intrinseci & extrinseci. Quod sēsit Gal. in libro
de tabe cū dixit. Senectutis tabē impossibile fore de
niq; phibere sed auxiliari ut i plurimū extēdere pos
sibile: subditq; demū. Si qdē ergo possibile ē hūidiorē
opari substitūtā corporis cordis & sic pp epar ac
cidet supextēdere. Si nero nullū sufficiēs ē ut neq; e
par hūid⁹ seipso facere neq; cor sed necessariū i sub
sequēti tēpore siccus fieri alterū ipsoq; neq; uiscera
solū: sed arterias & uenas phibere qdē senectutē im
possibile uidet⁹: quod de uno Homeri sermone cōfir
mat p cibū: potū: balneū: mollē lectū: & somnū: cor
epar: & uniuersali⁹ totū corpus exhūctat. Per hu
iusmōi ergo hūectationē morti oppositā docet se
nectutē extēdere quod nō esset si mortē nō esset pos
sibile retardari. Hæc quoq; fuit Hali rodoā snia in ē
tio Tegni comēto. xxvi. di. Possibile ē ut sint ēt me
dicīa quā phibeāt a uelocitate senectutis. s. a frigore
& siccitate mēbroz: & plōget⁹ per illud uita homis
qn regimē ei⁹ sit bonū: sicut dī q hoies uiuerunt cen
tū ānis: & unūquodq; inuēt⁹ in illo cū medicīa idā
q nominat⁹ Trisera: ipsa nāq; bonā efficit digestio
nem: & colorē bonū: & plōgat iuuetutē ex tēpore
lōgo qn cū usu ei⁹ bonū ē reliquū regimē & cetera. Et
ifra cōcludit q licet possibile sit quod dictū ē: uerū
tñ nō ē possibile oīo iuēire medicīnā phibētē a mor
te ullomō et cōseruātē uitā sp. Et q hæc opinio uera
sit pōt ēt ratōib⁹ pbari sic. Oē illd cui⁹ picipia pos
sūt pfectiora cōseruari ac uigorosiora bñficio quo
dā: id ipsū poterit diutius pdurare: Sed picipia cor
pus hūanū cōstituētia sūt huiusmōi ergo et cetera. Cō
se quētia patet in tertio prie: maior: ē euidēs: & mi
nor declarat⁹: Nā hūidū pōt restaurari & calidū de
fendi & contēpari p artē ne frigiditas & siccitas ac
celerēt ut est māifestū de melācolico corpe uersus tē
patū: uel sanguineum reducto: cū lōgioris uitæ effi
cia q naturalit⁹ sit & cetera. Silr calores extranei hūi
dū exicātes possūt obtēpari: quo facto uita plōga
bit⁹ sine dubio. Plurib⁹ etiā aliis ratiōib⁹ hoc posset
ostēdi: quas ne tediū legenti afferā ptermitto. Qui
plura cupit padubantē uidet. Hoc aut bonū regi

men nō nisi ab optio ac sapienti medico est ordinā
dū dirigendūq; secūdū cōplexionū: atātū: regionū
cōsuetudinū ac ceteraz regē huiusmōi diuersitatem
Et pp hoc unusq; pcpue potēs: sibi debet ad hoc
medicū sufficiētē repire: uirtutibus & cōditiōibus in
sequētib⁹ capitul⁹ dicendis isignitū: ac ipsi bñ pfolue
re & eū honorare iuxta illud Ecclesiastici. xxxviii.
dicētis. Honora medicū pp necessitatē: & n. creauit
illū altissim⁹: a deo enī est oīs medela & a rege acci
piet donatiōem Et post aliq; subiūxit. Et n discedat
a te quia opa ei⁹ sunt necessaria & cetera.

Cap. vi. i quo auctor ostendit q sint falsi & apparen
tes medici. & nō eligendi p tali sibi uita plōgatiōe

Cum dictū sit i superiorib⁹ q bono regimine
uita possit plōgari: rectū āt regimē a bono
et pfecto medico dirigēdū et ppea opor
tunum esse a potentib⁹ pcpue optimū medicū sibi
repire q de sua sit sollicit⁹ sanitate: Quis aut et q̄lis
medic⁹ sit eligend⁹ ad hoc sufficiēs: dicendū esse ne
cessario iudicauī: ppea q sapientiores etiā ciuitatū p
sepā q meliores sint medicorū: soliti sint hesitare: ul
gis silr ut igit Hipocrates prio regimis acutoz tex
tu comenti. x. Peritū ab ipito neq; discernere cū h
unū ille alterū iste quoq; aliū sapientissimū & exptis
simū eē p̄dicet quod euenit ppter mltas ac diuersas
medicorū simulatiōes: ut etiā Rome Gal tpe accidit
se cōperi: quemadmodū ipse testatus est i libro de p
noscificatiōe p pulsū. c. i. dicens Quidā existari magis
q̄ esse student. nō secūdū medicīnā solū: sed etiā secū
dū alias artes. Et iō unusq; eoz istruīt his qb⁹ p
spabit⁹ apud multos: & qd dicere: & qd agere ad de
lectationē: & blandiri: & adulari: & salutare q̄libet
die diuites & potentes in ciuitatibus & pcedere &
pmittere cū domū eūt: ut honorabilē ab eis recipiā
tur: quidam aut eoz non his solū sed etiā uestiū ac
anulorū uarietate: & mltitudine assequētū: & uasoz
argenteoz pparatōe: idiotas putare suadent dignos
imitatiōe se esse: ex qbus oib⁹ hic qdem igit allici
entes: hic aut stupere facientes homies iexptos ueri
iuditij rege: ipsi qdē putāt q mltis bōis potiāl⁹: ego
aut aio eos nō ueris bonis sed falsis potiri hæc ipse
ad litterā & postea i seqnti. c. dixit. Quod hōz om
niū maloz cā est diuitū & potentū i ciuitatibus de
litia: qui delectationem uirtuti pferentes i nullo uer
bo extollūt eos q aliqd bonū nouerūt et cetera. No
stris quoq; temporib⁹ etiā plurimi taliū iueniūt⁹ qui
cū nobilibus diuersis eoz astutiis degunt quottidie
eis gratis seruiētes i oib⁹ ut ab eis extollāt⁹ et imerito
cōmendent⁹: Quod tadē cōsequūt⁹ nonnulli uero
alii altero tramite ascendere conāt⁹: bonā habētes uo
cē clamāt illico opposcentes unicuiq; etiā clarissimo
antiquoz dicto: qd eis forsītā allegaueris: & i por
ticibus & apotecis iquātū possūt uociferāt⁹: ut a uul
garibus auditi sapientiores existiment⁹: & hi sophi
ste dicūt hironice: quasi plus aliis oib⁹ itelligentes
cū tñ nihil intelligāt aut oīno parū: & ppter hoc se
pius ab auctoribus nostris detestant⁹: cū circa nomi

na uī oēm eoz faciat ut uoluit Gal. i. i. pñosticor
comēto qñto dicēs. Sophiste finiūt uita suā i fmōe
& ppea eoz ignorātia d' egritudinū cognitōe ē ma
ior quā ipsoz ignorātia de quātitate altitudis maris
eo q' sūt medici locutionis ut idem ait ubi supra sed
comēto. xii. Et in secūdo regimīs acutōz comēto se
cūdo dixit. In questionib' sōphistaz nō ē iuamētū
aliq' adiscētib' & ob hāc cām rei ueritatē n' aspiti /
unt sed adeo i alienationē trāseūt q' si iueniūt id qd'
iūētū ē dicūt esse q' si nō iūētū ut idē etiā dixit i. vi. de
ingenio sanitatis. c. vi. & post pauca iqt dimittā igit
tur sōphistas alienare sicut eoz cōsuetudo ē quod ē
huiusmodi medici sūt ignorātes ipse ostēdit i q'ro
Tcrapētica. c. ii. di. I diote quēadmodum ab ipsa reze
natura edocti agūt meli' sōphistis: i libro quoq' de
simplicib' farmatiis ait: Sōphista oīs idiota melior
si. n. nihil aliqd' tñ eas q' fm naturā intētiōes ideote
saluant peuntib' sōphistis. Et i. i. de differētiis febriū
c. ii. sic de eis scripsit. Sōphiste sūt cet' hominū opi
natiū se sapiētes eē sed ignorātia suspitiōe uero do
ctrinā habētū: cui cōcordat Agz i q'ro Methaphis
ce textu comēti. xv. dicēs. Sōphista ē apparēs sōphia
& nō existēs: & infra: Scientia sōphiste ē sciētia dece
ptoria tātū: & post aliq' subiūxit. Sōphista existimat
se scire & nescit i rei ueritate dānauit eos itez Gal. i.
i. de simplici medicā distictione. iii. c. v. dicēs Sōphi
ste cōcludūt q'stiōes ex q'uestiōib' & ex eo cui' nō
ē declaratio illud cui nō ē declaratio. Et i. c. viii. ciuf
dē ait. Nobis magis cōueniēs ē ut cōuertam' studiū
nostrū i affirmādo sensū sp ut p ipsū faciam' mēdo
sos sōphistas q' negāt illū & uitupant & i. c. viii. Lo
ci pallepati sic dixit. Isti destruūt ista duo simp. f. sēfū
& rationē & cōfudūt & pmiscēt oīa quod cū ita sit
recte quidē de ipsis scripsit Agz. i. i. celi textu comēti
lxxviii. di. Sapiētia sōphistaz ē negare priā pīcipia
& destruere sapiētiā iō cōcludam' cū Gal. i. iiii. iterio
rū. c. vi. di. Sōphistici sūt medici nequeūtes et nesciētes
quō inuestigēt diuersitates morboz & pugnāt de il
lis quā palā sūt & finiūt uita suā i q' b' n' oportet. f. i
litigatiōib' & q'stiōib' & argumētatiōib' & uolūt
destruere ordinē & pulcritudinē dictōz antiquoz
& i. i. de uirtutib' naturalibus. c. xiiii. dixit Sōphiste
medicos seipfos appellāt cū nihil sciētes sint alii ue
ro philosophos nihil intelligētes se nomināt qui cō
tradidere tēptātes deficere mihi multū a uirtute uete
rū uisi sūt Quā obrē uel nihil uel omifariā pagē qui
dē pfiēt nō ignoro: q' plura qdē iuenio pfecte de
mōstrata a iuenerib': neq' uero scita a mltis sōphistis
neq' intellecta pp iperitiā: sed neq' tēptata cognosci
neq' si cognoscātur ab aliquo iuste examinata ut idē
refert i. iiii. de uirtutibus naturalibus. c. decimo In ple
risq' etiā aliis locis tales sōphisticos medicos reperi
ab auctoribus nostris reprobatos. Et propterea nec
hi nec q' dicti sūt in principio a potētib': p sanitatis
cōseruatiōe sūt eligēdi sed illi q' isra scribēdas habue
rint cōditiōes.

Capitulū. vii. ptractat de cōditiōibus uerū medici eli

gēdi quā se tenēt ex pte anime.

P Rincipaliſſima cōditiōnū i medico eli
gēdo requiritur est illa quā Cōciliator po
luit i sua differētiā. ii. dicēs. Medic' dei
primitus debet esse amator ac ipsū i cun
ctis operibus suis pponat & timeat ut plenā habeat
sapiētiā q' a dño deo est qui pbet eā diligētibus se si
cut i. i. Ecclesiastici. c. scriptū ē. Diligat igit' medicus
creatorem suū & timeat qm̄ initiū sapiētiā ē timor
dñi & si timet eū bonā habeat cōsciētiā & peccatis
ipm̄ nō offēdat qm̄ ut Salomō iqt i maliuolam ani
mā n' itroibit sapiētiā nec habitabit i corde subdito
peccatis. Quod ēt sensus Gal. i. pñio de ceticis. c. vii
dicēs. Manifestū ē q' ille cuius mēs ē debilis et cuius
aīa ē pessima n' adiscet disciplinā huius sciētiā ne dū
q' antecedit & iudicat aliqd' eoz q' diximus. Sacer
ergo sit medic' quia ut dixit. Hipo. i libro de lege. Sa
cre res existētes sacris hominibus ostēdūt: prauis at
neq' q' prius quā pfiāt: Medicia autē est res sacra cū
dicat Ecclesiasticus. xxxviii. c. Altissimus creauit de /
ra medicinā & ab ipso ē oīs medela Cui cōfētit Ra
sis i. v. libro suoz afforismoz dicēs. Medicina tota ē
dei & ē res uenerabilis & grates deo reddimus eo q'
nos fecit aptos i ea ut ueneratores & custoditores ip
si & quia fecit nos imunes a sciētiis uilibus & cēta.
Hoc idē Mesue sensisse uidet' cū iqt. Sanat sol' lan
gores de' & de fragilitatis solo produxit i largitate
sua medicinā benedictus gloriosus & excelsus tantū
tamē auxiliari nō desinēs curādū doctrinā timētib'
eū explicauit: Totus igit' dei timor pueniat & pīci
piet opa tua & sceleritabit ea: tñ cōsidera ne te amor
aut odiū circūueniat ut declines a recto: ē. n. excelsus
gloriosus qui iudicat: sūt & celi q' arguūt: & elemēta
q' seuiūt: & si nō aliqd' supest i posterū erutiatu ge hē
na. Et infra dixit Deū in ciēlis ppone & ipse ppoet
te: honora eū & honorabit te: time eū & securus cū
ta expieris & cēta: quia igit' de' ē creator oīum ut di
xit Almasor i pñio. Medicus iure merito debet eū ti
mere & honorare pceptaq' eius obseruare: nō sicut
q' plures nostrum faciūt q' nūq' i ecclesiis uidet' sed
mūdānis oib' delitiis dediti: gula: auaritia: luxuria:
cētisq' talibus deridēt quē bonū aliqd' op' facere fu
erint ituiti. Debēt pterea medici misericordes eē &
pii humilesq' ac mansueti pauperibus gratis meden
tes ut uoluit Rasis in libro. xxv. continētis. c. viii.
dicēs. Sic auctoritate iudei: Medicus debet eē pius
sup agros: miserator ipsoz: sepeliēs reuelatū cōsiliū
ei atq' priuatū et i fine dicti capituli iqt O uos medi
ci nolite reuelare secreta magnificoz quotiēs iterfue
ritis cū ipsis quia pūt ide turba magna medicoz iō
secreti sint fideles et pii dicēte quoq' Cōciliatore nō
stro. Nō uelis paupes opprimere neq' agenos saltē i
tuitu pietatis deferē cū ide laudabilis cōsurgat fama
Quod. n. habūdāter accepisti his uelis gratis primā
amorem bonitatis iptiri & sūt sentētia Mesue clāmā
tis. O tu corporum curā gerens auxiliari ne differas
quia semel pereunti nulla deinde prosit sufragia rō

clamat ad iudiciū si misericordiā deferis stulte: si de
largo tributis gaudēs & pua negas tristē igit̃ ne cer-
ne habēre irritū donū dei ut si habūdāter de ipsius
largitate suscepis ne parē esto hac ipse. Sint itaq; me-
dici misericordes & pii quia pietas ad oīa utilis ē p-
missione habēs uitā q̃ nūc ē & future ut igt̃ Paulus
ad thimothēū .c.iiii. Iob quoq; dixit noli auertere
faciē tuā ab ullo paupere ita .n. fiet ut nec a te auerta-
tur facies dñi quod nō min⁹ pcepit Gal. in libro de
motib⁹ liq. dis. c. vii. dicēs. Hoc erit i fīmōe dei subli-
mis iuocātū uiro cōminētis t̃p̃re necessitatis p̃feti am-
ico aut paupi nō subueniēti i hūc modū dicētis. Nū-
qd tu presēs fuisti ac amico qdē tuo i mortis articu-
lōiā cōstitūto nō subuēisti deinde mē fraudulēf ad-
raști discredere a meo sacro altari. Beat⁹ igit̃ ē q̃ itel-
ligit sup egenū & paupere i die mala liberabit eū do-
min⁹ senerat. n. dñō q̃ miserē paupis & uicissitu-
dinē suā reddet ei. Beati ergo iteꝝ misericordes quo-
niā ipsi misericordiā cōsequēt̃: teste Salvatore nostro
i. v. mathei. Nullus itaq; oīo crudelis medic⁹ eligat̃
neq; aliquo alio uitio deprauatus sed bōis aīe uirtuti-
b⁹ ilignit⁹. Et ppea dixit. Cōciliator: sit medic⁹ uerax
fidelis fortis: pudicus: castus: māfuetus: misericors:
pius & uisitator ifirmoꝝ solicit⁹: nō uuidus: nō cu-
pid⁹: nō auar⁹: nō desidiosus: nō luxuriosus: nō uiuo-
sus: nō timidus: nō audax aut p̃sumptuosus: nō hipo-
crita nō uerbo sed ope medicus: nō laudator nō se-
nerator aut aleator nec uenerioꝝ neq; ab orsuū ppe-
trator ulla occasiōe aut doctor dicēte Auēzoar i se-
cūdo libro sui Tēstir. c. v. Quilibet doctor i medicā
nō debet aliqūē discipulū docere nisi pri⁹ ipm iura-
re faciat q̃ ullo mō medicis nō utat̃ mortiferis uel
uenenosis & pat̃ meus cū eſſe puer & discipulus eius
i medicā fecit me iurare ut nullactē medicis uene-
nosis uel mortiferis uti deberē. Nec sit medic⁹ ābitio-
sus aut uanagloriosus nec uni heresi cōstitut⁹ & cetera
Ex qb⁹ apparet q̃ medic⁹ eē debet uelut sacerdos i
mo uelut angel⁹ cū dicat Gal. i ultio primi de igenio
sūtatis. Oportet medicos sicut antiq̃ dictū ē ut an-
gelis assimilēf. Qui igit̃ medic⁹ p̃fatas oēs laudabi-
les habuerit anime conditiones erit p̃ceteris eligēd⁹

Cap. viii. ostendit quæ scientiæ & doctrinæ sint me-
dico eligendo necessariae.

Secūda p̃cipalis cōditio eligēdi medic⁹
& ei necessaria est hac .s. ut i liberabilibus
artib⁹ sit erudit⁹ dicēte Rasi i. xxv. contri-
nētis. c. viii. Debet scire medic⁹ geometri-
am & sciētiā astroꝝ: sin aut ignorabit diuisiōes tē-
poꝝ et dispositiōes regionū: ē debet scire logicā: sin
autem ignorabit diuisiones generum morborum ad
dens ipsorum & etiam ignorabit seq̃ ueritatem &
falsitatē illius q̃ seq̃ uoluerit duo regimia cōposita i
siml: ē scire debet p̃nostica et sp̃ p̃ferre digna uerba
& digna uocabula exercitat⁹ i libris Hipocra. & ce-
tera. hac ipse: Hoc ē n̄ igt̃. Cōciliator i differētiæ

suæ priā dī. Grāmatica: logica: rethorica: aritmetri-
ca: geometria: musica: Astrologia: philosophia: na-
tural. methaphisica et oīum bōæ artū oportet me-
dicū dignotōnē habere licet oīo pitū i eis nō oportet
at̃ medicū eē: & exq̃sitā ip̃age habere cognitiōē: sed
sufficit si aliquale eage habuit i cōi sicut ēt. Haliabas
i sue theoricæ initio scire uidet̃. Et Gal. ēt i. ii. inte-
riore. c. vii. dicēs. Necesse ē ut sit medic⁹: nō solū me-
dic⁹ ueꝝ etiā liberaliū artū magister ut possit pluriā
explanare & ostēdere. Rasis quoq; i. vi. libro suæ
afforismōꝝ sic ait. Qui ex sciētiā naturali & phiā
adiutus nō fuerit nec ex canonib⁹ logicæ dubitabil
debet eē et maxie medicā. Est aut̃ astronōia ei p̃cētis
maxie necessaria cū sit iuditiōꝝ eius directiua ut ad
plenū declarauit Cōciliator & nos i speciali quodā
nostro tractatu & fuit sententia Hipocratis in libro
de Aere et aq̃ & regiōib⁹ ubi ait. Qui rectā tenet &
credūt norit astronōiā nō minimā p̃tē eē medicā
quod ēt clari⁹ expressit gal. i uno libroꝝ suæ de sp̃
mate ititulado qui diuersus ē ab eo q̃ ip̃ssus primit⁹
fuit dicēs. Scire debet medicus plietā & signū i quo
ē cū agrotare cepit q̃s: tēpus ip̃m diē atq; horam silr
Nā si ifirmitas fuerit fm planetā & signū: sed accidē
taliter ex actiōe signi & planete tūc habet aliā enētō-
nē & subdit. Opus nostrū ē cognoscere omnē phi-
sycā opatōnē supioꝝ corpoꝝ et iferiorū et generatō-
nē & opationē eoz & colligatiā & opationē ipso-
rū p̃ numeꝝ planetæ quibus precognitis notat̃. n.
i qbus ifirmitatibus quisq; laborat: & qbus фарма-
tis deceat curari fm sui corporis naturā hac ipse re-
tulit gal. Hipocratis auctoritate. Lōge aut̃ magis in
sciētiā medicā debet medicus enutrit⁹ eē atq; ut ita
dixerī fūdatus p̃ optiōe ne ei accidat quod Comēta-
tor Auerrois i. ii. Methaphysicæ comēto. xv. asserit
uni imaturo medico cōtigisse di. Q. ui itēdit medi-
cari hominē & iterū addidit medicinā ei accidit si-
cut cuidā cōtigir q̃ cū ad ifirmū accessit & p̃pinauit
ei medicinā & is p̃pexit post librū: & cū rediit mortuū
repi itfirmū: Et p̃pterea Comētator se larum sic ait
Oportet pitū eē medicū q̃ten⁹ oēs eis iueiat agritu-
dinū & uirtutes remedioꝝ ut cū his opari ualeat &
rōcinari. Quod sensit gal. i libro de expimētis. c. i.
di. Nos nō laudam⁹ hominē ignoratē artē quia ha-
beat expimēta: quoniā uellet p̃desse & forsitā noce-
ret & p̃ hoc oportet hominē scire cōplexiōes cau-
sas & accidētia & ut cognoscat agritudines & eage
accidētia qm̄ qui hac ignorat nō ē secur⁹ qn̄ noceat
plurimū & p̃ maiori pte & si aliquādo p̃derit hoc e-
rit ex fortūa. Et idē i libro. vi. Métr̃ sic scripsit. Ostē-
di uobis utrūq; eorū q̃ dicebat Erophil⁹ ueꝝ eē: ait.
n. ipse quoniā si dixerit aliq̃ nihil eē фармаца sola p̃
seipsa cōgrue dicet: nihil. n. sūt nisi habeat eū q̃ recte
utat̃ eis. Si uero rursus uelut manū dei dixerit eē far-
maca recte dicet: conferunt enim ualde si haberint
utentem eis exercitatum i logica theoria et cum hoc
natura finetici. Ex quibus dat̃ intelligere q̃ qui me-
dici uolunt appellari debent eſſe in medicina periti

& studiosi ut sciāt oportū cognoscere & cām red-
dere uni cuiq; dicēte eodē galēo i. vi. afforismoz
comēto. xvi. Oportet medicū studiōsū eē ne aliqd
absolutē dicat. & cetera. Cū at i medicia imēsa sit p-
funditas: ut dixit Damascen⁹ i suoz afforismoz p
hemio. Debet medic⁹ eē solers ac lector assidu⁹ neq;
die neq; nocte studio deficiēs & meditator indefi-
nēs ut ēt scripsit cōciliator. Quid at meditari deat
exp̄ssit Auicē. i. priā primi c. li. di. Ea de qbus debet
medic⁹ rōcinari sūt egritudines & eaz cāx p̄ticulares
& eaz signa & q̄litas egritudo remoueat & sani-
tas cōseruet: & cui⁹ q; eaz eē occultū fuerit ad illud
declarādū debet demonstratiōē afferre. & n̄ debet
medic⁹ i reb⁹ mūdais occupari: qm̄ q dedit⁹ oio secu-
larib⁹ negociis ac mēdi delitiis negligit sūdāntū me-
dicia & plūx ac artū doctrinā & p̄p̄ea n̄ ē ei fides
adhibēda ut Damascē. igt ubi supra. Debetq; ut ra-
sis ait i. vi. suoz afforismoz q̄ p̄les doctoz libros
legere & secreta eoz īspicere qm̄ hoc ei nimīū con-
fert eo q̄ q̄libet phs aliqd habet sibi cōueniens. qd̄
q n̄ faciūt illiterati existūt. Medicoz at illiteratoz
luxui subiacētū plūmi sūt hoīdāz ut dixit damas-
& iō tales n̄ sūt eligēdi sed docti tñ mō & studiosi
Cap. ix. in quo declarat quos libros medicus eli-
gendus legere debeat & intelligere.

In fine p̄cedētis cap. dictū est q̄ p̄ples do-
ctores libros legere medico nimīū confert
Qui at sint hi libri Rasis n̄ exp̄ssit: nos ue-
ro dicim⁹ q̄ medicus libros p̄cipuoz antiquoz lege-
re debet dicēte gal. i. iii. de uirtutib⁹ naturalibus. c. x
Oportet medicū uelut īfaniētē neq; die neq; nocte
deficere studētē & cōtēsum addiscere q̄cūq; a glō-
sissimis dicta sūt ueteribus. & cetera. In primis igit li-
bros Hippocratis sapiētissimi ac uetustissimi medici
legere ac intelligere debet: qm̄ ipsa p̄cipuus iter claris-
simos p̄res sp̄ & fuit & habitus ē ut ex uerbis Gal. i
in finitīs sere locis colligi p̄t. Dixit. n. de eo i. introdu-
ctorio medicoz li. siel. Hippocrates q̄ oēs sup̄ excessit
primus i lucē duxit p̄fectā ap̄d gr̄acos medicālē ar-
tē & i. iii. p̄nosticoz comēto. xxxiii. sic d̄ ip̄o ait
Hipo. n̄ dimisit dicere aliquā ex rebus de qua fuerit
nobis dignū existiare q̄ sit falsa & q̄cqd̄ dixit non
sine cā dixit: & i. iii. de īgenio sātatis i fine sic igt.
Volo reuerti ad sōtē ueritatis. s. ad hipo. & dico q̄
miror īuestigatiōē tāti uiri eo q̄ nihil eoz q̄ ad ad-
iutoriū i morbis denotādis accomodat. īuestigauit:
qd̄ n̄ solū i uno uez ēt i oibus fecit: sed maxīx stu-
diū eius fuit i itētiōē q̄ sumit a piculositate morbi i
v. ēt eiusdē tractatu sic ait de eo ab hipo. ois n̄ra au-
ctoritas & lumē ē p̄ quā rectā & artificialē uia ha-
buimus: & i. vi. eiusdē c. iii. sic quoq; scripsit. quā-
rēda sūt hipocratica dicta q̄ ip̄a prim⁹ oim̄ rectam
uia oīdētū existit. Nec nō i priō terapētica c. ii. in
qt̄ Hipo. oim̄ nobis bonoz p̄bet seia q̄ idigēt hōis
agricolis q̄ feminēt ea & augeāt & cōsumāt cōueni-
enter. Et in priō uirtutū naturalū. c. xiii. dixit de eo
hipocrates quē scimus medicoz ac phoz oim̄ pri-

mū eē. sicut at & primus sic utiq; agnoscens certissi-
mā opa naturā: q̄s adminat⁹ sp̄ & nimis eā extol-
lit iustā noīans & solā sufficere ad oia. In. ii. quoq;
de ceticis c. i. sic ait. Oēs medici cōueniūt sup̄ hoc
q̄ hipo. fuerit ex oibus hoībus unus ex magis ueri-
dicis & ueracior i sermōe & fortior sup̄ exp̄itiā &
i li. de uirtutibus aīalibus. c. ix. itez sic de eo igt hy-
po. oim̄ fide dignissimus ē testis si q̄s testificet sicut
q̄busdā ē mos: suoz dogmatū ueritatē ego at non
ut testi credo huic uiro sicut alii multi sed p̄p̄ea q̄a
demonstratiōes eius iuenio certas: p̄ hoc ēt ip̄m lau-
do hac ip̄a Gal. in plibus quoq; aliis locis ip̄m cō-
mēdauit: mō admirabilē: mō diuinissimū & q̄nq;
bonoz oim̄ ducē q̄ nihil unq; falso nec fabulose di-
xit appellauit. Nec solū gal. sed ēt Auicē. i. priā. iiii.
tractatu. ii. c. ultimo laudauit ip̄m p̄maximā cuius
textus seriē ob traducētis defectū intricatā & uix in-
telligibilē n̄ adduco sed loco eius gētīl expōnem: q̄
p̄cipē sic uelle dilucidat di. Cōcedere qd̄ dixit hy-
pocrates ē cōcedere rē uisā: rē auditiā: & rē expertā
& rē phisicā p̄batā: ip̄a. n. sūt phs & expertus q̄ nō
scripsisset si n̄ uidisset & audiuisset qd̄ scripsit. Ecce
igit q̄tū a uiris dignis hipo. comēdet: bñ ergo di-
ximus supra q̄ in primis medic⁹ debet legere libros
eius: post illos uero gal. uolumina si ab eo p̄legēda
q̄ & si p̄a q̄ cētū existāt: nullus tñ ex eoz mltitudi-
ne freri debet q̄a i eis tota atq; p̄fecta medicīnā seia
cōtinet dicente eo de seip̄o in primo regis acutoz
comēto. xxxiii. q̄ secutus fuit in oib⁹ q̄ scripsit se
tētias hipo. q̄ sūt scīaz certe ualde: i li. quoq; secreto-
rū suoz i rubrica q̄ ē ad dolorē capitis & ad lacrias
ocloz dixit. q̄ uult eē prudēs i arte ista. s. medicīnā le-
gat li. meos & tūc utat istis medicis q̄s ego cōposui
& exp̄t⁹ sū postq̄ cognouerit cōplexiōes utētū eis
quō at medic⁹ legē deat li. suos docuit ip̄a i. iii. īfio-
rū c. 3. di. p̄eor uidētes meos li. illā īuestigatiōē & īpe-
diētū dimittere. qd̄ faciūt illi q̄ sophistica itētiōē
īuestigāt: q̄a hac itētiō n̄ generat nisi bellū & tra-
biē absq; ullo p̄ficio: & cōuertāt se ad indagatiōē
ueritatis p̄tingentē. ip̄a p̄fecto scd̄s post hipo. n̄ im-
merito habit⁹ fuit: & sua doctrina sapiētis nomē si
bi uēdicauit ut ip̄m Auicē. & rasis infinit⁹ appella-
rūt dicētes: igt sapiens gal. & cetera. Et certe ip̄a me-
dicālē artē p̄fecit dicēte sectaz cōmētatore hipo.
ueluti seia nob̄ tradidit. Gal. at seia illa excoluit &
p̄pagauit & p̄fectiōē ip̄osuit. & n̄ solū h̄ i s̄ p̄cipu-
us medicoz stimul⁹ Auerrois i. ii. colligit c. de mem-
bris hanelit⁹ eū plimū comēdauit dicēs. in maiori p-
te reze de qb⁹ opinat⁹ hoīes q̄ gal. cōtradicat Aze. n̄
est uera cōtradictio: sed sicut additiōes & cōplemē-
ta: & i. v. colligit itez dixit de eo q̄ fuit uerax & le-
galis exp̄imētator i hac arte. s. medicīnā & null⁹ ē
q̄ possit ei cōpari. Dēt etiā medic⁹ uidere li. auēzo.
q̄ glōsiosus fuit medic⁹ ut rasis ē testificat⁹ cui i hac sci-
entia dēt cōcedi corōa q̄a uixit cētū & triginta q̄nq;
ānis & i. xxx. ānis i hac arte opari cepit: & i bono
obiit statu & i ābitu scīaz uidit q̄ta uidere & cogno-
a iiii

scire potuit: ergo suis li. credēdū ē & suo testionio
q̄t Auerois de ipso colligit. iiii. & i. vii. li. eiusdē ait
de eo q̄ i. li. Auēzoar medicā thesaur⁹ patet māise
sta. Dēt sūl medic⁹ legere & uidere li. Rasis: Halia
batis: Auicēne: Isaac: Mesue: & exteroz sapiētū āti
quoz. q̄ q̄sta laudedigni sint n̄ ē op⁹ dicere: cū satis
admodū eoz opa q̄les: q̄tiq̄ fuerint māifestissimā
declarēt circa quoz uolūta oēm opam & oēm idu
stria: ut ea itelligat: dēt medic⁹ adhibere. qm̄ ātiq̄ te
ste gal. in. i. de crisi. c. vi. cōuertebāt oīa studia sua ad
cognoscēdū ip̄age rege ueritatē. Illi āt q̄ n̄i t̄pis sūt
oēs p̄ter paucos cōsumūt etates suas i noib⁹: & pre
termittūt res q̄s noīa significāt. Et iō p⁹ q̄ ueteres ui
derit & itellexerit approbatoz ēt modernos legere
n̄ pigeat his regionibus & t̄pibus accōmodatoz &
consolantes magis antiquoz medicamina.

Cap. x. in quo auctor oñdit medicū eligēdū pra
cticū siue exp̄tū ac bonū iudiciū esse oportere.

Cum uia ad medicū eligēdi p̄fectionē n̄ suf
ficiat: sed ēt p̄ticularia regit⁹. iō necesse ē ut
medic⁹ ēt sapiētissim⁹: si p̄fect⁹ dici mereat:
ut i suo magisterio opat⁹ fuerit: cū dicat Hali i. iiii. te
gni comēto. dxxxviii. q̄ medici fm̄ ueritatē sūt me
dici opatiōis: & eoz occupatio ē i opatiōe & n̄ in
uerb⁹ & fm̄oe. qd̄ sensisse uidet gal. i. vi. li. de igēio
sanitatis. c. i. di. nō ē uege aliq̄e cē medicū eo q̄ scit
separatiōē iūcturā cui⁹ libet mēbri solidari dēre: me
dic⁹. n̄ ē si sciuerit cū q̄b⁹ solidatio fiat: & i. ii. tēra
pētica. c. ult. inq̄t exercitū ad oīa & natura prudē
tē oportet cē medicū. In. iiii. quoz de crisi. c. iiii. sic
ait. necessariū ē ut sit medic⁹ acuti sensus & iā plimo
exercit⁹ exercitio. Ex q̄ qd̄ snia & ex uerbo illo
plimo innuit nob gal. medicū ēt exp̄tū esse dēre: &
apprime qd̄ qm̄ expiētia ē illa q̄ artē fecit: in expiē
tia uero casu teste p̄ho in. i. metaphisi. ubi p⁹ pauca
subiūxit. si sine expimēto q̄s rōem hēat & ulē qd̄
cognoscat: hoc āt singulare ignoret: mltotiēs qd̄em
curatiōe peccabit: a quo sup̄sit Auer. in. i. com̄to cā
ticoz Aui. di. nō sufficit in medicina rō sine expiē
to neq̄ expimētu sine rōe sed utrūq̄ exigūt sūl & idē
in. vii. colliget sic ait. In arte medicina necessaria ē
p̄ter rege uilium cognitionē: expiētia pp̄ quā p̄ticulari
ris p̄ncipia hēant in eo qd̄ in unoquoq̄ indiuiduo
fieri dēt: & infra dixit ars medicina ē magis appro
bata expiētie q̄ rōi: & p̄p̄ea laici & iuues gres n̄
sūt exp̄ti infectoroz existūt: ut Rasis inq̄t in. vi. suoz
afforismoz a quo sup̄sit dam. cū inq̄t nulli credēdū
est studio medico nisi etatis sit & p̄bato. q̄prop̄
cōcludēdū ē cū n̄ro padubanēsi dicente n̄ uerbo sed
op̄a medicū esse oportet: studiosū. f. & magis exer
citātū: quē bonū practicū uulgares solēt appellare.
Hic egdē p̄ter sciam ac practicā dēt existimatōis &
natural iudiciū bōitatē h̄re. quā q̄tū sit medicatib⁹
oportūa declarauit. Hali rodoā. in. iiii. tegni com̄to
cv. di. Melior medicoz est illa c⁹ existiatō artificial
est p̄pingor ueritati & n̄ p̄parat illā nisi cū mltitū

dine studii in opatiōe h⁹ artis & bōitatis scia p̄cedē
tis p̄ ingeniū sanitatis & cetera. qd̄ sensisse uidet gal.
in. i. de ceticis. c. xi. cū ait. Necessariū ē ut n̄ sit me
dic⁹ q̄ medicat rectā nisi illa q̄ indicauit pri⁹ sup̄ eū
recte q̄a optim⁹ medic⁹ ē añcedēs cū iudicio & pro
pterea in. ii. de crisi. c. iiii. sic inq̄t. Medic⁹ q̄ n̄ ualet
discernere inē febrē itianā & q̄rtanā a prio die egri
tudis ip̄e n̄ ē in aliquo gradu medicie. Rasis quoz
in. vi. suoz afforismoz li. sic ait. Cōplexio boni in
geniū hoīs ope medicie & phie & cogitatiue p̄ualet
a quo sup̄sit Damaf. cū dixit. Ingeniū naturale me
dici cū puo ēt artis fūdamto adiuuat naturā: inna
turale uero cōtrariū. Nec sine cā p̄fecto dixit natu
rale: q̄a h̄mōi ex natura tñ & n̄ ex arte fieri solet p̄
ut dixit gal. in. ii. de crisi. c. vii. in hūc modū. si medi
cus habet aliq̄d de cōprehēsiōe & existimatiōe &
de intellectu aut n̄ hēat n̄ inē unicuiq̄ hoīm nisi ex
natura & nō acq̄sitū. Qua de re bon⁹ & eligēd⁹ me
dic⁹ h̄ac inē ceteras cōditōes necessarias debet h̄re. f.
ut bonū ac p̄spicax hēat ingeniū: iudiciū rectū inte
grūq̄ atq̄ p̄fectā existimatiōē: quē in multis siue
artis rebus cum plurimū adiuuant.

Cap. xi. in quo ponūtur conditiones medici eli
gendi se tenentes ex parte corporis.

Conditiōes medici eligēdi ex pte sui corpo
ris cōsiderāde & p̄ posse in eo repiēde sūt
in duplici dria: Aliq̄. n. ptes corporis respi
ciūt: quedā uero totū corp⁹ cōcernūt. De primis di
cam⁹ q̄ medic⁹ caput sanū & oculos precipue ille
fos dēt habere: caput qd̄ bñ cōplexionatū optiq̄
cōpositiōatū quēadmodū oñdit gal. in li. tegni &
in. x. de iuuam̄tis mēbroq̄ ca. ult. ut uētricul⁹ capitis
ei⁹ debite distinctis & sepatis exñtib⁹ bonū ingeniū
tenacēq̄ mēoriā: cogitatiūā & ceteras uirtutes inñio
res perfectas habeat ut bñ discurrere ac bene appre
hendere: medic⁹ q̄ recordari de rebus sibi necessariis
possit: uisū sūl seu oclorū aciem sine defectu aliquo
ut urine & cōtentoz in ea ac reliquoz exēutiū dif
ferentias bene ualeat intueri: alr. n. colores & reliq̄
talia n̄ bñ possēt perpendere. & hoc ē qd̄ sensit ha
li. in. iiii. tegni com̄to. cv. di. oportet ut medic⁹ sit mē
morās fortis bōe & uelocis solertie: sani intellectus
ac bōe uisōis. Sūl & in cūctis sensib⁹ sit p̄fect⁹ &
maxime in sensu tact⁹ ut acuitates & remissiōes ca
loris febrilū: pulsū quoq̄ dr̄nas & eoz diuersita
tes facile percipiat. Bōi ēt audir⁹ esse debet: ut si qd̄
occultū uoluerit ei infirm⁹ reuelare: possit sol⁹ audi
re. bōi quoq̄ gustus sit ut uinoz q̄litates & reliquoz
rū taliū p̄ infirmis: cōsiderādas ualeat cōphendere
Nō minusq̄ sani odorat⁹ ipsū esse oportet ut seto
res exēutiū cognoscat: qui multa ei monstrabūt si
gnificantia: sit etiam lingua expedita ut ab infir
mo & ab astantibus intelligatur: sufficiens etiā be
ne interrogare patientes. quod sibi est maxime ne
cessariū: licet q̄ plures nostrū id non obseruent. Et
q̄ ita sit patet per Rasim in libro. xxv. continētis.

ca. ix. dicentis auctoritate iudei. Debet esse medicus hilaris bone facultatis locutionis & non dissolute non iracundus: non uelox: non appetens neque cupidus in diuitiis & cetera. patet etiam secundum quod diximus per Damascenum in suis afforismis dicentem. Philosophus superbia & naturale multiloquium si sapias cōtēnas nec te egrum interrogare per oia pudeat: nec eē debet suū prū dētia: iteritū ullo mō significās patienti imo sibi cauere dēt ne uerbū aliqd pferat suspectū & iaduertēter & si mori iā patiētē itueret. quāto potius ipm cōfortet: eū iubeat Rasis i. vi. suoz afforism. hoc maxime dēre obfuari dicēs. Doctores medicīz egros debēt cōsolare ēt si signa mortis ppedāt. qd sūl uoluit Damascen⁹ cū ait. Oportet te ifirmo salutē promittere sp: nec illū unq̄ a spe deponere & si ipse despes: neq̄ sit medic⁹ handit⁹ uel sudoris fetidi: ut patet manifeste: totū sūl corp⁹ sanū hēat & forte ut cōtinuo studio ac ifirmoz sollicitudinē possit icūbere & sepius eos uisitare & pmaxiā acute laborātes dicēte. Rasi i. x. Almansoris. ca. i. Febricitātes acute necesse est ut medicus saepe uideat: & ppea medici cōplexio ut idē dixit i afforismis dēt eē tēpata. s. sana & fortis & nō ibecillis & cetera. Debet ppea medic⁹ medioeris eē hūditinis & stature neq̄ sit ualde pulcher & decor⁹ neq̄ cōpt⁹ ut scēmia: neq̄ turpis aut deformis adeo ut ab hoib⁹ aspnat⁹ neq̄ gigante⁹ aut homūculus sed medic⁹ ut nē dixit padubanensis. qd lenit ēt Damasc. i suis afforism. dicēs. Medic⁹ medioeris q̄lītatis debet eē ut nō nimis mūdus. i. ornat⁹ & cōpt⁹ admiret⁹ neq̄ ex toto aspnat⁹ & q̄ ita glosandū sit uerbū illd mūdus appet ex his q̄ dixit Rasi i lib. xxv. cōtinētis. c. ix. cū ait debet eē medic⁹ mūdus i corpe: facie: capillis: & aliis mēbris ei⁹ & idumēta ipi⁹ debēt eē mūda. hoc. n. cōueniēs ē: sicut supflus ornat⁹ uitupat⁹ iuxta illd. Sint pcul a nobis iuuenes ut scēmia cōpti. Dēt ēt bñ uestit⁹ & satis ditatus eē medic⁹: & nō idigere adminiculātib⁹ bonis fortunā sine qb⁹ nō cōtingit eē scēlicē. Et si paup sit & studiosus a potētib⁹ dēt adiunari ne idigētiā cā ne phandū aliqd coactus sit ppetrare & cetera.

Cap. xii. docet eligere medicū ex uita eius & cōplet sermonē de medicis & eorum electione.

Hoc caplm erit tāq̄ supioz breuis epilogus utiq̄ dē & snia plenus cū accepim ipm ex. iiii. Almanso. c. ult. dicētis. Valde cōsiderari dēt i qb⁹ uitā suā expedit medic⁹ & i qb⁹ illd qd de suo pūit tpe exereuit atq̄ de qb⁹ stādo solus cogitat. Si. n. suz uitā spaciū medicoz ac phorū libros pscrutādo pūit ei⁹ studiū ē qn sol⁹ stat: eos diligēt itueri: bona de eo hñ pōt suspitio: & ppe qd. Si at uitā suā spaciū i aliis q̄ i his quoz fecim⁹ mētionē: pteruiit ac solus stādo i cātēlenis & i iūtris mūsicis delectat⁹ & his sūta cōcupiscit: nō nisi de eo mala pōt hñ suspitio: postq̄ at scitū fuerit q̄ ipse frequēt libros itueat: cōsiderādū erit qd sit eius astutia atq̄ igeniū & an cū loq̄cib⁹ & oppositorib⁹ sit cōuersat⁹. Et si i eo sit potētia pscrutādi & medicādi i

nō. Et postq̄ eū libros legere ac itelligē notū fuerit pgrēdū erit an ifirmoz cura laborauerit & eis medicat⁹ fuerit: atq̄ si hoc i ciuitatib⁹ famosis ubi medici ac ifirmi mlti sē egerit diligēt erit pscrutādū: an n. Qui at hēc duo hñ iuēt⁹ fuerit: sapiēs erit & aliis pferri dēt: qd si cōtingat alicui unū istoz deesse: conueniēt⁹ ē ut opādi magisteriū ei desit ita tū q̄ nō pēnit⁹ ei⁹ expers existat & cetera. Et p⁹ aliq̄ subiūxit: si qd at h⁹ doctrīz nomē sit adept⁹ q̄ lras nō nouit: l si lras nouit uerba nō itelligit: nec ēt cū sapiētib⁹ morat⁹ fuerit: nō ē cōsiderādū i eo: neq̄ suā sapiā credēdū: imo sciēdū ē eū nullo mō posse pficere. impossibile ē. n. unū hoīem ēt si lōgo tpe uiuat h⁹ doctrīz p se maximā cōseq pte: nisi fm pcedētū icēsserit regulā. Hui⁹ enī doctrīz q̄ntitas uitā hoīs mēsurā excedit plurimū: & p⁹ pauca ēt subdit. q̄ at de hac doctrīna usq̄ nūc aliqd sūt cōsecuti: nō pauci fuerūt nec i breui hoc cōsecuti sūt. sed fuerūt mille: & i mille ānis hoc adepti sūt. Quoz libros si q̄ frequēt pscrutat⁹ fuerit in breui oēs uidere uidebit⁹ ac si ill⁹ mille ānis uiuisset: & illorū laborē mille ānis ptulisset hēc ipse. Ex qb⁹ colligi pōt q̄ studiosus & lector assidu⁹ dēt medic⁹ eē: p⁹ctice ēt & reb⁹ saularib⁹ minie dedit⁹: quēadmodū & nos i supiorib⁹ dclaraui⁹. ego at pcor hūc mēū libz legētes: si de hac matīa lōgū ac tediosū feci sermonē plusq̄ forsītā decēs erat: ueniā mihi tribuat⁹ rē. n. existāui pmaxiā necessariā posse scire uigē talē iuenire i mēibus cū uita reb⁹ oibus carior p⁹ciōsiōr q̄ cōfident & absq̄ periculo reponatur.

Ca. xiii. oñdit q̄ medicus electus dēt cōplexionē suā dñi naturalem cognoscere & q̄no.

Postq̄ igit⁹ medicus elect⁹ fuerit ut supra dixim⁹: dēt primit⁹ cōplexionē dñi sui naturalē cōsiderare & ipsā optie itelligere: tū q̄ ipsā cōseruet si sana sit: uel i melius reducat si ualde a tēpamēto lapsa fuerit: tū q̄ sciat egritudines curare: si i aliq̄s dñs iciderit: Quod minime facere possit nisi naturā & naturalē cōplexionem suā dñi cognouerit: ut uoluit Gal. i troductorio medicoz: cū ait: neq̄ in sanitate custodire: neq̄ in egrōtātib⁹ causio logizare: neq̄ significare: neq̄ curare recte pōt utiq̄ q̄s. Qui nō pscrutat⁹ fuerit ex qbus elemētis cōsistat hō: & q̄l⁹ euresis his q̄ a principio natura sūt. Et i. iiii. de igenio sanitatis. c. iiii. sic dixit Curatiōes fieri nō pūt nisi cū scia cōplexionū corporū medicādoz: aliā. n. nō possum⁹ ad cōplemētū artis puenire. & in. c. ix. eiusdē inqt primit⁹ qd oportet cōsiderari ab eēntia morbi sumēdū ē. hoc at fieri nō pōt nisi primo cōplexio totū corpis infirmi cōgnoscat⁹. Cuius eām & rōnē inuit in. iiii. terapētica. ca. xii. dicēs. Naturā nosce oportet eius qd curatur corpis ut q̄ntū amota⁹ eius egritudo a cōmoderatōe scientes iponamus ei qd illā ifrigidet mēsurā palā ē ergo naturā infirmi necessārio eē inuestigādā ut idē ait in. vii. eiusdē. c. Cōcludam⁹ ergo cū eodē i. ii. de accētū & morbo. c. iiii. dicēte. Necesse ē ut studeas i sciēdis naturis corpore & eoz cōplexionē: i qbus dispō efficiat⁹: Et nō oportet eē de numero illoz de

qbus facit mētionē in .iii. terapētic. c. penul. dicēs. Nō nulli neq; quārūt neq; cognoscūt cōplexionē infirmoꝝ & fm puerbiū una forma calcei oēs calceant. Debet igit medicus cōplexionē sui dñi totis uirib⁹ idagare qm̄ ū facile cognoscit: ut Gal. ondit i. xii. c. libri pallepati dicēs. Dignoscere decet cōplexiōes corpore. ē at ualde difficile hoc tale & alibi p multas & difficiles cognitiōes uniuscuiusq; pti culaz cōplexio inuenit & cōiecturatiuaz magis q̄ disciplinatiuaz. Ex quo modū inueniēdi cōplexionē nobis ondit. s. ut prius cōplexiōes pti culaz corpis notemus & p̄cipue p̄cipaliū sicut ēt docuit Auer. in q̄rto colliget. c. i. dicēs. Cognitis mēbroꝝ p̄cipaliū cōplexionib⁹ poterim⁹ iudicare sup cōplexionē totius. Debet igit medicus inuestigare p̄mo cōplexionē cordis qd̄ nobilissimū ē mēbroꝝ ut dixit Cōmentator i. ii. celi. cōmēto. lxxiii. Ip̄m enī ē p̄iceps primus & seq̄t ip̄m in principatu cerebri: deinde ep̄ar: postea uero testiculi: ut ēt Hali. refert i. ii. tegni. cōmēto. xci. Cōsiderans ergo si dñs sit ip̄iger ad actiones: si audax: si irascibilis: si pilosus: si hēat pectus amplū carnosum & hm̄oi. & tūc arguat cordis caliditatē maiore & minore fm signoꝝ itēfio: nē uel remissionē. Si uero his cōtraria p̄cipiet super frigiditatē sui cordis iudicabit: & p alia hm̄oi signa posita a Gal. i. ii. tegni. textu cōmēti. lxxiii. & a Rasi in. ii. Almasoris. ca. x. & ab Auic. in. ii. primi. necnō ab Auerro in. iii. colliget. Cōsideret p̄terea cerebz qd̄ dom⁹ ē rōnalis aīa: ut dixit gal. in. i. de regimie sanitatis. & notet ingeniū & memoriā: mobilitatē mentis: faciei colorē: capillos rubeos uel nigros: & eoz cremētū & crispitudinē uel planitiē & cōsideret ēt si ex odorib⁹ & calefaciētib⁹ ledat: & uideat si orta a cerebro sint grossa āpla: caputq; bñ formatū: poterit ex his iudicā sup caliditatē cerebri: & p cōtraria sup frigiditatē. Cōsimili mō p magnitudinē uenaz & eaz āplitudinē & longitudinē digitorū & citrinitatē & ardorē exētiū & nocumētū cōse quēs ex reb⁹ calidis & p op̄oes & talia hm̄oi signa posita a gal. i. ii. tegni. textu cōmēti. lxxviii. & ii. Almasoris. ca. ii. poterit iudicare sup caliditatē epatis: & p opposita sup frigiditatē. Et cōsili p p̄portiōalia signa cōphēdere dispōnes renū & testium: debet quoq; cōplexionē stomachi itelligere: q̄ licet nō sit mēbz p̄cipale: ē tñ p̄cipalibus descētiens: & p̄mus mēbroꝝ cocus p appetitū: sitim: digōnem: eructuationē: linguaz colorē: saporē oris: uomitum & p nocumētū uel inuamētū ab extrinsecis illatum facile itelliget an calidus ul̄ frigidus hūidus uel sicc⁹ stomachus extiterit. Sic igit oībus cōsideratis: cōputū faciat: qd̄ ex tali sumā resultet & sciet q̄ sit totius corpis hitudo & cōplexio: cū totius hitudines assimilenē cordi & epati & ceteris: ut gal. igt i. ii. tegni. textu cōmēti. xcj. Vñ si p̄cipaliora mēbra calida fuerint & hūida corpus ide resultabit sanguineū: si uero calida & siccā colericū: & sic d̄ aliis suomō ut bñ exp̄t & studiosus medic⁹ itelligit quē n̄ ut edoceā hac scripsi: sed ut dñs ei⁹ cognoscat cū recto

calte pcedere: cū ordinē quē scribim⁹ obseruauerit. Ca. xiiii. ondit qd̄ medic⁹ dēt cognoscere & itelligere cōsuetudinē & uitā dñi sui & dñm qd̄ ip̄e ager deat. **N**ecessaria ē medico rege naturalū cognitio ut p̄ naturalia possit facile cū oporteat remouere: ut sensu gal. i. ii. de igenio sanitatis. ca. iiii. dicēs. Si naturalia nō agnoueris eorū q̄ sit extra naturā noticiam nullatenus hēbis. Est quoq; necessaria ut naturale sit custodiēdū & cōfirmādū: qd̄ at ē extra naturā expellēdū: ut idē igt in iii. lib. eiusdē. Cōsiderata ergo cōplexiōe & corpis cōpositiōe: cōsequēt erit itelligēda cōsuetudo cū altera sit natura: ut Cōmētator ait i. i. phisy. cōmēto lxxi. & Aris. i. libello de memoria: & i plurisq; aliis locis. Quod ēt uoluit gal. i. iii. d̄ igenio sanitatis. c. vii. dicēs. Antig studuerūt i sciēda cōsuetudine q̄a p eā sciebāt p̄prietatē naturā infirmoꝝ. & i. iii. terapētica. ca. pen. ait. Nō parū quādā & ignobilē itētiōnē i auxilioꝝ inuētiōnē existimamus eē cōsuetudinē i lib. quoq; de assuetudinibus: itez de ea sic scrip sit. Oportet mltā cōsiderationē facere d̄ assuetudine & dissuetudine debēt fm modū mederi. & si non debet i m̄tis eoz q̄ fm medicinā claudicare: & subdit. hāc qd̄ gl̄iosissimi medicoz Erasii & Hip. dixerūt de uirtute assuetudinū nō rōni inuētiōnē eoz attribuēt: sed ex aptē apparētib⁹ docti. quēadmodū qppe & alios hoīes q̄cūq; nō sicut sues uel asini uiuūt sed assēquūt a qbus iuuāt & nocent: licet autē dire. quotidie dicētes assuetos esse circa hūc cibū & hūc potū: & pp hoc n̄ possē relinq̄re eos: & enī nocent fm trāsitus & cetera. hāc ip̄a. & p̄p̄ea dixit Rasis in li. vi. suoꝝ afforismoz. Decet magm̄ egri cōsuetudinē cognoscere in sanitate: ut cū res ip̄i placētes in sanitate cognouerit ei p̄mittat cū ab egritudine ereptus fuerit. Itelligat igit medicus q̄tū dñs eius exercitare se cōsueuerit: quoz exercitiū genere qbus uti cibariis q̄tūq; cōmedere: q̄tū dormire & uigilare cōsueuerit. Quibus quoq; reb⁹ delectet: qbus uiuet & a qbus ledi solit⁹ sit: & q̄ sint illa bñ p̄p̄dat & filia inuestiget. Interroget ēt si nocumētū aut lesiōnē in ocul: dentibus: stō: splene: renibus: uescica: ul̄ in aliquo alio mēbroꝝ suoꝝ sentiat i p̄ntiāz ul̄ alias in eis passus sit: si quoq; egrotare sit cōsuetus & in quo tpe āni qbusq; remediis sanari examinēt: Itelligat quoq; si quolibet āno flobotomari ul̄ aliquo mō purgari sit cōsuetus: fili & de oībus talib⁹: cūq; hāc oīa bñ notauerit debet cōsiderare denuo si cōplexio sua talis: aut alie⁹ mēbroꝝ ualde lapsa fuerit a tēpamēto ut si stōm. male dispositū i renes & h⁹ i iuenerit an oīa si tps āni & cetera cōsentiāt: purget si op⁹ fuerit & cōfortet: postq; malā illā dispōnē p̄posse suo remouerit & postea p̄seruet ip̄m ne iterū recidiuet. si at corp⁹ totū oēm̄q; p̄tē ei⁹ sanā iuenerit a tēpamēto tñ lapsam notabilr: & de ei⁹ reductiōe sp̄e habeat reducere debet in tñ cōtinēs cōtēpātiā minuendo in q̄tū eucrasia corrupta fuerit fm qd̄ docuit gal. in. iii. tegni textu cōmēti. xxviii. & textu cōmēti. l. ubi sic ingt. Si uelis pmutare corp⁹ puta ca

lidū & siccum : nō sunt administrāde calide & sicce diete : sed quæ tantū eucrata crasi frigidiores & hūi- diores q̄tū natura ei⁹ erat calidior & siccior : & sic de aliis suo mō . Si uero corp⁹ fm se totū sanū & ro bustū satisq; bñ cōplexionatū & cōpositionatū in uenerit : sit medici studiū cōseruare ipsū pro ut repe rit offerendo sibi similia iuxta illud Gal.in.iii.te/ gni di. Oportet ut offeras similia similib⁹ qñ fuare uis corporis crasim q̄lē accepit . Et sic ei oīa pportioa bilia & cōsuātia admistrabit : cōtraria q̄q; phibebit q̄ si put uige sapientē decet gubernare & cōseruare ipsum sciuerit & dñs obediens fuerit proculdubio uitā dñi sui per multos ānos sine aliquo nocumēto nedū absq; aliqua infirmitate prolongabit.

Capitulū .xv. demonstrat qd regimen sanitatis sit unicuiq; hoīum quatumuis sanissimo necessarium

Quā plures egdē : ut pleriq; faciūt quotidie dicēt . Si san⁹ sum tot⁹ ac bñ cōplexionat⁹ atq; fortis qd opus ē medico cōseruare . nō ne ipsa natura se sola sufficiēs ē cōseruare ? De quo rū secta fuit ille ueronēs plini⁹ q medicos aīarū ne gotiatores ausus est appellare . Quib⁹ dico q errant pfecto si regimen cōseruatiū suū fortitudinis ac ro boris a med⁹ co dirigendū : neglexerint : ppea q talis gubernatio est uite uniuscui⁹q; necessaria cū corp⁹ nostrū q̄tūis sanissimū facile irregulatū cadat in agritudinē : ut ipsa docet expiētia . Quod tñ nō cēt nisi corp⁹ mutabile foret dicēte gal.in libro de con stitutiōe artis medicatiue . c.x. Nō enī indigeret cor pus artepcurāte custoditū in eo priō habitu sed hoc ipsū est cā in indigēdo procuratiua arte . s. qm̄ diafo ras : & nō pmanet tale q̄le erat añ : qd etiā uoluit in iii. tegni cū ait . Quod si ipassibile cēt & inmutabile corpus & sp̄ maneret i optima cōpositiōe tūc nihil indigeret arte cōstitutiue ipsū qm̄ uero inmutat & cor rūpit & cōuertit nō seruās q̄ habebat a principio cōsistentiā pcuratiōe fm hoc indiget : pp hoc igit quot modis alterat corp⁹ totidē & genera pcura tiōis habebit : hoc est cōseruatiū cārū . Et post pau ca subiunxit alterat corp⁹ a qbusdā ex necessitate a qbusdā uero nō est necessitate : dico at ex necessitate qdē qb⁹ ipossibile est ipsū nō aproximare nāq; sem p in cōtinēti imorari & comedere & bibere : & uigi lare : necessariū est ei : gladiis uero & bestiis : nō neces sariū est uti uñ in priōi qdē genere cāq; circa corp⁹ ars cōfiscit : circa uero scdm̄ neq; q̄ . Et postea enume rās has cās dixit eas sex esse . s. aer . mor⁹ . qes : cib⁹ & pot⁹ : somnus & uigilia : inanitiō & repletio : & acci dētia aīe quoz singulū si indigēti corpi adducat & in cōpetēti q̄titate & q̄litate salubre sit nihil uero in digenti oīno oblatū aut nō incōpetēti mēsurā & q̄ titate agrū cōstituit hac gal.ad litterā . Quæ fuit etiā snia Ag. in .xviii. pblematū pblemate . xxxviii . di cētis . Laborātes & bibētes & comedētes ordinate saluam⁹ & augem⁹ naturā & uirtutē : inordinate aut rūpim⁹ & stupefacim⁹ ipsā . Quæ aut sit huiusmodi ordinatio nō est possibile scire nisi a pitissimō i hac arte : & ppea ē necesse ut medic⁹ sapiēs q̄lis ē : quē su

pradixim⁹ p tali regimine necessario habeat & cōti nue ex suo sapiēti cōsilio gubernet . Et ipse dirigit oīa q̄cūq; scripta sunt in hoc libro & appropriabit ea cōplexiōi : etati : cōsuetudini : regiōi & cētis talib⁹ dñi sui in debita & sibi pportioata q̄titate & q̄lita te : q uero pp ipotētiā medicū cōtinue i domo sua nō poterit h̄re : hūc saltē librū sibi emat i quo regimē oē tradit sanitatis & ipsū legat p sepe & obseruet q̄ cūq; legerit tāq; maxime in sui salutē necessaria put illustres antiquoz scripserūt quoz sentētiās & uer ba in ppria forma apposui : ut q̄ lectores meū iūue mili nō crederēt etati : dictis sapiētū allegatis fidē ad hiberēt . Scribā igit priō de aere & de ei⁹ anexis : de inde de exercitio : postea de cibis & potibus & sic de aliis successiue fm q̄ supra dictū ē & ante gal. ut un⁹ q̄sq; intelligat quot & q̄ta sint i eis obseruāda i suæ sanitatis custodia . Cū qbus si se recte gubernauerit pculdubio nūq; medicinis indigebit sanusq; p suas discurret etates usq; ad suū uite terminū quē pterire nō poterit iuxta illud . Cōstituiſti terminos ei⁹ & ce rā . Quod ei concedat omnipotens ac sublimis om niū rerum creator trinus & unus Amen .

Capitulū .xvi. ostēdit q aeris dispositiōes cōsiderā de sint rōne multorū ex eis pueniētū nocumētoz

Volēs medic⁹ sanitatē sui dñi cōseruare dēt postq; ea q̄ supradixim⁹ examinauerit cōsi derare aeris illi⁹ regionis dispositiōē & q̄ litatē & q̄cūq; alia sibi p̄tinētia iuxta sniam Halia batis in .v. th. torice . c.ii. dicentis . Necessario inheret medico aeris agnoscere habitudines singulis tēpori bus & singulis locis cās etiā qb⁹ imutat . Q d etiā fēsit hipocrates i libro de aere & aq̄ dicēs . Si q̄s ad medicinā statū accedere curat necesse est pus ut anni tpa & q̄ in eis generat attēte regat : & idē in libro d lege ait . Congruit . n . si q̄s dēt medicinalē sciam uere doceri p̄cipē esse nature discipline . doctrine loci : aptitudinis laboris & temporis . Et ppea gal. i libro de sectis inqt . Rōnabilis medic⁹ dēt scire naturas ho minū : aquaz locoz & cetā Auicē . quoq; in .ii. i . sic ait . Medic⁹ dēt scīr tēpoz diuersitatē q̄ i unoquoq; climate cōmoueri solet : p naturā . n . tēpoz anni stat ſitas plusq; p alias cās teste Auerroi in .ii. colliger . c . ultio . Et ppea de his oib⁹ dicēdū ē . De aere igit i p mis i choates dicem⁹ q duplex existit : pur⁹ . s . f . & ipu rus : pur⁹ . n . q̄ ē elemētū ē corp⁹ simplex cui⁹ natura lis locus est ut sit supra aquā & sub igne cui⁹ natura calida ē & hūida & cetā ut Auicē inquit in prima primi & hūc aerē nō habem⁹ : Alē uero ipur⁹ aer ex istit & ē hic quē ispiram⁹ & respiram⁹ de quo Prin cepts ait in .ii. i . doc . ii . c . viiii . Aer q̄ nos circūdat nō ē pur⁹ sed ē corp⁹ i sua sōa cōmixtū ex aere certo & p tib⁹ aq̄is uaporosis & ptib⁹ terreis i fumo & nubib⁹ surgētib⁹ & ptib⁹ igneis ē & hui⁹ aeris dispositiōes dēt medic⁹ cōsiderare ut uoluit hipocrates loco supi us allegato dicens . Cū medicus temperantiā aeris tē porūq; discordiā prenotauerit scientia sua semper erit utilis ad sanitatis ingenium i curādis quoz agri tudinib⁹ confert dicente gal. in .iii. libro de igenio

sanitatis. c. viii. in morboze curatiōe ingrēdū est aeris cōplexiōis eo q̄ afficiūt corp⁹ sicut medicia imo etiā pl⁹ cū nobis cōtinue adherat nec ei⁹ alterationē fugere possim⁹ ut idē igt in. iii. terapēticē. c. v. cū ait Alias qdē materias & eligerē & fugere possum⁹ eam aut materiā q̄ ex cōtinēte nos nō possibile est fugerē sed necessariū est uti ea quē ē p̄ns qui licet frigid⁹ sit in cōplexiōe cōpatiōe spirit⁹ inati ut dixit Auicē. in ii. i. doc. ii. c. ii. Cū phibeat spiritū ne ad igneitatē cōuertat⁹ ex q̄ ad malitiā pueniat existens elemētū nō strogē corpore & spiritū & emanatio n̄is adueniēs spiritib⁹ & cū melioratiōis eorū ut tēpans ut idē dixit ubi supra. Tñ ei⁹ frigiditas nō puenit apud nos in terris habitatis tāta quā aliquo mō resoluat⁹: i mo in oib⁹ resoluūt dispositionib⁹ pp illud q̄ in eo existit de uirtute solis & stellaz ut idē refert loco allegato. Quod etiā uoluit gal. in. iii. de accidētī & morbo. c. vii. cū igt. Aer q̄ uicin⁹ est cuti dissoluūt mēbra sub cuti existētia ita q̄ inaniunt⁹. Sua igit caliditati naturali & q̄nq; accidentali aer nos resoluūt cū calid⁹ sit ut pbat cōciliator i sua. xiiii. differētia: & pl⁹ nocet q̄ cibi & pot⁹ ut idē ostēdit rōnib⁹ & auctoritatib⁹ in differētia. xiiii. Et pp hāc cū debet medic⁹ in cōseruatiōe sanitatis suas optime q̄ litates cōsiderare & nocētēs ei⁹ dispositiones ut corrigere & rectificare possit quā inconuenientes sunt & bonas eligere.

Capitulū. xvii. docet cognoscere q̄ aer bon⁹ sit & eligendus & qui malus existat fugiendus.

Non est dubiū supradictorū rōe q̄ suā uult cōseruare sanitatē ut i bono aere uiuere debeat. Quis uero bon⁹ & q̄s mal⁹ sit in hoc. c. dicēdū ē ut unusq; bonum ac laudabilē a nō bono possit distinguere Incipiam⁹ igit cū Pricipe nostro Auicē. in. ii. i. dicēte. Aer qdē dū est tēpatus & clarus neq; substantia extranea cōplexiōi spirit⁹ cōtraria ei admisceat⁹ ē sanitatē efficiēs & ipsā cōfuitas: cū uero ē cōtrario cōtrariū opatur & infra subiunxit. Aer bone substantiā est ille cui nō admisceat⁹ ex uaporib⁹ neq; ex fumis res extranea & q̄ discoptus ē celo neq; cōstrict⁹ in pietibus siue muris q̄ pmanet clarus lōginqu⁹ a loco in quo oriūtur caules & crēca aut nūces aut fr̄ & ab oleribus putridis uētis bonis insuflātibus discoptus. Cui cōcordat Haliabas in. v. thoricē. c. x. dicēs Aeris cōplexiōis imutatio pp uapores huiusmodi est. si. n. habitatio sit in loco in quo stagna & palludes sint olera q̄ & arbores putride: sessioq; in spelūcis aut domibus plurime humiditatis & muscidis aliisq; talibus q̄ aerē alterāt & corrūpūt eius loci populus multo rū est morboze patrdarūq; febriū q̄ mltē in eis emergūt colores eorū in croceū mutāt nec cibos digerūt bñ: & uires hñt pauca & debiles: & membra eorū eneruata. Quod etiā sensit gal. i. i. de regimine sanitatis cū igt: Bon⁹ aer est q̄ certissime est purus: ē at talis q̄ neq; stagnoz neq; palludū euaporatiōe turbat⁹. Aer itaq; bonus ut Princeps uoluit ubi supra ē ille q̄ nō ē retētus in terrā p̄fuda: q̄ cito calefit cū sol

orit⁹ & cito ifrigidat⁹ cū occidit: neq; est strētus inter pites q̄ pagē ē q̄ fuerūt cōstructi & nōdū itēgra ad p̄fectā siccitatē deueniūt neq; suffocat gutt⁹ cū atrahit⁹: aer uero malus erit q̄ opposita: iā dictis: cōditiōes haberit ut q̄ distēpatus fuerit ualde i q̄ litatibus suis nā calidus aer dissoluūt & laxat: si caliditas eius multa fuerit: & colorē efficit citrinū & resoluūt q̄ de sāguine ad exteriora trahit ipse quoq; multū efficit sudorē & minuit urinā & digestiōne debilitat & sitim facit. Et in. viii. c. doc. ii. sic ait de eo. Calefacit iūcturas & laxat & hūiores resoluūt: & spiritū deiicit & uirtutes: & phibet digestiōne: p̄p̄ea q̄ calorē innatū occultū resoluūt: q̄ instrumentū aīe existit & nature: Aer quoq; distēpatus i frigiditate multū nocet debilibus ibecillē eorū calorē cōgelādo: porosq; cōstipādo multis ifert nocumētū dicēte Auicē. ubi supra q̄ huiusmodi est mortificas & multū cōtinet materias & facit catarrū: & debilitat neruos: & trachēā arteriā magno impedit nocumēto. Aer etiā humidus cutim lenit & corpus humectat: siccus uero denigrat cutē & eā exiccat. Sic igit aer q̄libet distēpatus aliquo mō nocet ut Princeps dixit loco allegato. Silt aer turbatus tristificat aīam & cōmifcet hūiores ut idē refert in eo loco. Q. d. sensit gal. in. i. de febrib⁹ ad glaucōnē. c. i. dicēs. Lucid⁹ nimis & calid⁹ loc⁹ relaxat corp⁹. Frigid⁹ autē & obscurus cōstringit: mediocriter autem ex his temperatus mulcet oblectat & tēpat. Et iō cōcludēdū est cū eodē in i. de regimine sanitatis dicēte. Mal⁹ aer ē q̄ ex putrefactiōe aīaliū uel olerū uel leguminū uel stercore inq̄ nat⁹ & q̄ nebulosus ē pp fumū uel stagnū uicinū. Debet ergo aer boni odoris esse. et p̄p̄ea aer p̄pinqu⁹ flumini in quo linū & huiusmodi macerat⁹ est illauidabilis eo q̄ turbidus: humid⁹: & fetid⁹: & p̄p̄ea fit cū malay febriū & pestilētie q̄nq; ut Auicē. uoluit in. i. iii. trac. iii. expressus aut id i. ii. trac. eiusdē. iii. sessisse ut cū igt Q. d. putredo fit q̄nq; pp dispōēs extrinsecas ex aeribus malis: sicut est aer pestilētie & aer lacinarū & locoz ifusoz in q̄bus maderūt res ut linū & aspalturn fugiat itaq; talis aer oīno & ille eligat⁹ q̄ oībus melior existit q̄ est clarus & est sibilis i quo neq; mlti existūt uapores neq; getus neq; p̄focatus iuenit⁹: sed uētī boni ueniētes ad ipsum cōmouēt eū atq; attrahit⁹ delicat⁹ sentit q̄ uelocit post solis occasum ifrigidatur ut Rasis inquit in almanforis. iii. capitulo uigesimoquinto.

Capitulū. xviii. ostēdit locū sitū & cōditiōes eligēde de habitatiōis pro sanitatis cōseruatione.

Postq̄ igit bonū aerē a malo sciuerimus discernere ut supradictū est dēt unusq; suā uolēs cōseruare sanitatē bonū aerē eligere: malūq; euictar: atq; i bono aere suā repire habitatiōne. Quā p̄ posse has habeat cōditiōes ut sit remota ab olerib⁹ malis & a locis putridis ut p̄fectū est aliē enī in bono aere nō existeret. Deinde oportet ut sit in loco ciuitatis sane altiori: q̄n loca habitabilia alta pducūt hoīes sanos & fortes: labores multum patientes & diu uiuēt quēadmodū per oppositū in

locis habitabilib⁹ profundis morates in uaporosita-
te existunt multa & epatis habet debilitatem ut dixit
Auicē. i. ii. i. doc. ii. c. x. Multoq⁹ diffusi⁹ Haliabas i
v. theoric. c. viii. cū ait dico q⁹ regiōes alte & elate
& loci simili⁹ eorū aer ē clarus & frigide cōplexiōis
Vēr⁹. n. borealis illas ab altis pflat locis. Et ideo po-
pulus ihabitās est, decēs facie: & coloris fortis: san⁹
pauco⁹ morborū: corpora⁹ eorū hoīum magna: ac-
rē. n. respirāt clarū q⁹ ab altis uenit locis: uñ uiri sūt
amicitiā & māfuetudinis & cetera. Ecōtra autē se ha-
bēt q⁹ i p̄fudis ihabitēt locis ut idē diligētē scripsit ibi
dē. Quorū oīa cā qdē & rō ē qm̄ loca alta sūt euēta
bilia p̄fuda: aut minie Habitātes at euētabiles regio-
nes & loca tarde senescunt: in palludefrib⁹ uero ue-
locit⁹: ut placuit magno philosophorū Agē i. xiii. p
blematū p̄blemate. vii. Cū quo cōcordare uñ Rasis
in i. libro suorū afforismorū dicēs. Nō euadit hō q⁹
mari uicin⁹ existit & lacunis ut plōget in etate nec
a debilitate mēbrorū nec ab amissioe luminis & ce-
ra. Sit itaq⁹ loc⁹ habitatiōis altior q̄ esse possit. Sed
si q⁹ obiceret: hoc uerū esse nō uñ: p̄pā q⁹ quāto loc⁹
altior erit tāto calidior cū soli magis propinqu⁹ &
ignis eleūto existat. In locis autē calidis habitātes di-
gestiua habēt debilitatā: & cū i eis magna sit resolu-
tio minui⁹ eorū hūiditas & cito ipsi aduenit senū
sicut habitātib⁹ in terra nigro⁹ accidit: q̄b⁹ aduenit
senū ānis. xxx. & eorū corda sūt timida p̄pā q⁹ m̄
tū spirit⁹ resoluūt ut ingt Auicē. ubi supra: nō igit⁹ lo-
ca alta cōuenire uident. Quib⁹ respōdeo q⁹ totū ex
altitudine loci oppositū cōtingit nec est sicut dictū
est: cū pl⁹ faciat ad refrigeriū altitudo q̄ p̄funditas
rōne distātiā reflexorū solis radiatorū & rōne uetogē
ibi magis q̄ i hūili loco spiratiū. Et q⁹ ita sit patet p
Auicē i. c. viii. Fen allegatē dicētē. Loc⁹ q⁹ est p̄fund⁹
est calidior & loc⁹ alt⁹ sp̄ est frigidior. Quod etiā
docet expiētiā cū media regio aeris sit frigidior cau-
fans in astate q̄ calidissima grādines & hmoi. Loc⁹
igit⁹ alt⁹ erit frigid⁹ magis q̄ p̄fud⁹. Et p̄pā magis
faciēs ad sanitatē cū dicat Princeps loco sup⁹ allega-
to. Q⁹ d i locis habitabilib⁹ frigidis morates si for-
tiores & audatīa maioris & meli⁹ digerētes & cetera
Debet etiā habitatio: siue dom⁹ in tali loco fabrica-
ta has etiā duas habere cōditiōes: q̄rū p̄ma est ut na-
turalit⁹ p̄ montē aliq̄ue: aut p̄ aliā huius terre eleua-
tionē: aut artificialit⁹ p̄ parietes & talia sit uersus me-
ridiē & occidētē coopta: discoopta uero suas habēs
fenestras. uersus oriētē & septētrionē. Cui si uicinū
fuerit flumē bone & laudabilis aq̄ tāto melior fiet
iuxta sniam auicē. ubi supra sed. c. viii. dicētis. Ciuita-
tes magis tempate ex pte mōtiū sūt q̄ ab oriētē disco-
opte sūt & a septētrione: & coopte ab occidente &
meridie. Quod etiā uoluit Rasis i. iii. Almafōris. c.
xxvi. dicēs. Ciuitates meliores sūt & tēpatōres q̄ cū
ab oriētē sint discoopte: ab occidētē coopte inueni-
unt⁹. Et idē est iudiciū de domo una ut patet p̄ ipsū
Auicē. infra i. c. v. dicētē. Oportet ut fenestre & por-
te sint orientales: sitq⁹ illud unde magis sollicitari de-
bes ut ueti oriētales stricturas ingredi ualeāt ut sol ad

unūquēq⁹ locū intrare q̄at q̄ ibi existit qm̄ ipse est q⁹
aerē rectificat & subdit. Vicinitas quoq⁹ aq̄rū dulciū
mobiliū currētū mūdārū & q̄ hieme ifrigidant⁹ &
aestate calefiūt & diuerse ab eis q̄ occultat⁹. i. put ea-
les ē res cōueniēs & adiutoriū p̄bēs. i. habitatiōi. Et
licet ipse nō exp̄sērit de fenestris uersus septētrionē
requirit id tū intelligēdū est p̄ ea q̄ de uetis septētrio-
nalib⁹ & utilitatib⁹ eorū dixit: ut ifra patebit cū de
uentis mētionē faciem⁹. Vēz tū si cōparent⁹ iuicem
facies orientalis & facies septentrionalis habitatio-
nis proculdubio utilior & magis necessaria erit ori-
entalis ut etiam sensissē uñ Hipocrates in libro de ae-
re & aq̄. c. ii. di. Vrbs q̄ in ortu solis posita securi-
or est q̄ q̄ in septentrione est: uel i calidi uenti flatu
posita in illa enim calor & frigus minor & ficcio-
ra. Morbus quoq⁹ minor & leuior necnō & aqua q̄
secūdū solis est ortū clara ac leuis existit: aer uero ibi
nūq̄ grossius habet⁹: & nimirū p̄sentia solis phibet⁹
& cetera. Et p⁹ pauca dixit. Q⁹ d habitātes i tali loco
facies habēt p̄ pulcras: & lenes: & colores plucētes
splēdidos: uoces claras & accutas & cetera. Sic igit⁹ ta-
lis habitatio orienti exposita ab oib⁹ approbat⁹: cā
aut hui⁹: & q̄re nō sit exposita meridiei uel occiden-
ti in sequēti capitulo declarabit⁹. Quare & cetera.
Capitulū. xviii. reddit cām eorū q̄ dicta sunt in su-
periori. c. & bonitatem & malitiā uentorū ostēdit.

Sed cū oporteat medicū studiōsū esse ut nō
aliquid dicat absolute teste gal. in. vi. afforif-
morū cōmēto. xvi. Iō dicere nō sufficit q⁹
ita sit ut supra sed oportet cām dictorū in supiorib⁹
assignare iuxta illud p̄hi in. viii. phisicorū textu cōm-
ti. xv. Enūtiās aliquid nō dēt tūmō asserere q⁹ ita sit
sed cām dicti exprimere iducēdo aut demōstrando
quā ob rē cām assignem⁹ iā dictorū. i. Quare habita-
tiōes uersus meridiē fabricate fenestras habentes illi
expositas sūt & q̄ uer⁹ occidētē nō approbēt licet
q̄ plures & facte sint & in dies a bonis etiā architec-
torib⁹ hāt ut forsitā lucidiore⁹ sint tota die ob oppo-
sitā eis solis p̄fetiā. Nō intelligūt tū q⁹ cū sol tales
habitatiōes sup̄flue calefiat: reddat eas ifalubres: cū
loc⁹ calid⁹ nimis: nō pauca ut i p̄cedētib⁹ dictū est i
corp⁹ humanū p̄ducant nocūta: cū morates i eo mē-
bra habeāt lassā & debilia & sensus graues & deside-
ria comedendi: & bibendi debilia & stomachos &
capita grauiā & cetera: ut in. x. c. dixit Auicē. ubi
supra. Et hac est prima reprobatiōis eaz domorū
& habitatiōnū cā. ii. uero ex parte uetogē i eas slatiū
accipit. Nā ea q̄ meridiei dom⁹ ē exposita facile uē-
tū meridionalē recipit q̄ austrinus a medicis nūcu-
pat⁹: mal⁹ & morbosus existens: domū & habitātes
cōsimiliē efficit: p̄pā q̄a uenientes a locis sicis &
calidis ut Agē. igt i. ii. Meteororū. Trāsiens supra
maria uapores: & humiditatē iflaudabilem accipit
& p̄pā ueti tales grauāt auditū calliginosi existētes
caput grauātes pigri dissoluētes: & multa alia mala
faciētes ut dixit Hipocrates in. iii. afforismorū affo-
rismo. vi. Cui cōcordat Rasis i. iii. almafōris. c. xxv.
dicēs. Vēr⁹ a polo ueniēs meridiano corpa dissoluit

sens⁹ turbat: atq; dolorē capitis: & oculorū egritudi-
 nē facit: epilepsia quoq; an cōsuetā tpa accelerat fa-
 cit: febres itidē parit pp suā putredinē: & cōcludit ē
 etiā pl⁹ oib⁹ uentis aegritudinē parat⁹ inferre: a qbus
 Princeps i.ii.i. uir accepisse cū ait. Vē⁹ meridionalis las-
 sat fortitudinem: & apit poros: & turbat humores
 & aegritudinē efficit & debilitat: & facit febres pu-
 tridas & cetera. Quod nō facit pp aliud nisi quia se-
 cū dū plurimas ciuitatū est calid⁹ & humid⁹: ppea
 q a locis calidis & supra mare uenit ideo lassat di-
 xit idē ubi supra: sed in .c. viii. Et ppea cōcludēdum
 est etiā cū Agz. in primapblematū pblemate. xxiii.
 dicēte. Quod i uētis austrinis hoies graui⁹ se habēt
 & inpotēt⁹. Et ob hāc cām uēti tales: domos me-
 ridiei expositas faciunt insalubres. Similiter & occi-
 dētales reprobatur cū frigidi sint & humidi & i plu-
 rib⁹ locorū sint cā pluuia: i eis cōtigētū teste Auer-
 roi in cāticis & in eorū cōmēto. cx. Et pp hoc faci-
 unt aerē grossū ut idē ait ibidē. Et fuit snia Auicē.
 in .ii. primi. c. viii. dicētis. Occidētales uēti sunt hu-
 midū quoniam sup maria trāseūt: & quia sol eos suo
 diuerficat motu: ideoq; non tm̄ resoluit eos sol q̄tū
 oriētales. Quod etiā sensit Rasis in .iii. Almafōris
 c. xxv. dicēs. Vē⁹ q ē ab occidēte deterior & gross⁹
 magis existit. Et pp hoc facies occidētales habitatio-
 nis: nō approbat. Quēadmodū septētriōalis: rōne
 uētorū borealium qui corroborat: idurāt: & q mani-
 feste fluūt phibēt digestiūā fortē efficiūt & aerē pu-
 tridū sanāt ut idē inq; Princeps ubi supra. Quod ac-
 cepit a Rasi loco super⁹ allegato dicēte. Vē⁹ a po-
 lo ueniēs septētriōali a parte uidelicet minoris urse
 frigidus ē & siccus: corpa efficiēs dura & reddēs ro-
 busta: sens⁹ quoq; atq; caput leuia facit & ipe etiā oī
 b⁹ uētis melior existit: & pl⁹ putrefactionē phibet li-
 cet qnq; tussim faciat: & hoc quia frigid⁹ ē & sicc⁹ &
 secū odorifera portās sicut austrin⁹ hūid⁹ ē: & quod
 fert secū abhoiabile ē & grauis odoris: teste Isaac i
 uilibus dietis. c. xviii. Quod etiā sensit Haliabas in j.
 v. theoricē. c. viii. dicēs. Boreas & enī flauerit corpa
 cōfortat & indurat: spirit⁹ clarificat: & humores ce-
 rebrū sanāt: & sensus mūdificat & subtiliat: motū cō-
 fortat: appetitū auget: digestiōe corroborat & cetera.
 Sicut auster corpa lassat & neruos: humores cōtur-
 bat & spirit⁹ ac sensus in grauitatē pit: audit⁹ defec-
 tū uis⁹ pigritiā nutrit motū eneruat & cetera. Quā su-
 it sentētia Hipocratis ubi supra dicētis. Quod ex uē-
 to boreali corpa reddūt fortiora: & bñ mobilia &
 bñ colorata & cetera. Et iō bonū ē & salutiferū q ha-
 bitatio p fenestras septētriōi expositas tales uentos
 boreales recipiat & p eos purget & flabelet lōge ēt
 meli⁹ ut uētos oriētales assumat q calidi sunt & siccī
 aerē clarificātes & ipsū subtile efficiētes ut Auer-
 rois inq; in cōmēto cāticorū allegato. Auicē. etiā in
 ii. i. sic & eis scripsit. Oriētales qdē uēti i caliditatē
 & frigiditatē sūt tēpati & occidētalib⁹ sicciores qdē
 sensit Rasis in almāfōris. c. pnotato: cōcludēs de in-
 de q uē⁹ q ab oriēte ad nos tēdit melior ē aliis qm̄
 tēpate cōplexiōis existit: & corpa i eo tēpata sūt me-

dia & sana ut dixit Haliabas loco & c. pallegetis.
 Propter has itaq; cās rōnabilē dictū ē q habitatio
 discopla eē dēt ab oriēte & a septētriōe rōne tēpan-
 tie solis: & laudabiliū uētorū. Coopta uero ab alijs
 propter oppositas causas & cetera.

Capitulū. xx. oñdit quomō rectificandus & alterā-
 d⁹ sit aer in oī anni tpe atq; qualiter uiuendū sit in
 uere. estate. autūno. & hieme.

Possēt mihi quispiā dicere si tm̄ aeris qua-
 litas magnificas q dicere nō dubitasti
 quod uēti quidam qui etiam raro pflāt
 summopere sint uitadi ut meridiona-
 les & occidētales qbus obstare poterim⁹ cum uitrea-
 tis fenestris & talib⁹: aut oīno domos elligēdo habē-
 tes facies suas uersus alias ptes ut docuisti. Sed quid
 dices de aeris ipressione naturalī ānuatim facta ab
 aestate q calida est & sicca humores resoluēs ut dixit
 Princeps in .ii. i. doc. ii. c. iii. & Hipocrates in libro
 de Aere & aq⁹ & ppea in ipā extrane⁹ calor domina-
 tur pp qd putrefiūt magis oīa i ea q̄ i hieme ut agz.
 ait in .ii. pblematū pblemate. xxxiii. Et cū hūores re-
 soluāt & uirtutes debilitēt & opatiōes naturales:
 cā multe resolutiōis in tm̄ q hūores sūt cinis ut pri-
 ceptū ait ubi supra. Quid in ea faciēdū sit postulabit
 itidē. Nūqd medicinali cōsilio hāc possint phiberi: q
 litasq; estatis & ipressio talis remoueri. Silt i hieme
 q frigida est & humida ut flegma in nobis teste gal.
 in .i. de febrib⁹ ad glauconē. c. ii. & Hipocrate loco
 pallegeto inq; sanguis minuit⁹ & flegma augetur ut
 dixit Auicē in .ii. i. Et plura etiā alia fiāt in ea noci-
 mēta sue supfluae frigiditatis & humiditatis rōne &
 pferit in debilib⁹ cōplexiōibus & in corpib⁹ paucā
 carnē habētibus: qd sit i ipā faciēdū quomō ne sua
 ipressio sit fugiēda exposcet aliq; ut dixit. Cui rñde
 bo q in rei ueritate difficilior est: hāc talia subterfu-
 gere q̄ uētorū & solis impssiōne eo q mō quodā
 uniuersali & diutius durēt q̄ ea q̄ i pcedētī. c. dicta
 sūt. Tñ & his p posse oī erit obuiādū cū cōtrariis
 alterādo aerē meliori mō quo nobis erit possibile
 in estate qdē ut Princeps ait in .ii. i. doc. v. c. i. Minu-
 ēdo ex cibis & potib⁹ & exercitiū & maneat tūc hō
 get⁹: & extinguetū bibat & si potuerit sp i ūbra mo-
 ret. et loco coopto: irorādo etiā habitationē cū aq
 fontis frigida. Et si potēs sit cū aq uiolagz nenufa-
 ris: endiuie: lactuce & similiū. Silt aspēdo folia plā-
 tagz frigidarū & humidarū ut sūt folia uitis: lactuce
 & portulacē & similiū. Itē cū floribus & fructib⁹
 frigidis. In hieme uero econtra cum calidis & siccis
 odoriferis faciēdo ignē ex lignis laudabilib⁹ & suf-
 fumigiis & talib⁹ cauēdo se ab imēso frigore: p̄cipue
 uero flāte borea qm̄ ut bñ dixit n̄ platina & ē anti-
 quorū ex plurib⁹ hic ide locis collecta: ut in nimio
 calor cōcoctio iterimif. Somn⁹ auferē: resoluūt cor-
 pus: ac mēs iacet ita nimio frigore hebetat⁹ sēsus &
 destitutū ppe fomēto naturali stupet igeniū: & sub-
 dit igne itaq; eo tpe āni. i. hieme fouēda sūt mēbra:
 n̄ tm̄ diu foco inherēdū ne & corp⁹ pigrescat & d̄bi-
 litet⁹ igeniū & malis uaporib⁹: q fieri solet cerebrū

repleatur: attractis per ignem ad caput humoribus quos greci catarros & reumata: nostri autem fluores & distillationes appellant. Et ut uno omnia comprehendam uerbo a frigidis omnibus tunc abstine dum ac calidis & siccis utendum est: res grossiores & ad digerendū duriores comedēdo: & plus se exercitando q̄ in aliis quibuslibet anni tēporibus iuxta sententiā Auicēna in tertia primi doctrina quinta capitulo primo dicentis. In hieme multum laborare debent: & copiosius comedere: nisi fuerit meridionalis scilicet calida: nam si sic fuerit exercitium erit augmētandum & cibus minuendus. Oportet p̄ terea ut triticum panis hiemis sit fortius: & fortioris soliditatis quam panis estatis. Et similiter illud quod ē de carnibus: & quæ sunt sicut ipse. Et ut sint olera quibus uestiuntur sicut caules & sicla & apium & non attriplices: neq; blitis & portulaca neq; scariola & similia. In autūno uero cauēdo a coitu et ab omnib⁹ aliis exicantibus & a fructibus illius tēporis. In uere autem a calidis & humidis abstinent dum. Et sic qualitatibus temporum excessiuis cum contrariis erit obuiandum.

Capitulū xxi continuat dictis dicēda ostēdēs quid sit. Exercitium & quid eius oppositum

Postq̄ medicus aerem atq; habitationem salubres ac domino suo conuenientes inuenerit debet & ei competens exercitium ordinare dicēte Gal. in libro de dissolutione continua q̄ oportet penitus eum qui ult custodire sanitatem ad duas res intentionem suam dirigerē quare una est ad corpus cum cibo conueniente loco eius quod dissolutum est de ipso & de hoc nos postea dicemus. Alia est mūdificatio ab ipso eius quod generatum est de superfluitatibus ciborum: ideo dicamus q̄ cum per exercitium balnetum & huius natura corporis iā dictis sit solita euacuare superfluitates propterea conueniens est ut prediximus q̄ medicus elect⁹ faciat dominum suum exercitare considerans illud Rasis dictum in almanforis quarto capitulo primo sic scribentis. Sanitas conseruatur bonitate mensurationis motus & quietis atq; comestionis & potus & cetera. Quod sensit Gal. in secundo de Regimine sanitatis. c. i. dicēs. Si uolumus custodire optime sanitatem incipiamus a laboribus: deinde sequantur cibi & potus: deinde soni: deinde si usi sint ueneris ueneria & hec omnia sint moderata hec ipse. Hunc processum igitur obseruabimus deinceps quia prius de Exercitio & considerandis circa ipsum scribemus: deinde de cibatione & cibus omnibus postea uero de potu & sic de aliis successiue. Verū cum dicat Agz. in. xxi. problematū p̄blate. xi. q̄ oē iuxta cōtrariū magis uidet cōtrarioq; & i tēto de aīa textu comēti. xxv. q̄ una pars contrarietatis seipsam & alteram sufficiens sit

iudicare sicut rectū quod index est sui & obliqui ut in prius dixit eiusdē a quo comētator Auerrois accepit in tertio preallegati libri comēto. xxi. cū inq̄t q̄ oppositum itelligitur per suum oppositū. Cum ita sit igitur mihi uidetur q̄ uolēti tractare de exercitio debeat etiā conuenienter tractare de sui opposito. s. de quiete & quia ita est q̄ cum quis uult aliquid inuestigare oportet ut nomē eius diffiniat ut dixit Gal. in prius de ingenio sanitatis capitulo quinto. Et fuit sententia Agz. in prius posteriorē dicētis. Ante omnē demonstrationē oportet precognoscere quid est & quia est & cetera. Diffinire igitur oportet unūquodq; istorum si de eis aliquid ratiocinari uel demonstrari uoluerimus. Quoniam tūc afferimus rationē cū diffinim⁹ aut demonstram⁹ ut plus ait in prius de aīa textu comēti. xxxviii. Diffinientes ergo exercitiū primitus dicemus cū Auicēna in tertia primi. doc. secunda capitulo prius. Exercitium est motus uoluntari⁹ p̄pter quē hanc litus magnus & frequens est necessarius & istud uidetur sensisse Gal. in secundo de regimine sanitatis capitulo prius dicens. Exercitium ē motus uehēmēs in tantū ut alteret respirationem in maius uel minus uelocius ul spissius. Auerrois uero in sexto colliget sic ipsum descripsit. Exercitiū uniuersaliter est membrorum motus aliqua uoluntate & hoc sit proprie i mēbris motū uoluntariū habētibus. Sed fulgentius uolēs exercitiū iuyamēta & utilitates explicare sic ipsum diffiniuit. Exercitiū est humanæ uitæ conseruatio calorū naturalis lima: & exercitatio dormitantis nature superfluitatū cōsumptio: uirtutū roboratio: temporis lucrū: ocio inimicū iuuentutis debitū: senectutis gaudiū ille ergo solus se ab exercitio abstinēat q̄ sanitatis gaudio uult carere quæ descriptiones licet in uerbis differant in una tñ snia conueniunt dicente Gal. in primo de ingenio sanitatis capitulo sexto q̄ unūquodq; diuersis diffinitionibus potest diffiniri in uerbis tamen differentibus & non in significatione & cetera Ex quibus satis haberi potest quid sit quies & priuatio exercitiū. tamen dicemus cum Agz. in octauo phisicorū textu comēti septimo dicentis. Quies nihil aliud est nisi priuatio motus & ut in presenti proposito spectat priuatio exercitatio nis & laboris. Quæ ociositas potest appellari exīq̄ tot & tanta: cum superflua fuerit in corpus proueniunt nocumēta quot & quātas exercitiū potest afferre utilitates. Post posito igitur exercitio & eius. differentis quæ quinquagintaquinq; sunt: ut declarat Cōciliator in dīa. Cxviii. de qbus nihil intēdo dicere. Nec de omnibus speciebus eius que fere sunt infinite ut Auicēna dixit in tertia primi: scribemus sed tantum quod magis utile uidebitur psequemur de quiete itaq; in primis agamus deinde de exercitio

Capitulum. xxii. pertractat De nocumentis ex nimia. Quiete & ex ocio proueniētibus.

Iuamēta exercitatiois clarius appebūt
 si prius nocumēta qētis ostēdemus quā
 & si innumerabilia existāt tamen in ge-
 nere loquētes de ipsis dicemus in primis
 cū Auerro in comēto canticoge. clxxxiii. di. quies
 & oīū in frigidat corpus quoniā ex omīslinoe mo-
 tus auget & magnificat sumola. superfluitas super
 calorē naturalē: & ex ea sic extinguit sicut ignis cū
 fumo pmit & supra ipsū dominat: est enī necessā-
 ria calori naturali inspiratio sicut igni euētiatio qđ
 sensit Auicēna in textu dicēs. qetē in frigidat calor
 sicut & flāma fumo extinguit: cū ita sit igit qđ qet
 in frigidet corpus uerissima est illa Isaac sentētia in
 uniuersalibus dietis capitulo. xx. dicentis. Nihil ini-
 micabilius regēde sanitatis existit qđ ociositas & q-
 es: quod accepisse uidet Auerrois in sexto colliget cū
 iquit. Omnimoda qes corporis nō ingredit uia sanita-
 tis: ex quo satis liquet qđ uia ingredit egritudinis cū
 ad plures perducit ifirmitates & ad ethica pēpue
 senectutis dicente Auicēna in tertia primi. Do. se-
 cūda. c. p̄rio. Exercitiū relinquēs in ethica frequēter
 iurrit quoniā mēbroge debilitat uirtutes p̄pterea
 qđ motū dimittūt qđ in natū eis defert spiritū: quite
 cuiusqđ mēbri istrumētū existit ex qua ethica magna
 cū difficultate & i lōgo tēpore uix pōt subleuari cū
 dicat Hippocrates in secūdo regimīs acutoz textu
 comenti. li. Si corpa contra cōluetudinē suā magis
 torpuerint qetē nō possūt statī cōfortari qđ si gene-
 rit & reuerit p lōgū tps postea uero qđ ad laboris
 exercitiā fuerit trāslata malū & cēa. Et p̄pca dixit
 Agē i p̄ria p̄blēatū p̄blēate. xliii. qes uētrē ip̄guat
 aliud uero corp⁹ s̄btiliat. i. macrefacit mot⁹ aut et opa-
 tiōes oppositū opant q text⁹ ut nobis uidet sic ē
 exponēd⁹: qes uētrē ip̄guat. i. interiora corporis ex q
 ete plurib⁹ malis hūiorib⁹ & frigidis replent: cui ex
 positōi uidet cōcordare Auicēne snia i textu comē-
 ti canticorū. cxxxv. di. Vltimata qes est incōueniēs
 neq̄ est iuamētū in ultimitate eius: imo ipsa replet
 corpus humiditatibus neq̄ disponit corpus ad ali-
 quē cibū cū ita sit ergo qđ qes ad deiectionē perdu-
 cat appetitus & ad malagē humiditātū replectionē
 quā cūctoz morboz sunt semina & principiū iu-
 re merito cū Aristotile concludēdū est dicēte i. xliii.
 problematū problemate septimo: qđ putrefit quie-
 scens quod autē est in motu aut omnino imputrefi-
 bile aut minus hoc patitur a quo uidetur accepisse
 Ouidius in primo libro de ponto dicens. Cernis ut
 ignauū corruptit in herbia corpus: Vt capiūt uitiū ni-
 moueant aqua. Cōcludendū est etiam cū Gal. in li-
 bro de Euchimia & cachochimia capitulo. iiii. dicē-
 te. Maximū. n. est malū ad sanitatis custodiā quies
 corporis sicut maximū bonū moderata motio. Cu-
 ius dicti rationē assignat ipse in libro de Tipo iec-
 tigatione & tremore dicens. Quies est corruptio
 corporibus quibus cōuenit moueri. Quomō aut
 sit corruptio sic deduci potest corruptio ad putre-

factionē sequitur: putrefactio uero ad malogē hūi-
 rum collectionē. Quā collectio hūoz illauidabili-
 um ex nimia puenit quiete igit a primo ad ultimū.
 Quies fuit cā & principiū corruptionis corporis
 ut ex iā dictis patet. Et p̄pterea nullus quiescere de-
 bet hora qua rationabiliter exercendū esset: sic enī
 quies reprobat & non absolute quod ille metristi-
 cans sensit cum ait. Oīa nullus amet nisi sint con-
 iūcta labori: Nā nimia requie mortificatur homo.

**Capitulum. xxiii. ostēdit quā sint iuamēta & uti-
 litates exercitiū in animam & corpus peruenientes.**

Semp si unū cōtrarioz ē malū reliquum
 est bonū quēadmodū dixit Agē in post
 predicamētis. c. secūdo. Ideo dicendum
 est qđ quiete mala existente motū siue ex-
 ercitiū bonū esse & sicut illa pessima hoc optimū
 fore ad sanitatis cōseruationē cū non solū eius uti-
 litas ad corpus sed usq̄ ad animā ipsam pueniat: ut
 sensit Gal. in libro quē de exercitio cū parua sp̄era
 nominauit. c. illius secūdo dicens. Exercitioz enim
 quoddam non solum corpus sed animā latā redde-
 re potest & post pauca subdit: tante enim in ipso
 potēs sit anima motiois qđ multi. quidē liberati sūt
 ab egritudinibus gauisi solū & post aliqua subim-
 xit. Laudo exercitiū qđ corporis sanitatē prabet
 & partiū cōformitatē & anime uirtutē: & postea
 iquit. Ipsum. n. exercitiū animā potens est ad oīa
 iuuare & corporis partes & cēa. Et i libro de assu-
 etudinibus sic ait. Quā exercitant particulē cor-
 poris fortiores simul & solidiores fiunt & secūdū
 hoc possunt ferre p̄prios motus aliis meli⁹ quēcū-
 qđ p̄p̄ i exercitationē molliores sunt & i becilliores
 Hippocrates quoq̄ i libro de Aere & aqua hoc nō
 hūisse uidet cū ait. Exercitiū laboris tollerantiā p̄stat
 Quies autē & reges timorē & ignauā labor uero
 & agitatio animositatē ministrat a quibus accepit
 Auerrois in sexto colliget cū dixit. Iuamētū exer-
 citiū tempati uniuersale est quia spiritū intrinsecum
 augmētāt & supfluitates mēbroz nutrimentū expel-
 lit & resoluit. Sic igitur non solum corpori sed in-
 teriori animā exercitiū uidet cōferre. Fortificat pre-
 terea exercitiū calorē naturalē & ipsum augmētāt
 dicente Auicēna in tertia primi. Doctrina secūda. c.
 primo. Exercitiū ē id quod calor innatus renouat-
 tur & corpori leuitatis confert usum: ipsum namq̄
 subtilē facit calorē: & qđ ex supfluitatibus congre-
 gatur quaq̄ die dissoluit & subdit. Et prater hoc qđ
 calorem innatum accrescere facit iuncturas & cor-
 das duras efficit. Quā ob rē operationes effi-
 cere possunt & a passionibus secure fiunt: & mem-
 bra apta reddit ad nutrimentum recipiendum &
 eoz duritiem resoluit & ipsa facit leuia & humi-
 ditates subtiliat: & porros dilatat & cēa. Quod
 etiā sensit Haliabas in quinto Theorice capitulo

duodecimo dicens. Necessariū fuit exercitiū trium
causa utilitatū. prima est ut naturalē experefaceret
calorē & experefactū auget. Vnde confortatus ci-
bos fortius traheret: uelociusq; digereret: illosq; mē-
bra susciperent: supfluitates quoq; corporis dissol-
ueret: tertia quo mēbra eo indurescerent & cōfor-
tarent: alioq; cū aliis repressione. ideoq; & in suis
confortarent actionibus. remotioneq; fierent ab in-
comodoq; susceptione. Que quidem fuit sentētia
Gal. in secūdo de regimie sanitatis. c. primo dicētis
Vtilitates exercitiū sunt due ad euacuatiōē supflui-
tatū & ad bonā ualitudinē solidorū corporū quia
Exercitiū est uehemēs motus & ideo necesse ē hac
tria fieri in exercitato corpore. duritiē organorū in-
uicē contritorū quare sequit̃ impassibilitas eorū &
ad actiones robur: augmentationēq; calorē natura-
lis ad quā sequit̃ relictorū attrahatio fortis & alte-
ratio paratior & nutritio melior & effusio om-
niū corporū que solida quidē mollescent. Hūida
uero subtiliant. et pori latiores efficiunt. Spiritusq;
fortiorē motum ad quem sequit̃ demum euacuatiō
supfluitanum. Et infra sic inquit. Cōmune est omni-
um exercitiōrū naturalē calorē animalibus ex ipsis
ppriis animalū corporibus augere: cōcludēdum est
igitur & aliud exercitiū iuamentū cū gal. in secūdo
de libro de accidenti & morbo. c. iiii. dicente. Calor
naturalis cōfortatur & augmētatur ex motu ad quā
caloris inati confortatiōē ceterē in corpus proue-
niunt utilitates & operationum perfectiones quare
utilitatū prima est uirtutū corporis fortificatio dicē-
te gal. i. secūdo afforismorū comēto. xxxviii. Vti-
le est exercitiū nā commouet naturalē calorem &
ualidas facit que in mēbris sunt. uirtutes naturales
animales & uitales fortificādo: igitur naturales ear-
nosum reddit corpus ut dixit Auicē. in canticis tex-
tu comēti. Cxxxiii. Exercitiū disponit corpus ad
hoc ut nutriatur: & disponit parum ut augeatur.
Quod sensit Agē. in quinta pblemātū pblemate. xiii
superius allega. dicentis. Motus & fricationes ue-
trem quidē subtiliant aliud uero corpus ingrossant
sicut quies oppositum facit: augendo autem uirtu-
tes animales & uitales exercitiū mundificat & ex-
pellit a corpore superfluitates & per consequens a
futuris liberat infirmitatibus longe melius quam si
cum medicinis farmacis corpus purgaretur ut in-
fra scilicet in sequenti capitulo dicemus.

Capitulum. xxiiii. ostendit quod exercitiū cōser-
uet optime sanitatē & melius q̃ si corpus dieta uel
solutiuis purgaretur medicinis.

Quam preciosus sit sanitatis tesaur⁹ dixit
Ecclesiastic⁹ in. c. xxx. sic inquit. Meli-
or est pauper sanus & fortis uiribus q̃
dies inbecillis & flagellatus malitia sa-
lus anie in sanctitate iusticie melior est omni auro

& argēto: & corpus ualidū q̃ census immensus: ga-
non est cēsus super censum salutis corporis. Quod
etiā sensit comētator sectag. cū ait Sanitate non in-
uēitur aliquid utili⁹ quia sine sanitate nec carpēta-
rius operatur: neq; rector exponere potest: neq; grā-
maticus & ut amplius dicat nulla ars sine sanitate
p̃fici potest & fuit in paucis uerbis Gal. cōprehensa
sententia in secūdo Alimētogē. c. x. dicentis sanitas
est res dignissima studeat uiuere secūdu naturam
p̃ciolum igitur iure merito atq; dignissimū id dicē-
dū erit quod sanitatis erit cōseruati unde quemad-
modū est exercitiū dicente Auicē. in tertia primi doc.
secūda in principio quod durimū regiminis cōser-
uationis sanitatis est: ut nos exercitemur. & fuit sen-
tentia Almafōris i quarto. c. primo dicētis. Sanitas
cōseruatur bonitate mēsuratiōis motus & quie-
tis & cetera. Et in secūdo. c. eiusdē inquit. Sanitatem
cōseruare uolēti ante comēstionē moueri necesse
est: idē quoq; sensit Isaac in Vlibus dietis. c. xx. di-
cens. Exercitia ad digerendū & ad sanitatem optia
sunt & Auenzoar in suo testis. c. primo idē uoluit
cū ait Cōueniūt medici q̃ exercitiū temperatū siue
fiat pedibus siue equo adiuuat in cōseruatione sani-
tatis dūmodo tempus non excedat. ante quos oēs
Gal. dixerat in libro de euchimia & cachochimia.
c. i. sic amicorū meorū quicūq; uacat circa exerci-
tia & ordinatiā dietatiōē omnes uideo semper sa-
nos & in. c. tertio eiusdē sic etiā inquit maximū enī
est malum ad sanitatis custodiā quies corporis sicut
maximū bonū est moderata motio: neq; enī egrota-
bit omnino debite dictatus & exercitatus a quo su-
psit Auerrois id qd in sexto colliget scripsit. i. cū ait
Vniuersaliter temperatū exercitiū cōseruande sani-
tatis mirabilis causa existit & malitia que ppter pri-
uationē exercitiū accidit i carceratis manifestat
eorū facies caceticę sunt & eorū color est ipur⁹: &
omnes ipsorū operationes sunt lese quorum omni-
um causa & principiū a principe philosophorū
Aristotele declarat in priā pblemātū pblemate. liii.
ubi dixit Nō oportet densare carnē ad sanitatem
sed rarificare: quēadmodū ciuitas sana & locus be-
ne euētabilis: ppter quod & mare sanum est: ita &
corpus bene exabile magis sanū est: oportet enim i
eo aut nullā existere supfluitatē: aut ab hac qdē uelo-
cissime alterē & semp sic habere corpus q̃ accipies
cōfesti expurget supfluitatē & eē in motiōē & non
quiescere qd enī manet putrefit quēadmodū aqua
quę nō mouet̃ putrefacta aut egritudinē facit qd
autē expurgat̃ priusq̃ corrūpat̃ seperatur hoc autē
condēpsata carne nō fit: ecce igitur q̃tū ad sanita-
tis custodiā faciat exercitiū. Quomodo autē hoc fa-
ciat & qualiter melius q̃ purgantes medicinę que-
ret quispiā cui dicemus cum Gal. in primo de regi-
mine sanitatis circa finem dicēte Exercitiū soluit &
euacuat per poros superfluitates & isra subiunxit
Mel⁹ est euacuare superfluitates corporis que in qua
b

te exercitio attenuatiuis cibis uel farmatiis. Quonia farmatie calide sunt & sicce: ex qbus exiccatur carnes et attenuant solida in exercitio uero nihil nocet corpus immo roborant organa calore naturali reuiuificato: & ea quæ ad iuicem mēbroꝝ rarificatio ne: duritie: & ipassibilitate innata quod etiam dixit Auicē. tertia primi doc. secūda. c. i. Qui exercitat se cundū modū sue equalitatis & in hora sua nullo indiget eoz medicamētoꝝ quæ materialibus sunt necessaria egritudinibus & in canticis suis textu comēti. cxxxiii. sic quoq; ait. Ex exercitiis decet quod sit moderatū tēperatū & equale: nā equat & temperat corpora & efficit egressum superfluitatū quod cum ita sit cōcludemus cū Auerroi in comēto. cxxxvii. Canticoz. q corpus exercitatum nō indiget pcul/ dubio in aliquo euacuatione facta per farmatiā uel flobotomiā similiter cum gal. in tertio afforismoꝝ comēto. xxi. dicēte Exercitia mūdificādo corp⁹ a futuris liberant infirmitatibus & p cōsequēs sanitatē cōseruant & iure merito preciosissima sunt dicenda sicut nos ea in initio huius capituli appellabam⁹

Capitulū. xxv. ostendit quæ corpora se exercere nō deant & q moueri nō possūt qd loco e⁹ facere beat

EXercitiū quantū est ex se ē unicuiq; utile & necessariū ut in. c. uisum est superiori quātū inquā est ex se quia merito idispositorum exercitantium potest nō mō nō iuuare sed & plurimū nocere: & causam esse quam pluriū infirmitatū & interitus etiam eoz quā facile quēadmodū cibus in se semper bonus famelico cōfert: repleto uero non modicū nocet quam ob rem dicendum esse deiceps mihi uidetur necessaria: quo corpora exerceri nō debeant ut errare non cōtingat sicut sepe nūero uidi nōnullos a semita ueritatis deuiare credētes exercitiū iuuamēta unicuiq; equaliter esse cōmunia dicamus ergo cū gal. in tertio afforismoꝝ comēto. xxi. sic scribente Corpora repleta aliquo malo humore exercitari nō debent anteq; euacuetur quemadmodū enim mordacissimi canes cū dormiūt non sunt irritandi sic & mali humores exercitio non apti euacuari non sunt cū eo cōmouendi ne moti & alterati putrescant & aliquā egritudinē faciant. Quod uoluit etiam Auicē. in tertio primi doc. secūda. c. iii. dicens. Hora qua inceptio exercitiū preparatur oportet ut corpus sit mūdū & ne i partibus intraneorum & uenage chimi siluestres & mali existant quos exercitium in corpore diffundat Repleta igitur & non pura corpora sunt ab exercitio prohibita similiter innanita & gratilia habētes corpora non sunt exercenda secundum Ipoeratis sententiā in secūdo afforismoꝝ afforismo. xvi. dicētis. Vbi indigentia non oportet laborare & Auicē. in parte secūda Canticoz textu comēti. cxxxv. idem sensisse uidetur cum ait macer non debet exer

citari: ne ipsius dissolutio augeat. Et per macrosi telligit etiā copora colerica ut inquit Auerrois ipsū exponēdo Nos autē sic putamus superaddēdum esse forti. s. exercitio quoniam moderatum non dissoluit nec debile ut manifestum est. Aliqui etiam ut ualde senes & agri & conualescentes & huiuscemodi conuenienter exercitari non possunt qui tamen gal. consilio uti debent dicentis in libro de euchi/ mia & cachochimia q quicūq; ppter atatem nō possunt exercitari ante cibū: hi abstineant a grossis cibariis quicūq; uero sunt omnino ociosi neq; ipsi accedāt ad tales cibos qn imo appēsiōib⁹ uel deābulatōib⁹ p fortiorib⁹ utat⁹ exercitiis In libello uero de exercitio cū parua spera sic inquit qui conuenienter exercitari nō possunt fricationibus mollibus uel balneis calidis uti debent hoc enī suauissimū est & quiescere egētibus oportunissimū & inbecilli: & seni: & puero ualde cōferēs. Nec ulla q; effici debet admiratione si non potētes exercitari fricari debeant quoniam fricatio est ac si esset altera pars exercitiū quæ cū fuerit mollis laxat si autem multa macre scere facit: si uero temperata ingrossat ut uoluit Auicē. in tertia primi doc. secūda. c. iii. & fuit sententia Age. in. cxxxviii. problematum problemate primo dicentis. Fricationes augent carnē & faciūt caliditate sicut quoddā exercitio ut idē ait in. cxxxiii. eorumdem particula problemate secundo. Nō solū autē debilibus sed etiam reliquis exercitandis fricatio uidetur utilis & necessaria cū Auicēna in tertia primi doc. secūda. c. ii. sic scripserit oportet ut q exercitat⁹ prius fricatione preparet quæ naturam uiuificat & poros dilatat: quæ cum realpera fiat & fuit sententia gal. in secūdo de regimine sanitatis dicentis. Quis exercitandus est non confestim fortiter est mouendus nisi ante fricatione preparetur: hoc tamen & si utile sit non in usu habetur obseruandum tamen esset Nec minus illā memorie tradēdū ē ut q se exercet confestim fortiter non moueatur sed paulatim motū augendo continue pcedat sicut etiam insequenti capitulo dicemus. Et hæc de non debentibus exerceri dicta in presentiarum sufficiant.

Capitulū xxvi. ostendit q & quot fieri oporteat anteq; exercitandus suū incipiat exercitium.

Praterea quæ dicta sunt in calce pcedētis capituli de fricatione q fieri debet anteq; exercitiū: & de successiuo labore augmentido sunt & hæc alia obseruanda. s. anteq; ad exercitiū quis etiā exercitand⁹ accedat quorum primū ē ut exercitiū faciēdū pportione⁹ cibo pascito secūdū q uoluit Isaac in uniuersalibus dietis. c. viii. dicēs cū aliq; exercitās carnib⁹ pullogē dietet se uel pdcū cito dissolute inde generant debilitates & in ultimo. c. pallegati libri sic ait i magnis exercitiis si dicta accipiat subtilis uelociter deficiūt: & cō

sumunt carnes: & ptisim incidunt. Volentes itaq; fortiter laborare grossiori se reficiant dieta subtili uero qui debiliter seu parui: media uero qui medio-riter. Aliud ab exercitando omnino obseruandum est ut anteq; incipiat laborare proposse conef communes expellere superfluitates sicut iubet Auicē. i. ter-
tia primi doc. secūda. c. tertio dicens. Oportet ut q; exercitatur superfluitates prius ab interioribus expellat. s. intestinis & uesica deinde se exercitet. quē fuit. Gal. sententia in secūdo de Regimine sanitatis cū inquit Ad exercitia sunt agēdi cū mixerint & egerit ne qd hōge robore caloris qui in exercitiis ad am-
bitum corporis reducat: per has igitur principales dedit & alias intelligere superfluitates nasi. s. oris & cetera. Debet praterea exercitandus anteq; ad motum perueniat suffultas: graues & suffocates: si quas ha-
buerit uestes deponere iuxta sententiā Age in secūda problematum problemate. xxx. dicentis cum indu-
mento enim quāuis ualde moderatē quis laborabit cito sudat ppter caliditatem quā est ab indumento & propter hoc magis colorati fiūt nudi currentes estate eis qui in indumentis quare quēadmodū oēs in bene euētabilibus locis habitantes magis bene co-
lorati sunt eis qui in suffocatis habitant sic & ipse se ipso quādo homo in bono spiraculo est tunc magis coloratus est q; quando suffocatus fuerit & contō-
tus ab aliquo estu multo quod magis figit indumē-
to curreti hāc ipse. Rationē autem dictōe assignās Petrus padubanēsis noster in comēto dicit Est autē corpus indutū hic intelligere uestitū cooperimentis multis calidis tale enim cum exercitacionibus quo-
dam estu inflamabile statim & plus superfluitatum eliquatione mouebunt q; possint dissolui & expelli: ita q; int^o remanentes mote declinabunt in articu-
loge uacuitates: & motū difficilē reddent. Sic ergo sit regula in dispositione corporis ad exercitium ut neq; sit omnino nudū: neq; uestimentis extuantib^o coopertum. Attendendum est postremo q; si ex-
citandus aliquod membrorum suōge habuerit infir-
mum uel debile: non erit omnino mouendum aut parum exercitandum sicut inquit princeps in loco
supius allegato cū ait. Exercitio utens sibi cauere de-
bet ne exercitii calefactio ad id quod ex membris suis est debile perueniat nisi secundum modum cō-
sequendi: & exemplum posuit de uaricosis qui su-
periora magis q; inferiora debent exercere. Quod & de aliis pariter est intelligendum quare & cetera

Capitulum. xxvii. declarat q; nec hora repletionis neq; hora omnimode inānitōis sit exercitandum.

VNa de rebus maxime ante exercitium cō-
siderandis est hora: de qua duo facienda
sunt capitula Primū quōge ostēdet qua
hora nō sit exercitādū. Secūdū uero de-
clarabit qua hora securissime sit laborādū Dicam^o

ergo de primo q; qui horā sui laboris incōuenientē
ellegit longe magis peccauit q; si omnino quietus p-
māisset quēadmodū pleriq; post crapulā dubitan-
tes se tāta cibi et potus nō posse digerere q̄titatē cō-
fessi forti se exposuerūt exercitio ex quo infirmati
sunt & nonnulli eōge interiere: eo q; repleti labora-
uerūt & propter hoc dicem^o primo q; nullo pacto
post cibum donec digestus fuerit se debet q; fortiter
exercitare ut uoluit Isaac in uniuersalibus dietis ca-
pitulo ultimo dicens. Si exercitia ad digerendū &
ad sanitatē optima sūt: quare post cibū erūt maxie sa-
nitatē ipediūt quoniā antecederēt cibū calefaciūt &
ebullietē anteq; excoquat^o eiciūt qui cū ad epar cru-
dus & indigestus ueniat in uenis epatis humores ad-
unātur grossi: & postea concludēs ait. Quare opor-
tet post cibū exercitia & labores uitare sicut & reg-
es ante cibū fugienda erit quod etiam sensuit Auicē.
in tertia primi doctrina secūda. c. septimo dicēs. Il-
lico post comestione nō ē dormiendū cibo natan-
te & a forti motu q̄tū plus possibile est abstinendū
ne cibus anteq; digeratur penetret aut sine digestio-
ne labatur: aut propter inundationē corrūpat^o & i-
fra in doctrina quinta. c. secūdo dixit. Ampli^o equi-
tare non debet quis plenus ne cibus corrūpatur &
ecēa. Quanto igitur minus alio fortiori motu nō ē
laborandū hoc etiā uoluit Rasis in quarto Alman-
foris. c. secūdo sic scribens: Post comestione ē a for-
ti motu ac longi tēporis omnino est cauendum si-
cut enim motus ante comestione factus sanitatis est
conseruatiuus: ita post comestione egritudinis inue-
nitur generatiuus cuius quidē causam exposuit gal.
in secūdo de regimine sanitatis cū ait si enī anteq; ci-
bus digestus sit exerceat^o cū exercitiū cōferat redditi-
onibus cibōge cū crudi & indigesti cibi in uentre uel
epate contineantur quare nōdum digesti attrahū-
tur ad omnia mēbra & eis totum replebitur corpus
quod clarius in libro de euchimia & cachochimia. c.
tertio expressit dicens. Ad sanitatis custodiam maxi-
mū bonū erit moderata motio cū hoc tamen intelli-
gat^o q; nemo ullo moueat^o motu forti supra cibum
quia sicut est maximū bonū ad sanitatem exercitiū
ante cibū ita est nociuissimus omnis mot^o supra ci-
bū distribuitur enim ex uētre cibus anteq; digeratur
& exinde multitudo crudōge humōge aggregat^o se-
ciūdū uenas ex quibus assueuerūt egritudines omni-
mode fieri unde intelligendū est q; nō sine causa di-
xerit gal. Nemo ullo moueat^o motu forti post cibū
quoniā leni deābulatione post cibū potest absq; ul-
lo nocumento se quisq; mouere dicente Auicē. n. ter-
tia primi doc. secūda. c. vii. quēadmodum oportet
motū qui est ante comestione debilē nō esse: ita ne-
cessē est ei ne motus qui est post ipsam sit nisi mol-
liter & suauiter & in eodē. c. iterum dixit. Ruffius i-
quit incessus hic. s. mollis & suauis mihi placet & p-
prie p^o prandiū quoniā bonitatem opationis cene p-
parat Sic igitur post cibū suauiter erit deambulandū
b ii

& nō fortiter laborādū. Dicim⁹ etiā secūdo principi-
paliter q̄ inanitionis tēpore & postq̄ famis aduēit
desideriū si nihil aliud īpedit nō sit exercendum
ut colligit⁹ ex dictis Hipocratis in secundo afforī-
smo afforismo. xvi. dicēs ubi indigentia nō opor-
tet laborare: & gal. in comēto & in tertio tegni. Ex
sentētia Auicē. in tertia primi dicētis. Quādo forte
exercitiū necessariū ē bonū ē ne sit stomachus uehe-
menter innanitus imo sit in eo paucū nutriēs: & i-
fra dixit. Amplius qui exercitat⁹ si plenus est melius
est quam si exercitetur quando est uacuu⁹ & li me-
lius exponendum est. s. minus malum quod expres-
se dixit etiā gal. in loco preallegato parte illa melius
est calefacto q̄ in frigidato & repleto magis quam
eiacuato & cetera. Ex quibus patet q̄ hora inaniti-
onis est deterior & exercitio inconuenientior q̄ ho-
ra repletionis licet utraq̄ sit damnāda.

Capitulum. xxviii. docet cognoscere horam elec-
tam & ad exercitandum conuenientem & quando
ipsa sit per sua signa.

Diximus supra quā sint hore illaudabiles
ad exercitandum: nunc uero dicendū quā
hora sit ab auctoribus ad illud appro-
bata siue ut alii dicunt electa & dice-
mus q̄ exercitandum ē post prime & secūde diges-
tiōis celebrationē quā hora motui cōuenientissi-
ma existit unicuiq̄ atati: cōplexioni: sexui: & regiōi
iuxta sentētia Conciliatoris nostri in differentia. cxv
iii. Quā quidē fuit principis Auicē. in tertia primi
dicētis. Oportet. ut in hora exercitii corpus sit mun-
dum. & ut cibus exterius iam sit digestus in stoma-
cho & epate & uenis & ut alterius cibi hora iā ad-
uenerit. Quod etiam uoluit Auerrois in comento. c
xxxiii. canticorū dicens. Cōueniēs tēpus ad exer-
citandū est cū cōplecta fuerit digestio: nā cū sit ante
cōplemētū digestionis ipsū quidē est ceteris reb⁹ nō
cibilius & hoc quia tunc facit egredi & trāsire cibū
indigestū: & in sumā corrūpit ipsum: quod innuit
etiam gal. in secūdo de regimine sanitatis cū inquit
Si uolumus custodire optime sanitatem incipim⁹ a
laboribus deinde sequant⁹ cibi & potus deinde sō-
ni & cetera. Et infra clarius hoc idē expressit di. Tem-
p⁹ exercitii est optimū quādo hic extremus cibus p-
fecte fuerit digestus duabus digestionibus & quā in
uētre et quā in epate & alterius instat cibus. Si uero
ante exerceatur cibi nōdū digesti attrahunt⁹ ad om-
nia mēbra & eis totū replebit⁹ corpus et in libro de
dissolutōne continua sic quoq̄ scripsit. Quādo mo-
tus sequit⁹ cibū descendit cibus de stomacho prater
digestionē suā & intrat uenas sine mutatione & ad-
ducit in epate opilationē & renibus & reliquis mē-
bris morbum & cetera. Sed dicet quis quādo hāc ho-
rā aduenisse cognoscemus: hoc profecto nō pote-
ris explicare cū tāta sit atati cōplexionū stomachorū

eiborūq̄ comestorū diuersitas: cui respondebim⁹ di-
cēdo q̄ in rei ueritate tale tēpus tribus nec quattuor
nec quinq̄ & sic de aliis horis non potest explicari
ut bene per opponentem obiebat⁹: sed tunc scie-
mus certissime talē horā aduenisse quādo signa ip-
sam demonstrātia apparebūt obicebatur sed tūc quā
in urina uidebūtur ut gal. uoluit loco superius alle-
gato dicens. Cū urina moderate citrina fuerit signi-
ficat tūc secūdam factam esse digestionem & tūc ex-
ercitandū. Cū autem aquosa. s. nō citrina sed sicut a-
qua uel rubea idest ignea minime. Ignea enim appa-
ret urina post famis aduētū & post laborē imodera-
tū ut princeps uoluit in secūda primi. Cū autē talis
appuerit urina nō est exercitandū sicut idē iussit in
tertia primi doc. secūda. c. iii. cū ait. Horā exercitii &
cōplemētū primarū digestionū declarat urine secun-
dū substitūtiā & colorē maturatio & subdit cū enim
iā longe fuerit & natura aliquo tēpore in nutrimen-
tū ministrare desierit & igneitas in urina accēsa fue-
rit & citrinitas naturalis terminū trāsierit: exercitiū
īpediens erit quoniam uirtutē deiciet tūc igitur non
erit aliquo pacto exercitandū sed potius cū cibo &
potu uirtuti succurrendū: hoc itaq̄ obseruet⁹ ut ateq̄
ad exercitiū accedamus urinā nostrā inspiciamus. q̄
si aquosa fuerit & alba uelut aqua nōdum aduenit
hora laborandi quia digestio nō est perfecta. Si autē
erit ignea iā hora p̄trāsuit. Si uero citrina nō dubi-
temus de hora quoniam tunc est p̄sens & p̄cipue
si stomachus precipiat⁹ alleuiatus non īflatus nec ex-
tensus: nō grauis habēs rugitū cructuationē eiusdē
saporis cū cibo p̄assumpto: neq̄ singulū aut gra-
uitatem in capite & huiusmodi ut dixit princeps in
xiii. terciū capitulo. xvii.

Capitulum. xxviii. ostendit q̄d gen⁹ exercitii unicuiq̄ cō-
plexiōi: atati: sexui & cetera. cōueniēs sit et necessariū

Cum q̄ plura sint exercitii genera: uidēdū
ē deiceps quod maxie faciat ad sanitatis
custodiam & ad ipsius conseruationē
ut unusquisq̄ intelligat quo genere labo-
ris sit ei exercendū atq̄ utendū. Dicam⁹ ergo quod
omniū sapientū intentio sit ut id laudabile sit exer-
citium in quo singule corporis partes equaliter se-
mouent & exercent quēadmodum dixit Gal. in li-
bro de exercitio cū parua spera. c. iii. cū ait. Exerci-
tium i quo partes equaliter exercitant⁹ maxime quidē
ad sanitatem cōfert & cōmensuritatē habitus opa-
tur: neq̄ imēsuratā carnositatem neq̄ superexcellē-
tem qualitatem ferens sed ad robur indigentes act⁹
sufficiens & omnib⁹ qui uelocitate indigent aptis-
simū. Quod & i tertio tegni textu comēti. xxxviii.
replicauit dicēs ex. Exercitio quidē oportet ut elliga-
tur species in qua moueāt⁹ mēbra omnia corporis
secūdū proportionē: & nō laboret aliquod eorum
plus & aliquod eorum minus & in secūdo de re-

gimie sanitatis sic etiā ait. Oīa mēbra sūis cōseruādis sē mouēda & itē in libello de exercitiō cū parua spēra sic scripsit in tertio. c. Oportet uerū dicere solum enim illud iustissime laudabile est exercitiū qđ mouēs est oēs corporis particulas & isra dixit. Si ad sanitatē examines inquātū inequaliter exercitate sunt particule corporis: intantū nec sanatiū est exercitiū. Necesse enī est ita has quidē supflue laborare alias uero manere omnino: neutrū autē eorū ē bonū: sed utrūq; egritudinū subnutrit semina & uirtutē inbecillē operat. Hęc igitur est ratio ppter quā uniuersale oportet esse exercitiū & singulis partibus corporis cōmune. Nec ex hoc debet quispiā admirari: quia unūquodq; mēbrū exercitiū habet sibi propriū ut ait Auicēna. in tertia primi. c. sepius allegato non solū enim exteriora mēbra possunt exerceri ut unusquisq; satis intelligit: sed etiā interiora pectus. n. & mēbra hanelitus & os & lingua exercent uoce graui & magna & quādoq; acuta & inter eas mixta ut princeps ait ubi supra ubi docuit ut de minori ad uocē maiore in uociferando sit paulatim transēdū dicēs. Ad legendū præterea suauiter est incipiēdū: deinde uox ordiate est exaltāda: postea uero cum uox fortior facta fuerit & crescit & longa fuerit tēpus ipsi⁹ ponēdū erit tēperatū quoniā tunc magnū affert iuamētū: cōsimiliter uisus exerceat res inspiciedo minutas & quandoq; ordinando ipsum: ut res luminosas leuiter intuiatur. Auditus uero. sonos auscultando occultos & quādoq; auscultando magnos & sic de reliquis intelligi potest suo mō. Quā autē exercitiū specie hęc omnia perfici possint sciendū qđ nulla accomodatio reperit quēadmodū est illa exercitiū species quæ ludendo cū parua spēra siue pila perficit in qua quidē si bene cōsideret mēbra omnia corporis se mouēt. Et propterea Gal. librum de tali labore composuit quē sepius in superioribus allegauim⁹ in quo libro inter cetera dixit laudo exercitiū quod & corporis sanitatē prebet & partium conformitatē & anime uirtutem quēadmodū est illud quod per paruiā sit spēra: animā enim est potens ad omnia iuuare & corporis partes cōsimiliter et cetera. Laudauit etiā Gal. in eo libro aliud predicto fortius exercitiū pro robustioribus omnibus dicēs Quicūq; canū ductiones & aliā uenationē adinueniūt delectatione & gaudio & curialitate: cum qđ in ipsis laborem temperantes ualde sapiētes fuerūt & naturam humanam certissime docti. Hoc tamē genus exercitiū pro delicatis cōuenire nō uidet aliquo pacto. Et ppter ea Auicē. ubi supradixit qđ corporis debilis exercitiū oportet ut sit debile et corporis fortis ut sit forte & ideo unusquisq; homo secūdū se habet exercitiū sibi propriū & cōsuetū ut idē dixit ibidē quo cōsuetū & sibi conueniente se debet unusquisq; exercere sicut etiā precepit Rasis in quarto Almasoris. c. ii. cū ait. Sanitatē cōseruare uolenti aū cōmestione moueri necesse est motū autem qđq;

uti debet sibi cōsuetū qui uires ipsius non excedat. Et ideo non qualitercūq; omnis homo se debet exercitare ut nōnulli idiote sūt opīati. Quare & cetera

Capitulum. xxx. ostēdit quæ quātitas & mēsurasue quis terminus exercitiū uniuscuiusq; esse debeat.

S I utile fuit in superiorib⁹ de qualitate exercitiū determinare nō minus necessariū in presentia existimo de quātitate ipsius pertractandū esse quoniā aliqui possent opinari quod quodcūq; bonū per augmentum eius non solū in melius sed etiam in optimū posset deuenire quod cū ita crederent facile putarēt bono & in tantū a nobis laudato exercitiū qđ maxime & etiā ultra proprias uires forsītā exercendū esse qđ nō solum deciperent sed hoc facientes in breui uitā cū morte cōmutarēt: quam obrem intelligant quod si erit moderatū exercitiū ad corporis facit salutē: sic ad perniciē adducit superflū & immēsuratū secundū qđ sensit Auicē. in textu comēti. cxxxv. cantice dicētis. Immoderatū exercitiū ppter dī labori qui quidē spiritū euacuat & educit & emacerat pingues & carnosos uiolētia doloq; & facit corpus se nescere ante etatē senectutis. & in parte secūda eorū dē ait. Nō est exercitandū exercitiū magno & forti & cetera. Cuius ratio a Gal. exprimit in tertio de regimine sanitatis dicente. Nihil relinquit in corpore nisi siccitas ex imoderato motu & in quinto libro eiusdē sic inquit. Acuta exercitia quoq; motus sunt ueloces attenuant corpus & infra iterum dixit Multa exercitia siccit: moderata uero carnē faciunt Quod & in quarto de simplici medicina replica uit dī. Exercitiū forte superflue fortitudinis & solis facit acgrere corpora calida fortia superflua fortitudinē: corpora uero quæ non sunt ita exercitiū forte & sol faciūt acquirere debilitatē & resoluunt & postremo in frigidant ipsa in libro quoq; de exercitiō cū parua spēra. c. ii. sic inquit. Fortassis existimabit me quispiam laudare & alia quæcūq; attenuant corpus exercitia: hoc autem non est ita: immensuratum enim ego ubiq; nitupero & omnem artē exercere aio. Oportere quod cōmensuratū est & si qđ mensura caret id non esse bonū dicimus. Et concludens dicit. Igitur neq; cursum laudo attenuantē habitū: neq; omnino ab exercitiō abstinere iubeo quā sententiam secutus Haliabas in quinto Theorice. c. primo sic inquit. Exercitiū si qui temperatorū corporum temperato utant modo ante balneum & ante ciborum horā: calor cōfortat naturalis: superflua a corporib⁹ dissoluūtur: mēbra roborant digestio procuratur: sitq; innaturaliū numero: quæ corporis faciūt sanitatem Si autē qđ eo imoderatū utatur: laboretq; plurimū calefit corp⁹ ei⁹: febres emergunt. Et si immoderate eius usui diutius operam dederit: calor dissoluitur naturalis: uirtus debilitatur et

deficit & propterea relictis extremis mediū in omnibus est eligendū cū aut metiri hoc medium sit difficile diuersorumq; ani repositio. cōplexionū: etatū: artium: & cōsuetudinū diuersitate propterea pro regula uniuersali ab unoquoq; tenendū est qd tunc ad debiti & cōuenientis exercitiū terminū deuētū est: cū incipit ad motionē cōsequi corporis defatigatio secundū sententiā omnium antiquorum: dixit enim Rasis in quarto Almafioris. c. secūdo. Motu tā diu nemo presumat donec fatigationē & multā sentiat grauedinē. Sed cū utitur motu ex quo laxari se senserit dimisso motu statim anteq; aliquā inde consequat lesionē quiescat quod etiā uoluit Hipocrates in secundo afforismorum afforismo. xxxviii. dicens. In omni motione corporis cū ceperit quis dolere: quiescere statim remediū est & Gal. in tertio Tegni parte illa in gymnasiis quādo primū incipit dolere corpus & cetera. Et in libro de exercitio cū parua spera cum ait Quātū secūdū unāquāq; utilitatē intendit & remitti debeat exercitiū scribere quidem: nō est possibile quātitas enī in unoquoq; indicibilis est in ipsis uero operibus inuenire et ostendere possibile est i quo & maxime dominat^r & cetera. Auicē. autem in tertia primi. c. sepius allegato clarius de hac materia locutus est dicens. In quātitate exercitiū tres res sunt considerande. Vna ē calor quoniam dū in ipso bonitas augetur adhuc est hora. s. exercendi. Secunda est mor^o quoniam dū leues perseverat adhuc est hora: & tertia est mēbroge dispositio secūdū ipsos inflammationē quoniam dū ipsos augeat inflammatio adhuc est hora Cū autē iste dispositiones ceperint: & sudor uaporalis & resudatio liquida facta fuerit dimittēdum erit exercitiū: & finiendū. Quæ omnia in sanis & bene cōplexionatis corporibus sūt intelligenda cū in sua naturali dispositione cōseruari uoluerint quoniam nō bene cōplexionata corpora ut flegmatica quandoq; dictū terminū debent pretereire præcipue quando perducī ad meliorem dispositionem desiderarent: quare & cetera.

Capitulū. xxxi. ostēdit. Quæ ab exercitatis sint obseruanda post exercitiū cōueniēs i q̄litas & q̄ntitas

Quid faciendum sit quidq; obseruandum post exercitiū a laborantibus nolumus sicco calamo pretereire: cū ad presentis positi faciat cōplemētū: & longe magis ad sanitatis cōseruationē ut ferme cūctos hominū error intelligat q postq; laborauerint illico ad corpus reficiendū plabunt. Quod tamē est cōtra philosophos ac medicos omnium sententiā cū dicat Ag. in priā problematū problematibus. xxviii. & xxx. Quod exercitatis non debemus cōfessi cibū offerre & cām subiūxit dicens: quia adhuc nō requieuit laborans: neq; segregate sunt superfluitates in quos quidē problematū ultimo comēto Petrus padubani noster sic ait. Scias qd ille qui exercitat dūmo-

do fuerit forte exercitium seu labor nō debet natim comedere aut bibere etiā imo oportet prius corp^o quietari quia tunc superfluitatibus adhuc purgatur tū quia propter calorem eius disseminatū per totū nō posset cibos digerere assumptos: cū in digestiōe oporteat calidū circa uētrē adunari: unde ipsi. s. cū i superfluitates & nō in nutrimenta corporis cōuertuntur & ideo regula est in regimine sanitatis qd i nimio exercitio positus ante cibū parū quiescere oportet quæ sunt uerba Damasceni in suis afforismis ad litteram & postea in calce comēti sic subiūxit. Laborans & qui exercitat uniuersaliter non sedatus est a motu adhuc: licet enī uideatur quiescere exterius mēbra tamē adhuc mouēt & titillāt propter uirtutē motus impressam sibi ab anima neq; etiā superfluitates segregate p motū: sunt expulse omnino hæc ipse. Quiescēdū igitur erit post exercitiū aliquātisper ut calor naturalis paulatim ad intrinseca retrocedat: postea uero comedēdū erit atq; bibēdū secūre: dūmodo cibi boni post motū assumant^r dicēte Gal. i tertio de regimine sanitatis qd omnes laboriosi euchimo indigent cibo. et in tertio de Alimētis. c. xxviii. Omniū autē dictosq; piscium alimētū optimū nō exercitantib^o & senibus & debilibus & cōualescentibus quoniam qui exercitant^r magis nutritiuis cibis indigent a quo sumpsisse uidetur princeps cū in tertia pmi doc. secūda. c. vii. dixit. Pisces & q eis assimilatur p laboriosū exercitiū comedēdū nō sūt corrupē. n & corrupēt hūiores: & p multa in eodē. c. expressit Quid celauerat in eo uerbo & quæ eis assimilan- tur loquēs de fructibus sic ait. Si exercitati aliis regatur rebus & nō istis. s. fructibus recētibus eis melius erit: quoniam ois res quæ sanguinē implet aquositate q in corpore ebullit sicut succus fructuū: licet ea hora inuamētū præstet tamē ipsū. s. corpus ad putrefactiōē parat quod autem de his explicauit & de aliis ezechielis cibis dedit intelligere qui autē sint hmōi & qui euchimi siue boni & quomō utēdi sint i sequentibus dicem^o si oportet placuerit uerū quia actus coit^o una spēs exercitiū uidet^r cū i eo notabilis corp^o laboret & i eo cōsilia his q de exercitio diximus sūt obseruanda & fere quātū ad oia cū exercitio uideatur cōuenire iō de ipso cōsequēter qdā nō i utilia subiūgem^o nō ignorātes tñ qd secūdū Haliabatē & lo hāitiū coit^o ipse sub euacuationē cōtineat secūdū uero Hali. & gal. in Tegni sub accidētibus anime Nobis tamē placuit in presentia ipsū sub motu collocare ante dictā iā ratione.

Capitulū. xxxii. ostēdit qd sit coitus & de qua specie eius sit determinādū postremo declarat appetit^o mulieris ad uenerē insatiabilitatē.

MOrdebunt me maliuoli: scio: qd de re obscena ad uirum castissimum & continentissimum scripserim q bene confiderant quod in uerbis turpitudine non existit & qd res ista ad operis hui^o faciat integritatē &

ad sanitatis amicorū. faciat cōseruationē: intelligēt id potius scribendū esse quā silentio pretereundum sed ipsis dimissis ad propositum meum deuenio & dico cū Conciliatore in differētia. cxxiii. q. coitus est maris & focmine in membris generationis applicatio qua superflūū expellitur quanti ad finē speciei uel indiuidui ordinati cuius duplex existit finis unus quidem principalior. scilicet in speciei generationē. Vnde in. v. theorice. c. xxxvi. Haliabas inqt. Natura coitū in animali constituit generandi causa ut in de species permaneret animalū. Et ideo dixit isaac in. vi. uaticii. De coitu in animalibus in coitu admirabilem ac insuperabilem delectatiōem exhibuit: ne forte coitus abhominatiōe destrueretur generatio: p̄uim namq; generatiuam species diuino & immortalē esse participant in quātū possunt ut in de anima & de generatione animalium secundis dixit Aristoteles unde Auerois comētator sic ait. Sollicitudo diuina cū nō potuerit facere secūdu indiuiduū animal pmanere miserta est dando ei uirtutē qua posset pmanere ī specie hec ipse in. ii. de anima comēto. xxx. iiii. Alius quoq; coitus est secundari⁹ & hic quidem est duplex unus quidē ut necessari⁹ & approbandus & ad regimē sanitatis ordinatus: de quo presēs ppositū determinabit alter uero inutilis magis & illicit⁹ ut p̄p delectatiōē & parua consuetudinem pact⁹: quē ut finē optimū preponunt aliis necessariis plurimi unde Haliabas in. v. theorice. c. superi⁹ allegato ait. Maioris partis hoīm in appetendo coitū delectatiōis causa: preponit: paucae uero finis & ppositū est liberorū pductio de quo etiā coitu ī p̄senti sermone nō intēdo uerba facere parit̄ nec de illo q. a natura & a legibus fuit p̄hibit⁹ de quo Aui cēna i. xx. tertii. c. v. sic inquit. Coitus quidē cū infātib⁹ ē fed⁹ apud multitudinē gentiū & prohibet⁹ in lege sed uolo de eo coitu dicere q. catholicis est cōcessus & inter maritū & uxore necessari⁹ in quo nō solū quo ad animā sed quo ad corpus grauissima & quā plurima cōmittūt peccata superfluitatis & in ordinationis rōne: nesciūt enim pleriq; quantū delinquāt: qd̄ eqdē intelligēt si hūc meū librū q̄nq; plegerit: & de sua magis curabūt salute q̄ de sua & fornosissime mulieris delectatiōe. Quae forsītā erit ut & alie mulieres naturalit̄ infaciabiles sicut i. xxx. viiii. puerbioe Salomōis. c. colligit̄ cū tria infaciabilia exponeret quae fuit snia Age. i. iiii. pblematū pblemate. xxvi. in cui⁹ comēto peti⁹ Padubanēsis noster sic inqt. Mulieres sūt infaciabiles & maxie iu uēcule quare meat⁹ adhuc sūt angustī eo q. modica ē hūiditas q. cogit̄ expelli mota & liq̄ta p̄ fricationē q. quia modica ē cito in frigidat̄ nō potēs expelli p̄p q. iterū appetit̄ fricari ut expellat̄. Nō ē igit̄ tutū uelle cū eis cōtēdere: nedū uelle ut nōnulli faciūt: eas supare quia infaciabiles & masculis luxuriosiores existunt: iuxta illud Nasonis de arte dicētis. Molli⁹ ī partis admugit̄ fœmina tauro: fœmina

cornipedi semp adhūnit equo: Fortior ī nobis nec tam furiosa libido est. Legittimū finē flāma uirilis habet. Et fuit sententia Auicenne in. xxi. tertii capitulo secūdo dicentis. Multiplicatur delectatiō mulierum in coitu super delectationem uirorum propterea q. ipse delectantur ex motu spermatis uiri in ore matricis earū descendendo: & propter motum qui accidit matrici & propter fricationē idē quoq; dixit in. viiii. libro de animalibus ubi inquit quod duplatur delectatiō fœminarum & cetera. idem Haliabas in. v. theorice padubanēsi tamen nostro placuit in. xv. comēto. iiii. problematū quod mulierū delectatiō maior sit extensiuē. Intēsiuē uero ea q. masculorū maior quicquid tamen sit certū est q. plurimū delectantur: & in tantū q. uiri sapientes nō debent uelle earum infaciabilem appetitum ad implere ne superflue coeuntes in nocumenta & egritudines infra dicendas incidant. Et praecipue si de eis fuerint. iiii. ad hoc apti minime existunt ut in processu scribemus.

Capitulū. xxxiii. ostendit iuuamēta & utilitates coitus moderati & declarat nocumenta quae accidunt ex diuisione eius cū assuet⁹ fuerat.

IN hoc. c. uiri castissimi religiosi ac continentissimi nō ingrediuntur tamen quā in assueti: tamen quia sobrii ieiunantes & promouentia ad uenērem fugientes & uinū praecipue potens in quo ut Apostolus inqt est luxuria. Sed id quod scribimus ad eos dirigitur qui oppositū eius quod dictū est faciunt & ad hos praecipue qui uenērem exercere consueuerunt. Qui si eam dimittant & ociosam ac lautā mensam non relinquēnt intelligant eis aduenire quod scripsit Haliabas in. v. theorice. c. xxxvi. ubi ait. Si huius superfluitas. scilicet spermatica: suis aueta in uasis coitu nō purgatur: nec poterit eam expellere natura ī inguinib⁹ sit & aliis simul extensio: omniq; in corpore grauitas: saepeq; suis sp̄ma calefit in uasis: sitq; febris qm̄ membra hae quidem post illa calefiunt donec cordi calor ille continuetur: non nunq; autem eius ascēdunt ad cerebrum uapores: ubi & pessimos generāt morbos: & infra magis addidit quod dimissio coitus ebetudinem sensuū & intellectus parit & capiti accidit grauitas & uisui tenebre & frangitur corpus: & appetitus imminuitur ciborum: & non nunq; complexio declinat a statu suo: aliquotiens etiā patitur mania ex uaporib⁹ sp̄matis ad cerebrū ascendētib⁹: saepe quoque fit corpori frigus & non nunquam tremor precordiorum pectoris attractio: saepe etiam scothomia & uertigo & cetera. Cuius simile dixit Hali rodoan in tertio Tegni comento. xxxi. cuius haec est series. Si superfluitas aggregata in corpore ex spermate & non egreditur per coitū coartat̄ in corpore: & generant̄ ex ea egrī

tudines male quod est quia ex coartatione seminis generantur ex eo uapores mali qui ascēdunt ad cor & cerebrū & stomachū & corrumpunt sanitatem illorum membrorum & generant egritudinem. Et fortassis ex eo est aliquid simile ueneno uiperino si cut accidit ei qui consueuit coitum & dimittit cum longo tempore ex debilitate appetitus cibi & pigritia a motibus a generatione humoris melancolici & fortasse corrumpitur & exiccatur ex eo quod est simile uirtuti ueneni: sicut illud quod accidit uiduis ex suffocatione matris & multis uirorum qui moriuntur ex eo subito hac ipse Hali ad litterā a quibus uidet princeps accepisse in prima tertii tractatu qnto. c. viii. cū dixit. Quādoq; accidit homini ut in uasis suis seminalib; aggregetur sperma plurimū & corrumpatur & in frigidet & conuertatur ad qualitatem uenenosam & accidit ei sicut epilepsia. Et in. xxiii. c. x. sic ait. Plurimorū quorū cōplexio requirit coitū cū ipsum dimittit in frigidatur corpus & cadit appetitus cibi ita ut ipsum etiam non recipiat. Et postea subdit & quandoq; accidit uiro ex dimissione coitus & habundantia spermatis & frigore eius & conuersione ipsius ad uentositatem & forsitan uult dicere ad uenositatem ut mittat sperma ad cor & cerebrū uaporem malum uento sum uel quod magis credo uenenosum sicut accidit mulieribus ex coartatione matris. Et iterum i. xxi. titi. c. ii. sic ait. Retētio spermatis ē mala ualde Et in canticis etiam dixit coitus cōmendatur iuuenibus quatenus per eum a nocuentis pernitiōis liberentur in cui; comento. f. c. liii. dixit Auerrois. Si coitu usu non fuerint attingēt ei morbi magni & il laudabiles. Quod etiam sēlit Hal: abas loco superius allegato cum ait. His itaq; de causis si utatur. cū opus sit homo coitu & cum in suis huiusmodi superfluitas augetur uasis: sentitq; in corpore grauitatem & titilationem: statim ut celebrauerit alleuiatū sentiet corpus: in pigritiam: uirtutemq; & eius augetur appetitus. Deinde subiūxit. Si ergo coitu ut oportet quis utetur cogitationes cedunt: ira mitigatur: melancolia; prodest passiōi: prodest etiam flegmaticis morbis: somniorumq; medetur multitudini & appetitum cōfortat. Et propterea dixit Almanfor in libro. iiii. c. vi. Viri stercora ac mulieres cum appetunt coire debent quod quidem faciant nature non repugnantes cui; causam & rationem idē subiūxit in. c. xvii. eiusdē libri cū ait. Coitus corpus replectū alleuiat & animā hilarē & letam efficit cui; auget leuitatē. Irām quoq; sedat: ac cogitationem remouet. Et infra. Coitus præterea caput alleuiat atq; sensus. Quæ quidem fuit sentētia Ag. in. xxx. problematū pblemate. i. di. Post uenerea plurimi magis leti sunt quicūq; superfluitatem multā emittūt cum spermate: alleuiantur enim a superhabundantia superfluitatis: & hæc est. i. causa letitiæ a quo sumpsit Auerrois cum scripsit in. vi. colligit. Coitus mode

rato usu conueniens existit. Quod nō concedim; nisi quia sperma est una superfluitas preparata a natura ut expellatur sicut & alie superfluitates excepto q; in se bona est & cetera. Hæc quoq; fuit sapientis Gal. snia i. vi. de regimine sanitatis dicētis. Cōmūe uenereorū actū cōmoderatio: nam in culpabilib; constructionibus corporis neq; oportet omnino a uenereis abstinere. Et in. vi. interiorū. c. iiii. Virtus spermatis fortis est: in mulierib; aut frigidi; & humidis; ideoq; necesse est a mulierib; emitti multam spermatis quantitatem habentibus. Quod etiam uiris necessariū est & sanguineis maxime qui nisi nubāt caput eorum aggrauatur: frebri cant: appetitus & digestio debilitatur: cognoui ergo quosdam qui cū abstinerent se propter uenerabilitatem in frigidati sunt. Alii uero ceciderunt in tristitiam absq; ulla cā & in falsas cogitationes sicut melancolici: & appetitus & digestio infirmate sunt. Vidi quoq; alios propter angustiam uxoris sue abstinuisse: qui fuerant alii sepe coire: unde appetitus eorum deficit: & paululū comedebant: & non digerebatur: sed multū uomitu eiiciebat. Quod considerans certificauī continentiam coeundi magis quā menstrua nocere. Maxime corporibus in quibus mali humores sunt: & assuetis requie. Et postea subdit Diogenes in huiusmodi abstinentia fortissimus fuit coitu tamen se per usus est: cum sciret nocuētum a spermate sibi non fore modicum si abstinentia pateretur: fertur enim pueris meretricem acersiri quæ cum moraret membrū fricans polluit se. Cūq; meretrix uenisset ait: quod uolui man; mea fecit Vnde mōstratur q; uenerabiles non faciunt hoc causa delectationis sed ut superfluitatem emittant hæc ipse Gal. Fidelibus tamen inuptis non licet huiusmodi perpetrare. Et propterea dicebat Apostolus ad corinthios. vii. q. non se continent nubant & ad Thimoteū. v. Volo autem iuniores nubere & filios procreare & cetera. Qui autem nubere nolunt aut non possūt ut quia sacerdotes sint & a uenere abstinere uoluerint sine lesione debent ab inducentibus eam & promouentib; infra dicendis se precauere ut in duob; ultimis de hac materia capitis ostendemus.

Capitulū. xxxiiii. declarat Quæ nocumenta proueniunt ex superfluo coitu & frequēto: in membra & totum corp;.

Nocumenta superflui coitus sunt longe plura q; utilitates & inuamenta moderati. Vnde licet superius moderatus coitus sit approbat; ad salutē corporis robusti & iuuenis cōseruādā: sic i; psetiāq; superfluo & frequēto coitus detestat; cū nō solū aliqb; partib; sed et toti corpori nocuēta ei; sint cōmunia. Nocet enī oculis primo ut uoluit Auicēna i. etiā titi. c. v. cū dixit. Multiplicatio coitus est nocibilior res oculo: & similiter

multiplicatio ebrietatis & cetera. Quod etiam scribit Rasis i. iiii. Almansoris. c. xvii. dicens. Qui coitu sepe utitur oculorum habet concavitatem. Et si saepe coitus multus & frequens oculos fortiter ledit. Quare et fuit aeger. Inia i. iiii. p. blematum pblemate. ii. dicens. Plurimo coitu utentes manifestissime in oculis & anchiis patiuntur. Nocet quoque nervis coitus plurimus ut dixit princeps in. ii. tertii. c. i. & Rasis ubi supra atque nervosis membris omnibus & praecipue stomacho dicens Avicenna in xiii. iii. c. ultimo primi tractatus. Coitus est ex rebus magis nocivis stomacho: & dimissio eius est ex rebus maxime conferentibus ei. Et in. x. eiusdem. c. v. inquit. Dimissio coitus est convenientior res ei qui habet stomachum debile & deuiat ipsum de mulieribus quae abortum patiuntur. Quare fuit sententia aeger. in. iiii. pblematum pblemate. xvii. di. Coitus in frigiditate ventrem & exicat. Nocet praeterea etiam coti faciens accelerare senectutem ut inquit Hali in iii. tegni comento. xxxvii. dicens & non factus est error multus in coitu nocivus: nisi quia propter multitudinem eius accidat in corpore senectus festina ante horam suam: praecipue illi cuius complexio testiculorum est frigida & sicca. Quod etiam confirmat Averrois in Canticorum comento. clvi. dicens Non solum hoc dicimus quod multus coitus debilitat corpus quinimo quod diminuat & abbreviet ual de uitam facitque eam ualde breuiter & celeriter terminari. Aristoteles enim asserit quod animalia multi coitus sunt breuioris uitae: probans hoc & confirmans ex passeribus quae non uiuunt nisi per annum solum: inducens super hoc probationem quoniam non appetit nigredo super guttur illarum quae uidentur in autumno quod nigredo significat super senectutem ex eis. Ager quoque quarta problematum pblemate. xxi. inquit. Coeunt exoluitur & infirmiores fiunt ut frequenter. Et propterea multus coitus debilitat corpus facitque ipsum hereditare uarias species nocuentorum & dolorum ut inquit princeps in canticis textu comenti. clvi. & in. xxiii. tractatu primo. c. v. sic ait. Coitus euacuat de substantia cibi postremi quare debilitatem affert cuius simile alie non afferunt euacuationes: & euacuat de substantia spiritus rem plurimam propter delectationem. Et propter illud qui plus delectatur plus sunt cadentes in debilitatem: & coitus quidem uelociter facit peruenire illum qui plurimum eo utitur ad in frigidationem sui corporis causa sui: & ad resolutionem caliditatis innatae: & ad mortificationem uirtutis: & preparat ipsum in primis ad caliditatem fumosam adeo donec multiplicetur super ipsum pili. deinde succedunt ei in frigidatio completa & debilitas sensuum: uisus: auditus & cetera & ad multas perducit egritudines ut idem ibi dixit quare quidem fuit sententia Almansoris loco allegato dicens: Est etiam ualde obseruandum ne quis coitu saepe utatur & praecipue qui ex eo uelociter debilitatem incurrit ac appetitiue consequitur destructionem & pro

aliqua subiunxit. Quo etiam si quis uisus fuerit ethiopicam incurret: coitus etiam multus & frequens nervis magnus infert nocuentum: oculosque fortiter ledit & corporis uires destruit: corpusque corrumpit ac debilitat: ad senium quoque cito adducit haec ipse. Non solum autem cito senescere facit sed etiam mori quam facile superflue ipso utentes dicente Gal. in secundo de spermate. c. penultimo haec uerba. Non solum a serosa humiditate priuari omnes animales particulas accidet ex superfluo coitu sed & de uitali spiritu. Etenim & de hoc ex arteriis euacuatur cum spermatica humiditate. Quo circa nullum mirabile est inbecilliores effici coeuntes multum priuato uniuerso corpore ab aliter purissimo: adueniente autem & delectatione quae est in ipso quae per se sufficit exoluere uitale robur: nam quidam superflue delectati mortui sunt haec ipse. Sed ut cum conciliatore nostro in differetia ex xiiii. omnia unico comprehendam uerbo: dico quod omnem corpori dispositionem acquirit prauam coitus superfluitas & frequentia: & ad summum totam animam dissipat & corpus corrumpit cuius quidem ratio est quia coitus est emissio pure & naturalis caliditatis ut. v. dicitur de animalibus. Et ideo propter paruulum errorem euacuationis ipsi sunt magnus nocuentum ut Averrois inquit in vi. colligit. Et fuit sententia Haliabatis in. v. theorie c. xxxvi. dicens. Non est enim sperma quemadmodum alio superfluitates quibus omnino natura non indiget qualia sunt emunctiones: sputa: sudor: urina: & similia sed ex meliori fit quae in corpore est substantia ac laudabiliore. Et propter pauca subiunxit. Generat & enim sperma ex claro puroque sanguine quo principalia & prima pascuntur membra: postea concludit dicens: Cum igitur coitus mensuram excesserit licet non tanta eo quantitas sit slobotomia uel aliter euacuatur uehementior tamen accidit inde uirtutis dissolutio. Et propter hoc quando de homine sperma exiit multum discoloratur & debilitatur suum corpus magis quam si quadragesies exierit de eius corpore sanguis tantus: quia sperma est res habitata ut transeat in membra sicut in. iii. libro dicitur de animalium generatione. Et ideo qui uxores habet per pulcras quantum delinquant intelligat. Et in senectute si ad eam peruenierint: podagras expectent quoniam coitus nocet nervis & est magis adiuuus ad hoc ut fiat podagra sicut Rasis inquit in libro diuisionum. c. xxx. & fuit inia Gal. in. vi. afforismorum comento. xxx. dicens Coitus est fortis causa in generanda podagra: similis itaque hac in re tempore ne podagras & alias supradictas incurramus infirmitates aut mortem ipsam sicut aliquos nouimus interire.

Capitulum. xxxv. ostendit quibus uaturis seu complexionibus coitus maxime noceat: & in quo anni tempore Terror superflui coitus omittatur & praesertim ab his quibus maxime nocivus existit mihi uidetur tamquam utile & necessarium scribendum esse quod sunt huiusmodi quibus plerumque aliis plurimum coitus frequentia sit interdita & dicemus primo quod ut

sentiunt sapientes hi maxime sunt qui sicce & frigi
 de cōplexōis existūt & q melācolice macilēti & de
 biles naturalitē sē fabricati modicū sāguinis & carnis
 habētes Et q̄ ita sit patet p Haliabatē in. v. Teorice
 dicentē cum uero est corporis frigida & sicca cōple
 xio : & hoīs eiūsdē cōplexiōis testes corp⁹ exile : co
 lor uiridis alb⁹ aut croce⁹ eiūsq; i corpe sp̄ma p pau
 cū si huiusmōi coitū exerceat refrigerat corp⁹ : natu
 ralis debilitatur calor : & rarefactum eneruatur ner
 ui inbecilles fiunt : superuenit illi tremor : aīe marcor
 cardiaca : appetitus ciborum defectio : siccī fiunt il
 li morbi : artetica : pectoris passiōes ac pulmonis
 Tñ cui⁹ usū si fuerit frequens corp⁹ consumitur &
 deficit : spasmus accidit. Et cōcludit deinde. Quare
 ab huiusmodi domino complexionis cauendus est
 coitus : sed iam dictis non minus mala in quā breui
 b⁹ adduxit Hali rodoā i .iii. Tegni comēto. xxxvii.
 cū ait. Ex multitudine coit⁹ accidit senectus in cor
 pore festina ante horam suā precipue illi cuius com
 plexio testiculorū est frigida & sicca. Q uod etiam
 sensit auicē. in canticis textu comēti. xviii. dicēs coi
 tus nequaquā concedatur macris : senibus : aut debili
 bus. Et Auerrois in. vi. colliget .c. de regimine cor
 porum calidorū in fine sic inquit & coitus nocet
 plus ceteris omnibus cōplexionibus : suple quā cali
 dis maxime aut frigidis & siccis. Et iter complexio
 nes calida & humida superfluū potest leuius tolle
 rare & q̄ peiores sunt frigide & sicce : humidi uero
 s. si egmatici medio modo se hēnt circa illū quā fuit
 sētētia Rasis in .iiii. almanforis. c. xvii. dicētis a Coi
 tu etiam corpora habentes sicca ut ab inimico inter
 ficiente sibi cauere debent quo etiam si quis. s. macer
 multum usus fuerit ethicam incurret cōualescentes
 quoq; ac debiles atq; macri : & quorū nerui sunt de
 biles coitum oīno uitare debent : & nos addimus
 de auctorū intentione in prescripto .c. q̄ debilē ha
 bentes stomacū : aut uisum : aut auditū : aut aliquem
 aliorum sensum ad coitum frequētē nō accedant &
 similiter q̄ debilitatē appetitus patiuntur aut calcu
 los & hmōi quoniam inde manifestissimū percipi
 ent nocumētū : ratione etiam etatis cōsiderata grā
 diiores cōtineantur a coitu superfluo in quātū pos
 sunt. Seniores uero caueāt coitū omnino. Similiter
 & infueti & precipue in autūno fugiendus est coit⁹
 Quoniam est tempus nature ac uite contrariū cum
 ca : or i eo naturalis debilitetur & siccitas fiat fortior
 dixit Auicēna in secūda primi sūma de pulsibus. c.
 viii. & p̄ia .iiii. tractatu .ii. c. viii. & sūt sententia
 gal. in .iii. afforismoge comēto xxiii. dicentis stoma
 chus & intestina maxime patiuntur in autūno cum
 frigidū & siccū tempus sit in quo maxima est graui
 tas & intemperies ut idem inquit in libro de sper
 mate Et propterea est tempus mortiferū teste Agē.
 in prima problematū problemate. xxvii. in eo itaq;
 maxime coitus est fugiendus & presertim a macilē
 tis & debilib⁹ ut dictū est quia facile agrotarent. Si

militer licet non tantum in estate : audactius autē
 in hieme & uere semper tamen hoc obseruando ut
 potius raritati quā frequētie & multitudine itēdas

Capitulū. xxxvi. ostendit quibus naturis & corpo
 ribus coitus temperatus maxime conueniat ac su
 perfluus & frequens minus noceat :

Volo ut ex hoc .c. qui nō dū uxorem du
 xit bene cōsulat si eam ducere possit sine
 sui corporis ac sanitatis detrimēto : licet
 unusquisq; ferme sibi uideat sortem ro
 bustū ac bene complexionatū eē atq; bene quotidiana
 no coitu sufficientem. In hoc tamen errant pleriq;
 qui post paucum etiam temporis spacium : postq;
 uxorem duxerint ex uenere frequentata discoloran
 tur : debilitatur : macrescūt : infirmat q; atq; nō pauci
 ut nostris uisum est temporibus interiere. Quod ne
 reliquis accidat animaduertant queso si isra dicēdas
 has habuerint conditiones quarum prima hac est
 q̄ corpora habeant grossa robusta & sanguinem
 multum ac uenas amplas : & colorem rubeum : mul
 tosq; pilos ut Rasis inquit in .iiii. almanforis. c. xvii.
 Quā etiā fuit sententia Agē in .iiii. problematum
 problemate .xxi. & gal. in .vi. de regimine sanitatis
 dicētis. Innoxia uenerea solis humidis & calidis &
 omnib⁹ qui natura multis sūt sp̄matis cōtrariissimū
 uero siccis complexionibus uenereī actus & ampli
 us quāto fuerit siccitas frigiditati cōmixta & preci
 pue cum crasis testiculorum fuerit hmōi ut in pre
 cedenti patuit .c. v. talis complexio est semita ad
 mortem ut in ii. de complexionibus idem dixit. Se
 cunda conditio respicienda est in qua etate sint cō
 stituti. Quoniam ut Cōciliator inquit maxime cō
 uenit iuxta adoloscētie finem cū corporis augmen
 tum incipiat definere & antea parū ac in iuuentute
 Demū & in reliqua adoloscētia. In prima tamen
 maxime nocet modicum etiam superflu⁹ : Cum ad
 hac augmentū sit sufficienter intensum : sintq; di
 minuti adhuc & debiles. Deinde & minus compe
 tit coit⁹ in senectute scilicet prima minime uero in
 senio. Et fuit sētētia gal. in secundo de regimine sa
 nitatis cū dixit. Quod post labores sequi debent ci
 bi & potus deinde somni : postea uero uenerea : de
 bentibus quidem uenereis uti & subdit alia namq;
 cūcta cōmunia omnis sunt etatis Venerea uero ado
 lescentium solum & ideo Haliabas etiam i .v. theo
 rice luuamenta coitus omnia adoloscēti ascripsit
 & iuueni primo : nec cui libet tali sed sanguineo ru
 beo forti ac sano ut patet ex serie ipsius in capitulo
 xxxvi. Et p̄pterea delirant senes qui puellas nō sibi
 sed aliis potius ducunt uxores uel filiis eorum ad
 huc crescentibus ac teneris scēminas copulat. Cum
 utraq; etas illa sit a uenere prohibita ut dixim⁹ cui⁹
 uis inordinat⁹ ut padubanēsis inqt precipue nocet
 sexui masculino : femellæ uero parum cum in eo la

borent minime considerēt praterea nubere uolentes si preter hoc quod carnosī & iuuenes fuerint bene colorati ac naturaliter rubei ut sanguinei existant quoniam ut idem ait Conciliator & est mens antiquorū coitus habentibus colorē rubē flauum præcipue cōuenit & per flauū intelligo hoc i loco rubēū obscurū & nō clarū qui colerā & sanguinē subtile & nō uerū & bonū sanguinē ostēdit in corpore dominare. Habentibus autē colorē albū qui flegma significat ut princeps ait i secūda primi do. tertia. c. tertio coit⁹ etiam interdici^r: dicit enī Auicēna ibidē Albedo signū ē priuatiōis sanguinis aut paucitatis ipsius cū frigidityte quoniam si cū caliditate esset & humore colerico esset citrinitas & subdit q^d color rubeus significat multū sanguinis & rufus & subruffus significant caliditatem sed subruffus plus significat colerā rubēā & ruffus significat sanguinē colericū. Et per colorē ruffū intelligim⁹ illū quē dicimus rubēū clarū. Qui igit^r colorē habuerit rubēū & non ruffū aut subruffū maiore & laudabiliore habebit sanguinis quātitatē & per cōsequens tutius poterit ueneri indulgere: qui autē colorē brunū siue fuscū habuerit minime: quoniam ut princeps ait ubi supra: Color fuscus uehementē significat frigiditatem ob quā minuitur sanguis & cōgelatur & ille paucus ad nigredinē tendit & cutis mutat colorē. Demū cōsiderēt consuetudinē suā iā assueti assuetos labores ferre etiam si fuerint imbecilles facilius ferunt teste Hipocrate in secūdo afforismorū afforismo xxxviii. His igit^r obseruatis si oīa cōsentiūt aut plurima secure quis ducet uxorem si uero prohibuerint: minime.

Capitulum trigessimūseptimū ostendit in quo anni tempore & in q^a hora diei naturalis sit ueneri operam dandū securius.

Quantū autūmi tempore noceat ueneri indulgere in fine. xxxv. capituli dictū est. In qua autē parte anni bene carnosī iuuenes & ceteri possint uti frequentiori coitu securius nodū dictū fuit sed in presenti dicemus & in qua etiā hora diei hoc facere debeamus ostendim⁹: ut minime nostra causa errare contingat. Dicam⁹ igitur primo q^d sicut in autūno plusq^{uam} in aliis coitus nocet: sic in uere per oppositū confert aut salte minus nocet: cū uer sit sanissimū tempus & minime morbiferū: ut dixit Hipocrates in tertio afforismorū afforismo. x. In cuius comēto Gal. inquit: Ver ē ceteris tēporib⁹ sanius: quia tēperatius aliis. Et infra. Ver sicut diximus in suis tēperatū est complexionibus & in primo de complexionibus capitulo quarto sic iterū ait: Qui existimat quod uer sit calidum & humidum & non sit equale errant manifeste quod intelligendū est respectu corporis temperati: respectu tū alioge temporū āni sine du-

bio calidū ē & hūidū ut Conciliator uoluit i differētia. lvi. & fuit mens Gal. in primo de febribus ad glauconē capitulo secundo dicentis: Ver calidum ē & humidum ut est sanguis in nobis que etiam fuit sententia Aristotelis in quarta problemātū problemate. xxxi. dicētis: Natura ueris calida est & humida: Et propterea in eo operationes nutritiue sunt p^{er} sectiones: & hoc non accidit nisi propter multiplicationē caloris naturalis in corpore: ut inq^u Auerrois in secundo colliget capitulo ultio. Et p^{er} hanc rationē tutius in uere possumus ueneri indulgere. In hieme quoq^{ue} satis etiam secure idē facere nō dubitamus licet frigida sit & humida: ut dixit Auicē. in secundo primi & gal. in primo de febribus ad glauconem capitulo secundo. Tamen quia calor in hieme interiora ingreditur & ibidem adunatur p^{er} hoc in hieme digeritur multū & per cōsequens multus cibus est appetendus. teste gal. in primo afforismorum comēto. xv. & Auicēna in secūda primi do. secūda capitulo. vi. dicēs: hiems ad digerendū est melior propterea q^d frigus substantiā caloris innati comprehendit unde fortior efficitur & nō dissoluitur & cetera. Et ob hanc causam in hieme coitus non prohibetur sicut per oppositas causas: idem in estate nocibilior & prohibet^r magis existit. In autūno autē omnino detestatur. Hoc est igit^r quod dicimus de coitu respectu temporū anni. Sed de horis diei naturalis idem ferme asserimus quod de horis exercitii dicebamus. Vnde coitus fieri non debet nisi corpus eo modo quo ibi diximus preparetur: sicut nobis innuit Haliabas in. v. theoricæ capitulo xxxvi. cum ait: Si cibo homo replet^r aut potu coitu ntatur debilitas eius fit corpori: enervatio nernis: dolor in genibus: aliarūq^{ue} cōtinuationū: uiscerū opilatio generanturq^{ue} ab inde humores grossius uisus si hoc fiat modo frequens & assiduus hidropisis sequit^r asma & tremor: Si uero famē patiens quis ad coitū accesserit: aut sitis molestia pressus: aut aliqua certe euacuationū specie exinanitus est. ut uomitu solutione siobotomia: & his similib⁹ aut statim post balneū: uel laborē uigiliāq^{ue} aut etiā post grauē tristitiā: corpus consumitur & desiccatur: calor dissoluitur naturalis: ciborum immutatur appetitus: tenebratur uisus: oculi sunt concaui: & nō nunq^{uam} defectus accidit & spasmus & cetera. Et propterea dixit auicēna in. xx. tertii capitulo. x. Coitus bon⁹ est ille qui fit in hora anteq^{uam} superfluitatum sequitur euacuatio & cetera. Quod dictum sic intelligendum est. s. antequam hora aduenerit in qua expellere oporteat superfluitates quoniam cum ipse stimulant & exitum petunt tunc iam hora coeundi pertransiuit. Et quod ita sit patet per ipsum dicentem in capitulo secundo eiusdem. Et oportet ne coitus fiat necessitate fecis aut mingendi mora neq^{ue} cum exercitio & motu aut post passionem animalem sortem & cetera. Et postea subinnoxit:

Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem quia prohibet digestionem & debilitat neque coeat aliquis cum adest uacuitas iterum hoc enim est nocibilius & onerosius naturae & magis pernecans calorem innatum & magis attrahens liquefactionem & ethicam imo oportet ut fiat cum cibus descendit a stomacho & complet digestio prima & secunda & mediatatur dispositio in digestionem tertiam. Et oportet ne coitus fiat super facietatem nauseatui & post euacuationes fortes ex uomitu & fluxu uentris & motu corporeos & animales & cetera. Quae fuit sententia Galeni in tertio Tegni textu comenti. xxxviii. dicentis Tempus usus coitus est quando perfecte medium earumque extrinsecus omnium circumstantiarum neque super replectum corpus neque indiges neque infrigidatum neque supercalefactum aut exiccatum aut humectatum immoderate. Si uero peccet aliquando corpus paruum esto peccatum melius uero id est minus malum est calefactio magis quam infrigidatio & repleto magis quam euacuato & humectato magis quam exiccato corpore uti ueneris: haec ipse tamen periculosum est super replectio nem & cetera ut communiter fit uelle coire quoniam incurrit podagras et dolores alios ille qui utitur coitu immoderate post cibum sumptum sicut dixit Auicenna in Canticis textu comenti. clv. Recte igitur intelligatur uerbum illud Galeni melius repleto quam euacuato corpore uti ueneris obseruet itaque ea quae diximus de coitu qui suam incolumem cupiunt sanitatem conseruare.

Capitulum. xxxviii. ostendit quare fugere debeant religiosi & quare dimittere uolentes a coitu abstinere.

Sed cum plerique uiri continentis & religiosi reperiatur quod suam omnipotenti deo uouerunt castitatem: quibus praecedentia dicta de uenere non modo non sunt utilia sed nec quidem ab eis legenda aut inspicienda sunt cum potius omni ingenio omni diligentia mente ac corpore ea quae ueneris sunt fugere contenti. His ergo hoc capitulum compilavi non modo eis utile uerum etiam necessarium ut quod desiderant sine molestia ac sine aliqua tentatione facilius consequi ualeant. Quod tamen pluribus est difficile eo quod quae uenerem promouent non intelligant neque quae ipsam extinguant mortificentque non cognoscant quos intendo in presentia docere dicens cum Aegius in secundo posteriorum. c. primo quod causa & effectus se inuicem inferunt si uniuersaliter & adequate sumantur. Sic igitur ubi erit sufficientia causarum alicuius effectus proculdubio ipse producet ab eis in esse & per oppositum ubi sufficiens erit destructio talium causarum & talis effectus ad nihilabit sine dubio. Desiderantes ergo coitum fugere debent & causas ipsum promouentes auferre aliter enim positis causis & effectus consequetur causa enim in uenerem perducentes principales he sunt. Ventositas erigens & semen purgari ac expelli per

curans incitantque ad hoc sine aliqua intromissione & precipue si multe fuerit quantitates ex quibus desiderium surgit & tentatio manifestatur. Quod cum uiderit diabolus mentem persuadet ut turpia concipiat: seminas desideret: ceteraque talia uiris religiosus abominabilia. Haec autem tentatio sepius uenit: multosque aggreditur atque fragiles omnes corrumpit: fortiores autem & bene armati uiriliter resistentes uix illesi possunt subterfugere. Quod tamen non esset si causas illas. scilicet uentositatem & semen non admitterent. Sed dicit quis hoc in nostra potestate non consistit: ut naturam suam producere operationes impediamus: si enim aliquis calidos renes ac testes plurimum sanguis attrahentes & ipsum in semine conuercentes habuerit: quomodo prohibere poterit seminis uel uentositatis generationem? Cui respondebimus & dicemus quod aut illa caliditas erit naturalis aut accidentalis & quaecumque fuerit illa remitti potest cum frigidis rebus interius & exterius administratis fugiendo supinum de cubitum ac grabati molliem atque caliditatem quae autem debeant esse talia infrigidantia medicis electus secundum complexionem ac caliditatis intensiorem uel remissionem: corporisque proprietatem: & ut suae sapientie uidebitur ordiabit. Multitudo autem sanguinis ad ea membra transmissi medici opera non indiget sed patientis parco regimine sanguinis calidi & acuti diminutio. Diminuitur autem sanguinis superfluitas superhabundantiam nutrimenti prohibendo quoniam in repletionem est uenus ut dixit Aegius in x. problematum problemate. xxxvii. & precipue si talis replectio ex bonis & delicatis cibariis fuerit & maxime sperma multiplicantibus ut carnes columbinorum: passerum: hedi: et similia. Unde Auicenna dixit in xx. tertium. c. xxi. Meliores ad sperma cibi sunt quae sunt ex carne hedi pinguis masculi & carne ouina cicere & cepe & cetera. Oua etiam forbilia. Lac: pisces cum aromatibus calidis uentosis ut zinzibere pipe regalanga & similibus cuius ratio ponitur a Galeni in quinto de simplici medicina distinctione sexta capitulo secundo dicente. Res prouocantes sperma sunt res quae aperiunt & eage caliditas tanta est quod non exiccat propter hoc igitur praedicta aromata faciunt ad uenerem. Similiter Cepe: Baucis: faba: falcis: Cicer enula & talia uentositatem multiplicando. Anisum quoque & feniculum: amigdale: phistici: auelane et huiusmodi uitari debent & uinum precipue potens et dulce in quo est luxuria ut paulus inquit & Ouidius de remedio cum ait quid tibi precipiam de bacchi munere queris. Spe breuius monitus experire meos. Venerem parant animos ueneri faciuntque libidinis aptos. Et fuit sententia Aegii in tertio problematum problema te primo dicentis. Vinum uenericos facit & recte dicitur Bacchus & Venus adinuicem sunt. Herbas quoque calidas ut crucam: mentam & huius dimittere oportet sicut etiam nec cepas accipere est totum ut diximus iuxta sententiam medicorum & Ouidii dicentis

ubi supra. Daunis an libicis bulb⁹ tibi miss⁹ ab oris
An ueniant megaris noxi⁹ omnis erit Nec min⁹ eru
e is aptū est uitare salaces. Et quicquid ueneri corpo
ra nostra parat. Q uod etiā nobis innuit Auicē. in
c. xxxii. xxxiii. dicēs. Ex adiuuātibz ad coitū sunt q̄
eunq̄ sumuntur ex cibis calidis acutis aut inflatiuis
sicut sunt cicer & uua & uitelus oui & illa quæ ag
gregant utrāq̄ rē sicut eruca & uinū nouū in quo
est proprietās generādi sperma & cetera. Ab his ergo
abstineāt & a reliquis huiusmodi q̄ suā castitatem il
lesam uoluerint altissimo conseruare.

Capitulū. xxxviii. ostēdit quæ facere oporteat eos
qui a ueneris nolunt molestari.

Qui suā uoluerit cōseruare castitatē debet
præterea quæ in precedenti. c. dicta sunt
& hæc quæ in hoc dicem⁹ obseruare ut
securius suū laudabile uotū consequatur
quorū prima istud existit ut pro posse nulla in eo sp
matica superfluitas generet^r cū abstinentia cibi & po
tus quoniā sperma est superfluitas digestionis quar
to quæ fit cū dispartit^r cibis in mēbris resudando a
uenis tertia digestionē iam explectā: & est de sūma
humiditatis proxime coagulationi ex qua nutriunt^r
mēbra dura & cetera ut princeps uoluit in uigesima
tercii. c. iii. Ista igit^r superfluitas exiccabit^r & consu
metur cū ieiunio & fame uehementi quæ debilitant
corpus ut Auicēna dixit in. xiii. tercii. tractatu quinz
to. c. viii. & in. xvi. tercii tractatu tertio. c. vi. sic inqt
Fames & uigilie resoluūt superfluitates. Similiter &
cū forti labore huiusmodi superfluitas si qua erit ge
nerata resoluet^r ut supra patuit de nocumētis imo
derati laboris sicut ocio ac continua requie opposi
tū cōtingit sicut Naso poeta singularis in suo de re
medio cecinit. Ergo ubi uisus eris nostra medicabilis
arte. Fac monitis fugias otia priā mei. Hæc ut ame
faciūt hæc quæ facere tuent^r. Hæc sunt iocūdi cā cib⁹
q̄ mali. Ocia si tollas periere cupidinis arcus. Cōtē
pteq̄ iacent et sine luce faces. Quā platan⁹ riuo gau
det quā popul⁹ unda. Et quam limosa canna palu
stris humo. Tā uenus ocia amat & cetera. Sint igitur ī
cōtinuo exercitio & forti qui plus a uenere molesta
ri cōsueuerūt. Nec nō mortis future recordent^r tri
stitiā inferorū imaginātes: percutiētes quoq̄ corp⁹
ut Hieronymus ac reliqui beati faciebāt. Istis enim
remediis nulla prorsus tentatio aut q̄ rarissima pec
pietur sicut placuit Auicēne. in. xx. tercii. c. de alumi
niati dicenti. Cura quæ confert est illud quod frāgit
desideriū eorū ex tristitia: fame & uigiliis & carcere
& percussione hæc quidem securior uia existit et ad
sanitatem magis faciens q̄ quæ exiccātia & resoluē
tia: siue plurimam extinguetia iubet assumere ut se
men agni casti. rute. cimini & huiusmodi calido
rum & exiccantiū uel coriandri canfore & talium ī
frigidantiū & calorē innatū congelantiū: prætereo

quæ de pedibus nudis & de dormitione super res
frigidas ac duras dicitur tanq̄ de rebus periculosis
ad sanitatē: imo ad uitā ipsam perniciosissimis: simi
liter & quæ de aspectu pulcrarū faciendū dici solet tā
q̄ de re manifestissima & utiq̄ ab omnibus caste ui
uere uolētibus necessaria ne dū utili nihil impresen
tiage uerba facere inutiliter: ut aliqui uolumus. Hæc
enim & similia satis qui sane mētis fuerit percipit
& sine doctore aliquo fore fugienda iudicabit: qua
re de hac materia hæc hæctenus dicta sufficiant.

Capitulū. xxxix. declarat quid sit balneū & quæ cō
ditiones debeant obseruari a uolētibus in aqua ca
lida artificialiter balneari.

VT de iuuamētibus & superfluitates cor
poris euacuantibus sermone cōpleamus
reliquum est ut de balneo scribamus ali
qua & quā breuissime: tū quia apud nos
usus eius non existit: tū quia non sine periculo bal
neant^r qui in hoc delectari cōsuerūt & ob hæc causā
potius silendum q̄ scribendū esset de ipso ne omni
no quis eo uteret^r. Attamē quia nonnulli sine ipso
uiuere minime posse uidētur propter eorū ad ipsū
cōsuetudinē sicut in quibusdā regiōibus & nō igno
bilibus apparet ideo de ipso aliqua nō inutilia pro
ut sapiētibus uisum est in duobus capitulis adduce
mus. Sed quid balneū sit declaremus dicētes cū Cō
ciliatore nostro in differentia. cxxviii. q̄ Balneum
est corpus subtile uel liquidū corpori circūferentiali
ter occurrēs: & ipsius immutatiū cui⁹ cum due sint
species. scilicet aereū quod stufia nūcupat^r aliud uero a
queū quod ex aqua dulci fieri solet & hoc iterū du
plex est. scilicet calidū uel tepidū aliud uero frigidū de q̄
bus tantūmodo in presentia dicemus & primo de
calido cuius multa uident^r esse iuuamenta cū consue
tū fuerit & debito modo applicatū dicente Auicē.
in tertia primi doc. secūda. c. v. iuuamēta balnei sūt
somnia facere: & aperire & abradere & resoluerē et
digerere: & nutrimētū ad cutis superficiē attrahere
& cetera. Et in canticis textu comēti. clii. inquit utēdū
est balneo ad tollēdū sordes & immūditia: neq̄ sis ī
hoc piger: si uis educere superfluitates a corporis su
perficie ad cutim ab accidentibus imūditie mudam
facere quod confirmauit Auerrois in comēto et i. vi
colligit. Et fuit sententia Almafors in quarto. c. xv
iii. decentis. Sunt de iuuamētis balnei corpus humec
tare & renouare porosq̄ apere: ac sordes cōgrega
tas detergere: repletionem quoq̄ minuere: & uen
tositatē dissoluere: & ad somnū ducere ac humores
subtiliare: balneū præterea dolores reprimit: uētre
stringit atq̄ lassitudinē renouet: corpusq̄ cibis aptū
efficit hoc quoq̄ sensit Haliabas in quinto Theori
ce. c. xiii. dicēs. Balneo aut post exercitium & ante
prandiū uti sanis corpore magnas utilitates cōfert
humectat enim corpus & membra calorem confort

1
V
tat naturalem: digestionem optimam reddit: angu-
stia si qua e effugat: poros aperit: superfluitates eua-
cuat: dolores mitigat & uentositates dissoluit ex q-
bus apparet qd balneū nō minus sit necessariū quā
utile quod equidē uerū esse fatemur: & si nos in to-
tius uitae nostre tempore nūq̃ balneati fuerimus &
tamē sani dei gratia semp fuimus & propterea non
absolute balneū uituperamus: sed tantūmodo illis q
inepte sunt & insueti: consuetos enim exortamur ut
ad balneū accedāt dūmodo infra scribendas cōditō-
nes habuerint: sin autē minime: quare prima ē ut sal-
sueti sint sic balneari: dicēte Hipocrate in tertio re-
giminis acutoge. Qui balneū amāt uel sani cōsueue-
rūt eis maxie adhibendum est: hi nāq̃ ipsum deside-
rant si ergo dimiserint leduntur. secunda conditio
obseruanda est ut nullus pectoris neq̃ cachochi-
mus balneo uti presumat ne cōmoti humores aliq̃
faciant egritudinum quoniam Auicē. in quarto pri-
mi. c. xvii. dixit. Balneū solet facere ut ebulliant hūo-
res & spargant: quod etiā sensit Haliabas in. v. The-
orice. c. xiii. cum iquit. Aliquoties malis aliquo i mē-
bro positis humoribus cum a balneo liquefacti fue-
rint decurrētes bonis miscentur humoribus quibus
secum corruptis: malorum quantitates augentur iō
corpora habētes repleta balneo non expedit uti: an-
tequā eog euacuentur corpora: & illi maturentur
humores: hinc itaq̃ est qd apostemate febricitantes
& ab obtalmia molestati in morbi principiis & aū-
tē maturet materia arcent balnei quae fuit sententia
Gal. in primo de febrib⁹ ad Glauconem & in quin-
to Terapentice cū inquit. Quod inter reliq̃ a balne-
andis obseruāda oportet ut nulla principalū parti-
culae inbecillis existat: & qd multitudo crudorū
hūoge secūdu primas uenas nō prohibuerit & pro-
pterea concludit Rasis in quarto Almasoris. c. xviii
Quod si aliquid dāni in balneis percipitur istud est
i corporibus impuris quia puris nullū dānū euenire
potest & propter hāc conditionē omnes fere sunt
ad balneandū suspecti. tertia cōditio attēdēda circa
horā balnei est ut nequaq̃ ante exercitiū balneetur
quis: dicente Haliabate in quinto Theorice. c. preal-
legato. Balneū & enim ante exercitiū superfluitates
cibi trāsmittit in mēbra quas indigestas inuenit: li-
quafacitq̃ humores: & superfluitates exire paratas
& uapores defluere ad aliqua facit mēbra paritūq̃
inde morbus & cetera. quarta conditio est ut diceba-
tur de exercitio ē qd ante comestione balneari opor-
tet cū dicat princeps in tertia primi doc. secūda. c. v.
ii. Prius oportet balneari deinde cibari: ita ut come-
stio balneationem non precedat quae fuit sententia
Hipocratis in. iii. regiminis acutoge textu comenti.
lvii. dicentis. Nequaq̃ balneādū est parua temporis
mora post acceptū cibū uel quēquam potū in cuius
comēto Gal. ait. Quod est quia q utitur aliquo po-
tū deinde balneatur: post illud replet caput eius.
& qui sumit cibū deinde utitur. post ipsum balnea-

tionē replet caput ipsius & reliquum corpus pro-
pterea quia attrahit cibū ad se ex stomacho ante dige-
stione eius a quo sumpsit Auicē. in secūda primi do-
ctrina secūda. c. xviii. cū dixit. Cū balneū ingrediū-
tur post saturitatē inpinguat propterea qd materiā
ad exteriora trahit corporis uerūtamē opilationes
efficit propter quod sui causa a stomacho & ab epa-
te nutrimentū ad mēbra trahit non coctū & propte-
rea dixit ubi supra & in. vii. quarti tractatu quarto
c. ii. Qui sanitatē uult cōseruare balneū ingredi de-
bet postq̃ digestū est quod est in stomacho & in epa-
te nec tamen propter hoc credendū est qd cum hora
sumēdi cibū & famis aduenerit tunc balneandum
sit: imo & hec hora pariter prohibet ut de exercitio
dicebat teste principe in secūda primi loco & c. lu-
peri⁹ anotato dicente. Cū balneū ingrediuntur ieiū-
ni & uacui uehementē exiecat & macrescere facit et
debilitat. v. conditio in balneo obseruanda est qd dū
in eo sunt neq̃ comedat quid neq̃ bibant: quamuis
oppositū plurimi faciāt quae precipit ab Hipocra-
te in tertio regiminis acutoge sic scribēte. Neq̃ circa
horā ipsam balnei propinandū est aliquid cuius ra-
tio in quarta cōditione fuit expressa: sexta conditio
circa spatium balneandi est qd in balneo longa mo-
ra nō est faciēda propterea qd resoluit & debilitat
dicēte Auicēna in secūda primi doc. & c. predictis
Balneū exiecat eos qui diū in ipso morantur propter
resolutionē & sudorē & cetera. Et infra subiūxit. Si
quis multū in balneo facit morā timetur ne ei super-
ueniat sincopis propterea quia calefit cor & cōmo-
uetur inde sincopis & in sumā secūda. c. ii. eiusdē
sic inquit. Multa in balneo mora & lōgo tempore
licet tēperate calefaciat: in frigidat tamē calorem in-
natū suffocando & in secūda terti. c. vii. dixit Scias
qd longitudo spatii more in tina siue sit aqua siue ali-
ud est ex eis quae nocent propter mollificationē uir-
tutis & in tertia primi doc. secūda. c. v. sic quoq̃ scri-
psit. Balnei impedimēta sunt debilitare cor: si multū
morati fuerint & facere sincopim & nauſea & hu-
mores quietos mouere & eos ad putrefactionē pre-
parare & cū eis ad mēbroge debiliū receptacula de-
clinare a quibus accident apostemata mēbroge oc-
culto & in eog superficie: & propterea sit. vii. con-
sequēs ad predicta conditio attendenda quae ponit
ab eodē in. xiii. terti Tractatu quarto. c. x. de termi-
no spatii & more in balneo dicente. Oportet ut sit
spatiū balneationis usq̃ dū perseverat & inflatur et
augmentat corpus & incipiat detumescere. viii. cō-
ditio post exercitiū balnei obseruanda est eiusdē
principis in secūda primi dicētis. Qui balneant de-
bēt se custodire ne re frigidā actu bibant in egressio-
ne balnei aut in balneo quoniam pori sunt aperti qua-
re frigiditas non tardat quoniam ad mēbroge princi-
palū corpora procedat & ipsorum corruptat uir-
tutes ab omni quoq̃ re uehementis caliditatis se cu-
stodire debēt: & scipue ab aqua quoniam si ea supse

runt timēdū erit ne cito ad mēbra penetret principa-
lia: & inde accidat ptifis & ethica & subdit. Caueat
præterea ne cito balneum egrediant: & caput post
ipsū dīscoperiāt: & ne frigiditati se expōant sed bñ
cooperiant pānis: præcipue si i hieme fuerit & i ter-
tia primi doc. secūda. c. vii. addidit. Qui ex homini-
bus pinguis existit oportet ne illico cū egrediet bal-
neū comedat: sed expectet: & paruū dormiat som-
nū. Ecce igitur quot obseruanda sūt a uolentib⁹ bal-
neari si balnei iuuamēta ab auctoribus dicta cōseq-
uoluerint aliter enim plus nocumēti q̃ utilitatis ex
balneatōne pēcipit & propter hoc q̃ tanta & tot
a balneandis non obseruantur ipsum suspectum ha-
bemus: q̃uis in se utile sit ad sanitatis cōseruatiōem

Capitulum. xxxxi. ostendit. quæ sint iuuamēta bal-
nei aquæ frigide & qui possint & quando ipso uti
secure: & demū continuat dictis dicenda.

Visum est in superiori. c. quot debeant ob-
seruari qui calide aquæ balneo uti uolue-
runt: in presenti autem dicendū duxit de
obseruandis a uolentibus in aqua frigida
balneari: ut iuuenes in æstate balneātes se intelligāt
quibus hoc cōcessum sit & quibus minime: dicamus
ergo cū Auicē. i. tertia primi doc. secūda. c. vi. q̃ Ab-
lutio quæ fit cū aqua frigida cōueniens non est nisi
cuius regimē undiq̃ cōseruatur: & cuius etas & uir-
tus & figura & tempus sunt cōuenientia & neq̃ sa-
stidiū: neq̃ uomitum: neq̃ uentris fluxum: neq̃ ui-
gilias: neq̃ reumatismos habet: neq̃ est puer: neq̃ se-
nex & in hora in qua ipsius corpus est leue & mo-
tus conuenientes & est cū hoc q̃ fit post ablutionē
aqua calida factā ad hoc ut exteriora fiant fortiora
& ut calor rectineat naturalis quod si uoluntas af-
fuerit ut istud sit oportet ne aqua sit multū frigida
imo ut sit temperata: & est quādo hoc fit post exer-
citiū & tunc quidē oportet ut fricatio ante ipsā fiat
fortior q̃ solebat sed inūctio sit ex oleo quēadmo-
dū solebat: & sit exercitiū post fricationē aut inūcti-
onē temperatā: aut sit pax uelocius q̃ solebat: dein-
de post exercitiū in aqua frigida subito natet ut ip-
sius mēbra simul dura fiant: postea perseuerat in ea
secūdū mēsurā sue leuitatis: & quātū tollere ualet
anteq̃ superueniat horripilatio: deinde cū egressus
fuerit friceat sicut nominabimus: & eius cibus aug-
mētū suscipiat: & potus diminutionē: & cōsideret
tēpus reuersionis sui coloris ad ipsum & caloris ei⁹
ex quo si uelox fuerit: sciatur q̃ eius mora fuit mo-
derata: & si tarda fuerit sciatur q̃ mora plixior fuit
q̃ debuit & subdit. Et qui hoc agere. s. balneari i aq̃
frigida uoluerit gradatim in ipso procedat & cali-
diore die qui est in estate hora feruoris prius incipi-
at & sibi caueat ne uentus sit ibi & ne illud post coi-
tum peragat: neq̃ post cibum qui nō sit digest⁹ neq̃
faciat hoc post uomitū: neq̃ post euacuationē: neq̃

post colicam passionem: neq̃ uigilias: neq̃ corporis
debilitatem: neq̃ stomachi: neq̃ post exercitiū nisi
qui illud agit sit ualde fortis secūdū modū quē dixi-
mus. Et concludit postreō cū aqua igitur frigida se-
cūdū modos dictos lauari calorē naturalem subito
ad interiora pellit postea confortat ipsum ut forti-
or fiat: & egrediat extra multū: hæc ipse. Et nō so-
lū hoc fuit principis sed etiam Haliabatis in quinto
Theorice. c. xiii. dicētis. Suius aque frigide balneū
corpus refrigerat & humectat: calefacit quoq̃: sed p
accidēs: spissat & enim poros: calorē interius in cor-
pore recludit. Vnde & suaui aque frigide balneū
si post sumptū fiat cibū: digestionē adiuvat si carno-
sum fuerit corpus & etas iuuetutis & presens etas
tunc enim augetur calor naturalis: & mēbroge uir-
tus: digestionisq̃ bonū: & post pauca subiunxit. Si
sit autē corpus exile & pauca carnis: frigus in profū-
do imergitur corporis ipsumq̃ refrigerat donec et
nobilibus continuet ipsa mēbris frigiditas: coagu-
latur itaq̃ naturalis calor acciditq̃ illis quod serpē-
tibus hieme: & post aliqua adhuc subdit. Caue-
dum est autē aque frigide balneū post coitū & laborem
dianāq̃ nisi quod superhabundans fuerit: tunc &
enim aque frigide balneū utile est. Nec uero statim
post uigilias aut uomitum fiat: nec post medicamē-
tis laxatiui potū quoniā in omnibus his malū est. q̃
fuit etiā Gal. sententia in tertio de regimine sanita-
tis dicentis. Aqua frigida moderate nature corpo-
ris congrua quousq̃ tamē augetur corpus cicratum
frigida nō balneandū est quia prohibet augmentati-
onē: adaucto uero iā sufficiēter assuefaciendum eo
quia totū corpus fortificat: & cutē spissam & durā
pfit ut nō ab exterioribus ledat. Qui aut uolue-
rit incipere balneari in frigida aqua debet hoc inci-
pere hora anni incipiente estate ut usq̃ ad hiemē iā
assuefactus sit: & dies sit ut possibile est nō uentosus
sed calidissimus & merides eius sit & homo q̃ erit
balnead⁹ in medio q̃rti septēni. s. circa uigēsimū q̃e-
tū antū in nullo ab aliqua causa eo die uel preceden-
te nocte alteratus suā cōstitutionē certissime custo-
diens: sit & animo nō tristis imo letus maxime tūc
qui prius friceat linteis durioribus uel spartina ut eq̃
liter fiat fricatio deinde friceat oleo: post uero exer-
citeat equalibus quibus assuetus erat exercitiis sed ci-
tioribus: deinde repēte in aquā descēdat ut momē-
to uno omnibus mēbris corporis circūfūdāt aqua
ne si paulatī descendat rigor innascat: sit aut aqua
neq̃ tepida neq̃ multū frigida: postmodū uero &
hac utet. Egrediente uero ab aqua pluribus mani-
bus friceat p oleū quousq̃ calefiat cutis & postea ci-
baria quidē plura sint assuetoz minor uero potus
offeratur quia plura appetūt in frigido balneo et di-
gerūt melius & siciunt minus & incedant in crasti-
num ad exercitia fortia & cetera. Ex quibus manife-
ste patet q̃ per pauci quidem reperiunt qui hæc om-
nia sciunt: possint & uelint obseruare & propterea

infirmantur plerique ex tali balneatione ideo pericu-
losa est his qui tot & tanta ut diximus attēdēda nō
obseruauerunt quare aut consueti dimittāt aut p̄dic-
ta ad plenū prosequātur. Reliquū est q̄ postq̄ in su-
perioribus de aere exercitio coitu & huiusmodi cor-
pus iuuantibus diximus ut deinceps de restauran-
tibus ipsum scribamus ut sciat unusquisq̄ quomo-
do & cū quibus resolutū & iā euacuatū corpus pos-
sit confortari: & quia naturaliter & artificialiter ge-
neralia semper p̄cedere debēt specialia ut dixit Gal.
in tertio afforismoge comēto. xvi. & Age. in secun-
do de generatiōe. Cognitis uniuersalib⁹ facilius itel-
lunt particularia: ideo rationabile nobis uidet⁹ ut
prius declarem⁹ quot & quare circa refectionē uni-
uersaliter attendenda sint necessario: deinde de cibis
omnibus inspeciali sermonē faciem⁹ ostēdētes qui
cibi laudabiles sint & sanitatis cōseruatiui & q̄ ma-
li & egritudinales existāt: dirigendi & approprian-
di in qualitate & quantitate unicuiq̄ cōplexiōi: ata-
ti: regioni: cōsuetudini & cetera. Secūdu q̄ perito &
iā ellecto medico uidebitur. Nūc autem ab uniuersa-
libus incipientes ostendamus propter quid comedere
oportet quottidie.

Capitulū. xxxii. ostēdit causā necessitatis quottidie
ane refectionis ex cibo & potu.

Quemadmodum lapidis flāma continue
consummit ea quæ sibi apponuntur ut se
ipsam diu conseruet & faciat quāuis nō
possit immortalem: sic & calor natura-
lis qui in nobis existit: incessanter agit in mēbra &
corporis humiditates & sicuti oleo deficiente flāma
ipsa liciniū i breui tēpore cōburit et cōsequēter extin-
guir⁹: Sic & nostra caliditas postq̄ humidū nutriēs
finierit partes corporis arefacit & sic est causa extin-
guendi seipsam accidentaliter: propterea q̄ suā con-
sumit materiā ut inquit Auicē. in tertia primi. c. pri-
mo Et prima quarti. c. de Ethica. Cum autē extinct⁹
fuerit calor naturalis necesse est ut & anima a cor-
pore separet⁹ quia deficiente instrumēto non potest
artifex operare: sic & anima suas amplius nō potest
actiones exercere calore naturali adnihilato quod
suū erat instrumētū ut ait princeps in prima primi
doc. tertia. c. iii. Et fuit sētētia Gal. in quinto de sim-
plici medicina distinctione secūda. c. v. dicentis. Ca-
lor innatus est illud quod nominamus spiritum &
est ille qui fixus est & plantatus in corpore cuiusq̄
animalis: qui quāuis non sit de substantia anime est
tamen primū instrumentoge eius: necesse est igit⁹ uo-
lenti hunc calorem & uitam ipsam conseruare ut eum
nūq̄ sine pabulo & nutrimento relinquamus quoni-
am priuatū alimēto nō potest diu durare teste Ari-
stotele in secūdo de anima textu comenti. xxxviii.
& Gal. i. primo de Alimētis. c. i. di. Sine alimēto nō
ē possibile uiuere nec sanos nec egros cui⁹ cām & rō-

nem assignauit Rasis in. xxv. continētis. c. primo di-
cēs auctoritate Ioānitū. Quia corpora nostra sūt
cōtinue dissolutiōis ex aere circūferēti et caliditate i
nata quæ est in nobis indiguerūt nutrimento ad resi-
stendū ei quod dissoluitur: diffusiusq̄. Haliabas in.
v. Theorice. c. xiii. hoc sentiens sic ait. Dico ergo cū
sit corporum animalū rationalū & irrationalium
substantiā eorū dissolui semper & continue natura-
lis causa qui in eis est caloris: calidiq̄ exteri⁹ illis ob-
uius est aeris aut dissolutione leui ut quod a corpo-
ribus omnibus relaxatione dissoluitur aut certe ma-
nifesta ut sputa: emūctiones: sudor: urina & egestio
necessariā habuit natura materiā ab exterioribus q̄
eorū loco succederet quæ a corpore dissoluitur. hæc
ergo materia sūnt esca & potus quæ mihi uidentur
uerba Gal. dicentis in libro de dissolutione cōtinua
c. i. hoc modo. Quia corpora hominū sūt in conti-
nua dissolutione & propter calorem aeris circūdati
ea extrinsecus & calorem interius existētē fuit ne-
cessariū restaurare in eis quod dissolutū est de ipsis
ideoq̄ fuerūt necessarij cibi & potus uno itaq̄ uer-
bo cū ipso etiā Auicē. in secūda primi doc. sūma: &
c. secūdis sic dicēte. Nutrimento indigentes sumus: et
nostre conseruatio sanitatis est ex nutrimento nobis
conueniente quod equale existit & cetera. In sūma igit⁹
tur dictoge ratio hæc est quia si resolutio esset: restau-
ratio autē non existeret proculdubio uita cito fini-
ret: sed posito calore resolutio sequit⁹ nō posita autē
refectione consumptio: propterea fuit necessarium
ut nutrimentum partibus suppleret resolutis: multū
uero aut paucū secūdu maiorem aut minorem
resolutæ partiū quantitatem dicente Auicē. in. xiii.
terti tractatu secūdo. c. vii. Necessitas cibi est ut su-
pleat locū eius quod resoluit⁹ cū ergo non est resolu-
tio aut est resolutio parua non est necessarius cibus
extrinsec⁹ quod etiam uoluit in cāticis textu comēti
cxxxiii. dicēs. Scias q̄ uera cibi actio ē augere augen-
da & restaurare omne deperditū ex dissolutiōe cor-
poris: & ad primū statim deducere. Resolutio itaq̄
calore naturali et ab extrinseco prouēiens fecit resec-
tionis & nutrimenti necessitatē ut deperdita eo mo-
do quo possibile est restaurarent⁹: quod dicimus p̄-
pterea q̄ restaurata nūq̄ ad quantitatem nec ad per-
fectionē dissolutoge attingunt & ob banc causā ne-
cesse est ad finem deuenire & quod ita sit patet per
Gal. in primo de regimine sanitatis: dicēte. Si posse-
mus tale aliquid introducere quod simile esset effluē-
ti hoc sanissimū & optimū esset: sed hoc impossibi-
le est quia id quod defluit ab unoquoq̄ mēbroge ta-
le natura est quale ipsum mēbrum a quo defluit. Ni-
hil autē eorū quæ comedunt⁹ aut bibunt⁹ tale ē om-
nino quale id quod defluxit a quo sumpsit Auicē.
in prima primi de atatibus parapho illo. Ampli⁹ si
hæc uirtus. s. nutritiua infinita foret & semper p̄mu-
tationē in corpore faceret eius quod dissoluitur eq̄-
liter & uno modo. Dissolutio tamēno modo nō

esset imo semper quotidie augetur & cetera. Et ob
hanc causam etiam optima comedentes nutritissimi: &
ea perfectissime digerentes mori habent de necessita-
te licet non tam cito sicut oppositum facientes. Et hanc
de necessitate refectionis dicta sunt hactenus.

Capitulum xxxiiii. ostendit quare & quanta sit utili-
tas refectionis cum cibo & potu.

Visa in precedenti. c. refectionis necessita-
te in presenti eius grandis utilitas est ui-
denda licet magna ex parte ex his quae in
superioribus dicta sunt comprehendi po-
test. Attamen dicamus iterum replicando quod quauis
refectio quantuncumque optima nos non faciat a mor-
te: securos: cum due sint naturales corruptiones quas
nullum generatum corpus effugere potest. Vna quod se-
pe magis deficiat: Altera quod semper uniuersa substancia
nostra fluit ob inatum nobis calorem ut primo de
regimine sanitatis innuit nobis Galenus. & in. vi. eiusdem
cum inquit. Si possibile esset semper custodire humi-
dum complexionem corporis immortales essemus:
sed quia naturalem viam eam quae ad deficcandum
corpus fugere non est possibile: propterea senescere
necessarium est nobis: & corrumpi: & quauis a iam dic-
tis ordinatissima & perfectissima dicta nos minime
possit liberare: de his tamen duabus rebus securitate
prebet putrefactionis penitus prohibitione & de-
fensione ne humiditas cito resoluat & in ipsa qui-
dem fortitudine consistit ut ipsum corpus usque ad
debitum tempus: secundum suam primam complexio-
nem permanere faciat: & hoc quidem erit propter
regimen rectum restaurationis quae sit loco eius quod
resoluitur secundum quantitatem possibilem & cetera.
Vt inquit Auicenna: in tertia primi. c. i. cuius preallega-
ta fuerunt uerba. Si igitur haec duo fecerit. scilicet quod putre-
fieri non permittat: & prohibuerit ne cito humiditas
resoluat diu & sanos uiuere faciat omnes qui tali uia
si fuerint restauratione pro ut sensit Galenus. in. vi. de re-
gimine sanitatis cum ait. Longeuissimus est utique
minime deficcatus fuerit & infra dixit. In comple-
xione longeuissimi omnium sunt qui humidissimi & ni-
mirum & sani sunt cum solidatum fuerit corpus & ce-
tera. Quod etiam uoluit Auicenna. in loco superius alle-
gato cum inquit. Corpus non permanet tempore quo
perdurat nisi propterea quod ipsius innata humiditas
prima resolutioni resistit caloris & cetera. O quam gra-
dis est ergo refectionis utilitas quae corpus a siccita-
te festina praeseruat: quae siccitas in tantum est nostris
corporibus inimica atque contraria quod incessanter au-
gendo praecedit donec nos perimat teste. Principe ubi
supra. Quam grande iterum erit refectionis commodum
cum humanum corpus longeuum & sanum esse fa-
ciat toto suarum aetatum decursu si ipsa debita fue-
rit & ordinata refectio dicente Galenus. in libro de Eu-
chimia et cachochimia: Amicos meorum quicumque

uacant circa exercitia & ordinatam dietationem oes
uideo semper sanos esse: et iterum in eodem. Non egro-
tabit omnino debite dietatus & exercitatus & cetera.
Sit itaque huius capituli haec conclusio: quod magna est
debite ac ordinate refectionis utilitas quae admodum
sapientissimi antiquorum in preallegatis locis uolue-
re: quas autem habeat conditiones quae debita siue ordi-
dinata dicta dici meretur in sequentibus: deo uolente
scribemus: non appropriando ipsam huic uel illi com-
plexioni aut aetati: sed hoc iam electi medici iudicio re-
linquimus: qui sua sapientia quod unicuique conueni-
ens erit iubeat offerre pro ut regio: natura: tempus: an-
ni: consuetudo. & huiusmodi expetere uidebuntur
quae omnia cognoscere & sufficientissime intelli-
gere debet: cum dicat Galenus. in libro de euchimia. Memora-
ri autem te uolo secundum omnes huiusmodi tractatus
quoniam: neque auxiliorum: neque sanatiuarum dietati-
onum scitor erit finaliter qui materie uirtutes certi-
tudinaliter didicit: nisi cognoscat corporum natu-
ras quibus haec adducuntur. Quedam enim densa sunt
et difficile transpirabilia. Quedam uero rara & defa-
cile euacuabilia & indigent ut palam est cibo humi-
dioris. Sicciori uero secunda: et illa quidem grossiori
illa autem subtiliori: & illa quidem pauciori: il-
la uero: ampliori: ita autem & quocumque melancoli-
cum habent sanguinem: humidis & calidis complexionibus
indigent: cibis. sicut quicumque colericum humidis et
frigidis quae autem flegmatici calidis & siccis & ce-
tera. Demum concludit: diagnosticum igitur esse oportet
cum quod recte debet uti cibis: ideo perito dirigere me-
dico iam reperto pro ut conuenit utilis semper erit
ad corporis sanitatem refectio sicuti ab initio presen-
tis capituli intendebamus declarare.

Capitulum xxxiiii. ostendit qualiter substantia
reficientium in bonitate uel malicia consideranda
sit ad sanitatem.

Dicamus ergo prima & principalior rerum
circa refectionem considerandarum sit
bonitas substantiae ciborum quae si negle-
cta fuerit non modo erit inutilis: sed etiam
pernitiosa. Malitia enim ciborum hanc solita est ha-
bere naturam: quod per spatium quoddam temporis sua
celet & occultet nocumenta: posterius uero ea ma-
nifestissime ostendat dicente Galenus. in. x. de iuuamen-
tis membrorum. c. i. Sicut animal quando famefcit
inducit illud famis necessitas ad comedendum lutum
limum: et alia multa mala: ita est in quolibet mem-
bro quando caret cibo sibi conuenienti: inducit: ei cibi
necessitas naturalis ad attrahendum humores ma-
los quibus nutritur: & iste superfluitates quae aggrega-
tur in membro putrescit secundum spatium temporis
quousque adacuentur & calefiant & habent genera-
re egritudines calidas & febres acutas & alias mul-
tas egritudines. Non est igitur de propria digestiua ut

nōnulli faciūt cōsidendum: cum male substantiā ci-
baria comeduntur quoniā princeps in tertiā primi
doc. secūda. c. vii. sic inquit. Ille in quo mala digerūt
nutriētia ob hoc nō decipiat quoniam post dies in
ipso mali generabūtur humores egritudines facien-
tes & pemecātes quod sensit gal. i. primo de Alimē-
tis. c. ultimo cū ait. Nō oportet negligere pura face-
re omnia ad esum preparāda cognoscētes quāquid
quod per singulos dies nocumētum nō sētiatur pro-
pter paruitatem: tamē cōgregatur ex ipsis tempore
multo: & idē māifestum fit aliquādo i. secūdo etiam
Alimētōrū. c. de cucumerib⁹ i. sine sic inquit. Ab om-
nib⁹ abstinere cōsulo cachochimiis eduliis & si faci-
le digestibilia aliq̃ibus sint: latet enim tempore mul-
to prauus inuēis chimus ex ipsis cōgregatus qui cū
coctōe modica ad putrefactiōē deuenit febres ma-
li moris operatur: & propterea i. c. iii. libri de. Euchī-
mia & cachochimia cōcludit dicēs. Cachochimia ci-
baria omnimodo fugiēda sūt siue grossos siue subti-
les operētur qui i nobis humores. Et i libro de cura
Ictericie dixit: q̃ assumere quid nociuū propter de-
lectationem nephādum: quā autem sint hmōi mala
cibaria: ipse Galienus expressit in libro de dissolutio-
ne continua dicēs. Omnia cibaria quā nō tempera-
ta sunt nō generāt sanguinē: purū: mūdum: clarū. Et
cibarioꝝ mali chimi tres sunt species: eorū enim sūt
quā addūt i flegma & eorū quā addūt in colerā: &
eorū quedā sunt quā addūt in colerā nigrā & opor-
tet omnem hominem dimittere multitudinē eorū
& continuationem assumptionis ipsoꝝ: & si dige-
rāt ea: & si nō inferant nocumētum cito: tamē ad-
dunantur in corpore continuātis acceptionē eorū
in lōgo tempore: chimi generātes egritudines malas
et cetera. Et p̃ pauca subiūxit q̃ hmōi sūt panis fact⁹
ex farina multi fursuris & frumētī antiqui aut fari-
ne mali chimi qui addit in colerā nigrā. Et caro pe-
cudis omnis quā addit aliquid in flegma. Et caro ca-
pre & multoꝝ ānorū omnis caro addit in melāco-
liam: & similiter caro hirci: caro bouis: & hmōi: &
de mēbris animalium renes: & cerebrū & omnes uē-
tres: & oua cocta in tegnamine: & caseus antiquus
& fungi: & cicera: & lentes: & milium: & panicum
& pisces duri uiscosi: & similiter saliti: & ficus sicce
si multa sumātur: & pira: & poma: & cucumeres: et
citruli: & encurbita: & bateca cū malū chimū i stōa
cho reperiunt: & olera omnia sunt mali chimi: pro-
pter multitudinem superfluitatū in eis & paucitatē
nutrimētī: & cepe: & allia: & raffan⁹: & rape: et pa-
stinace: & caules & his similia a quibus omnib⁹ ab-
stinere manifestū est: dicēte Rasi in quarto Almasō-
ris. c. xi. Saluus existit a ciborum hōꝝ malitia q nō
eis utitur quod si aliq̃e eis uti contingat sibi subue-
nire debet catarcticū humorem ex eis generatū expel-
lēs sumēdo & cetera. Quod etiam breuib⁹ pstrin-
xit Auicē: in tertiā. primi. c. superius allegato dicēs
In principio oportet ut sanitatis cōseruator stude

at ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrimentum me-
dicinalium sicut olera & fructus & reliqua ab ipsis
quoniā subtiliantia sanguinē sunt adurētia: & gros-
sa sunt ipsū flegmaticū satiētia: & corpora grauan-
tia & cetera. Nō sunt ergo hmōi cibaria male & illau-
dabilis substantiā comedēda. Si tamē aliquādo pro-
pter necessitatē aut inopiā quis alia ab his nō habe-
ret consilio principis Auicē. uti debet dicētis in ter-
tia primi. Si alicui necessariū fuerit nutriētia come-
dere mala paucis uicibus & nō frequētibus utatur
& cū eis misceat q̃ sit ipsis contrariū ut puta calida
cū frigidis & sicca cū humidis ut infra diffusius scri-
bemus: quā propter cibaria male substantiā in tan-
tū ab Auctoribus detestata erūt iure merito ab om-
nibus relinquenda: & per cōsequens quā bone fue-
rint substantiā & laudabilis chimi erūt ab hominib⁹
elligēda ut ex iā dictis patet manifeste.

Capitulum xxxv. ostendit quis modus substantiā
ciborū elligēdus sit ad sanitatē scilicet an grossi uel
subtiles cibi sint māducādi: & q̃ sint hmōi declarat.

Quia posset quispiā dubitare circa modū
substantiā ciborū: an. s. subtiles seu grossi
magis cibi sint ad sanitatis cōseruationē
elligēdi & ideo in prefatiū de tali mo-
do est aliquid dicēdū cū subtiles neq̃ grossi cibi ab-
solute nō fuerint ab Auctoribus comedati: sed ante
q̃ hoc declaremus intelligēdū est iuxta Haliabatis
sentētiā i. v. Theorice. c. xiiii. quis cib⁹ subtilis & q̃
grossus eē dicat inqt. n. ipse eo i loco q̃ Subtilis ci-
bus ē cui⁹ quātitas magna corpus paucū pascit nu-
trimēto: grossus autem dicitur cuius quātitas pauca
corpus plurimo reficit nutrimēto: tēperatus autē in-
ter grossū & subtilē ē: cui⁹ moderata quātitas mo-
derate nutrit. Si autē multa sit ei⁹ quātitas: multum: et
si pauca: parū: postea exēplificat dicēs. Cibi subti-
les sūt ut caro pullorū: pisces parui: lactuca: & cetera: hmōi
opportuni his q̃ parui sunt laboris & exercitii. Gros-
si autē cibi sunt. caro uituli magni: & pisces grandes
solide carnis: caseus recens & similes cōuenientes
his qui magni sunt laboris & exercitii: & qui uirtu-
tis necessarium habent augmentum: corporisq̃ cor-
pulentiam: & ideo bene diximus a principio huius
capituli q̃ absolute neq̃ cibi subtiles neq̃ grossi ap-
probentur a sapientibus: secundum q̃ etiam Isaac i
uniuersalibus dietis sensisse uidetur cum ait in capi-
tulo. vii. Mollia & tenera digestibilia facile sunt in
sanguinem conuertibilia: & membrīs facile assimila-
nda sed in corruptiones transduci leuissima & nō
diu in mēbris permanētia: & infra dixit qualiscūq̃
cib⁹ subtilis fuerit paruissimū & debilissimū mēbris
tribuit nutrimētū: cibaria uero dura ad digerēdū se
corpus nutrienda si uirtus naturalis superat ea: qd

etiam uoluit princeps in .iii. primi doc. ii. c. vii. cum inquit. Nutrientia subtilia sunt magis sanitatis conseruatiua: & uirtutem minus iuuant & fortitudinē. Et grossa sunt istis contraria. Et igitur qui fortitudi ne indiget nutrientia fortis chimi sunt necessaria: uerum tamen ex eis nō multum comedāt: ideo ut di gerantur: ne quis autem audiēs quod nutriētia gros sa magis uirtutē confortet decipiatur: existimās ea pre aliis fore accipienda: debet etiam cōsiderare q̄ tarde sunt digestionis: & non nisi exercitatis conue nientia. Quiescentibus aut maxime inimica ut iam ex Haliabatis serie supra uisum ē & ut multo clari⁹ ex uerbis Isaac colligitur dicētis in uniuersalibus di etis. c. viii. Cibaria grossa nō sunt laudabilia quietis & non habentib⁹ exercitiis: in his enī calore: quiete congelato talia nō digerūtur. Ideoq; cauenda sunt Quæ quoq; fuit sentētia Gal. in libro de euchimia & cachochimia. c. secūdo dicētis. Cibariorū quæ grossos & uiscosos generāt humores nutriuiſſima omniū sunt: & si digerant bene in uentre: ualde be nignū sanguinē generare nata sunt. Manifestū est aut q̄ qui in quiete pmanſerint ea bene digerere mi nime possūt. Et ppter ea ipsa eodē in. c. quæ media sunt cōmendauit his. si qui neq; omnino ociosi sūt neq; fortibus sunt affueti exercitiis dicens. Inculpa bilissima cibariorū sunt quæ inter subtiliātia & in grossantia existūt qualia sunt optimi panum & car nes gallinarū & fasianorū & perdicū & colūbarū & turturū & merularū & paruaq; auium oīum: ad huc aut & petrinorū pisciū: & marinorū & cetero rū nullum fetorū habentiū. Et infra ait. Optimus cibus corporibus nostris est qui non est: ex substan tia grossa neq; uiscosa ex quo saguis consistētia mo deratus generatur. Et in libro de dissolutione cōti nua sic diffusissime hanc materiā pertractauit dicēs Et qui est in corpore temperatus & sanus nec labor eius est multus nec est labor in uirtute: meliora sunt ei cibaria media inter subtilia & grossa quia ipsa ei cōueniūt & nō debilitant subtilia nec generant cru ditatē & opilationē sicut grossa: & postea exēplifi cat. Quēadmodū est omnis panis bene preparatus arte: ouū gallinæ caro hedi & aialis agni & pecu dū Et caro pullorū & colūbarū & paruaq; auium: licet hec duo sanguinē generēt calidiore & grossio rem sanguine temperato: epata quoq; pullorum an serū & affele ipsorum quæ sunt temperata: licet reli quum corpus eorū sit multarum superfluitatum. Et oīs auis qui est multi motus & cuius pascua sunt in loco boni nutrimenti & mandi aeris. Et similiter omnia oua bene preparata & maxime quæ sunt p iecta sup aquā calidā & recipiūtur anteq̄ indureſcāt sunt temperate grossicici. Et omnes pisces non du re carnis: nec multe uiscositatis: aut quibus non est uiscositas & sunt boni saporis & quorū pascua sunt in aquis mūdis a sorditie: & qui i aquis fluuiū sunt temperati & boni nutrimenti. Et de fructibus

uine & ficus quando sunt bene mature super arbore & cito descendunt de corpore. Quod enim genera tur ex eis temperatū est in subtilitate. Et de oleribus lactuca: endiuia: sparagi. Et omne uinum cuius co lor est granati clarus nec est nimis antiquū & cetera. Hæc ergo inter cetera cibaria sunt utēda sicut gros sa inter alia sunt maxime fugienda & ab ipsis etiam exercitantibus: quāuis minus eis noceant q̄ quiescē tibus: tū quia dura sint ad digerendū: tū etiam quia sanguinem generēt grossū & opiliatū. Et q̄ etiā in laboratibus sunt suspecta apparet ex sentētia prin cipis in .iii. i. c. allegato dicētis. Nutriēs grossū qd̄ exercitati & multi laboris comedūt ppter ea quod ab eorum epate rapitur cum nondum sit digestum preparat⁹ eos ad egritudines perniciosas in fine uite aut in eius principio licet sint in ſua confidentes di gestiua. Et in .iiii. i. c. primo iterum ait. Et nos qd̄ terremur a nutriente grosso cum pro certo sciamus quod ex eo accidunt opilationes & cetera. Concluda mus itaq; quod ad sanitatem conseruandam cibi ual de grossi sint ab omnibus euitandi: subtiles uero a laborantibus. Medii autem a medio modo se ha bentibus. Qui subtiliores & grossiores elligātur p ut maioribus aut minorib⁹ appropinquauerint ho mines exertiis dicente Isaac ubi supra. Mēbris cō fortādis cibi sunt necessari grossi scilicet nō multū & ad digerendum duri. Regimento uero & custo die sanitatis leues cibi & faciles & actioni nature obediētes & cetera.

Capitulum quadragesimum sextum ostendit quæ sint cibaria grossa quæ delicatis proprie & quiescē tibus maxime inimicantur. Et an duris uel molli bus cibis utendum sit.

In precedenti .c. uisum est quod grossa cibaria: aut nemini conueniant: aut solū his qui fortibus utuntur exercitiis. Quæ autem sint huiusmodi ad plenum in eo minime scripsimus sicut i isto ea uolumus sufficiē ter annotare ut ab ipsis studiosi & q̄cūq; alii quot tidie sedētes & parū aut minime laborantes possint ea cognoscere: & cognita pretermittere ne eorū per cipiant nocumēta. Dicam⁹ igitur primo qui homi nes & quando grossa nutrientia possint securi⁹ mā ducare & qui minime: gal. seriem adducentes in li bro de dissolutione continua sic scribētis. Cibaria grossa cū inueniunt corpus calidum multum labo rans: & somnū multū post cibū digerūtur & nutri unt corpus nutrimento plurimo adherent: & con fortant confortatione plurima: & melius est quod ſumantur hæc cibaria in hieme propter aggrega tionē caloris in interiorib⁹ corporis & lōgitudine ſonii Et qñ q̄s sēt i corpe suo dissolutiōē māifestā h̄ ipse

de conditionibus eorum qui grossis nutrientibus uti possunt. Sed qui huiusmodi non fuerint illis minime assuescere debet: scribente eodem in loco allegato sic. Si comedat aliquis cibos grossos & sit in corpore suo caliditas pauca & proprie in stomacho & labor ante cibum paucus: & somnus similiter paucus non perficitur digestio sed generatur in corpore humor ex eis grossus nimium crudus generas opilationem in epate & splene. Ideo oportet eum qui comedit cibos grossos & preter necessitatem dominii appetitus eius quod paucos ex eis accipiat: inmixtos nec assuescat eos. Deinde adducit quæ sunt huiusmodi a quibus cauere oportet dicens. Ex eis sunt lentiusculæ & glandes idest castaneæ & lepores & fungi & fabæ asilæ & epatæ: & oua dura elixa aut assata: & quod est fruxu ex eis. Et lac coctum coctionibus pluribus & ubera & uinum uix quod est coctum: & specialiter quod est ex uina grossa in natura sua: quia caliditas in coctione acquisiuit eis siccitatem & coagulationem. Et caro cerni & hirci & carnes bonine & uentres & intestina hæc omnia grossa sunt propter duriciem naturæ eorum & eodem modo lupini & rape & fæcoli & panis furni in exterioribus est grossus propter id quod acquisiuit ei ignis ex siccitate. Et interioribus est grossus propter uiscositatem quæ est in pane de natura frumenti. Et omnis panis aut superflue decoctus aut diminute decoctus aut infermentatus aut subincineratus aut cum lagana & datili & fungi & cerebra omnia essent grossa propter uiscositatem quæ in natura eorum consistit. Et pisces duri & uiscosi. Et carnes & caseus grossus & aures & labia & extremitates musculorum. Et etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis humor grossus propter debilitatem caliditatis corporis & digestionis sue: sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum. Et ex comestione citrullorum & cucumeris & carnis citri & lactis acetosi & cæca. Hec igitur & similia sunt a non laborantibus & debilibus fugienda: propter nocimenta superius assignata. Et propterea concludendum est quod qui prectas non habuerint conditiones ista potius quæ diximus dimittere debent quam comedere. Et quibus ex iam dictis satis comprehendere possit quod sicca siue dura & lubrica uiscosa siue mollia eo quod ut plurimum grossa sunt pari ratione pretermittenda forent. Tamen dicemus specialiter de ipsis cum Gal. in primo de differentiis febrium. c. iiii. dicente. Quæcumque sunt lubrica & uiscosa grossorum humorum generatiua morbidiora sunt opilare enim & obstruere corpus sunt parata. Non minus autem sicca cibaria a sapientibus quam aquosa & lubrica testantur cum multo rum sint generatiua nocumentorum dicente. Rasi in xxv. Continentis. c. i. Auctoritate tabri. Superhabundans sumptio nutrimentorum siccorum tollit uirtutem & colorem corporis mutat desiccando uentrem. Isaac etiam in. vii. c. dietæ uniuersaliu sic inquit. Ci-

bis durus & siccus sit pessimus & omnibus quæ diximus contrarius dixerat enim supra quod cibis qui siccus non erat nutritiuus & ad dissoluendum de membris durus existeret atque quod substantia membrorum perfecte assumulabatur. Et in capitulo. viii. libri eiusdem iterum dixit. Sicca cibaria sunt pessima quæ cum duritia digerendi nutrimenta faciunt sicca: unde secundum medicinam: & non secundum nutrimenta sunt danda. Et propterea a preadductis auctoribus non discedens Auicenna. de in. iiii. i. doc. ii. c. vii. sic ait. Nutrientia sicca assidue comedere fortitudinem cadere facit quæ sunt Gal. sententia in. v. de simplici medicina distinctione. vi. c. ii. dicentis. Omnes res quæ exsiccant finiunt humiditatem sanguinis quare in grossant eum. Et propter hanc causam minorant ipsum. Et si sunt in naturis calide faciunt eum uelentioris caliditatis quam fuit & cæca. Quam ob rem dicere possumus breuibus nos expedientes ad sanitatis conseruationem nec grossa ualde cibaria neque subtilia neque lubrica uiscosa & ualde mollia sicut nec sicca facere uidentur. Sed inter dicta quæ mediocria fuerint approbantur.

Capitulum. xxxvii. declarat quod cibi sanitatis conseruatiui non sint nec esse debeant ualde calidi aut frigidi sicut nec ualde humidi uel siccis uirtutaliter.

Quia non sufficit ciborum substantiam intelligere ad conseruationem sanitatis nisi etiam de qualitatibus ipsorum primis sufficiens habeatur cognitio. Ideo in presentiarum de ipsis sermonem faciemus dicentes. Quod cibaria sanitatis conseruatiua esse non debeant fortis caliditatis in uirtute: propterea quod calorem incedunt naturalem: & humiditatem corporis soleant desiccare cum dicat Auicenna. i. i. i. do. iii. c. i. Quod caliditas maior quam debet reddit corpus siccius quam oportet & i. iiii. i. c. ii. Omnes caloris cause cum supfluent in excessum do iuuant. Et fuit sententia gal. in primo de complexionibus. c. ii. dicentis. Caliditatis namque cum uincit proprietas est ut destruat humiditatem & consumat eam. Et i. eod. c. iterum ait. Necessarium est cum uincit caliditas corpe ut sequatur siccitas & cæca. Et propterea cibi ualde calidi ut plurimum sunt etiam siccis & per consequens calefaciunt & exsiccat corpus ultra quam oportet. Et ideo ubi tales ualde calefacientes aut nunquam aut raro imo quam rarissime sumantur & plura uia medicinarum quam nutrimenti nisi forsitan corpora ualde frigida forent in hieme & regione frigida dicente Gal. i. libro de dissolutione continua cibaria calida conueniunt ei cui dominatur frigiditas. Et in temporibus & partibus frigidis. Et in ciuitatibus frigidis. Et uitare debet ipsa ille qui calidis fuerit complexionis in temporibus calidis & in ciuitatibus calidis. Quemadmodum sunt frumentum coctum: Panis frumenti. Cicera: Dactili. Sifamum. Sinapis. Vicia dulces. Apium. Ruta: Raffen.

rape: canapis: pastinace: allia: cepe: porri: caseus antiquus. Vinū dulce calidum & uinū antiquum citrinū. Aduertendum quoq; ē qd nō solū euitare oportet cibaria quæ nimis calida sunt in uirtute & in potentia: uerum etiam temperatissima quando actua/ liter multum calida perciperentur secundum qd iussit Rasis in Almanforis .iiii. c. iiii. dicens. Est etiam abstinendum a cibis calidissimis quales sunt tunc cum ab igne remouentur. quibus nullus uti debet ppter hoc tamen nullus intelligat qd tepida debeant esse quæ comedenda sunt: immo calidiora quā tepida licet non calidissima esse oporteat quæ accipiuntur propterea qd tepidū omne ē mollificatiuū & resoluens uirtutem teste principe .i. iiii. c. xxvi. Et fuit sententia Gal. in .ii. terapentice .c. v. dicētis. Tepida omnia soluūt robur uentris idēo calida sufficienē & non calidissima neq; tepida sint quæ manducamus. Cibaria etiam actu uel potentia ualde frigida nullo pacto sūt comedēda qm̄ sua frigiditas humane nature est ualde cōtraria cū dicat Isaac in uniuersalibus dietis .c. v. Frigida uelut nix sunt multū fugiēda qm̄ & si in corporibus iuuenū non appareat nocumētū eorū: tamē malitia paulatim se adunat: licet ipsi non sētiant: sed exeuntes iuuentutem & subeuntes senectutem multos & diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt & diu in uisceribus permanēt & in articulis & neruis quia frigiditas semper membra percutit debilia & multū sensibilia. Sicut etiā colligitur in .v. afforismorū afforismo .xviii. dicente. Frigidū ē inimicū neruis: ossibus: dentibus: cerebro: spinali medulle & cetera. Et Gal. in .iii. regiminis acutorū comētō. xxx. di. Nocumētū aduenit neruis ex omnibus rebus frigidis in naturis suis & cetera. Quæ de re concludere possumus cū Auicēna in .v. iiii. tractatu .iii. c. i. dicēte. In oī dispositione oportet ut uehementer caueatur frig⁹ etiam in estate quoniam in eo est timor magnus nō ingrediatur ergo res aliqua actu uel potentia multum frigida nisi gratie medicine dicēte gal. in libro de dissolutiōe cōtinua Cibaria frigida debēt administrari ei qui est calid⁹ corporis & in temporibus calidis & in ciuitatibus calidis. Quemadmodū sicca conueniunt in cuius corpore dominatur humiditas & in temporib⁹ & in ciuitatibus humidis & cetera. Pro sanis tamen & bene complexionatis corporibus elligantur cibaria in uirtute temperate humida cum ipsa nō modo ad uitam sunt utilia: uerum etiā necessaria cū ex ipsis sicut flāma ex oleo calor noster interior pabuletur dicente quoq; pho in primo methaphisice qd calido uiuimus & humido nutrimur. Et in secundo. Metheororū dixit. Calidi hūidū est alimētū: a quo supfisse uidetur princeps cū ait in .i. i. Vita existit per caliditatem & augumētū per humiditatem: & caliditas in humiditate existit & ab ea nutritur. Et in .vii. iiii. trac. iiii. c. i. Vita nāq; in hūiditate existit uerū oportet ut tu caueas & abhorreas eā in uia superfluitatis

licet non appareat eius nocumētum sunt itaq; cibi nō siccī ul' humidi superflue sed mediocres sicut & in caliditate temperate & cetera.

Capitulum .xxxviii. ostendit quod sapores ciborum considerādi sint ad sanitatis conseruationem.

Cum utile sit non minus q̄ necessarium preter primas ciborum & potuū qualitates secūdas etiam considerare quæ ex illis ut sapientes dicūt fieri solent ex quarū numero sapores existūt: nobis uidetur consequenter de eius dicendū esse & eo magis qd ea quæ scripsim⁹ in precedenti capitulo reddentur per ea quæ in hoc dicēte clariora cū demonstrabimus qui calidi & qui frigidi existant cibi: & quantū unusquisq; saporū faciat ad corporis sanitatem. Sed in primis uideam⁹ qd sit sapor & quomodo fiat cum ex uniuersalibus ad singularia oporteat procedere tanq̄ ex notioribus nobis ut uoluit philosophus in primo phisicorum textu comētī .i. i. Et itextu .lvii. iterū dicat. Debem⁹ incipere ab uniuersalibus deinde ad particularia trāsire quia cognitis uniuersalib⁹ facilius cognoscūtur minus cōmunia ut idem sensit in .ii. de generatione & corruptiōe textu comētī .li. Dicam⁹ igitur cum Isaac in libro de uniuersalibus dietis .c. iiii. dicēte qd sapor nihil aliud est quā quoddam sensuale sēsū gustus deputatum quod abhorret natura uel ex ipso delectat. Causat aut sapor per admixtiōem substantiarū sicce cū humida quando coquūtur per calorem de coctiōe determinata ut inquit auerrois in .iii. colliget. Et fuit sentētia Aristotelis in uigesima problemati problemate .xx. ubi ait. Quæcūq; uero natura dulcia sunt: sunt propter moderationē existentis hūidi quēadmodū. s. reliqui sapores ex imoderata comixtiōe resultāt humidi cū siccō ut ex speciebus eorum fiet manifestum. Quæ ut quibuscūq; placet sunt nouem. Secundum uero alios tantummodo octo sic enim de ipsis scripsit Auicenna in secundo canōis .c. iii. Spēs saporū sunt .viii. ppter insipidū. s. Dulcedo: Amaritudo: Acuitas: Salsedo: Acetositas: Pōticitas: Siccitas: & Vnctuositas. Auerrois aut in .v. colliget pronūciauit esse nouē inter quas species insipidū cōputauit licet Auicenna dixerit ubi supra quod Qui insipidum saporem tenent eorū insipida sunt uerba. Quicquid autem sit nolumus in p̄sentiarum hanc ingredi questionem sed sapientioribus pro nunc relinquatur & adharebimus opinioni Auicennæ dicentis. in sequentibus de illis .viii. speciebus sigillatim ut uirtus uniuscuiusq; clarius habeatur & summa quadam cum facilitate eorum distincta & seperata determinatio reperiatur: si enim uellemus de omnibus i uno capitulo dicere prolixum esset admodū confusum per molestumq; atq; satis inutile. Sed iam ad dulcedinem tanquam ad potissimum & desideratissimum in primis transeamus

& de ipsa dulcedine & rebus dulcibus simul. Quæ in diuersis & plurimis antiquorum uoluminib⁹ & in eorum uariis locis legimus scribere incipiamus.

Capitulū. xxxviii. ostendit naturā & proprietates dulcedinis & rez dulciū tangendo utilitates iuuamenta simul cū eorū nocumentis.

Quantū ex dulcibus rebus human⁹ gust⁹ delectetur quam facile potest unusquisq; cōprehendere propter quid aut hoc fiat solū scit qui nouit quātū unūquodq; suū simile appetat atq; diligit. grandis quippe est inter dulcia & humanā naturā similitudo dicente Isaac i Vniuersalib⁹ dietis. c. iiii. Cōstat saporosissimā humane complexionis uicinantem eē dulcedinē. Et in fra humores dulcedinis uiscosi sunt & grossi tempamento uicini substantiali humiditati corporis humani assimilatiui. Et post aliqua subiūxit: palā ergo fit rationi qd dulcedo mediocritatē & temperamentū significat inter calorē & humiditatē. Vnde etiā antiqui aq tepide ipsam assmilauere. Quæ cōplexiōi humani corporis assmilatur. Et infra concludit. Cōstat dulcedinē ceteris saporibus delectabiliorem & complexionis nutriende uiciniorē esse propter naturalem humane complexionis similitudinē. Quæ sit it sententia Gal. in. iiii. de simplici medicina distinctione. iiii. c. i. dicētis. Res dulces sunt in caliditate sua propinquæ corporibus: apud quæ sunt dulces. Et in distinctione. iiii. c. ii. eiusdē ait. Omnis res dulcis est calida & hūida & ppter ea ipsa est conueniens nature corporis hūani qm corpus humanū est calidū & hūidū cū eq̄litate. Sūt ergo res dulces ualde delectabiles. tū ppter ea q dicta sunt: tum etiā qā humani corpori & similes & cōuenientissime sui tempamenti ratione. Et q ita sit apparet etiā p Auicennā in. ii. canonis. c. iiii. sic dicentem. Dulce nō calefacit calefactione nociua imo delectabili sicut est delectatio aque temperate cū effundit supra corp⁹. Et accepit hanc sententiam a Gal. in. iiii. de simplicib⁹ dist. iiii. c. dicēte. Ois res dulcis est calida uerū tamē nō uincit caliditatem quæ ē in corpore. hominis uictoria superflua & proportionatur aque calide occurrēti corpori nostro frigido: & in fine eiusdē capituli sic iterum inqt. Dulcedo nō accidit nisi ab equalitate caliditatis. Hoc quoq; sensit Serapio dicens Dulcis substantia est equalis & uirtus omniū dulciū est calida nisi quia calor diuersificatur in eis secūdu pauca & multū: ideoq; sunt diuersitates in dulcib⁹ quia quod est dulcius est calidius. Et nō aduenit ex dulcis caliditate nocumentū calori innato: sed est caliditas eius proxima corporib⁹ quib⁹ apparet dulce & sic habemus quæ sit dulcedinis cōplexio: & q ita ipsius temperies: quomodoq; humano corpori similia. Sed uideamus modo quātū faciat ad nutriendū ut est aliud eius iuuamentū notificetur. Quod ē

tale atq; tantū q nihil potest humanū corpus nutrire nisi aliqua dulcedine participauerit ut sensit Aeg. in libello de sensu & sensato cū inqt. Oia nutriuntur dulci simpliciter uel cōmixto. Et ex eo calidū augmentat & struit nutrimentū quia quod leue qd ē attrahit: amarū autē & salsum relinquit ppter grauedinē: ut in plantis in salis & dulcibus terris plāta tis est uidere. Quod etiā uoluit princeps in. ii. Canonis. c. iiii. dicēs. Impossibile ē quin i oī nutriente apud medicos sit dulcedo aliqua: licet nutrimentū aliis indigeat conditionibus preter hanc dulcedinē & cetera. Hoc etiam dixerat Gal. in loco preallegato his uerbis. Omne quod nutrit est de genere rez delectabiliū dulciū. Et q ita sit Isaac super hoc nobis adduxit signum istud in. c. iiii. uniuersaliū dietage dicens. Membra ex delectatiōe ciborū dulciū eos attrahūt plurimū: & in intestinis remanet inde parū & propter hoc paruas accidentaliter feces dulcedo. Salsitudo uero multas: ob hanc etiam causam dulces cibi cito saturant: quia cū membra delectent cogunt ut multo plus de eis sibi attrahant & uenas & cōcauitates membrorū cito impleant. Nullū propterea mirū est si naturaliter dulcia affectamus cū temperata sint & nobis cōuenientia plurimūq; nutrientia. Hæc solum toti uerū etiam singulis fere partib⁹ aliquod prestet iuuamentū dicēte Auicēna. Operatio nis dulcis sunt digestio: lenificatio: & multiplicatio nutrimenti. Et in. xiiii. tertiū. Dulcia cōueniūt epati q re inpinguatur eis & magnificatur & confortatur & cetera. Isaac quoq; ubi supra sic ait. Dulcis sapor si fuerit purē dulcis omni carens malitia acuminis & uiscositatis saporosior omnibus aliis cibis erit quia naturaliter uicinior ē sanguini mundificas & quasi lauans nocumentū gustus & sensus uentrem temperate humectans sine labore nature. Vnde actio eius temperata est indigestiōe & a stomacho & intestinis egressione. Et in sequenti capitulo dixit. Dulce secūdu nutrimentum nutrit multū: secūdu uerū medicinam grossos humores dissoluit & mundificat: diuersas res temperat: dura enī mollificat hūiditate sua. Mollia indurat cū caloris sui subtilitate & cetera. Ecce igitur quot bona dulces cibi in corpus nostrū efficiāt securus itaq; eorum usus uidetur esse dūmodo duas condiciones habuerint. Prima quantum est ut eorū dulcedo non sit intensa immo remissa ut postquam digesti fuerint a naturali calore uere dulces efficiantur & non in coleram conuertantur. Quemadmodum uoluit Gal. in. iiii. de simplicibus dist. iiii. infine cum ait. Hæc res uera est secundum naturam qd rei in qua multitudo dulcedinis est: non est possibile ut addatur dulcedo in ipsa: ergo proculdubio recedit a dulcedine apud conuersionem & permutationē id est digestiōē. Et ad saporē tēdit q ē supra dulcedinē. scilicet ad amaritudinē rei autē diminute dulcedinis expedit necessario quando digeritur ut perueniat ad cōplemētū dulcedinis. Quod aut res dulcis

si amplius decoquat reddatur amara declarat ipse per exemplum dicens. Sicut mel quoniam appropinquat extrinsecus igni tempore longo fit amari saporis. Et similiter est eius proprietas in corporibus hominum quando inuenit caliditatem fortem generat humorem colericum & cetera ut infra patebit. c. de melle & cetera. Melius est igitur ut diximus quod cibi remissae sint dulcedinis & praesertim fortem habentibus calorem. Et propterea mel & humores ualde dulcia magis senibus uidentur conuenire ut Rasis & gal. dicunt ubique de eo loquentes. Secunda autem conditio requisita ad hoc quod dulcia nullum inferant corpori nocumentum est: ut subtilis sint substantia & non uiscae aut grosse dicente Isaac in uniuersalibus dietis. c. iiii. Dulcedo uiscae epati & spleni maxime est nocua duplici ex causa. Una quod opilatio est durior & grossior: Altera quod citius putredini est uicina unde augmentatiua inflammationis: & rigida: & est causa interpolatiois febris commota facili & naturaliter in humositate colericam: & in colerica genera conuersiua: & accidentaliter in putredinem & opilationem & cetera. Quod etiam sensit Rasis in. iiii. Almanforis. c. i. cum ait. Dulce opilationes generat: & apud in epate & splene: & praecipue si haec membra ad hoc fuerint preparata uentris etiam fluxus ex eo sequitur & mollificat stomachum & cetera. Et patet quod de grosso & uiscae dulci loquatur. Dulcia enim grossa habent opilationes facere propter suam grossitatem: & propterea quod nunquam perfecte digerantur dicente Aue. in. xxi. problematum problemate. xii. Delectabilia plurima grossa quidem & dulcia & pingua delectabilissima uidentur esse nobis gustantibus: haec autem omnia nutribilia & non digesta & supernatantia & cetera. Quod in loco uoluit quod si bene digerantur in stomacho in reliquis tamen indigesta remaneant & propter hoc opilent patet cum inquit. Dulcia ad primam operationem corporis digesta ut autem ad finem indigesta. Quod etiam sensisse uidetur Aue. i. iiii. i. doc. ii. c. vii. cum dixit. Res dulces ad faciendas opilationes sunt ueloces quoniam eas natura trahit nunquam digerantur. Et infra subdit sciare debes quod dulce nutrens rapit natura antequam matureseat & digeratur & corrumpit sanguinem. Quod & in. xiiii. tertii itege replicauit dicens licet dulcia confortent epas: uerumtamen uelocia sunt ad hoc ut faciant euenire opilationem propterea quod epas attrahit ea laboriose associans ea humoribus aliis. Et per pauca expressit de quibus maxime intelligeret dicens. Et nocibilia dulcia sunt quae sunt ex eis grossa propterea quia faciunt accidere opilationem ex quo ex eis sunt calida propter conuersionem suam ad coleram. Ideo nostro consilio iuuenes raro: & praecipue colerici: ducibus rebus uti debent.

Capitulum. I. determinat de amaritudine cibis amaris & de eorum proprietatibus: inuamentis & nocumentis.

Est in rebus dulcibus quod plura dicatur esse pericula & in grossis praecipue atque uiscosis ut in superiori uisum est. c. Non debet tamen ob hanc causam quod existimare quod rebus amaris sit utendum quasi duobus existentibus contrariis si unum periculosum quoniam sit reliquum uero sit securissimum. Decipit equidem qui sic opinaretur: propterea quod quibus aliquid dulce humano corpori sit nocuum: nullum tamen amari cuiuslibet comparatione uidetur esse reprobandum: & hoc quia amara omnia quodammodo corpori inimicantur sua amaritudine caliditate: siccitate: & nutrimenti prohibitione: omnes enim antiqui philosophi & medici concordauerunt in hoc quod amara calida existerent: praeter Auerroem tementem in. v. colligit quod etiam fieri possent a frigidityte cuius opinionem: suis cum rationibus & fundamentis consutauit conciliator in differentia. cxxxv. Qui & si nunc quod fuisset adhuc magis sapientioribus medicis erat credendum. Dixit enim. Serapio. Virtus prima amari est calida nisi quia caliditas sua habet multas diuersitates: quia illud quod est amarum multa amaritudine est calidius & illud quod habet paucam amaritudinem habet paucum calorem: princeps etiam in. ii. Canonis. c. iiii. sic ait. Non est possibile ut sapores dulcis & amari & acuti sint nisi in substantia calida. Et infra sic quoque dixit. Amaritudo in substantia calida spissa & terrea fundatur & in. xiii. tertii. Sapor oris amarus significat caliditatem & coleram quae sunt sententia Aue. in. xx. problematum problemate. xxviii. dicitur. Non est amarum est calidum a quo sumpsit Isaac in. iiii. c. uniuersaliu dietarum cum scripsit. Omnia amara calida sunt & sicca i. iiii. gradu: & terrestria: & alibi. Amaritudo calorem suum in. iiii. gradu esse denunciat: & siccitatem in. ii. unde in suis humoribus terrestres & grossi dominantur hoc quoque uoluit gal. in. iiii. de simplici medicina distinctione. ii. c. vi. dicens. Omnes res amare sunt calide sicut mirra: baurac & cetera. Et in. c. vii. eiusdem ait. Res non fit amara nisi per superfluitatem caliditatis & acuitatis & itege in distinctione. iiii. c. ii. dixit. Sapor amarus est sequens substantiam calidam & siccam: terrea: subtilis & cetera. Ecce quod clare & uniuersales contra Auerrois opinionem clamant auctoritates. Cum ita sit igitur quod in tantum calida sunt & sicca nimis si calefaciunt & desiccant fortiter sanguinem: cito ad adustionem perducunt & ad malitiam: coleram quoque rubeam in sanguinem augmentant ut Rasis inquit in Almansore. c. sepius allegato. Alia etiam in corpore perducunt nocumenta res amare dicente Aue. i. ii. cano. c. iiii. Absterget & exaspabat absolutum omne amarum & ideo nocet uisceribus: & quod deterius est siccitatem corporis amara ultra quam oportet ut dixit Gal. i. i. therapetice c. vii. Et in. iiii. de simplici medicina distinctione. iiii. c. ii. sic dicit inquit. Res purae amaritudinis est inimica omnibus aialibus & platis quoniam in natura sua est sicca & putrefacta: sic sumus generat ex adustione. Aquo uero accepisse auerrois in. v. colligit cum ait. Amaritudo est in ultimitate contrarietatis nutrimento aialium & est contrarium dulci per siccitatem solum & perpea inficit infantes quoniam eo multum utitur perpea

quia sunt in ultimo humiditatis. Et subdit. Et uniuersaliter non ingreditur natura amaritudinis in re cibali propterea quia nō est nisi medicinalis. Quod etiā uoluit princeps ubi supra dicēs. Quod purū amarū non nutrit animal. Et ideo concludamus quod res amare non pro cibis: sed pro medicinis tantum modo debemus accipere cū eis uti uoluerimus. Plurimae enim ipsarū cōserunt epati eo quod stiptice sunt & aperitiue ut in .xiii. tertii. c. xx. princeps in q̄t Auicē. De pprietate quoq; omniū rege amarage est quod ipse abstergunt & lauant & mundificant & incidunt quod est in uenis de humoribus grossis ut dixit Gal. in .iiii. de simplicibus. c. sepius annotato. Et in .v. eiusdē. c. ultio distinctionis. viii. sic quoq; ait. Amarū aperit & mundificat meatus & abstergit & incidit humores grossos propter caliditatem eius manifestam. Iterum ergo replicando uia medicinā potius quam uia cibi utendum est amaris.

Capitulū .li. ostendit naturam falsedinis declarando inuicē: utilitates: & falsorum nocumenta.

Quidam hominū adeo sunt falso sapore affucti ut nequaquam aliqd sine sale & in notabili eius quātitate comedere possent. Alii uero reperiuntur qui pro carne salita uel picibus falsis quacūq; alia etiam perfectis sumā cibaria postponderent. Qui omnes profecto non intelligunt quod falsi cibi & si minus quā amari sint calidi ab auctoribus tamen nostris reprobentur cū illaudabiles in corpus producant operationes sue caliditatis & siccitatis ratione. Quia res false terrestres sunt & calide & sicce in secundo gradu & inquit Isaac in uniuersalibus dictis. c. iiii. in quo etiā sed infra sic inquit. Salsus sapor significat calorem & siccitatem sui esse in fine secūdi gradus quia sui humores inter grossos & subtiles sūt mediocres terrestribus uicinantes. Vnde uirtutē habent pungritudinem lauantem & mundificantem. Quod etiam uoluit Serapio cum ait. Salsus sapor est prope amarū quia ambo sunt terrei calidi. Et infra subiunxit. Et plurimū substantiā falsi & terreū grossū & sūt sententia gal. in .iiii. de simplici medicina distinctione. iiii. c. ii. dicentis. Sapor quidem falsus est proxim⁹ saporis amaro quoniā ambo sunt terrei calidi uerū tamen differunt in hoc quod res amari saporis pl⁹ calida est & sicca & adusta a quo sumpsit Auerrois in .v. colliget dicēs. Super complexionem falsi dominatur pars sicca adusta in qua est mixta pauca humiditas & cetera. Cū igitur falsum proueniat ex resolutione amari in insipido aquoso teste Auicenna in secundo canonis. c. superius allegato: parū ab amaro differre uidetur. Et propterea falsorum nocumēta paulo minora ab eis quā amarorū dicuntur. scilicet calefacere: desiccare: exaspere: resoluerē: & subtiliare & q̄ ita sit apparet per seriē Isaac i libro uni

uersaliū dictarū sic dicentem i. c. viii. Salsa dissoluūt subtiliant: & calefaciunt: similiter aggregant: opilāt & exiccant humiditatem propter caliditatem superfluā & manifestam ut gal. ait in .v. de simplicibus. distinctione. viii. c. ultimo. His itaq; de causis non parū nocere uidentur & maxime colericis & extenuatis corporibus. Nō minus quoq; ratione null⁹ aut minimi sui nutrimenti quēadmodū uoluit Aeg. in libello de sēsu & sensato ubi dixit. Quod calidū leue quidē attrahit: amare autē & falsum relinquit propter grauedinē ut in plantis insalsis & dulcibus terris plantatis est uidere. Quod etiam replicauit i. xxiii. problematū problemate. x. cū inquit. Salsū quidem est graue: dulce autē leue. Concludere igitur possumus q̄ amara & falsa minime faciant ad nutrimenta & ad sanitatis & uite cōseruationem: immo naturā humanā & uniuersaliūq; animalis cōtrariari uidentur: dicente gal. in libro de colera nigra: Non enim uidentur animalia ex falsedine saturari: cum nullū uiuat animal ex illa ut uocatū mortuum mare coniectura. In quo prenimia falsedine & amaritudine nec pisces nec aliquod aliud animal uiuere potest: sic enim series uerborum ei⁹ ibi ipsum demonstrat uoluisse. Et ideo dicimus q̄ magis uia medicinā quā uia cibi humano corpori cōueniāt hui⁹ scemodi eo q̄ falsedinis operationes sūt abstersio: ablutio: exiccatio & prohibere putrefactionem ut ait princeps in canonis secūdo. Quomodo autē caro salita quandoq; ante cibū conueniat ratione medicinē prouocātis appetitum apparebit infra in .c. de salita carne

Capitulū .lii. ostendit naturā acuti saporis: & nocumēta prouenientia ex acutis comestibilibus.

Res acute non minus immo longe magis quam falsa uel amare sunt humanis corporibus inimicēs: propterea quod calidiores ceteris omnibus existunt: cū in gradu quarto & postremo caliditatis reponantur ut uoluit Isaac in libro uniuersaliū dictarū. c. iiii. dicens. Oīa acuta sunt calida & sicca in .iiii. gradu & post pauca subiunxit. Acuta calidiora sūt & sicciora ceteris saporibus. Et postea dixit. Natura & sensus minus fugit falsa quā amara: & minus amara q̄ acuta propter caliditatem eorū. Et iterū infra magis sic inquit. Acut⁹ sapor calidus est in .iiii. gradu quia sua intensio est ignea: unde est corrodens: incidens: & subtiliat⁹ magis ceteris saporibus. Hoc etiam sensit auerrois in .v. colliget cū ait. Quod dominatur super acutū ē multus calor cū multa siccitate & subtilitate & propterea calor illius est fortior reliquis omnib⁹. Serapio quoq; de hoc sapore sic dixit Substantia acuti est ignea. Et post pauca subdit. Et uirtus eius prima est uirtus calidior omnibus aliis. Quā fuit sententia gal. in .v. de simplici medicina

distinctione. viii. c. ultimo dicentis. Acutum acre est igneū: sicut falsum est terreū: et cū tēritate calidū: cū ita sit ergo q̄ res acute in tantū calide sint et sicce si plurimorū sint cā nocumētoze dicente Auicē. in secūdo Canonis. c. iiii. q̄ Acuta uisceribus noceant & os stomachi ledāt & uisum: cū dicat idē in tertia tertii Tractatu primo. c. v. De sūma rege nocibiliū oculi lo est omne quod habet acuitatem sicut porrum & andacocha & omnia quā exiccāt superflue & cēsa. Et circa finē eiusdem capituli sic inquit. Cibi falsi et acres & uaporosi q̄ ledūt os stomachi sūt cepe: porri & allia & bedarungi comesta cuius simile uoluit Auenzoar in sui teisir loco primo Tractatu. viii. c. xxi. dicēs. Et scire debes q̄ oīa acuta habēt caput replere ex uaporibus & fumositatibus sicut sūt cepe & allii & his similia quare uisui potissime nocent: & medicina omnino existūt orbitatis & cecitatis & in Tractatu. viii. c. viii. libri eiusdē itēq̄ dixit. Necesse ē ut prohibeas in omni accidēte malo cerebro superueniente allii & cepe: quoniam pprietatē habēt maximā in perturbādo & destruēdo cogitatuam Rationē autem hōz nocumētoze uidet assignare Haliabas in quinto Theorice. c. xiiii. dicēs. Sinapis cepe: porrū: allii: et omnis pūgitiū? cib? amarus: falsus: & omnia talia superfluitates generāt calidas: diciturq̄ cibi subtiliātes: quoniam humores generāt acutos colericos qui exurūt & corrumpūt: nec prosunt nisi illis in quorum corpore superflui flegmatici: & uiscosi ac grossi existunt humores: incidūt & enim & subtiliant eos: diuturnosq̄ patientibus morbos utiles sūt: eo q̄ materias: morbos hos generātes subtiliēt ut ait Gal. in libro de regimie subtiliatio hāc ipse quare relinquit q̄ pro medicina & nō p cibo sint huiuscemōi comedēda cū nō solū cerebro: oculis: & ori stomachi talia acuta sint nocua: uegē etiā & toti corpori dicēte Gal. in secūdo libro de accidēti & morbo. c. secundo q̄ Qui assuescūt allia porros & cepas & uinū uetus acutū aut medicamina q̄ a ueneno custodiūt febres patiātur quod quomodo faciāt nobis innuit Rasis in tertio Almaloris. c. primo dicēs. Acutū multo plus calefacit q̄ amarū: unde & calorē auget: & corpus uelociter inflāmat: & sanguinē adurit: ipsumq̄ prius in colerā mutat rubrā postea autē in nigrā: & ideo cōcludit in primo suoz afforismorū dicēs. Qui ab alleis & porris abstinerit nocumēta maloz humorū euadet. Talibus igitur rebus ut diximus non est utēdū nisi forsitan pro medicinis aliquādo & nō pro cibis secundum q̄ etiā supra iusserat Haliabas & Isaac in. c. viii. de dietis uniuersalibus cū ait. Cibaria acuta non inuāt nisi quibus humores flegmatici habundāt: uiscosi et grossi & similes uitreis. Vnde semper sunt cauenda neq̄ frequētāda ne sanguinē incēdant & cēsa: Et fuit Gal. sentētia in secūdo de Alimētis. c. ultimo dicētis. Oportet a cōtinuo esu omniū pūgitiuoz & maxime quādo quis offert ipsa magis colericis & sic/

eis natura solū enim his qui: aut flegmaticū humorē aut crudū grossū & uiscosum habuerint. Idonea talia edulioze sunt & cēsa. His enim uia medicinae cōmēdant: propterea q̄ acuitatis opatōnes sunt resolutio: incisio & putrefactio teste principe in secūdo canonis. c. iiii. & Galieno in quinto de Simplicibus c. ubi supra di. Acutū acre attrahit & resoluit & infra. Acutū aere subtiliat: & mūdificat: & resoluit: & aperit & attrahit & adurit & cēsa. Et ob hāc causā grossis hūoribus & uiscosis maxime cōueniūt sicuti colericis & macilēis iuuenibus nocent prācipue.

Capitulū. liii. ostēdit naturā: suauitēta & nocumēta unctuosaz rege: simul & de insipidis & qualitate ipsaz quam breuiter perstringēdo.

Cum per pauca uelim de unctuosis & simul de insipidis rebus minime ad sanitatis cōseruationē utilibus scribere: uisum ē mihi breuitatis gratia in uno. c. de ambo bus aliqua declarare cū quādā ad se inuicē habeant in qualitatibus cōueniētā & in uirtute cōformitatē et eo magis q̄ unctuosoz ptraatio in. c. de piguedine & pinguibus infra ponēdo cōplebit: pro nūc tamē cū principe dicēdum in canticorū textu comēti. xxx. dicēte. Omne habēs dominiū pinguedis & unctuositatis est calidū & humidū sua tū caliditas ē remissa dicēte Auerroian. v. colliget q̄ sapor unctuosus dictus hoc habet q̄ in eo pars aerea dominat cū modica aquositate: & propterea calor ipsius est minor q̄ calor dulcis: quod etiā sensisse uidet Isaac in uniuersalibus dietis. c. iiii. dicens. Cōstat q̄ unctuositas & dulcedo eiusdem sunt generis in caliditate sed tamen differūt quia humores dulcedinis uiscosi sunt: & grossi tēperamēto uicini humiditati substantiali corporis assimilatiui: humores autē unctuositatis subtiles sunt & aeris humiditati similes & cēsa. Et Auicē. in. ii. canonis sic inq̄ de ipsa Quod cū aeritate unctuosus aquositas etiam satis notabilis ē admixta & ob hāc causam stomacho nō cōueniūt unctuosā ut uoluit Rasis in tertio Almaloris. c. sepius allegato cū scripsit unctuosum stomachum molliciat: & uentrē fluere facit: ac facietatem affert anteq̄ homo cibi quātitatē sibi necessariā assumat & calefacit & p maxime febricitates uel habētes epar aut stomachū calida: corpus p raterē humectat atq̄ lenit: flegma auget: cogitationē reddit hebetē & augmētat somnū ex quibus facile cōprehendi potest q̄ unctuosā nō faciāt ad sanitatis cōseruationē. Quare aut nūq̄: aut rarissime eis utēdū est & plus loco cōdimēti quā cibi nutriētis ut in. c. de pinguibus ostēdemus q̄ diffusissime. De insipidis uero dicimus q̄ adhuc magis pratermittēda sint cum nulli sua placeant qualitate sunt enim ipsa magis humida & frigida q̄ unctuosā: teste principe in. xxx. textu canticorū sic referēte Quod pure insipidū est: frigidū & hu/

midū existit quæ uidet fuisse Gal. sententia in quar-
to de Simplici medicina. c. iiii. distinctionis secunde
sic scribētis. Quādo inuenimus rē quā sentimus de
gustu aquæ cui penitus nō est sapor in aliquo sūco-
rum: tūc res in illo sūco manifesta est quoniā ipse est
egrediēs ab omni caliditate & frigiditate manifesta
& q̄ eius cōplexio: aut est media aut declinūs ad fri-
gidū & cetera. Demōstrauit autē insipidorum nocu-
mēta in distinctione octaua libri. v. operis preallega-
ti cum ait. Res aquæ insipidia ingrossant & aggre-
gant: & mortificāt: & stupefaciūt et propterea non
solū ad sanitatē cōseruandā sed nec ad uitæ perdura-
tionē facere uident: quæ de re pro posse dimittant
quæadmodū sūt cucurbita cucumeres et mlti aliorū
fructuū de quibus infra deo concedēte scribemus.

Capitulū. liiij. agit de sapore acetoso ostēdēs utilita-
tes & damna ipsius & rege acetosage.

Nolumus hoc in loco aliquid de aceto scri-
bere cū de ipso speciale capitulum sit in se-
quentibus faciendum sed tantummodo
de rebus acetosis in uniuersali in presen-
tiam: drouit saporum materia requirit: nonnulla
q̄ breuiter percurrerem ut intelligant hi qui omnia
serme uolunt cū eis manducare: quātū errent nesciē-
tes acetosorum cōplexionē & nocimēta neq̄ quā-
tū in frigidēt & exicēt: propterea q̄ forsitan nō le-
gerunt Auicēnam in. xxx. Cāticorū textu dicentem
Omnis sapor ponticus & acetosus frigidus est et sic
cuius in quo aut gradu nō subiunxit ipse: sed illud ex-
pressit Isaac in. c. iiii. dietarū uniuersaliū cū ait. Ace-
tosus sapor frigiditate & siccitate in secundo gradu
esse denūtiat: quia humores sui substantiales sunt sub-
tiles & penetrabiles: & partim terrestres: ideoq̄ per-
forat & incidit grossos humores & appetitū cōmo-
uet & cetera. Quod etiā sensit serapio dicēs. Substa-
tia acetosi est aquosa & uirtus quidē acetositatis ab-
solute inuenitur in frigidatiua: & infra iterū ait. Ace-
tosi ergo substantia est subtilis pinguis & uirtus ei⁹
prima est frigida: quæ quoq̄ fuit sentētia Gal. in. iiii.
de simplici medicina distinctione secunda. c. iiii. sic
scribētis. Acetosage corp⁹ est subtile: & qualitas eo-
rum est qualitas frigida & in. c. vi. eiusdē sic etiā in-
q̄t. Inuenies omnes res acetosas in frigidare: ob hāc
igitur causam res acetose quā plura in corpus inge-
rūt nocimēta prater hoc q̄ parū nutriāt & multas
generēt superfluitates: ut placuit Agē in. xxii. proble-
matū problemate tertio dicētis. Acetosa quidē nō sūt
nutribilia sed nutritiū quidē modicū habent: sup-
fluitatē aut multā & cetera. Nocimēta uero acetoso-
rum hæc sunt quia coleram nigram adiuuāt mul-
plicari: neruis nocent: & cetera. Vt colligitur ex dictis
Hippocratis in tertio regiminis acutoꝝ textu comē-
ti. xxx. in cuius comēto Gal. sic inquit. Acetosum
nocet omnibus mēbris neruosis propter subtilitatē

substantiæ suæ propter quā habet penetrationē in p-
sūdū mēbrorū & penetrat in totū mēbrū ita ut non
remaneat in eo pars quæ sit parua ualde cui non
noceat secūdu hoc ergo nocet mēbris neruosis hæc
ipse? A quo sup̄sit Auicē. in secūda tertii. c. i. cū dixit
Omne acetosum est in frigidatum in potētia: & iō
nocet neruis et in. c. iiii. eiusdē sic etiā dixit. Acetum ē
ex rebus quæ neruis sunt nocibiliores. Preter hæc et
mala res acetose faciūt senectutem accelerare dicēte
Princepe in tertia primi doctrina secunda. c. vii. Ex
acetoso cibo & nutriente fit senitū & similiter ex acu-
to & salso & cetera. Rebus igitur acetosis p̄ cibis nō
est utēdū licet pro medicinis eis uti quandoq̄ possi-
mus: eo q̄ plura medicinalia habeāt uiuamēta: cum
dicat Auicē. in secūdo canonis. c. iiii. Omne subtile
acetosum est aperitiuum: & Isaac in tertio. c. dietarū
uniuersaliū. Acetosi cibi uiribus sūt incisui sine cale-
factione & cetera. Et in. c. viii. earūde sic quoq̄ ait. Ace-
tosa incidunt & subtiliant atq̄ refrigerāt & fuit Gal.
sentētia in. v. de simplici medicina distinctione & c. i.
sepius allegatis dicētis. De proprietate acetosi est ut
incidat & seperet & subtiliet et aperiat & mūdificet
prater quod calefaciat. In hoc tamē ultimo Auerro-
is in. v. colliget: cū medicis nō uidetur cōcordare cū
dixit. Sapor acetosus fit cum frigiditate mixta cum
parte humiditatis & non est remotus a calore & p-
pterea incidit & subtiliat: qui si debet a medicis sal-
uari sic puto exponēdū ei⁹ dictum. Acetosus sapor
nō est remotus a calore. s. plurimū quia frigidū est i
primo ut etiā dixit Isaac expressē & Realis in tertio
Almaſonis. c. i. dicēs. Acetosum frigidū est licet uelhe-
mētis nō sit frigiditatis: colerā rubeā & sanguinē re-
primit atq̄ uentrē stringit: si stomach⁹ & intestina
mūda fuerint. Si autē in eis flegmatis erit multitudo
uētris efficit fluxum: & corpus in frigidat uirtutem
quoq̄ debilitat: & digestiua proprie in epate. Ner-
uis etiā & neruosis mēbris & nocimētū affert: atq̄
corpus desiccāt & cetera. Quas ob res rarissime ace-
tosis ē utēdū & magis gratia medicinæ q̄ & cetera.

Capitulū. lv. ostēdit cōplexionē: uirtutē: utilitates
& nocimēta stiptici & pontici saporum.

Cum sapor stipticus & ponticus sint uni⁹
naturæ & nō diuersi nisi secūdu magis
et minus ut dixit Auerrois in quinto col-
liget. Et serapio cū inquit. Sapor stipticus
est sapor ponticus debilis & nō differūt nisi multa
& pauca stipticitate quæ sunt uerba Gal. in quarto
de simplici medicina distinctione secūda. c. vii. dicē-
tis. Sapor stipticus nō est nisi sapor ponticus debi-
lis: propter hoc de ipsis simul i uno. c. scribēdum ē
iudicauimus: Incipiam⁹ ergo a stiptico qui cōtrahit
parum de lingua respectu pontici qui causa exasp-
rat ut inquit Princeps in canōis secūdo. c. iii. & dica-
mus cum Auerrois in. xxx. cāticorū comēto dicēte

Sapor pōticus & stipticus generantur ex substantia frigida terrea & grossa: & propterea significat supplexionē fortis siccitatis & frigiditatis & ponticus in hoc est fortior stiptico ut idē refert in colliget. v. cui cōsonare uidet. Isaac in uniuersalibus dietis. c. iiii. dicēs. Quicūq; sapor pōticus aut stipticus cōplexiōes sue frigide erūt: & infra stiptici saporē sēp sunt siccitatis & frigiditatis significatiui: quod senfit serapio dicēs. Et stiptici qdē substantia est terrea grossa: & uirtus eius prima ē frigida exiccatiua quā fuit gal. sentētia in quarto de Simplici medicina distinctione secūda. c. iiii. dicētis. Res stipticæ sūt in essentia sue substantiæ grossæ: in qualitate autē sua frigide et in. vi. c. eiusdem sic ait. Omne corpus stipticū denudatū ex reliquis saporibus apud sensum inuenis semper per experimētum infrigidare: cū talē igit complexionem habeat omne stipticum qd mixtū si corpus humanū infrigidet & deficiet: carnū quoq; ac sanguinis minorationē faciat si quis eo multoties utatur stomachum quoq; confortat ac uētrē secundam plurimum constringat & sanguinem generet melācolicum: ut dixit Almasor in libro tertio. c. primo. Quā fuit sentētia Gal. in tertio de simplici medicina distinctione tertia. c. v. circa finē sic scribētis. Quādo stipticitas ē fortis uehēmēs tūc ipsa stringit meatus & coartat eos & aggregat substantiā cui occurrit & solidat eam & prohibet res quæ humectant & cetera. Et in quinto. c. distinctionis. viii. sic iterum dixit. De proprietate stiptici ē ut aggreget & faciat solidum: & stipticet: & impleat: & ingrosset & infrigidet & exiccet: & propterea magis nomē medicinæ quā cibi res stipticæ sibi uendicant. Res similiter pontice idem quod stipticæ i corpus humanum operatur quodam tamē modo itēfiori cum & ipse i suis qualitatibus sint illis itēfiores dicēte Auicēna i canonis. ii. c. iiii. Quod ponticū ē frigidū: stiptico et Gal. in quarto de simplici medicina distinctione secūda. c. iiii. di. Humor pōticus est stiptico frigidus: procūdubio: & infra corpora pōtica sunt grossa et propterea de proprietate humoris pontici est: ut aggreget linguā & exiccet eam & exasperet ipsā p operationem sui manifestam. Et Isaac in uniuersalibus dietis. c. iiii. sic de eis scripsit. Cibi pontici naturaliter sūt stiptici humiditatis ingrossatiui & deficcatiui id. s. faciētes uētri qd calx coriis preparadis facit. Vnde subtiliter digerere uel dietate uolētibus nociui sunt & cetera. Et i. c. iiii. eandem sic etiam inquit. Pōticitatis humores sunt pure terrestres & frigidi similiter & sicci in tātum qd necesse est ut in fine terti gradus sint existāt aut ei uicini unde & sua nutrimenta sūt paruissima & grossos humores faciētia: & subtilis dietē il laudabilia: in sui tamē natura desiderū cibi excitat quia in primis constringit superiora: & eiicit cōtenta per inferiora & cetera. Ex quibus patet qd huiusmodi stiptici & pontici nō sit utendum uia cibi cum dicat Auenzoar in primo. c. sui Teisir auctoritate

Zoar patris sui dicētis. Experimēto noui qd oīa habētia fortē stipticitatē sicut sunt pontica naturaliter sunt sicca: grossa: & dura: terrestria: dolorē stōacho generatiua quāuis in eis uirtus aliqua cōfortadi stoma- chū reperiatur: quia nō cōferūt stomacho habentia fortē stipticitatē: sed temperatā sicut rose et cetera. Postremo de ciborum saporibus mihi uidet. concludēdū cū Isaac loco allegato dicēte. Horribilia saporosa hūane cōplexioni sūt cōtraria ut pōtica stiptica: acetosa: amara & salsa: cuius quidem rationē assignat in. c. v. cum ait. Quicūq; cibus est grauis in odore: siue abhominabilis in sapore nutrimentū est pessimū & propterea si alicui necessariū fuerit huiusmodi mala nutrimenta comedere in pauca quantitate & paucis uicibus & non frequenter utatur: ut admōuit Aui- cē. in tertia primi capitulo de eo quod comeditur et bibitur & cetera.

Capitulum. xxxxxvi. ostendit quantum faciant ad sanitatis conseruationem cibi & potus delectabiles & si aliqliter fuerint minus qd comedati deiores

Delectabilitas reficiētium omnē mūdi saporem uicere & superare dicuntur. Quā quidem delectationē Auctores medicinae nō mediocriter magnificere & ideo rationabiliter & cōsecutue de ipsa post saporū determinationē dicēdum ē hoc in loco nō in cōgrue existimaui. Tātam enim i cibis uim habet hac delectatio qd facere possit ut minus boni plerūq; magis bonis ante erant: ut colligitur ex sentētia Hipocratis in secundo afforismo: afforismo. xxxviii. dicētis. Pagar deterior cib⁹ et potus delectabilior: meliorib⁹ quidē & indelectabilibus est magis appetendus In cuius comēto dixit Gal. Omnis enim cibus sapid⁹ quo quis delectat: cum accipit a stomacho amplexus rectinet: & cum magna delectatiōe digerit plus qd quilibet alius: qd si fuerit abhominabilis fugit inde uomitus fastidium & inflatio generatur: a quo uideat assumpsisse Rasis in. xxv. cōtinentis. c. i. cū dicitū Hipocratis preallegatū exponeret igit. Quare scire debes qd res quæ erit penes maiorem partem hominū mala modice & penes unū ipsorum delectabilis eidem erit melior: quoniam ubi fuerit delectatio ibi sequitur bōitas digestionis & subiūgit. Dixim⁹ enim si fuerit mala: modice quoniam res delectabilis: si fuerit in ultimitate malitiæ: nō debemus ea uti tūc frequēter ob delectationē ipsius: immo si fuerit malitia eius modica: & delectatio agri in ea sit habūdātor magis qd illa quæ nō habuerit ipsam malitiam & similis debet esse cōditio in corpore sano Et infra sic etiā subdit. Quæ cōsueuit uti aliquo nutrimento illud erit eis magis cōueniens licet nō fuerit laudabile modice, & similiter est conditio temporū sumptionum: ei⁹ delectatio enim ipsius nutrimenti in hoc dignitatem habet maximam quoniam quan-
dii

to delectabilius fuerit nutrimentum: tanto magis uehementior erit digestio ipsius quare sequi debes illud secundum consuetudinem approbatam & antiquam hanc ipse quod etiam sensit Auicenna in tertia primi doctrina secundum a capitulo septimo. dicens. Oportet te scire quod nutritius melius est quod melius sapit: propterea quod stomachus & uirtus nutritiua uehementer ipsi applicantur cum bone fuerint substantiae: & fuerint omnia principalia membra in suis operationibus sana. Nec minus hoc sensit Auerrois in parte secunda cantorum comento. xvii. dicens. Duos cibarios ille qui minoris est iuuamenti magis tamen delectabilis: melior est minus delectabili & si sit maioris iuuamenti & in. v. sui colliget etiam hoc idem uoluit cum ait. Quod quoniam cibus est multum delectabilis: lesio quae provenit ab eo non est multum manifesta. Non solum igitur sanis sed etiam infirmis saporita & delectabilia cibaria conuenire uidentur dicente Isaac in uniuersalibus dietis. c. vii. Cibi temperatissimi & iuuatissimi sunt maxime si saporiti sint: faciliores enim sunt ad digerendum & utiliores si sanitate custodienda in sanis et infirmis reddenda. Non saporitos uero abhorret natura. Unde non digestibiles sunt imo stomacho nocentes & cetera. Et infra sic iterum inquit. Si duo cibaria in natura sua uel in qualitatibus equalia: saporitiora sunt stomacho utiliora: & ad digerendum uelociora: non saporita uero contrario & adhuc in eodem. c. dixit. Si duo cibaria equalia sint in sanitate custodienda & infirmis reddenda stomacho delectabiliora sunt & utiliora. Ex quibus satis elligere possumus quod cibus bonis & delectabilibus sit utendum sepe. Reliqua uero tamquam iustiles & nociui pretermittantur.

Capitulum. lvi. ostendit quod reficientia cum contrariis debeant alterari cum fuerint aliquibus excellentis qualitatis: uel complexio assumentis disfraciata.

AD complementum considerationis nostre de ciborum qualitate dicendum est de utilitate temperantiae reficientium quae quidem non modo utilis: uerum etiam ad sanitatis conseruationem necessaria: eo quod quandoque calida uel frigida nimis sint nobis oblata: similiter sicca uel humida quae tamen sic incorrecta perniciabiliter uidentur esse & sepius egrotare facientia ut supra uisum est: cum de prima ciborum qualitate loquimur: quia ob rem ne huiusmodi male uel excellentis qualitatis nobis nocere possint: debemus ea corrigere et temperare cum sibi contrariis. scilicet calida cum frigidis: humida cum siccis & cetera. Secundum quod precepit Auicenna in tertia primi doctrina secunda. c. vii. dicens. Frigidum nutritius sicut cucumer & cucurbita temperetur cum eo quod ei existit contrarium: sicut allea & porra: & si fuerit calidum: cum eo quod est frigidum temperetur: & si opilatiuum fuerit cum eo quod aperiat & euacuet: & cetera. Et infra etiam subiunxit & cui res dulces nocent

acetosa bibat: cui uero acetosum nocet rem dulcem post ipsum comedat: idem quoque in Canticorum parte secunda textu comenti. xviii. scripsit. Cibi sunt permiscendi. scilicet humidi cum siccis: dulces cum acetosis: frigidi cum calidis & cetera. Cuius haec est series. Est autem humidum & lubricum stiptico imponendum. Estque sapor dulcis acetoso uniendus: & siccum cum humido rectum: & frigidum cum calido & contrario: quod si timeatur defecatio oleaginosi uel eius quod est male digestionis ratione pinguedinis addatur sal eis aut aliquid acutum nam haec iuuat ad subtiliandum quod etiam uoluit Rasis in. xxv. continetis. c. i. cum ait Et si coactus dederis alicui nutrimentum inconueniens misce cum eo aliquid conueniens ad remouendum nocumetum ipsius in modo quantitatatis ipsius & cetera. Hoc etiam sensisse uidetur Isaac in uniuersalibus dietis. c. xiii. dicens. Caro quae calida fuerit in sui complexione cum uua acerbata & acetosum pomum citrini. scilicet arantii aut limonis uel maligranati & ramis portulace aptetur. Si uero accipietis naturam sicca fuerit cum aceto et cucurbitae succo: et succo cucumertis & citrolorem & lactucarum suum calorem temperantium & cetera. Hoc igitur obseruet preceptum considerata substantia & qualitate ciborum in seipsa cum temperato corpori uel satis bene complexio: ut exhibetur. Non minusque obseruandum est id quod diximus ex parte susipientium iuxta sententiam Galeni in libro de euchimia & cachochimia sic scribetis. Sanati uerum dietarum nemo scitor erit finaliter nisi cognoscat corporum naturas: quibus haec adducuntur. Quaedam enim densa sunt & difficile transpirabilia a quibusdam uero rara & de facili euacuabilia & indigent ut palam est cibo humidiori priora: sicciori uero secunda. Et illa quidem grossiori: illa autem subtiliori: & illa quae pauciori: illa uero ampliori ita autem & quaecumque melancolicum habent sanguinem humidis & calidis complexione indigent cibis: sicut & quaecumque colericum humidis & frigidis: similiter autem & quaecumque sunt flegmatici calidis & siccis: quaecumque uero sanguinem benignum aggregant ampliore paucioribus quidem cibis indigent: apparetem autem nullam habentibus uirtutem minime sed consistenter in medio & cetera. Quod clarius inuit in libro de dissolutione continua cum ait. Itaque oportet quando dominas est secundum corpus sanguis mundus quod administrantur cibi aequales in quantitate temperanti in naturis suis & quando est flegma dominans oportet ut sint cibi calefacientes & exiccantes & nutritiui cum his quae addunt in caliditate & consumant humiditatem & quando ei fuerit dominans colera oportet quod nutriatur cum his quae extinguunt ipsam & addunt in humiditatem & quando ei nigra colera dominatur oportet ut nutriatur cibis calidis & humidis: & cum corpus est spissum tarde dissolutionis: oportet ut nutriatur cibis paucis & subtilibus humidis quia paucum est quod dissoluitur de corpore: & quando corpus fuerit rarum: oportet ut nutritiui cibis multis grossis siccis &

uiscosis propter multitudinem eius quod dissoluif
de corpore & hoc regimē est cōueniēs de necessitate
nisi sit i aliquo corporis mēbroz lesio & cetera hanc
ipse. Et ideo temperanda sunt reficiētia ut dixim⁹ al
tera iam dictage duarum ratioe quare & cetera.

Capitulū. lvi. ostēdit quare debeat esse refectionis q̄
titas & quare nocumēta proueniāt ex supflua.

Visa substantia & qualitate reficientium de
quantitate ipsorum uolumus in presen
tium dicere cum pauciores homines si
excessiua fuerit: q̄ qualitas ipsa nō interi
mat: aut saltem ad perniciosas egritudines non pdu
cat dicente Ecclesia. in. c. xxxvii. propter crapulam
multi obierūt. qui autē abstīnēs ē adiciet uitam quod
sensit Auicē. in tertia primi doctrina secūda. c. vii. di
cēs. Vehemēs replectio in qualibet dispositione est
pernecabilis siue ex comestioe sit siue ex potu: quot
nanq̄ homines superflue se repleuerunt & suffocati
interiere: & infra: Nihil ē deterius q̄ fastidiū. s. se
quēs replectioe & proprie cum fuerit fastidium ex
malis nutriētibus: propterea quod cum fastidiū pro
uenierit ex grossis nutrientibus hereditare faciet iun
cturatum dolores: et renum & disīam: & podagrā
& splenis & epatis grossitiem & flegmaticas egrī
tudines & melancolicas quod fastidium si ex subti
liantibus acciderit nutrientibus proueniēt ex ipso
febres acutae & erraticae & malignae & apostemata
mala acuta & cetera. Hoc etiam sensit Gal. in secūdo
de accidenti & morbo. c. iii. dicēs. Sicut causa frigi
di morbi plenitudo potus: sic nimia habūdantia ci
bi: licet enim corporis sit nutritiuus & ipsi cōueni
ens causa tamē est frigidorum morborum & in li
bro de dissolutione continua sic ē ait. Obseruan
da est ciboz mensura: ita ut sint in mensura uirtu
tis digestiū quia & si ē cibus in seipso bonus et cor
pori cōueniens & est uirtutem digestiuam debilitās
quātitate sua generatur ex ipso nutrimentum malū
quod diuerforum morborum est occasio & praci
pue frigidorum ut dictum est. Modū autem & prī
cipium causandi tales ifirmitates posuit Auicēna. in
canticis textu comenti. clxxxiii. dicēs. Vehemens sa
turitas & crapula calore suffocat & extinguit: quē
admodū excedens olei q̄titas extinguit flāmā lā
padis donec ipsam omnino suffocet: inquit Auer
rois in eius comēto & propterea dicendum est cum
Apostolo. Fratres sobrii estote et cetera. Et similiter cū
principe in tertia primi doc. & c. ubi supra sic feri
bente. Ex cibo nullus est ita replendus ut non sit ibi
locus superfluus: sed ab eo ē remouēdus reliquiis de
siderii adhuc in anima remanētibus: hanc enim famis
reliquiā post horā unā destruūt: quoniam nulla ē
deterior comestio q̄ quare stomachi grauitatē facit
ut idē ait ibi: sed parū infra quare fuit sentētia Age.

in pria pblēatū pblēate. xxxvii. dicētis. Sanū est a
cibo subtrahere: et causā subiūgit dicēs: Quia egritu
dinis cā ē multitudo superfluitatis hanc autē sit quoti
ens nutrimenti superhabūdantia fuerit: & i eius comē
to Padubanēsis noster sic inquit. Huius uero excel
sus superfluitatū causatur quocūq̄ modo nutrimen
tū superhabūdauit ita quod natura ipso nō indi
gens non digerit: neq̄ postea cōuertit: sed indigestū
permanēs cōuertit in superfluitates quare demū mo
dica occasione cōmote mouētur ad putrefactionē
causantes egritudinē hanc ipse: Et ppterā dixit Rasis
i. xxv. cōtinētis. c. i. Quod facietates nauseatiuas in
aliquo tēpore sequūtur accidētia huiusmodi. s. infla
tio. cōpūctō: solutio uētris. uauēsa: defect⁹ appetit⁹
cibi: aut exercitio eius: rēssio corporis: grossa mens:
negligentia: ponderositas: capitis & aurīū dolor &
stomachi angustia ipeditus: itellect⁹: calamitas me
lancolia: colica uitiū splenis: epatis: & articulorum
corpus laxum & febris: Et infra etiā dixit de maiori
bus causis habētibus uim in corruptione sanguinis
sunt: facietates nauseatiuæ illate frequēter quare quoti
ens fiunt de nutrimentis malis: peiores sunt: & si fue
rit de grossis generāt morbos grossos: & si de subtili
b⁹ morbos calidos. Quā obrē p utile nimis ē cōsiliū
surgere a mensa cum aliqua sanus pericula adhuc
remāserit & praci pue obseruandum ab habentibus
frigidum stomachum: qui longe plus appetit q̄ be
ne digerere possit teste Gal. in secūdo Tegni textu
comēti. cxiii. sic dicētis. Frigid⁹ natura uēter appete
re quidem bonus: digerere uero nō bonus: & maxie
quicūq̄ difficile mutabiles & frigidi ciborum fuerint
acefcunt enim huiusmodi cito in ipso & cetera. Quē
rextum sic glosant Hali. & ceteri ipsum exponētes
Quod frigidus stōachus pl⁹ appetit q̄ digerat & ce
tera. In habentibus uero stomachū ualde calidum op
positum est faciendū. s. quod aliquid ultra uires defi
derii est accipiendum: quia calidior natura uēter di
gerit quidem melius q̄ appetat ut dixit Gal. ubi in
pra: perpauci tamē huiusmodi uentrem habentes re
periuntur plurimi autem frigidū: et propterea tanq̄
uniuersalē regulā fecit plus cū ait. Sanū quidem est a
cibo subtrahere & cetera.

Capitulum. lvi. declarat. quare sit competēs relectō
nis mēfura unicuiq̄ propria & quotiens sit come
dēdū in die & quando plus & quādo minus.

Cum ciborum & potuum non parua sit
habentia sollicitudo in robur uirtutis ut
quantitate cōmoderati & qualitibus
diligētissimi sint ut inquit Gal. in. vi. Te
rapētica. c. de tali ciborum mensura dicendum ē iu
dicauimus cum ipsa ad salutem corporis sit maxie
necessaria Hanc autem cōmoderata quantitas quare
sit in unoquoq̄ hominum nec lingua proferri nec
diii

calamo scribi potest: sed sola experientia quæ magi
stra sit uirtutis: ut dixit Gal. in secundo de alimentis. c.
x. Est illa quæ debet hanc comoderatam quantitatem i
uenire & ipsam unumquemque docere. Scire igitur debet
unusquisque quod interio quantitatis in cibariis est ut nu
quam grauet uentrem licet difficile sit hoc tale: & fortas
sis impossibile in ualido uentre custodiri penitus ut
inquit Gal. in primo Terapeutice. c. vi. A quo supis
se uidet Princeps in primi doctrina secunda. c. vii. cum
ait. Cibi quidem mensuratio existit secundum usum &
uirtutem & ut mensura eius in eo qui sane est uirtutis
sit talis cum ipsum recipit quod ei grauitatem non affe
rat: neque natet: & non accidat ex eo nausea: neque cani
nū desiderium: neque casus: neque ingenii pigritia: neque i
somnia: neque ipsius sapor in rutibus post tempus
reperiatur & cetera. Aduertendum est igitur quod cum ali
quod predictorum affuerit preassumptam ciborum
quantitate ostendet comensurata non fuisse: & ideo consi
lio eiusdem Auicennae. uti debet dicentis ubi supra. Quod
si aliqua die superuenerit grauitas ex cibo precome
sto uel aliquod predictorum. scilicet sequenti die famelicus ma
neat & somno utatur plixiore: quod si somnus ei non ad
uenerit multo utatur incessu suauiter et continuo in quo
non sit quies & cetera. Deinceps autem sibi cauere de
bet a tanta ciborum quantitate ne aggritudines & noci
menta quæ in precedenti. c. diximus incurrat: De men
sura autem numeri refectiois in die naturali scien
dum quod consuetudo est maxime obseruanda cum sit al
tera natura testibus Hipocrate Ag. Gal. & Auerro
in plerisque locis licet Auerrois ipse in. vi. colliget in. c.
de regimine corporis temperati in fine sic dicat. Noui
medici sentiunt quod conuenientia tempora comedendi
temperatis complexionibus sunt: ut tribus uicibus
refectio duobus celebretur diebus & isti mihi uide
tur ueritati magis appropinquare: & etiam admira
bilis Auenzoar huic assentire uidetur hæc ipse: Cu
ius dicti fundamentum & rationem posuit in parte secu
da canticorum comento. xii. dicentis. Quod secundum quod
dam opinati sunt actus digestionis tertie non perfici
tur nisi in decima octaua hora: constat autem quod lau
dabilior modus reficiendi est: cum reficitur quis iam
perfecta digestionem cibi preassumpti quod etiam uide
tur uoluisse Auicenna. in textu preallegati comento: & in
tertia primi cum ait. Ex uicibus faciantis comestionis
est ut homo una die semel & altera bis: mane. scilicet &
uespere comedat & subdit. Verum tamen in hoc usus
multum est considerandus: quoniam ille qui bis in die co
medere consueuit si semel comedit debilitabitur & las
cabitur eius uirtus & prosequitur: Sed qui digerere
di debilitatem habet: bis comedere debet: & raro se
mel comedat in die: & qui semel in die comedere con
sueuit: si ad bis comedendum redibit accidet ei de
bilitas & pigritia & lassitas & cetera. Quæ sunt senten
tia Rasis in. xxv. continentis. c. i. dicentis. Nemo de

bet mutare consuetudinem in numero temporum come
stionum: quoniam qui est usus comedere bis in die: si
semel in die sumit cibum debilitabitur ualde & lassus
erit corpus eius: rubefiet urina: & suspendetur eius
uiscera & qui usus est comedere semel in die: si bis su
mit cibum suum: ille cibis ponderosus erit super sto
machum ipsius: quia stomachus consueuit digerere
cibum semel & non bis: & infra dixit auctoritate Ru
si habes quoque corpulentum corpus & lene semel co
medat in dimidio diei: sed habes corpus macilentum
comedat bis in die leuiter in prandio & in cena ha
būdāter quæ omnia dicta sunt etiam per Gal. in li
bro de dissolutione continua sic scribentem Antiqui pre
ferant cenam prandio precipientes quod sumeret pl
in cena propter aggregationem caloris in interiora
corporis frigiditate noctis & cetera. Et post aliquid sub
dit de horis comestionis dicens. Et consuetudo in eis
addit partem magnam quoniam qui consueuit pran
dere & remouetur ab eo & est contentus: cena magni
ficat nocumentum cibi & qui consueuit sumere ci
bum in aliqua hora determinata & mutatur ad ali
am præter istam horam declarabitur sibi hæc pmu
tatio nocua & cetera. Multa quoque alia dixit de con
suetudine huiusmodi horarum quæ omnino debet
obseruari etiam si mala fuerit & iam est antiquata
& supermutari debet non nisi paulatim. Conclu
damus igitur quod usus est obseruandus dicentes cum
Hipocrate in primo afforismorum afforismo. xvii
sic scribente. Quibus semel aut bis: aut amplius: aut mi
nus: aut secundum partem dandum est aliquid: tem
pori & horæ & regioni & consuetudini: quare & cetera.

Capitulum. lx. ostendit quod diuersa cibaria in una refec
tione non sunt assumenda: declarans nocumenta quæ pro
ueniunt ex ipsa diuersa.

Quam plures semper uiuere desiderantium
quæ diximus in precedenti. c. conantur ad
unquem obseruare: peccant tamen in mul
tiplici reficientium diuersitate non consi
derantes eius nocumenta & in hunc errorem potes
tes omnes fere non solum sepe: sed semper & quot
tidie solent incidere & ob hanc causam multotiens
infirmantur: quoniam huiusmodi pluralitas & cibo
rum & potuum diuersitas non solum non digerit
sed in stomacho ut in pluribus corrumpitur: & in pra
uos et pernecantes humores conuertit consueuit: corru
ptio autem digestionis est mater aggritudinum & ori
go eronicarum infirmitatum ut dixit Auicenna in xiii
tertiū Tractatu tertio capitulo secundo. Quod con
siderans sapientissimus Salomon in fine trigesi
mo septimo capituli Ecclesiastici sic consulit dicens.
Noli auidus esse in omni epulatione & non te effu
das super omnem escam: in multis enim escis erit
infirmas. Vnde orati^o Nempe in marcescunt epula

sine fine petite: propter hoc quoque exclamat lucanus in.iiii. dicens O prodiga rerum luxuries pario nunquam gaudere paratu. Et quesitoge terra pelagoque ciborum. Ambiciosa fames & lauta gloria mensae Discite quae paruo liceat producere uitam. Et quantum natura petat & cetera. Quae quoque fuit medicorum sententia. Dixit enim gal. in.iii. regiminis acutorum comento. xxxvii. Quod diuersitas rerum quae comeduntur & proprie quando non sunt similes in uirtutibus suis facit stomacho in quietudine. Et in. v. de regimine sanitatis idem sensisse uidetur cum ait. Non debemus nociuis utile miscere cum possumus ipso uti solo. Et in libro primo de iuuantis membris. c. iiii. circa principium sic inquit. Res compositae ex multis rebus sunt uelocioris corruptionis quam res compositae ex paucis: A quo sumpsit Rasis in. xxv. continentis. c. dicens. Tempus comestionis non debet esse longum & tardum ualde multiplicatis modis cibariorum in eo: cum primum cibarium sit diuersum alteri in digestionem dato in fine & graue fiat super stomachum & cetera. Et Princeps in tertia primi doc. ii. c. vii. hos immitatus sic ait. Nihil deterius est quam diuersa nutrimenta simul adiungere: & post in comedendo tempus prolongare: quoniam cum postremum nutriendum aduenit primum iam incepit digeri. Nutrientis ergo partes in digerendo non assimilantur. Et infra dixit iterum. Cibaria diuersa a duabus impediunt partibus una earum est propter diuersitatem eorum in digerendo. Et quoniam quod ex eis est digestum ei admiscetur quod non est digestum. Et secunda quoniam aliquis plus potest comedere ex uno cibario quam ex alio. In tempore enim antiquo qui exercitabantur iam fugerunt ab hoc: contenti enim erant solius carnis comestione in mane: & solius panis in cena haec ipse. Sint igitur simplices aut pro paucis & non diuersi cibi in genere & in specie ut bene digeri possint: & inuicem se non impediant quemadmodum in diuitum conuiuio solet esse in quibus ualde diuersi existunt cibi: ut carnes plurimum animalium & diuersimode preparatae quae specie tantum differre dici possint post quas quandoque pisces lacticia: fructus: & postremo confectiones admiscetur in sui corporis quam citissimum interitum: quare & cetera.

Capitulum. lxi. ostendit quis ordo in diuersorum reficientium assumptione sit obseruandus & qui cibi ante ponendi sunt & qui postponendi.

Cum nollint potentes quod diximus de omissione diuersitatis ciborum ullis persuasionibus uel rationibus obseruare. Cum eis uideretur quod non solum nobilitatem sed diuitias ipsas amisissent & eo magis propter hostitates quae ad eorum domos non raro solent peruenire Ideo dicendum est in hoc. c. quod si omnino uolunt ciborum diuersitatem in eorum mensis habere: ordinem tamen debitum non aspernant: qui & si omne non

tollat nocuentum diuersitatis. Inuit tamen plurimum sicut si negligatur facile ad aggritudines perducit ut uisum est Hipotetici in libro de sarmatiis scribenti. Vane & negligenter traditi cibi perturbant homines & eos agrotare faciunt. Talis igitur ordo est obseruandus quod si cibi lubrici subtilis & cito penetrabiles & facile digestibiles: similiter & cachochimi ut fructus aquosi & cetera. Talia grossis & durioris digestionis reficientibus anteponantur. Et hoc fiat ne inuicem corrumpantur dicente Isaac in de uniuersalibus dietis. c. ii. Oportet a cibis incipi leuioribus & ad digerendum facilioribus postea crudioribus & tardioribus dietare: ut cum descendit subtilis digeratur: & non offendantur & non sit a quo retineatur. Cuius quidem rationem in eodem capitulo assignauit dicens Cibus corrumpitur cum accipitur ab initio grossus & ad digerendum tardus: post autem subdit: subtilior & digestionem facilis. qui ex leuitate sui cito digestus & exire incipiens a grauiori egredi prohibetur remanet ergo aliquam diu & mutatur in fumositatem & generantur colera in stomachis calidis: uel mutatur in acetositatem & putredinem quibus stomachus est frigidus. Et propterea in capitulo. xx. libri eiusdem inquit. Concordati sunt antiqui in hoc quod cibaria quae uelociter sunt descendunt: facile uenas penetrantia ante cibum primo sunt danda quae autem ad hoc tarda postrema. Cibus enim facile digerendus si extremus accipiat & digeratur & exire festinus sit repugnat sibi grauis anterior cibus & exire non permittitur. Cum autem exire non possit inatatur: & a calore grossi cibi calefit & ebulliens uelociter corrumpitur. Et ideo postea concludit quod propter hoc molles cibi & liquidi ante duros sunt accipiendi. Hoc etiam uoluit Rasis in. xxv. continentis. c. i. & Auicenna in. iii. i. doc. ii. c. vi. cum ait. Nutrimenta ordinem in sui receptione debent habere in quo sanitatis conseruator sollicitus esse debet: ne illud quod subtile est & quod cito digeritur post forte nutriendum quod sit eo durius in cibo sumat: quia prius digerit quam ipsum & super illud nabit non habens uiam quam penetret: putrescit ergo & corrumpitur & corrumpet illud quod ei admiscebitur & cetera. Fuit quoque haec gal. sententia in primo terapetice. c. vi. dicentis. Suscipiendus est inbecillus cibus primus ut & digestus sit cito & subeat eius superfluitas. Et uacuo & puro uentri secundus cibus detur. Et in secundo de Alimentis capitulo. x. ait. Vtile est scire eoque quae ad secessum incitant eduliorum quoniam postea quidem oportet sumere quae tardi secessus: omnium autem prima quae permeant quidem celeriter corrumpebantur autem si tardauerint in uentre. Et in capitulo. xviii. eiusdem ii. sic etiam inquit. Meminisse oportet huius quod est commune in omnibus quaecumque cachochimia humida & lubrica & facile subire potentia quod comedere oportet ipsa priora aliis sicut enim ipsa celeriter subeunt & illis uiam faciunt: ultimo autem sumpta simul corrumpunt & alia clarius quoque hoc dixit

in libro de dissolutione continua his uerbis. Debe-
mus premittere ex cibariis quæ oportet premittere
& postponere que oportet postponere quia enim
aliqui aggregat homo cibos lenientes corpus in una
comestione & cibos stipticantes ipsum. Quod si præ-
misit lenitiuū & secuti sunt ei alii leuiter descendunt
post digestionem cibi. Sed quando premisit stipti-
cum & secutus est leniens non descendit sed corrup-
pitur totum. Et hoc ideo quia lenitiuus seperatur
inter stomachū & inter descensum cibi stiptici & re-
manet in stomacho post digestionem suam corrup-
pitur & corrumpit corruptione sua cibum alium.
Sed quando est cibus leniens ante stipticū: leniens descen-
dit post digestionem suā & stipticū leniē per uias descen-
dit. Et ideo si aggregat aliqui in comestione una cibos
uelocis digestionis & alios dure & tarde digestionis
preponat cibos dure & tarde digestionis in fundū
stomachi: propterea quia fundus stomachi est cali-
dior & potētiō super digestionem propter multitu-
dinem cōpactionis eius: quæ est in eo de partibus car-
nis. Et superius stomachi est neruosum frigidū de-
bilis digestiōis & cetera hæc ipse. Quæ quidē sane in-
telligenda sunt. scilicet quando cibus facilis digestionis
& cibus difficilis digestionis nō multum in hoc di-
uersificarentur. Quando tamen ualde forent diuer-
si ut communiter accidit ut carnes & caseus procul
dubio carnes preponi debēt & caseus postponi: cū
longe difficiliōis digestiōis sit caseus ut patet ne car-
nibus digestiuis & pernicare non potētib⁹ corruptum
pantur & cetera ut ipse Gal. Isaac Auicē. & oēs cōue-
nere. Tutius tamen esse uidet⁹ propter difficultatem
cognoscendi certissime huiusmodi mensuram & quā-
titatem grossis & subtilibus simul in una mensa non
uti: quoniam & si subtilia in fundo stomachi & post
ea reponantur grossa aliquod tamen inde prouenit
nocumētū dicēte Auicē. in.iii. pmi. c. sepius allegato
quod sanitatis cōseruator nō pmo comedere dēt cibum
labilē ita ut post ipsum cibū fortem & durū sumat
quoniā cū ipso. scilicet subtili labetur cū ad intestina pene-
trabit eo. scilicet grosso nō dū tā integre digesto quātū debe-
bat & cetera. Ex quibus satis patet quod nil secutus est quod
diuersitatē ciborū dimittere ut omnis suspitio cor-
ruptionis nutrientiū auferatur. Et sanitas cū pauci-
tate & simplicitate conseruetur: & cetera.

Capitulū. lxii. ostendit qui cibi eligendi sint ad sani-
tatis conseruationē quātū est ex pte corū.

Quia posset mihi quispiam dicere prohi-
buisse in precedētib⁹ quādā reficientia
ratione substantiæ: quādā ratione qualita-
tis alia ratione saporis. Et nōnulla pp
multitudine diuersitatem & indebitū ordinē. Quæ
igitur cibaria dicis nobis conuenire. Cui responde-
bim⁹ dicētes. Quod illi sunt p̄ceteris eligendi q̄ bo-
nū & laudabilem sanguinē solent generare & qui

sunt delectabiles ut supra diximus. Et qui cōplexio-
ni: consuetudini: exercitio & temporibus anni pro-
portionant⁹: dūmodo in sua cōuenienti hora: quan-
titate & ordine recipiant⁹. Quæ admodū pro par-
te uisum est in superioribus & pro parte in sequen-
tibus dicendū. Qui autem cibi sint boni sanguinis
generatiui quod pre aliis eligendi ratione sui in hoc. c.
manifestabimus ut ceteris consentientibus tā modo
ipsi assumitur. Dicamus igit⁹ cū Auicē in.ii.i. doc.
ii. c. xv. Quod cibi quoque natura uicinior substantiæ
sanguinis sunt: sicut: uinū: ouorū: uitelli: & aqua: car-
nes & panis etiam & caro licet sint parū per longiora
Nutrientia uero medicinalia sunt ab hoc longin-
qua in tertia autem primi doc. secunda capitulo. vii.
dixit. Oportet ut cibus sit talis qualis sunt carnes &
proprie sicut carnes edorum & uitulorum lacten-
tium paruorum: & agnorum annualium & triticū
ab extraneis rebus purgatum. Quod ex melle sana
fuerit collectum & cui nullum accidit nocumentum
Et res dulcis conuenientis complexionis & uinum
bonum odorem bonum habens & cetera. Hæc enim
pro sanis & mediocriter laborantibus magnæ con-
ueniē uidet⁹ sic q̄. pmi. loco dixerat debilib⁹. Quod
etiā uoluit gal. in libro de euehemia cū ait. Inculpa-
bilissima cibaria sunt quæ sunt inter subtilia
& ingrossantia qualia sunt optimi panum & car-
nes gallinarum & fasianorum & perdicum & colū-
barum & turturum & merulorum & paruag: auiū
adhuc autem & petrinorū pisciū & marinorū & ce-
terorū nullū fetorē habentium & cetera. Hi nāq; cibi
& sibi similes generant bonum & laudabilem san-
guinem quo nihil est melius ad sanitatem custodiē-
dam ut inquit Isaac in uniuersalibus dietis. c. xviii.
Et ut omnia huiusmodi cibaria uno comprehendā-
tur uerbo: dicendum est cū eodem in. c. v. libri pre-
allegati sic scribete. Nullus cibus utilior est in lauda-
bili sanguine generando quod qui perfecte digeritur in
stomacho. Si enim cibus in stomacho bene digera-
tur & in aliis membris similiter quo nihil melius di-
cente Gal. in libro de euehemia preaducto. Cibario-
rū quæ digeruntur magis meliores gignūt humores
nihil enim ad euehiam in omnibus cibariis reperi-
tur equæ bonum sicut digere bene in uentre. Digerū-
tur autē bene cibi bone substantiæ cum bono deside-
rio siue appetitu accepta fuerint. Qui quantū faci-
at ad digestionē declarauit ipse in libro de dissolu-
tiōe cōtinua cū ait. Et appetit⁹ i opere digestiōis ci-
bi ē maior pars quia significat super cōuenientiam
& bonitatem ipsius & quando sunt duo cibi equa-
les in bonitate & est necessitas appetit⁹ de eis ad unū
eorū declinans: cōsētiemus dare rem appetitam pre-
alia quia conuenientior est naturæ sue & leuior ea
in digestionē. Et quando duo cibi sunt & unus eo-
rū est melius altero & necessitas appetitus in eo est
ad peiorē declinans: eligimus cū super meliorē corū
dūmodo non timeamus ex ipso nocumentum plu-

rimū quod eueniat ex ipso. Iuuamentum aut acci-
dit ex eo propter bonum sumere & melius stoma-
chū digerere ipsum hac ipse. Utendum est igitur bo-
nis cibis & cum desiderio assumptis ut bonus san-
guis inde generetur: quia nulli dubium est malum
cibum malū sanguinē generare: teste gal. in secūdo
afforismorum comēto. xxxvi. Humores autem au-
gumentati causae consistūt egritudinū ut idem dixit
in. iii. Tegni textu comenti. clxxxvi. Quare q dicti
sunt eligantur.

Capitulum. lxi. ostendit quod cibi & potus pro-
portionati complexiōi & cōsuetudini sint eligēdi.

Cibi & potus complexionī uniuscuiusq;
cōuenientes sunt: aut quia eam p ut est
cōseruant: aut in meli⁹ reducūt aut quia
appropriati. Et propterea dicimus q si
uolumus presentem sanitatem & complexionem
qualiscūq; fuerit cōseruare sibi: similia sunt eligēda
dicente Gal. in tertio tegni textu comenti. xxxviii.
Oportet ut offeras similia similib⁹: quando ser-
uare uis corporis crasim qualem accepit: cuius qui-
dem ratio ab eodē assignatur. iii. de ingenio sanita-
tis. c. iii. cū inquit. Naturale custodiendū est & con-
firmandū: unde similia sunt semper ei necessaria. Et
in capitulo. viii. eiusdem ait. Naturalia custodire &
regere cum similib⁹ debem⁹: sicut quae extra naturā
cū cōtrariis expellere. Cum igitur nobis intentio du-
plex sit circa sanos: aut custodire corpus sanum: se-
cūdū q oportet & secūdū crasim quā habet: aut
hanc ipsā meliorē facere ut idē ait in. ii. Terapēticae
c. ultio. Si ergo horū primū aggredi uoluerim⁹. Tē-
pata erūt: dāda tēpatis & intēpata diserasiatis: dicēte
Isaac in primo. c. dietarū uniuersalium. Tēperatis
complexionibus cibaria temperata: & etiam omni
mala qualitate carentia: necesse est ut dentur. Si ue-
ro distemperatum fuerit corpus: in tantū cōtempe-
rātiā minui oportet: in quantū eucrasia corrupta
fuerit. Calidiora enī dādo calidiorib⁹: frigidiora fri-
gidiorib⁹: & sicciora siccioribus: hūidiora hūidiori-
bus: ut iussit gal. in. iii. Tegni & i. vi. de regimine sa-
nitatis ubi series eius taliter sonat. Secūdū q̄litem
familiaritates si quidem custodire uolueris comple-
xiones humidis quidem humectantes cibi congrui
siccis uero siccis: si uero subalterare uolueris contra-
rii congrui: propter hoc igitur si corpus distempe-
ratum uoluerit ad meliorem reduci complexionem
contrariis cibis uti debet. Qui tantum a cibo distet
temperato quantū & ipsum ab euerato corpore re-
cesserit ut docuit gal. in. iii. Tegni preallegato cū di-
xit. Si uelis permutare corpus siccū & calidū non
sunt administrāde calide & sicce dietae: sed quae tan-
tum eucrata crasi sunt frigidiores & humidiores q̄
tum natura ei⁹ erat calidior & siccior. Et ideo Prin-
ceps in. iii. i. doc. secūda. c. vii. dicebat q. Melancoli

eus nutriente indiget uehemēter humectante & pa-
rū calefaciente. Coleric⁹ uero eo quod humectat &
infrigidet. Et ille quidē in quo sanguis calid⁹ & bo-
nus: nutrientibus indiget frigidis & pauci nutri-
menti. Et ille in quo sanguis generatur slegmaticus
nutrientibus pauci nutrimenti indiget in quibus ca-
liditas sit & subtilitas: securior enim uia haec est in
corporib⁹ distemperatis uti. f. cōtrariis q̄ sibi simi-
libus ut etiam sensit gal. in secūdo de uirtutib⁹ natu-
ralib⁹. c. viii. dicēs. Propter hoc calida cibaria cali-
dis natura & iuuenescētib⁹ in coleram prompti trā-
mutantur: calido enim calidum appropinquans in
in moderatōrem crasem desistit & ceta. Et in. vi. de
regimine sanitatis etiam inquit. Facilius a similibus
cibis in morbosam discrasiam deueniūt quā. f. a cō-
trariis. Et propterea contrariis est utendū ut etiā de
mente eiusdem dixim⁹ in. c. lvi. ubi uerba ipsi⁹ ano-
tauimus scripta in libro de dissolutione continua.
Sciendū est praeterea quod talis quandoq; proprie-
tas cadit inter complexionēs & cibos aliquos q̄ q
dā. aliquibus sunt conuenientes aliis aut contrarii
ut uoluit Auicē. in. iii. i. c. supius allegato dicēs. Vna
quaq; hominis complexio cibū habet conuenientē
& similē: ad quē mutādū si uoluntas ei affuerit: no-
cūmētū ei faciet & impedimentū. Et subdit. Ex ho-
minibus quoq; est cui aliquod nutrientiū bonorum
& laudabiliū nocet ipsū ergo relinquere est ei conue-
niens: cui concordat Isaac in libro dietarū uniuersa-
liū. c. ii. cū ait. Eūdē cibū quibuscūq; inuenimus con-
trariū quibuscūq; uero non: quibuscūq; stipticū: quī-
busdā solutiū unde Age. qd gal. cōfirmat Quidā
n⁹ inqt carnē uaccinā & similia grossa & ad digerē-
dū tarda bñ digerūt: & citi⁹ q̄ p̄dicū & gallinarum
carnes: & pullorū: seu laudabiliū pisciū. Et q̄ sint hi
declarat Auicē. ubi supra dicēs. Et ē aliq; hoīm i cu-
ius stomacho cib⁹ corrūpit subtilis & q cito digeri
solet. Et fortis qui tarde solet digeri in ipso digerit
& hic qd ē cū⁹ stomach⁹ ē igne⁹ & ex eis ē q huic
existit cōtrari⁹ quorū qsq; scdm suū usum est regen-
dus. Quod nō min⁹ uoluit Rasis i. iii. almasorij. c.
iiii. cū ait. Sūmope ē obseruādū ut cibos sibi cōsue-
tos qsq; accipiat: & totiēs edat quotiēs cōsueuit: nisi
cōsuetudo p̄sa fuit aq̄ oīo gradati pmutari debet.
Et illā nō repēte sed ordinate & paulatī trāscūdo ad
bonā deferere. Et in. xxv. cōtinētis. c. i. dixit etiā au-
toritate gal. i. ii. c. libri primi d epidimia. In hoīb⁹
sunt aliq singulares quib⁹ cibaria aliq sūt cōserētia:
& tñ maiori pti hoīm sūt nocētia: & nociua eis cō-
serūt. Et hoc i hoīm nō pōt bñ cognosci: nisi p expi-
entiā q̄re cognoscei debes morē cuiuslibet: & illū se-
q scdm modū ipsi⁹. Et sic cū eo cōcludēdū ē q con-
suetudo ē obseruāda dūmodo mltū mala nō fuerit
& h fuit Hippocratis snia i. ii. afforismog afforismo
l. dicētis. Ex multo tpe cōsuetū & si fuerint deterio-
ra isuetis min⁹ molestare cōsueuerūt. Si aut pessima
foret cōsuetudo paulatī corrigat ut dictū est: si antē

nō multū mala fuerit potius obseruetur q̄ subito p-
mutetur dicēte eodē i secūdo regiminis acutorū tex-
tu comēti. xx. Facile qdē est cōprehēdi q̄ mala die-
ta cibi & potus quā secundum simile sit securior est
in omni tempore tueri sanitatē q̄ ea quā melior si
in ea mutatio subita fiat. Et ideo dixit Gal. i. iiii. mi-
crotegni. Medici corrigere quidē debent ex multo
studio paulatim transferentes in melius quoniam
non substat natura repentinās mutationes &
cetera.

Capitulum. lxi. ostendit quomodo cibi sint el-
ligendi secūdū qualitatem & fortitudinem exercitii.

C Iborū conueniētia respectu facti uel fa-
ciendi laboris est sumenda & ad illū ta-
liter comparāda ut quale fuerit uel futu-
rū est exercitium & talis sit ipsa dieta &
reficientium qualitas. Qui enim laborauerunt mul-
tum grossiori reficiendi sunt dieta dicente Rasis in
xxv. continentis. c. i. Debes considerare in quātitate
mot⁹ ante cibū facti quare si motus fuerit habūdās
nutrimētū fiat grossū & uiscosū habūdās & tar-
de dissolutionis: & debes sequi dietam ex causā ap-
petenti eam. Tamen si motus fuerit factus ante ci-
bum modicus dietam debes sequi cum paucitate ci-
bi & tenuitate ipsius. Et si motus factus fuerit com-
petens uti debes nutrimentis equalibus in habūdātia
& modo tenuitatis & grossitudinis ipsorum & cetera.
Quā fuit sentētia Gal. in libro de dissolutione cōti-
nua sic scribens. Quando est motus ante cibum
multus: ciba bene non cibis multis grossis: uiscosis:
ad siccitatem declinantibus qui sunt difficilis disso-
lutionis: neq; iungas ei dietam quia parum conue-
nit ei. Et quādo nō est ante cibum motus uel est pau-
cus oportet ut nō sis cōtētus dieta. s. cum paucis ci-
bis & subtilibus: immo adiutorio in purgando cū
medicina solutiua aut cum balneo & cetera. Et post
pauca subiunxit. Et quando motus est conueniens
dabim⁹ cibos tēpatos in subtilitate & grossitie & ce-
tera. Igit⁹ hanc obseruet exercitatio malos quoq; ac cor-
ruptibiles cibos post suum exercitium non debet as-
sumere ut colligitur ex sentētia Principis in tertia
primi dicētis. Quod pisces post laboriosum exerci-
tium non sunt comedendi quia corrumpentur &
corrumpent humores. Quod etiam de aliis pariter
corruptilib⁹ intelligi debet quēadmodum in duo-
bus uerbis preceperat Gal. in primo de regimine sa-
nitatis cum ait. Omnes laboriosi euchimio indigēt
cibo. Via tamen medicīne & propter refrigerium
caliditatis in corpore remanētis post exercitium:
aestatis tempore: pauca fructuum quantitas pote-
rit conuenire atq; concedi ut in libro de euchimia
& cachochimia capitulo ultimo uoluit Gal. dicens
Abstīnēdum est a cachochimis nisi aliquando la-
borantes hora aestatis egeant sanare siccitatem & ca-

lilitatem totius corporis. Idonea enim sunt illo tē-
pore poma: & pruna: & cetera preassumpta. De
citrolo autem & melone & melopopone non mu-
ltū offerendum est: & cetera. Hac pauca de cibis con-
uenientibus post exercitium dicta sufficiant cum &
de hoc aliqua scripta fuerint in capitulo. xxxi. libri
hui⁹. **Q**ui autem cibi cōueniant antequam fiat ex-
ercitium dicamus quod si exercitium forte fuerit ci-
bi grossi sunt accipiendi: & tanto minus grossi: quā-
to suauius fuerit exercitium: sicuti subtiles penitus
quiescentibus sunt conuenientes ut placuit Isaac in
uniuersalib⁹ dietis capitulo primo cum inquit. Nul-
lus phisicus ambigit temperatum cibum iuuenum
alterū esse q̄ seniorum in exercitantibus quoq; & la-
borantibus aliud q̄ in q̄te. Laborātes enim & exer-
citantēs expetunt grossiorem cibum & ad digerē-
dum duriorem atq; ad dissoluendum tardiorē.
Quietis uero & silentibus econtrario dandus est ci-
bus subtilior & ad digerendum uelocior & dissolu-
tioni de membris faciliior. Et in capitulo. xx. eiusdē
libri sic etiam ait. Oportet ut dieta grossa sit secun-
dum exercitium & labores sepe enim fortiter exer-
citati sicut atlete & similes grossissimam & uiscosissi-
mam erunt patientes dietam. Et infra. Soli exerci-
tātes & laborātes cibis grossis indigēt. Hoc quoq;
sensit Auicē, in tertia primi doc. & capitulo septi⁹ al-
legatis cum dixit. Exercitati & multi laboris sunt
magis tollerantes nutrimenta grossa. Et in. iiii. i. capi-
tulo primo sic inquit. Eligimus cibum fortis nu-
trimenti & tardi digestionis propter eum quem cō-
fortare uolumus & exercitiis fortibus preparare &
cetera. Cōcludamus ergo cū Gal. in libro de euchimia
dicēte. Soli illi qui uehementē exercitantur: & uisce-
ra nō habent male a natura facta possibile est in pa-
chichimis & grossis cibariis conuersantes nō ledan-
tur aliorū aut nullus ppter igit⁹ si quis uoluerit for-
titer laborare nō debet oua forbilia aut carnes hedi
lactētis aut pulli iuuenis & similiū māducare sed res
grossiores & ad digerendū duriore & cetera.

Capitulum. lxi. ostendit qui cibi secūdū unūquodq;
tempus anni sint eligendi ad sanitatē.

N Vllus ambigit alterū cibum debere esse
in uere q̄ in autūno. Aliū quoq; in hie-
me q̄ in aestate dixit Isaac in prio. c. die-
tarū uniuersaliū: propterea sciēdū est q̄
in substantia quantitate & qualitate & cetera debent
cibaria secundum anni tempora diuersificari ut uo-
luit Gal. in. i. de alimentis. c. xiii. dicens. Eadem
autem & de regionibus temporibus & consilien-
tiis itelligere oportet secūdū unū quodq; eduliū par-
cētem quidem in autūno a melancolicis cibariis
& exiccantibus eduliis. In hieme autem utētem ca-
lescentibus sicut & secundum astatem humectan-
tibus & infrigidantibus. In uere autem mediā

ente complexionis media uirtutibus alimenta offerendum. Et in libro de dissolutione continua sic etiam dixit. Et quando somnus post cibum multus fuerit oportet quod donemur cibos multos grossos: & hoc conuenit fieri in hieme propter longitudinem noctis & multitudinem somni. Et quando somnus est paucus leuis: subtilibus nutritur sic in estate propter breuitatem noctis & somni paucitatem: & cetera. A quo sumserunt posteriores & Rasis primum quando in .xxv. continentis. c. i. sic scripsit Debes uti nutrimenti habundantibus & grossis in hieme & econuerso in estate & debes nutrire corpora equalia cum nutrimentis equalibus & cetera. Sed egredientia modum naturae cum intensione & contrariis. Similiter Princeps Auicenna in .ii. parte suorum canonicorum accepit ab eo cum sic inquit. Tempore estiuo est cibi quantitas minuenda: estque tunc ad subtilitatem nutrimenti declinandum. Unde uideamus sunt tunc carnes grosse: & utendum est oleribus: & lactis speciebus & piscibus recentibus: hederis & agno mediocriter etatis: & pullis gallinaceis & gallinis: carnibus quoque colubarum & coturnicium: & subdit sunt etiam ex conficientibus tunc saporibus ex coriandro & agresta compositi & similes. Quae autem sit huius causa exprimitur ab Auerrois in commento sic dicente. Hoc quidem fit ratione debilitatis caloris naturalis contingentis corporibus ex dominio calidi extranei super corpora tempore estiuo. Et propter eandem rationem sicut in hieme nutriendum actu calidum est comedendum: sic in estate frigidum: aut parua caliditatis: neque caliditas in hieme: neque frigiditas in estate ad rem perueniat quam substinere non possit ut dixit etiam Auicenna in .iii. primi. c. sepius allegato. Et haec fuit sententia Almasoridis in .iiii. c. iiii. dicentis. Oportet propterea ut in hieme sit cibus actualiter calidus: in estate uero actualiter frigidus. Est tamen abstinendum a cibis calidissimis quales sunt tunc cum ab igne remouentur. Et ab illis qui sunt uehementis frigoris si qui super niuem refrigerantur quibus nullus uti debet: cibo enim super niuem infrigido nullo modo est utendum nisi in tempore magni caloris: & corpore quasi inflammato existente: haec ipse. Nos tamen addimus quod praeter suprascriptas conditiones debet esse iuuenis: carnosus: fortis: fortium uiscerum: & assuetus qui sine lesione rebus adeo infrigidatis uti uoluerit. Aliter enim in colica & alias egritudines facile caderet & forsitan in proprii & naturalis caloris extinctionem cum modicus esset & cetera: ut patet ex his quae in prima .iiii. de aqua frigida & de ipsius exhibitione a principe dicantur. Cibi quoque in nutrimenti quantitate differre debent nam in estate non debet esse tanti & tam grossi nutrimenti sicut illi qui in hieme: dicente Auicenna in .iii. primi. c. vii. doctrina secunda. In hieme quidem cibi pauci nutrimenti non sunt edendi sicut olera: sed nutriendus magis est edendum quod est ex granis & fortis soliditatis. Et in estate contrarium & in parte secunda canonicorum etiam sic ait. In tempore quidem hiemali est utendum contrariis eis

quae retulimus ut obuietur frigiditati ipsi. Vere autem & autumno icedendum est inter aetatem & hiemem. In cuius cometo Auerrois sic inquit. Vere & autumno sunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem congruit tamen regimine exiccatiuum in uere & humectatiuum in autumno: unde fugienda est exiccatio in eodem ut dixit Auicenna ibi. Quae fuit sententia Rasis in .iiii. Almasoridis. c. xxvi. dicentis. Quia autem tempore egritudines malae sunt & pessimae ad ultimum tota intentio sit in corporis humectatione: in hoc enim tempore hoc plus existit necessarium quam etiam in aetate: hoc namque tempus pro sua complexionis malignitate errorem non tollerat regiminis: unde largis non permittit uti cibis: neque dietam despiciere. Quod sensisse uidetur Hippocrates in primo afforismo: afforismo .xviii. dicens. Estate & autumno cibos grauius sime fuerint & cetera. Horum autem ratio est quia autumnus est tempus naturae & humanae uitae contrarium: quoniam calor in eo debilitatur & siccitas fit fortior ut dixit. Princeps in .ii. i. Summa de pulsibus. c. viii. Et propterea est tempus morbiferum ut ait Ager in prima problematum problemate. xxvii. Et ideo in ipso non sunt accipiendi cibi mali aliquo modo propter quid autem in uere regimen exiccatiuum conueniat dicendum est. Quoniam & si ipsum temperatum sit & de se sanissimum & minime mortiferum teste Hippocrate i. iii. afforismo: afforismo .x. Tamen in ipso mouentur egritudines plurimae ut dixit Princeps in .ii. i. & Ager. ubi supra. Et hoc quia sua caliditate & humiditate eliquat humores & si perfluitates congregatas in hieme & permiscet eas sanguini ut Auicenna uoluit in .i. iii. tractatu. iiii. c. xviii. Et propterea concludit i. ii. i. doc. ii. c. vii. Quod nulla res est quae ita tueatur ab egritudinibus ueris sicut slobotomia & inanitio & diminutio comedendi & bibendi: & debilitatio potus inebriantis: bene igitur dictum sit ita quod siccatio in eo utendum sit regimine:

Capitulum .lxvi. Declarat quae hora conueniens sit ad reficiendum corpus tam ex parte corporis quam ex parte diei & temporis anni.

SI cum dicta quae in superioribus capitulis dicta sunt ad unguem obseruarentur hora tamen debita comedendi non obseruata parum quippe ad sanitatis facerent conseruationem. Et propterea de ipsa tamquam de re maxime necessaria ad salutem tuendam dicendum est in presentiarum. Duplex autem est hora comedendi ut dicunt Auctores quarum prima est hora diei artificialis recentior in qua longe melius est comedere quam in aliis partibus diei. Et praesertim in estate dicente Auicenna in tertia primi doc. secunda. c. vii. In estate quidem inelior comedendi hora existit quae est frigidior. Quod etiam sensisse Rasis in .iiii. Almasoridis capitulo. iiii. dicens. Meliores quoque hore ad sumendum cibum sunt hore frigidae quod si hore frigidae esse non possunt mansio-

nes saltem frigide sint. Et in .xxv. continētis. c. primo
Melius tēpus nutritiōis erit frigidū quia calidum
malum est. Et si nutrimentum nō pōt sumi in tem
pore frigidū: sumatur in loco aurore quia caliditas
circūferēs corpus nostrum debilitat digestiōem: &
cetera. Quæ fuit Gal. sentētia in libro de dissolutione
cōtinua sic scribente. Et melior horarū in accipiē
do cibū est hora frigiditatis: propter aggregatiōē
caloris naturalis in interioribus corporis. Sed i ho
ra caliditatis oportet quod dimittatur acceptio cibi
quia caliditas aeris attrahit calorē naturalem ad ex
teriora corporis: & euacuat ab interiorib⁹: & debilitat
calorē interiorib⁹ corporis ad digestiōē. Et pp hoc āti
qui p̄ferebāt cenā prandio: prācipientes quod plus
sumeret in cena propter aggregatiōem caloris in in
teriora corporis frigiditate noctis: & cetera. Vespere
igit⁹ & mane reficiendū est & nō in meridie uel cir
ca ut nōnulli faciunt. Altera autem hora comeden
di obseruāda ex parte corporis est: ut nūquā come
damus nisi cū appetitus māducādi insurrexerit qui
postq̄ aduenerit nō est tardādum amplius qm̄ tunc
est hora comedēdi: ut uoluit princeps loco superius
allegato cum ait. Oportet ne aliquis comedat ni
si post desiderium: neq; in hoc tardetur cum deside
rium ebullierit nisi fuerit mendosum: nam tollera
re famem stomachū replet putridis humorib⁹ quod
uoluit Rasis in .xxv. continētis. c. i. dicens. Ex indi
gentia proluxa stomachus repletur de erugine ma
la. Et infra iterū ait. Non debes remouere tempus
motus appetitus cibi quoniam si tardauerit tūc sup
tio cibi imminēbunt male superfluitates: & inde de
ficiet cibi appetitus: quæ quoq; fuit gal. sententia in
libro de dissolutione continua sic scribentis. Et de
bet esse acceptio cibi in hora motus appetitus prop
terea quod quando mouetur appetitus & non inci
pit accipere cibū attrahit stomachus ex superfluita
tibus corporis: quæ cū intrent stomachum destruiūt
appetitum & corrumpunt cibū quādo admiscetur
ei & cetera. Aquo uidet accepisse Auicē. ubi supra qm̄
sic scripsit. Colera rubea habūdantibus ex tollerā
tia famis accidit in colera rubea ad ipsorum descen
dāt stomachū. Cūq; aliquid comederint ipsorū cor
rumpētur cibi & uolūtatem comedendi amittēt &
cetera. Hanc aut horā nequis decipiatur scimus adue
nisse ut dixit Auicē. loco allegato. Quādo stomac⁹
& superiora intestina a primo nutriēte euacuata fu
erint. Et hoc est quod etiam uolebat Rasis in .iiii.
Almāforis in principio cū inquit. Comedere opor
tet postq̄ cibi prateriti sex inferius descenderit. Et
pars uentris inferior leuis efficitur in qua nulla re
mansit tensio & mot⁹ præcessit conueniens appeti
tū quoq; præualeat & tūc melius indicatur. Et prop
terea dixit idē i .xxv. continētis. c. præducto. Quod
inter prandium & cena debent esse octo hore a prā
dio sexdecim horæ & cetera. Auerrois etiam in .vi.
colliget dixit. Hora cibandi erit cum omnes dige

stiones fuerint celebratæ. Et hi omnes a Gal accepe
re dicente in primo terapētica. c. vi. Tantū rationa
bile est quod prim⁹ cibus certissime totus sit digest⁹
antequam secūsus accipiat⁹: cū quidem rationē
ipse quidem assignauit in loco de dissolutione con
tinua dicens. Assumptio ciborū debet fieri in hora
sua. Et ideo qui accipit cibū secūdū post descēsiōē
primi & secutus fuit somnus sufficiens sit bona di
gestio. Et qui accipit cibū & remanserunt in stoma
cho eius aut in intestinis reliquæ inquantitate ex pri
ori cibo præter digestiōem corrumpitur cibus se
cūsus cum reliquis primi & cetera. Et ab eo princeps
accepit id communiter allegatū quod scripsit in .iii.
primi. f. Quod in corpore est deterius est ut nutriēs
super nutriēs quod non est digestū mittere. Cū eo
i taq; cōcludendum est sic ubi supra scribēte. Omnes
qui sanitatem custodire uolunt nihil comedant nisi
desideriū fuerit certū neq; in hoc tardetur cum ipsū
ebullierit quēadmodū ieiunantes faciūt qm̄ ut dixit
Auerrois in .iii. colliget. Quādo recipit⁹ cib⁹ post ie
iuniū in stomacho & epate permutabitur ad calorē
& siccitatē fortē & inducet stomachū & epat ad eā
dem cōplexiōem & cetera. Et hæc de hora comeden
di dicta sufficiant.

Capitulum .lxvii. ponit condiciones quas debet ha
bere triticum ex quo panis faciens ad sanitatem fie
ri debet.

V I sis uniuersalibus circa refectionē atten
dēdis iam tempus est ut ad particularia
descendamus & ad dicendū de singulis
cibis in specie hodierno tempore usita
tis accedamus a pane prius initiū facientes cum ip
se sit uelut oīum ciborū fundamentū de cuius boni
tate maxime prouidendū est quoniam si malus fue
rit non solū nullū bonū operatur in corpore sed no
cuiusimodū ē. teste Gal. in .v. de regimine sanitatis qd
etiam ex dicto illo principis colligi potest in .iii. pri
mi dicentis. Impedimentū panis cū nō digeritur est
multū & cetera. Ideo uidēdū est quale triticū primū
esse debeat ex quo panis conficiendus est ne hac in
re tā utili taq; necessaria contingat dubitari & quā
uis ex multis aliis panis fiat nos tamē de triticeo tā
quā de perfectiori & humano corpori cōuenientio
ri sermonem faciemus dicentes cū Auerrois in .v. col
liget. Concordati sunt antiqui medici quod melior
ex cibis terre nascentibus hominibus naturalib⁹ hoc
est illis qui stant in .v. climate aut .iiii. sit Triticū ar
tificialiter pparatū: sic enim de eo scripsit Almāfor
in .iii. c. ii. Triticū temperamento est uicinum licet
caliditati parū attineat. Et infra dixit. Triticū homi
nibus quoq; omnibus aliis granis magis cōueniens
& magis ppiū inuenitur. Et sanguis ex eo granis
temperatior existit. Idem etiam sensit Halitabas in
v. Theorice. c. xv. cū ait. Triticū omnib⁹ granis lau

dabilius est: & magis temperantie p̄ximū nisi q̄ ad
 calorem declinat paḡ: ideoq̄ factum est cōueniēti⁹
 omnibus granis & hominum corporibus cōferenti
 us ac laudabilioribus & cetera. Isaac etiā in particu/
 laribus dietis sic ait de ipso. Granum tritici p̄cipuus
 est cibus ad humani corporis nutrimentum & eius
 naturaliter simile complexiōi: & infra iquit. Habet
 granum tritici proprietatem ab omnibus granis
 exceptam q̄ nutritibilis & laudabilis est propter si
 militudinem complexionis nostri corporis quā fuit
 Gal. sentētia in libro dietarum dicentis: Granū fru/
 menti est magis iunatium hominibus omni alio
 grano & illud quod est ex eo clarum: durum: & fir/
 mū: & nō de facili frāgitur ē ualde nutritiuū & me/
 lius & nutritibilis alio & illud quod est diasanum
 & leue cōtrario. Ex q̄b⁹ apparet q̄ has laudes nō
 omne triticū habeat sed tantūmodo illud quod di/
 xit Gal. ubi supra & Isaac in loco allegato ubi infra
 scriptas uoluit habere cōditiones: quarū prima hęc
 est. l. q̄ sit spissum graue & frāgi difficile: caloris ex/
 terius cerei: interius uero albi: sup̄ erescit lucidū & le/
 ne ex cuius substātia & medulla farina exuberat plu/
 rima: cortex autem & furfur nō in multa quantitate
 tale enim triticum maxime facit ad cōfortationem
 mēbroꝝ & ad uires dandas & cetera: teste codē ubi
 supra quod etiā sensit Almasor in libro. iij. c. iij. dicens
 Triticū quod ponderosius inuenit & solidius ma/
 ioris ē nutrimenti: idem etiam uoluit Auerrois in. v.
 colliget et Serapio de auctoritate diascoridis. Meli⁹
 ex frumēto ad sanitatē hominū ē nouum: maturū:
 plenū: cuius calor ē aureus & post hęc speciē est illud
 quod est mediū inter tēpus suę collectiōis & tēpus
 seminationis & ē triū mēsiū: quā fuit Gal. sentētia i
 libro de subtilitate dieta. c. vi. dicens. Est autē & triti/
 coꝝ ipsorū nō parua differētia secūdu species: quod
 cūq̄ enim ipsorum ē ponderosum & densum & xā/
 tum. nutritiuissimum est & pachichimū & uiscosū
 Quodeūq̄ uero leue & rarū & album ecouerſo mi/
 n⁹ nutrit & min⁹ grossū & uiscosū generat hūorem
 Sic ergo quod aridū fuerit & leue & frāgi facile et
 nō lene in superficie: & cui⁹ farina est modica et fur/
 fur multū: nō cōmēdat: quātū ad primā conditionē
 secūda cōditō quā primā causa existit & principiū
 est q̄ triticū in grassa & pingui terra natū sit quoni/
 am tale pingue graue in pondere atq̄ nutritibile ma/
 gis est omni alio: quēadmodū id quod in macra &
 sicca terra nascitur naturaliter & accidentaliter ma/
 cri & siccū sit leueq̄ i pondere minusq̄ nutrit ut pa/
 tet de nato in nitrosa uel salinaria terra & cetera. Eo/
 dem Isaac ubi supra referēte Nec debet etiā natū esse
 in umbrosa uel luculēta terra: quā frigida est humi/
 dāq̄ nature: & multiplicādorū humoris est causa: q̄
 bus granum tumescit tenerascit atq̄ mollescit cui⁹ q̄
 dem interiora frigiditas exterioris aeris perforans
 calorem ipsius naturalem extinguit. Et propter hoc
 medullā minuenda est causa & furfuris augendi. ter

tia conditio ē: q̄ triticum non sit nouū licet Sera/
 pio & Diascorides oppositū sentire uideat: neq̄ ē
 uetustū & longi temporis quoniā uetustū siccū est
 & paḡ nutrit: & ad digerendū est dūge quoniā cū
 accidentalem eius humiditatem aeris calor penitus
 exhauriat naturalem quoq̄ plurimū subtrahat. No/
 uum uero breui⁹ temporis e contra: propter humi/
 ditatem ac uiscositatem terre: humidum est atq̄ ui/
 scosum: densum digeri durum: & inflatum: uento
 sitatem: & rugitū uentris faciens. Et post multa ad
 hęc subiunxit Isaac Tritici recētis & noui nutrimen/
 tum paruum existit & crudum: flegmaticum & infla/
 tum: rugitum & dolorem lateribus cōmouet: & i
 putredinem cito cōuertit: manifestat autem hoc q̄
 uidemus lumbricorum & cucurbitinorum genera/
 tionem: suam quoq̄ superflua ostēdit humiditatem
 hoc. s. q̄ inpinguet uelociter corpus panis factus ex
 eo ut dixit Auicē. in secūdo Canonis. c. cccc. xxvii.
 Sit igit̄ medium in etate quoniā eius hūiditas in/
 ter multam & paucam est media exhausta humidi/
 tate accidentali quam aeris deficcavit calor: propte/
 rea hęc species media laudabilior existit et melior be/
 ne naturam nutrit & cito digerit. quarta & ultima
 cōditio est q̄ triticum mundum esse debet a zinzā/
 nia uel lolio & cicerculis & huiusmodi granis illau/
 dabilibus. Nec aliqua mala sit affectus qualitate di/
 cēte Principe in tertia primi doctrina. secūda. c. vii.
 Oportet ut sanitatis cōseruator studeat diligere tri/
 ticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe
 sana fuerit collectū & cui nullum acciderit nocumē/
 tum & cetera. Auerrois quoq̄ in. v. colliget dixit meli/
 or ceteris est panis factus ex farina tritici in hūc mo/
 dū: ut sit custoditū a malis accidentibus eidē uenire
 potētibus & cetera. Ex tali igitur superius electo triti/
 co graui lucido: cetero: mediocri: sano: paro: fieri de/
 bet farina pro pane sano & cetera.

Cap. lxxviii. ponit cōditiones quas debet habere lau/
 dabilis farina etiā ex electo tritico

Farina tritici quātūcūq̄ optimi nō erit ad
 sanitatem corporis laudāda: nisi debite
 cōditioata perfecta: q̄ mollita: nō autem
 trāsmollita ut plerūq̄ molendinarii face/
 re cōsueuerūt: uolentes q̄ tantū furfuris cōterat quā/
 tū optimā farinā sunt furati inde farina ipsa nigri/
 or reddi & peior: & ad sanitatē minime faciēs pp̄
 plurimā subtilis furfuris quātitatē ei admixtā. Ex q̄
 nō pōt fieri nisi panis furfurace⁹ qui uelociter de sto/
 macho descēdit ut Princeps ait in tertia primi. c. se/
 pius allegato: & in secūdo canonis. c. proprio sic ē
 igt̄ Panis opor⁹ q̄ ē mlti furfuris uelocis ē penetrati/
 onis sed est minoris nutrimenti: & deterioris: & p̄ter
 hoc est durus ad digerendū & doloris & inflatiōis
 generatiuus: & nutrimenti illaudabilis ut dixit Isa/
 ac in uniuersalibus dietis. c. xi. Et in particularib⁹ sic

etiam inquit. Natura corticis tritici calida est & sicca ac colatiua & mudificatiua magis q̄ farina: nutritum tamē eius paruissimū est quinimo pessimū cū panis fursuraceus generet melacoliā teste Auicē. in cantica textu comēti. cxxx. Que fuit Gal. sententia ut refert Rasis in libro. xxi. continētis. c. xxviii. dicētis. Panis habēs multū de fursure nō trahit moram in stomacho & est pauci nutrimenti & in quo est parum de fursure est econtrario. Et infra auctoritate Ruffi etiam sic inquit Panis quāto mundior tāto magis generat humorem: tamen est tardī descensus: Ille uero qui non est bene mundus & multi fursuris generat malum humorem & est ue locis descensus. Et propterea farina debet esse sufficiēt & non superflua mollita ut cortices grossi remaneant & non possint cum cribrant cum farina per setaceū trāsire & inde mūdior & salubrior sit ipsa: dicente Isaac in uniuersalibus dietis. c. allegato Farina pfecte mollita & a fursure et cortice mūdita melior est ad mutandum in stomacho & ad uenas totūq; corpus penetrandum facilius & mēbroge totius corporis nutritibili: quā autem nō bene molitur econtrario. Quod etiam sensit Ruffus ut idem refert in particularibus cum ait. Panis quanto mūdior est tanto plurius est nutrimenti: & durioris egestionis: a quo uidet Princeps accepisse cū dixit in secūdo canōis. c. cccc. lxxvii. Panis de simila nutritibilior est q̄ alius: & eius nutrimentum est melius: sed est tardioris penetrationis: & ab his sumpsit Auerrois in comēto. c. xxvi. cū ait. Sciendū q̄ panis ex simila tritici citioris est digestionis ceteris & tardioris penetrationis: egestionis: & descensus: secūdū Gal. qui pbat ipsum esse cito digestionis ex magna mudificatione & sepeparatione ipsius a fursure: quod quidem omnino est indigestibile Et hoc quidem ē causa tardī descensus ipsius: nam fursur pbat panem uelocitate egressus: & hoc opinati sunt posteriores medici qd panis ex simila compositus difficilis et tarde sit egestionis ex quibus patet qd farina debet esse mūda & debito modo mollita: quā prima erat conditionum ad pfectionē farine requisitae. Secunda autem conditio est qd farina non sit nouē mollita nec etiā iā diu & p longum tempus reseruata: sed media: cū dicat Isaac in particularibus dietis: qd farina quā uicina est mollitiei & uicini temporis calefacit corpus uentremq; constipat: ignea enim naturam ex mollēdini inuolutione adeptā est: unde stomachū calefacit & egestionis humiditatem exiecat Quā uero longinq; est temporis epar calefacit: & a stomacho eiicitur cito. Quā uero medii est temporis prefatarum est media potestati. Talis enim farina munda & ut dictū est mollita: est illa quā comeditur & in complexione est calida & hūda ut dixit Serapio i. c. de maturatiua medicina & fuit sentētia Gal. in quinto de Simplici medicina distinctōne secūda. c. v. Ex tali itaq; farina cū aqua sale & fermento ut dicitur isra

panis est conficiendus ex quibus forma una & complexio resultat quā panis calefacies est in primo gradu ut inquit Haliabasin quinto Theorice. c. xv.

Capitulum. lxxviii. ostēdit quomodo et ex quib; panis laudabilis sit conficiendus.

AD panem sanitatis & conseruationum faciē dū tria maxime necessaria debent obseruari. Quorum primum est ut nullum ptermittat ingredientium quā sunt hæc A qua. s. sal & fermentum in cōpetenti quātitate ut iussit Auerrois in quinto colliget. c. de complexionibus ciborum cū ait. Quando panis cōficitur ponitur de sale conuenienter: & cōficitur cum multa aqua ad hoc ut sit spongiosus: & sit etiam cōpetenter fermentatus: & causa subiunxit dicens. Quia panis azymus est grossus & uiscosus: eodem modo nō est bonus qui est nimis fermentatus: quia trāsmutat ad humores putridos propter calorem extraneū generatum in eo. s. fermento. Et propter hoc quātitas fermenti & salis: debet esse moderata: quoniam panis qui fermenti superfluum salisq; habuit: parum nutrit & non confortat: uirtus enim salis humiditatem eius exiecat: fermentum autem cōmixtionem eius rarificat ut inquit Isaac ubi supra: Ponatur igitur bona quantitas salis & fermenti in pane: sed non superflua dicēte Rasi in tertio Almasoris. c. iii. Panis qui ex tritico fit melior redditur quando multū salis habet & multum fermenti ex quibus bene fermentatus citius digeritur & magis tenuis & subtilior inuenitur quā fuit etiam Gal. sententia in quinto de regimine sanitatis dicentis. Panis conueniens non debet esse sine sale: imo multum salis & fermenti habeat: & coctus sit diligenter & in primo de Alimētis. c. de frumēto sic etiā dixit. Optius panis ad sanitatem homini neq; iuueni: neq; laborati est qui plurimū quidem fermentum habet: & plurimum salis: & plurimum a pistore laboratus & cetera. Si quis autē quereretur ad quid ponitur fermentum in pane. Respondeat Auerrois in quinto colliget dicens Propterea ponitur fermentum in pane: ad hoc ut faciat ipsum spongiosum & ut in eo dominetur aeritas: & sit facilis ad digerendum: propterea quia corpus aeris: leuius est ad permutandum propter suam humiditatem: sicut substantia sicca est dura ad permutandum & digerendum. Et querenti ad quid sal in pane ponitur respondeat Ag. i. xxi. pblemātū probleate. v. dicens. Quia desiccet sal propter quod & saluans inputridi saliti. consumitur enim & desiccatur humidum ab ipso quod putrefit calido: & in pane igitur cōsumitur humidum a sale: & exalat extra propter quod ueteres panes leuiiores sunt calidis frigidi existētes: in nō salitis autem hoc humidum plus existens facit grauiiores ipsos hæc ipse plus In cuius comento paduanensis noster sic ait. Causa huius est quia sal in sui ca

liditate & siccitate habet defecare illa quibus admi-
 scetur: & ideo panes saluti saluantur imputredi nam
 per sal cōsumitur resolutione calidi & defecet hūi-
 dum aqueum quod erat natum putrescere a calido
 Et post multa dixit q̄ in panib⁹ nō salitis humidū
 aqueum cōseruatur in eis intrāspiratum: cum nō sit
 sal mouēs & exiccās illud: reddit ergo eos grauiores
 & ideo falsi pistores panes non saliant neq; deco-
 quūt sufficienter ut ponderi cōstituto: a preside ade-
 quent Ex his ergo quæ dixim⁹. s. ex aqua fermento
 & sale cū farina panis fiat & nō cū oleo uel aliis hu-
 iusmodi quoniam panis sic impastatus cum oleo ē
 malus quia tempore decoctionis comburitur oleū
 & tendit ad sulfurem: testibus Auerroī in quinto col-
 liget & Haliabate in quinto Theorice. c. xv. Hoc igitur
 erat primū requisitū ad panis cōsectionem ut in-
 gredientia iam dicta & non alia in sufficienti pone-
 rentur quātitate. Secundum autem requisitum est ut
 pasta bene malaxet & dometur iuxta præceptū Aui-
 cē in secūdo canonis. c. sepius adducto dicētis. Et cō-
 ficiat massa ipsi⁹ plurimū qđ sit ut panis inde dige-
 stibilior reddat: querente enim Aristotele in. xxi. p/
 blematum problemate. vii. Propter quid massā qui
 dē q̄to utiq; magis cōficiat difficilē diuisibilis sit: pa-
 nis autem facile diuisibilis. Ad quod respondens ip-
 se sic ait Propter id q̄ conficitur uehementius pasta
 & cetera. Et quia series eius est obscura & lōga nimis
 dimittam ipsam & loco eius adducamus comētum
 Petri de abano sic dicētis. Quanto magis pasta con-
 ficitur & cōmassat uiscosior reddit: & cū sufficien-
 ter decoquit ex omni parte humidum consumit &
 aufert: cum ipsum sit debili⁹ & magis euaporari ap-
 tum ppter diuisionem ipsius in partes minimas: q̄-
 re ablato hinc humido a pane reddit amplius fran-
 gibilis: & in plures partes diuisibilis quātuncq; su-
 erit pasta magis ducta & malixata: na tali cōfectio-
 ne adeo in partes paruas humidum redditur dispar-
 titum q̄ inde frangibilis sit panis & digestibilis op-
 time quia trituratione cibi in ore confert ad digestio-
 nem et hoc est quod uoluit Ag. in textu cum inquit
 Oportet enim quod debet digeri diuidi in parua &
 cetera. Tertium cum predictis requisitum & obseruā-
 dum est ut panes non multum parui nec etiam mul-
 tum magni fiant sed mediocres: quoniam dixit Isa-
 ac i. p. d. Quod panis pui et subtilis iteriora ignis p-
 forat & humiditatem medullæ exiccat. Vnde pagē
 nutrit & tarde egredit & uentrē cōstipat et p̄cipue
 si sit uno uel duob⁹ diebus a cōctiōe lōgign⁹. Ma-
 gnus ēt p̄is nō laudat dicēte ipso ubi supra. Quod
 forma panis magna medulla plus habet & corti-
 cem subtiliorem & quia medulla grossa est & uisco-
 sa & humida: unde est inflatiua flegma uiscosum ge-
 nerās propterea pagē nutrit huiusmodi panis & ad-
 digerendum est durus: humiditatem digestionis ex-
 citans & uentrem soluit. Si autem digeratur pluri⁹ ē
 nutriti. Et ideo medie existat quātitatis & medie

erit potestatis & cetera. Cōcludendum est itaq; q̄ pa-
 nis qui predictas non habuerit cōditiones mali sit
 humoris generatiuus dicente Gal. in libro de euchi-
 mia & cachochimia. Panes quicunq; neq; de ferme-
 to: neq; de salib⁹ sufficienter habuerūt: neq; ad pluri-
 mū fuerūt elaborati cachochimiores sūt ualde: cū ui-
 scositate nō pauca participant: quare fiat ut dixim⁹.

Capitulū. lxx. ostendit quomodo coquendus sit pa-
 nis: & quæ sint nocumenta eius cum azimus fuerit
 aut nō coctus ad sufficientiam.

Cum diuersimode panes decoqui consue-
 uerint necessarium mihi uidetur esse scri-
 bēdum de modis illis cum aliqui ipsorū
 non ad sanitatem: sed per maxie ad egrit-
 tudinum faciant generationem: dicamus igitur cum
 Galieno in primo de Alimētis. c. de Tritico sic scri-
 bente. Panes super cratem assati: aut per calidum ci-
 nerem: aut ignis texta sicut cibāo utētes prauī om-
 nes sunt & irregulariter dispositi: similiter uero & q̄
 extra ipsorum superassati sunt & in profundo sunt
 erudi subcineriti nominati ab eo q̄ coquuntur sub ci-
 neribus sepulti quibus addit & cinis prauitatē: om-
 nium panum sunt pessimi: a quo sumpsit Isaac in p-
 ticularibus dietis cum ait: Panis sub testis coctus pe-
 ior est quia focus tantum in una parte operatur: al-
 tera uero grossa & uiscosa permanet: & ideo ad di-
 gerendum durus est. Si ergo comedatur post multū
 tempus inflationem & dolorem lateris generat: pe-
 ior autem omnib⁹ ē qui subtus carbones uel cineres
 coctus existit qui uelociter deficcet extrinsecus: in-
 trinsecus uero grossus remanet & uiscosus & multū
 cineris & terre ei admisceat: maxime autem si ligna
 mollia fuerint & cito incendant: unde inflationes
 mēbroge & grauitates & uisus obscuritates huius-
 modi panes faciunt quam: ob rem dicendum est cū
 Auicē in. xiii. tertii. c. xxviii. Quod panis in fumo
 coqui debet nec etiā sit quomodocūq; sed cū igne
 cōmensurato super excellens enī cibani calor uitu-
 perat ab Isaac ubi supra decente. Magnus focus de-
 ficcet & indurat exteriora panis: mica uero non be-
 ne cocta remanet: quia cortex uelociter indurat⁹ nō
 permittit focū penetrare ad interiora inde duab⁹ de-
 causis est illaudandus uel quia cortex est durus. Et i-
 de nō nutrit interiora ut feruore incensus: uel quia
 grossa est & uiscosa mica: & ita utrūq; indigestiū
 & diuersoge malorum humorū generatiuum. duri-
 ties enī corticis & intētio suis siccissimū sanguinem
 parit & cōstipat uentrem: uiscositas uero & grossi-
 ties micæ humores crudos & flegmaticos faciūt &
 solutiones uētris adiunāt & cetera. Quod sēsit Halia-
 bas i quinto Theorice. c. xv. cum inqt: Laudabilior
 omnib⁹ panis est cuius farina optime pistata est: &
 in quo salis oportuna proicitur quātitas beneq; fer-
 metatus est & in camino coquit māsueti ignis tem-

pati & nō nimium calidi quo exteriora panis urat: in
terioribus indigestis crudisq; remanentibus & cetera.
Et fuit Gal. sententia in primo de Alimētis. c. pal/
legato dicētis. Optimi panum p digestionē sunt g
maxime fermentati & qui assatiōem habuerūt a com/
mēsurato igne in clibano: quoniam amplior quidē
ignis mox in prima applicatiōe exteriorem superfi/
ciem adurens obstrachizat: & accidit secundū abo/
prauū fieri panē crudū qdē & imperfectū intus ha/
bētē & cetera. Sic ergo tēperato & sufficiētī calore
clibani uel furni panis coqui debet & non debili ul/
remisso: quoniam ut Isaac iquit ubi supra. Debilitas so/
ci ex defectione sui penetrare interiora panis pigre
scit. Vnde diutius habet imorari: si enī anteq; coctus
sit extraxeris eū: uiscosus erit & fortis digeri. Exer/
citantibus tamen necessariis: & si usq; quo coquat/
dimisieris: siccus & durus erit digestionī & stipticus
superius etiam dixit q; panis non bene coctus uisco/
sitate creat & grossitiem: unde durior & tardi/
or ad digerendū propter hoc aptus est exercitanti/
bus. s. forti & laborioso exercitō: in qbus habūdātia
caloris existit causa fortitudinis digestionis qdē etiā
uoluit Princeps i secūdo canonis. c. ccccclxxvii. cū di/
xit. Ille panis qui nō decoquit bene est plurimi nutri/
menti: & similiter panum habens fermenti: sed eius
nutrimentum opilat nisi illos qui plurimi sunt exer/
citiū: & subdit & panis de patella est huius generis:
eius nāq; pars interior raro decoquit bene. Et pro/
pterea cōcludendū est: q; quietis & delicatis & quo/
rum uirt^{us} deficit sicut senibus & ex egritudine resur/
gētib^{us}: panis predict^{us}. s. nō bene coct^{us} cōueniat mi/
nime: sed tantū ille qui coct^{us} est a tēperato loco qui
totū corp^{us} panis equaliter pforat. Vnde perfecte &
secūdū q; oportet coq; ut ait Isaac ubi supra. Qui
autem azim^{us} fuerit & nō sufficienter coct^{us} a predic/
tis quiescētibus est fugiend^{us} sicut & qui iā dict^{us} est p/
pterea q; in ipsis dura digerit^{ur} tardeq; de stomacho
descendit & in uētre dolorē efficit: & in epate opila/
tionem atq; in renibus lapidem creat ut dixit Halia/
bas in quinto Theorice. c. xv. Et Rasis in tertio Al/
māforis. c. iiii. Et in primo suoz afforismōz cū ait
Qui panē azimū comedit grossas egritudines &
magnas habebit: quoniam panis azimus est grossus
& uiscosus Teste Aueroi in quinto colliget. Quod
cōfirmant Isaac in prima doctrina dicēs. Azim^{us} pa/
nis nimium nutrit & diutissime digerit: ppteratē ha/
bet opilationem & uentositatem generandi. Iccirco
omnibus naturis inconueniens est nisi raro eis qui
maximis laborib^{us} exercentes sunt ut mēsores & hu/
iusmodi Gal. quoq; idem sensisse uidet^{ur} cum in pri/
mo de Alimētis. c. sepius aduēto dicat. Atletis quidē
idone^{us} panis est: qui neq; ualde bene coct^{us}: neq; fer/
mentum habet multum: penit^{us} tamen infermentat^{us}
nulli est utilis. Quare de bona panis coctura ad tuē/
dam salutem est ualde procurandum & cetera.

Capitulum. lxxi. ostēdit qui panis sit laudabilis &
elligendus & quz sint iuuamenta & utilitates eius

Reliquū est pro cōplēmēto huius materie
aliqua alia ad sanitatem de pane subiun/
gamus non inutilia: quoniam posset ali/
quis existimare q; panis semper bonus
esset cū omnes prefatas habuerit condiciones: & de/
cipere: cū nō sit ita: imo panis durus & exiccat^{us} uel
adhuc calidus reprober^{et}: & si nullū eoz quz dicta
sunt ei desit & q; ita sit apparet p Auēzoar in pri/
mo. c. sui Teisir sic dicēte. Panis qui steterit post de/
coctionē suā etiam ultra unū diē: suā temperatā cō/
plexionē perdit: in quantū est panis & incipit reci/
pere alteratiōē: & quāto magis indurat^{ur}: ei^{us} indige/
stio multiplicat^{ur}: & eius siccitas auge^{tur}: quare humo/
res siccī ex ipso pereantur: unde ipsū comedere pro/
hibeo hac ipse. Quod etiam Isaac in p. d. inqt cum
ait. Panis siccissimus rar^{us} ē leuis & causa ablatis hūi/
ditatis: Vnde humiditatem corporis desiccat dure
a stomacho eiciē: cū diu oporteat imorari & inde
generat^{ur} sitis: quia digestionē desiccat: & uentrē con/
stipat. Auicē quoq; in secūdo canonis. c. pprio di/
xit. Panis antiqu^{us} sicc^{us} stringit etiā si ei nō admisceat^{ur}
aliud: & fuerunt uerba Serapionis dicētis. Et panis
siccus & uetus stringit uentrē qū suū solus & simili/
ter facit panis biscocetus ut Rasis inquit in. xxi. cōti/
nētis. c. xxviii. Consimiliter panē recentē & calidū
omnes antiqui prohibere ad sanitatē: de quo dixit
Isaac ubi supra. Panis qui ea die comedī min^{us} ē nu/
tritiu^{us} uelociter digerit: tarde descendit quia extrinse/
cus infrigidat^{ur} & poris clausis & calore recluso inte/
rius manet fumus & inde exire non potest pororū
opilatiōe & reuertēs inuenit aliam fumositatē qui/
bus grossities siccitatis & inflatiōis cōficiē Et inde
durus & indigest^{us} & inflatu^{us} stomacho reddit^{ur} Et
ideo dixit Auēzoar loco superi^{us} allegato. Dicit me/
dici & est ueg^{us} q; comedere panē cōueniēter ferme/
tatum & optime malaxatum & coctū eodē die p^{er}
recessū tamē caliditatis acquisitā ab igne iuuat i sani/
tatis cōseruatione. Et quēadmodū panē frigidū p^{er}
diē unā comedere nocet ita & calidū: eo q; si q; eū
sic comederit infudit^{ur} ipsi^{us} calor igne^{us} in stomacho
& ipsū corrūpit: & stomacho dominatur quia dif/
ficilis digestionis ualde efficiē quod sensit Auicē.
in secūdo canonis. c. ccccclxxvii. dicens. Panis non
comeda^{tur} calid^{us} sicut est: quoniam panis calid^{us} nō est
apud naturam receptibilis: et acceptio ei^{us} qui est de
furno & reliquoz similium est mala Et infra itez
ait. Panis calid^{us} facit sitim sua caliditate & natat p/
pter suā hūiditatē uaporosā & faciat uelociter ppil/
lud & ē tarde descēsiōis: quz fuit sentētia Rasis in
xxi. cōtinētis. c. xxviii. sic scribētis Panis calidus ha/
bet caliditatē accidentālē & humiditatē uaporosā
Et propter caliditatem accidentālē inducit sitim: &
ppter humiditatē uaporosā supnat & crit diffi

cilis digestionis & descensus & inflat: pter illa duo quæ dixim⁹ & replet uelociter causa suæ caliditatis & supernationis. Concludam⁹ ergo cū Haliabate in quinto Theorice. c. xv. sic dicēte. Panis calid⁹ cū ex camino extrahit⁹ omnib⁹ reliquis peior est: quoniam iniorat⁹ ei⁹ a stomacho descensus & sitim puocat & cetera. Et cū Isaac i. p. d. sic scribēte. Panis ille ē melior qui post primū diē uel secūdū accipit⁹: quoniam int⁹ & exteri⁹ frigiditas dominat⁹: & ppter ea si laudabilis est nutriti⁹: quia neq; grossus: neq; uilcosus existit. Hic itaq; panis q̄ omnem habuerit laudabilem cōditionē uere erit precipu⁹ cib⁹ ad humāi corporis nutritiū & eius naturaliter simile cōplexiōi cū calid⁹ sit in secūdo gradu ut Isaac ipse sic demonstrat. Triticū secūdū sui naturā subtilialē in priō gradu calidū ē & humidū & siccū mediocriter. Panis ex eo fact⁹ calidior ē in secūdo gradu adipiscit⁹. n. id ex calore ignis & cōfione: ad quod addit sal & fermentū: & testat⁹ hoc elementorū in reb⁹ actio. Verbigratia melones cū in natura sint frigidi & humidi in secūdo gradu eorū semen desiccātū ad solē cōcipit siccitatē. Ordeū autē & faba cū i p̄pria natura suæ subtilitatis facta sint sicca: si coquāt⁹ in aqua humiditatem assument & cetera. Et sic habemus panis cōplexionē. Qui autē optim⁹ sit & eligēdus panis ad tuēdā sanitatē licet ex iā phabitis satis patere possit: attamen ad ampliōrē intelligentiā dicem⁹ cū Auerro in cōmēto. cxxvi. canticorū sic dicēte. Melior ex panibus est ille qui sic preparat⁹: ut similis spōgiæ efficiat⁹ eū liter & temperate fermentat⁹ & in clibano cōuenienter decoct⁹: & fuit sētētia Gal. in primo Terapentice. c. vi. sic scribētis. Panis bon⁹ debet eē clibari⁹ purus sine fursure: studiosē quidem coct⁹ habēs aut fermentum & sal sufficienter: & in primo de Alimētis ait. Optimi panū pro digestionē sunt qui maxie fermentati: & qui assationē habuerūt a cōmensurato igne in clibano: & in libro de euchimia. c. ii. Eucharistia cibariorū tritici quidem sunt panes puri elaborati bene cocti secundum certitudinem habentes cōmixturem & fermentationem moderatam & de sale cōsimiliter. Huius itaq; panis iuuamenta qui moderatus est in omnibus supradictis hæc sunt scilicet in stomacho perfecte digeritur & sanguinem in corpore clarissimum generat: unde naturæ confortat actionem: propterea commodus est eis qui in quiete sunt & deliciarum delectatione: & eis quoq; digestio defectum patitur: & seniorum & egritudinem excuntium & cetera. Teste Isaac ubi supra. De pane autem facto ex aliis granis dicimus cum Auerro in quinto colligit: quod habet illam uirtutem quam habent illa grana quæ cū omnia ferme illaudabilia sunt & panis ex eis confect⁹ similiter.

Capitulū. lxxii. ostendit quāta sit cōueniētia carnis ad corp⁹ humanū & pponit quæ cōsiderāda & scribenda sint de carne.

Si homines antiquit⁹ erant cōtēti comestione glandiū & castanearū ut dixit Gal. i secūdo Alimētore: hac tamē nostra ætate ualde ab eis degenerasse uident⁹ cū nō solum siluestrib⁹ cibis: sed & dōesticiis delicatissimisq; ac q̄ plurib⁹ non sint cōtēti. Et propterea pane ē optimo nō saturati: diuersa carniū & animaliu generā ad esum inuenerūt: quod equidem a uiris sapientissimis habuisse initiū: existimam⁹: magis ut p̄portionale & sibi cōueniēs cū oporteret: humanū corpus acciperet nutritiū: q̄ ut p̄pria gulositati satisfaceret. R atōaliē enī cognouerūt q̄ facili⁹ caro ex carne fieret q̄ ex quocunq; alio cuiusuis generis & cōditionis cibo: quod cū experti fuissent grandē corporis cōfortationē ex ei⁹ comestione p̄ceperūt quoniam cum caro sit corp⁹ calidum & humidum molle ex sanguine generatum ut ait Conciliator non immerito est cibus confortans corpus & est cibus magis propinquæ cōuersionis ad sanguinem & ad nutritiū. teste Auicē. in canonis secūdo & Rasi in tertio Almafōris. c. viii. dicente. Caro omnib⁹ nutritib⁹ uehemētī nutrit corp⁹ p̄terea ipinguat & corroboret: & in libro. xxiii. cōtinētis. c. lxxiii. Caro quōtiēs bene digerit⁹ generat sanguinē bonū & cōferret & p̄prie si fuerit de carniib⁹ animaliu bonorū humor ad modū carnis porcine & cetera. Et in. xxv. libro eiusdē. c. i. Nutritiū carnis cōueniētis corporis bonū ē quoniam auget cito carnē ipsi⁹ & illud corroboret finaliter: quoniam oīs res corroboras aliq̄ similis ē rei corroborate p̄ eā. Hoc quoq; sensit Haliabas i quinto Theorice. c. xxi. Caro oīs calida ē & humida multi nutritiū & multū generas sanguinē: et ideo sapientes fuerūt q̄ usū ei⁹ ut dixim⁹ inueneres: de ipsa ergo i presentia sermonē facere intendim⁹ p̄ponētes aliq̄ pri⁹ uniuersalia: deinde uero ad p̄ticulāria magis descendemus de carne cuiuslibet animalis usitata specialiter pertractando: dicamus igitur in hoc. c. Quod in carniū comestione multa est adhibenda diligentia ut unusquisq; pro sui sanitatis cōseruatione sibi carnes cōuenientes sciat eligere: reliquis uero aut nunq̄ aut utatur q̄ rarissime nō. n. carnes omnes faciunt ad sanitatē: sed tantūmō ille quæ humanā naturā nutriūt & illæ quæ cōplexiōi suæ sūt uicinæ sicut porcine agninæ hedulinæ & similes ut inq̄ Isaac in uniuersalib⁹ dictis. c. xiii. Carnes uero critii uulpis leporis & similiū naturæ humanæ nō sūt similes: imo eorū nutritiua sunt pessima q̄ testat⁹ grauitas odoris et uicinitas fetoris: & ideo ab hūanis cōplexiōib⁹ sunt discēdēs ut idē ait ubi supra & fuit sētētia Rasi in tertio Almafōris. c. viii. dicētis. Quæ carniū malū habēt odorē sunt sanguinis generatiue deterioris iōq; nullo mō comedi debēt & cetera. Dimittēde sūt ergo huiusmōi ab omnib⁹ a nōnullis uero subtiles & laudabiles ut a fortiter exercitib⁹ sicut neq; grosse & ad digerēdū duræ a q̄ elicit⁹ b⁹ sūt māducandæ dicēte Almafōre ubi supra

Caro grossa multum laboratib⁹ cōueniēs ē subtilis autem his qui p̄dictis sunt cōtrarii cōuenit: quæ autē sint subtiles & quæ grosse expressit Auicēn. in .xiii. tertii. c. xxi. dicēs. Carnes subtiles & leuis digestiōis sunt caro hardi & perdicū & turturæ nō sup̄flue pinguium & gallinæ. Carnes uero grosse sūt ep̄as: splē: cor: carnes hircogæ & arietū & similiū: præter hæc etiā ad carniū cōuenientia est necessaria cōsideratio multæ reje ex parte ipsorū animalīū quorū carnib⁹ intēdīm⁹ uti an. f. domestica sint siluestrib⁹ meliora et domesticorū: an q̄ i domo sūt nutrita: an quæ in campis tantūmō uelcūt: Similiter an masculina sint feminis laudabilia: & an castrata sint core potētib⁹ utiliora: ex parte quoq; ætatis: an. f. tenera & lactētia sint adoleſcētibus iuniorib⁹ uel seniorib⁹ & decrepitis saniora ex pte etiā habitudinis: an pingua macra uel mediocria sint magis eligēda: Et si assata uel elixata sint comedēda. Deinde magis specialiter de omnibus ābulātib⁹ usitatis domesticis et siluestrib⁹ uidēdū erit: Deniq; si uolatilia sint gressilibus siue ambulātib⁹ & quadrupedib⁹ meliora et quæ sint ea & quāto tempore sint aūq; comedant: i terficiēda: scribēdū erit & cōsiderādū. Postremo de mēbris omnib⁹ q̄ cōmēdata sint & q̄ ad sanitatē reprobata: ut unusquisq; cōueniēs ab incōpetētib⁹ possit discernere & a sui salutē cōseruādā eligere. Hoc autē in plerisq; sequētib⁹ capitulis deinceps domino cōcedēte psequēdū. Quare & cetera.

Capitulū. lxxiii. ostēdit q̄ caro melior sit & eligibilior ad sanitatē: an ea q̄ ex domesticis accipit animalibus: an q̄ ex siluestribus.

EX multis causis domesticorū animalium carnes sūt siluaticis siue siluestrib⁹ meliores. Et propterea magis eligēde ut uoluit Haliabas in quinto Theorice. c. xxi. dicēs. Siluestriū caro omniū malā ē: sanguinē. n. generat grossum melācolicūq; & Isaac in uniuersalib⁹ dietis. c. xiii. cū inq̄t. Domestica animalia saporiora & nutritiora sunt siluaticis: exceptis capreolis quia minoris sūt caloris & maioris humiditatis siluaticis autis & inde laudabiliores: & infra sic etiā ait. Antiqui dicūt domestica animalia accidētaliter pertinere ad pauca nutrimenta. Siluatica uero accidētaliter pertinere ad multa: domestica enim & si multū nutriāt naturaliter quia idē a membris cito dissoluūtur: membra semper inaniūt: & ali⁹ cib⁹ ad complementum queritur & sic paruum nutrimentum acquiritur inde. Siluatica uero & si parum nutriant naturaliter: quia dure a membris dissoluūtur & tarde: sufficiūt tamē membris ut nō pauperētur i cibis querēdis & idē antiq̄ nutritiua multum ea dixere: Siluatica ergo animalia ad confortādū membra bona sūt: domestica uero ad sanitatem custodiendam. Cuius dicti rationem ipse assignauit i particularibus dietis: cum ait Animalia domestica ad siluestrium cōparationem calorem & siccitatem habent tempera-

tiorem: propter sue getis & aeris temperiem: proinde sunt nutritiora & laudabilia. & adhuc magis in processu loquens de uolatilibus dixit: Dōcēti ea plus nutriunt & sunt temperatiora: atq; laudabilem generant sanguinem pro sui hūiditate laborisq; temperie: quod etiam sensit Gal. in libro de subtilitate dieta. c. viii. dicēs. Quod quæ dietantur in montibus animalia omnia sicciōra & calidiora sunt cōplexionibus & cetera. Et in tertio de Alimētis. c. xiii. Caro domesticorum animalium humidior est ea q̄ siluestrium. & propter humiditatem aeris i quo uersantur: & propter desidiosum uitæ: quæ autem i montibus defatigantur & laborant sepe & in sicciōri aere morantur: propter hoc caro ipsorum est durior & min⁹ putrescibilior: et subdit postea. Quod alimentum siluestrium sine superfluitate est magis domesticorum & cetera. Vbi sciendum & intelligendum ē q̄ Gal. non laudat ibi siluestria ad comparatōnem domesticorum absolute: Sed tantum respectu eorum q̄ in domo sine aliquo exercitio uel labore nutriuntur huiusmodi enim ut infra dicemus sunt longe peioris nutrimenti q̄ siluestria: cum etiam stat q̄ & siluaticorum carnes sint illaudabiles & q̄ ita sit apparet per Isaac in Vniuersalibus dietis. c. superius allegato dicentem. Quæcūq; animalium & nascentium i calidis & siccis locis innascūtur calidiora & sicciōra sunt & ad similandū membris uelociōra: sed ad digerendū & penetrandū corpus dura: unde sunt illaudabilia quia caro eorum dura & sicca nutrimenta facit. Et infra etiam dixit. Omnia siluestria animalia nō saporita sunt neq; nutritiora sunt sicut domestica præter capreolos & cetera. In particularib⁹ sic quoq; inquit Siluestria animalia sunt calidiora et sicciōra & indigestibilia: illaudabile nutrimentum generantia: propter multitudinem motus & laboris eorum: & propter calorem & siccitatem sui inhabitantis aeris quod fit propter calorem solis: & propter indigentiam umbræ ea a sole operientis. Vnde siluestria animalia minus boni sunt nutrimenti in q̄titate & qualitate & cetera. Quod etiam sensit Rasis in Almanforis tertio: loquens de siluestribus inquit Omnes carnes iste sanguinem generāt melancolicū Ex quibus clarissime patet primum circa carnes animalium cōsiderandum. f. q̄ domestica siluaticis ad sanitatis cōseruationem magis ab auctoribus approbentur. Et ideo siluestriū carnes ubi domesticorum copia habetur ab omnibus postponēda sunt.

Capitulū. lxxiiii. ostēdit quæ caro domesticorū melior sit ad sanitatem: an eorū q̄ in domo cōtinue nutriunt: an illoz quæ in capis pascunt.

Non solū naturas quorūdā animalū sci re sufficit. Sed etiā quātitates nutrimenti & qualitates digestionis in quibuslibet speciebus & oportet ut inuestigemus loca & pascua & aerē & quantitātē sui motus & quæ ut inq̄t Isaac i. c. xiii. dietarū uniuersalū. Circa q̄

nō modica quidē est habēda sollicitudo a uolenti suā cōseruare sanitatē: qm̄ ex iā dictis bona & saluti fera: & quādo morbosa & p̄nitiosa est caro eorū dē animalū in specie. Nā ea quæ in domo aluntur animalia loci quietis: ac nutrimenti superhabundantis ratione non approbantur dicente Isaac ubi supra. Quæ in domib⁹ nutriuntur & incrassantur: carnes habent uiscosiores & grossiores propter multas coctiones. Et sui cibi corruptiones & grossities: uñ duriores sunt in stomacho & epate: & ad digerendū tardiores. Si tamen bene digerantur nutriunt multū & membra confortāt. Quod tamē raro. f. cōtingit ut bene digerāt: quoniā uniuersa animalia quæ in exercitata sunt superfluitates sunt habentia ut dixit gal. in .ii. terapēcie. c. ii. Et in libro de subtiliāte dicta. c. viii. idem sensit cū ait. Colūbe quæ i turribus meliores sunt eis quæ secundum domos ita autem & porci montani sunt meliores domesticis ad esum: & subdit. Et uniuersaliter omnia quæ exercitant nō exercitatis. Et q̄ sicciorib⁹ cibis utitur eis quæ humidioribus. Et q̄ parum & subtilem aerem respirant meliora sunt contrariis. Domesticorū enī porcorū carnes omnium quidem ciborum sunt nutritiuissime: multā autē habent in seipsis uiscositatē ocio & dieta & copia cibi humidioris. Sed ab his q̄dem abstinere oportet om̄sariam eum qui curat de subtiliāte dieta & cetera. Quēadmodū autē de his tātummodo expressit animalibus pariter & de aliis est intelligendū: a quo sumpsisse uidetur Isaac cum in suo de particularibus dietis. c. de pecudibus dixit. Cauēat homines animalia siluestria in quiete uiuentia & etiā multo magis domestica. Et post pauca causam adducit dicens. In quiete enim uiuentib⁹ & delectationē assuetantibus modicus est calor. Et copia humorum frigidorum & uiscosorum. Ex quibus necessario calor eorum sit defectus: addit etiam ad malitiam carnis horum animalium nutrimentum quo ipsa utuntur: quod forsītā suis complexionibus non est in totum appropriatum: quem admodū si in campis & pratis essent sibi reperirent & propterea illauidabilia reduntur. Et hæc non nostra est sed Isaac sentētia i libro de uniuersalibus dietis capitulo. xiiii. dicētis. Omnia animalia si cibos competentes sibi & sue complexionī unde saturentur inueniūt carne saporiora: & laudabilia fiūt non inuenientia uero his contraria: huiusmodi autē sunt quæ in domibus tenentur ergo illauidanda: quæ autē sint talia sibi appropriata nutrimenta declarat ipse in eo loco dicens. Animalia paruas & minimas herbas pascētia sunt bonitate carnis laudabiliora ab initio ueris usq; ad mediū estatis: his enim temporibus sibi competentes cibi inueniuntur: unde & in his temporibus grossiora & teneriora fiūt & laudabilis nutrimenti. Et postea subiunxit extrema ramorum pascētia ab initio æstatis usq; ad medium

hiemis sunt bona: tunc enim rami teneriores sūt & post alia quædam sic etiā ait. Animalia quæ ramos comedunt teneros & frondes: meliora sunt q̄ quæ domui aluntur & propterea in illo. c. auctoritate Hipocratis ipsa cōcludit. Quod sine dubio aīalia q̄ in campis & pratis degunt carne sunt leuiora & faciliora ad digerendum: plusq; ea quæ in domibus pascuntur: quorū quidem ratio duplex est ut ipse dixit ibidē. Vna quod animalia quæ parū sunt comedencia ut illa quæ in campis scilicet multū comedentibus & bibentibus sunt meliora quemadmodum scilicet sunt ea quæ in domibus aluntur. Alia autem causa ponitur ab eo in. c. xv. eiusdem libri sic scribēte. Carnes animalū quæ semp sunt mouentia ad digerendū: sunt uelociiores: & saporiores & uenarum sunt penetrabiliores: quoniam motu subtiliātur humores: caro leuiatur: & calor temperatur. Semper autem quiescentium his sunt contrarie: quia quies refrigerat: carnes grauat: & ad digerendū indurat & propterea possumus cōcludere cū eodē in. c. xiii. pallegati operis. Q. d. animalia domestica pasta in motanis & siccis locis sunt mediocra in oib⁹ iter siluatica & domestica dōi nutritiō carnes eorū: carnis laudabiliores & cōueniētiore & p̄fectiores in custodiēda sanitatē & cōfortationē & in mēbris assimilatiōe & cetera. Maxie itaq; sūt fugiēda: carnes domesticæ domi nutritæ si humidæ fuerint cōplexiōis ut carnes porcorū auiū & colūbage & similiū Capitulu. lxxv. ostendit q̄ magis eligenda sit ex carnis masculorū & feminarū & castratorū aīalium.

Sexus quoq; aīalium quorū carnes comedimus est cōsiderandus cū nō parū faciat ad sanitatis cōseruationem ipsius habita diligentia. Nam masculorum carnes sūt ut plurimū laudabiliores q̄ feminarū & hoc pluribus de causis ut sensit Isaac in. c. xiiii. Dietarū uniuersaliū dicēs. Non dubitauerunt antiqui phisici q̄ animalū masculus calidior et siccior sit minusq; uiscosi humoris: & nutrimenti subtilioris q̄ femina. Femina uero cōtrario iō oīs masculia caro laudabilior & digestibilior est caprina: excepta quæ calidior & siccior est temperamēto. Et in particularibus. d. sic etiā inqt. Masculina oīa femininis sunt calidiora & minoris hūiditatis. Sunt etiā laudabiliora & digestiōi faciliora: femina uero ga minorem habent calorem & humiditatem maiorem ad digerendum sunt tardiora. Quod etiam uoluit Rasis in libro. xxiii. cōtinentis. c. vccii. cū dixit. Caro masculina est siccior feminina & Auicē. in secundō canonis capitulo de carne dixit. Caro nigri est leuior & suauior & similiter caro masculi & hoc quia calidior est & siccior: femina autē frigida & humida ut ait Agez. i quarta problematū problema te. xxv. Et p̄p̄ea dicebat gal. in comēto pulsiū p̄mo Q. d. calidior sit mascul⁹ q̄ femina ab optimis añ

rioribus medicis & philosophis dictū est & anobis alibi demonstratum est : cui⁹ signum posuit Auicē. in prima primi doctrina.iii. dicens : Fœminæ sunt masculis in creatura minores & hoc quia nō nisi frigidiore illis in complexione existunt & cetera. Ex quibus patet q̄ ceteris paribus caro masculorū est melior digestibilior & laudabilior : & per cōsequēs magis q̄ caro fœminarū est eligenda non existente tamen in omnib⁹ paritate : caro fœminarū quandoq̄ magis eligenda foret ut si compararetur iuuenca adolefcens adhuc uel uitula ut malis dicere : seni & iā decrepito boui & sic de aliis ut patet manifeste & cetera. Quid autē de castratorū carne sententiamus scribamus modo dicentes. Quod ipsa media sit inter masculorū & fœminarū carnes : nō adeo bona sicut ea quæ masculorum exceptis caprinis : castratis gallis & huiusmodi acuitatem habentibus ut infra & in processu magis uidebitur : nec tantum mala sicut ea quæ fœminarū quæ quidē est sententia Isaac in libro particulariū. d. sic scribētis. Castrata animalia quāuis propter humiditātē fœminis sint uicina in calore tamē sunt discordantia : quia calor eorū inter utrūq̄ sexū est mediocris. Castrata nāq̄ aialia maiore q̄ fœminina hnt calorē & minorem masculinis : iccirco digestibilia sūt fœmininis i ea pitulo uero. xiiii. uniuersaliū dietage sic etiā ait. Castrata aialia inter cōplexionē maris & fœmine sūt mediocria in specie sua : ideo actiōes sue & passiones fœminis sunt uicinātes : quia & si quilibet masculus nascatur : nobilissima tamen mēbra quæ naturalis caloris sunt fundamēta amittit inde calor deficit. Sciendū tñ est quod hæc dicta de castratis quadrupedū maxime sunt intelligenda : nō autem de castratis uolatiliū quorum nonnulli magis q̄ masculi cuiuscunq̄ generis magis approbantur dicente Isaac in. p. d. Volatilia castrata omnibus animalibus ambulantiibus sūt utiliora. Necnō galli castrati oībus uolatilibus cōuenientiores cū laudabilius nutrimentum & perfectum generent sanguinem. Quod & in capitulo. xvi. v. d. uoluit cum ait. Castrata uolatilia ad comparationē ambulantium sunt meliora : laudabile enim sanguinem sunt generantia. Et infra gallus caponatus plurimū est laudandus quoniam niam complexio sua in quattuor qualitatibus est temperata & inde nutritibilior & cetera. Ecce igitur q̄ castrata uolatiliū plusq̄ masculi nō orbatī sunt cōuenientia. De quadrupedibus autem omnibus nō sic est ut ex dictis auctonum pallegatis cōprehēdi pōt quā clarissime. De ouibus & capris uel hircis castratis in presentiarum nihil dicere uolumus quia in sequentibus de ipsis propria faciemus capitula si deus uoluerit.

Capitulū. lxxvi. ostendit q̄ caro melior sit animalium nouiū natorū uel iuuenū aut ueterū & decrepitorū.

Vtile perfectio ac per maxime necessarium ad sanitatē cōseruandam nō minus q̄ ad bonitatē carnis cognoscēda ē precognoscere aialium etates. Quoniā caro eiusdem animalis in una etate & a sapientibus approbatissima : in altera uero aggritudinalis & plurimum ab eisde detestata atq̄ prohibita. Et propterea dicēdū est in hoc. c. q̄ & si plurūq̄ aialium lactentiū carnes utiles sint & ad custodiā salutis facere uideant nō tñ omnes sūt huiusmodi. Sed ille tantūmodo quæ siccorum sunt animalium : ut placuit Isaac in uniuersaliū dietis. c. xiiii. dicēti. Lactentiū carnes sunt humidiores & a stomacho lubriciores uentris solubiliores : sanguinem flegmaticū & multū superfluitatē generātes : nisi sicce sint naturaliter sicut bouine & caprine quarū nutrimenta sunt ceteris laudabiliora : & maxime bonū lac sugentia. Et postea subiūxit q̄ si animalia lactentia naturaliter fuerint humida sūt pessima : quia humiditas naturalis & humiditas etatis in eodē se colligit : & inde sūt grossa & uiscosa : & ad digerendū dura : & corruptū nutrimentum facientia. Et cū humide sint complexionis flegmaticos generant humores & calidos fumos & corruptos. Et inde est q̄ lactentia porcina & agnina sunt pessima sed plus porcina ex naturalis caloris paruitate : & uiscositatis & humiditatis dominio. Et iō sūt fugienda. quod etiā in libro particulariū replicauit dicēs. Lactēs animal calidius & hūidi⁹ ē aialib⁹ oīb⁹ atq̄ teneriorē habet carnē pp sanguinē materie sue cōplexiōi dominātē : pp hoc igit sūt q̄dā aialium in suo genere humida sicut porci & pecudes q̄ necessario de duab⁹ p̄tib⁹ hnt humiditātē : ex etate. s. & cōplexiōe : q̄re q̄ ab eis generat ē uiscosū digestiōi difficile : facile tñ de stomacho descendit. difficillime a mēbris dissoluit & uiscosū generat flegma : maxime si nō sit ex masculinis aialib⁹. Quod si fuerit aialia i suo genere sicut caprina & bouina suage cōplexiō nū siccitas cū humiditate etatis tēpat. Vnde sunt meliora & digestiōi cōpetētia maxie si masculina sint iōq̄ lactentiū corpa caprina & bouina sunt laudabiliora porcinis & pecorinis. Quæ fuit etiā gal. snia i. iii. d. alimētis. c. xiiii. dicētis. Caro q̄dē hūidissima ē post pturitionē. Et in libro de euchimia. c. iii. Carnes iuniorū aialium digestibiles sūt preter q̄ si postq̄ nata fuerint : mox comedātur superfluitatib⁹. n. ple ne sūt oēs hæ. Et maxime eorū q̄ humidiores hnt natura carnes sic agnorū & porcōrū. Hedorū uero & uitulorū q̄ sicciora sūt aialia multo sūt meliores & ad digestionē & ad nutritionē. Et i libro de dissolutiōe cōtinua sic quoq̄ ait. Omne q̄d est ex aialibus siccis parū ueloci⁹ digerit q̄ magnū : & ideo caro uituli ueloci⁹ digeritur q̄ caro bouis & hedj : & annualis agni uelocius digeruntur carnes : q̄ caro antiquorū & q̄ caprina. Et omne quod est ex animalibus huiusmodi magis & ueloci⁹ digerit q̄ anteq̄ durescat

eorum uero que humida sunt eōuerſo. Et ideo aīa
lis ex pecude uelocius digeritur q̄ agnus. Et caro
omnis animalis quod est in augmento & cremen
to uelocius digerit̄ q̄ eius quod inueteratum est &
antiq̄uū & cetera. Et propterea idem dixit in secundo
de complexionibus capitulo.ii. Caro animalis cum
nascitur fit insipida propter multitudinē humidit̄
tatum in ea & proprie quā humida natura est. Et
ideo concludit Rasis in.xxiii.continētis .c. vcciii.
Non debet comedi caro morticina neq; macilenta
ualde: nec etiam caro illius quod natū est in minori
tempore unius mēſis. Sic ergo dicemus cū Isaac in
loco superius allegato dicente. Pulli siccorum ani
malū meliores sunt. Humidorū uero & frigidorū
maiores. Iuuenes igit̄ sint porci pecudes & huiusce
modi animalia natura humida. Quæ uero sunt sic
ca lactentia comedantur. Quod etiam in particu
larib⁹ uoluit cū ait. Animalia in iuuentute manētia
calidiora sunt lactentibus in qualitate: in quātitate
uero minime: quoniam eorum caro siccor est pro
sua natiuitatis remotione. Vnde animalia si sunt sic
ca sicut boies: capre habent siccitatem ex duabus p
tibus. scilicet ex etate & complexionē: sit ergo dura ac in
digestibilia: ad dissoluendū tardē illaudabile quoq;
nutrimētū donātia. Quod si sint animalia genere
sua humida sicut pecudes & porci naturalis eorum
humiditas cū sua siccitate temperatur: ideo iuuenes
porci & pecudes meliores sunt & cetera. Quod gal.
accepit ut uisū est supra. Quod autē de antiquatis
cuiuscunq; generis sunt animalib⁹: dicimus est id q̄
scripsit Isaac i.v.d. c.xiii. di. In etate q̄rta animalia
oīa sunt pessima & ad digerendū durissima. Et infra
etiā sic ait. Quæ magis sunt annosa animalia niem
bris sunt siccora & ad digerendū duriora & quan
to minorā tanto membra sunt tenuiora & ad dige
rēdū uelociora: cuius causam in p.d. assignauit di
cens. Decrepita quidē animalia sunt siccora & du
riora: quia naturalis calor eorū defectissimus est ex
tinctionēq; parat⁹ & eorū humiditas uicinē finē
da & quia uirtus eorū digestiua est defecta sunt aq̄
sita hūiditate crudā & innutribilia: ideoq; ad dige
rendū difficilia & ad dissoluendū tardissima illau
dabile chimū utpote uiscosū flegma generātia. Sed
tamen si naturaliter fuerint calida minus nociua
erūt: eōuerſo uero si fuerint: pessimā inferūt lesio
nē & cetera. Cōcludamus igit̄ propositū nostrū cū
Almansore in libro.iii.c.viii. sic dicente. Animalū
decrepitorū & impinguatorū caro mala est: nec est
in comestione eius utilitas. Quæ autē media: repe
ritur mediocris existit. Quæ fuit etiā sentētia Auen
zoar in pmo.c. sui Teſur sic scribentis. Dicūt medi
ci q̄ comedere carnes antiquas & ueteres ē materia
ægritudinū: & gal.in.ii. Terapētie.c.ii. di. Omniū
animalū fugienda sunt uetera & nouiter nata: nam
hæc quidem duriora sunt & indigestibilia: illa ue
ro quia ultra q̄ oportet humida & superfluitatē ge

nerantia & maxime quæcunq; animalū sunt humi
da sicut oues & cetera & i.iii. de Alimētis capitulo. x.
viii. sic etiam inquit. Oportet cognoscere crescentiū
carnem multo meliorem esse ea quæ prouectorum:
mediam autem amborum ea que in statu prauam
uero & eam quæ omnino iuuenum sed subcontra
ria ei quæ eorū qui iam senuerūt. Et in capitulo.xx.
eiusdē sic concludit. Optic quidem carnes sunt aīa
liū bene nutritorum & iuuenū: pessime autem quæ
macilentorum & prouectorū. Et sic ista ex dictis
eliciatur conclusio quod animalū naturaliter sic
corū carnes dū lactant comedende sunt: humidorū
uero & frigidorū cum ad statum iuuentutis perue
nerunt: seniorum uero nunquam.

Capitulū .lxxvii. ostendit quæ caro laudabilior sit
ad sanitatem conseruandam an ea quæ mediocriū
pinguiū: uel macilentorū animalū fuerit.

Quia posset a nobis quispiam rationabi
liter querere p̄suposita bonitate anima
lis in genere etate & cetera. Quæ nam
caro sit conuenientior ad sanitatem tu
endam an ea quæ macri fuerit animalis: an illa quæ
pinguis uel ea quæ mediocris existit: cui respondebi
mus adducentes Isaac auctoritatem scriptam in ca
pitulo .xiiii. uniuersaliū dietarū sic dicente. Anima
lia macerrima carne sunt neruosa & parum sangui
nis habētia & parē hūida & parui nutrimenti: sed tū
cā suæ p̄ue uiscositatis uelocia sunt digeri & uenas
penetrare magis inquam q̄ carnes grassæ. Et in .c.
xvi. earundem sic etiam ait. Neruosa sunt & dura
& parū nutrientia animalia quæ macra fuerint aut
naturaliter sicca. Quod etiam sensu Auicē. in secū
do canonis .c. proprio cum dixit. Caro decrepiti
est mala & similiter caro extenuati. Quæ mihi ui
dētur fuisse uerba gal.in.iii. de alimentis cum inquit
Carne animalū macilentorū & prouectorū sunt
pessime. Ex quibus manifestū est quod caro macro
rum animalū non sit comedenda minusq; etiam
caro pinguiū ex arte & studiose impinguatorum
Quoniam crassissima animalia similiter sunt pessi
ma cū pinguedinis proprietatē stomacho & digestio
ni sit nociua: ut inquit Isaac in.v.d. capitulo .xiiii.
Et in particularibus similiter cū ait. Pinguissima
compositio est indigestibilis: cito de stomacho de
scendens: uentrem humectat: uelociter in corruptio
nem conuertitur: flegmatis uiscosi est generatiua: &
magis si sit de humidis animalibus ut sunt porci &
pecudes. Et infra sic quoq; scripsit. Pinguedo cum
carne mixta fastidiosior est & solubilior: ambo
enim sunt fastidium inducentia: cibiq; instrumen
tum mollientia & humefaciētia maxime uillos sto
machi: habet quoq; proprietatem super omnes ci
bos natandi: & in cibū uiscosū grossū digestioniq;
iobediētē faciēdi & salū saturitatē generādi & cetera

Et propterea dixit etiā Princeps i canonis. ii. Caro qdē piguis lenit uētrē cū paucitate sui nutrimenti & uelocitate sue cōuersiōis ad fumositatē & colerā & egerit uelocit & cetā. Caro itaq; mixta cū piguedine q crassa dicitur nō est comedēda. Si tñ sola sit & ex pinguedine nuda & de crasso animali assumpta fuerit: comedi potest quoniā melior est & laudabili or quā quæ comixta est ex pinguedine: licet etiam sit de non crasso animali: & causa est quia non habet crassitiem quæ possit stomacho nocere ut ad lit teram inquit Isaac in libro .v. d. c. xiiii. Via tamen tucior & securior ē ut relictis extremis pinguis sima scilicet & macerrima carne mediocrē comedamus qm̄ ut idē ait ubi supra quæ animalū inter grassitiē & maciē sunt media i natura sue actionis & passio nis sunt mediocria. Et infra. Caro cuiuslibet anima lis in pinguedine temperata melior est q̄ pinguis si ma siue macerrima. Quod iterū i particularibus re plicauit cū de membris loqueret dimembra medio criter pinguedinis habentia sūt digestibilia & sto macho competentia & bonū sanguinē generantia. Quæ quidē fuit etiā Haliabatis sententia in .v. The orice. c. xxi. sic dicētis. Omnibus porro carnib⁹ ele gantior est quæ inter macredinē & pinguedinem ē tēperata: & Rasis in tertio Almanforis. c. xi. sic scribē tis. Caro quæ inter pinguedinē & macrā existit san guinē generat temperatū. Ei in .c. viii. eiusdē. Caro rubea sine pinguedine maioris est nutrimenti q̄ quæ est cū pinguedine & pauciores generat superfluita tes: & stomachū plus corroborat. Sit itaq; caro fa ciēs ad sanitatē nō macra neq; pinguis sed de carno so iuueni & satis pingui naturaliter animali: & non in domo incrassati superhabundanter. Et presertim si illud animal humide fuerit complexionis ut por ci oues & similiū qm̄ nihil deterius ut ex preallega tis auctoriū sententiis uisū est supra. Quibus fidē ad hibere noluerit: galieno saltē credat sic dicenti in li bro de dissolutione continua. Caro galline. duragi & starnæ & epata pullorū: anserū & corū ascelle & osium auiū pinguiū & iuuenū ueloci⁹ digeruntur q̄ ascelle macrarum & antiquarū. Et sicut ipse de pre dictis expressit sic pariter de reliquis aialibus intelli gendū est. Eua cū iuuenta fuerint & mediocrit pin guia corū carnes optime sunt dūmodo pinguedo quæ eis adheret non accipiat. sed caro tantūmodo sola: ut ex pretaetis rationibus diximus.

Capitulū. lxxviii. ostendit quomō coquēde sint car nes macre & quomodo pingues declarans uirtu tem & naturam assatarum trixarum & elixata rum carniū.

Cum semper non possumus habere ani malia ut supra dixim⁹ mediocria: sed qn̄ q̄ necessariū est pinguib⁹: quādoq; uero macris aialū carnibus uti: oportū nō minus q̄ utile: mihi uisum est in hoc. c. modū coquē

di dictas carnes scribere rationabiliter debere: ut in telligat quomodo magis faciant ad sanitatē. Dica mus igit q̄ & si plures sint modi coquendi carnes hi tamen pncipaliores existūt. In aqua & dicit elixatio alius uero super prunas in ueru & appellat a medicis assatio: carnes igit macre elixade sūt: cras se uero magis assande ut precepit Isaac auctoritate Ruffi in .c. xiiii. Dietarū uniuersaliū dicēs. Antiqui & maxime ruffus pcepit ut carnes macre nullā pin guedinē habētes nō accipiat nisi elixat: al in iufculo coctæ: q̄tenus ab ipsa aq̄ fiat humide. unde sue siccitates tēperent. Et infra etiā dixit si cū sale & aqua carnes elixantur ex aqua humectat⁹ & tenerant & fa cile digeruntur: & subdit. Et hoc est quod preceperūt antiqui ne caro macra nisi elixa comedatur: quia aqua humectat eam & temperat cum ipsa sit nerio sa & naturalit siccissima. Ecce igit q̄ assat macrā ca nē ut bouinā quēadmodū nōnulli faciūt q̄tū ipsa superflue deficcet & quātū peccet ad sanitatē p̄t & qui crassam elixant superhabundēt ipsam hume tantes cū potius assari debuerat dicente eodē Isaac i libro & capitulo preallegatis. Quod studuerūt an tiqui artificialiter adaptare carnem pinguis simam cum multo sale & assare ipsam forti carbo no igne: ut mali humores sui sint plus exiccati & ut accedat temperamētis. Et infra adhuc ait. Caro pinguis nō debet comedi nisi assata cum multo sale & super carbones ignis ut plurima sua humiditas queat exic cari. Si tamen multum pinguis non esset minori fo co coquinanda est ut idem uoluit ubi supra dicens. Qui assare carnes uolunt quarum humores illauda biles sunt sicut carnes nimie pinguedinis oportet multum assari & diu igni apponi ut sua humiditas illaudabiles finiatur: mediocres autem in pinguedi ne non forti foco sunt assande similiter quæ nude sūt scilicet a pinguedine. Et adhuc magis in processu sic inquit. Carnes humide subfixentur & assentur & cum siccis condiantur ut sua humiditas temperetur & exiccetur: maxime si pinguis fuerit. Et propterea demum concludit quod porcina & pecorina caro ex sua humiditate sit bona assare: & caprina ex sic citate sua elixare ppter quod bouina assata: & por cina elixa equaliter sunt illaudabiles. Prima ex sua nimia siccitate. Secunda uero ex superflua humi ditate. Et hæc fuit etiā Age. sententia in .xx. pro blematū problemate. v. dicentis. Sicciora non ma gis deficcari oportet: elixa autem omnia humidio ra & meliora: minus autem humida si calefiant & fiant sicca: tantūmodo ergo humide & crassē car nes sunt assande: quomodo autem sint assande di cam breuiter cū Almanfor in libro tertio capitulo xii. sic scribente. Caro super prunas assata multum nutrit: corpus nanq; corroborat atq; uelociter nu trit: tarde tñ atq; uix unq; tota oīno digeritur: caro aut q̄ in patellis posita infurno coquitur mala ē parū enim nutrit. Cui tamen nō uidet assentire Isaac in

uniuersalib⁹ dietis. c. xviii. cum inquit. Focus panis
fici & assandi mollior & quietior & sine flamma in
calore temperatus bon⁹ erit ne ad exteriora corpo
ra preualeat & suam humiditatem consumat: dura
& sicca faciat anteq⁹ interiora sint cocta quoadmo
dum focus carbonu⁹ facit: cui⁹ magis uidetur adheren
dum opinioni cum Almanfor in loco preallegato sic
dicat. Caro in ueru⁹ assata grossa est & multum dat
nutrimentum quæ nō digerit nisi cum stomachum in
uenit robustu⁹ ac calidum. Quod ex alia causa non
uidet⁹ contingere: nisi quia interi⁹ non sit cocta suf
ficient⁹ ut Isaac dixerat supra. Sic itaq⁹ apparet quo
modo duob⁹ modis caro crassa possint assari & q⁹
conuenientior sit. Quæ uero sit carnis assata natura
si bene digeratur dixit Haliabas i. v. theorie. c. xxi.iii.
hoc modo. Assata caro calida est in humido tem
perata & sicco: plurimi nutrimenti: digestionē tar
dat: naturam angustet maximeq⁹ macros: eoru⁹ ue
ro qui pingues sunt min⁹ uentrem retinet laboran
tibus & exercitii uiris utilis est: & cui⁹ complexio hu
mida. Quod etiam uoluit Auicē in. iii. i. c. xx. cū
ait. Assatura carnis quæ sit sup⁹ prunas: si digeritur
nutrit multu⁹ & bene & plurimum restaurat. Et in.
vii. iii. Trac. iii. c. ii. Assata de carnibus propter il
lud quod retinetur i eis de uirtute carnis generat car
nem duram. Decoctu⁹ aut⁹ ex carnibus. scilicet gene
rat molliem & teneritatem non firmam. Huius
itaq⁹ capituli sit hæc conclusio. Quod sicca caro det⁹
elixari: crassa uero assari: nulla autem frixari debet
quoniam caro cū pinguedine frixa fastidium facit
atq⁹ de stomacho tarde descendit teste Rasi ubi supra
& Auicē in. xx. tertii. Trac. i. capitulo. xxi. sic scri
bente. Frixio prohibet confortatiōem carnis & mul
titudinem nutrimenti eius quod credo euenire pro
pterea quod in stomacho nō digeratur. Postremo
obseruandū est Auicē præceptū in. vi. iii. Trac. ii. c.
xi. dicentis. Caro: quæcūq⁹ caro sit assata: nō coope
riatur submergendo: immo dimittatur discooperta
donec euaporet: nam cū submergendo cooperitur
fit uenenū quod ad plurima perducit accidētia: uno
aut duobus diebus. Et quandoq⁹ interficit. Et hoc
est illud quod etiam sensit almanfor in libro. viii. c.
xxvii. cum ait. Si quod assatur & mox cū remouet⁹
ab igne: suffocat⁹ & multis obuolutionib⁹ antequā
per horam expiret uaporem eius exire prohibētib⁹
inuoluatur: & comestū fuerit: proueniet ex ipsi⁹ co
mestione fluxus uentris & nausea & uomitus: & for
tassis plerumq⁹ interficit: intellectum quoq⁹ per unū
diem aut duos inde deficit & ceca. Hoc igitur est q⁹
de assatis & elixis sentiunt antiqui approbat enim
utrunq⁹ dummodo fiat ut debent: faciunt enim am
bo ad corporis confortatiōem: quoniam licet assata
in exterioribus sint sicca: in interioribus tamen sunt
humida: elixata autem econtra ut magno placuit
pho in. iii. methæorum. Et nutrimentum eius quæ
assata est siccior: & eius quæ elixata humidius: ut

princeps ait in canonis. ii.

Capitulū. lxxviii. ostendit naturam & proprietates
carnis salite: declarans quæ carnes possint & de
beant saliri & quæ minime.

Multi sunt hominū qui magis ex salitis car
nibus q⁹ recentibus delectantur. Et pro
pterea diuersorum animaliu⁹ carnes sibi
salire faciunt: ignorantes equidem quæ
bone sint ad saliedū & q⁹ minime: & hoc q⁹ nesci
unt quid referat Isaac in. v. d. c. xviii. cū ait. Sal ope
ratur in rebus secūdu⁹ naturas rerum patientium &
non secundum suam. Vnde aliquādo indurat: ali
q⁹ tenerat & emollit: sicut in actiōe ignis uidetur q⁹
lutū incēdit & exiccat & plūbū eliq⁹. Et postea sub
dit ex qb⁹ palā est intelligi: q⁹ mollis carnis & mul
toq⁹ hūorū aialia oia: sicut lactentes porci & agni:
& oia aialia duræ carnis uel paucoru⁹ humorū sicut
sunt iuuenes boues & ueteres porci illaudabiles sunt
ad saliedū. Et post aliq⁹ etiā dixit q⁹ ueteres bouine
& caprine carnes false sunt illaudande. Et postea cō
cludit q⁹ quæcūq⁹ aialia sunt mollis carnis & pauco
rū hūorū sicut sunt iuuenes porci illaudāda sunt ad
saliedū. Quæ fuit gal. sententia in. iii. de Alimen
tis capitulo penultimo dicentis. Idonea ad saliturā
sūt corpora aialiu⁹ quæcūq⁹ duras & superfluitas ha
bent carnes: habentes in seipsis humiditatem resper
sam magis slegmaciā. Et quāto hæc utiq⁹ amplior
fuerit & grossior tanto melior sit caro salia quæ ue
ro aut ualde mollē aut ualde durū & sine superflui
tate hūit habitū corporis nō sūt idōea saliri. Deinde sub
dit q⁹ quæcūq⁹ corpora sunt natura sicca infecta salib⁹
inescibilia sunt. Ex qbus clarissime apparet error sa
lientiu⁹ carnes bouinas antiquas & similes. Quæ
cū naturalē & ex ætate sicce sint ex sale postmodū
siccissime fiunt: & ad sanitatis conseruationē pessī
me sic ad hūiores melancolici generationē optie sed
de hoc hæc dicta sufficiāt. Quid autē de carne salita
quæ bene poterat saliri secūdu⁹ medicos senten
tiamus. Dicendū est quod ipsa pluribus de causis
adhuc est illaudabilis licet non detestanda ut predi
cte: qm̄ sicca nimis a sale facta est quāuis nō multū
calida respectu sue excellentis siccitatis dicēte Isaac
in pticularib⁹ dietis. Q⁹ sal calefacit moderate m⁹
tū tamen desiccatur quia compositū est ex duab⁹ qua
litatibus: quarū una est inciditiua & colatiua. Alte
ra uero coadūatiua & cōstipatiua. Quæ utq⁹ desic
catue sunt. Hoc etiā sensit Serapio in. c. de medici
na mollificatiua cū ait. Sal desiccatur desiccatiōe forti
Et fuit sententia gal. in. v. de simplici medicina di
stinctiōe. ii. c. vi. dicētis. Sal exiccat exiccatione uehe
mēti & ceca. Sapiēter ergo dicebat Princeps in. ii.
Canonis. c. vi. Q⁹ salita caro quæ i principio fue
rit humida tamen facta est desiccatiua uehementio
rem habens exiccationem quam omnis caro: &
propterea eius nutrimentum est paruum. Et preter

hoc quod est parū est etiam parū: dicente eodem in secūda primi doc. ii. c. xv. Caro salta est grossi nutrimenti & pauci & mali chimi q̄ etiā uoluit Rasis in. xxiii. cōtinentis. c. vcciii cū ingt. Caro salita mo dici nutrimenti est quia sal dispergit hūiditatem ei⁹ constipat uentrem & proprie si infunditur in aceto & gal. in. iii. interiorum. c. vii. similiter dixit omnia salta & prācipue de carnibus animalium siue silue/strū siue aquosorū uel domesticorum sanguinem melancolicū generant. Ecce igitur quantum carnes salite a sapientibus detestantur. Nec minū cū non solū carnes sed & q̄cūq; alia salita ab eis dē uirtute rent reprobent q̄ ad sanitatis cōseruationē ut in. c. de falsedine superius declaratum est. Carnib⁹ itaq; salitis nostro consilio non est utendum uia cibi: ut faciunt hi qui in initio capituli dicti sunt. Sed tantūmodo pro medicinis aliquando sunt assumen da ut appetit⁹ deiectus subleuetur & flegma existēs in eo abstergetur & exicceatur dicēte Principe in. ii. Canonis. c. iii. Quod operationes falsedinis sūt ab sterio ablutio & exiccatio & prohibere putrefac/ tionem & cetera.

Capitulum. lxxx. ostendit naturam carnis hedinae cum proprietatibus eius & iunamentis

Iam tempus est ut ad specialia deuenia/ mus & dicamus de carnibus quadrupe/ dum primo. Deinde de carnibus uolati/ lium sigillatim: & primo de domesticis postea uero de siluaticis non omnibus sed de magis uisatis. Et cū inter domestica hed⁹ maxime appro/ betur: a carne eius initium nobis uidetur ordiēdum esse. Deinde de ea quae uitulorum agnos & cetera. Si cur Princeps in tertia primi doc. ii. c. vii. eam aliis p̄ posuit cum dixit. Oportet ut sanitatis cōseruat⁹ stu/ deat ut cib⁹ ei⁹ sit talis: quales sunt carnes hedorum & uulorum lactētū paruorū: & agnorum annua/ lium & cetera. Inchoātes ergo ab hedina carne dice/ mus de ei⁹ complexione cum Isaac in. c. xiiii. Dieta/ rum uniuersalium sic scribente. Caro lactentium ea/ prinorum est frigida: mediocris tamen in humidita/ te & siccitate. Et infra. Caro hedulina lactētū est tē/ perata nullam in se habens malitiae admixtionem. Quae licet temperatum generet sanguinem: laboran/ tibus tamen non congruit & cetera. Et post pauca ite/ rū inquit. Sanguis quoq; qui ex ea generatur inter/ subtilem & grossum: ac inter calidum & frigidum existit cum sua tamen temperie uidetur ad frigidum & humidum declinare: cū dicat Rasis in libro. iiii. suorum afforismorū. Caro hedina est frigida & hu/ mida mirabilis sed in ea odor existit. Et ideo come/ di debent hedi non magni & apti sunt ad salutis cu/ stodiam. Et in libro. xxiii. cōtinentis. c. vcciii. sic quoq; dixit. Caro hedina confert habenti naturam calidā & siccam ex humiditate lactis & generat sanguinē bonum: & melior est mediocris in aetate cum pro/

prietatē confert habēti calidam complexionem & siccam. Et infra adhuc de ipsa sic scripsit. Caro he/ dina minoris caliditatis carne agni annotici & ma/ ioris hūiditatis dū fuerit lactēs: & ualet ad calidas personas: & bonum nutrimentum prestat & cetera. Quod etiam uoluit Haliabas in. v. Theorice. c. xxi. cū ait. Hedulorū caro quāq; generat sanguinē bo/ num: qm̄ ei⁹ cōplexio minoris est caloris & mino/ ris est humiditatis q̄ agnorum caro scilicet quando non lactens fuerit & in humido est temperata & sicco: citā digestionis & temperatum generat san/ guinem in subtilitate & grossitie. Ideo talis caro p̄ ut supra dixit Rasis uere mirabilis est nuncupanda & prāsertim si masculi lactentis fuerit et remoti ab eius ortu notabiliter ipsa inquam non potest dici il/ laudabilis propter laudabilem humiditatem lactis ut dixit Isaac in libri pallepati capitulo. xiiii. In quo etiam subiunxit. Heduline carnes sunt omnibus lau/ dabiliores quas dixim⁹ scilicet quadrupe/ dū. Vnde sanguis quem generat subtilior est & nutritior & omnibus hominib⁹ conuenientior: maxime euadē/ tibus ab agitudine. Vituline aut non similiter quae enim generant sanguinem grossiorem faciunt quia boues grossiores & humidiores sunt naturaliter. Quod etiam replicauit in libro particularium. d. cum scripsit. Lactentia hedulina sunt conuenientia/ malas habentib⁹ complexionibus: propter temperiem quam habēt: sunt etiam comoda agitudinem exē/ tib⁹. Et infra in. c. de hircis sic quoq; ait. Lactentes hirci sunt ceteris animalibus laudabiliores in sapo/ re & nutrimento: ac digestionē ad generandum bo/ num sanguinem: lac enim eis naturalem prestat hu/ miditatem. Vnde carent omni acumine. Eorum nā q̄ complexio temperata est in calore & humiditate absq; sui corruptione: facilem ergo & subtilem dat dietam. Et utiles propterea sunt calidis & siccis & agitudines exeuntibus. Et quanto diutius lac sunt accepturi tanto molliores ac teneriores sunt: hi autē qui suēpauituti sunt uicini nutrimentū dant subti/ le: & laudabilem generant sanguinem minus tamen lactentibus utiles sunt & cetera quia tantam. s. nō ha/ bent humiditatem. Et propterea dixeramus supra quod hedi saniores sunt cū ab ortu suo remoti fue/ rint notabiliter: & quasi non ampli⁹ lactentes & ce/ tera. Quae omnia quam breuib⁹ innuit gal. & com/ prehēdit cū ait in libro de subtiliante dieta capitu/ lo. vii. Solis autem hedis quis intrinsece utetur. Et ob hoc tot & tantas considerans Auicennis bonita/ tes in. v. colligit postq̄ carnem gallinae supremam fecerat inquit. Et post illius bonitatē scilicet carnis gallinae iuuenis ex ambulatione est caro hedi. Et infra subiunxit. Carnes heduline sūt meliores uulonis q̄a generant meliores humores & permaxime hoc fa/ ciunt hedi nostri ut Conciliatori uisum est dicenti. Quadrupe/ dum autem domesticorum hedū apud patauos maxime prāfero lactētem. Dico autem ita

quoniā in regionibus calidis multū & siccis minus
apiciendus est agno. Ecce igitur quātū caro hedina
faciat ad sanitatem: est itaq; utendum ipsa & prefer
tim a delicatis quietis & hominibus non exercitatis
illud Auicē. preceptū obseruando quod ipse posuit
in tertia primi doctrina secūda. c. vii. dicēs. Hed⁹ cū
frigidus fuerit erit melior: propterea qd ei⁹ gescit ua
por. Agnus aut cū est calidus est melior propterea
qd ipsius malus odor resoluitur. Vtraq; tamen dum
est calida magis placet omnibus: cuius ratione non
obseruatur.

Cap. lxxx. ostendit naturam proprietates & iuua
mēta carnis uitulinae lactētis & nō lactētis.

Caro uitulina ab auctoribus nostris sa
tis cōmēdata i duplici repit differētia: q
dam. s. ē lactēs: et qdā minie & grandio
ris atatis. Vtraq; tñ ē ad sanitatē appro
bata: sicut ex egritudine resurgētib⁹ ut hedina non
cōueniat: ut in .c. superiori pro pte uisum est: & secū
dum qd dixit Isaac in uniuersalibus dietis. c. xiiii. his
uerbis. Vituline carnes & si sint laudabiles non tñ
cōueniūt excūtib⁹ egritudines cū mēbra eorū i dige
rendo grossū cibū deficiāt. In particularibus etiā
sic ait. Egritudinē excūtib⁹ licet caro uituli non no
ceat ad digerendum: tamē est grauis ppter defectio
nē uirtutis eorū. Sed dicit quispiam fortassis hēc ad
hunc libz spectare non uident^r quā tu de conuale
scentibus adduxisti: cui quidem cōsentimus sed tan
tum hēc apponere uoluimus ut aliqualem carnis ui
tulinae grossitiē demonstraremus quā non sic omni
bus sanis hominib⁹ sicut hedulina uidet^r cōuenire
quibusdam tamen & eis scipue qui aliquid laborant:
caro lactētis uituli est cōuenientissima ppte
rea quia cum sua aliquātula grossitie in cōplexione
sua ē temperata ut in libro dietarum Vniuersalium
et. c. palleato colligit^r Et ideo Rasis inquit in. xxiii
continētis. c. vcciii. Caro uitulorū generat nutrimē
tum competens & pprie si digerit^r: & Auicē. in ter
tia primi. c. Et doc. sepius adductis Etiam inter car
nes sanitatem custodiētes enumerauit carnē uitulo
rum lactentiū paruorū: cuius bonitatis causam teti
git Isaac in particularib⁹ dietis cū ait Bos lactēs lau
dabile generat nutrimētū facilis est digestionē: quia
calor & humiditas eius in quātitate multa est pro
p^r uulue uicinitatē & lactis bibitiōnē. Iccirco bonū
generat sanguinem: & colerā etiā rubeā a stomacho
expellit: maxie si comedētibus naturalis calor domi
net^r: quod uidet^r ab Haliabate sumptum fuisse in qn
to Theorice. c. xxi. sic dicente. Vitulorum caro me
diocriter nutrit & ab ea generatus sanguis est lauda
bilis: hocq; ideo quoniam bouis complexio calida
est: & animalis parue atatis complexio humida: ca
roq; uituli natura sicca cum atatis humiditate cōple
xionem temperat in humido & sicco: ideoq; cibus

ē laudabilis: sic quoq; & omnis cōplexionis sicce
aialis caro paruorū atate melior est qd magnorum
pter eorum humiditatem cōplexiōis. Caro itaq; uitu
lorū & animalū agnorū cōpetens est his qui mode
rate exercent^r. Caro aut uituli nō lactētis est etiam
bona & laudata licet durior sit ad digerēdū cū gros
sior ac siccior existat dicēte Isaac in particularibus
dietis. Adolescentes uituli minus qd lactētes sūt hu
midi duriusq; digerunt^r: sed qui ab eis generatur san
guis non est illaudabilis propter fortitudinem sui ca
loris: quod dictū quidē est intelligendū de uuluis nō
lactētib⁹: parū tamē distātibus a tēpore suae lactatō
nis: qm multū remoti sanguinē generāt siccū & illau
dabile: cū dicat Idē ubi supra. Iuuenes boues p suae
natiuitatis remotione: calore & humiditate carent
quā de lacte & uulue uicinitate habuerāt. Et ppte
rea mihi uidetur cōcludendū esse cū eodem. i. c. xiiii.
Vniuersalium dietarū sic scribente. Masculus bos la
ctēs melior & laudabilior est nō lactente: quia hūi
ditas lactis complexionem suam temperat & ceca.
Et ob hēc causam Auerrois in quinto colliget dixit
Carne uitulinae sūt bone carnes: ppter ea quia non
habēt quā habēt agninae supflūā humiditatem: nec il
li frigiditatem & siccitatem quā habēt carnes bouine ue
teres & eorū. s. uitulorū carnes sūt magis odorifere
aliis carnib⁹: & quantum est in hoc meliores sūt car
nibus hedinis: ppter ea quia in carnibus hedinis ma
nifestat^r quedā mucilago quādo coquūt^r hac ipse qre
laudam^r eas ad sanitatem.

Cap. lxxxii. ostēdit naturā & utilitates carnis agni
nae iuuenis & malitiā & nocumēta eiusdē cū tenel
la & lactēs fuerit.

Non intēdim⁹ hoc in .c. dicere multū de
agnis lactētib⁹ et ppinquis natiuitati qui
humidissimā & flegmaticā habēt carnē
nec de carne omniū antiquarū q magis su
pfluca est et mali chimi: huiusmōi. n. caro reuera re
probari meret^r ut uoluit Haliabas in quinto Theo
rice. c. xxi. dicēs. Agnorū caro maioris est hūiditatis
& caloris qd caro porci ac flegma generat. Quinaq;
foeminea caro sanguinē generat malū: quod etiam
uoluit Gal. in tertio Alimētōrū. c. i. Et in libro de eu
chimia & cachochimia. c. iiii. cū dixit Caro agnorū
hūida est & uiscosa et blenosa & p cōsequēs nō ui
det^r facere ad salutis cōseruationē ut supra dixim⁹.
Sed de carne agnorū animalū a sapiētib⁹ laudata i
tēdim⁹ nō inutilē facere sermonē: ut nōnulli ad pau
ca respiciētes ut soliti sūt: eam nō ita facile uilipen
dant: uel uniuersaliter malā esse pronūtiēt: nisi illam
ratione prime aut ultime atatis inculpada fore co
gnouerint: cū dicat Isaac in pticularib⁹ dietis. Pessi
mitas agnorū lactentiū uel ouiu uetularū sit propter
humiditatis & uiscositatis copiam & supfluitatē fleg
matis quod generāt. Vnde comeste prius qd digestat
f

sint e stomacho egrediunt. Adoleſcentes uero pecudes licet malignitati prineat: etatis tamē siccitas hūidā eage tēperat cōplexionē. Vnde sūt laudabiles digestioniq; faciles & bonū chimū generātes & cetera. Et idem in libro dietage uniuersaliū. c. xiii. Enumerauit agninas iter carnes quā humanā naturā nutriūt & ei sunt uicinas quare si fuerit annualis caro agnina nō est superflua humida: ut asserūt hi equiuocantes & q̄ ita sit apparet manifestū per Isaac ubi supra in c. xiiii sic scribentem. Caro agnōz animalū ē calida i humiditate tamē & siccitate mediocris. Et infra dixit itez. Caro agnina annualis calida est & ei⁹ siccitati dominat̄ humiditas non superflua. Et p̄pterea post pauca subiūxit. Carnes cōueniētiōres pecorine atq; laudabiliores sūt ex quo a lacte separe sūt quo usq; perueniant ad nubēdū quod in fine aīni uni⁹ ul⁹ circa cōtingit: tunc enim caro agnōz masculorum est tempata ut idē ait in loco preallegato: & nō solū fuit Isaac hui⁹ opinionis: sed etiam reliqui sapientes dixit enī Rasis in. xxiii. cōtinētis. c. vicii. Caro agni anōtici calida est cōferēs calidis personis & sicce cōplexionis & cū sua proprietate confert in colera nigra & infra etiā dixit. Caro animalis anōtici generat sanguinem laudabilē nō humidum neq; siccū & cōfert in nigra & p̄prie castratoz anōticoz caro & adhuc magis in processu dixit. Caro omniū aīaliū ambulatiū nō est in nutrimentō & digestionē melior carne agni anōtici: quia caro ipsi⁹ ē minoris humiditatis carne agnōz paruoz. Princeps quoq; in secūda primi doctrina secūda. c. xv. Sic inquit. Caro annualis agni ē multi nutrimentū & spissi & boni chimū: & in tertia eiusdem doctrina secūda. c. vii. circa principium idem sensit. Hoc etiam uoluit Auerrois in quinto colligere dicēs. Cōueniēs est dicere q̄ carnes agnōz sunt post bonitatē carniū hedoz & sic sensit Rasis & quod mihi uidetur de agnis est: quia sūt multaz superfluitatum: excepto q̄ in terris calidis recipiūt temperiem p̄p calorem et q̄ hoc sit uege est quia uidem⁹ q̄ pili agnōz stantium in terris meridionalib⁹ sūt tortuosi siccī & curti & cetera. Hāc ipse Ex quo dicto: hoc possum⁹ ellicere correlariū: q̄ q̄ agni fuerint nati & nutriti in loco calido & siccō ut in montib⁹ aestatis tempe & cetera. Tanto meliores sint sibi oppositis etiam si annuales non fuerint p̄cise & p̄sertim si assent̄ cum bono carbonum igne: & sale multo cōdiat̄ & cetera Et ex his sequitur q̄ pessimi sint agni qui de mēse februaryi uēdi solēt trib⁹ de ca⁹ sis p̄ maxime: quare prima est: quia nouiter nati secūda quia in tempore humido & locis ut plurimū humidis: cū in ea parte aīni pastores ouīū mōtes iam reliquerint & ad planities nostras puenierint: tertia q̄ ipinguati sūt ab eis studiose cū saria seminis lini ut grandiores & pōderosiores existāt: Et propterea pessimi sunt ut diximus: ad quā frigiditas nostrā regionis ad ipsos malitiam aliquid supadit cū in. vi. Climate finis cōstituti: & ideo fugiendi sunt eo tpe

& cū annuales fuerint comedēdi sunt: idem Auicē. p̄ceptū obseruādo: quod in calce interioris capituli annotauim⁹. sūt caro eo & actu calida assumat̄ dicēte ipso Principe. Agn⁹ cū est ea idus est melior propterea q̄ ipsi⁹ malus odor resoluit̄ & cetera.

Capitulū. lxxxiii. ostēdit qualis naturā sit caro porcina & quā sint eius nutrimenti utilitates: laudes & iuuamenta.

OMnes antiqui conuenerunt quod caro porcina sit omnibus carnibus humidior & multis etiam frigidior laudabilis tamen ad nutrimentum: si non lactens uel antiqua fuerit. & q̄ ita sit: audiendus est Isaac in libro. p. d. cū inquit. Pecudes sūt porcis min⁹ humidā quia caro porcina ceteris omnibus animalibus ē frigidior & humidior: & maxime domestica quia siluestris porcina: caro ad domesticā cōparationē calida est & sicca: unde minoris est nutrimentū & cetera. Et in. c. xiiii. v. d. sic etiā ait. Caro iuuenis porci. i. nouiter nati fugiēda est: quia ei⁹ siccitati dominat̄ humiditas. Et infra dixit. Cōcordat antiqui in hoc q̄ nulla animalia ambulātia & corporis humani nutritiua porcina sūt frigidiora: & iterū in eo. c. sic ait. Porcina ceteris animalibus sūt min⁹ calida & magis humida: unde oleo onfancino antiqui eam assimilauerūt in frigiditate: quod sensit Gal. in secūdo de cōplexionib⁹. c. ii. cū dixit. Carnes porcilloz & agnōz sūt humidiores reliquis carnib⁹: propter quā eam caro ipsos nō in omni atate: sed tantū cū in sua potiori caliditate naturali. sūt iuuetute fuerit comedēda est. Cū dicat Isaac in p̄ticularib⁹. d. Animalia q̄ i suo genere sūt humida: sicut pecudes & porci in cōsistētia: naturalis eoz humiditas cū siccitate tempat̄. Iccirco iuuenes porci & pecudes meliores sūt iuuenis bob⁹ & cetera. Et infra ait. Meliora sūt hęc animalia cum naturaliter sūt calida: hoc autē est in eoz iuuetute ut patet: ergo & cetera. Et ob hāc causam caro uetēz porciz nō ē mādūcāda ut noster inqt. Cōciliator auctoritate democriti dicētis. Porciz carnes quādo bene digeste fuerint sanguinē nutriūt optimū nihil enim melius in nutrimento corporis inuenimus maiores tamē atate uitam⁹: quam obrē iuuenes & masculi porci sūt elligēdi quoq; caro multū est nutritibilis: bonum chimū generat: uentrē humectat: p̄pter humiditatis suāq; uiscositatis copiam: urinam puocat nō tamē tenue dietatib⁹ ē cōueniēs ut inquit Isaac in libro p̄allegato. Et post pauca subiūxit. Adoleſcentes sūt meliores & bene nutritibiles: laudabilem. n. sanguinem generant: & iuuenes adhuc sūt meliores: sicut lactētes sūt ceteris peiores quia cōuertibiles in malos humores & in putredinem: p̄cipue si iuerint stomachum p̄occupatum malis humorib⁹ & plenum putredinib⁹: flegma enim generat uiscosū Vnde sunt causa generans podagram: ylii dolorem

sciaticū morbum: lap idē in renib⁹: paralysim & similia secundū complexionē & naturas quas inueniūt hęc ipse. Sit itaq; caro porcorum quę comedī debet nō omnium sed iuuenum tantūmodo: ut dixim⁹ q̄ licet sit grossa & ad digerēdū dura & ad penetrandū uenas tarda: ut dixit Isaac in .v. d. c. xliii. Et fuit sententia Gal. in primo Terapēticē. c. vi. dicētis. Nutribilissimum omnium cibarioꝝ est porcina caro sed nō facile digestibilis & humoris grossi & uiscoli generatiua. Habet tamē plurimas laudes nō paucioraq; iuuamēta: dixit enim Auerrois de ipsa in quinto coligit. Quod melior carniū sit caro porcina & est naturalior hominib⁹ q̄ alia caro animalium ambulantium: et expientia hoc docet inquit ipse & Haliabas in quinto Thorice. c. xxi. sic etiā de ipsa scripsit. Et q̄ drupedū quidem carnis laudabilior est porcina i calore enim et humiditate temperata est eiusq; cib⁹ plurim⁹ & sanguis ab ea generat⁹: mult⁹ & melior ē omniū sanguine carniū quē generat: est nāq; corpori magis conueniens hominis & illi cōferētior: ideoq; ait Gal. Quoniā quidam humanam comederunt carnem tāquam porcina nec dubitauerunt in aliquo nec inter eas disereuerunt aut in odore aut in sapore & hoc signum nobis est ipsam plurimum corpori cōuenire humano. Porcelli autē caro plurime est hūditatis & flegma generat & cetera. Hoc idem scripsit Auicē. in secūdo canonis. c. v. c. xliii. cū ait Carnes hominis & porci sunt proxime in omni re ita q̄ quidā fuerunt qui uidebāt carnē hominis ac si esset caro porci & occultatū fuit illud usq; quo inuenti fuerunt digiti hominis in ea Et in .c. xxxvii. dixit. Caro. n. porci siluestris & domestici secundū q̄ dicit̄ ē uelocis digestionis & fortis nutrimenti uiscoli & grossi ait enim secundū q̄ dicit̄: quia ipse nō comedebat ex eis cum in sua lege essent prohibite. Sed Gal. qui fuit uerax & legalis experimētator in hac arte: cui null⁹ est qui possit ei cōparari: ut dixit Auerrois de ipso. Carnes porcinas plurimum cōmēdauit. In tertio. n. Alimētorum. c. i. sic ait. Quādo carnes animalium bene digerunt sunt optimi sanguinis generatiue & magis in animalib⁹ boni chimi quale est gen⁹ porcōꝝ Et infra sic dixit. Omnium quidem eduliorum caro porcōꝝ est magis & maxime nutritiua: & hui⁹ expientiam euidentissime atlete habēt. Et in .c. xviii. eiusdē inquit. Gen⁹ omniū uolatiliū auiū paucioris nutrimenti si comparet̄ generi peditantiū & maxie porcōꝝ quorū carne nullum animalium amplioris nutrimenti sumere habebis. Et in libro de euchimia & cachochimia. c. iii. sic etiā scripsit. Optimo porcorū esu existēte in gressibilib⁹ animalibus & cetera. Vnde sciendū est q̄ licet in tantū caro porci laudē ē tamen grossus cibus & quietis nō uidet̄ cōuenire: propterea quę de mēte Auctōꝝ scripsim⁹ in .c. lxxiii. p̄sentis operis. Et ideo raro carne porcina uti debent et in hieme potius q̄ in aliquo alioꝝ temporū anni siluestri pot⁹ q̄ domestica dicēte Principe in secū-

do canonis. c. superi⁹ allegato. Cristiani dicūt & qui eos imitant⁹: q̄ melior caro siluestris est caro porci siluestris: nā cū hoc q̄ est leuior carnib⁹ domesticis ē fortis nutrimenti & plurimi & uelocis digestionis & ē melior q̄ esse possit in hieme scilicet propterea q̄ in ipso digestiua est fortior ut colligit̄ ex illo Hippocratis afforismo dicēte Vētres hieme & uere calidissimi sunt natura & cetera. Et ex dictis Gal. in eius cōmēto. Qui igit̄ exercitant⁹ nō elligāt aliam carnem supra istā. Qui uero semp̄ sedēt & quiescunt dimittant eam: & domesticā p̄cipue & de ipsa p̄ maxime quę in domo nutrita fuit & in grassata studiose.

Cap. lxxxiiii. ostēdit naturā carniū castratoꝝ declarando quę ipsarū landabiles sint & quę minime.

Castratoꝝ plurimā species reperiūt̄ duę tamen hac in regione p̄ maxie sūt in usu fagni & hirci. Quorū carnes apud nos patauos: & p̄sertim apud nobiles nō app̄ciantur & iure merito eo q̄ antiqui sint omnes fere qui nostro i macello interficiuntur castrati. Et propterea eorū carnes sūt fetidę & poti⁹ horredę q̄ comedēde. Si tamē iuuenes foret̄ & anni uni⁹ essēt boni & ad sanitatē cōueniētes cū nō pagē a medicis ap̄probent̄. Dixit enim Rasis de ipsis in libro. xxiii. cōtinētis. c. v. c. iii. Caro castratoꝝ tā ouinoꝝ q̄ caprinoꝝ laudabilis est quia humectat & est dulcis & modice caliditatis: sed si senescit animal caro eius mala erit: generat enim coleram nigram et sanguinē grossum. Quod etiam uoluit Isaac in .p. d. cum ait Arietes in iuēntute manētes minoris sūt humiditatis & uisositatis q̄ agni: p̄pter suę etatis siccitatem eorū complexioni dominatē Iccirco eorū caro melior est agnis & ouib⁹. Quę si bene digerāt bonū multūq; sanguinem generat: maxime si sint iuuenes castrati quia caliditas eorū & humiditas est temperata Vnde bōi sūt saporis: nisi sint decrepiti qui p̄culdubio sunt pessimi: quoniam in calore naturaliter sunt defecti: quorum calores defectō duobus modis ē ex atate. s. & testiculorum indigētia. Et ideo concludit q̄ annualis mediocrem habeat complexionem inter lactētū humiditatem & iuuenū non castratorū siccitatē. Iccirco ceteris arietib⁹ sūt meliores ad digerēdum faciliores: sanguinē enim mediocrem generant & iuuenes maxime iuuant calidas & siccas cōplexiones habētes: & habitātes in regione calida & siccā & cetera. Et nobis uidet̄ q̄ p̄ id quod dicit q̄ iuuat calidas & siccas habētes cōplexiones: q̄ p̄cipue hoc intelligat de castratis ouinis qui humidiores sunt caprinis ut patet per ipsum in .c. xliii. d. v. sic scribentē. Caro caprina masculina quasi decrepiti animalis caro est habēda & licet ibi de coire potētib⁹ intelligat: tamen & de castratis caprinis existimādū est: quāquam uis humiditatem maiorem habeant respectu hircorum: respectu tamē ouinorū castratorum ualde m-

norem ut patet ex sua naturali complexionē & cetera. Auerrois quoque in quinto colligit uidetur carnes castratorum multum comedare cum ait. Post has scilicet carnem hedi & quasdam alias laudabiles carnes quas enumerauerat: est caro arietum & hac est opinio maioris partis medicorum propter Galenum qui abhominatur carnes arietum hac ipse de ipso autem Auerrois nos non possumus non admirari cum talia ipsonat Galenus aliter sentienti ut patet per eum in tertio de Alimetis c. i. sic scribentem. Caro castratorum est melior ouium & caprarum carne antiquior autem pessima. Castrati quoque ex hircis facti si iuuenes sint consimiliter appbant: dicente de ipsis Isaac in libro particularium de tartari. Hirci castrati iuuenes sunt meliores non castratis quia non sunt tanti acuminis: & siccitas eorum est temperata et propterea saporosiores sunt & ad digerendum faciliores. Et post aliqua subdit sic concludens. Propter hoc femina caprae & hirci castrati sunt meliores non castratis: quia humidiorē & saporosiores habent carnem: & laudabiliorem generant sanguinem. Quod etiam in xiii. cap. Vniuersaliū dietarum uoluit eum dixit auctoritate Hippocratis. Caro caprina il laudabilis est. neque nutrimento: neque digestionis habilis maxime si masculinum animal sit. Non sic autem si castratus sit uel lactens fuerit animal quia in castrato acumen minuitur: caro humectatur: attenuatur & saporosior efficitur & cetera. Si quis autem peteret comparatis inuicem ouium & caprarum castratis eque iuuenibus pigribus & cetera. quod eorum melior sit ad sanitatem corporis bene complexionati? Nobis uidetur sic esse respondendum: quod ouina laudabiliores sunt quoniam sicut se habet ouis ad capram sic castratus ad castratum. Sed caro ouina iuuenis est melior quam iuuenis caprina ut apparet ex Principe in secundo canonis sic scribente. Caro caprina est sicca et difficilius digestionis carne ouina. Ex quibus relinquitur quod non obstantibus illis quae in c. lxxv. superius scripta sunt. Carnes castratorum iuuenum & precipue animalium acuitatem habentium sunt laudabiles & non castratis laudabiliores: ut ex predictis & ex caponibus apparet.

Capitulum lxxv. ostendit naturam & malitiam carnis bouinae & uaccinae & precipue uetere declarando notamenta quae ex eis proueniunt.

Caro bouina in sua complexionē frigida est & sicca ut inquit Isaac in Vniuersaliū dietis c. xiii. Nec est mirum cum sit de numero magnorum animalium quae terrestria sunt teste Auerrois in quinto colligit. Et propterea in comparatione carnis pecudum & porcorum siccissima est & siccior ipsa carne caprina. Et ideo ut dixit Isaac in p. d. sanguinem generat grossum turbidum & melancolicum: multumque nutrimentum inobediens digestionis: tardumque de stomacho eiicitur: & a membris diffi-

cultor dissoluitur: & uentre constipat & si eam uelentes sint melancolice complexionis: splenetici erunt quartana patientes: complexionibus eorum corrumpentur & in hiposarcam incident et non nunquam nascetur in eis scabies: impetigo: elephantia: lepra: cancer: & serpigo secundum complexionem quam preparata his morbis inuenit hac ipse. O quanta & quot sunt ergo carnis bouinae nocumeta quae tanto grauiora & tanto plura inueniuntur: quanto ipsa antiquior fuerit & eo magis cum iuuenes etiam boues ut idem inquit ubi supra: pro suae natiuitatis remotione calore & humiditate careant quae de lacte & uulua uicinitate habuerant: quare eorum caro sicca complexionis existit & dura: & ad digerendum difficilis: humorem generat melancolicum: maxime si comedentium naturas apparatus melancolice auenerit: decrepiti uero pessimi propter paruitatem suam caloris quantitatem & siccitatis augmentum in eo ex aetate suae complexionis generata. Unde caro eius durissima est ac lignea coctioni repugnatiua: nullum dans nutrimentum: nullumque saporē. Quod etiam sensit Auicenna in textu cometi c. iiii. canticorum dicens. Antiqui boues & panis furfuraceus et cetera. Sunt generantes melancoliam. Si tamen boues antiqui non fuerint sed iuuenes aut in principio senectutis existentes: eorum caro multum: licet non bonum sibi nutrimentum: dicente Galenus in primo de Alimetis c. i. Bouinae carnes alimētum quidem & ipse dant corpori non paucum: neque facile euaporabile: sanguinem tamen generant grossorem quod conueniat: & si quis natura fuerit melancolicus in complexionē capiet aliquam passionem melancolicam ex usu earum. Ecce igitur quod etiam Galenus ipsas damnavit quibus maior pars hominum hac in regione eis utatur & hoc quia ipsi nesciunt quantum erroris committant. Sed quod dicemus de carne uaccina quae sub nomine manzine uenditur quod sepiissime: cum sit adhuc peior & perferatim cum uetus fuerit: quae grossa est sanguinem spissum ac grossum generat: neque congruit nisi his qui multo utitur exercitio: & ab eius comestione precipue debet abstinere quibus melancolice accidunt agitudines ut dixit Almasor in libro tertio c. x. Et idem Rasis in libro uigesimo tertio continētis c. v. c. iiii. sic quoque ait. Caro uaccina habundanter nutrit tamen generat humorem grossum declinatē ad nigredinem & si ea utitur in cibo melancolicus propter naturam frequenter patitur morbos melancolicos ad modum ceteri: lepre: scabiei discoloratae: febris quartanae grossitiei splenis: & forte eius corrupta complexio & incidet hidropisim & cetera. Et infra ait. Caro uaccina est grossi nutrimenti turbidi sanguinis: tarda digestionis: inferens uitium elephantis ceterum: scabiem & cetera. Auicenna quoque in secunda primi c. xv. sic de ipsa scripsit. Caro uaccina est grossi nutrimenti & multi & mali chimi. & in secundo canonis c. cxxxvi. sic etiam ait. Caro uaccina plurimum est nutrimenti: grossa: melancolica: generat agitudines melancolicas: & infra eius nocumeta monstrauit cum dixit quod ipsa generat lepram: elephantiam: & uari-

ees & ipsa sicut & reliquæ carnes grosse & male fa-
tiunt euenire alienationem pp exicationem eage &
febres quartanas & cetera. O quam grande igitur pe-
riculum imminet his qui eas comedunt assidue pl⁹
pecuniam q̄ propria corporis sanitatem diligentes
et præcipue si sint ociosi.

Cap. lxxxvi. ostēdit naturā carniū leporis cuniculo
rū & uulpis cum suis iuamētis & nocumētis.

Completo sermōe de carnib⁹ ambulantiū
domesticorū temp⁹ mihi uidet^r esse ut de
siluestriū magis usitatorū carnib⁹ sit di-
cendum & sc̄ipue de carne leporū quas
nobilissimī iuuenes nostri uenatores post multas et
maximas defatigationes tāq̄ re suauissimā comede-
re cōsueuerūt ignorantes sententiam Isaac in. c. xiii.
dietarū uniuersalium sic dicētis. Carnes uulpis & le-
poris & similiū naturæ humanæ nō sunt similes: im-
mo eage nutritiua sunt pessima: quod testat^r graui-
tas odoris & uicinitas fetoris & in libro particulari
um sic quoq̄ dixit. Lep⁹ sic⁹ est & grossum & siccū
sanguinem generat: proinde cōuenit siccas uolētib⁹
habere cōplexiones. & cōtrari⁹ est tenuē seruanti-
dietam. s. delicatis & quiescētib⁹: quod etiam uoluit
Auicē. in secundo canonis. c. xxxvi. cū inquit. Le-
pis caro est calida & sicca: & fuit Gal. in libro de
subtilitate dieta. c. viii. dicētis. Lepore caro ad ficcā-
uā dieta ē idonea: ad eam autē quæ nūc præiacet nō
ualde utilis: grossum enim sufficienter sanguinem ge-
nerat. Et propterea Rasis in tertio Almasoris. c. x. lo-
quēs de carnib⁹ siluestrium paucis se expediēs dixit
Omnes istæ carnes sanguinem generāt melancolicū
leporina uero caro hoc præcipue opat^r: ipsa enī pl⁹
aliis melancoliæ generatiua existit. Et ideo est illau-
dabilis & minime māducāda ex eo q̄ sanguinis me-
lancolici & grossi sit generatiua ut etiam sensit Gal.
in tertio Alimētōrū. c. i. Sed si quis oīno eā uti uolue-
rit illud saltē obseruet quod precepit Rasis in .xxv.
cōtinētis. c. i. cū igt. De carnib⁹ leporinis coquere de-
bes eas bene: deinde ipsas cū cōdimētis & aromati-
b⁹. quod fit ut nobis uidet^r p̄pea q̄ cum aromata ca-
lida sint & subtilia: habent grossitiē carnis leporinæ
aliquāliter subtiliare: & quātū ad hoc rectificāt ipsā
Sed tamē quia addūt ad caliditatē ei⁹ nō in totū ui-
dentur cōuenire: & uenatorib⁹ sc̄ipue qui post for-
tes eage labores calefaciētia nō debent assumere sed
poti⁹ refrigeratiua & caliditatē: ex uehemētī exercitiō
inductam extinguere: ut satis patet rationis aliquid
cognoscētib⁹. Et ideo nostro cōsilio melius erit eis si
aliis q̄ his reficiant^r cibis & humidioribus & cetera.
De cuniculorū similiter carne intelligendū est cū ipsi
parui sint lepores sub terra unde nomen acceperunt
magna ex parte ducētes: meli⁹ tamē eage caro ac fa-
cilius uidetur alere q̄ leporina quæ quidem cum fri-

gidæ et sicca naturæ sit ut dixit Platina ob eam rem
melancoliā facit de quib⁹ apud antiquos nihil aliud
hacten⁹ reperi nisi quod scripsit Gal. in tertio de Ali-
mētis. c. i. cū ait. Nō igit^r adhuc indigebo sermōibus
plexis ad ptractādū secūdū unāquāq̄ gentē quæ i lo-
cis illis omnia animalia sicut in hyberia quidē quod
lepusculis simile animal quod uocant cunicū & cetera.
Et post pauca subiunxit. Quæcūquæ enim bene ciba-
ta talium animalium sunt & manifeste pingua: me-
liora sunt hæc enim experientia discutiūtur hæc ipse
Caro autē uulpis licet humanæ naturæ nō sit similis
ut dixit Isaac ubi supra uidet^r tamē q̄ in uindemiis
sit satis laudabilis: propterea q̄ tūc ex uuis ipinguan-
tur & carnes suæ meliorent^r: cū dicat Gal. in libro de
c. superius anotatis. Carnes uulpiū in autumnō qui
apud nos sūt uenatores comedūt impinguant^r enī
ab uuis & ut aliorū animalium quæcūq̄ conueniēs ali-
mētū copiosū habent & cetera. Quod dictū si bñ con-
sideret^r non asserit eas bonas esse sed min⁹ malas i au-
tūno q̄ in aliquo alio tēpore anni & q̄ ita sit patet p
ipsū in libro de subtilitate dieta sic scribentē. Canum
autē & uulpiū carnē ego quidē nūq̄ gustauī eo q̄ nū-
q̄ indigni esu eage: neq̄ in asia: neq̄ i aledea: neq̄ ē
secūdū Italiā: audio hæc comedi sed cōiecturo simi-
lē eis uirtutem esse ei q̄ lepore: sūt. n. similiter sicca cō-
plexione & uulpis & canis. Ex quib⁹ poti⁹ apparet
q̄ dānet eam q̄ cōmendat: ut de carne leporis fecit.
Quare nobis uidet^r sic cōcludendū esse q̄ omnino
dimittēde sint eage carnes: tū quia sicce cōplexionis
existūt ut dictū est: tū quia nō facile ipsorū etatē pos-
sum⁹ intelligere. Si enim antiquæ & ueteres forent ra-
tione cōplexionis etatis atq̄ siluaticitatis essent pessī
me pculdubio. Quare & cetera.

Cap. lxxxvii. ostēdit naturā carniū cerui capreoli &
damne cū eage iuamētis & nocumētis.

Caro ceruina a quibusdam nouis medicis
cōmēdat^r in aliquib⁹ eage cōsiliis: de qui-
b⁹ non possū nō admirari q̄ approbare
audeat quod sapiētes antiqui uituperā-
uerūt. Si enī legissent priscorū opera uel uidisset non
ita facile quod asserūt: enūtiassent. Nōne scripsit Al-
masor i. c. viii. tertii hæc uerba: Hircoꝝ siluestriū ca-
ro grossior ē & melancoliæ ppinquier. Ceruina simi-
lit caro atq̄ onogarina eadem opat^r. Et subdit. Om-
nes carnes iste sanguinē generāt melancolicū. Et idē
Rasis in .xxiii. cōtinētis. c. v. sic quoq̄ ait. Ca-
ro animalium senescētū est difficilis digestionis et ma-
li nutritiua: & caro ceruina nō est minor his. s. ouī-
na: uaccina: & leporina: in malitia sanguinis & diffi-
cilis digestionis. Et infra dixit. Caro caprina minus
nutrit q̄ caro uaccina & difficilioris digestiōis ē ea
caro ceruina: & post eam in siccitate caro capre silue-
stris existit: & post aliqua subiūxit: caro ceruina gene-

rat sanguinem melancolicum & est difficilis digesti
onis & iuuat ad digerendū ipsam laborate comestio
nem ei⁹ & lotio post laborē & post eam utat⁹ motu
modico: ut sedeat in stomacho: deinde dormiat sup
lat⁹ sinistrū & cetera. Idem etiam sensit Haliabas in. v
Theorice cū dixit. Siluestriū caro omniū mala est san
guinem enim generat grossum melancolicūq; & q̄
min⁹ mala est: capreolina: postq; est leporis caro: cer
uogē uero & asinogē siluestrium arietūq; montano
rum omnis mala est & cetera. Quā fuit Gal. sententia
in libro de subtiliāte dieta. c. viii. dicētis. Prope asi
nos sunt cerui unde ab eorum esu abstinendū est: Et
hui⁹ dicti rōnē assignat i tertio de alimētis. c. i. cum
ait. Mali sūt chini his nihil min⁹ est & quā ceruorū
& dura & indigestibilis & cetera. Quā ob rem q̄ car
nes ceruorū māducare uoluerit his quā dicim⁹ non
obediendo expectent quod eis promittit Auicē. i se
cūdo canonis. c. cxxxvi. cū dixit. Caro uaccina &
ceruogē & hircorū siluestriū & magnā auiū faci
unt euenire febres quartanas cū quo cōuenit Isaac i
prima doc. cū iquit. Ceruina caro melancolica est: &
dura ad digerendū: sed tamen diuersa est secūdu ata
tes & cōplexiones ei⁹: sunt enim lactētes ceteris lau
dabiliores & utiliores: secūdo adolēcentes. Iuuenes
uero sunt his duriores: decrepiti autē omniū pessimi:
Iuuenes autem si fuerint castrati meliores erūt quo
niā calor eorū et siccitas tēperatur. Sed q̄s potest eos
sic habere nisi potētissimi qui in ipso uindariis so
lēt ipsos tenere & tūc plurib⁹ rationib⁹ dicēdi foret
poti⁹ domestici q̄ siluestres. Noster autē sermo ē de
his qui in montib⁹ a uenatoribus capiunt⁹ quos se
niores ceruos esse credendū est cū min⁹ occurrere q̄
iuniores possint: ut patet māifeste. De carne autē ca
preoli dicim⁹ q̄ ipsa inter ceteras siluestres sit magis
approbata: dicēte Isaac in uniuersalibus dietis. c. xiii.
auctoritate Galieni. Siluestria animalia non sapor
ta sūt sicut dōestica pter capriolos q̄ cū sint siluatici
sūt saporosiores et laudabiliores: et nutritiores ex
nimio. n. suo motu & labore subtiliāte eorū sanguis
corp⁹ rarificat⁹: pori aperiunt⁹: & hūiores q̄ sunt cā
grauitatis odoris dissoluntur. Et post aliqua subitū
xit. Domestica sūt saporosiora & nutritiora silua
ticis exceptis capreolis: & idem in libro prima doc.
sic etiam de eis scripsit: Siluestria animalia min⁹ sūt
boni nutrimenti in quātitate & qualitate q̄ domesti
ca: nisi sola domestica capreolina: quia ppter super
fluitates caloris: motus: & laboris quē assueuerunt
eorū naturalis temperat⁹ frigiditas: ideoq; nimio eo
rum exercitio: saporis carnū & odoris grauitas am
putat⁹: adiutoriū etiam uirtuti digestiue dāt: ut facil
lime optimeq; caro eorum digerat⁹. Et fuit sententia
Rasis in tertio Almasoris. c. viii. dicētis. Caro gazel
idest capreoli inter siluestres carnes melior habet⁹: sa
guis quoq; ex ea generatus paucas efficit superfluita
tes qui cum sicc⁹ sūt melancolie attinet ex cui⁹ dictia

calce elicere possum⁹ q̄ & si ipsa inter siluestres lau
dabilior existat nō tamē absolute laudāda sit & cō
mēdāda cū sanguinē satis melancolicū generet quē
admodū & reliquæ siluaticæ licet nō tantū & cetera.
Cū autē uoluerim⁹ ab ea hoc tale siccitatis suæ nocu
mētū aliquāliter remouere coquem⁹ ipsam cū oleo
ut Rasis docuit in libro quarto suogē afforismorum
dicēs. Melior ex carnib⁹ mōtanis & absq; nocumen
to et absq; uentositate caro gazellis: idest capreoli exi
stet: pagē tamē est sicca: cui⁹ siccitas cū oleis humidis
remouet⁹ & in comestione eius uirt⁹ accidit mirabi
lis & prodest paralisi frigide & cetera Auicē. quoq; in
secūdo canonis sic de ea inquit. Caro siluestris meli
or est caro gazel cū declinatione sua ad melancoliā.
Et propterea elixabim⁹ ipsam & cū humidis condi
emus si quādoq; continget ut ad nostras man⁹ ipsa
perueniat. De dāma uero & eius carne ab antiq; nī
hil reperi dictum quod ut opinor contingit: quia cū
eiusdem sit generis cū capreolis ut etiā scripsit. Pla
tina loquētes de genere species comprehenderunt iō
tantūmodo dicemus cum eo q̄ dāma cum capreo
lis fere in qualitibus cōuenit bonum nāq; alimen
tum eius caro uescientibus prestat modici recrementi
est: sanguinem tamen ad atram bilem idest ad melan
coliā quoquomō tendentē efficit. Quā fuit senten
tia Rasis in. xxiii. continētis. c. v. dicētis. Caro
dainina generat sanguinem proximum sanguini me
lancolico: tamen laudabilior est carne uaccina &
ceruina hęc ipse: quare & cetera.

Capitulum octuagesimum octauum determinat de
carnibus eritii terrestres camelū uris: & reliquorū tali
um animalium:

Caro eritii cum humanæ naturæ non sit si
milis eius nutrimentum est pessimum ut
inquit Isaac in capitulo decimotertio die
tarum uniuersalium. Et propterea uia nu
trientis non accipiat⁹: licet quandoq; ipsam loco
medicinæ comedam⁹ cum dicat idem in particula
rium libro. Caro eritii uim habet dissoluentem & de
siccantem & proprie stomachum confortat: uentrē
soluit: urinam prouocat utilis quoq; sit eis qui elefan
tico morbo sunt parati. Quod etiam uoluit Sera
pio in suo capitulo cum ait. Virtus carnis eritii ter
reni desiccet & resoluit fortiter & quando desicca
tur & bibitur: confert leprosis & habentibus com
plexionem malam corruptam dominantem in cor
poribus eorum & confert spasmo & agitudinibus
renum & habentibus hidropisim carnosam & uege
dixit quod conferat paralisi & elephantie Quod etiā
uoluit Auicē in decimaqnta tertii capitulo sexto
cū ait. Caro Eririi fortiter puocat urinam & mundi
ficat & cetera. Clarius uero in secundo canonis. c. cxx
xviii. cū inq̄t Quod degeritio terreno salitū ē cōfert
elefantie & lepræ & illd pp uehemētiā resolutiōis &

exiccationis. Et infra sic ait. Caro ei⁹ salita cōfert paralisi & spasmo & agnitudinibus nervorum omnibus & elephantie. Idē quoq; voluit Rasis in libro. xxiij. continentis. c. velxxx. dicēs. Auctoritate Bimasi Caro criti cōfert ptisi: lepre: & spasmo: & dolori re nū precipue si siccat & bibis. Et dixit etiā q̄ criti⁹ siluester mirabilis est ualde ad dissoluēdū scrofulas nodulas & nervos & cinis ei⁹ ualet ad mingentē in lecto de infantibus ualde: ita q̄ frequēs comestio ipsius generat difficultatē mingēdi & cetera. Ecce igitur q̄ multū facit ad medicinā nihil uero aut parū ad nutrimentū. Quā ad sanitatē carnē ei⁹ nō laudamus. Caro aut camelina q̄ calida ē & sicca ut dixit Isaac in. v. d. c. xliii. nullā habet bonitatē nisi q̄ pro uocat urinā ut retulit Auicē. i. ii. canonis. c. cxxxvi. Via aut nutrimenti humorē generat melancolicū teste Rasi in. iii. Almaloris. c. viii. dicēte. Caro camelina uehementē existēs calida melancoliā generat. Vrsina uero caro est uiscosissima digestiōi inobediēs: pessimūq; dat nutrimentū. Vnde plus ptinet medicinā q̄ cibo: ut Isaac dixit in pticularib⁹ dietis: ubi subiūxit Leonina ceteris est calidior & grossa: grauis: difficilis digestiōis: dolorē & tortionē in uētre generat & in uentositatē cōuertit & cetera. Et subdit. Postremo licet hęc animalia uniuersaliter nō manducent eorū tū naturā dicam⁹. Omnia aut hęc malū dant nutrimentū generatq; pessimum sanguinē: Asinus enī difficile digerit: stomacho nocet & uomitū facit. Cetera aut animalia similiter agūt asinus tamen subtilioris est nutrimenti & carnis q̄ equ⁹. Equ⁹ aut subtiliorē camello: null⁹ aut est ceteris deterior hęc ipse. Et hoc sensit gal. in libro de subtiliāte dieta. c. viii. dicēs. Equos aut & asinos: asinus oib⁹ cōcedēdū est comedere sicut leopardus & ursus & leones feralib⁹ hominibus. Hos ego patres immitabor nullū ampliōrē de his faciendo sermonē inutiliter cū hęc & similes carnes non solum a medicis: uerum etiam ab omnib⁹ iure merito sint pretermittē: sicut & reprobate.

Capitulum. lxxxviii. comparat uolatilium ad ambulantium & quadrupedū carnes ostendendo quā laudabiliores earum: & denu nonnulla circa uolatilia obseruanda.

EXpleta determinatiōe carniū ambulantiū: reliquū est ut de carne uolatilium animalū & primo domesticorū deinde siluestriū usitatōe: aliq̄ nō inuilia scribam⁹ ut bona & cōplecta fieri possit electio carniū ad sanitatē cōseruandā uñ primo intelligendū ē q̄ si uoluerim⁹ cōpare carnes uolatilū ad carnes pcedētium q̄drupedū habebim⁹ dicere cū Isaac in uerbis dietis. c. xvi. sic scribēte. Volatilia uniuersaliē ad ambulatiā cōparata minora faciūt nutrimentā: ad digēdū tñ subtiliora & faciliōra. Quod i pticularib⁹

et replicauit cū dixit uolatilia uñ subtiliora & leuio ra oib⁹ carnē hñtib⁹ existūt: sūt etiā digestibiliora oib⁹ animalibus ambulatib⁹: minus tamen sunt nutritilia. Quod etiā sensit Rasis in libro. xxiij. continentis. c. vecii. dicēs. Caro auiū est modici nutrimenti uelocis digestiōis: adhibita ratiōe ad alia animalia. Et infra subiūxit. Caro auiū generaliter est uehementioris siccitatis q̄ caro oīum animalū. Et iterū magis in processu addidit. Caro auiū leuior ē carne alia aialū. Et Haliabas in. v. theorice. c. xxiii. sic quoq; dixit. Auiū caro oīum uelocioris est digestiōis q̄ q̄drupedū & subtilioribus & cetera. Quā fuit gal. sententia in libro de dissolutione continua dicētis. Et caro auiū omnium uelocius digeritur q̄ quadrupedū & in. iij. Alimentorū. c. xviii. inquit. Gen⁹ oīum uolatilū auiū paucioris est nutrimenti si comparet generi peditatiū: & maxime porcōe quorum carne null⁹ aialū maioris nutrimenti sumere habebis. Digestibiliōr est caro uolatilū aialū & maxime perdicū frangelinū & colūbe gallināq; & galli turcorū etiā & menlorū & paruorū pascerū & cetera. Cuius quidē ratio uidet⁹ hęc esse qm̄ caro auium omnino est siccior carne q̄drupedū teste Auicē. in ii. canonis. c. cxxxvi. Et q̄ ita sit declarauit ipse eū ibidē: sed infra dixisset. Carnes auiū affate & n̄ affate constringunt uentrem & proprie alcubugi & athe agi & cetera. Quā fuit Hipocratis sententia ut dixit Isaac in. c. xvi. dictarū uniuersalium ubi ait uolatilū leuiōres sunt carnes q̄ ambulantiū & minus humide: leuiōres quoq; & minus humide carnes perdicū turturū & starnorū. Et ideo huiusmodi aues non sunt laudabiles nisi pingues sint sicut ille quā naturaliter sunt humide non commendantur pingues sed macrei ut idem asserit ibidē dicēs. Quā uolatilium naturaliter sunt humide laudabilior est macies q̄ crassities: quia macies suam multā aufert humiditatem & suam temperat complexionem. Quā autē naturaliter sunt sicciora: crassa macris sūt meliora. Hoc igit⁹ preceptū non mō tanq̄ utile sed sicuti necessariū ad sanitatis custodiam est obseruandum. Si quis autē quereret comparatis uolatilibus domesticis & siluaticis adinuicem quā sint meliora. Ad hoc respondebimus secūdū Isaac determinationem in dictis pticularib⁹ sic scribentis. Siluestria uolatilia minus domesticis sunt humida & tenuiorē habent carnē: sūt etiam faciliōra digestiōi cā raritatis carniū & uicinitate & subtilitate sui aeris & siccitate. Necesse est ergo ut cōtraria hōe habeant domestica: sed tñ domestica plus nutriunt & sunt temperatiora atq; laudabiliōrē sanguinē generantia pro sui humiditate laborisq; tēperie porro domesticis campis inhabitatiā sunt meliora: comedentibus in casula pro sui motu. Et quia escam suscipiunt quā naturā sufficit & cetera hęc ipse. Et istud etiam ultimum dictum est pro regula semper obseruandum scilicet quod domestica animalia inexercitata in casula

studiose impinguata non conueniant ad sanorū co-
mestionem & precipue si naturaliter fuerit humida
ut anates & huiusmodi. Si tñ naturaliter sicca forent
ipinguata sunt ut iussit Isaac i. c. xvi. dietage uniuer-
salitū dicēs. Quia uolatiliū cōplexiōis sicce sunt nō
sunt accipienda nisi domi nutrita & incrassata fue-
rint: neq; illa q̄ calida sunt nimis sicut turtures pau-
ces pdices & huiusmodi: obseruādū est preterea qđ
uolatilia in suo genere nō sint multū natiuitati pro-
pinqua nec etiā uetera sed crescentia: aut in etate iu-
uentutis constituta: & presertim si humida sint natu-
raliter. Si uero sicca anteq̄ ad iuuentutē pueniant
sunt occidēda: & tñc manducāda dicēte Isaac in. c.
xiii. libri superi allegati. Oīa aīalia uolatilia uel am-
bulātia dū sunt crescentia carne sunt laudabilia q̄
quā iam sunt declinata. Media uero inter hęc duo
extrēa laudabilia sūt uolūta dū extremū
ad q̄ sūt magis pēdētia. Postreop regula maxie ne-
cessaria ad sātatē est aduertēdū q̄ uolatilia statī p̄
q̄ occisa fuerit nō coquēda sūt & p̄cipue q̄ carnes du-
ras habuerit & siluaticę fuerint: teste Isaac i. c. xviii.
d. v. sic dicēte. Carnes siluaticę nō sūt coquināde p̄
occisionē: sed una die uel plurib⁹ dimittēde sunt ut
tenere fiant. Et infra tempus limitauit dicēs. Si hi-
ems fuerit carnes āte unā diē sint occise hesternū enī
facili⁹ digestibile est recente. Estate uero sufficit ex-
tincta mane fuisse caro q̄ comedi debet circa occa-
sū solis: & in. xvi. c. earūde iterū ait. Volatilia post
q̄ sunt occisa p̄ diē & noctem dimittant⁹ ut carnes
moliātur & presertim aquatica & similia duras car-
nes habētia. Quā autē tenera sunt ut pulli gallina-
cei & huiusmodi non tantum temporis requi-
runt ut patet.

Capitulū. lxxx ostendit naturam & bonitates ear-
nis gallinaceę & caponū uel castratorū suę.

INitiū sermonis de carne uolatiliū a gal-
lina uidetur rationabiliter esse inchoandū
cū caro eius sit leuior uel melior ut alia te-
xtus habet littera: oī altera carne autum
ut dixit Rasis in. xxiii. cōtinētis. c. vccii. Dicamus
igit primo de ipsa & eius carne cū Auenzoar in li-
bro. i. sui teisir trac. viii. c. vii. dicēte. Pullos gallina-
ceos paruos absolute ceteris carnib⁹ laudabiliores
ēē dicim⁹. Et in libro. ii. eiusdē trac. iii. c. iii. Sic inqt
De meliorib⁹ cibis est gallina in tasea. Et Haliabas
in. v. theorice. c. xxiii. de ipsa sic scripsit. Omnīū autū
caro laudabilior excellētioreq; & uelocioris digestio-
nis gallinacę est caro & pullogę eę. Quod etiam
uoluit Isaac cū in libro dietage uniuersaliū. c. xvi. sic
ait. Caro gallinacę & galli. si iuuenis est tempata & p̄
pterea pulli gallinacę leniores sunt digestiōis ceteris
domesticis uolatilib⁹ & laudabilē generāt sanguinē
appetitū cōfortant & oībus naturis sunt conueniē-
tes ut idē dixit in pticularib⁹. Et infra subdit. Et lau-

dabiliores sunt pulli masculi canere incipientes &
intēperata pinguedine existentes. Hoc quoq; sensit
Princeps i. ii. canōis. c. cclxxxiii. sic dicēs inqt. Ruff⁹
gallorū melior est ille q̄ nō cantat adhuc: & gallina-
rum melior est q̄ nōdū parit oua. Et post pauca sub-
iunxit. Caro gallinarū q̄ sunt pulle in intellectu au-
guntū efficit: a quo sumpsisse uidet Auerrois quod
scripsit i. v. colliget dicēs. Melior caro ex uolatilib⁹
est caro galline iuuenis sane & pinguis & habet mi-
rabile proprietatē in tēperando cōplexionē & pro-
pterea brodiū suū est optima medicina leprosis: &
dicēte q̄ cerebrū galline augmentat substantiā nostri
cerebri & acuit ingeniū. Quod etiā Rasis sensisse ui-
det in. iiii. libro suorū afforismorū cū inquit. Pulli
gallinarū tēpati digerūtur uelociter uisui cōuenien-
tes: sperma augmentantes & sanguinē. Ethar⁹ enī
philosophus dixit: q̄ habent uirtutē calorem innatū
uigorandi: & infra subiūxit d. Gallinacę q̄ nimīū nō
sunt antiq̄ nec nimīū pingues mirabilis cib⁹ existūt
& temperiores sunt aliis carnib⁹ & pullis appro-
ximāt: nō sunt tñ ita laudabiles qm Isaac in. p. d. sic
ait. Gallina minus pullis est humida: & p̄p̄ea pia ad
pullogę cōparationē digestionē est difficilis tñ bene
digesta pluri erit nutrimentū. Et subdit: quod si de ea
simplex ius conficiat⁹ erit melior quia ab aqua quid-
dam humiditatis acquirit. Vnde stomachi est cōfor-
tatiū & multū dat nutrimentū & cetā. Quod aut
gallina pullis sit min⁹ humida dat de hoc talē signū
in libro dietage uniuersaliū dicens. Quia gallina na-
turaliter siccior est q̄ pulli contraria pullis agit quia
pulli uētrē humectāt gallina uero aliquatū stringit
Qua propter elixate magis q̄ assate galline sunt co-
medende. Quid aut de caponib⁹ dicēdū sit hoc est
q̄ ipsi plusq; pulli & galline cōmedant cū dicat Isa-
ac loco supius allegato. gallus caponat⁹ plus est lau-
dand⁹ quia cōplexio sua in quattuor qualitatib⁹ est
tēpata & inde nutritibilior & coit⁹ augmentatior. In
libro uero. p. d. sic etiam ait. Volatilia castrata om-
nib⁹ animalib⁹ ambulantiū sunt utiliora: necnon
galli castrati omnibus uolatilib⁹ conuenientiores
laudabilius enim nutrimentum & perfectum gene-
rāt sanguinem. De gallinis uero castratis nihil ex-
pressum ab antiquis usq; modo reperi. Sed tan-
tummodo a Michael scilicet uiri singulari qui sic de
ipsis scripsit. Febrientib⁹ magis competunt gallinacę
castrate iuuenes: nec miretur quisquam de castratu-
ra earum: nam de ipsis habeo in domo & sine du-
bio caro earum est albor & melior & frangibilior
& statim fere decoquantur & tenere sunt & esui de-
lectabilissime: remq; istam ut expertā scribo hac ip-
se. Quod esse uerum possibileq; quod ipse dixit ap-
paret per uerba gal. in primo de spermate capitulo
quarto quā in hoc loco ad confirmationem predi-
cte opinionis & experientie uoluim⁹ anotare ut cir-
ca id quod dictum est nullus dubitet aliquo modo
dixit enim gal. ibidem postq̄ de castratis masculorū

uerba fecerat subiūxit. Ita autē & si foeminini aialis testiculos abscondas neq; lasciuit unq; neq; adheret masculo gra cōmunicatiōis uenerorū & p̄dit ut uti q; dicat q; foemineitate : senuninos nāq; poros abscindit qui apud nos non solū in asia sed in superla ctenib; gentib; usq; in capadocia & sunt omnes si milī castratis masculis sufficiēter bone & pingues & delectabiliorem carnē habēt alius foeminis: licet masculi aliis masculis & ceia. Hæc gal. ubi supra. Et quāuis text⁹ noster nō dicat de quib; aialibus gal. in tēdat attamē de gallinis caponatis sonare uidetur. De carne autē galli tāquam de min⁹ bona dicendum ē. Postremo c. i. Isaac in lib. de p. d. sic scribente. gal li iuuenes sunt duriores ad digerendū minorisq; humiditatis q; gallinæ: decrepiti autem iuuenibus licet mollioris & tenerioris sint carnis: tardi tamen sunt digestiōi. In lib. autē uniuersaliū cap. xvi. sic inquit Gallus quia nature calidioris est gallina atq; pullis quādam falsitudinē incisuiā caro sua acquirit. Vnde fit solubilis si uet⁹ sit & decrepitus inde Gal. inquit Galli ueteres & decrepiti cū sale fortiē cocti & cimi no & aneto & porris & semine croci hortulani humores flegmaticos deponūt & colice p̄iunt & dolorē stomachi de uentositate grossa inflatiua mitigant. Hoc quoq; dixerūt Auicē. Serapio & reliqui omnes dicentes uno ore: q; galli ad medicinā ualēt & nō ad nutrimentū. Et propterea concludam⁹ cū Rasi in. iiii. lib. suorū afforismorū sic scribente. Gal li ueteres digestiōi nō sunt cōuenientes quia humiditate sunt priuati & quia nitrositas quæ in eis existit putredinē generat & i fine super addidit & melius est ut dimittatur & ita faciam⁹ postq; nomen pulli perdidere.

Cap. lxxxxi. ostendit naturam carniū anatis & anseris declarādo quæ partes ipsarū sunt eligēdæ

ANas calidior est omnib; auib; domesti cis & dicit quidā q; ipsa calefacit infrigidatū & facit calefactū possidere febrē teste Prīcipe in. ii. can. trac. ii. ca. xxxii. Et infra dixit. Ei⁹ caro tarda i stomacho & est grauis & pprie caro anseris sed leuius q; est in ipsa sūt ale: cū autē digerit⁹ caro hæc auiū est nutritibilior oībus carniib; auiū. Et hoc est q; dixit etiā Sarapio in. c. de Bar auctoritate gal. Caro anatis est calida multū nā ego comedi ex ipsa & calefecit me: & dedi ex ea calefacto & calefecit ipsum & auctoritate Aben mesuāi subiunxit. Caro anatis habet multū hūiditātē & est grauis digestiōi sed clarificat colorē & uocē & impinguat & augmentū facit in spermate & auferit uetositates: & quia mollis est & unctiosa grauis est stomacho & fortificat corpus & ceia. Et cā p̄dictorū est quia in carne anatū dominat⁹ humiditas ut dixit Isaac in uniuersalib; d. e. xvi. Et in particularib; etiā cū ait hūidior est ceteris anser: Anax:

structio & scipue si in casula nutriti fuerint iccirco sunt grossi duriq; ad digerendū & maxime si eorū pa scua sint in lacub⁹ & similibus locis. Quod testat⁹ sui odoris grauitas ac horribilitas saporis. Et propterea anax: anser: structio & similia stomacho sūt nociua grauāt enī & putrefaciūt eū pp sue humiditatis superfluitatē sui q; labilitatē: sed eorū ale dissimiles sunt eis: faciles nāq; sūt ad digerendū & longinq; a corruptione p sui laboris motusq; nimietate propter hoc ergo nihil ex eis est comedendū preter alas & collū: reliquæ uero ptiū caro ipsi⁹ anatis ē grossi nutriti licet multi & mali chimi ut dixit Auicē. in. iii. i. doc. ii. c. vii. Et hoc ē uoluit Almasor in lib. iii. c. viii. dicēs Anatis caro plu⁹ efficit superfluitates & plus facit fastidire & maioris ē caliditatis q; colūbi nō tū pl⁹ nutrit q; caro gallinacea. Et idē in libro xxiii. cōtinētis. c. veciii. Sic etiā inq; Caro anatis & structiōis suphabūdantis superfluitatis est & difficilis digestiōis ale tū ipsarū nōminus sunt bone q; ale aliarū auiū puarū. Et infra dixit auctoritate Tabri. Caro anatis est melior alia carne auiū & postea subdit. Caro anatis proxima est carni ouine i humiditate: tū calidior est & auget carnē & impinguat. A quo Princeps uidetur accepisse cū ait i. ii. canōis exxxxvi. Caro quidem anatis est plurimi nutrimenti nō tū existit in bonitate nutrimenti gallinæ & si milū & uetres eorū sunt suauis & epata ipsarū sunt bona suauia in cibo & boni humoris. Et preter hoc pprietatē habēt p̄uadi fluxū ex debilitate epatis ac cōdēt ut inq; Rasi in libro. iiii. suorū afforismorū. Et quia dixit Auicē. in loco allegato q; caro anatis est uehemētis humiditatis & ppinqua in hoc carni ouine iō in uera debet assari & cū sale cōdiri ut sua uehemēs humiditas exiceat ut supra etiā de modo coquēdi pingues carnes dicebam⁹. De carne autē anserū nihil reperi in speciali ab antiq; determinatum nisi illud Auicē in. ii. canōis. c. ubi supra dicētis. Caro magnæ auiū & anserū & miluorū est grossa & ppea ē tarde & difficilis digestiōis & pp humiditātē eorū supflua sunt febris generatiue ut aliq; dicūt ex modernis q; facit Ha. tabas in. v. theorice. c. xxiii dicēs. Anatis & anseris carnes plurime sunt humiditatis & caloris. Et eorū nutrimentū malū & est multarūq; supfluitatū cito febres generans. Et q; eorū iuuenes sunt carnē habēt laudabiliore q; parue. Et ideo iuuenes ex eis eligantur & assentur & de ipsis solummodo alas manducemus dicente gal. in libro de euchimia & cachochimia capitulo q̄rto Optime sunt gallinæ & anserū ale: sed alie partes anseris dure sūt & indigestibiles & supfluice: & ppterea dixit idē in libro de subtiliāte dieta. c. viii. Ab occidis & anseribus & magis structiōibus & ab omnibus similib; abstinere oportet cū cui⁹ cure est subtiliāte dieta uti uniuersa enim hæc. f. preter alas superflui cū habēt carnē & ceia. Quare exhortamur quiescentes & debiles habētes digestiua ut eis nō utatur. Re

liquos aut nō prohibem⁹ ab eorū comestiōe si tātū modo alas ut dixim⁹ māducauerit: & nō oīum sed iuuenū & mediocriter pinguiū. Ab esu aut ueterū & salit⁹ oēs abstinere cōsulim⁹ relinquēdo eas p̄fidis iudeis q̄ cōtinue fere uescunt⁹ eis & inde fit pro magna ex pte q̄ melancolici sint: mali calor⁹: nigri & plumbei & peruersorū morū: quā pueniunt ex prauis humorib⁹ generatis a talib⁹ cibis grossis & illaudabilibus quales sunt anseres saliti & huiusmodi: quare & cetera.

Capitulum .lxxxxi. ostendit naturam & utilitates carnis pullorum columbarum & nocumenta carnis eorum iuuenum.

Quia colūbarū quādam siluestres. & quādam domesticæ existunt: Et domesticarū quādam nutriunt in domo & hæc a uulgarib⁹ subterraneæ dicunt⁹ eo quod nidos suos in terra faciant: & aliquæ in turrib⁹ siue in colūbariis nidificant: d̄ quib⁹ tantūmodo sermonē facere decreuim⁹: & nihil aliud de siluestrib⁹ dicētes nisi quod de eis ait gal. in libro de subtiliāte dietæ cū iquit in .c. viii. illi⁹. Colūba enim siluester cum eo quod duriorē habet colūbis .s. domesticis & turrib⁹ & perdicib⁹ carnem: digestibilis est & superfluā. Et p̄pterea carnes eorū nō comedem⁹ sed poti⁹ ancipitrib⁹: ut fieri solet porrigemus. Et de domesticis iam dictis solūmodo dicem⁹: quod licet carnes pullorū colūbe subtiliores sint q̄ anatū & ad digerendū faciliores ex paruitate humiditatis suæ & teneritate carnis respectu. s. carnis anatū ut scripsit Isaac in .c. xvi. v. d. Tamen in se & nō anatibus cōparati pulli colūbini & p̄cipue si in casula nutriti fuerint sūt sup̄flue humiditatis & iccirco grossi sunt & duri ad digerendū ut idem ait in particularibus .c. de uolatilib⁹ & post aliq̄ subdit. Pulli colūbini calidi sunt & in cōplexione humidi quāob̄re grossum dant nutrimentū quod testat⁹ grauitas ad uolandū sed uolare inchoantes amittunt illam grauitatem: fitq̄ eorū caro leuior: & ad digerendū acceptabilior est etiā cōueniēs flegmaticā habentibus complexione: incōueniens uero colericis natura & humidis & calidis. Hoc etiā uoluit Auicē. in .ii. canonis. c. cxx. xiiii. dicēs. In pullis colūbarū qui uolare nō possūt est caliditas & humiditas superflua sed ille quæ uolant sunt leuiorē. Et infra inquit in pullis est grossitudo p̄pter humiditatem superflua. Et ideo uolātes sunt leuioris digestionis & melioris humoris q̄ pulli. Quæ uidentur fuisse uerba Rasis in .xxi. cōtinentis. c. cxxvii. auctoritate mesue dicētis. Pulli colūbini habēt hūiditatē & caliditatē superflua: & hac de causa sunt grosse substantiæ & incipiētes uolare sūt leui & laudabilis nutrimenti. Et calefacti debent ipsos comedere cū acreste aqua coriādro & medulla citrulli. Et in libro. xxiii. eiusdē. c. vecii. Sic de eis inquit. Dantur pulli colūbæ in cibo illius cui⁹ cor

pus euacuat⁹ fuerat de sanguine aut infrigidat⁹ ex longo morbo. Et iterū dixit q̄ caro eorum est bona renibus: auget sperma & sanguinē. Quos imitatus Auerrois in .v. colliget sic ait. Pulli colūbarū habēt humiditatē superflua: & significat super hoc grauitas suorū motuū: sicut significat calor eorū actualis & uelocitas digestionis in stomachis eorū sup̄ ipso rū calorē. Quod cū ita sit qd mirū si pulli colūbini uehementis sint caliditatis & sanguinē generēt islāmā tū: & cito febrile faciant: ut inquit Almasor in .iii. c. x. Et Isaac in libro dietæ uniuersaliū. c. xvi. Cum ait. Pulli colūborū ex multo suo calore sanguinē incendūt maxime siluatici quia calidiores sūt & min⁹ humidi: unde facile in intensiōem cōuertuntur & in genera colerica: ideoq̄ antiq̄ cū frigidis p̄cipiunt dari sicut cū aceto uue acerbe pomi citrini: portulaca: lactuca coriādro scariola & similibus. Sic ergo ipsos preparabim⁹ & p̄sertim cum dederimus eos calidas habentib⁹ complexiōes sicut etiam cum p̄dictis iussit Auicē. in .ii. canonis. c. superi⁹ allegato dicēs. Et oportet quidē ut calefacti comedāt eos cū acresta & coriādro & medulla citrulli: quod accepit a Rasi ubi supra. Et q̄a pulli iā dicti & p̄cipue illi q̄ in casula nutriti: & qui in domo domesticæ tenentur grossi & inexercitati & pleni sup̄fluitatib⁹ existūt: in quorū carne dominat⁹ humiditas: teste Isaac ubi supra iō reliqs sūt peiores. Et fuit gal. sententia in libro de subtiliāte dietæ. c. viii. dicētis. Et colūbe q̄ i turrib⁹ meliores sūt eis q̄ secūdū domos. Et ibi dicit. Et uniuersaliū oīa q̄ exercitat⁹ nō exercitatis: & q̄ sicciorib⁹ cibis utūtur: eis q̄ hūidiorib⁹: & q̄ purum & subtilē aerē respirāt meliora sūt cōtrariis. De his igit q̄ in domo nascūt⁹ maxime uerificat⁹ ē qd dicit Rasis ubi supra auctoritate mesue i libro stomachi dicētis. Pulli colūbini sunt graues stomacho & tarde digestiōis q̄ et infra subiūxit dicēs. Auctoritate Bimmasii. Caro colūbarū est calidior alia carne autū cū difficultate digestiōis ipsius: & sup̄abundantia generatiōis sanguinis & humiditatis: & p̄p̄ea ipsa inducit ad sgnātiām cito: & ob causā comestiōis ipsius mortu⁹ fuit qdā. Cassifa nomine q̄ i uno die comederat de ipsa assa ter ut ait gal. Inqt ipse. De eis quoq̄ scripsit Haliabas in .v. theorice. c. xxiii. dicēs Colūbæ pulli carnē habent malā multaq̄ hūiditatis quicq̄ ex eis generat⁹ sanguis plurimū calidus ē & hūid⁹ cito putrefactiōis: morbos generat⁹ sanguineos Qui aut iam uolare incipiūt minorē sūt sup̄fluitatū profut⁹ tñ his: quorū cōplexiōes calefaciēde sūt idē quoq̄ sensit Princeps i. xiii. tertii. c. xxxiii. dicēs. Corpa pulloꝝ colūbinoꝝ sūt tarde digestiōis & lōge more in stomacho: quod nō nisi ex sup̄flua sue carnis hūiditate cōtingit. Et p̄p̄ea reprobāt⁹ magis domesticæ grossi & subterranei q̄ alii. Et iō aut oīno dimittēdi sūt aut siue sup̄flue hūiditati ē obuiādū assado ipsos & desiccando & preparando eos cum frigidis & siccis ut supra diximus: Pulli uero siluestriū aut turricinorū non multum pinguium

possint securi? dixerunt. Hoc itaq; tam utile & necessarium ad sanitatem obseruet primo: deinde memorandum & obseruandum est. ii. ut capita ipsorum abscindat cum eos interficim? quoniam habet proprietatem aegritudine capitis cronicam generandi teste Rasi in quarto suoque afforismorum: ideo faciendum est quod ipse iussit ibidem dicere. Quare capita eorum cum interficiuntur auferri debet ut eorum malitia reprimatur: quod etiam uoluit Auēzoar in libro sui testis tract. viii. c. x. cum inquit. Et ciba eos colubis siluestribus id est turricenis quoque capita & colla sint abscisa. Et in libro ii. eiusdem tract. vii. c. xvii. dixit. Cognoscat quod in capitibus colubage inest proprietas pessima in faciendo dolore capitis. Et propter hoc eiicienda sunt capita & colla ipsorum inquit ipse. His ergo modis electi & preparati pulli colubage ut Rasis ait ubi supra: Erit cibus mirabilis ad caliditatem declinans. Et philosophi dixerunt quod in eis est uirtus mirabilis & preceperunt quod hi qui pagas habent sanguinis: & quibus deficiunt uirtutes & calor innatus: debet eos comedere: & ex proprietate sua dolori renu? cōserunt & sanguinem colant: corruptum: & hæc due res sunt mirabiles hæc ipse. Iuuenes autem columbas nullo pacto comedemus sue superflue caliditatis ratione: cum dicat Isaac in. c. xvi. dietarum uniuersaliu. Caro passeru? & iuueniu? colubage calida est & sicca corrupens stomachu? & a tepamento longo est. Et in particularibus. d. Colubi in iuuentute manentes uel trahentes eadem dure sunt digestionis: & illaudabile faciunt nutrimentu? & plurimi nocimenti generatiu. Iuuenes itaque sicut tenellos & impennatos nondum uolare potentes fugiemus dimittemusque.

Capitulū. lxxxiii. ostendit naturam carnis pauonū & nutrimentu ei? illaudabile fore.

PAUONU? carnes calide sunt & humide circa secundu? ut dicunt moderni: & melancolici sanguinis generatiue & difficilis digestionis neque sunt accipienda nisi domui nutriti sint: dixit Isaac in libro uniuersaliu? dietage. c. xvi. Qui licet sint nutritiliores anatibus ut idem ait eo in loco reliquis tamen auibus? du? iores & grauiores sunt sicut etiam grues: unde non oportet manducare eos in estate nisi mortuos uno die: in hieme uero postquam occisi fuerint duobus? uel tribus? diebus? māsērit: sicque mādū cēt ut caro eorum fiat tenera inquit idem in particularibus. Et hæc res est necessaria quoniam caro pauonis est durior & difficile digestibilis ut ait gal. i. iii. d. alimentis. c. xviii. Et in libro de dissolutione continua. Et quod peius est: nutrimentu? eorum est malū cum dicat Rasis in libro. x. xii. cōtinētis. c. cccclxxxvii. auctoritate bimafui: Pauo est male cōplexionis & tarde digestionis & Haliabas i. v. theorice. c. xxiii. Postquam de quibus? dā aialibus? aq̄ticis quoque caro est illaudabilis: locutus fuerat subiunxit Grauis caro oibus? his? durior est & digestio? dif-

ficilior eodem modo & pauonū caro: oportet autem omnes has dimittere carnes duobus? aut tribus? diebus? postquam in perfecte sunt pedibusque auium lapides alligati & suspēdas ut eas teneat caro: sic & in oibus? oportet quod riu? est dura caro facere auibus? & quod drupedibus ut eas duricie pellat nocumētū. Ex quibus? satis apparet quod caro pauonū reprobatur similis? cum his? quibus? diximus. Quapropter Princeps in. ii. canonis. c. cxxxvi. Recte quidem dixit omnes uolucres magne habentes colla longa ut pa? uo & milu? & palū? dure sunt & eorum plurima generatio est melancolica: a quo suspēdit. Platina cum inquit Sunt qui uelint pauonis carnem grassam & modici alimentum ac difficilis cōcoctiois esse: melancolicis? augere. Michael etiam. f. noster accipiens ab Haliabate ubi supra sic inquit. Remouet de carnis pauonis nocumētum plurimu? si suspēdantur per collu? & ad pedes eorum ligentur lapides & sic teneantur per unam diē & noctē aut per duas & quidam tenent eos suspēdos sine pondere. x. dies. Cōcludit & ipse postremo est tamen caro ei? cib? mal? eis qui utuntur exercitio si preparet & cum bonis speciebus condiat & post eius comestione uinu? bonu? odoriferu? bibatur hæc ipse. Nos autem uoluimus hæc pauca ex modernis accepta subiungere potius? quam ab antiquis plura quam dicta sunt non inuenientes sic truncato sermone preterire ut unusquisque intelligeret quod & si pro re quodammodo preciosa caro pauonis habeatur & non raro in mensas nobiliu? proueniat illaudabilis tamen ad sanitatem cōseruandā ab omnibus unanimiter pronuncietur uilipēdaturque: quare & cetera.

Capitulū. lxxxiiii. ostendit naturam carnis perdicum & utilitates & iuuamenta ipsius ad corporis confortationem.

DIXIMUS supra de uolatilibus domesticis nunc autem de siluaticis cōsequetur ē dicendum si cut de quodrupedibus fecimus supra. Et quapropter dices quod cubugi dicuntur in arabico non solum a modernis sed etiam a priscis auctoribus plurimu? cōmendantur: ab eis igitur incipiendum esse iudicauimus. Dicamus ergo quod per dixerit iure merito fuit approbata cum nutrimentu? medioere licet aliquoties subtile sibeat teste Isaac in libro dietage. p. sic scribere: In uolatilibus? starna est subtilior pullique per dicitur & pulli gallinacei: post hæc uero per dixerit fasianus & gallina: ex quo ordine per dicitur gallina subtilior esse demonstrat & in. c. xvi. uniuersaliu? dixit. Starna & per dicitur pulli sunt subtiles in. iii. gradu subtilitatis. Turturis uero & anatis & coturnicis i. ii. Pauonū uero & gruū in. i. Ex quo etiam possumus cōprehēdere quod iuuenes per dicitur sint i. ii. gradu subtilitatis si eas pulli sint i. iii. et prope dicebat Auicē. i. ii. canōis. c. clxxxvi. Quod caro cubugi est & subtilioribus? carnibus? et infra Caro ei? est leuis & stringit: augmentu? facit in coitu & ipinguat. Et in. xiiii. iii. c. xxi. inquit. Carnes subtiles & leuis digestionis sunt caro hedi perdicum & turturu? non superflue pinguium cum tales igitur sunt per dices non in merito Auerrois in quinto colliget eas cōmendauit cum dixit

ex laudabilioribus carnis uolatilium sunt carnes p-
dicū sed declinant parūper ad frigiditatem & sicc-
tatem : & sunt sicut gallinæ deserti & habēt proprie-
tatē stringendi uentrē asse & elixe: quā qdē fuit sen-
tentia Rafis in. iii. Almanforis .c.x. dicentis . Per-
dicis caro uentrem stringit & multum nutrit & in
libro .iiii. suorum afforismorū ait . Perdices cib⁹ bo-
nus ad frigiditatem & siccitatem declinans ius ea-
rum boni odoris & boni saporis naturaliter tempe-
ratū existit & ad comedendū sunt apte. Et post pau-
ca subiunxit . Et earū uirtus est mirabilis quā dixe-
runt philosophi: & est quod humiditatem exiccant
stomachi & putredinem extrahunt & de hoc non
est dubitatio: maxime tamē si cū succo pomorum
dulciū excoquantur. Et sic cocte euadunt malitiā &
earum uirtus secunda: est retentiuam confortare uir-
tutē . Et in libro .xxiii. continētis .c.vciii. sic quoq;
de ipsis ait . Caro perdicis masculi est tenuior carne
aliarū auīū & uelocioris digestionis. Et infra. Caro
puillorū perdicis est leuis ad modū carnis coturni-
cis & ualet ad fluxū uētris si comedat cū aceto . Et
circa finē capituli sic inqt. Caro pdicis masculi cali-
da est & hūida: inflat: auget actū uenerē: ipinguat
corp⁹ & calefacit & auget sāguinē ualdē: & cōueniēs
est si ea utiē cōualefcens: cui⁹ corp⁹ fuerat in frigida-
tū & sāguis diminutus & cetera. Et sic apparet in di-
ctis eius manifesta contradictio i graduatōne com-
plexionis perdicis si ad idem comparauit: respectu
tamen diuerforum non est inconueniens quod calī-
da sit & hūida & frigida & sicca: perdicis caro si
enim compararetur masculus ad foeminam perdi-
cem sic calidus est & hūidus: si uero ad corpus ho-
minis temperatū frigide erit & sicce complexionis
ut reliqui sapientes dixerunt. Isaac. enim in capitulo
xvi. dietarū uniuersalium inquit . Causa constrictio-
nis uentris a perdicibus: est siccitas quā dominat in
carne ipsarum. Et quod ita sit apparet per uerba ei⁹
eo in loco sic dicentia . Quā uolatilium complexio-
nis sicce sunt non sunt accipienda nisi domi nutri-
ta fuerint & incrassata: sicut sunt turtures pauces &
perdices & huiusmodi quia tamen multi sunt nutri-
menti ut dictum est supra & ab Auicē . in secundo
canonis capitulo .cxxxvi. sic scribente . Caro me-
lior uoluerū non est q̄ alduragi & gallinarū & sub-
tilior earum & non sunt cum nutrimento carniū
alcubugi idest perdicis ubi apparet quod Princeps
plus dicat esse nutrimentum ex carne perdicis q̄ gal-
linarum: quia inquam sunt multi nutrimenti & nō
raro ad manus potentum deferuntur mortue & nō
uine quā possint incrassari: ut iussit Isaac bonum mi-
hi uidetur esse & obseruandum: ut elixate potius q̄
assate ut communiter fit comedende sint ut ex hu-
miditate aquæ sua siccitas aliquantulum temperet-
tur: nisi corpora comedentium hūida forent & lu-
brica superfue: tunc enim conuenientiores sunt as-
sate. Et quia perdicum uita ad .xvi. annum uidetur

prolongari: ut . Platina refert aduertendū ne ex-
ueteribus sint quā nobilibus ante ponende sunt sed
ex iunioribus. Quā quanto fuerint iuniores tanto
earum siccitas minor & ipse consequenter laudabi-
liores. Et propterea iussit michael noster ut elligan-
tur iuuenes pingues dicte pernicones: ille enim me-
liores & saniores esse uidentur eo quod cetis sint
temperatiores.

Capitulū . lxxxv. ōndit naturam carniū stamorū
fasianorum & similium cum cage iuuamentis.

C Vm starne: fasiani: & perdices sint in na-
tura p̄pinqui ut dixit Baldahac: de eis
mihi uidetur in uno capitulo scribendū
esse. Et quia de perdicibus: unū superius
de per se fecimus capitulū: de relijs in presenti dicē-
dū erit. Sunt ergo quædam animalia quā gallinæ fil-
uestres dicuntur & ipsas rustici & uulgares quidam
gallinaceas appellant: & hæc multum appropinquāt
naturæ perdicis & complexioni eius ut michael no-
ster inqt. Aquo tātūmodo de ipsis reperio fuisse sa-
ctam mentionem . Et ideo de eis sufficiat quod in p-
cedenti capitulo dictū est . Est preterea quoddā per-
nicum genus quod uulgares coturnices appellant: ro-
strum habens rubicū & pedes similiter . Quæ ta-
men animalia non essent sic dicenda quoniam co-
turnices proprie dicuntur ortigie quaquile siue qua-
lee ut p̄dectarum placuit auctori: & similiter simeo-
ni ianensi . Quibus maxime credendum est cum
excellētis doctrine uiri fuerint: sed quorū hanc di-
cet quispiam cui respōdebim⁹ dicentes . Quod ea q̄
premissimus ad hoc propositum adduximus ut ostē-
deremus hæc animalia nō esse illa quas antiqui star-
nas nuncupabāt & mirum in modum cōmedabāt
quorū complexio ponitur temperata: licet Rufus
eam calidam pronunciauerit: & est generatiua ho-
ni sāguinis & pauce superfluitatis: & est conuale-
scentibus & debilibus & sanis multum conueniens
ut Michael noster retulit . Et quod ipsa apud eum
non sit ortigia patet quoniam aliud speciale de qua-
lea fecerat capitulum in quo ipsam qualem plurimū
ut ita dixerim blasphemauerat . Et quod hæc sit rei ue-
ritas scilicet quod starna non sit qualem apparet etiā
per Conciliatorem sic dicentē . Sed quia post star-
nam subdidit Almanfor coturnicem dubitandum ē
quia uel eo intelligit auem perdicem maiorem eius-
dem fere caloris cum rubicis pedibus & rostro: sa-
poris delectabilioris dicta coturnix in italica lingua
& ita eius audiend⁹ est sermo uel per hanc intelli-
gitur origo siue quiscula & tūc eū nō accepto cū hæc
sit carniū uolatilium deterior fere hæc ipse. Ex qui-
bus etiam dietis patet quod hæc auis dicta coturnix
a uulgarib⁹ & magis laudata q̄ perdix non sit star-
na sed species pdicis maior. Videt⁹ autem uerisimile
quod starna sit minor perdice dicente eodem pa-

dubanensi nostro per starnam potest intelligi: aut
 auis magna uelut anser grisea cineritia: cuius caro
 laudabilis est maxime cum iuuenis fuerit: uel mane
 ries perdiciis parue iuxta fuscis quam moyses uide-
 tur audire iudeis inquit similiter starnæ non ui-
 dentur pro domino nostro conuenire quia uentrē
 constringunt. Et hæc uere uidetur starna & non su-
 perior uelut anser: ex his quæ etiā dixit ysaac in ca-
 pit. xvi. Dietarum uniuersaliū cum ait. Carnes quæ
 in calore sunt defectæ & tamen temperamento at-
 tinentes sunt sicut starni pulli & similiū ad digeren-
 dum sunt uelociiores & facile uenas penetrantes &
 cito in sanguinem mutabiles & laudabilem sangui-
 nem generantes omni etati & complexionī cōgru-
 entes sed tamen ex sue dissolutionis uelocitate non
 multam uirtutem membris prestant. Vnde ad regē
 dam sanitatem sunt conuenientes magis q̄ ad con-
 fortandum. Et infra dicit q̄ starni & perdiciis pul-
 li sunt subtiles in tertio gradu subtilitatis. Et hoc est
 quod dicebat Almanfor in capitulo decimo libri
 tertii cum inquit. Starne caro oī carne auium le-
 uior inuenit atq; his qui subtili uolunt custodiri re-
 gimine conuenientior. Et postea subiunxit & post
 istam caro coturnicis: quæ est una species perdici-
 iam dicta. secunda in bonitate existit quæ paruam
 generat supfluitatem & non multū calida iudicat:
 & est melioris sanguinis generatiua q̄ caro pullogæ
 & spermatis augmentatiua. Et prosequitur: perdici-
 s caro istis grossior existens uentrem stringit & mul-
 tum nutrit & cetera. hæc ipsæ. De fasianis uero quo-
 rum caro dicitur tempata sana & multum nutriens
 & maximæ conueniens cōualefcentibus & extenua-
 tis cum medium quidā inter perdicem & capū ob-
 tinēat ut Platina dixit: nō reperio ab antiquis qd̄
 dictum aliud ab eo quod scripsit Conciliator cum
 ait. Siluestriū uolatilium laudabiliores sunt fasiani
 ad sanitatem & robur & fortassis etiam domesti-
 cis cum sint gallinis propinquissimi & eiusdem spe-
 cie fere sintq; illis siccioris aeris ac alimenti & exer-
 citii amplioris post quos sunt perdicēs starnæ: & ce-
 tera. Quod uidetur accepisse a Rasi i quarto libro
 suorum afforismorū sic dicente. Fasianus cibus cō-
 ueniēs laudabilis subtilis pullis affinis quo ad esum
 ethicos confortat & eos qui ab egritudinibus ethi-
 ci fiunt & habet proprietatē uigorandi uirtutes q̄
 digerunt & humores corruptos in stomacho pre-
 parat. Et profecto id mihi de ipsis uidetur esse con-
 cludendū quod noster Mihael consulit de his au-
 bus dicens. Et hi sunt cibi quibus nō debent uti sa-
 ni ut superueniente egritudine aliquid ultra consue-
 tudinē comedant quare. & cetera.

Capi. xvi. ostendit naturam carniū coturni-
 cum siue qualearum & turturū & declarat modum
 preparationis ipsarum.

Coturnix parua ē auis respectu perdiciū &
 fasianorū. Quæ ortix & a quibusdā qua-
 quila dicitur ut Simeon sensit ianuenis. qua-
 lea uero a uulgaribus appellatur cuius complexio ca-
 lida est in fine primi usq; ad secundū & multæ hu-
 miditatis & ideo cito corrumpitur ut patet. Et p-
 pterea tam tempatis q̄ distempatis est cibus incon-
 ueniens & difficilis digestionis & preparat corpo-
 ra ad febres & auget eas: ut i sua practica Michael
 inquit. quod etiam sensit platina cum ait Vere cum
 reddit insipida & maliimenti habetur. Et propte-
 rea Conciliator dixit. Ortigo siue quiscula est car-
 nium uolatilium deterior fere. Et ideo dicitur in secū-
 do Canonis q̄ ex comestione carniū coturnicis
 timetur tetanus & spasmus non quia comedant ele-
 borū tantū. sed quia in substantia earum est hæc uir-
 tus. Et ista fuit gali. sententia in quinto capitulo ex-
 positionis sexti capitulo. Epidimia ut Ralis inquit
 in capitulo. cccxx. libri. xx. dicens. Ego uidi quos-
 dam pati tetanū in musculis ipsorū ex comestione
 coturnicum eo q̄ coturnices comedunt eleborum.
 Et ideo non debent comedi nisi illæ. quæ non inue-
 niunt eleborum & non debet fieri frequēs sumptio
 ipsarum quoniā plures passi sunt tetanum ex frequē-
 ti sumptione ipsarum. Hoc etiam uoluit Isaac in ca-
 pitulo sedecimo. dietarum uniuersaliū cum inquit.
 Coturnices ceteris sunt peiores sicut nec in nutri-
 mento neq; in digestionē. sunt laudabiles: & pro-
 pterea non sunt accipiendæ a sanis neq; ab infirmis
 supradicta ratione. & cetera. Turtures uero ut Mi-
 hael ait calidæ sunt usq; ad secundū & sicca licet ha-
 beant humiditatem quandam superflua & indigesta
 eligantur tamen iuuenes & pingues quæ fm galie
 num bonum dant nutrimentū. Sed antiquæ gros-
 sum & difficilis digestionis: & sanguinis melanco-
 lici sunt generatiuæ. Quare cum pertrāsuerint an-
 num nō assument. Et presupposito q̄ iuuenes sint
 ut supradiximus adhuc illud galie. præceptū est ob-
 seruandū quod posuit in libro de attenuatiua die-
 ta. dicētis. Perdix & turtur neq; summæ duras car-
 nes habent neq; digestibiles neq; cachochimas: sed
 duriores earum una die custodiant mortuæ: sic enī
 transcendunt facilius & sunt fragiles & inculpabi-
 les omnino: quoniam benignum corpori exhibent
 nutrimentum & uiscosum & in medio grossiciei &
 subtilitatis existunt quod puto sanis conuenire. A
 quo sumpsisse uidetur Isaac in particularibus dietis
 cum inquit. Preterea omnib; auibus turtures sicco-
 res sunt quare non oportet eos comedere nisi cum
 unius anni fuerint. & manducentur post occisionē
 transacto die. Taliter enim comeste laudabilem ge-
 ncrant sanguinem mediocrē uidelicet inter grossū
 & subtilem. Sic enim preparate carnes turturæ non
 superflua pinguiū subtiles sunt & leuis digestionis
 ut etiam scripsit Auicenna in decima quarta tertii ca-
 pitulo. xxi. Et sunt cibus conueniens bonos effici-

ens humores licet caliditati attineant & conferunt plus post pullos columbage & habent uirtutem mirabilem & augmētant sanguinē in omnibus in quibus est paucus. & dicunt philosophi q̄ proprietate sua uigoris uirtutem retentiā & in hoc maxime preualent teste Rasi in libro quarto suorum afforismorum. cuius predicta fuerūt uerba. & preter hęc turtures licet declinent ad caliditatem plus q̄ galline deserti habent tamen mirabile proprietatem in acuendo ingeniu ut dixit Auerois in quito colliget. Quod accepisse uidetur a principio in secundo Canonis capi. xxi. de duragi que est turtur: ut uoluit Ioannes arculanus capitulo de epilepsia: & Simeon ianuenis similiter licet Bartholomeus de Montag. in suis consiliis crediderit q̄ esset fassianus: predictis tamen magis adhereo. Dixit ergo ibi princeps. Caro duragi. i. turturis in cerebro & intellectū augmentū efficit: sicut etiam dixerat Auerois ubi supra. & postea subiunxit. Caro eius auget sperma & coitum & per hoc dat intelligere q̄ ipsa sit multum nutritiua & sanguinis augmentatiua ut Rasi placuit alligato. Memorandum est preterea: q̄ cum in carne turturis dominetur siccitas. ut dixit Isaac in quinto. d. capitu. xvi. Bonum erit & utile ad sanitatem ut in casula incrassent per aliquos dies anteq̄ manducent ut sua siccitas temperetur iuxta preceptum eiusdē in loco allegato sic scribētis. que uolatiliū complexionis sicce sunt non sunt accipiēda nisi domi nutrita & incrassata sint sicut sunt turtures: paucis: perdices: & hmoi. & tunc tutius poterunt assari: si uero macre fuerint tutius eas comedimus elixas ne forte ipsas naturaliter & accidentaliter siccas affantes siccitatibus alteram: que ab igne siccitatem addamus.

Capitulū. xcvii. ostendit naturam carniū strutionis gruis & alię auiū aquaticę duras habentiū carnes declarando quomō preparande sint.

Placuit mihi de his omnibus in uno caplo scribere ut quēadmodū in natura sunt pro pinque sic & sermo de carnib⁹ eaz sit siml Dicam ergo in primis de strutionū carne cum Isaac in capitulo. xvi. dietę uniuersaliū sic scribente. Caro strutionū ceteris ē peior & plus stomachū fatigans. Quod etiam sensit Rasi in tertio Almasoris capi. x. dicens. Strutionis caro omnib⁹ grossior iudicat & propterea caro ei⁹ nō assumatur. Gruis autē caro frigida est & sicca dura ad digerendū & mali sanguinis generatiua ut iquit Michael noster cui consonat q̄ dicens ex his cibaria quouis modo cocta tardē coquūt atram bilē. i. melancoliam augēt & recremētū in se q̄ alimētū pl⁹ habent: unde fit q̄ caro gruis aut oīno pretermittēda est aut pri⁹ pparāda ut de carne pauonū supradixim⁹. Que sunt sententia Rasis in libro. xxiii. Continētis capitulo.

cccccciii. sic scribētis. Caro gruis est musculosa & uiolosa ideo nō debet comedi nisi post dies plēs suę maciatiōis. De carne autem ciconiarum & cigno/ rum & similitū quę ut plurimum in palludibus: & lacubus habitāt dicēdum est cum Isaac in libro. P. D. q̄ non sunt æque bonę sicut aues terrestria loca incolentes. Quod etiam uoluit in uniuersalib⁹ cum ait. Omnia uolatilia palludes inhabitantia carne sunt neuosa grossa & ad digerendum dura: sed tamen bene digesta multum nutritiua ad dissoluēdū de membris dura: & ideo machinādum est ad molificādum carnes eorum neq̄ annū transeūtia sunt comedenda. Quod sensit Auicē. in secundo Canonis capi. cxlv. cum ait. Omnes uolucres magnę aq̄ ticę & habētes colla longa eorum plurima generatio est melācolica: & infra dixit. Caro auium aquaticarum est uehemētis humiditatis scilicet accidēta lis & plurimę siccitatis substantialis. Et propterea caro magnarum auium facit euenire febres quartanas Almasor quoq̄ in capitulo. x. libri tertii. sic inquit. Caro sifonis & aliarum auium siluestriū quanto maiori participant rubedine & nigredine tanto sanguini melācolico propinq̄ uidetur. Quę autem illarum malum habet odorem est sanguinis generatiua deterioris. Ideoq̄ nullo modo comedi debet. Et subdit uolatiliū autem caro in fluminibus uel lacubus morantium multarum est superfuitatū effectiua. quę si malum habet odorem deterior iudicatur nō sunt. Itaq̄ huiusmodi carnes assumende quāuis in tempore hiemis aues aquaticę in magna copia reperiantur Venetiis & in quibuscūq̄ aliis ciuitatibus mari propinquis & lacubus: si quis tamē eas omnino māducare uoluerit machinetur pri⁹ ad molificādum carnes earum & nō omniū: sed iuuenum tātummodo: quę annum nō transcenderint. ut dixit Isaac ubi supra. Mollicantur autem & tenere sunt carnes harum uolatiliū si mortuę fuerint per duos dies uel circa ut placuit Rasi ut dixim⁹ & Auenzoar in suo Teisir capitulo pri⁹ dicenti. Caro quę est ex animalibus habentibus duras carnes uelut sunt turtures grues: anates siluestres & similia comedi debet post necationem ipsorum duodecim horis in hieme: Estate uero septem horis. Mihi tamen magis placet pro regione ista: quę frigida est. illud quod uoluit Isaac in capitulo. xviii. dietarum uniuersalium cum inquit. Volatilia postq̄ sunt occisa per diem & noctem dimittāt ut carnes emolliāt. & subdit & presertim aquatica sic dimittantur. & infra auctoritate gali. sic etiam ait. Quę animalū uel terre nascētum recentiora sunt quā oportet aut nō maturata quātum cōueniat aliquādiu re seruata. sicca eorum tenerāt & mollia ipsorum in durāt & cruda maturāt sicq̄ uelociter digerūt. & isra subiūxit palam sit nos nō debere nutriri carne naturaliter dura & sicca neq̄ in habitatibus palludosa loca nisi cum añ duos dies sint occisa ut

sue carnes mollescat & facile digeratur. que fuit galie. sententia in libro de subtilitate dieta capitulo. viii. dicentis. Oportet autem non recetem sed suspendendo die una ad minus ita comedere non turturum solam sed etiam perdicem & alia omnia que moderate siccam habent carnem. Si autem uolatilia aquatica que dictis a galieno sunt durioris carnis: uiuam caperetur cum retibus aut aliquo alio huiusmodi instrumento non sunt subito occidenda: ut uenatores faciunt: sed sic preparanda ut docet Isaac in capitulo. xix. libri preallegati sic dicens. Si durorum animalium carnes sunt coquinade nunquam occiduntur multum fatigetur ut ita carnes dure tenerentur indigestis uero & dure nature sicut senioribus & egrotantibus si grosse carnes dentur ad comedendum uerberentur & cum pauco sale timo quoque & calameto in aqua apponantur & aliquid diu dimittantur sicque tandem nimium lote coquantur & cetera.

Capi. xcviii. ostendit naturam carniū Turdorum merulorum pasce & ceterarum minutarum auium.

Cum species paruorum auium sint ferme infinite quis liber posset de naturis omnium & proprietatibus singularum doctrinam comprehendere? Quis uel calamus posset id scribere? nullus profecto & ob hanc causam prisci omnes & sapientissimi medici non ausi sunt hanc tantam provinciam aggredi. Sed unusquisque eorum contentus fuit uelle de his omnibus in uniuersali tantummodo facere sermonem. quos etiam in hac parte sicut & in ceteris nos imitabimur & de ipsis paruīs uolatilibus in uno tantum capitulo scribemus colligentes quicquid boni de hac materia dictum ab antiquis inuenimus sed ante nonnulla a modernis sumpta preponamus dicentes cum quod prius sic scribente ficedularum: carduelum: reliquarumque auium minutarum caro si pingues sint & iuuenes: modo non nidificet boni alimenti est. Et subdit absit tamen a patinis nostris passer qui esui sumptus ob nimiam caliditatem male alit: difficulter concoquitur: & libidine excitat. Michael autem noster de turdis & merulis loquens auctoritate Iesu medici sic inquit. Turdorum & merulorum carnes sunt calidæ: & siccæ in fine primi usque ad primum secundi. Et subiunxit. eligantur pingues & capti cum laqueo uel retibus ut dixit Balda hac quibusdam placuit quod meliores sint qui cum aue capiuntur sunt difficilis digestionis. & cetera. Et postea dixit quod meruli sunt turdis meliores. Demum loquens de uolatilibus minutis sic ait. Auium paruorum aliarum a passeribus carnes declinant ad caliditatem & siccitatem: sed plus ad siccitatem. Et ideo eligantur pingues quoniam iuuenes sunt & earum caro est laudabilis multum & laudabile generans nutrimentum facile digeritur & conualescentibus sana. Quæ quidem fuit galie. sententia in octauo de ingenio sanitatis capitulo secundo dicentis. Ex uolatilibus optimæ quidem sunt perdices simul cum montanis

oibus passeribus. Deinceps autem gallinæ fasiani. & cetera. Quæ textum sic exponit Conciliator per passerem autem permixtos audio aues minutas & non passerem uere dictos qui calidissimi sunt & luxuriam incitantes. De passeribus autem uere dictis qui calidi sunt usque ad tertium & sicci fere in eodem dicimus quod non solum moderni uerum etiam antiqui patres carnes ipsorum uituperarunt. Dixit. n. habebas de ipsis in quanto Theorice capitulo. xxiii. passerum & columbarum agrestium caro dura est & ad digerendum grauis malique cibi ex quibus generatur sanguis calidus & siccus. & post pauca subiunxit. Oportet autem passerem in domo saginatos omnino cauere generatus & enim ex eis sanguis pessimus est. a quo sumpsisse uidetur Isaac in libro particularium dietarum cum ait. Calidiores oibus auibus passerem sunt & plusque aliarum paruorum aues stiptici & plus etiam sanguinis incensui. & in libro uniuersaliū D. capitulo sedecio. sic etiam de eis inquit. Caro passerum & iuuenum columbarum calida est & sicca corrumpens stomachum & a temperamento longe est. & ite in eo capitulo dixit. Quæ uolatilium calida sunt & sicca non sepe sunt accipienda & maxima passerem natura enim sunt calefacientes & in sumositate & coleram rubeam conuertibiles & precipue siluatici & macri quia digestionem deficiant & uentrem constipant. quod etiam uoluit Auerrois in quanto colliget dicens. Passeres sunt omnes calidæ & siccæ in fine caloris. Et infra sic quoque ait. Strundelli quod dicuntur azuri sunt calidi & sicci & graues ad digerendum & grossæ naturæ. Et ideo princeps in secundo Canonis capi. cxlvi. sic inquit. Et passerem oēs male sunt: & hoc quia caro earum calidissima est luxuriam commouet. & cetera. teste Almarfore in libro tertio capitulo. x. Hac namque aui ut platina refert: ut minima uitæ est: ita salacissime. Mares. n. negant anno diutius durare: quod propter coitus multitudinem atque frequentiam euenit: licet ipsæ non dicat. Fuit. n. hac sententia philosophi: ut refert Auerrois in Canticorum Auicennæ commento. clvi. sic dicens. Non solum hoc dicimus quod multus coitus debilitat corpus. quinimo quod diminuat & abbreviet ualde uitam facitque eam ualde breuiter & celeriter terminare Aristoteles. n. asseruit quod animalia multi coitus sunt breuioris uitæ probans hoc & confirmans ex passeribus quæ non uiuunt nisi per annum solum inducens super hoc probationem. quoniam non apparet nigredo super guttur illorum qui uidentur in autumno. quæ quidem nigredo significat super senes eorum & cetera. Carnes ergo ipsorum fugiemus.

Capitulū. xcix. ostendit naturam manifestarum paruorum animalium: declarando quæ sint eligibiliores & magis facientes ad sanitatem.

Intellektus noster qui naturaliter scire desiderat ut ab Aristotele in prohemio methaphisicæ colligi potest: non solum ex cognitione

bonage & malage carniū contētus remanet: sed ul-
tro cupit intelligere quare etiam partiū animalium
laudabilior sit ad sanitatem. Et propterea dicēdum
est de hac materia q̄ particularū animalis quedam
sunt manifestæ & aliquæ occulte. De primis igit̃ di-
cimus que duplices sunt scilicet exteriores & interi-
ores q̄ si eas uoluerimus comparare ad inuicē pro
quanto faciant ad sanitatē tunc habebimus dicere
q̄ exteriores magis approbātur s̄m Isaac sententiā
in capitulo. xv. dietarum uniuersaliū sic scribentis p-
res aīalum quæ exterius sunt in medio corpore me-
liores sunt interioribus quia ex uicinitate pororum
corporis quibus sudor & fum⁹ dissoluitur. inde al-
leuantur & soporātur & ad digerendū faciliores
efficiūtur. interiores uero econtrario. & in libro p-
ticulariū sic inquit. Mēbroz quedam sunt medio-
cria que cuti & ossibus uicinantur & sunt tenerio-
ris carnis minorisq̄ pinguedinis sunt etiam sapidio-
ra & digestibilia duob⁹ modis un⁹ propter m-
tam substantiæ ei⁹ dissolutionē que egreditur per po-
ros cutis cū sudore. Ali⁹ propter collisionem que fit
ex ossibus ea confricantib⁹ membro autē a cute &
ossib⁹ remota grossiorē habent. carnem multaq̄ pi-
guedinis. idcirco sunt indigestibilia & insipida &
copiam maloz chimoz generatiua propter duas
res una q̄ uiis sunt uicina per quas humore feces ex-
pelluntur alia propter longinquitatē pororum cu-
tis per quos siue humiditatis supfluitat nequit egre-
di. Alia propter ossium absentiam unde tenera fie-
ri: neq̄ collidi possunt. ideoq̄ uenter & iestina &
similia sunt grossiora & male nutritibilia. Cū autem
mēbra apparentia subdiuidātur in anteriora & po-
steriora. Si quis peteret an anteriora sint posteri-
bus meliora uel ne dicem⁹ cum isaac in libro dieta-
rum uniuersaliū capitulo preallegatis dicente. Par-
tes anteriores animalium posteriorib⁹ sunt melio-
res trib⁹ ex causis una quia nutriunt⁹ sanguine mun-
dificato in corde. ideo pecc⁹ & ipsum circumstan-
tia ceteris mēbris in cibo sunt meliora: secunda q̄
pectus uoce & flatu semper mouetur: & ideo caro
sua leuigatur: tertia q̄ in pectore cor moratur q̄
est fundamentum caloris naturalis. & in capit. xvi
eiusdem dixit. Partes uicine spatulis & costis ex suo
motu saporosiores & digestibiliores existunt. quæ
fuit etiam Rasis sententiā in tertio Almaforis capit.
undecio sic dicētis. Animalia anteriora leuiora sunt
& calidiora: posteriora uero grauiora sunt & frigi-
diora & cetera. Querētī autem an dextra sint mem-
bris sinistris saniora respondet Isaac in quinto capi-
xv. dicens. Partes animalīū que in parte dextra ui-
cinæ sunt fundamento caloris naturalis scilicet epa-
ti & felli inde leuiores & ad digerendū faciliores.
De sinistra uero parte contrariæ quia spleni sunt ui-
cinæ. & in particularib⁹ sic ait. Membra enī dextræ
partis meliora sunt his quæ in sinistra sunt propter
uicinitatē epatis quod est naturalis caloris fundamē-

tum. fortiorē enī actionē habet circa loca uicina:
q̄ circa remota. Hoc etiam sensit princeps in secun-
do Canonis in capitulo. cxlvi. cum ait. Et dextra q̄
dem leuior est & melior sinistra. Membrorū quoq̄
diuersitas reperit⁹ s̄m situm non pauca. Quedā enī
sunt principalib⁹ propinqua quedam uero remota
Membra nāq̄ inter cerebrū & cor existentia calori
uicina naturali: sunt boni saporis digestioniq̄ faci-
lia & bonum nutrimentum generatiua propter duas
res: una pro uicinitatē caloris naturalis superfluita-
tes sui nutrimenti purificantis. secunda quia bñ bo-
noq̄ sanguine cordis & epatis sunt nutrita. Mem-
bra uero quæ caudæ sunt uicina & a calore natura-
li longinqua duriora sunt: & indigestibilia mi-
nusq̄ saporosiora. Quod fit duob⁹ modis primo
propter calorem naturalem ab eis remotum. secun-
do quia fuerunt nutrita sanguine male in epate co-
cto. Membra uero inter hæc mediocria sunt secun-
dū utrorūq̄ extremitates sibi uicinantes de eis enī
qualitates accipiunt. & cetera. hæc ipsæ.

Caplm. c. ostēdit naturam membrorū ualde car-
nosoz declarādo quæ meliora sint ex eis.

Membrorum quedam sunt adeo carnosa ut
carnem ipsam tātummodo esse uideantur.
Quoz particulas quia aut sine ossib⁹ sint
aut cum modicis unusquisq̄ emptor expostulat ne
sciens q̄ ut plurimū. Partes animalīū adeo pulpo-
se sunt ipsorum nates. Quarum carnes licet sapo-
rite sint & unctuose ut dixit Isaac & calide & hu-
mide teste Auicē. in secundo Canonis capitu. cxlvi
sunt tamen illaudabiles ut uoluit ibi princeps cū ait
Caro illorū & natiū deterior est carne pingui & ē
mala in digestionē & nutrimento quia est calidior
& grossior pinguedine. Cuius quidem cā potest ēē
quia sunt membra quiescētia & humiditatib⁹ plena
Quæ uituperantur ab Isaac in libro particularium
dietarū contraria approbādo cū ait. Membra quæ
sunt mobilia & modicum humiditatis habent sunt
saporosiora facileq̄ digestibilia. Cōtraria autē sunt
cōtrariæ se habentia. & ob hāc causam lacertose p-
tes animalīū approbātur ut coxe crura & huiusmo-
di. Carnes enim coxarū saporate laudabiles sūt nu-
trimenti & cito digestibiles ut inquit Isaac in capi.
sedecimo. d. v. Similiter etiam lacerti quia sunt mē-
bra multū mobilia & parum humoris habentia. Et
ideo sunt bene digestibiles ut idem ait in particula-
ribus. Quod tamen prius in decimoq̄to capitulo
Uniuersaliū dixerat his uerbis. Membra inter durū
& molle media sicut caro lacerti & caro pinguedi-
ne nuda sunt tempatisima in quattuor qualitati-
bus & ideo ceteris membris sunt tempatoria & ad
digerendū uelociora & ad penetrandū uenas faci-
liora & ad confortandum corpus laudabiliora. Et
in capitulo. xvi. eiusdē sic quoq̄ inquit. Carnes la-

certorum & pinguedine nude sunt tempate. & infra subdit. Carnes lacertorum & maximæ extremitates eorum sunt ceteris carnibus laudabiliores propter nimium motum. Si tamen muscoli multa ac plurima essent repleti pinguedine sanguine multa habundantem humiditate multamque generantem superfluitates efficiunt: quemadmodum caro sine pinguedine rubea scilicet sanguinis sicci est generatiua paucas faciens superfluitates minoris tamen est nutritiui: sicut caro que est inter pinguem & macram sanguinem generat tempatum ut dixit Almanfor in tertio libro. capitulo. x. Talis itaque caro eligatur quæ mobilium sit membra in macie & pinguedine tempatorum anterioris & dextre partis a principalibus membris non remota ut supra diximus. Et ideo concludendo presens capitulum dicemus quod pro conclusione huius materie illud Isaac preceptum in particularibus dietis est obseruandum dicentis. Membra mediocritatem habentia eligenda sunt ad sanitatem tuendam sicut caro pinguedine nuda quæ sunt tempatoria & saporosiora & digestionem faciliora & laudabilem sanguinem generantia maxime si fuerint de animalibus temperatas complexionibus habentibus sicut sunt he diuili uituli lactentes: & iuuenes porci: & pecudes itidem iuuenes scilicet annuales. agni & similia hec ipse. quare. & cetera.

Capitulum. ci. ostendit que partes de exterioribus uolatiliis sint eligende magis & saniores.

Postquam diximus que membra ambulantium seu quadrupedum sint meliora mihi quoque uidetur esse dicendum de partibus uolatiliis que laudabiliores & saniores ad sanitatem existant antequam de singulis membris sermonem faciamus. dicamus ergo cum Haliabate in quinto theoricæ capitulo. xxiii. sic scribente. Auium porro membra omnium ale facilius digeruntur & minus nutriunt. & laudabiliores inter omnes alas auium sunt saginatae paruaque etate eodemque modo & colla. cuius causa innuit Isaac in capitulo. xvi. dietarum uniuersaliu dicens. Sole ale & ceruices in omnium uolatilium generibus teneriores & laudabiliores sunt propter nimium earum motum. & infra sic inquit. Mobilia semper teneriora sunt & saporosiora & ad digerendum uelociora sicut ale uolatiliu saporosiores sunt gallinarum primo secundo anserum. & cetera. Quod etiam uoluit in particularibus dicens. Ale uniuscuiusque uolatilis sunt aliis membris laudabiliores pro sui motus ac laboris nimietate. Constat enim motus multitudine humore superfluitatem expelli. unde ala fit saporosior & digestibilior. Rursus iuuenum uolatilium ale sunt meliores puerilibus propter fortitudinem motus eorum. pullos. nam ale licet bene nutrant paruū tamen dant nutrimentum. & prosequitur. Colla laudabilis sunt etiam nutrimenti propter nimium

motum quem habet sicut diximus de illis. sed colla anseris & gallinae sunt meliora collis omnium animalium. Quæ non solum fuit Isaac sed etiam Auicenna sententia in secundo Canonis capitulo. xlii. dicentis. Ale grossarum auium & magnæ exercitantium sunt boni chini. Et etiam Galieni in tertio de alimentis capitulo. xx. sic scribentis. Ale uolatiliu sunt idonee ad digerendum & ad nutrum magis autem ex ipsis & quæ gallinarum. Et in libro de euchimia & cachochimia capitulo tertio. sic etiam inquit. Ad digestionem ale uolatiliu animalium sunt. Idoneæ & comuni quidem sermone & aliarum quæ exercitantur primum non superfluere enim sunt omnes he sicut earum quæ in ocio superfluere existunt. Et propterea in capitulo. iiii. preallegati libri sic concludit. Optimæ igitur sunt gallinarum & anserum ale sed alie partes anseris dure sunt & indigestibilis & superfluere preter alas. & cetera. De cristis autem gallogæ & barbis nihil usque modo reperi ab aliquo medicinarum auctore preterquam a Galieno in tertio de alimentis sic dicente. Cristas gallogæ & barbas non laudabit quis neque uituperabit. Quid igitur de ipsis possum ego minimus me dicere dicere? Ideo de eis aliter non scribimus. Sed de reliquis uolatiliis partibus credimus pariformiter esse dicendum sicut & de partibus quadrupedum supra scriptum est. scilicet quod anteriora posterioribus sint meliora & dextra sinistris & propinqua principalibus: remotis sint laudabiliora. Et sic de aliis suo modo ut patet intelligenti. quare. & cetera.

Capitulum. cii. ostendit naturam cerebri cum suis nocuentis. Et quomodo preparari debeat antequam mādūcet.

Quamuis per tradita in superioribus capitulis possemus multoque scribendoque infra. scire naturam & intelligere: tamē ut clarius & habundantius habeat. Doctrina pro sanitatis conseruatione de membris omnibus ambulantium & uolatiliu dicemus sigillatim a superioribus initium faciendo de uno quoque descriptionem afferemus ut uirtus & operatio illius membri & modus substantiæ & nonnulla alia melius intelligantur. Declarantes igitur prius quid sit cerebrum Dicemus cum Conciliatore nostro in dea. xxiii. sic dicente. Cerebrum est ceu medulla capitis in supremo corpore sita tribus seu quatuor uentriculis intersepta duabus miringis uellata sensus & motus organice initiatione. unde in. iii. Theoricæ. dicitur. Cerebrum est ceteris membris honorabilius & excellentius est namque radix & quasi forma anime rationalis per quam est animus & discretio sensibusque origo. Et hoc est quod sensit galienus in primo de regimine sanitatis cum ait. Cerebrum est domus quedam anime rationalis quæ ab osse continetur densa. Cuius cerebri complexio est frigida & humida & non calida ut probat Conciliator in dea preallegata contra Isaac quod dixit quod ipsum erat naturaliter calidum: & frigidum accidentialiter & quod non sit ita immo quod cerebrum na

naturalit' frigidum sit sex ibi rationib' & pluribus au-
 thoritatibus ipsa padubancensis probauit. qui & si
 nunq' fuisset id satis erat manifestu ex dictis philo-
 sopho & medico omnium. Nonne? scripsit aris-
 totes in libro de sensu & sensato frigidu existere cerebro
 defacili sunt reumata. & cetera. & in secundo de par-
 tibus animalium. Cerebrum est frigidissimu partiu. qd
 etiam uoluit Auicenna in pria primi in caplo de co-
 plexione mebrore cum inquit. Membra principa-
 lia sunt tria quore unu est cerebrum quod est frigidu
 & cetera. Et pria tertii capitulo secundo. Cerebri sub-
 stantia est frigida & humida. & in canticis idem uo-
 luit. Cum igit' hi ultri sapientissimi in hoc conueni-
 ant de cerebro uiuentis hominis qui calidissimu est
 animaliu ut placuit philosopho. Quanto igit' ma-
 gis cerebrum occisore brutore est frigidu. quo tantu
 in uia cibi nonnulli delectant' nescientes qd cu hoc qd
 frigidum sit & naturalit' & accidentalit' plibus de
 causis est etiam humidissimu & cum sua humida-
 te uiscosum plurima faciens nocumeta quemadmo-
 dum dixit Haliabas in quinto theorie capitu. xxii
 di. Cerebrum amplius humidu est flegma generat di-
 gestioni resistit subuersu stomachi malu. Et Isaac
 in particularib' dietis etiam sic scripsit. cum cerebrum
 sit accidentalit' frigidum pinde est humidum & ui-
 scosum abhominabile appetitu corripit in stoma-
 cho citoq' in putredine conuertit' maxime si in fi-
 ne cibi manducet'. unde galie. Volentes inquit uo-
 mere cerebrum in fine cibi cum multo oleo comedat'.
 Ideoq' oportet ante cibum & post ipsum cauere ab
 humidis complexionibus habentes ac debilem appe-
 titu in stomacho. Et alibi sic etia dixit. Cerebrum pin-
 guedo & similia sunt uiscosa & lubrica quia stoma-
 chi uillosa sua humiditate defecant & corrumpunt
 sunt etia in malos humores conuertibilia. quare quoq'
 fuit galie. sententia in. iii. de alimentis capitulo septi-
 mo dicentis. Magis flegmaticu est & grossu chum &
 tardi meatu & indigestibile non minus & malu ce-
 rebrum omne est stomacho a quo princeps accepit in
 secundo Canonis in capitulo. ciii. cum ait. Cerebrum
 frigidum est & humidu generans flegma & humo-
 res grossos. & subdit ipsum enim facit nausea apud
 digestionem suam & delet appetitu. Et similiter Al-
 mansor in libro tertio capitulo. xi. di. Cerebrum cum
 sit frigidum nausea facit ac stomacho nocet & cetera
 Cum igitur hac faciat cerebrum animaliu sua super-
 flua humiditate & uiscositate aut non erit comedere
 dum omnino: aut preparatu prius & conditiona-
 tum ut infra. Quare conditionum hac prima sit qd
 ipsum non sit animalis humidi & uiscosi naturali-
 ter uel accidentaliter ut porci pecudis agni & huius-
 modi. Quare cerebrum omnino est fugiendu. Sed
 sit potius cerebrum sicco: naturaliter animalium:
 & uolatiliu magis qd ambulantiu quoniam illud
 magis approbatur ab Isaac in libro particularium
 dietarum caplo de uolatilib' eu ait. Cerebella uolantiu

um cerebellis ambulantiu sunt meliora quonia mi-
 noris sunt humiditatis & uiscositatis & propt' hoc
 iudicamus ipsoru cerebella pax esse humida ad il-
 loz copatione. & laudabiliora oib' cerebellis uo-
 latiliu sunt ea quare pulloz starnoz perdicu galloz
 & gallinaz. Hoc etia uoluit Auicenna in secundo cano-
 nis caplo pallegeto cu dixit. Meliora sunt cerebra
 uolatiliu & propria motanore. & ex cerebris qua-
 drupedu cerebrum arietis. f. hedi. deinde uituli & cetera
 Et fuit galie. sententia in. iii. de alimentis ca. xx. dicen-
 tis. Cerebra pua quide hnt uolatilia aialia: meliora
 tamen multo his quare in peditatib' quato & siciora
 his igit' utedu est potius qd cerebris ambulantiu. Quare
 & si uouerim' oino comedere sit ista secunda condi-
 tio obseruanda ut ante cibum sumat' & cu reprimetib'
 eoz malicia sint precodita dicente Isaac in. p. d. ante
 qd comedat cerebrum cu aceto pipe zinzibere & ab-
 sintio & meta & silib' illud codiant. qd sensit prin-
 cept ubi supra dicet. Et oportet quide ut comedat
 cu seminib'. f. calefacientib' & desiccantib'. Et qd ita
 sint uerba ei' interpretada: apparet per gal. in. iii. de
 Alimentis ca. vii. dicentem. Cerebrum licet sit grossu chi-
 mi & supflui cum meli' aut sit qtu ad oia cu incisi
 uis & calefacientib' preparatu sic eni coditu si bn dige-
 rat' alimtu notabile dat corpi hac ipsa. qre & cetera.
 Cap. ciii. ondit natura nuchae & medullae cu ea-
 rum malitiis & nouementis. & cetera.

Nucha est nuchus & uicari' cerebri in cursa
 dorsa a q lateral' oriunt' nerui n potetes eo
 ueniret a cerebro nasci que spinal' medul-
 la siue dorsalis nuchap' ut ex dictis Auicenna in pria
 tertii & pria primi colligi pt. Est enim uelut clau' li-
 gans spodia teste Auerro in secundo colliget. Que
 cu min' mollis sit qd cerebrum qto magis ab eo distat
 & remouet' tato magis indurat' ut inqt gal. in. iii.
 Alimentore. Quare qd medulla siue nucha cu sit cere-
 bro frigidior ut pbat Cociliator in dra. xxv. Et su-
 it snia Isaac in li. pticulariu dietarum sic scribetis. Me-
 dulla spodiiliu: ad copatione medullae ossiu: frigidis-
 sima e sicut & huiusmodi. Est eni sicut cerebrum duri-
 or tn e ipo: frigidior & mioris humiditatis. quare si bn
 digeratur grossus & pl' cerebro dabit nutrimentu. Me-
 dulla tn ossiu: saporosior & fastidiu facies bn tn di-
 gesta mltu nutrit. Hoc. n. sensit Rasis i. xxiii. continen-
 tis ca. ccccclvii. eu ait. Medulla q est in interiori p-
 te ossis suauior & nuchosior e medulla cerebri quare
 excitat uomitu. Tn si digerit' nutrimentu ipsi' erit ha-
 buidas. sed medulla spinal' f. nuche n copetit ga soli
 didior e medulla cerebri qn digerit' n modici nutri-
 menti e. Et auctoritate pauli dixit qd ungit stomachu
 & tollit appetitu cibi & lenit uentre. unde codededa e
 cu aratib'. & haliabas i. v. Theorice ca. xxii. sic d-
 ipa ait. Medulla cerebro iocudior e & suauior sed si
 plimu sumat' subuertit. Io cu saturegia & sale oportet
 accipe. Et hi oes a gal. supere dicente i. iii. de alimen-
 tis c. viii. Nauseatu' e cib' aplior coesta medulla si-

cut cerebri. si autem bene digeratur nutritiua est ipsa. & infra subdit. Spinalis medulla continua quidem est cerebro & eiusdem naturae cum ipso: durior autem non modicum & maxime si inferioribus extremitatibus spinæ. in quantum enim distat a cerebro plus: intus magis induratur. Si autem hæc aliis medullis comparatur magis mollicatius reperitur & per consequens magis stomacho nocua. ut colligitur etiam ex uerbis Serapionis dicentis. Reperitur in ossibus medulla quæ ueræ est medulla. Alia in spinali & est nucha quæ est durior & siccior medullis aliis omnibus quæ accipiuntur ex ossibus & habet de mollicatatione & unctuositate plus. Non igitur est comedenda cum peior aliis medullis uideatur: ut dictum est: & tanto magis quod si omnis alia medulla est calefactiua lenitiua & abstergiu licet multi nutrimenti si digeratur teste principe in. ii. canonis. cap. 500. & conturbet stomachum & deleat appetitum: ut idem ait ibidem. Quanto magis nucha cum sit frigidior cerebro & grossior ut diximus & unctuosior & cetera. Dimittant itaque qui suam uolunt conseruare sanitatem huiusmodi medullas: & presertim qui stomachum debilem & humidum habent. & similiter qui deiectum & postratum suum senserint appetitum. Quod si omnino quodcumque uoluerint eis uti ex bonis & ex laudatis animalibus supra sit accepta: quoniam conuenientior est medulla uitulorum & cerui & tauri & caprarum: deinde ouium ut inquit princeps ubi supra. Quo in loco iussit etiam ut antequam comedamus eam ut preparemus sufficienter dicens. Oportet ut comedatur cum piperibus & seminibus. Sic enim medulla inter frigiditatem & caliditatem existit & temperamento uicina caliditati tamen magis appropinquat. Quæ & sperma augmentat & stomachum mollicat: ut etiam asserit Almanfor in cap. xi. libri tertii. Verum quia huiusmodi naturaliter sunt humida & uiscosa & lubricatiua stomachi & quia uilos sua humiditate corrumpunt & in malos humores conuertuntur: ut supradiximus cum ipsius auctoritate allegaremus: propterea securissimum nobis esse uidetur ut talia unctiosa & stomachum mollicantia omnino postponantur: potius quam etiam condita & in pauca sumantur quantitate.

Ca. ciiii. ostendit naturam oculorum & linguarum propter quod uia cibi faciunt ad nutrimentum.

Oculus est instrumentum uidendi cõplexione aqueum cum quadam anteriori planitie rotundum in supremo anterioris partis capitis locatum ex septem tunicis & tribus humoribus constitutum sex musculis motuum & uno uel duobus seu tribus sultu inquit Conciliator in differentia. lxxiii. Quod sensit Galenus in. i. de ingenio sanitatis. ca. vi. dicens. Oculi sunt membra quorum actio est uisus: quæ ex septem tunicis & tribus componi inueniunt humoribus teste Rasi in. i. Almenforis. ca. viii. Quæ quidem diffinitiones de uiuentibus oculis

semper sunt intelligende. Nos autem oculos non uiuentes sed put ueniunt ad cibos consideramus in presenti proposito: quæ admodum de eis locutus est Isaac in libro particularium dietarum cum ait. Oculi sunt ex diuersis substantiis compositi. habent enim lacertos pinguedinem pelliculas & humores. Quæ uero est ex parte pinguis pertinet calori & humiditati: quæ uero est ex parte pellicularum attinet frigiditati & siccitati. Idcirco & pinguius aialibus frigidi sunt & humidi. Si uero de macilentis frigidi sunt & siccis: & subdit. Et licet oculi facilius ceteris membris digerantur tamen ob pinguedinem sibi admixtam habent grauedinis uiscositatis & idigoniis quiddam & propter hoc non accipiant nisi cum aceto sale apio pipe calaminto zinzibere & silibus condiantur. Quod sentit Galenus in libro de euchimia & cachochimia. ca. iiii. cum inter partes aialium difficile digestibilis oculos enumeraret. Vbi etiam dixit oculos pauci quidem comedunt: componuntur enim ex dissimilibus substantiis. Masculi autem eorum sunt bene digestibiles soli animalium quæ idoneam habent naturam ad euchimiam quales sunt commodati finem ætatem porci. Ab his tamen patribus manifeste discessit platina cum inquit oculi animalium si tenerissimi sint & pinguis bestiarum cum sint & humidi moderati alimentum habentur. Quod tamen quidem a uia deuiat ueritatis quantum & ipse a prefatis sapientibus secessit. Quæ obrem aut oculos omnino dimittemus anima suam: aut eos ex melioribus & laudabilioribus bestis eligemus condientes ipsos ut iusserunt Isaac & haliabas ubi supra & raro eis utendo. De lingua autem dicemus cum Auicenna in. vi. tertii. capitulo. i. quod ipsa est membrum oris & instrumentum conuersionis cibi masticati. Secundum autem Aristoteli in. iii. problematum problemate. xxxii. lingua est caro spongiosa a quo sumpsisse uidetur princeps in. ii. canonis. c. cccc. xlv. cum ait. Lingua est substantia composita ex carne laxa in qua penetrant uenæ & nerui & lacerti & humor ei est humidus & cetera. Et Rasi in. xxiii. Continetis. c. 696. de ipsa dixit auctoritate Bimafii lingua grossa habundantis motu coadunatio humiditatis unum comedi dedit cum sinapi. Et dixit Paulus mollis est & modici nutrimenti. Et inquit Galenus in libro nutrimenti substantiam habet compositam de carne molli uenis neruis & muscularis generans humorem habentem superfluum humiditatem. Sed haliabas in. v. theoricæ. cap. xxii. sic de ea scripsit linguæ caro temperata est & digestioni obediens eiusque nutrimentum inter multum & modicum. Cui uidetur consentire Isaac in. p. d. cum dixit. Lingua inter lacertos & teneram carnem est mediocris: idcirco sola comesta dat nutrimentum iter durum & molle & mediocre. Quæ si cum lacerto substantiæ eius iuncto manducetur erit laudabilior faciliusque digeritur. Rursus si cum tenera carne sibi iuncta per quam salua ori descendit manducetur durioris & uiscosioris erit digoniis unde bonum est si cum obsomagaro. i. sale: pipere: & aceto: origano:

zin zibere: & similibus comedatur & cetera. Ex quibus potest quod facillime unusquisque ponere concordiam inter aliquantulum dissonantes auctores: ut patet secundum enim quod diuersimode lingua consideratur sic dissimilis existit nutrimenti. Quare concludere possumus cum Michaelis nostro sic dicente auctoritate Ruffi. Linguarum carnes sunt satis temperate. Quare nutrimentum est mediocre in quantitate. Et ideo non est periculum linguis laudabilium alium uti quicquid.

Capitulum .cv. ostendit naturam carnis aurium narium cutis: gutturis & similibus cartilaginosis.

DE his omnibus in uno capitulo scribendum esse uidetur cum in suis naturis & complexionibus simulentur sed inceptum modum obseruantes dicimus quod auris est membrum creatum auditui & factum est ei ostracolum anfractuosum & cetera. ut dixit princeps in .iiii. tertii. cap. i. Nares uero sunt uia per quas hanelitus transit teste Gal. in .v. de accidenti & morbo. cap. .iii. a quo Conciliator accepit in sua differentia. xlv. cum ait. Nares sunt instrumenta delationis aeris ad pulmonem & odoris ad carunculas ex pluribus ossibus & cartilaginibus composita: quorum instrumentorum complexio est frigida & sicca ut colligitur ex uerbis Isaac in particularibus dietis sic scribetis. Nares frigidae & siccae sunt. Sunt enim cartilaginosa ideoque digestionem difficiles parum nutriunt. Et supra dixerat membra quae naturaliter sicca sunt dura digerunt tardaque de stomacho eiciuntur & minus ceteris sunt nutrimenta maxime si fuerint de animalibus siccis sicut bouibus capris. Quae quousque bene sint masticata in stomacho & epate bene digesta: siccu tamen generant sanguinem & pessimum. Quod iterum uoluit in processu magis cum ait. Extremitates animalium: quia omnino carent pinguedine tarde digeruntur: sunt enim de substantia cutis & nervorum. Quae quidem uidetur Rasis sententia in .xxi. Continentis capitulis. lx. & lxi. dicentis. Nasus secundum Mesuam est frigidus & siccus: quia est cartilaginosa & est dure digestionis & debet comedi cum aromatibus. Auris autem secundum eundem est de natura nasi: & secundum quod inquit Gal. i. libro chimorum. Aures animalium sunt cartilaginosa non digerunt nec mutantur. Et cutis quae est super cartilaginem est pauci nutrimenti & difficilis digestionis quia est subtilis & sicca. & hoc est quod uoluit Gal. in .iiii. cap. lib. de euechimia & cachochimia. cum in partibus animalium difficile digestibiles sint nares & aures & talia enumerata. Quae de re cum Isaac in loco allegato est concludendum dicente. Labra auribus sunt laudabiliora: quia auriculae de cute & cartilagine sunt compositae. Cartilagine uero si de animalibus iuuenibus fuerint & bene coquantur erunt digestibiles & praesertim si de lactentibus fuerint. Idem quoque de cuti est sentiendum quae pellicula dicitur & a uulga-

ribus cutica quae est membrum ex nervo carneque contextum superficietenus corpus ambiens omne ac ipsius protectum: ut dixit Conciliator in differentia. xliii. Et licet haec uera cutis sit diffinitio tamen & aggregato ex cuti & imene conuenit: & ad propositum facere uidetur: quoniam malum dat nutrimentum sua grossitate & terrestritate siue siccitate sicuti sensum sit Auic. in .ii. canonis. ca. 52. dicens. Meliores ex eis sunt pelles lactentium propter humiditatem ipsorum earum tamen nutrimentum est paruum uiscosum & propinquum est in uiscositate & dispositionibus suis nutrimento pedum. Multoque clarius Rasis in cap. xi. libri tertii Almanforis cum inquit cutis frigidum generat sanguinem in quo multa existit uiscositas & opilationem facit & cetera. Similiter guttur est frigidum & siccum cartilaginosa proinde parum dat nutrimentum digestionem inobediens: & hac de causa cum calidis aromatibus debet comedi teste Isaac ubi supra. In quo loco etiam iussit ut nares aures & huiusmodi cartilaginosa partes preparantur cum aceto: oblongo: sinapi: carui: pipere: zin zibere & similibus. Si quis autem aliqua affectus admiratione quaereret quare ratione uoluerit hic auctor quod huiusmodi membra cartilaginosa quae frigida sunt & sicca: ut ipse etiam asserit: cum aceto & talibus etiam desiccantibus manducarentur: cum uideatur quod siccitas siccitati non sit coniungenda. Cui respondebimus quod ita est profectio: ut ipse ait quod ex talibus iam dictis nutrimentum expectaremus. Sed quando intendimus eorum malitiam rectificare uia condimenti huiusmodi & conueniunt: & sunt permaxime necessaria ut uiscositatem & grossitatem cartilaginosa regere habeant remouere cum sua incisione & subtiliatione. Hortamur tamen quoscunque sanguinem haberint grossum & uiscosum ut flegmatici & melancholici: ut a praedictis totaliter abstineant aut eis quod rarissima utantur quare & cetera.

Capitulum .cvi. ostendit naturam cordis & pulmonis & quantum in uia nutrimenti faciant ad sanitatem.

ET si cor sit nobilissimum membrorum: ut inquit Auerrois in .ii. caeli. commento. lxxiii. Et sit princeps corporis primus teste Hali in .ii. Tegni commento. xci. Et propterea positum in medio pectoris tamquam in loco temperationis: ut ait princeps in .xi. tertii. ca. i. Et est minera generationis nutrimenti spirituum: ut idem uoluit in libro de uiribus cordis. cap. ix. Et est fundamentum & quasi fons caloris naturalis & uirtutis uitalis. ut inquit Gal. i. v. de interioribus. ca. i. Et licet in qua cor uiuens sit plus omnibus membris sanguineum & plus eis calidum: ut ipse dixit in primo complexionum. cap. ix. Et tamen mortuum: cum ad cibum peruenit decoctum: ualde ab eo diuersum: quoniam uiuens erat membrum principale cuius uirtutes erant potentes in corpore ac effectus maximi uirtutum organa

num in corporis medio uelut fornax situm. ut no-
ster inquit Conciliator in differentia. xlii. auctori-
tate Zoar. Mortuum autem cor inter uilissimas
corporis partes uia nutrimenti computatur: ut
idem asserit Conciliator in differentia. xxiii.
Quoniam materialis cordis complexio quā sumpsit
ex miscibili mixtione frigida est & sicca: & iō for-
tis extat texturæ ac compactæ ita ut igni uiderim in
combustis pre ceteris corporis partib⁹ resistere ad
quod etiam humidū coadiuuat cōculcatum i id ip-
sum: qđ oportuit ut obstaret motibus & percussio-
nibus & caloribus propter qđ super id sita fuit pin-
guedo quadam equiuoca tñ estq; ipsum duræ dige-
stionis & delationis. i. penetrationis & melancolici
magis alimēti: hæc padubanensis ipse. Cum tñ bñ
digeritur caro cordis multi ē nutrimenti licet nō lau-
dabilis: ut sensit Isaac in particularibus dietis caplo
proprio cum ait. Cor duræ est substantiæ & naturæ
lacertorū pertines tardæ de stomacho eicitur bene
tamen digestū multum nutrit & cetera. Hoc idem uo-
luit Almanfor in. iiii. ca. xi. cum inquit. Cor calidū ē
& dure substantiæ. Quod & tarde digeritur & nō
multum nutrit. Et in. xxiii. cōtinentis. Idem sic scri-
psit in. ca. 632. auctoritate Gal. in libro nutrimenti
substantia cordis est caro solida musculosā: ideo est
difficilis digōnis tarde descēssionis de stomacho &
penetrationis de intestinis qñ digeritur: ad qđ lu-
cratur de eo corpus modicū est. Sed in libro chimo-
rum dixit qđ est habūdantis nutrimenti. Quod etiā
uoluit Bimalui. quibus concordat Haliabas in. v.
theorice. ca. xxii. dicens. Cor solidum est & digōni
inobediens ualde: Quod qui comedere uoluerit
oportet post illū zinzibere uti cōdito & comedat
ipsum cū pipere & cimini & saturegia: cuius digō
si plena fuerit plurimū nutrit. & hæc fuit gal. snia in
iii. de alimētis. ca. xii. dicentis. Cor fm stomachum
quidem duræ est: & propter hoc indigestibile & tar-
de pertransitionis. Si aut digeratur bene alimentū
nō paucum dat corpori. Concludamus igitur cum
Michaelē nostro sic scribente. Cor ut cib⁹ debet gra-
duari frigide & sicce complexionis cū sit arteriosū
& neruosum satisq; omnia frigida sunt & pauce car-
nis. & ideo aut dimittatur omnino: aut eligatur ex
iuuenibus aialibus & pinguib⁹: & si cū sale pipe-
& cimini accipiat remouet nocumētum eius. Ci-
minum tñ mihi nō placet cum horribilis sit saporis
sed loco eius feniculū sumat. De pulmōne uero di-
cimus cum cōciliatore in differentia. xcvi. qđ ipse ē
terminus caliditatis naturalis in euentationē cordis
ordinatus. Separat enim & distinguit aialia calida a
non calidis. calidiora enim eguerunt in euentatiōe
caloris pulmōne eeu sanguinē hñtia: reliq; uero suf-
ficat euentatio cum brachiis ut in piscib⁹ & cetera. Et
propterea fuit creatū & cetera. Sed in proposito nro
cōsideratus frigide & humide existit complexiōis i
primo ut Michael refert. Quod etiam antiqui sen-

fisse uidentur cū dicat Isaac in. p. d. qđ pulmo sit fa-
cilis digōnis & facile de stomacho eiciatur pp leui-
tatem ac raritatem substantiæ: proinde ceteris mēbris
corporis nutrimentum gignit pertines flegmatico
humori. & Haliabas i. v. theorice dixit absolute qđ
pulmo parum nutrit & flegma generat. Rasī aut
in. iii. Almanforis inquit. Pulmo tarde digerit pa-
rūq; nutrit & est frigidus. Et in. xxii. continentis. c.
cccxlvi. sic etiam ait auctoritate Gal. Pulmo leui-
oris digōnis est epate & splene iuxta modū raritatis
corporis ipsius tñ minoris nutrimenti ē & nutrime-
tum eius est flegmaticū. Et propterea dixit Ruffus
in libro regiminis. Pulmo est modici nutrimenti ual-
de. Et Ioānitius dixit hoc accidit causa siccitatis &
leuitatis ipsius. & iterum Ruffus inquit. Iuxta mo-
dum leuitatis substantiæ debuit esse uelocioris dige-
stionis: tñ quia ipse natus in superioribus stomachi
factus est tardioris digōnis. Idem quoq; sensit Pau-
lus. Auicēna uero i. ii. canonis. c. 575. dixit. Pulmo-
nis nutrimentū est paruū declinans ad flegmaticū.
Et infra dixit. eius digestio est facilis & in ipso ē cō-
strictio uentris. Et sic ipse & Isaac uidentur esse cō-
trariæ opinionis qđ prefati sapiētes: qui absolute p-
nūciauerūt ipsum esse digōnis difficilis qbus magis
assentimus pro cōcordia tñ dicere possumus qđ aut
textus ē corrupt⁹ & ubi dicit facilis dicere uelit dif-
ficilis aut & forsitan melius intellexerunt omnes qđ
absolute pulmo difficulter digeratur. In compara-
tione tamen ad epat & splenem facilius. Quod ui-
detur Gal. uoluisse in. iii. de alimentis. ca. xi. dicens
Pulmo digestibilior est epate & splene quanto eis
rarior. ad nutrire aut minor. Alimentis uero quod
dat corpori flegmatico suis est magis & cetera. Et p-
pterea pulmōnes animalium dimittantur aut eli-
gantur solum modo ex animalibus iuuenibus tem-
peratis aut temperamento uicinis ut hedi pinguis
Vituli porci & similia ut Michael inquit & cetera.

Caplm. cvii. oñdit naturam stomachi matricis
intestinoꝝ & similium pro quāto uia cibi & nutri-
menti faciunt ad sanitatem.

DE his omnibus in uno caplo scribēdū ē
cum eiusdem fere sint substantiæ cōple-
xionis & naturæ: sed oñdentes qđ sint
hæc dicamus cum nostro Sauona. i. sua practica sic
scribente. Stomachus est mēbræ organicum com-
plexione frigidum & siccum in medio corporis si-
tuatum tunica neruosa intrinseca & carnosa extrin-
seca cōstitutū cibi & potus per meri ab ore suscepti
uum atq; ipsius calore proprio & circūstantiū mē-
brorū adiutorio digestiuum. Intestina autem ut
dixit Conciliator in differentia. ccliii. Sunt mēbra
corporis ceteris longiora duplici confita tunica in-
uatiui & superfluitatis cōtentiua quæ sex estant nu-
mero. ut ex. xvi. tertii colligēdū a principe. Matrix
uero est mēbræ concauum neruosum pelliculosum

spissum nervosum in concavitate alchatin locatum ad rotunditatem quadam figuratum & cetera. Ex quibus descriptionibus complexio horum membrorum intelligitur quae frigida est & sicca de sui natura in vivis aiantibus: frigidior vero in mortuis plurimum. & propterea dicebat Isaac in ca. xvi. Dietae universaliu carnes stomachorum durae sunt ad digerendum: & in particularibus etiam inquit. Membra sicca naturaliter sunt nervus: cutis: intestina: venter: uulva. i. matrix & similia durae digerunt tardaeque de stomacho eiciuntur & minus ceteri. sunt nutritiva. & maxime si fuerint de aialibus siccis naturaliter. Quod etiam voluit Almanfor in lib. iii. ca. xi. dicens. Venter tardae digeritur qui frigidus existens parum nutrit atque flegmaticum generat sanguinem. & in. xxiii. continentis Idem Rasis. cap. 671. sic scripsit. Venter intestina & matrix aialium solidiora sunt carne: ideo licet digerantur perfectae de eis generatur sanguis non purus caris bonitate imo generatur humor vehementioris frigoris & crudus indiges tempore longo in sui alteratione & transmutatione: laudabiliores tamen sunt ventres aialis lactentis ex humiditate & veloci digestionem ipsorum. Auctoritate etiam Pauli dixit quod ventris & intestina sunt tardae digestionis & generant flegma. Halias quoque in. v. theoricarum. cap. xxii. sic ait. Intestina stomachus & iecora omnia membra nervosa sunt & solidiora: digoni iobediencia: quae generant sanguinem bonus non est sed malus & ad frigidum inclinat nec aliquis pervenit ex eis ad corpus nutritivum & cetera. Princeps quoque i. ii. canonis. cap. 737. dixit. Veter parvi est nutritivi & mali chimi: & similiter quod similatur ei ex visceribus quibus eius bona fiat digestio. quae fuit Gal. snia in libro de euchimia & cachochimia dicentis. Partes quae in aialibus difficile sunt digestibiles sunt intestina & venter & matrix. Et in libro de subtiliante dieta. ca. viii. Sic etiam ait. Vitadus est usus viscerum sicut & sanguinis: quoniam ipsa supfluita sunt & indigestibilia & pachichima: quod & de ventribus: cum eiusdem sint naturae: intelligi potest. quare aut dimittantur omnino: aut elligantur solummodo ventres uolatilium potius quam ambulantium & non omnium: sed laudatorem ut anseris & cetera. Dicente Isaac in particularibus dietis venter omnium uolatilium lacertosus est & durus ad digerendum: sed si digeratur multum dat nutrimentum: omnibus tamen ventribus anserinus est melior & laudabilior propter copiam suae humiditatis: post hunc galli nascentis venter commendatur. Quod etiam sensit Avicenna in. ii. canonis. ca. cxlvi. cum ait. Ventres eorum. sanatus & anseris sunt suaves. Et in cap. cxxxvii. eiusdem sic inquit. Ventres avium quod digeruntur sunt melioris nutrimenti quam aliorum & precipue gallinarum & anseris. Quod non minus voluit Rasis in. xxiii. continentis. ca. 615. Et fuit snia Gal. in. iii. de alimentis. ca. xx. dicentis. Ventres nutritivi & delectabiles sunt qui anseris & impinguatae gallinae. hi enim tamen modo approbantur. Intestina autem

& matricem nullibi commendata reperi: vituperata autem in omnibus praefatis locis & precipue ab Isaac in priore do. cum inquit. Membra acuta & ossibus remota sunt indigestibilia & insipida grossiorem habentia carnem: copiam malorum humorum generantia propter duas res una quia vivis sunt vicina per quas humorum feces expelluntur. Alia propter longinquitatem pororum cutis per quos suae humiditatis superfluitas nequit egredi: alia propter ossium absentiam unde tenera fieri neque collidi possunt. Ideoque venter & intestina & similia ut matrix & cetera. Sunt grossiora & male nutritiva: & propterea finiamus hoc capitulum dicentes cum Michael nostro quod homini relinquenda sunt gulosis qui cum eis & uino dulci in corpore iterum solati sunt.

Cap. cviii. ostendit naturam epatis & splenis prout faciunt ad nutrimentum declarando quae ipsorum sint meliora & eligibiliora.

Declarantes quid sit unumquodque predictorum dicemus primo cum Avicenna in prima primi doctrina. iii. ca. ii. Epar est sicut sanguis congelatus: & cum eodem in. xiiii. tertii sic scribente. Epar est membrum quod generat sanguinem & est caro rubra quasi ipsa sit sanguis verus congelatus. & cum Gal. in. v. interiorum. cap. vii. dicente. Epar est instrumentum faciendi sanguinem. Et in. v. de iunamentis membrorum. cap. iii. Epar est principium venarum & primum instrumentorum generantium sanguinem: & hoc propter suam substantiam carnosam quam qui consideraverit inveniet ipsam esse propinquam naturae sanguinis: a quibus sumpsit Conciliator in differentia. xlvii. cum igitur Epar est sanguis inspissatus & ipsius primum generationis instrumentum organum. Quas cum habeat in vivente dignitates mortuum quoque alias quasdam habet proprietates & bonitates cum plurimum faciat ad nutrimentum dixit Isaac in particularibus dietis quoniam sic scripsit. Epar omnibus membris grossius est & durius digeri sanguinem tamen generat laudabile & nutritivius est carne non habente pinguedinem sed lactentium epar ceteris est melius. gallinae autem adhuc melius quam lactentium & precipue si gallinae nutrimentum fuerit tritici farina cum lacte distempata & fribus. Et in. ca. xvi. v. d. inquit. Ficatum omnium aialium digne esse constitutum tamen laudandum esse anserinum & gallinaceum est melius. Quae quidem fuit Gal. snia in. iii. de alimentis cap. xi. dicentis. Epar quidem omnium aialium grossius est & quasi indigestibile & tardae pertransitionis existens. Et in libro de euchimia. ca. iii. ait. Epar non est cachochimium. a quo sumpsit Avicenna in. ii. canonis. ca. cxxxiii. cum dixit. Humor generatur ab apatibus est grossius: & sanius ex eis est epar anatis pinguis & gallinae pinguius. & infra sic ait. Amplius epar est tardi inaccessus in venis nisi epar anatis pinguis. & similiter Halias in. v. Theoricarum. capitulo xxii. dicens. Epar complexione pollet calida & humida sapor ei iocundus est sed grossum est & di-

gestionem imorans: qđ si digeritur plurimo pascit corpus cibo & sanguis ex eo generatus laudabilis existit. Laudabilis aut omnibus epar & iocundus est anseris impinguatæ cum pasta & lacte. Deinde gallinarum impinguatæ post quæ porcini: omnis enim animalis saginati epar delectabile est: maxi meq; si cum lacte fuerit saginatum: oportet autem quadrupedum comedentes epar nō multū sumere digestionē & enim imoratur hæc ipse. Cum quo uideatur consonare Rasis in. iii. Almanforis. c. xi. dicens. Epar calidum est & humidum qđ & tarde digeritur & graue existit. Et in libro. xxv. cōtinentis. cap. ccccclxiii. cum ait auctoritate Gal. in lib. nutri mēti. Epata animalium subiectoꝝ ad comestioneꝝ generant humorem difficilis digestionis tardæ de ffectionis de stomacho & penetrationis de intesti nis: & melius epar in omnibus conditionibus ē ani malis comedētis ficus siccas: & subdit: & epar ana tis cum nutrimentū distemperatur cum lacte est de lectabile ualde & habundantis nutrimenti ualde ge nerat sanguinem laudabilem & humore in ultima bonitate. & dispositio eius in digestionē in stoma cho & egestionē est satis digna. & postea auctorita te Bimalui dixit. Epata omnium animalium calida sunt & humida tarde digestionis & generant san guinem grossum ad modū illius quē generant splē & testiculi: sed epata gallinæ laudabilia sunt preci pue si fuerint impinguatæ & prope si comedunt fi cus siccas & cetera. Elligantur itaq; epata anseꝝ ana tum pinguium & gallinæ similiter saginatarum: Deinde porcoꝝ: deinde alioꝝ animalium lactētū ut Michael noster ait. De splene autē dicamus cum Auic. in. xv. tertii. ca. ii. qđ ipse est membrū lingnosū longum coniunctum cum stomacho a sinistro suo usq; retro ubi est dorsum: attrahens melancoliam. Gal. uero in. v. de iuuamentis membrorū. ca. iii. di xit de eo. Splen est instrumentum ad purgandū su perfluum seculentum generatum in epate. & ppter hoc qđ splen est saccus melancoliæ: illaudabilis ē nu trimenti uia cibi & cum in mensam uenerit & cor ruptum & melancolicum sanguinem generat & di geritur dure & tarde de stomacho eiicitur: ut inquit Isaac in. p. d. ubi subdit. Splen autē porci melior est ceteris propter suæ substantiæ raritatem & subtili tatem. Quod etiam uoluit princeps in. ii. canonis. ca. ccccclxxi. dicens. Melior splen est splē porci cum hoc tñ est mali chimi. In ipso enim est stiptici tas quedam & generat sanguinem melancolicum & est tarde digestionis propter suam stipticitatem. & hoc est quod sensit Rasis in. xi. ca. libri tertii Al mā foris cum ait. Splen mali existens nutrimenti tarde digeritur ac nigrum generat sanguinem. & in libro xxii. Continētis. ca. ccccclxxxiii. Idem retulit aucto ritate Gal. Ioāniti & Bimalui. A quibus nō disces sit Haliabas in. v. theoricæ. cap. lxxii. cum inquit Qui ex splene sanguinis generat malus ē: & ad co

leram declinans nigram: sed tñ si de porco sumatur minus malum sequit. & animalium splenes sagina toꝝ minus mali sunt qđ macroꝝ. Quare comeden tem pinguedini illum admiscere oportet & optime coquere & cetera. Qui omnes a Gal. fonte copioso accepere in. iii. Alimentorū. ca. xi. dicentis. Splen q dem neq; ad gustum bñ delectabilis est. habet enim ponticum apparēs meritoq; cachochimus esse cre ditur melancolici sanguinis generatiuus existēs. Et i libro de euchimia & cachochimia. ca. iii. sic etiam iquit de ipso. Splē sufficiēter est cachochim⁹ & me lācolicus. In porcis autem minime est talis. omēs tñ hortamur ut porcino & quocūq; alio splene pter misso cibus aliis melioribus reficiatur.

Caplm. cix. ostendit naturā testiculorū renū & ube rum: & de eis quod ad nutrimentū sit elligendū.

Testiculi sunt unū de membrīs corporis principalibus plus p cōseruatiōe spēis indiuidui generatū ut colligitur ex snia principis in prima primi. do. v. ca. i. Et in canticis de eis sic scribentis. Testiculi sunt membra genera tionis a quo sumpsit Michael noster i sua practica cum ait. qđ ipsi sunt mēbra glandosa: alba extra cor pus eminentia: genitura per se & principalitē gene ratiua seu productiua & cetera. Quorū complexio: prout etiam nostro pertinet proposito: calida ē & humida usq; ad secūdū teste eodē i secūdo tractatu libri sui. Et quēadmodū scripsit Auic. in. ii. canonis ca. ccccclxxxiii. plurimi ipsoꝝ sūt difficilis digōnis plurimi nutrimenti: & propriæ cū sunt de aialibus magnis grossæ carnis. Quæ quidē fuit snia Rasis i xxi. cōtinentis. ca. cclxxvii. Et Gal. i. iii. de alimētis ca. vi. cū inquit. Aialium testiculi indigestibiles sunt & cachochimi. Digesti autē bñ nutritiui. qđ aut ma gis & minus in ipsis proportionale est dico fm car nes. inquatū enim porcoꝝ caro ea quæ alioꝝ est melior intantū & testiculi testiculis. Soli autē qui gal loꝝ optimi fm oia & maxime saginatoꝝ. Et i ca. xx. eiusdem dixit. Testiculi sunt optimi & maxime impingatoꝝ galloꝝ. Et in. iii. ca. de euchimia & cachochimia: sic ēt de eis ait. Epar n ē cachochimū Renes autē & testiculi nō euchiimi preter eos q gal loꝝ. & propterea dixit Auic. in. ii. canonis. c. 715. Melior testiculus est illius cuius bonus est testiculus & qui est adolescentiū. & testiculus qui ē magnorū hircorū & quæ eis assimilant de arietibus & tauris non digeritur. & nō ē sicut testiculus galloꝝ & pre cipue ipingatoꝝ: nā ipse est bonus ualde. & subdit nō hēt bonitatē nutrimenti mamillæ nisi testiculus galloꝝ ipingatoꝝ. Ipse nāq; est boni nutrimenti plurimū: & oēs spēs testiculi qñ digerūt propriæ q nō sunt difficilis digōnis plurimū nutriūt: ex qbus manifestū est quātū galloꝝ testiculi sint cōueniētes & ideo dixit Auerrois in secūda pte canticorū. cō mēto. cvi. De testiculis gallorum habetur opi nio q ex eis tantum pondus sanguinis generetur.

quantum ipsi sunt: q̄ aliis nostpositis his securissi/
me poterimus uti si debiles essemus & cetera. De ma/
millis uero dicamus cum Auic. in. xii. tert. illis eam
describente mamillā. Mamilla est membrum crea/
tum ad generandum lac ut nutriatur cum eo nouiē
natus in introitu suā natiuitatis & usq̄quo confir/
metur & crescat eius uirtus & fiat cōueniens ad di/
gerendum cibum fortem solidū. Conciliator uero
in differentia. cxcv. dixit q̄ mamilla est instrumen/
tum generatiuum lactis q̄ componitur ex arteriis
uenis nervis & carne alba sensibili: ut sanguis in ea
in lac ulterius decoctum dealbetur & cetera. Et pro/
pterea bene dixit Michael noster cum ait. Vberum
carnes sunt similes carnibus glandosis & comple/
xio earū ē humida declinās ad frigiditātē: sūt boni
saporis & dulcis: & ex eis generatur sanguis bonus
& multum nutrit licet tarde digerant. Quā q̄dē
fuit sententia Haliabatis i. v. theoricā. cap. xxii. Et
Almanforis i libro. iii. ca. xi. dicentis. Vber est frigi/
dum grossum: q̄d licet multū nutriat tarde tamen
digerit. Et in. xxii. Continentis. ca. cccclxxx. sic etiā
Rasis inquit. Mamilla si comeditur: ut dixit Gal. i
libro nutrimenti: plena lacte nutrimentū eius: post
digestionem bonā: erit pximū nutrimento carnis:
tamen nisi cōdominabilis fiat digestio ipsius de ea
generatur humor crudus aut flegma. Et dixit Bim/
masui. Mamilla frigida est & sicca ex nerositate q̄
in ea: tū si in ea fuerit lac erit uelocioris digestionis
& laudabilior ex complexione sed comedenda est
cum aromatibus: ut uelox fiat descensio eius de sto/
macho & cetera. Gal. aut ante hos omēs in tertio de
alimentiis. ca. v. sensit q̄d dictum est q̄n sic ait. Qui
aut in mamillis q̄n habent lac: insinuant & aliquid
dulcedinis illius: & propter hoc desiderabile locato/
ribus edulium adenes pleni lacte facti & maxime i
porcis. Quod aut ex ipsis alimentū bene q̄dem di/
gestis prope id est q̄d fm carnes: magis aut defecti/
uā elaboratis crudum & flegmaticū humorem ge/
nerant & cetera. a quo sicut & ceteri: princeps acce/
pit cum in. ii. canonis. ca. ccccccxlvi. scripsit. Vber
natura est frigidum & siccū propter nervos plures
qui sunt in ipso & nutrimentum uberis pleni lacte
q̄n digeritur propinquū est nutrimento carnis. Et
illud est melius in quo est lac: q̄n facit ipsum ueloci/
ter descēdere si est de animali bonā carnis boni hu/
moris grossi & fortis erit generatiuū. Et in. c. xlvii.
eiusdem dixit. Mamillā q̄dem nutrimentū est bo/
num: q̄ si in ea est lac: est grossum & cetera. Elliganē
igitur ut Michael iubet. Vbera de animalibus iuue/
nibus & temperatis & cetera. De renibus postremo
dicamus cū Auic. in. xviii. tertii. cap. dicente. Renes
fuerunt creati ad hoc ut sint instrumentum mūdās
sanguinem ab aquositate superflua & cetera. Et quia
sunt duo membra carnea dura & in complexione
calida & sicca: ut noster inquit Sauonarola. Quod
etiam sensit Auic. in. ii. canonis. cap. cccclxxx. cum

dixit. q̄ ad siccitatem sunt declinantes. propterea
parui sunt nutrimenti & humor eorū est malus: sūt
difficilis digestionis & horridi saporis. laudabilio/
res tamē ex eis sunt renes hedi lactentis inquit ipse.
Quod etiam uoluit Isaac in. p. d. cū ait. Renes duo/
bus modis sunt illaudabiles: imo propter suā sub/
stantiā corruptionem: & credo q̄ uelit dicere com/
pactionem: & duritiem & grossitiem. Secūdo quia
eorū nutrimentū fuerat urina pinguedo unde san/
guinem generant grossum & pessimum. Et ideo di/
cebat Haliabas in. v. theoricā. c. xxii. Renes malus
est cibus propter eam: quā in eis est: urina qualitatē
Et similiter Rasis in. iii. Almanforis. cap. xi. inquit
Renes tarde digeruntur qui nec bonum generant
sanguinem nec multum dant nutrimentum. Et in
xxiii. Continentis. ca. ccccccxl. auctoritate Gal. di/
xit. q̄ malum humorem generant manifeste: & di/
gestio eorū est difficilis & laboriosa. Et Ruffus in/
quit q̄ sunt mala digestionis & nutritionis. Et
Ioannitius ait. q̄ non sunt laudabiles ex grossitudi/
ne substantiā ipsoz neq̄ in nutrimento ex malitia
chimi generati de eis neq̄ in solutiōe uentris ex tar/
ditate descensionis ipsoz. Quare p̄ter hedinos lau/
datos alii dimittantur.

Capitulū. ex. oñdit naturam pedum & caudarum
animaliū in uia nutrimenti & q̄o elligēdi & cetera.

Pedes & cauda sunt mēbra corporis ma/
nifestissima & propterea diffinitōe nō
indigerent. Attamen id mihi minime ui/
detur esse pretereūdum q̄d scripsit Gal. in. iiii. de iu/
uamentis membroz. cap. i. cum ait. Pes est instru/
mentum ambulationis in homine qui est animal sa/
piens: & ambulatio fit per motum & fixationem: pe/
des ergo sunt instrumenta fixationis & cetera. Et q̄uis
hac descriptio pedibus hominum sit attributa: pōt
tamen & pedibus brutoz conuenire: ut tū nostro
pertinet proposito de eis dicendum est cum Auic.
in. ii. canonis. ca. ccccdv. dicente. Pedes generāt hu/
morem uiscosum non grossum sed ipse est laudabi/
lis & paucage superfluitatum. Et infra subiūxit bōi
sunt digestionis & boni chimi uiscosi non grossi. Et
significatio bonitatis digestionis eorū: est uelocitas
inflationis ipsoz & dissolutiōis in decoctione. Ve/
rum eorū nutrimentum nō est multum. Quod sen/
sis uidetur Haliabas in. v. theoricā. cap. lo. xxii. di/
cens. Pedes aures & labia omnia hāc nervosa sunt
paululum carnis habentia & adipis: paucage nutriunt
celerius digeruntur. Amplioris nempe q̄ reliq̄ mē/
bra: sunt motus quare a stomacho citius descendūt
suā uiscositatis causa: & q̄ ab eis generatur sanguis
bonus est & laudandus. Et similiter Rasis i. xxiii.
continentis. ca. ccccccxi. dixit auctoritate Galieni.
Pedes generant chimum uiscosum: tamen non gros/
sum: & sunt conuenientis digestionis carentes sup/

fluitatibus: boni chimi: & uelocis digestionis. Deū subd t auctoritate eiusdē in libro de chimis. q̄ generant humorē uiscosum nō grossum & habēt signū super hoc ex dispositione ipsoꝝ in decoctiōe quia id quod auget & liquefit incoquēdo bonū erit in digestionē. & in tertio Almasoris ca. xi. dixit. Pedes sanguinē generāt uiscosum q̄ frigidior ac leuior exi sit. illo quē caro generat. Quorū anteriores leuior res sūt & calidiores: Posteriores uero grauiorē sūt & frigidiores. a quo sumpsit Isaac in p̄ticularib⁹ dietis cum inqt. Extremitates animalū quia omnino earent pinguedine tarde digerunt sunt enī de subtilitāte cutis & neruorū: sed quoniam sēp sunt in motu & labore digestibilia sunt neruosis mēbris: & immobilis & nō laboriosis quia neruosa nec motū nec laborē habentia uiscosum dant nutrimentū lubricitū a stomacho & ex intestinis cito descendēs. Necessē est ergo ut extremitates simile generēt nutrimentū. sed tamen non tantū. quod sic probat⁹ cum enim coquūtur per partes suas dilatant⁹ quod significat leuitatem & subtilitatem. parū tamen eorum est nutrimentū. Et post aliqua subiunxit. pedes anteriores posterioribus sunt meliores propter fundamentū naturalis caloris eis uicinantis. Concludamus itaq; q̄ cum pedes quadrupedū sint de numero ciborum supfluitates nō habentiū ut dixit galienus in libro de dissolutione continua: securi sint ad sanitatem: & p̄ maxime colericis & sanguinē subtilē habentibus conuenire uident⁹. Eligātur ergo pedes laudabiliū animalū & decoquātur usq; ad dissolutionē & preparent⁹ cum aceto & croco & sic remouebitur eorum nocuentiū: si quod ex grossicie & uiscositate ipsorum timetur ut michael inqt. Et eorū patina apponi prima mensa consueuit & mirum in modum appetentiā excitant ut obsoniorum retulit auctor. De cauda autem dicim⁹ cū Rasi in. xxii. continētis capit. cccxxvii. auctoritate galie. sic scribente. Cauda sunt magis solidiores uentrib⁹ & intestinis. & iuxta hunc modū erit difficultas digestionis ipsarū & paucitas nutrimenti. Tamē supfluitates ipsarū sunt modice ex motib⁹ ipsarū & propter hoc quidā modernorū dixerūt. q̄ cauda est satis conuenientis nutrimentū propter sui motum continuū. Quod tamē dictū sic absolute non est cōueniens: cū dicat Isaac in. P. d. q̄ nō solū cauda sed mēbra quæ caudæ sunt uicina & a calore naturali longinq; duriora sunt & indigestibilia minusq; saporosiora. Quod fit duob⁹ modis primo propter calorem naturalem ab eis remotū. secūdo quia fuerunt nutrita sanguine male in epate cocto. Et hoc uidetur sensisse Rasi cum in. iii. Almasoris cap. xi. inquit. Cauda est calida quæ stomacho nocens fastidium facit ac coleram generat rubeā. Et in libro quarto suoꝝ afforismorū sic quoq; ait. A capitib⁹ homines sibi precauere debent & a caudis: philoso phi enim dixerunt. q̄ carnes pilosæ uenena nō cū

dunt naturaliter & maxime capita eorum & caude Et ideo comedi non debent. que fuit pro pte galie. sentētia in libro de euchimia & cachochimia capi. quarto. Cum caudā enumerauerit inter partes difficilis digestionis & mali chimi. quāobrem usum ei⁹ non laudamus ad sanitatem pacto aliquo quemadmodum pedes laudabiles plurimū cōmendamus.

Caplm. iiii. ostendit naturā sanguinis & pinguedinis pro quanto uia cibi quandoq; sumunt⁹.

Sanguis & pinguedo nō sunt corporis mēbra quemadmodū sentiūt medici. uerū quia cum mēbris uicinitatem habēt de ipsis potest mihi uidetur esse scribēdū tanq̄ si membra quedā forent: quantū ad sanitatis custodiā ptineāt. Licet enim sanguis in uiuente animali: ut dicit Con ciliator in dīa. xxx. sit humor calidus & humid⁹ sapore dulcis odore fetidus minimā coagulabilis solus. quæ diffinitio soli sanguini prout ab aliis distinguitur humoribus cōuenire uidet⁹. Tamen consideratur prout uia cibi ex animalibus sumit⁹ est quoddam cōfusum & cōmixtū ex omnibus quattuor humorib⁹. qui propria a medicis massa humoral' nūcupat⁹ alterius cōplexionis q̄ dictū sit. Alteri⁹ q̄ nutrimenti & illaudabilis cuiuscūq; fuerit animalis & p̄sertim domestici ut ex dictis Isaac cōprehēdi potest qui in ca. xiiii. dietage uniuersaliū inquit. Siluati corū sanguis subtilior est & acutior quia min⁹ sunt comedentia & sunt sicciora ex nimio motu & calore aeris ubi enī alūtur sēp sole copiant⁹. unde pori rarificant⁹. & supfluitates humorū dissoluūtur: & quia pagē comedūt atq; bibunt. Sanguis uero domesticorū datus est contrari⁹ quia durior: grossior: uiscosior: atq; nutritibilior: ex paruitate aeris & defecione mouendi & multitudine comedendi atq; bibendi unde pori opilant⁹: & nutrimenta ingrossant⁹ quæ uidetur fuisse galie. sentētia in. iii. Alimentorū ca. xvii. dicētis. Omnis quidē sanguis difficulter digestibilis est & maximā q̄ grossus & melancolicus qualis qui bouū. qui autē lepore tanq̄ delectabilissimus appreciatus est. & in ca. xxii. eiusdē inqt superflucus & indigestibilis est omnis sanguis: fm quæcūq; modū ipsum preparauerit aliquis. & in libro de subtiliante dieta cap. viii. sic quoq; ait. & sanguinis suis omniū animalū uitādu est & multo magis ad subtiliantē dietā. a quo sumpsit Rasi cū in. xxii. continētis ca. cccviii. sic sc̄psit auctoritate pauli. Ois sanguis est difficil' digestiōis & p̄cipue sanguis grossus q̄ declinat ad colerā nigrā ad modū sanguis taurinus & ceta. & propterea ipsi⁹ comestio quolibet fugienda ē licet q̄ plures ex sanguine porcino sanguineos faciat cū eo admiscentes lac pinguedinē cū feniculi semie & eis in hieme utātur: nescientes quātū mali: ex illoꝝ comestione: & in sanitate detrimentū pro ueniat quare: & cetera. De pinguedine autē dicim⁹

cū Serapione auctoritate gal. sic dicente. Quando animal est humidū generatur in eo pinguedo sicut porcus. Et quādo est sicū generat in eo adeps sicut taurus capra & alia q̄ habent cornua & in hoc differūt. Erit igit pinguedo id quod a uulgaribus lardū dicitur. Adeps uero siue unctuositas id quod asungia nūcupatur. Et hoc est quod sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xxii. cū ait. Pinguedinis cōplexio calida est & humida. Adeps uero minus calidus est & humidus q̄ pinguedo: sūt aut ambo flegma & supfluitas humida stomachū eneruāt & in calore cito alterantur & eorū modicū est nutrimentū & sanguis quē generāt nō est laudabilis ubi sciendū est q̄ ipse Haliabas sicut & alii nominib⁹ nō curātes: quādoq; sicut in phabitis adipis & pinguedinis nominibus abutiū. Isaac etiā idē uoluit quod dictū ē cū i. v. d. sic scripsit. Vnctuositas siue adeps est illa quā i bobus crescit quā calidior est & hūdiior q̄ pinguedo quā in porcis generatur: quia unctuositas calore naturalem habet propter uicinū sibi carnis calore: pinguedo uero frigidior est unctuositate & sicior quia a carnis calore est remota & ab eius humiditate. Generatur autem adeps ex aquositate & unctuositate sanguinis quam frigiditas coagulat ideoq; ipsā resoluit caliditas ut inquit princeps in prima primi doc. v. c. i. Res autē unctuosā & pinguis est aquea aerea sicut uoluit Gal. in libro. v. de Simplicis medicina distinctiōe. viii. c. i. Cōplexio igitur adipis est calida ut idē dixit in. v. de iuuamētis mēbrorū. c. ii. dicēs. Signū multi caloris in pinguedine & adipe est uelocitas in accensione propter propinquitatē naturā eius ad naturā ignis. Cōplexio etiā suā ē humida cū dicat. Idē in. p. de cōplexionibus. c. ultimo. Cerebro humidior est pinguedo cuius coagulatio nō est nisi ppter frigus paniculorū & illud iō quoniā oleo spissū est similis: & propterea cōgelatur cū membra ei obuiant frigida sanguine priuata neq; quidē possibile est ut pinguedo in circuitu epatis coagulet neq; in circuitu uenarū pullatiliū neq; i circuitu cordis neq; in circuitu alicuius mēbrorum uehementis caliditatis. Et propterea q̄ eius coagulatio fuit a frigore est eius resolutio & liquefactio a calore & cetera. Ex quibus patet complexio pinguedinis & adipis quā calida sunt & humida licet calidior sit adeps pinguedine: & ob hāc causam dixit Isaac in doctrina. v. c. xiiii. Quod crassissima sint pessima quia pinguedinis proprietates stomacho & digestionī est nocua. primo quia innatat cibis et facit eos inflātes & cito saturantes. Cū autē alteri cibo admiscantur suā uiscositatē ille alter ingrossat & digerī incipiens uillos stomachi emollit & uiscositatē & lubricitatē eis tribuit: unde uirtus contentiua deficit & expulsiua uigoratur. Vnde plurimū liēteria generat. Et hoc proprie operantur in stomachis frigidis. In stomachis uero calidis pingua ad fumositatē & ad colerā cōuertitur quia calor stomachi

ex pinguedine interius incensiuus fit sicut exterius calor ignis pinguedine & oleo accedit in doc. quo q. p. sic inquit. Adeps & pinguedo sunt fastidiū inducentia cibiq; instrumentum mollientia & humefacientia maxime uillos stomachi habent quoq; proprietatem super omnes cibos natandi & cibum uiscosum grossum digestionē inobedientem faciendi & falsam saturitatem generandi. Et infra dixit. Carnosa & non carnosa pinguedo pro nutrimento data pessima est opilationem generat: & humores flegmaticos adiuuat & cetera. Idem quoq; sensit princeps in. ii. canonis. c. cxxxvi. Cū ait pinguedo & adeps sunt mali nutrimenti & pauci & subleuāt cibū & nō est cōueniens ex eis nisi q̄ntitas parua secundum mēsuram quā delectet. Et in tertia primi dixit. Quod ex cibo unctuosus fit ociositas & auferē desiderium. Et in. xiii. tertii. Tra. ii. c. ultimo sic scripsit. Scias q̄ omnia unctuosā posternūt appetitum aut debilitāt ipsum per hoc q̄ mollicant & p hoc q̄ corrūpūt orificia uenarū & cetera. Eis itaq; uia cibi non est utendum sed tantūmodo uia condimenti ut infra apparebit. Et sic est finis sermonis nostri de carnibus ad laudē indiuiduā Trinitatis.

Capitulū. cxii. ostēdit naturā cōplexionē utilitates & iuuamēta ouorū in uia nutrimentī.

O nostrā sanctissimā legis reuerentiā nō semper licet nobis carnes comedere: sed in quibusdam diebus oua: lac: caseum & huiusmodi. In aliquibus autē aliis uti solum piscibus: oleribus: fructibus: & talib⁹: cōcessum fuit. Et propterea de his omnib⁹ est scribendū. Et primo quidem de ouis: tanq̄ de re magis usitata & plurimū ad sanitatem faciente: Cum oua aliquādo uicem carnis retineant ut inquit Almanfor in. c. xiiii. libri tertii: Dicam⁹ ergo cū nostro Cōciliatore in differentia. lxviii. sic scribente. Ouum est animal potentia ex ouificantis productum superfluo. Cui⁹ cōplexio ad equalitatem tendit & temperamētum licet ipsi⁹ albumē ad frigiditatem & uitellus ad caliditatem quorum ambo sunt humida ut ait Auicē. in secundo canonis. ccccxxxv. Quod etiā sensit Isaac i libro dietarū uniuersaliū. c. xvii. dicens. Quorum naturā uniuersaliter temperate sunt & mediores complexioni humane uicinātes. Et in particulāribus inquit. Oua id sunt ex animalibus uolatilibus quod sanguis & spma ex animalib⁹ ambulātib⁹ Sicut enim sanguis & sperma sunt ex materia & nutrimento animalium ambulāntium. Ita oua sunt ex materia & nutrimento uolatiliū oua. n. uolatiliū masculum succumbentium hāc duo in se retinere uidentur sperma uidelicet & nutrimentū proinde uelociter & multū sunt nutrimenta & confortantia: uelociter nutriūt pp suā substantiā subtilitatem sui⁹ liquoris temperamentum corpus sunt confortantia

& uelociter nutriunt & quāto plus calor in eo operatur tanto magis induratur sicut uidemus in exterioribus fieri: quanto enim calor ignis in eis operatur tanto indurari incipiunt. Nutrimētum autem dāt multum quia tota eorū substantia mutata membrīs omnino assimilantur pro sui naturæ humanæ uicinīte. Et maxime eorum uitella quia in calore et humiditate sunt temperata & magis uidentur humanæ complexionī similia quæ fuit Rasis sententia in tertio Almasoris. c. xiiii. dicentis. Galline & perdicis oua tēperata sūt & cōuenientia. Vitellus quoque in caliditate temperat⁹ existēs bene nutrit. Albumē uero frigidum est & uiscosum duratq; digeritur sanguis etiam ex eo generatus nō est bonus. Quod cōsideras Serapio inquit. Complexio quidē ouī est frigidior partē q̄ corpus temperatum ipsū nāq; infrigidat temperate & cetera. Quæ complexio sic potest declarari si frigidum plus in molle & quātitate permiscetur cū calido temperato proculdubio totū cōmixtum erit frigidum ut patet: sed aggregatum ex albumē & uitello est huiusmodi ergo totum erit frigidius tēperato ut bene dixerat Serapio. Quod autē uitellum sit temperatum apparet p̄ Isaac in. v. doctrina. c. xvii. dicente. Vitella sunt temperata & calori naturāli uiciniora & ideo ad digerendum uelociora & faciliora & maxime si de iunioribus fuerint uolatilibus masculos habentib⁹ patet etiam per ea quæ dixit Rasis & similiter Anicē. in preaductis eorum allegationibus: similiter albumen est frigidū licet Conciliator in predicta differentia declarat ipsū esse calidum absolute: sed tamen respectu corporis temperati est frigidum cum dicat Isaac in p. d. Albumē ouorum aliquātulum frigiditati & grossitati p̄inet: Vnde est durū ad digerendū & tardū. Quod sensit Gal. in. xvi. Terapētica. c. v. dicēs. Debilibus magis sunt dāda uitella ouorū propterea q̄ album ipsorū difficile digestibile est. Cuius rationem exp̄sit in quarto de simplici medicina distinctione secūda. c. iiii. cum ait. Albumē ouī compositum est & p̄mixtum ex substantia Aerea: terrea: & substantia aqua simul: sicut oleum uerūtamen est pluris terreitatis q̄ oleum suauē: & propter illam terreitatem & grossitatem suam cum quodam uiscositate est difficile digestibile. Ex q̄bus apparet quæ sit ouī complexio: utilitas autem ouorū ad sanitatem est multa cum plurimum nutrant corpus ut pro parte iam dictum est & quēadmodū innuit nobis Isaac in. xvii. c. d. v. dicēs. Oua cum materia et nutrimentum omnium uolatilium existāt necesse est ut fortissimi & multi sint nutrimenti. Multi enim quia totum assimilatur sanguini & cetera. Et infra subiunxit. Oua quæ de subtili sunt animali & temperato sicut perdicū & gallinarum laudabilium laudabile est eorum nutrimentum facile digestionū & cetera. Et propterea oīa oua augmentum faciunt in coitu ut dixit Princeps in secundo canonis. c. allegato. Et fuit sententia Rasis in

tertio Almasoris. c. xiiii. dicentis. Duo uero ouorū: prius dicta genera galline uidelicet atq; perdicis sp̄ma ualde augmentant atq; ad coitū stimulando incitāt qd̄ iō fit qm̄ oua galliarū uirtutē augmētāt & maxie uirtute corūdi: hūctāt. n. & ethicis cōferūt & sanis hoibus ut idem ait in q̄rto suorū afforismorū auctoritate Arzicon philosophi. Ratiōe igitur suæ tēperate complexionis atq; suæ ad humanū corpus conuenientie & multitudinis nutrimentī oua inter reliqua usitata cibaria nō imerito cōmendātur.

Capitulū. cxiii. ostēdit quæ oua sint meliora ad sanitatē nutribiliora & magis eligēda.

Visa complexione: & utilitate ouorū dicēdū est de ipsorum electiōe nō enī sic oua omnia: ut supra scripsimus approbantur: sed solū electa ex eis. Quæ si electa & laudabilia dici merentur necesse est ut ipsa has habeāt conditiones. Quæ prima est hæc ut ex laudabilibus sint animalibus perdicis. f. & gallinæ iuuenū atq; pinguiū masculum coeūtem habentium quoniam ut ait Isaac in quinta doctrina. Oua gallinacea & perdicum temperatiora & laudabiliora sunt ceteris maxime masculum habentium bene nutriunt & iuniorū oua sunt meliora q̄ ueterū: et crassiora q̄ macriora uicinitus factorum q̄ ueterorū. Et in particularibus sic inquit. Si oua de temperatis fuerint animalibus bene carnosus etiam & iuenculis ceteris sunt laudabiliora maxime si masculis fuerint succubentia contraria autē e contrario proinde oua perdicis & gallinæ naturaliter pinguis sunt laudabiliora quam si sint crassæ propter esē uel quietem quā habent. Si uero fuerint iuuenes & masculos habuerint multo pl⁹ erūt laudāda. Animalia enim masculis succubētia calorem habent uehementiorem quare odor eorum omni carēt acumine: unde sunt facilia ad digerendum. Deinde subdit post hæc anseris oua sunt bonitatis quid habentia: & licet sint grauiora duratq; ad digerendū tamē si calor erit fortis ipsaq; bene digerantur superius dictis nutribiliora sunt & magis cōfortantia: peiora istis sunt oua structi sunt enim grauis odoris. Idcirco sunt dura grauiatq; digestionī pessima uero omnium sūt pauonis oua propter horribilitatem odoris suæ carnis: unde sunt indigestibilia humanæq; complexionī in conuenientia sed calidiora ceteris: & ardētiorem sanguinem generantia sunt oua passerum post hæc columbarum quæ miorem calorem & siccitatem habent hæc ipse quæ fuit etiam sententia Rasis in tertio Almasoris. c. xiiii. dicentis. Oua plus aliis hominibus conuenientia gallinæ sunt & perdicis: post quæ Oua anatis in bonitate existūt quibus malum efficiant nutrimentum. Alia uero sicut ea quæ paruorum anium atq; magnarum comedenda nō sunt nisi medicine causa. Et p⁹ pauca subiunxit anserum autem oua fastidium faciunt

grauem habentia odorem a quo sumpsit Auerrois in quinto colligit dicens. Oua gallinarum sunt meliora ceteris ante quos omnes sapiens inquit Gal. in tertio de Alimētis. c. xxi. Meliora oua sunt quæ galliarum & fasianorum: peiora quæ sunt anserū & strutionum: concludendum est ergo cum Isaac in quinta doctrina sic scribente. Oua quæ de grossis sunt animalibus ad digerendum duris & nutrimenti illaudabilis sicut strutionis & anseris mali sunt nutrimenti & ad digerendum dura grauis odoris & maxime de ueteribus. Oua uero quæ de subtili sunt animali & temperato sicut perdicū & gallinæ laudabiliū laudabile est eorū nutrimentū facile digestiū & maxime si de iunioribus fuerint quoniam oua leuiora sunt de iunioribus & grauiora de ueteribus & temperatiora de mediocribus quia caloris sunt profecti & minoris humiditatis ut etiam dixit in eodem. c. licet in alio loco. Si igitur oua de sanis fuerint animalibus & crassis nutrimenti erunt laudabilioris similiter de coeūtibz cū masculis: quoniam calorem naturalem maiorem habent coeuntia quā nō coeuntia ut idē refert ubi supra. Quæ fuit etiam Rasis sententia in quarto suo afforismorū cū ait. Oua meliora sunt oua gallinæ & earum quæ cum gallis uiunt. Ex quibus omnibus prima integratur conditio scilicet quod oua eligenda esse debeant ex laudabilibus animalibus iuuenibus pinguibz & cū masculis coeūtibz. Secunda uero conditio est ut oua sint recentia quoniam ut inquit Isaac in prima doctrina. Oua recentia sunt laudabiliora quia calor naturalis eorū est fortior: quod testatur boni odoris suique saporis acceptibilitas propter hoc bene nutriunt atque calorem confortat naturalem. Vetus uero pessima sunt: unde corruptibile generant nutrimentum calor enim naturalis eorū est defectus atque ab aere alium sumpserunt ideoque malorum humorum putredinem citius subeunt & quanto uetustiora tanto erunt deteriora quod ante ipsum dixerat Gal. in tertio de Alimētis. c. xxi. cū ait. Optima quidem oua sunt quæ recentissima: pessima autem quæ uetustissima quæ autem inter media horum proportionatur distantia quia distat ab extremis bonitate & malitia. Et ideo concludamus cum Auicē. in secundo canonis. c. ccccxxxv. quod meliora ex ouis sunt oua gallinæ recentia quare illa tantum sunt eligenda

Capitulū. cxliiii. ostēdit quomodo coquatur oua & quis modus coquēdi sit melior ad sanitatem.

Cum multifariam oua decoqui consueuerint dicendum esse utile & necessarium de eorum decoctionibus existimabimus ut sanitatis conseruator intelligat quod modus laudabilior & salubrior a medicis esse pronuncietur. Dicamus ergo quod principaliter oua dupliciter preparantur assando. scilicet ipsa super cineres calidos & in aqua elixando quæ si inuicem comparentur eli-

xia meliora & assatis laudabiliora dicentur ut placuit Isaac in quinta doctrina. c. xvii. dicente. Oua assata elixis sunt grossiora & ad digerendum duriora quia focus substantialem eorum humiditatem defecat: unde deficcatoria et minus refrigeratiua existunt. Et in particularibus etiam ait hoc modo. Oua in calore & humiditate sunt temperata & humide complexioni similia: sed tamen si assentur ab igne calorem suscipiunt & siccitatem: unde sunt deficcatiua minusque caloris refrigeratiua. Si uero cum aqua fuerint elixa humiditatem sumunt proinde minus deficcatiua magisque caloris mitigatiua. Et ista sic ait: oua assata sunt grossiora & duriora ad digerendum elixatis quā calore et siccitate ab igne suscipiunt fumositatem et ac odoris grauitatem. Vnde sic cocta per uia medicie quod cibi conueniunt teste Auicē. in secundo canonis. c. ccccxxxv. cum inquit. Et quod ex eis sit assata super cinerem sine fumo conferunt solutioni uentris & distentioni & cetera. Cum autem duobus modis assent oua super carbones scilicet & sub cineres petet quispiam quæ deteriora: cui respondet Isaac in quinta doctrina. c. preallegatis dicens. Oua quæ inter cineres positus tota sunt peiora eis quæ super carbones ponuntur quoniam cum calor foci circumueat ipsa: fumositatem suam exire prohibet: super carbones uero posita fumositatem emittunt & munda sunt. Nullo igitur predicationum modorum sunt oua coquenda: sed potius elixanda dicente Haliabate in quinto Theorice. c. xxvi. Competentius autem ouum quod sumis est elixatum in aqua & non multum decoctum ut durum fiat sed media tantum maturatione decoquantur quod etiam forbile uocatur: hoc namque citius digeritur & melior est cibus. Nodatum autem & durum & lapidosum & patellatum malum est & difficile digestionem humorem generat grossum facitque opilationem & lapidem in renibus & putrefactionem in stomacho & colicam mouet passionem. Cum autem ouum elixari etiam duobus modis contingat cū cortice. scilicet & sine ipso cū fragis & in aqua calida prociatur quæret aliquis forsitan & bene quæ harum duarum elixatio sit conuenientior? Cui dicemus cum Isaac ubi supra sic scribente. Oua elixa cū corticibus suis peiora sunt quæ fracta in aqua quia fumositati & grossitiei cortices repugnant exterius: Quæ oua qui sepe comedunt uentositatem inflatiuiam & grauatiuiam patiuntur stomachi & totius uentris & postea subdit Oua in aqua fracta meliora sunt his quæ cum corticibus elixantur quia calor aquæ temperate penetrat & grossitiem suam subtiliat & aufert sibi grauitatem sui odoris. Vnde huiusmodi sunt laudabiliora ceteris. Et post multa sic etiam inquit. Oua in aqua elixa laudabiliora existunt maxime medie cocta: quia ex toto cocta mutantur in assatorum naturam & in particularibus idē uoluit cū ait. Oua elixa in aqua & medicriter cocta facilia sunt digestionem. Si uero ad duritatem coquantur tarde digeruntur. Et in ista subiunxit.

Oua elixa in aqua sine testis in sua naturali custodiuntur humiditate cum aqua humentatione sui quoque odoris grauitatem amittunt: unde ceteris ouorum preparationibus sunt laudabiliora: & precipue si medio critere cocta fuerint & cetera. Sed quia sic preparata: & si magis quam alia dicantur esse saniora non omnibus tamen placent: imo quidam de quorum numero sumus plus cum cortice oua elixa de se ferat meliori quam appetitu: ut ita dixerim: assumunt ea ideoque de ipsis dicamus ulterius quod tripliciter possunt esse decocta parum scilicet & ut semicruda sint & talia si non abominabilia fuerint plurimum dant nutrimentum ut uoluit Serapio cum ait. Ouum semicocctum sorbile est magis nutritiuum quam alio modo comestum. Quod etiam sensit Almasor in tertio. c. xliii. dicens. Oua mollia ad defecum dendum uelociter his a quibus sanguis fluxit multitudo ac uires fuerunt diminute conferunt: quedam uero cum testis suis induratur & haec sunt dura ad digerendum bene tamen digesta plurimum exhibent nutrimentum teste Isaac in. v. doc. sic scribente. Oua indurata desiccatoria sunt & a stomacho dure exequia & uenas tarde penetrantia si tamen digerantur dure dissoluntur & ideo stomachum grauant & intestina: plerumque tamen bene confortant: quod confirmauit Rasis in tertio Almasoris. c. preallegato dicens. Oua cum elixantur & dura sunt plus nutriunt ad digerendum tamen sunt duriora tardiusque de stomacho descendunt: et Gal. in tertio Alimetoge. c. xxi. cum ait. Oua quidem cocta & indurata difficulter digestibilia: & tarde pertransitionis & alimentum grossum tribuunt corpori: his tamen adhuc magis sunt tardae pertransitionis & grossioris chymi: quae secundum cinerem calidum assata. Et in libro de euchimia. c. iiii. sic etiam dixit Ouorum quaecumque usque ad perfectam coagulationem coquuntur aut assantur non bene euchimia sunt. Quedam uero oua inter haec extrema medium tenent decocta quidem sufficienter & non indurata quae sorbilia uel coagulata dicuntur et haec sunt saniora & omnibus fere hominibus gratiora & ceteris laudabilius dicere Almasore ubi supra. Oua tremula quae neque dura sunt neque mollia inter illa duo media existunt: & Gal. etiam in loco superius adueto inquit. Optima ouorum ad alimentum sunt quae tremula sorbilia quae quidem minus nutriunt induratis facilius tamen subeunt & eas quae inuocata arteria asperitates leniunt. Et in libro de euchimia similiter ait. Oua quae moderate sunt cocta: propter quod tremulenta uocantur meliora sunt aliis & ad digestionem & ad euchimiam & cetera. De frixis autem cum oleo & huiusmodi dicimus cum Isaac in quinta doc. c. xvii. Quod oua frixa ceteris sint peiora quia parumissime in stomacho sunt morantia & quia in fumo sitatem & corruptionem sunt mutabilia: quicquid ibi ciborum inueniunt corruptionem sunt grauitatem stomacho generantia et fastidia peiora quam alia quilibet faciant oua. Et infra dixit. Oua frixa pessimos gene-

rant chimos & fastidia & in prima doctrina etiam sic scripsit. Oua frixa ceteris deteriora & grossiora citoque in fumositatem & in colericos humores ac in putredinem conuertibilia: quare sunt causa fastidii & abominationis quia conuersa in putredinem quicquid bonorum cibarioque in stomacho inueniunt putrefaciunt. Quae fuit Gal. sententia in tertio Alimetoge sic dicentis. Oua frixa pessimum dant alimentum ad omnia indigestibilia. n. sunt & grossum dant chimum & prauum superfluum. Et in libro de euchimia. c. iiii. dixit. Oua quae frigunt cachochimia sunt et in eis quae in uentre digestionem habent in fumosa corrumpuntur substatia & per ipsa & alia cibaria. Et prope eis quae indigestionem patiuntur pessima sunt: quare & cetera.

Capitulum. cxv. ostendit quid sit lac & quae sit eius natura siue complexio & cetera.

Cum tot: ut dixit Princeps in secundo canonis: lac cum corporibus humanis habeat proportionalitates quod earum causa non comprehendunt non est aliqua afflicti dum admiratione si prisci sapientes lactis generibus utebantur quos & posterius sunt imitati: id tamen quod illi ex eis iuuamentum non consecuti: propterea quia in ordinatissime lacteiniis sunt abusi & inde ad quod plures egritudinum species deuenere quod aliqui considerantes & id putantes ex parte lactis contingere ipsum penitus spreuerunt eo nunquam utentes a quibus plerique edocti illud idem obseruauit quorum opinio et falsa erronea quantum a uera deuenit ueritatis ex infra scribendis clarissime patebit. Sed primitus quid sit lac: quod ipsi si intelligere minime uidentur declaremus dicentes cum Gal. in octauo de iuuamentis membrorum. c. ultimo sic scribente. Lac est superfluitas cibi corporis bona digesta: a quo sumpsit Conciliator noster in differentia. c. xxxviii. cum dixit. Lac est animalis superfluum album bina decoctione in mamis generatum & est sanguis bis decoctus ut inquit Mesue: in albedinemque mutatus. Quod quidem sensit Auicenna in. xii. tertium. c. i. Cum ait. Mamilla albificat sanguinem rubrum & facit ipsum lac. Et propterea dicebat Isaac in. c. xvii. doctrina quinta. Lac nihil aliud est quam sanguis secundo coctus. Et in particularibus iteque. Lac uicinum est sanguini neque aliud est quam sanguis secundo coctus in uberrimis habet tamen de mamillis albedinem saporitatem & habilitatem & infra dixit. Lac non est separatum a sanguine sicut colera uel melancolia per se imo non est aliud nisi sanguis secundo coctus in uberibus quod natura preparauit ad nutrimentum animalium sicut eundem sanguinem operata est ad formanda corpora & ob hanc causam Auicenna in secundo canonis. c. ccccxxxviii. sic ait. Lac est boni chymi & facit exuberare sanguinem: augmentum faciens in cerebro & est propinqua digestionis cum sit genera-

tum ex sanguine quod est in summo digestōis. cui si
peruenit digestio quādam alia quāuis fiat ex mēbro
quod ad frigus declinat. Et propterea lactis comple
xio parūper ad frigus declinat ut tetigit Concilia
tor in preallegata differentia cum inquit. Et si lac sit
sanguis secūdo coctus: secūda tamen decoctio eidē
non caliditatem sed potius inferat frigiditatem pro
pter mamillarem carnem glandosam frigidā & hu
midam existētem: sicut enim spūs animalis bis deco
quitur puta in corde & in cerebro ita lac in epate
ac māmīs: & quod ita sit patet per dictum Haliaba
tis in quinto Theorice. c. xxvi. quod est tale. Lac uni
uersaliter frigidum est & humidum. Et per Almaso
rem in libro tertio. c. xv. dicētem. Lac recentē mule
tum temperamento existit uicinum licet frigiditati
& humiditati parūper approximet: quod corpus
hūectat & impinguat ethicis insuper & ptificis nec
non siccat tussi ac ardori urine confert quas. s. opera
tōnes minime faceret nisi frigidum & humidum fo
ret: quā quidem fuit etiam Gal. sententia in quarto
de simplici medicina distinctōe tertia. c. ultimo sic
quod dictum est probantis. Lac quāuis sit suaue tū
non alteratur per seipsum ad amaritudinem pror
sus & istud est quoniam frigiditas in ipso est uincēs
caliditatem & nō caliditas frigiditatem. Et propter il
lud sit qd quādo morat̃ occurrēs ei aliqua hora ace
scit & istud est quoniam compositū ē ex tribus sub
stantiis diuersis in qualitate quare una est substantia
grossa ex qua est caseus & secūda est pinguis ex q̃
est butyrg recens & coctū: et tertia est aquea quā dici
tur aqua casei & unicuiq; hāre trium substantiarum
inest cōplexio sibi propria: substantia pinguis ē ma
ioris equalitatis in complexione & substantia gros
sa est frigida inequalitate complexiōis & aqua ē fri
gida & humida & cū res sit secūdu qd narraui tūc ca
liditas totius lactis est sub caliditate totius corporis
temperate complexionis. Et propter illud est quod
cōuertit̃ & pmutat̃ p se ad acetositatē. Et i. v. libro
eiusdem distinctiōe sexta. c. ii. sic etiam inquit. Lac
in caliditate sua est inter flegma & sanguinē sed nō
est longitudo eius ab utrisq; similis & equalis imo a
flegmate ē longinquius & propinquius sanguini:
Quod etiam uoluit Serapio in. c. de medicinis pro
uocātibus lac a predicto accipiens loco. ex quib⁹ ap
paret qd licet lac sit decliue ad frigidum & humidū
hoc tamen est parum. Isaac tamen aliter sensisse ui
detur cum in capitulo. xvii. doctrina quinta inquit.
Lac dulce uicinitus mamillas exiens calidū ē in me
dio primi gradus & in initio secūdi quod mōstrat
saporositas sua & saporis sanguinis uicinitas & fa
cilis in eum mutabilitas & cetera. Qui nostro iudicio
& si contrarius uideatur opinioni Gal. & aliorum
ut uisum est ab eis tamen non discedit nā si cōside
retur lac absolute an calidum sit uel ne proculdubio
calidū est pronuntiandum cum dulce sit & cetera. Vt

dixit Isaac. Si autem comparatur corpori tempe
rato ut probauit Gal. erit frigidum & humidū nec
hoc Isaac negasset & sic omnis remouet̃ cōtradie
ctio inter eos.

Capitulū. cxvi. ostēdit quale quātūq; sit lactis nutri
mētū & quare sint ipsius utilitates.

Quantum sit lactis nutrimentum & ex eo
corporis robur proueniens nūquā equi
dē quis possit credere nisi ea quare de ipso
scribūt auctores nostri plegisset. Quos
qui non legat aut minime potest intelligere hoc sal
tem legat capitulum in quo non comprehenduntur
illare quare ad morbos infinitare fere sit lactis utilitates
sed tantūmodo hāre quare ad corporis sani faciunt cō
fortationem. Dicamus ergo cum Auertio in quinto
colliget. c. de humiditate animalium qd si corp⁹ est
mundum nihil est conuenienti⁹ lacte ad restauran
dum quod dissolutum est ex membris radicalib⁹
& proprie lac mulierum: secūdo lac asinarum &
p⁹ lac caprarum & ideo est lac magis inuatiuū om
nibus aliis rebus ethicis: & hoc est propterea quia ē
materia similis primare materiare ex qua ē humiditas
radicalis & ideo nutrimentum bonum corpori exi
stīt & cetera. Quod etiam uoluit Serapio auctoritate
diascoridis cū ait. Lac omne est boni chimi & ē m
tum nutritium mollit uentrem & cōfert stomacho
Similiter Isaac in. c. xvii. dietarum uniuersalium di
cens. Lac. fœminum & caprinum temperatum est
in suis tribus substantiis & perfectum generat nutri
mentū & tēperatum. Et infra subdit & si corpus sit
mūdū & lac bene digestum multum dat nutrimen
tū laudabilem sanguinem generat augmētat carnē
totum corpus laudabiliter hūectat: exteriora tene
rat & facit pulchra. Et ite⁹ post aliqua dixit. Cōcor
dati sunt omnes antiqui & ratione testant̃ nulla re
melius nutriri corpus qd quare facile i sanguinem mu
tatur sicut lac quia nulla res lacte nutritibilior existit
Princeps quoq; Auicē. in secūdo canonis. c. cccc
xxxviii. sic inquit. Lac quidem est nutrimentū &
equat chimos et confortat corpus & abluat. Et post
paucā subiunxit. Lac est boni chimi & facit exube
rare sanguinē: augmentum faciens in cerebro & p
prie muliebri. Et in areola decorationis sic inquit.
Et quando lac bibitur cum zucaro calorem efficit
ualde bonum & proprie mulierum & impinguat et
proprie habentes complexionem calidas & siccas: cū
soluuntur potu eius propter suam causam & non
impinguat eos nisi propterea quia hūectat & ex
trahit humorem malum quare rectificat nutrimen
tum: quod non minus sensu Rasis in tertio Alman
soris capitulo decimo quinto dicens. Corporibus
sicis lac optimum tribuit nutrimentū atq; ad tem
periem dicit sanguinem quoq; atq; sperma augmen

tat. Quæ fuit galieni sententia in .v. de regimine sanitatis uersus finem sic dicentis. Boni lactis hæc sunt mod/rata subductio uentris & euchia & nutrimentum non paruum & eiusdem in .iii. de alimentis. c. xiiii. sic quoq; scribentis dicēdū est. Optimi chi mi esse optimū lac fere omniū quæcūq; comedimus neq; simpliciter dictū est optimū qm lac malū euchi mos ipso utētes cachochimos efficit. Ecce igit quot bona quāteq; utilitates in bono lacte reperiuntur & propterea non ita ut aliqui faciunt despicendum est.

Capitulum .cxvii. ostendit quod lac sit bonum & laudabile ad sanitatem & quas debet habere conditiones.

Bonū esse oportet lac quod comedimus si uti/e debet esse ac ut supradiximus nutritiuū. Quia lac malū non modo est inutile: uerū etiā p maxime nociuū ut aparebit ex dicendis. Et propterea scribendū est quæ requiruntur ad lactis bonitatē quātū est ex parte eius primo: deinde ex parte suscipientis & cetera. Quod in alio faciemus. c. in presentia autē dicamus cū Habebat in .v. Theorice. c. xxvi. dicente. Bibere uero lac uolenti oportet nō statim sumere post partū sed post ad minus .xl. diebus quo premissa procedam⁹ dicentes cū Isaac in .xvii. c. d. v. sic scribente. Electū lac quattuor q̄litate habet colorē albiſsimū clarum a citrinitate & rubore & aliuiditate liberū odorē odoriferū & ab horrore & grauitate alienū: liquorē inē subtilē & grossum mediū ut si gutta super unguem aut aliud corpus solidū proiciatur remaneat cōtinua inferius lata: superius acuta. Saporem acceptabilem ab amaritudine salitate: & acetositate liberum. Quod etiā uoluit Rasis in .xxiii. continentis. c. vee. cū ait. Bonū lac est uehementis albedinis: equalis cōtenti uel substantiæ quod si stillatur super unguem nō fluit. Et lac caprinū minus nocet uētri quā aliud lac & cetera: a quo sumpsit Auicē. i. ii. canōis. c. cccxi. viii. cū dixit. Melius lac est quod est uehementis albedinis equalis essentie quod super unguem distillatū figitur & nō currit & est pastus planta bona & nō est i ipso sapor extraneus declinās ad acetositatē aut amaritudinē aut acridinē aut odor extraneus horribilis. Idem etiā uoluit Serapio cū dixit auctoritate gal. Lac melius ē sanū naturale nō habēs infectionē alicui⁹ alterius humoris aut super q̄ nō uincit aliqua qualitas & est clarū in quo non est turbulencia aliqua nec acuitas in sapore uel odore nec acetositas nec falsedo: imo ē in eo dulcedo pauca & est odor eius bonus & lac quidē quod est huiusmodi ē illud quod generat⁹ ex sanguine sano expiato ab omni malitia: & circa mediū capituli sic etiā inq̄t. Est aut lac bonū quod est albū equale in spissitudine qm ponit⁹ super unguē & nō diffundit⁹ sed stat collectū in

se & ista fuit in rei ueritate gal. sentētia in primo de regimine sanitatis cū dixit. Bonū lac est quod gustu odoratu delectabile est & quod albū & quod equale & mediū habet inter liquidū & grossum malum uero & grossum & caseatū & liquidū & ineq̄uale substantia & amarū & salsum uel q̄ aliā ineptā habet q̄litate qua neq; odore erit delectabile & cetera. Debet preterea lac esse in substantia subtile ut uelle uidetur Isaac in .v. d. capitulo preallegato dicens. Omnium lac est laudabilissimum quodcūque subtilissimum est foemininum primo: secūdo nō tamē adeo in subtilitate uicinū: asininum grossissimū & pl⁹ nutritiuū: dehinc pecorinū deinde uaccinū & cetera. Quātum autem ē ex pte aialis lac sit laudabile quoniam oportet ut ex laudabili: iuuenē: carnosū: & sano aia li & bono pastu nutrito accipiat⁹ dicente Isaac ubi supra. Lac animalis bene carnosū melius est lacte in firmi aut macri. Quod sensit gal. in libro de euchia. c. iii. cū ait. Ad euchia lac est bonū animalū eucrasiam habentiū. Et infra subiūxit. Scriptū est de lacte ab omnibus medicis quoniā euchimissimū est si ex sanis & mundis animalibus fuerit quoniā ex cachochimis cachochimū est similiter & in cachochimis corporibus. Et propterea ipse concludit in .v. d. regimine sanitatis. Animal ergo cuius lac sumpturi sumus sine querela erit si ætate iuuenis fuerit secundū habitū corporis. Et in libro de dissolutione cōtinua etiā inquit. Et melius lac & temperat⁹ est lac capre quia est subtilius quā lac pecudum & uacca & est grossius quā lac asina & camele. Et prosequitur. Er debet accipi lac ex animalibus sanis iuuenib⁹ bene nutritis & cetera. Et post pauca addidit. Et mel⁹ est recipe lac statim mulsū anteq̄ imutet⁹ ab aere quia uel locū imutat⁹ a quo Rasis accepit i. iii. almāforis. c. xv. cū ait. Lac animalium pinguiū & iuuenū quæ discurrendo bonas pascunt herbas & partui adhuc uicina existunt temperatū & melius iudicatur. Nemo enim debet lacte uti animalis cuius nutritiū ignorauerit quoniam plurimum facit ad ipsius past⁹ bonitatem ut placuit Isaac in .p. d. sic scribenti. Animalia enim recentes herbas pascencia faciunt subtile lac & aquosum cito digestiū & minus uentositatis & inflationis generatiū qm lac animalium siccarum herbarum extremitates pascentium uel sic ea genera. Lac enim animalium stiptice arboris extremitatibus uescientum utilis est stomacho ceterisq; uisceribus quod autem ex animalibus solubilia manducantibus sit omnibus est deterius: proinde lac caprinū plus ceteris stomacho conuenit quoniam semper stipticis herbis utuntur scilicet extremitatibus arborum mastice quercus: lentisci: oliuæ: & sinilium quæ autem de frondibus uescuntur arborum solutiarum scilicet scamoneæ titimali elebori & similib⁹ earū lac ē pessimū utpote stomacho nociuū q̄ diascorides testat⁹ Vidi inq̄t capras eleboze albū pascētes i initio pascēdi uomitum patiebātur. Cui⁹ rei effect⁹

talís est q̄a eaz lac bibentibus stomachi defectionē uomitū atq; nauscam igerabat. Lac preterea ex pte tēporū bonitatē atq; malitiā assumit qm̄ melius est q̄ in principio æstatis accipitur q̄ in aliquo aliorū tēpore añi ut sensit Isaac in .v. d. c. xvii. dicēs. Lac in initio ueris subtilius est & a quā assimilac̄ in fine aut ueris ē i initio æstatis tēpatior & laudabilior cib⁹ erit i fine at æstatis & i initio autūni grossi⁹ & min⁹ aquosū fit. Et infra sic etiā dixit. Lac ueris quia aquosum est nociuū stomacho fastidiū mouēs & uomitū: stomachi emolliens asperitatē & lubricās: deinde dixit Lac grossum tempamentū exiens fit durū ad digerēdū & stipticū sicut lac quod in fine æstatis & in principio autūni generat⁹ qđ maxime in stomacho coagulatur & pessima ifirmitates inde generantur. Et in particularib⁹ sic etiā scripsit. Lac uernale .s. in fine ueris generatū ceteris quidē meli⁹ & tempati⁹ duobus modis existit. Vno q̄a ceteris tēporib⁹ tēperati⁹ ē cū sit mediocri inter quatuor q̄litates. Alio pp̄ laetis nam nā lac tpi generatorū aialū propinquū est aquosum & indigestū pp̄ humores in ubera coadunatos a tēpore cōceptiōis & ideo cū lac .i. diebus a tēpore quo generata fuerint aialia prolongetur: supfluitas quā habuerūt desiccatur & cōsumitur: & non restat in lacte nisi humiditas substantialis & naturalis quare tempatum est & laudabile facile digeri & cetera. Autūnale uero & dissimile: naturalis enī humiditas eius est plurimū finita: & caleata ē multiplicata unde grossum est & difficulter digeritur: stomachū grauat: grossam uentositatē & inflationē generat & patredini apparatur. Estiuū aut. s. in principio æstatis: ē inter hæc duo mediocre. Hiemale uero pessimū & grossissimū & quia siccissimū pp̄ longinquitatē tēporis a ptu: iccirco sui humiditas naturalis profus est finita. Similiter inq̄t Auicē. in .ii. cano. nis. c. cccxlviii. Haliabas & ceteri quoq; auctoritates & dicta breuitate omnibus gratissima existente: pretermittamus.

Capitulum .cxviii. ostendit quod lac sit malum & quod acetosum & quæ nocumēta proueniāt ex eis.

Quāuis ex suprascriptis elici possit quod lac sit malū & quæ sint ei⁹ nocumēta p̄ pleniori tñ noticia boni atq; mali lactis mihi uidet⁹ esse dicēdū de malo lacte & de ipsius malitia sigillatim ut melius cognoscatur. Quoniā lac malū ut inq̄t Isaac in .c. xvii. d. v. nō solū corrūpitur sed etiā oēs laudabiles chimos cōfundit & gal. in .iii. alimētōrū. c. xiiii. sic ait de ipso. Malū lac euchimos utentes ipso cachochimos efficit. A quo princeps in .ii. cano. nis accepit cū dixit. Nō ē ali quid nocibilis corpori q̄ lac malū qm̄ ut dicit Hippocrates in libro de aere & aqua & regionib⁹. Lac si malū ē lapidē in uescia latētē facit maxime aut si calidissimū coleris rubeis ptinēs ē uentrē enī & uescia

cam calefacit & urinam incēdit & lapides facit. Quod etiam uoluit almansor in .iii. libro. c. xv. dicēs. Lac similē spissum oīno uitādū ē generat enim lapidē in renib⁹ eo utentiū. Lac igit malū erit cū spissum seu grossū uel nimis aquosum fuerit uel aliq; mala affectus q̄litate: uel de non laudabili aiali dicente Gal. in .i. de regimine sanitatis. Lac malū est grossū caleatū & liquidū & liquidū: & in equale substantia amarū uel salsum: uel q̄ aliā ineptā habet qualitātē similiter illud quod odore nō erit delectabile: ut in pcedenti etiā. c. dixim⁹ & in .iii. alimētōrū. c. xiiii. sic etiā ait. Lac quidē quod paucū habet humiditatis .s. serose & nō paucū grossiciei calealis nō est secus oibus his q̄ in ipso habundant: ledit quidē & renes q̄cūq; idoneos habēt ad lapidis generationē opilatōes etiā & fm̄ epar efficit his q̄ hoc p̄p̄te pati pnt Auicē. uero in palleato loco sic de ipso dixit. Lac quidē oīs aialis cui⁹ p̄gnatio ē prolixior p̄gnatiōe mulierū est malum. Quia propter proportionale est ei illd qđ ē proximū sicut uaccinū & Serapio dixit lac aialū quoq; carnes sūt fetide & lōginq; a natura hominis est malū ut canis: ursi leonis & similiū. Nul lus ergo huiusmodi lacte uti debet. Similiter lac propinquū partui & uernale in initio ueris uel in postremo æstatis autūnale: & similiter hiemale fugiēdū est. Lac quoq; aialis ueteris aut nō sani aut macri uel pasti ex malis herbis humidis nimis & aquosis uel ex solubilibus & talia omnia lactis genera sunt detestāda ut ex superiori. c. fuit manifestū similē & lac acetosū ex quo extractū fuit butirū. Quale id q̄ padue p̄ uicinas uēdit: uia cibi est oīno fugiēdū rōne suæ frigiditatis nisi a corpib⁹ ualde calidis qm̄ plurima facit in aliis nocumēta dicēte Isaac in .p. d. Lac acetosum frigidū est & siccū digestioni inobediēs: grauat gingiuas & stomacho nocet. Quod etiā uoluit Auicē. in .ii. cano. nis. c. ubi supra cū ait. Et lac qđem acetosum est tarde digestiōis ualde & est crudi hūoris. Verū stomachus calid⁹ naturaliter aut accidēta liter digerit ipsum & iuuatur cū eo & non eructuat fumose propter ablationē butirī ab ipso. Quæ quidē fuit gal. sententia in .iii. alimētōrū. c. xv. dicentis Sufficit de acetoso lacte dicere q̄ frigidū est & grossū si chimī. Sequitur enim ad hoc nō de facili ipsum digeri cōmēsurata se habente complexionē. Et postea subdit. Lac acetosū utile ē eduliū magis ignitis uentribus: frigidioribus uero uentribus cōtrariissimū. Et propterea ipso nō est utēdū nisi uia medicinæ ut Rasis inquit in .iii. almansoris palleato cū ait. Lac q̄ post butirī extractionē remanet fluxū uentris ex acumine colere rubeis patientibus: corpusq; habentibus macrum ac debile cōfert si ferrum ignitū in eo pluries extinguat⁹ & cetera. Nō cōmēdam⁹ lac tale igit pacto aliquo uia nutritiōis qm̄ ab ipso butirū siue ut uulgares appellant capita lactis. quæ calidiores sunt lactis partes. quibus extractis frigidum nimis remanet lac ut dictū est & nō modica inducēs in corp⁹ nō

cumenta. Hæc etiam approbamus id quod iam mul-
sum est quoniam a natura dulcis lactus ē eggressum
& factū est ad digerendū durū grossum & malum
dans corpori nutrimentū. Et in renibus & uesticam
lapidem generat maxime si stomachus a cibis non
sit mundificatus teste Isaac in uniuersalib⁹ dietis ca-
pitulo sepius adducto.

Capitulū. cxviii. ostēdit de speciebus lactis quæ sūt
in usu. Quæ sit melior & eligibilior.

Postq̃ scitum fuerit quod bonū q̃ ue ma-
lū lac fuerit in uniuersali: sicut supradixi-
mus. Scire desiderat ulterius intellectus
cui⁹ aialis in specie lac magis in uia cibi
cōmēdetur & propterea dicēdū est de hac re quid
senferint antiquiores qui non modo ad egritudi-
nes sed ad sanitatis conseruationē lac fœmininū ui-
dētur approbare. Post quod lac asininū caprinum
deinde: & post ipsum ouinū: postremo uero tanquā
minus utile uaccinū. Et quod ita sit apparet per Isa-
ac in. c. xvii. d. v. sic dicente. Lac fœmininū & capri-
nū temperatū est in suis trib⁹ substantiis & perfectū
generat nutrimentū & tēperatū. Et infra: Omnī lac
est laudabilissimū quodcūq; subtilissimū ē fœmineū
primo: secūdo uero nō tñ adeo in subtilitate uicinū
asinū: grossissimū uero & plus nutritiuū de hīc
pecorinū: & deinde uaccinū: plus aquaticū omniū
est porcinū & cetā. Et subdit. Temperatius in trib⁹
substantiis & mediocri⁹ ē fœmininū. Et adhuc ma-
gis in processu ait: lac fœmininū temperatius est &
nutribilius ceteris & mortiferis succurrēs uenenis q̃
etiam uoluit Auicē. in. ii. canonis. c. cccxlviii. dicēs
Lac quod melius est omnibus est lac muliebre. Et in
prima. iiii. tractatu. iiii. e. vi. inquit. Nō est lac super
lac mulieris. Et auerrois in. v. colliget sic etiam dixit
Meli⁹ lac ē fœmineū & p⁹ illud lac asinū & p⁹ hoc
lac capre & iste spēs lactis sūt subtilis substantia. Sed
lac ouis est grossius & propterea citius in stomacho
caseatur. Sed uaccinū adhuc grossius: & cū hoc bu-
tirofi⁹: Serapio quoq; in capitulo leben sic etiā scrip-
sit. Sanius lac est mulieris maxime cui⁹ corpus ē sa-
nū nō antiquæ sed iuuenis: pulcre: temperate com-
plexionis: cuius nutrimentū est bonū: generatiuum
bonorū humorū. Et post lac mulieris ē lac animalū
quoq; natura nō est elongata a natura hominis: sed
prope naturā eius: excepto porcino scilicet: quāuis
ipse non dicat: quia est aquosum & incoctum teste
Isaac. Et infra subdit Serapio. Et lac mulieris est dul-
cius & nutribili⁹ omni lacte. Et fuit gal. sententia in
primo terapentice. c. vi. dicentis. Lac humanum co-
gnatū quidē est & familiare nobis & optimū: quia
uero non subsistent multi lac mulieris in modū in-
fantū accipere dādū est eis asininū: hoc enim ē alio-
rū optimū. Si quis tamē quereretur propter quod asi-
ninū in tantū cōmēdat cū immediate post humanū

ponat: cui dicem⁹ cū Isaac in. c. xvii. d. v. quia quod
cūq; lac subtile est & aquosum sicut asininū & caba-
linū sanguinē nō generat grossum. Quod uero pl⁹
habundat ad caseū sicut uacinū & pecorinū sangui-
nē facit grossum sed tamen plus uacinū. Et quia etiā
Lac asininū post fœmineū & caprinū est tempati⁹
ceteris teste eodē ubi supra sed in ulteriori processu
Auicē quoq; in secūdo canōis. c. allegatis dixit. Lac
asinarum minus existens butirosū est subtile ca-
prarum uero lac est tempatū & lac ouinū est grossum
ualde. Et lac uaccinum ē pinguius & grossius idem
quoq; sensit almasor in. iii. c. xv. cū dixit. Asininū oī
lacte subtilius est quæ fuit sententia gal. in. v. de Re-
gimine sanitatis dicentis. Tenuius & serosius lac est
asininū moderatū uero grossitie est caprinū. Qua-
re hoc quidē ad nutrindū est magis: si eo opus est:
asininū uero minus fallax omnino & enim si quan-
doq; sumat sine pane & subducit citius & minime
est uentosum neq; caseatur secūdū uentrē & cetā. Et
in libro d' euchimia & cachochimia capitulo. iiii. Sic
quoq; ait in camellarū & asinarū lacte plurimū est
serositatis: in ouino aut plurimū de substantia casea-
li: i bouino uero multū de unctuositate: caprinū aut
mediocritatē in oib⁹ tenet. Sed si quis obiceret bos
est animal frigidū & siccū ut patet in. c. de carne bo-
uina supra unctuositas uero calida & humida: ut in
c. de adipe & pinguedine scripsimus. Quō ergo lac
bouinum ē ceteris unctuosius? Ad hoc respondebi-
mus dicētes cū Isaac in. d. v. c. sepius allegato dicēte.
Cū uacca nō tñ caloris habeat ut unctuositatē san-
guinis attrahat sibi sit eius lac unctuosissimū & nu-
tribilissimū quia ceteris est aquosum & acutū & ma-
gis nutrit: stomacho cōuenit membra cōfortat: ca-
lorē epatis & stomachi refrigerat: & bonū ē ad alia
butirositate ablata. Et quia lac caprarū inter uacci-
nū & asininū: ut etiā dixit Serapio: mediū tenet &
quia in uaccino multiplicat butirositas: ut princeps
dixit ideo uidet⁹ utrūq; eorū cōueniens esse his qui
impinguari desiderāt: & precipue uaccinū. Et q̃ ita
sit apparet per. Gal. in. iiii. de alimentis. c. xliii. dicen-
tē. Lac bouinū est pinguius ideo macilentis de-
siderantibus impinguari uidetur aliis cōuenientius.
Et per Almanforem in. iii. sic scribentem. Vaccinū
enim lac omni lacte cuiuslibet alteri⁹ animalis gros-
sius iudicatur quod etiam omnib⁹ sui corporis pin-
guedinē adipisci uolentibus conuenientius existit.
Et per consequens pinguib⁹ inconueniēs & noci-
uū pronūciandū est. Similiter lac ouinū quia ē gros-
sum ualde teste principe in. ii. canōis & gal. in libro
de euchimia: ideo dicendū est de ipso cū Rasi ubi
supra dicēte. Quod ouinū lac plures q̃ aliquod ali⁹
procreat supfluitates & ppea citi⁹ in stomacho ca-
seat ut dixit auerrois in. v. colliget. Et Isaac in. p. d.
cum ait. Vaccinū & pecorinum semper coagulant⁹
in stomacho pro sui grossitie & terrestreitate & pro-
pterea dimittendum est. Pro sanis aut & satis bene

complexionis corporibus conuenientissimū est inter cetera lactis genera caprinū cū sit temperatum in suis substantiis p^o omni lacte post fœmininū ut inq̃ Isaac ubi supra. Et est magis stomacho cōgruum q̃ capræ siluaticis herbis & ramorum extremitatibus pascunt ut ē princeps uoluit ubi supra quando ipsū tēperatū esse pronūciauit & fuit Rasis sententia scribentis in Almanfore caprarum lac temperiem tenet. Qua de re concludendū est cū gal. in libro de euchi mia sic dicēte bonū omnib⁹ & cōmodatius lac est id quod caprarū neq̃ enim sufficienter est humidū nec unctuosum nec grossū. Ideo post fœmininū melius est aliis & ad sanitatē magis eligendū.

Capitulū. cxx. declarat q̃bus corporibus & naturis lac etiam temperatum & electū sit conueniens.

Non oportet hoc in .c. dicere q̃ lac infōtib⁹ sit exhibendū cū id satis sit manifestū unicuiq̃. Et si nūq̃ Gal. in .i. de Regimine sanitatis id precepisset cū ait Puer nutriendus est solo lacte usq̃ quo mittat ante riores dentes & tunc assuescēdus est grossiori cibo quoniam lac sanæ matris proprius assuetus est cib⁹ infanti cū enim in uentre sanguine eius nutriretur q̃ parū in mamillis mutatus ē in lac eodem fere nutritur & post ortum ut ipsa dixit ibidem sed in hoc capitulo scribendū est quib⁹ adultis conueniat cū non paucos ex lacticiis infirmari uideamus: pro cui⁹ expeditione hanc ponimus conclusionem de mente sapientum antiquorum. Quod lac quātuncūq̃ bonum conuenit consistentibus & senibus nō flegmaticis sed calidis & siccis in cōplexione: si stomachū a malis humorib⁹ mūdificatū habuerit. Et si bene ipsum lac digerunt: & ex eius complexionē: & ipsius comestione nullū perceperint nocumētū. Qui uero nō habuerit has conditiones eis minime conuenit quātuncūq̃ lac de se perfectissimū existat. Et q̃ ita sit declaratur auctoritate Auicē. in .ii. canōis. c. cccxlviii. sic scribētis. Lac. nocet flegmaticis quoniam caliditas eorū nō cōuertit ipsum ad sanguinē sicut oportet. Et corpus utitur ipso ante conuersionem eius propterea q̃ est ei propinquū. Et propter hoc cōfert habentibus complexionem calidam & siccam cū in ipsorum stomachis nō est colera. Et infra subiūxit. Lac est cōueniens cōsistentibus q̃ adolescentibus calidam habētibus complexionem nam cōuertitur in ipsis ad coleram & cōfert senibus etiā propterea quod humectat & remouet pruritum qui eis est proprius. Quod sen sit gal. .i. v. de regimine sanitatis cum iquit. Lac nō oib⁹ dādum est sed his solū senibus quicūq̃ bene illud digerūt & sinthoma nullū circa dextrū ipoēdrium sentiūt. Cuius quidē ratio ab eodem assignat in .iiii. de simplici medicina distinctiōe. iii. c. ultimo dicēte. Q. uādo lac nō digeritur in stomacho cōuertitur & permutatur ad

unam duarum specierum. Et istud quoniam ipsum in stomacho frigido acēscit & i stomacho calido fumi gatur & amaricatur. Quod maxime fit cū stomach⁹ colera uel flegmate repletus fuerit. Et hoc etiam uoluit Isaac in .d. v. c. xvii. cum ait. Si quis lac accepit stomacho non mūdificato: siue corpore nō temp^oto ul' tēpore nō moderato: cito mutatur in fumositate m colerāq̃ nigrā generat & fumosam complexio nē calidis uel acetositatē & putredinem frigidis. Et post aliqua dixit. Et si lac in substantia sua sit laudabile cā subtilitatis & digestibilitatis suæ aliq̃ uel sp^o ex mutatis q̃litatib⁹ stomachi coagulat & mutatur in fumositatē & in colerica genera: aut aliq̃ uel sp^o mutatur in acetositatem ul' flegmatū putredinem le cūdū accidentia hoc faciētia. Et propterea cōcludit deinde q̃ lac nō sit accipiendū nisi corpus sit temperatum & stomachus sit inanitus de colericis & flegmaticis humoribus. Et in libro. d. p. sic quoq̃ dixit. Cū lac in se duas substantias cōtrarias habeat aeream & terrestre. s. caseatā & butirosam. Caseata p^o frigiditātē suā siccitatem indurat ad digerendū. Vnde in acetositatem cōuertitur precipue si inuenerit cibum ul' humores in stomacho acetositate pinētes: butiro sa uero pro sui calore ac leuitate: mutatur in fumositatē: presertim si stomachum sibi similit inuenerit. Ideoq̃ nō oportet lac potari nisi stomacho inanito & ab hūorib⁹ mūdificato. Q. uā etia fuit Auerrois sententia in .v. colliget dicentis. Lac recipit im/mutationē citius omnib⁹ aliis rebus ab acre & similiter permutatur in distemperatis corporibus ex malis humoribus & acēscit & caseatur in stomacho frigido aut in fumosum in stomacho calido. Et replet cerebrū. Sed si corpus sit mundū nihil est cōuenientius eo ad restaurandū & cetera. His ergo lac conuenit aliis aut minime. Q. uare & cetera.

Capitulū. cxxi. ostendit quō preparandū sit lac: & q̃ alia obseruanda sint ante ipsius assumptionē.

Postq̃ electū lac habuerimus & de mūditiis nostrorū corporū certi erimus ad huc est a nobis obseruandū q̃ lac sit recēter muletū dicēte Isaac i. c. xvii. d. v. Lac nouiter mulsū magis est calidū & temp^oatū cū naturæ sanguinis sit uicinū. Ad cōpationē ergo alteri⁹ lactis laudabilior & nutritibilior cibus erit & maxie acceptū sicut oportet. Et in p^ocularib⁹ etiam inquit Lac uberibus uicinū est dulce & liquidū. Et iccirco ceteris laudabilior est & digestibil⁹ citoq̃ in sanguinē cōuertibile: si pro ut oportet accipiat & quantū uirtus tollere ualuerit & cetera. Cui cōcordat Auerrois in .v. colliget cū ait. Et lac non ualet in his quæ diximus nisi recēter trahatur ex mamillis si esse potest. Et similiter Auicē. in secundo canonis capitulo. cccxlviii. dicens. Et oportet ut lac ad ministratur statim ut mulgetur antequam cōuertatur. Quæ

quidē fuit Gal. sentētia in .v. de ingenio sanitatis capitulo .xii. dicentis. Studendū est ut lac mox ut ab uberib⁹ animalū est emunctū sugatur: ne quomodo libet ab aere tangat. Quorū quidē sapientū prealle gatorū ratio est. Quoniā lac in sua substantia est ue locis cōuersiōis idēst corruptiōis teste principe ubi supra & Almasore in libro .iii. c. xv. sic scribente. Cō uersio lactis est uelox & experientia illud docet q̄a facile acefcit & cito obseruandū est preterea q̄ si ex ubere nō sugatur pmiscendū est cum eo salis & mel lis modicū ut in stomacho minime coaguletur: & p̄ fertim si lac grossum fuerit. Iuxta preceptū Isaac in .v. d. sic scribentis. Si mel & parū salis in lacte appo natur nunquā coagulabitur. Et in particularibus sic etiam inquit. Lac caprinū non nunq̄ coagulatur in stomacho nisi cū calidū ab uberibus exiens bibatur aut cum fuerit cū modico melle & sale permixtū: tali enim modo propinantū nullā conglutinationem dabit & subdit. Sin autem tali dabitur modo semet ipsum coagulabit & grauitatem in stomacho & in gulla suffocationem generabit quæ fuit gal. sentētia in .v. de Ingenio sanitatis. c. supius allegato dicentis Qui miscet aliquantulū mellis cū lacte prohibet ei⁹ coagulationem in stomacho nam mel custodit ne coaguletur in stomacho. & d. si uis ut facile a stoma cho descēdat mitte parū salis in eo. Et in .v. libro de Regimie sanitatis uersus finē ait. Lac nō caseat fm uentrē si de sale & melle assumpserit. Et in .iii. Ali mento. c. xiii. Si quis accipiat salis aliquid aut mel lis impossibile est lac in stomacho eius coagulari. Et in libro de eūchimia. c. iii. Cōsimiliter inquit nō est infallax absq̄ melle offerre tēperatū lac quoniam multis eorū qui ipsum biberūt caseatū fuit in uentre & nimirū. Quæ autē sint nocumēta eius cū in sto macho coagulat: nō est hic opus dicere cū ex supe rius habitis sint satis manifesta. Et ideo talis prepa ratio lactis cū melle & sale aut cū zucaro & passū lis ut aliqui iubēt moderni p̄ reutili nō minusq̄ ne cessaria ad sanitatē est obseruanda. Quæ autē hora lac bibendū sit subiungamus cū & ipsa nō modicū faciat licet p̄ accidens: ad nutrimentū dicente Isaac in .v. d. c. xvii. Auctoritate Ruffi hec uerba. Ruffus inq̄t q̄ lac bibētes ieunos esse oportet & bibant cū exeat ubera neq̄ aliquid comedant quousq̄ digera tur. Et post pauca subdit digesto aut illo secundo accipiat & .iii. indē faciant sic enim faciendo solu tionē prestat uentris cū aquositate sua & corpus est nutriēs augens quoq̄ carnē & sanguinē naturæ an ti cissimū generat. Et q̄ cū lacte nō sit aliud permiscen dū tolli potest ex dicto illo principis in .iii. i. doc. ii. c. vii. Lac cū reb⁹ acetosis comedēdū nō est neq̄ pi sces cū lacte qm̄ idē peruenit ad egritudines perma nentes sicut lepra & huiusmodi inquit ipse eo in lo co indogē experimentatoz auctoritate. Quæ autē quantitas lactis bibenda sit minime expressum inue nio fm tū etates complexiōes & stomachi tollerari

tiā accipiatur & in tanta quantitate q̄ digeratur & nō ledat ut tetigit Isaac i. i. doc. cū ait. Pro ut oportet accipiat & quātū uirtus tollerare ualuerit. Si enī ultraq̄ oportunū fuerit sumatur naturam grauat & capiti stomachoq̄ infert nocumētū. Securissime igitur a pauca lactis quātitate incipiendū est & paula tim ad maiorem transeundo pro ut digestiua sto machi docebit.

Capitulū .c. xxi. ponit quæ sint obseruanda post la ctis assumptionē ne in stomacho corrūpatur.

QUecūq̄ hætenus dicta sunt de lacte ob seruanda proculdubio forent inutilia: si postq̄ bibitū fuerit. Quæ oportuna sūt nō intelligentes pretermitteremus. Et iō dicēdū ē quæ necessario debēt attēdi post lactis co mestionē cū Isaac in .d. v. c. xvii. sic scribēte. Postq̄ lac bibitū fuerit in ieiuno nihil aliud comedāt quo ad usq̄ digerať & labor & nimius motus fugiant Si enim oīno sine motu stomachi inuenerit & sectio nē eiicitur lac anteq̄ digerať. Si uero fortitudinem mutatur in corruptionē nō enim quiescēdo a deam bulatione: sed ambulando suauiter quo ad usq̄ ad stomachi fundum sentiat descendisse. Sic enim me lius ad digerendū preparatur. Quod etiam uoluit Auicē in secūdo canōis. c. cccc. lxxviii. dicēs. Illū autē qui bibit lac post ipsum quiescere oportet ut nō cor rumpatur & nō acefcit uerū oportet ut non super ipsum dormiat neq̄ suscipiat super ipsum cibū aliū donec descēdat nec etiam post ipsum bibatur uinū qm̄ alterat ipsū & coagulat & penetrare facit idige stū ut iuniores medici sentire uideāt. Hoc igitur sit primū pro regula obseruandū. Secundū autē nō mi nus hoc dicto necessarium est ut lauētur dentes & gingiue cū aceto uel uino aut cū aqua mellis & hui⁹ re aliqua abstergente. Quoniam ut dixit Haliabas i. v. theorice. c. xxvi. Lac dētib⁹ nocet & gīgiuas co medit & enervat ideo lac comedentē post illum ma sticare oportet aquam mellis uel uinū quo gīgiue omnino abluantur ab ea quæ illis inhesit coagulati ua substantia: clarius autem Isaac in .p. d. sic etiam hoc inquit. Lac dētib⁹ atq̄ gīgiuis mollitiem da bit & putrefatiet ea unde mollificata putrefiunt: sit ergo necessarium ut os lauētur cum uino ul aceto ut quod de lacte dētib⁹ inuiscatū fuerit mundificetur Hoc etiam uoluit Auicē in canōis. ii. capitulo se pius allegato dicens. Et lac quidem nocet dētib⁹ & corrodit eos & concauat & consumit ipsos & proprie cū dens est frigide complexionis & la xam efficit gīgiuam immo oportet ut post ipsum colluatur os cum melle & uino & oximelle. Quæ sententia fuit assumpta a fonte uberrimo Gal. in tertio Alimentorum capitulo decimoquarto sic scribente. Oportet post oblationem lactis uinum mixtum trahere. Et subdit. Et melius est

& si mellis aliquid supermittas ipsi: omnino enim sic abstergitur quod circūplasmātū dentibus & gingiuis fuerit. Hoc etiam similiter obseruādū est post lacticiuio: dicendogē infra comestione & presertim post lactis coagulati & casei sine sale recentis assumptionē. Quorū partes grossiores & uiscosiores magis gingiuis adherent & inter dentes: precipue raros inuiscant. Abstergant itaq; & lauentur cum aliquo predictogē ne putrescant: sicut sapiētes antiqui: ut supra uisum est preceperūt: Et hanc & obseruādīs post haustum lactis dicta q̄ breuissime sufficiant.

Caplm. cxxiii. ostendit quare nocumenta proueniunt ex assidua & frequentata lactis etiam boni assumptione in multa corporis membra.

ET si multa bona de lacte supius dixerim cum debito accipit modo & quāq; non tamen frequentandus est eius usus cū ad diuersas perducatur egritudines & dētibz presertim noceat dicente Isaac in particularibus dictis assuefacto & multū lacte ebibito dentes & gingiue molificantur: & inde putrescunt. Quare quidem fuit etiā Gal. sententia in .iii. alimentogē. ca. xiiii. dicētis. Cōtinuus usus lactis ledit dentes simul cum adiacentibus carnibus quas nominant gingiuas. has igit laxas. dentes aut ualde putrescibiles & corosos efficit. Nocet similiter usus lactis uisceribus nō modicum cum dicat princeps in .ii. canonis. cap. superius a notato. Lac preterea non est bonum uisceribus licet lac caprage sit minus nocens uisceribus q̄ aliud. qd̄ et sensit Rasis in libro. iiii. suogē afforismogē dicens. Lac a quo butirgē non est extractum & maxime recens & butirgē crudum intestina humefaciunt & lubricant & ea ledūt. Et ideo uiscera hñtes debilia eo rarius q̄ ceteri homines uti debēt. Similiter strictas habentes uenas & opilationibus parati lacte omni q̄ rarissime utantur. qm̄ ut Auerrois inquit i. vi. colliget. cap. de diminutōe cibi. Et lac bonum est senibus uenas habentibus largas. Sed necessarium ē ut cum melle utantur. Senes uero frigide complexiōis per naturam & uenas hñtes strictas lacti nō approximent: qm̄ omne quidē lac facit possidere opilationes in epate & in mesaraicis. Et propter hanc etiā causam lac facit euenire lapidem: ut idem dixit eo i loco. Et p̄maxime si grossum fuerit dicente Halia/bate in .v. theoricā. ca. xxvi. Lac cui coagulatiua dominatur substantia: malū est ideoq; opilationē parit in epate & splene. in renibus uero & uesica lapides: nec oportet illud multū sumere. Multoq; magis predicta faciet nocumēta si cū grossis cibariis p̄mixtum fuerit: ut Isaac uoluit ubi supra dicens. Si lac coctum cum aliis cibariis māduetur sicut risis: milio: panico: & similibus bene nutrit minusq; generatium uentositatis: est tñ dūge digestionī & est causā generādi in epate & intestinis opilationes &

in renibus lapides. Postremo sic concludit. Ideoq; non oportet lac potari nisi stomacho innanito & ab humoribus mundificato. Sitq; lac de sanis aialibus: sed neq; crebro neq; multam de eo quātitatem accipiat. Lac preterea: ut princeps uoluit ubi supra malum est neruis & hñtibus egritudines neruorum propriā frigidas & flegmaticas. Et infra dixit. Lac facit euenire tenebrositatem uisus & caliginem. Et plurimus usus eius generat pediculos sicut qd̄ exi stimauerūt & multoties facit euenire febres & cetera. hanc ipse. Et propterea uidentur omēs antiqui i hoc conuenire qd̄ frequens usus lactis fugiendus sit oio. Cuius quidem ratio plus ex parte corporis nō diu mundi remanentis potius q̄ ex pte ipsius lactis pōt contingere. Et ideo tutissimum est uetere auctorum consilium: ut raro lac bonū comedamus postq̄ scīuerimus qd̄ corpus sanum fuerit calidum & siccum & stomachus mundificatus a colera & flegmate ut superius diximus. Et qd̄ lac sit bonum ex laudabili animali non acetosum sed correctum ut supra. i cōuenienti quoq; mensura bibitum. Tunc enim nocere minime poterit sed plurimū iuuare. dicente Isaac loco sepius allegato qd̄ lac predicto modo susceptū sanguinem laudabilem generat: uentrem humectat pectus pulmonem ac uescicā iuuat: corpus impinguat: colorem clarificat: & multa alia faciat iuuamēta. quare & cetera.

Caplm. cxxiiii. ostendit naturam quorūdam lacticiuio: s. lactis coagulati: capitis lactis: butiri: & huiusmodi.

Quāto nobiles errent lacticiuii gbusdam utentes si hoc legerint caplm̄ satis quidem poterunt intelligere. Et permaxime qui in ultima mensa hanc comedere consueverint. Nesciētes qd̄ quicqd̄ boni cibogē preassumpserant confundunt: alterant atq; corrumpūt. Et quia lacte concreto persepe uesciuntur. Intelligant primo quid de ipso scripsit Isaac in. ca. xvii. Dietare uniuersalium cum ait. Lac coagulatum grauitatem generat i stomacho: fumositatē mittit capiti unde suffocatio & angustia saepe generat: & infra. Lac coagulatum ex grossitiā sua est ad digerēdū durum & peius omni alio lacte: grossos humores generat & cito fastidium facit: & causa fit lenteriae. Quod et uoluit Rasis in. iii. Almanforis. cap. xv. dicens. Lac coagulatum fastidium facit: atq; graue existens appetitum non irritat ut caseus & cetera. Et propterea aut omnino dimittendum est: aut ut Platina inquit Coagulatum lac prima mensa sit haustum: nā post cibum sumptum: ut fere solemus: aut statim putrescit aut secum alterum cibum incoctum ad ima trahit. De butirositate uero dicimus quare pars calidior & unctuosior est lactis: & quare ex quiete & nocturna frigidityte fieri solet: & facta i superiori parte lactis natans apparet: & ipsam uulgares caput lactis appellant: & multū ab indulgētibz gulae appreciat

Nescientes: quod licet gustui placeat uoraci: quia tamē calida est & humida uiscosa & unctiosa & parte ca seta nutritibilior teste Isaac in qnta doc. ē tamē mol/ lificatiua uillogē stomachi: & quia aerea natat supra cibū ut oleum super aquā quare cibis grossitudinem tribuit & uiscositatē: unde indigesti manēt cibos et digeri incipientes lubricat: & a stomacho deponit priusq̃ decoctionis tempus compleatur ut idē dixit in prima doctrina: & infra etiam subiūxit: Pars lac tis butirofa pro sui calore ac leuitate mutat in fumo sitatem presertim si stomachum sibi similem inuene rit & assuefacta stomacho nocet quia uillos & stōa chi asperitatē lenit: & propterea uia cibi fugienda ē cū in calido & frigido stomacho sit suspecta & ni/ hil fere a butiro ipso differre uidetur. Quod uia nu trimenti a medicis minime approbat cū calidū sit & humidū in primo & mollificatiuum stomachi ut dixit Princeps in secūdo canonis. c. c. xv. & Rasī in tertio Almasoris. c. xv. ubi ait. Butirū etiā coctū sto machū debilitat ac dura mollificat et cetera. Et p^o pau ea subdit. Qui autē eo in comestione usus fuerit fleg maticas patiet agritudines quāto igitur magis cru dū ē illaudabile. Et propterea ipso nequaquē ē utēdū nisi pro cōdimēto & p̃sertim a pinguibus quoniā i pinguat multum ut docet experientia de quo in pro cessu pro ut in uia ingreditur cōdimētū longiorē do mino concedente sermonē faciemus. De recocta tie ro nō nisi pauca ab antiquis inuenio cū eā forsitan cōprehenderint sub lacte coagulato uel sub caseo re cētī sine sale de quo infra scribemus dixit enim Auicē. de ipsa in secūdo canonis. c. cxxviii. Recocta mi nus ē nociua stomacho q̃ caseus nouus. Et Halia bas in. v. Theorice. c. xxvi. sic de ea inquit. Quando excolatur lactis aquositas remanet coagulatiua sub stātia quæ uocatur in nostro uulgari recocta: huius/ modi quidē substantia corpus oportuno pascit ei bo calidiq̃ hominibus utilis ē stomachi & colericū habētibus fluxū: Magis autē ex uaccage lacte si fuerit nec nocet homini si sanus fuerit. Sed tamē si frigid^o cōplexione sit stomach^o minime illā digerit. Quod etiam sensī Rasī in tertio Almasoris. c. xv. cum ait Massal uero. i. recocta ifrigidat fortiter atq̃ sitim & colerā reprimat rubeā: neruis tamē ac frigidis agritu dinibus malum ē. Et ideo dormitasse uidetur plati/ na quando recoctum calidam esse scripserat & hac de ipsa dicta sufficiant.

Capitulū. cxxv. ostēdit naturā casei recētis nō saliti & illius etiā qui modicū salis habuerit.

Caseus q̃ plures habet diuersitates cū qui dā recēs quidā antiquus & quidā medi^o existat: & itez recētis aliquis ē salitus & aliquis sine sale: & etiā diuersificat ex p^{te} lactis: quoniā quidā factus fuit ex ouino & ali^o ex uaccino & tertius ex ambobus & cetera. De quib^{us} se

riatim dicendū ē ut quis sit melior et ad sanitatē lau dabilior intelligat. Dicamus ergo cū Auicē. in secū do canonis. c. cxxviii. Quod caseus recēs sine sale ē frigidus & humidus in tertio & ē nutritiuus & in/ pinguatius: ē tamē malus stomacho licet ut ipse re fert: q̃ Diascorides dixerit q̃ recens est bonus sto macho. Quod dictū ē ex eis in quibus ē ambiguitas & quāuis ipse sic dicat: mihi tamē uidet^{ur} diascoridi plus Isaac assentire cū in quinta doctrina. c. xvii. cū inquit. Caseus carens sale ē nutritibilior salito & hūc tans corpus & magis carnis ē augmentatiuus & nō tantum stomacho nocens. Saporitus tamen parum melior. Et similiter Gal. in tertio Alimentogē. c. xvi. dicens. Recēs. caseus omnib^{us} caseis ē melior quoniā ipse delectabilissimus ē ad esum & innoci^{us} sto macho et omnibus aliis caseis difficulter digestibilis & difficulter pertransibilis non tñ cachochim^{us} ē neq̃ ualde grossi chimi quod etiam uoluit in libro de eu chimia. c. tertio cū dixit. Cachochimi sunt casei om nes: sed iuuenes sunt absq̃ cachochimia in corpori/ bus. f. calidis illū bene digerētibus quoniā frigidis minime cōuenit cū dicat Auerrois in quinto collget Caseus recēs frigidus est & humid^{us} grossā substantiā & clarius Almasor in tertio. c. xv. cū ait. Caseus re/ cens frigidus ē & grossus qui carnis augmētati^{us} exi stēs aduersionē reprimat stomachi neq̃ natura frigi/ dis bonus dicitur. Et infra concludit. Verumtamen oportet ut recēs dimittat^{ur}. f. ab eis qui frigidi sūt. Et idē in libro. xxii. continētis. c. cccii. sic etiā inquit. Ca seus recens eadem hora factus est frigid^{us} respectu ali orū quia retinet adhuc de natura lactis & quia mē tū aquositas habet & nō ē in eo sal nec coagulum ardens & acutū per quā acquirat case^{us} caliditatē & siccitatē & nō potest hic caseus cōseruari sed de/ bet comedi eo die quo fit & tunc ē boni saporis & non grossi chimi & in libro. xxii. eiusdē. c. cccii. di/ xit. Caseus recēs nō salitus ualet ad stomachū. f. cali dū de leui accedit ad mēbra: auget carnē: lenit uen/ trē & cetera. Qui licet frigidus stomacho nō cōueni at tamē calidū habētibus stomachū cōfert ut dic/ tū est: cuius ratio ab Isaac posita fuit in prima doc. cū inquit. Case^{us} recēs min^{us} ceteris ē calid^{us} & acut^{us} unde uicinū ē frigiditati & humiditati quasi in pri mo gradu: & in hoc ualde discrepat ab Auicē. q̃ gra duauit ipsum frigidū esse in tertio: quod est propter humectationē & lactis aquositatē in se cōtētā qua re ceteris ē nutritibilior & uētrē humectat absq̃ ullo stomachi fortis nocumento precipue si sale indiget quæ fuit Serapionis sententia in. c. de leben dicentis Case^{us} recēs sine sale quādo comedit^{ur} est nutritiu^{us} & bon^{us} stomacho & boni saporis facile transiens ad/ mēbra auget in carne & impinguat: & mollit uētrē temperate: sed obseruetur ut uere recens sit & pluriū diez qm̃ case^{us} salē non habēs in acetositatē mutari suspicabitur teste Isaac in uniuersalib^{us} dietis. c. xvii. Quo in loco ipse etiam cōmēdat caseum recentem

modicum salis habentem cum inquit. Caseus recens humores non malos generat cum sit mediocris inter lac & caseū siccū: retinet enim p̄tim dulcedinem & aquositate laetis: & ideo ad digerendū facilius et ad nutriendū laudabilius: maxie si sale caruerit multo & subdit. Si case⁹ sit saporit⁹ omni malo sapore carens laudabilius ē non salso & multo sale refracto ubi etiam dixit auctoritate hipocratis q̄ case⁹ recēs pagē salit⁹ melior ē nō salito. Multū uero salis habēs sit sic⁹ & mordēs stomachū & incendens sanguinem. Quare cōcludam⁹ hoc capitulū & hāc materiā: dicētes q̄ case⁹ recēs modicū salit⁹: ē laudabilis cū nō tantū frigiditatis & humiditatis habeat quātū is qui sine sale penit⁹ fuerit: nec tantū caliditatis & siccitatis q̄tū salit⁹. Relinquit⁹ ergo q̄ sit mediocris & in cōplexiōe & in nutrimento. Et q̄ ita sit apparet per principē in secūdo canonis. c. allegato dicentē. Case⁹ salit⁹ nō uet⁹ ē intra eos & uelocior indigestione q̄ nō salit⁹ & ueloci⁹ descendit: & propterea stomacho frigidus nō ē ita nocius⁹ sicut recēs p̄tē sine sale & iō tuti⁹ ipso utēdū ē q̄ altero quocūq;

Capitulū. cxxvi. ostēdit naturā casei saliti & ueteris ēt nō saliti & quā sint eorū nocumēta.

QUēadmodū caseus recens ab antiquis cōmēdat⁹: sic antiquis non salit⁹: & salit⁹ etiā plurimū ab eis detestari uidet⁹ eo q̄ uterq; eorū q̄ plurimū nocumētore sit generatiū dicēte Isaac in quinta doctrina. c. xvii. Case⁹ salis nimis ē exiecat⁹ & stomacho nocet & infra case⁹ habens multū salis sit sic⁹: mordēs stomachū & incendēs sanguinem. Quod etiā uoluit Auicē. in secūdo canonis. c. cxxviii. dicē. Salit⁹ ē mal⁹ stomacho & propterea generat melancoliam: ut idē in canticis inquit textu comēti. cxxx. In cuius comēto Auerrois causā assignat dicēs. Case⁹ arid⁹ & antiqu⁹ ē calid⁹ & sic⁹ & propterea generat melancoliam: salis uero ē huiusmodi & propterea fugiēd⁹ si niliter. Et case⁹ uet⁹ nō salis ē reproband⁹ cū nō pauciora in corp⁹ inferat nocumēta ut patet p̄ Haliabatē in. v. Theorice. c. xxvi. sic dicēte. Case⁹ uet⁹, p̄ior oib⁹ ē: maxieq; ille in quo acūmē ē & p̄ctio in hoc. n. caseo aquositatis nihil ē & ex coagulo acūmē adept⁹ ē iō cephalēam mouet opilationē: in epate generat & in renib⁹ calculos. Et propterea omnis quidem case⁹ quāto propinquior recētē ē min⁹ mal⁹ & quāto ampli⁹ uet⁹ & difficilioris digestionis erit & maiorē urgēs sitim ac cephalēā capitis: a quo uidet⁹ accepisse Isaac in doc. v. c. ubi supra cū scripsit. Vet⁹ case⁹ ē acut⁹ & siccissimus: unde ad nutriendū ē grossus & corruptibilis: ad exēdū de stomacho dur⁹. Et infra subdit. Case⁹ uet⁹ ē uitand⁹ quoniam in renibus & uesica parit lapides & nullū affert iuuamētum: neq; ē nutritiu⁹: neq; cito digestiū: neq; bonū sanguinem generās neq; uentrem humectans

sed plurimū humiditatis desiccans: stringens urinā & cito in intēsiōe se mutās: & in particularib⁹ sic quoq; ait. Vet⁹ case⁹ siccissim⁹ ē acūmē & calorē palam habens pro sale coaguliq; siccitate proinde cito infumositatē & colericos cōuertit hūiores q̄ duob⁹ modis contingit: Vno quia ei unctuositas i p̄p̄atulo ē ab aquositatis indigentia. Alio pro acūmine quod acquisiuit a coagulo & sale: ideo stipticū est propter siccitatem quā ab ipsis retinet. Idcirco si cū aliis reb⁹ accipiatur uirtutem subtiliatuā & apitiuam habentib⁹ sit deterior quia est causa lapides generandi in renib⁹: nihil enī aliud est materia lapidis nisi grossior copia humorum acūmē cum calore habentium: quod semper in caseo inuenitur. Case⁹ ergo taliter existēs pretermittend⁹ est quia non ē bon⁹ ad nutrimentum nec ad bonum sanguinē generandū neq; ad uentrem humectandū: hāc ipse. Hoc etiam sensit Auerrois in quinto colliget dicē. Vetus caseus calidus est & siccus propter sal & tendit ad adustionem & calid⁹ est & sic⁹ in tertio: & propterea comesus facit colericum humore Quā sunt sententia Rasis in tertio Almafors. c. xv. dicētis. Vetus case⁹ secūdu uetustatis q̄ritatē diuersificat⁹: qui. n. acut⁹ est saporis calid⁹ ē adurens atq; sitim faciens ac male nutiens. Et in libro. xxi. cōtinētis. c. cciii. sic etiam ait. Case⁹ multū uetustus est calid⁹ & sic⁹ respectu aliarū specieq; quia non habet humiditatem lactis & est corrupt⁹ propter coagulum & salē plurimū inueteratū in ipso: & propter hoc ducit multā sitim & generat malum chimū & cetera. Sententia quoq; Gal. in tertio Alimentorū. c. xvi. dicētis. Case⁹ diu seruatus ē sitis factiuus & p̄ius digestibilis & p̄ioris chimi q̄ alius propter hoc ad eam quā in renibus lapidū generationē est nocius talis chim⁹ & cōcludit. Fugiamus igitur talē caseū tāq; nihil omnino boni habētē neq; ad digestionem neq; ad urinationem neq; ad subductionem uentris sicut neq; ad euchimiā. Et i libro de euchimiā. c. iii. sic etiā ait. Cachochimi sunt casei oēs sed iuuenes sunt absq; cachochimiā: Antiqui uero minie p̄p̄ grossitatē & uiscositatē. Et postea dixit. Casei grossiorē hūore generatiui sūt oēs: Antiqui at cachochimi sūt itaq; fugiēdi. Qui aut antiqui sunt dicēdi & p̄ quot mēses ab auctore aliquo n̄ repi: credo tū q̄ usq; ad. vi. mēses iuuenes sunt pronūtiādi & p̄. xii. antiqui: & q̄to p̄tāto antiquiores & sine dubio peiores ut q̄ diutius fuerint ānoq; uel triū pessimi: & quāto sicciores tāto absolute deteriores habent & cetera.

Capitulū. cxxvii. ostēdit quis case⁹ sit bon⁹ & eligēdus & quā sint obseruāda in ei⁹ comestione.

Honus caseus & ad sanitatē eligēd⁹ est qui uitiosa reliquerit extrēa & medio temperato appropinquauerit nō nou⁹ neq; antiquus ualde ut supradixim⁹: sed medi

us existens ut dixit Isaac in .v. doc. e. .xvii. his uerbis
 Caseus inter nouū & ueterē medius multū & forti
 ter ē nutritiuus: multū quia grossities lactis facit case
 um: fortiter uero quia indurat uelociter: & in parti
 cularibus dietis sic etiā iquit. Caseus quidē inter no
 uum & uetustū mediocris sit laudabilis & illauda
 bilis secūdu aliquaz extremitatū uicinitatē. Quod
 similiter Rasis sensit in libro .xxi. cōtinentis. c. cciij.
 dicēs. Ex caseo debet eligi qui non sit multū uetust⁹
 nec multū calid⁹. i. recēs et caseus qui sit ex lacte pau
 ce acetositate est minus nociuus stomacho omnib⁹
 speciebus casei & eius acetositas cōfortat stomachū
 & nō est difficilis digestionis & infra dixit. Et ca
 seus mollis est melior duro & spongiosus melior so
 lido & cetera. Auicē. uero in secūdo canonis. c. cxxv.
 iii. inquit. Melior caseus est qui medius est inter illū
 qui extendit ut uiscus & frangibilis. ambo enim illi
 sunt mali & qui est priuat⁹ sapore & dediuus ad dul
 cedinē & suauitatē equalis i sale qui nō remanet in
 uisceribus plurimū & fact⁹ ex acetoso lacte melior ē
 eis. Auerrois quoq; in .v. colliget sic scripsit. Aliquis
 caseus est bon⁹ & est medius inter nouū & ueterem
 dūmō sit fact⁹ rōnabiliter & ex bono lacte & cetera.
 Quis at case⁹ melior sit uaccinus an pecorin⁹ ē q̄stō
 a Michaele nostro sic discussa q̄ licet case⁹ ouin⁹ sit
 uaccino terrestrior: aliis tamē parib⁹ min⁹ mal⁹ &
 saluior existit uaccino cū melior sit odoris: saporis
 & gustui magis proportionatus cū sit fact⁹ ex lac
 te cuius complexio est melior: similiter uaccinus san
 guinē grossiorē generat cū uiscosior sit ouino: & ite
 rū. Lac ouinū factū i mēse maii est laudabilius quo
 cūq; alio cū lac uernale in ultimo ueris & in initio
 estatis sit omni alio cōuenientius ut in superioribus
 patuit capitulis: & p cōsequēs caseus factus ex illo ē
 quocūq; alio melior et laudabilior. Vaccinus autem
 caseus iā dicto est nutritibilior quia unctuosior sicut
 lac uaccinū unctuosius ē ouino & sic habem⁹ q̄ plu
 rib⁹ de causis case⁹ pecorin⁹ sit cōuenientior q̄ uac
 cin⁹ & si minus nutritiu⁹ existat deīde subdit ipse q̄
 a gulosis accepit q̄ case⁹ cōposit⁹ ex duab⁹ parti
 b⁹ lactis ouini & tertia uaccini sit gustui delectabi
 lior & ab eis sanior reputat⁹. Case⁹ uero caprin⁹ &
 si fact⁹ sit ex temperatiori lacte omnib⁹ tamē case
 us est deterior: quia statim exiccat & terrestrificatur
 & efficit ualde frangibilis ut experientia docet: pro
 primo tñ die laudāus esse uidet⁹ hāc ipse M. Sed p
 cōplemēto sermonis de caseo tres regule in ei⁹ co
 mēstione mihi uidentur de mēte auctorum esse obser
 uande quarum prima hāc est. Maxime cauendū est
 ne case⁹ cū subtiliatiuis uel diureticis siue aperien
 tib⁹ assumatur qm̄ perducit ipsū ad renes & lapi
 des faciūt quēadmodū sensit Auicē. in secūdo cano
 nis. c. supi⁹ allegato dicēs. Et subtiliantia quidē aug
 mentant malitiā ei⁹. qm̄ faciūt ipsū penetrare & im
 pellūt eū. Et propterea subiunxit post aliqua q̄ opi
 lationes facit & generat lapidem in renib⁹ & uel

ca & proprie humid⁹ & proprie q̄ comedit⁹ cū se
 minib⁹ penetrare facientib⁹ ut sunt feniculū apiū
 petroselinū piper & huiusmodi. Quāntū igit ob
 hanc regulam decipiunt qui rassiolos ex radice pe
 troselini ouis caseo: & pastilibus cōfectos comedūt
 admiscētes eis passūlas & species odoriferas pene
 trare facientes omnia illa uiscosa. i. adipē caseum &
 pastile eoz tegmētū. Secūda regula ē q̄ multa quā
 titas casei quātūcūq; laudabilis nō sit assumēda quē
 admodū faciūt illi qui cū pane in una cena nihil ali
 ud preter caseū accipiunt & hoc propter pericula q̄
 potest inducere de opilatōibus indigestionibus: hu
 morz grossitie: & lapidū generatione: ut p̄actū fu
 it. Et q̄ ita sit apparet p. Gal. in libro de dissolutiōe
 cōtinua sic dicētē. De opilationibus est caseus mul
 tus qm̄ adducit opilationē in epate & lapidē in re
 nib⁹ ei q̄ multiplicat assūptionē eius & cuius epas
 & renes sūt parata recipere lesionē hāc ipse. Tertia
 & ultima regula obseruāda est q̄ omnino parua ex
 caseo sumat⁹ q̄ntitas & post comēstionē aliqz cibo
 rū quoniā os stomachi corroborat: satietatē quoq;
 nimīa atq; fastidiū q̄ ex dulcibus & unctuosīs i ore
 stomachi proueniunt cibis aufert: ut Rasis inquit in
 tertio Almafōris a quo platina accepit cū ait. Caseū
 sūptū post cibū: quātūuis parū: os stomachi sigillat
 & fastidiū pinguiū edulioz tollerat: & coctioni ac
 capiti prodesse aiūt. Et hāc de caseo cum laude om
 nipotētis dicta sufficiant.

Capitulū. cxxviii. ostēdit in uniuersali cōplexiōem
 pisciū & nocumēta quā proueniunt ex comēstione
 ipsorum assidua precipue.

Cum sp̄ carnes aut oua uel lacticia mi
 nime comedamus sed in quibusdā tēpori
 bus solūmō piscibus: herbis: fructib⁹: &
 huiusmodi uti sit necesse de ipsis deinceps
 mihi uidet⁹ esse scribēdū. Et priō de piscibus q̄ in tan
 ta repiūt diuersitate ut ipossibile aut pmaxie diffici
 le foret de oib⁹ i pticulari uelle determinare siue scri
 bēdo ptractare. Et ppea de eis qdā tātūmō uniuersa
 lia anotabimus qbus tamē sufficiētissime poterim⁹
 bonos ac laudabiles: ab eis oppositis distinguere: ut
 unusq; piscis faciētes ad sanitatē possit elligere &
 reprobatos cognoscēdo reliquere. Dicamus ergo q̄
 pisces lōge a bonitate carnis sint remoti & plurimū
 a nutrimēto & ab eius tēpie seperati cū natura ipso
 rū frigida sit & hūida sicut uoluit Isaac in libro. p. d
 cū ait. Dicimus ergo naturā pisciū uniuersaliē eē fri
 gidā & hūidā & hūoris flegmatici generatiuā: cōue
 niētē calidā habētibus cōplexionē & siccā: maxie i
 aestiuo tēpie & calida regione: incōueniēs uero frigi
 dis & hūidis cōplexiōibus & carnosīs: maxie qbus
 molles nerui fuerint & ad hiemalē tēp⁹ uenerint ul
 frigidā regionē habuerint: naturalit. n. eos ifrigidat
 & humectāt pinde qbus colera rubea dominat⁹ &

calidā habētibus cōplexionē coitū cōfortāt & sper
ma augmētāt. Quod etiā uoluit Ralis in .xxii. con
finētis. c. cccxxiii. cū dixit auctoritate Bimalū. Pi
sces recētes generāt flegma sed cōferāt p̄sōis calidis
& tenuibus corporibus tñ illi in quoz corpore cō
dominat flegma: necnō & in neruis ē lassitudo ip
sos euitare debēt & pprie in hieme: & in ciuitatib⁹
frigidis: quia ex pprietatibus ipsoz infrigidant sto
machū. Et q̄ cōplexio pisciū sit frigida sic ostendit
ipse dicēs. Significatio q̄ pisces sint frigidi est quia
aut carent sanguine aut habēt modicū sanguinē &
cetera. Hoc idē sensit Haliabas in .v. Theoricar. c. xxy.
cū ait. Piscis recēs uniuersaliter frigidus est & humi
dus & flegma generat: a quibus sup̄fisse uidet. Aui
ē. in secūdo canonis. c. cccclx. cū inquit. Ois piscis
frigidus est hūidus. Et infra q̄ pisciū sūt recētes gene
rāt flegma aquosū & mollificāt neruos & nō sūt cō
ueniētes nisi stomacho calido ualde & sanguis eoz
ad subtilitatē declinat. Hoc similiter uoluit Alman
for in tertio. c. xvi. dicēs. Pisces recētes frigidi sūt &
hūidi & oēs pisces ad digerendū sūt duri & in stō
cho lōgā faciūt morā: sitim quoq̄ creat sanguis autē
ex recentibus generatus flegmaticus ē: Hi autē pisces
corpus hūcētāt ac sp̄ma augēt q̄ colicis atq̄ his qui
b⁹ frigide accidere solēt aggritudines mali existūt cō
plexionē aut habētibus calidā atq̄ his q̄bus colera
dominat rubea cōferūt licet eoz nutrimentū omni
no sit malū cū aliis preterea cibis mixti ad colera ru
bea extincionē sūt meliores: Pisces enim in stoma
cho longā faciētes morā sitimq̄ generātes malas in
corpore adunāt superfluitates multasq̄ uiscositates
ex q̄bus multa proueniūt aggritudines. Ratio autē et
causa dictoz est quoniā ut dixit Isaac in uniuersali
bus dietis. c. xviii. Pisces uniuersaliter p̄age nutriunt
& cito dissoluūtur & subtilis sunt sanguinis flegma
tico p̄tinētis. Et infra de marinis loquēs ait q̄ ipsi p̄
ui sunt nutrimenti & laudabilis dureq̄ descēdunt de
stōacho & intestinis. Et de fluuiialibus inquit q̄ mali
fi ad digerendū duri & sili: ad penetrādum uenas ue
lociterq̄ de stōacho descēdūt. Et infra magis ē dixit
q̄ cito si corrūpētēs stōacho nocētes & hūores cru
dos generantē & ut uno cū Auerroī in. vi. colliget
omnia cōcludā uerbo. Dico quod sanguis ex pisci
bus generatus ē citā corruptiōis. Et pp̄ hoc nō ē mi
rū si plurima: ex eoz frequētata comestio: p̄uēiat
aggritudines teste Almasore ubi supra. Et p̄pea ab eoz
usu frequēti canēdū ē & seipue cū reb⁹ aliis loco
ipoz uti possimus & eo magis q̄ p̄ pauci repiāt q̄
oēs requisitas habeāt cōditiones ut ex dicēdis patebit

Capitū. cxxviii. ostēdit naturā pisciū maritimoz
& ipsoz cōp̄eteris ob eoz laudes eligēdos.

VT pisces bonos a malis discernere ualea
mus in presenti. c. adducem⁹ requisitas ad
hoc cōditiones nō loquēdo de mortuis

piscibus neq̄ de ferentibus qui satis ut in dictis pa
tet sūt reprobādi dicēte Gal. in tertio de Alimētis. c.
xxiii. Pisces mortui & qui putrescūt cōtinuo cū re
seruantur & pessime olent sūt indelectabiles & cete
roz pessimi & in libro de euchia. c. vii. Odoratu
et gustu dignotionē pisciū facere oportet & enī qui
grauis odoris sūt indelectabiles existūt & cetera. Sed
de uiuentibus sermo noster petraclabit in hoc. c. Et
non de omnibus sed de maritimis tantum plus alijs
approbatis postea uero de reliquis scribemus tanq̄
de imperfectioribus: cū dicat Auerrois in comento
cūticoz. c. xxviii. Quod tres sūt species pisciū. s. ma
rinus. Fluuiialis: & habitās in ambabus aquis simul
& melior ex eis secūdu Gal. est marinus & post illū
q̄ siml⁹ i abab⁹ aq̄s uiuit & p̄ea q̄ uiuit i aq̄s dulcib⁹
Cuius ratio est quoniā hūiditas excedit & domina
tur in piscibus: neq̄ omnes illi qui nutriūtur in aq̄s
sallis sūt minoris humiditatis cōtrariū autē ē de illis
qui in aq̄s dulcib⁹ nutriunt: sed qui uiuūt i ambab⁹
aquis sūt mediū inter eos & cetera. Hec ipse. Cū quo
cōuenit Haliabas in q̄nto Theoricar. c. xxv. cum ait
Et piscis recēs uniuersaliter ē frigid⁹ & humidus &
flegma generat: sed qui in mari nascitur & salia aq̄
minoris ē humiditatis & frigiditatis. Quod ēt uo
luit Isaac in. v. d. c. xxviii. cū inqt. Pisces marini cali
diores & min⁹ hūidi & min⁹ uiscosi sūt: salitudo.
n. aqua i habitate calefacit eos incidēs hūiditatē &
grossitiē: unde pinguedo eoz minorat. Et infra sic
ait. Marini pisces min⁹ grauis sūt odoris & facilio
ris digestionē: min⁹ nutritiui cito i sanguinē cōuerfi
u uelociter a mēbris dissoluēdi: & ad exuendū a sto
macho tardiores: Vnde ātīqui assimilauerūt pisces
marinos hūanā cōplexioni sani. n. sensus sibi tantū
assimilatis delectāt: s. sanguis. n. quē generāt ē tēpatissi
m⁹ nō grossus neq̄ turbid⁹ neq̄ subtil⁹ neq̄ aquos⁹
licet subtili uicin⁹ existat & post ali qua itez dixit.
Marini pisces sūt meliores fluuiialib⁹ quia sūt salita
tē habētes ex aqua maris ex qua uiscositates eoz au
ferūt maxie si loca fuerint petrosa: assiduo. n. mo
tu suo & collisionib⁹ sexolis carnes emolliūt & te
nerāt pinguedo minorat & cetera. Plurimū quoq̄ ip
sos cōmēdauit adhuc magis in processu cū dixit. Pi
sces nō uiscosi sūt q̄ de pelago & litorib⁹ sūt claris
i nutrimento & itēperamento laudabiliore omnīū si
in complexiōe & ad digerendū faciliores quia carnes
habēt molles: nulli⁹ uiscositates atq̄ grossitiē neq̄
grauis sūt odoris sicut etiā q̄ de petrosīs sūt locis. san
guis. n. quē generāt tēperamento est uicinior & ideo
nō min⁹ exercitatis ē cōgru⁹ & defectis sicut saniori
b⁹ & egritudines exeuntib⁹ & ad sanitatē custodire
magis q̄ mēbroze fortitudinē amātib⁹. Quod non
min⁹ uoluit Auicē. cū i fo canōis. c. cccclx. sic scri
psit. Et pisces quidē marini sūt laudabiles subtilēs: &
melior species eoz est illoz qui nō sūt nisi in mari
& pelago & cetera. Et infra subdit & pisces quidē ma
rini sūt optimi subtilis carnis seipue cū eoz habita

tio ē in littorib⁹ petrosi aut harenosi & cetera. Quae quidē fuit Gal. sentētia in Alimētoz. tertio. c. xxi. dicētis: Optimi pisces sūt q in puro mari existūt & in libro de euchia. c. vii. ait. Pisces q in puro mari dietāt inculpabiles fere oēs sūt similiter & qūq in pmixto aquae dulcis dietātur sicut uocati pelagales & petrii sūt euchia. Et in ea quae secūdū elū de/ statione multū fēminēt aliis & cetera. Et postea sub/ iūxit. Qui uero in mari dietāt pisces odorē inculpa/ bilem & pignedine paucā habēt. Cōcludam⁹ itaq de ipsis cū Isaac in prima doc. sic dicēte. Marini pi/ sces duplices sūt qdā. n. nascūtur in pelago & in al/ tis locis: quidam uero alii in ripa planisq; aquis nati Qui uero creati sūt in pelago aut petrosi & hare/ nosis habitant: sūt subtiliores & laudabiliores omnib⁹ piscib⁹ marinis & ad digerēdū faciliores & ad sanguinē generādū laudabiliores & n̄ ita de sto/ macho & intestinif exeūt ppter suae uiscositatis pui/ tatē. Quod testat suae pignedinis idigētia sui q; sapo/ ris habilitas: si ergo hūanis corpib⁹ cōueniētes. Ois in cib⁹ quāto lōgior a sapiditate tāto min⁹ delectabilis et min⁹ conueniēti hūanis naturis. Et propter hoc haec species pisciū laudabilior & digestibilior magisq; ci/ b⁹ ad salutē regendū ē efficacis ppter coe temperamē/ tū: n̄ enim sūt subtiles aquosi nec terrestres aut gres/ si: post hos quidem aliquid bonitatis habēt q luto/ sa & mollia loca maris sūt habitates dulcib⁹ aq; uacinatē nō adeo puri sicut q in harenosis & petro/ sis locis pelagi morant⁹ ppter putredinē & sorditatem terre. Primi itaq; eligantur: alii uero dimittantur p/ pter causam assignatam.

Capitulū. cxxx. ostēdit qui de piscib⁹ fluuiatib⁹ eli/ gēdi sūt rōne fluminis & aquae in quib⁹ nati sūt & degunt continue atq; uelcūtur.

Postq; de piscib⁹ marinis & de his qui in utrisq; aquis uiuūt: dixim⁹: de fluuiatib⁹ modo tantimō scribem⁹ qui n̄ adeo sūt a ueterib⁹ laudati sicut marini. Quēad/ modū ostēdit Isaac in quinta doc. c. xviii. cū inquit Pisces fluminū in actione & passiōe contrarii sūt marinis quoniā fluminalis aqua frigidior est & hu/ midior: unde pisces fluuiatiles sūt crassiores & uisco/ siores atq; pinguiore & iō nutriendi plus: mali ta/ mē & ad digerēdū duri uelociterq; de stomacho descēdūt: & in particularib⁹ inquit. Pisces qui nati sūt i flumie subtiliores habēt spinas mltas et molles p/ mollitie humiditatis aq; in qua nati sūt. Et infra sub/ dit. Pisces aquarum dulciū uniuersaliter sūt grossio/ res & uiscosiores tardioresq; ad digerēdū facili⁹ ta/ mē de stomacho egrediuntur q; marini & nutribili/ ores sūt. Qui autē pisciū inter fluuiatiles magis ap/ probētur hi sūt qui de magnis ac curretib⁹ fluuiis accipiunt⁹ ut idē uoluit in. v. c. ubi supra cū ait. Flu/ uiales pisces maiora ac cito curretia clara atq; mūda

flumina inhabitātes ad cōparationē aliōz sūt lau/ dabiliores quia claritas aquae aufert ab eis grauitatē odoris: fortis autem fluuii impetu carnes tenerat & grossities aufert: & maxime si super petrosa currat Quod etiam in pticularib⁹ replicauit dicēs. Pisces dulciū aquae hi sūt meliores q magna inhabitāt flumina impetuoze fluētia quoq; fundus lapide⁹ & lōginqua sūt a ciuitatis sorditiei: quia fortitudine cur/ sus aquae cōprimūtur pisces & sup lapides: unde ca/ ro coe tenerat fitq; causa suae digestionis & ab eis uiscositas & odoris grauitas expellit⁹ & precipue si nō sit altitudo aquae ut pisces terre sūt propinq; quāto paucitatē aquae habuerint tanto a terra fre/ quēti⁹ pcutiūtur & aquae claritate omni horribilita/ te carebūt: ideoq; sūt quasi pisces petrosa loca pela/ gi inhabitātes. Haliabas quoq; i. v. Theorica. c. xxv sic scripsit. Laudabilior autē piscis ē qui in lapidosi/ nascit⁹ locis plurimos habētib⁹ lapillos q; magno nō est corpore & in suauit nascit⁹ aqua a clara spa/ ciosisq; fluminib⁹ magnis decurrētib⁹ ut tigris: eu/ frate: nec uero multū ē pinguis nec extra modū ma/ cer. Qui & enim piscis in saxi nascit⁹ & magnis a/ quis decurrētib⁹ a corpore ei⁹ supfluitas deficit pro/ pter mot⁹ copiā & pculsiōē ipsi⁹ in lapides. Qui uero in suauit nascit⁹ aq; delectabilis ē & iocūde car/ nis minime uiscosus cito digestibilis corp⁹ hūctat & sanguinē generat bonū calidisq; cōuenit cōplexi/ omb⁹ iuuenib⁹ & ethicis in calidis tēporib⁹ & sic/ eis & cetera. Hi pisces igit⁹ inter ceteros maxie appro/ bāt sicut oppositi detestāt⁹ ab Isaac ubi supra sic scri/ bēte. Pisces autē parui fluminis lutosi loci: ac aquae debiliter currentis: & sorditiei ciuitatis uicinantis sūt uiscosiores & horribilem habent odorem: sūt ēt grauiore ad digerēdū & deterioris sūt saporis unde malū dāt nutrimentū: quia debilitas cursus aq; g/ etos reddit pisces claudiq; in eorum corporib⁹ co/ piosos humores: quare fit causa uiscositatis & hor/ ribilis odoris atq; difficilis digestionis. Sint igitur ut ipse dicebat in uniuersalib⁹: pisces morātes i aq; fortiter curretib⁹ quia meliores sūt q in gescētib⁹. Et hoc ē ēt qd uoluit Princeps in secūdo canonis. c. cccc. lx. dicēs. In locis aut in qb⁹ morant⁹ ē electio qm illi qui morant⁹ in locis petrosi sūt meliores: de inde in harenosis & in aq; dulcib⁹ curretib⁹ in qb⁹ non sūt sordes & nō sūt limose neq; lacunales neq; capestres & cetera. Et fuit Gal. sententia in tertio Ali/ mētoz. c. xxi. dicentis. Pisces qui in fluuiis generā tur meliores sūt si in fluuiio rapido & multi flux⁹ existāt: sicuti peiores qui in parua degūt aqua fluui/ os magnos nō suscipiente nec effluxū copiosū ha/ bēte: multo utiq; & his deteriores: si autem omni/ no neq; defluat aqua adhuc deteriores & cetera. Ho/ rū autem ratio est quia pisces in huiusmodi aq; cū/ rētib⁹ degentes cōtinue se mouēt: pisces autem se sp/ mouētes sūt cōtrariis meliores quia mot⁹ mult⁹ & eorum exercitia ipsorum corpora emolliūt carnisq;

uiscositatem & grossities auferunt ut Isaac inquit in
gnta doctrina. c. superi^o annotato & similiter Aui/
cē. ubi supra cū ait. Et pisces illi qui morant^r in aquis
multage agitationū & undage sūt meliores eis q sūt
ecōtrario quoniā uehementōri indigēt exercitio q̄ il
li qui habitāt in aquis stantib⁹. Et propterea melio-
res sūt illi qui morantur in aquis discoopertis flatui
uētoze super se quia pl⁹ q̄ alii mouēt^r & Isaac in
loco preallegato sic quoq; ait. Pisces qui habitāt ubi
uenti semper flant: melioris sunt nutrimenti & meli-
oris carnis q̄ si null⁹ uētus flauerit et maxime si sep-
tētrionalia loca sunt eis exposita sicuti pisces ubi au-
strini uēti flant illauidabiles sūt cū auster naturaliter
humidus sit et quod secū fert abhominabile & iō pi-
scib⁹ augmētā^r granitas odoris. Quod in pticulari
bus etiā replicauit dicēs. Pisces in septētrionali pla-
ga habitātes si insusflati fuerint septētrionali uento
erunt meliores. Et cām deinde assignat quā dimitta
m⁹ breuitatis gratia. Et cōcludit q̄ pisces fluminum
a uētis pflatōze meliores sint quā eis oppositi quia
fortitudine & impetu uētoze mouētū uacillat^r aq̄
& cū mouetur aqua necessario pisces mouēt^r inui-
cē se allidentes & perfricantes quare superfluitas hu-
mōze ab eis excludit^r & inde saniores existūt. Quā
fuit Gal. sententia ubi supra dicētis. Pisces existētes
in aqua ad boreales uētos cōuersa sūt ceteris melio-
res non pagē enī ad euchiā faciētibus omni ani/
mali congruis uti exercitiis. Pisces ergo huiusmodi
aquarum preceteris sunt eligēdi.

Capitulū. cxxxi. oñdit q̄ pisces fluuiales sint eligēdi
rōne anexorū flumini declarando q̄ pisces petrosi
optimi sint & reliquis omnib⁹ saniores.

Pisces fluuiales maxime ab auctoribus
comēdantur si flumina ex quib⁹ accipi-
unt^r has duas sibi annexas habuerint cō-
ditōes: quarum prima ut pro pte dixim⁹
supra est. Quod sit fluminis fundus petrosus siue la-
pidosus nō plurimū in altitudine aquā profundat⁹
& cetera. Quoniā tales ceteris meliores eē approbāt^r
dicente Isaac in .v. doc. q̄ sāguis q̄ ex piscib⁹ petro-
sis generat^r est tempat⁹ naturaliter licet subtilitati sit
ptinēs & uelociter a mēbris dissolubilis & per con-
sequēs melior ad regēdā sanitatē q̄ in mēbroze cō-
fortatōnē. Et post aliqua s̄bdit. Pisces de clara aqua
lauidabiles & longe min⁹ corruptibiles sūt q̄ alii
& maxie petrosa incolētes. Quod etiā sensit Auer-
rois in gnto colliget cū ait. Pisces qui nascūt^r in lo-
co petroso sūt subtilioris substātiae & minoris sup-
fluitatis aliis & tales quia uelociter mouēt^r & mul-
tū laborāt & cōplexio istoz est minoris humidita-
tis & qui pagē laborāt sūt frigidioris & humidioris
cōplexiōis Auicē. quoq; in secūdo canonis. c. cccc/
x. sic inqt. Pisces illi qui morant^r in locis petrosis sūt
meliores deinde in harenosis et cetera. Et in prima ter-

tii. Tractatu q̄rto. c. xxi. cū dixit. Pisces petrosi ge-
nerāt sāguinē lauidabilē. Quā fuit Gal. sentētia in
tertio Alimētōze. c. xxiii. dicētis. Alimētū ex pisci-
b⁹ petrosi nō solū est digestibile: sed etiā sanissimū
corporib⁹ hominū sāguinē cōsistētia mediū gene-
ratib⁹. Voco autē mediū qui neq; omnino subtilis
est & aquosus: sed neq; sufficienter grossus & cetera.
Secūda autē cōditio flumini anexa p quā pisces lau-
dabiliores esse reddūt^r hęc ē. sūt flumē prope ciui-
tatē nō existat eius recipiēs superfluitates quoniam
& si marini forent huiusmodi pisces adhuc illauidā-
biles esse iudicat^r cum dicat Isaac in. doc. v. c. xviii.
Pisces q̄ littorib⁹ sūt uicini & in turbida & nō mū-
da morāt^r aqua & putridis fluminib⁹ ciuitatū pu-
tredines ferētib⁹ uicina: uiscosiores & aliis piscibus
marinis grossiores: & ad digerēdū tardiores existūt
Et pp hoc pisces maris russiā peiores sūt ceteris ma-
ris: quā aq̄ ē imūda et mltā flūina i eis itratia putredi-
nes ciuitatū eis ferūt. Et p⁹ pauca subiūxit. Pisces q̄
i puiis stāt fluminib⁹ pagē fluētib⁹ imūdis uicinis ci-
uitatib⁹ pinguiorē sūt atq; uiscosiores: & ad digerē-
dū duriore mali saporis: quia defectio aquā mot⁹
unctas carnes atq; grossas facit: imundū uero nutri-
mētū grauioris odoris eos reddit. Et idē i. p. replica-
uit. Quod similiter uoluit Rasis in. xxii. cōtinētis. c.
ccccxxiii. dicēs. Caro illorū q̄ nutriūt^r de forditia ci-
uitatū exinde erit mala & peior carne omniū pisciū
ita q̄ trahēdo morā p tēp⁹ modicū post exitū ei⁹ de
aq̄ fetebit. Vnde caro taliū ē horribilis saporis et dif-
ficilis digestiōis. A q̄b⁹ sup̄sit Auerrois cū scripsit i
comēto. c. xxviii. cāticōze. Deteriores sūt oēs pisces
habitātes in littorib⁹ maris & hoc quia nutriūt^r ex
fecib⁹ & supfluitatib⁹ ibidē existētib⁹ iuxta magnas
ciuitates idē quoq; sciēdū ē de habitātib⁹ i fluminis ci-
uitatib⁹ propinqs & cetera. Et fuit Gal. sentētia in ter-
tio Alimētōze. c. xxvi. dicētis. pisces littora & fluui-
os expurgātes ciuitatē inhabitātes pessimi sūt nō be-
ne digestibiles neq; euchiā neq; delectabiles. Et i li-
bro de euchiā. c. vii. sic ēt igt. Pisces paulominus
oēs euchiā pter cōuersātes i paludib⁹ & cetera: Et p̄t
utētes aere malo & exercitiis paucis & cibis mal⁹ et
maxie q̄n p ciuitatē magnā fluit aq̄ purgās latrinas
& balnea & cognas & lauāt^r i ea uestes & pāni pes-
sima. n. sit eoz caro q̄ i tali aq̄ dietāt^r. Ex q̄b⁹ satis i-
telligi pōt q̄ pisciū fluuialū sint lauidabiles q̄tū ē
ex pte loci uel flūinis et ppea prudētes itelligāt i q̄cū
q̄ urbe fuerit ex q̄b⁹ locis uēiāt pisces q̄ i ea uēdēt^r ut
bonos a mal⁹ secernere ualeāt quod maxie uenetiis
obfuādū eē uidet^r cū ibi infinite fere pisciū species re-
periantur & cetera.

Capitulū. cxxxii. oñdit q̄ pisces lacumaze et palludū
reprobādi sint et q̄ pass⁹ pisciū sūt intelligendus.

Dixim⁹ supra de maritimis & fluuialib⁹ pi-
scib⁹. De reliq; cōsequēt dicēdū ē ut cōst-
deratio eoz: p quāto ex pte loci ptinet

cōpleat. Declarādo ē q̄līs past⁹ pisciū eē debeat ut i
eoz ellectione errare minime contingat. Dicem⁹ er
go in primis cū aliabate in .v. theoricā. c. xxv. sic feri
bente. Peior oīum est piscis q̄ palludosa habitat lo
ca aq̄sq̄ spissas & putridas calidasq̄ qm̄ piscis qui in
huiusmodi nascit⁹ qet⁹ est celeris imutatiois in feto
re cum ab aqua educ⁹ fuerit. Qui enim huiusmodi
est minime comedat⁹ celeris enim est imutationis in
stomacho & in malū humorē a quo uidet⁹ quodā/
modo accepisse Isaac in .v. d. c. sepi⁹ allegato cū inqt
Pisces lacunales quia teneras habent carnes cito sūt
corrūpentes stomacho nocentes: & hūiores crudos
generātes. Et post multa dixit pisces de lacubus uis
cosiores sunt & grauioris odoris q̄ qui in fluminib⁹
bus nascūtur: quia aqua lacuum lutuosior est & pin
guis nature. Et ideo pisces sunt unctuosiores & mi
nus saporosi grauioris odoris & mali nutrimentū &
ad digerendū duri in corruptionē uelociter mutan
di & infra subdit. Pisces lacuū sicut & piscanorum
& palludū peiores ceteris existunt grossiores & in
odore grauiores & in corruptionē mutabiliores ue
lociter & ad digerendū durius qm̄ quieta est & ni
miū lutosa ipsorū aqua unde maxime sunt fugiendi
Et post aliqua etiā subiūxit. Oēs pisces flumiales &
lacuū & si carnis melioris sint. s. ad gustū tñ grossio
res sunt & stomacho nocentes: & in corruptionē se
cōuertentes. In particularibus quoq̄ dixit. Pisces la
cunales ceteris sunt peiores grauioris & enī sunt odo
ris & grauius digeruntur maxime si sint longe a ma
ri & fluminib⁹ habent enim requiē nec flumē intrat
in eos ut eoz putredinē lauet unde pisciū humores
augmētant⁹ eorūq̄ pori claudunt⁹. Quod sic certi
ficatur qm̄ cū aquas exierit cito in putredinē cōuer
tunt⁹ eorū enim uiscositatis mltitudo claudit poros
& suffocat & extinguit calorē intrinsec⁹ locatū. Et
propterea ut magis inqt in processu meliores sunt
qui habitant in lacub⁹ a mari remotis quos semper
flumina intrāt qm̄ partim lauant⁹ fluminis aq̄. Quod
etiā uoluit Rasius in .xxii. c. ccccxxiii. auctoritate gal.
& in .iii. Almasoris .c. xvi. dicens. Pisces illi sunt elli
gendi qui neq̄ in lacubus neq̄ in palludibus neq̄ in
locis sordes habentibus sunt capti neq̄ in luto ma
lū habente odorē neq̄ in aqua malas habēte herbas
sint nutriti quā etiā fuit Gal. sententia in .iii. Alimen
torū. c. xxiiii. dicētis. Quicūq̄ in lacunosis & in pal
ludosis reperiūtur locis paruā habēt carnē. Et in li
bro de euchimia. c. vii. inqt. Pisces paulo minus oēs
euchimi preter cōuersantes in palludibus & lacub⁹
& fluinib⁹ limosis & turbidis & cetia. Past⁹ at pisciū
cū multū faciat ad eorū bonitatē similiter de ipso
dicimus q̄ unusquisq̄ pro posse suo debet a pesca
torib⁹ intelligere & inuestigare quis sit ipsoz pisciū
cibus dicēte Isaac in libro. d. v. Pisces pascentes her
bas recētes laudabiliores sunt oppositis & meliores
si aqua prefertim fuerint clare. Et in particularibus
Pisces olera pascentes uel radices aut grana q̄ oīa sūt

bona bonū dant nutrimentū sitq̄ illoz genus pisciū
ad comedendū utile ecōtrario sunt cōtraria pascentes
sunt enim pisces aliqui lutū & immunditiā edepes
ideo corruptibiles sunt malū habētes saporē & hor
ribilē odorē digestiōi male obediētes & cetia. Quā
fuit etiā p̄cipis Auicē. sentētia in .ii. canōis. c. cccc
lx. dicētis fm̄ cibū pisces illi q̄ cibant⁹ herbis bonis
& radicib⁹ plātārū sunt meliores his q̄ comedūt sor
des quā proiciunt⁹ in ciuitatibus ad loca infusionū
& cetia. Qualiter aut⁹ hoc sciri possit nō itelligo nisi
per illud quod in intestinis eoz reperit⁹ & per pesca
torū relationē q̄b⁹ hac in re maxie credendū est obser
uet⁹ itaq̄ ut uno uerbo presens cōcludam⁹ propo
sitū: ex quo loco ueniant pisces & ex q̄b⁹ sint nutri
ti ut elligendi a nō cōuenientibus secernantur.

Capitulū. cxxxiii. ostendit cōditiones q̄s debent ha
bere pisces laudabiles ex pte carnis & q̄tutatis eorū
san magis sint paruīs meliores uel ne.

Postq̄ pastū & locū pisciū intellexerim⁹
adhuc scire desiderat intellectus. Qui pi
sciū sint saniores. s. an pingues uel macri
aut mediocres. Et similit⁹ an magni puis
eligibiliores existūt uel ecōtra. Et propterea de his
cōsequēter scribēdū est ne forsītā errare cōtingat in
ipsorū ellectione. Dicamus ergo cū Isaac in .c. xviii.
diatarū uniuersaliū sic dicēte. Pisces qui molliū sunt
carniū uiscosage & grossarū magis nutritibiles &
unctuosiores sunt sed tñ illaudabiles utpote ad di
gerendū durius & in malū sanguinē generando ui
cinosiores. Vnde nō sunt comedēdi nisi ex necessitate
cū sinapi & similibus & propter hoc infra subiūxit
pisces qui in genere suo durius sūt pui erūt lauda
biliores q̄a puitas etatis siccitatē tēpat carnis. Qui
uero molliiores maiores erūt laudabiliores q̄a maio
ritas atatis molliē eoz tēpabit. Qui uero sūt me
diocres in medioeritate eoz sunt laudabiliores q̄
etiā sensit Auicē. in .ii. canonis. c. ccccclx. cū inqt. Ex
habētib⁹ mollē carnē ille q̄ est maior ad terminum
aliquē elligit⁹ quēadmodū ex piscib⁹ durā carnē ha
bentib⁹ ille q̄ est minor studiū igit⁹ sit in elligendop
posse oī: pisces duras carnes habētes qm̄ saniores sūt
ut sapiētes medici dixerūt: Isaac enim loco allegato
sic inqt. Pisces q̄ duras habēt carnes sed tñ uiscosas
sicut pisces magnoz fluminū & cito currētū: ad cō
parationē petrinorum illaudabiles q̄a grossiores ad
digerendū durius sunt tñ nutritibiles cōuenien
tes exercitantib⁹ & calorē naturalē habētib⁹ fortem
cōfortationēq̄ mēbroz magisq̄ sanitatē custodire
amātib⁹. Sed si uiscosi nō fuerint pculdubio sanio
res sunt q̄ qui mollē carnē habēt dicēte. Gal. in .iii.
Alimentorum. c. xxiiii. duricies carnis in piscibus &
fragilitas eiusdem significat q̄ neq̄ uiscosū aliqd sit
in ipso neq̄ pingue & nutrit bene aliis piscib⁹ magis
quando bene digeritur. Et in libro de euchimia ca
pitulo septimo sic ait. Meliores pisciū sūt q̄ durage

carne sunt & fragiliorē habēt carnē petrinis & cetera. A quo sumpsisse uidet Rasis i. xxii. cōtinētis. c. cccc. xxiii. cū ait. Pisces modice humiditatis quoque caro frangitur ex priuatione pinguedinis & humiditatis habundantis nutrimenti sunt: quia caro ipsorum solidā. Et ob hanc causam lucii carpiones & huiusmodi que carnes duras habent & frangibiles & in partes facile diuisibiles sunt iure merito cōmēdādi. Tinche uero regine: anguille: & huiusmodi nequaquam pro oppositas causas. Quātitatē quoque pisciū cōsiderare oportet quā nō est ita: ut quidā opinantur. scilicet quod semper caro animalis esse debeat: piscis uero comedēdus anno rū decē imo ut Isaac inquit in libro. v. d. c. superius allegato. Pisces mediocres inter paruos & magnos sunt magis laudabiles quā parui quā cito in corruptionē mutantur: & quā magni quā grossi sunt & uiscosi magis & post pauca subdit. Pisces parui melioris sunt carnis ad digerendū faciliores sed cito in corruptionē mutantur. Maiores uero carne sunt grossiores & ad digerendū difficiliōres stomacho nocentes sed non cito corruptibiles: horū autē mediū sunt laudādi quā ab extremitate utraq; sibi sumūt quod magis est laudādū. Et propterea auerrois in. v. colliget dixit. Meliores pisces sunt quoque corp⁹ est mediū inter magnum & parū & qui sunt uelocis mot⁹ & pauce uiscositatis & cetera. Et postea rationē assignauit cū dixit i uno altero. c. eorum que nascunt in aqua magnitudo corporis significat multā humiditātē propterea laudat in piscib⁹ paruitas. Cōsimiliter in grassitie & pinguedine pisces esse debēt mediocres & nō crassi aut macri ualde teste Isaac ubi supra sic scribente. Pisces mediocres in crassitie meliores sunt & laudabiliōres quā cum nimīū crassi fuerint ad digerendū sunt duri stomachū emolliunt grossū flegma generantes & uiscosum. Si uero macri sint ad digerendū quoque duri existunt: et subdit. Cū pisces oua facere incipiūt si incrassantur illaudabiles sunt propter multitudinē suā pinguedinis: & si macri sunt etiam illaudabiles existunt nec sunt amandi ex quātitate suā maciei. Meliores itaque in oib⁹ erūt qui mediocres fuerint in his quā de magnitudine paruitate grassitie & cetera dicta sūt.

Capitulū. cxxxiiii. ostendit qui pisces eligēdi sint ex parte squamarū & quare partes ipsorum sint laudabiliōres.

Squāme in piscib⁹ sūt una de cōditiōib⁹ ad bonitatē eorū requisitis ut placuit Isaac in. v. d. c. xii. dicēt. Nutrimentū pisciū squāmas habentiū meli⁹ est & laudabilius squāmas nō habētib⁹ supflua enim ad squāmas expellit natura sicut in aliis est uidere animalib⁹ i quibus pili aut pēne aut cornua expellunt ad exteriora. In libro etiā particulariū sic igit. Pisces squāmas habētes sūt meliores squāma enim significat humorū puritatē & aquositate indigentia quia natura superfluitates humorū ab interiorib⁹ ad exteriora ex

pellit ad nutriendas squāmas sicut aialū natura teritiā finies digestiōē exteriorib⁹ mēbris mudat quicquid sunt cōueniētia ad nutrimentū lana pilorum & cetera: & similia: unde pisces squāmas habētes duras & grossas meliores sunt habētib⁹ molles & subiles: squamarū enī grossities paruitatē innuit humorum cōtrario autē habentes: copiam habēt humorū & per hoc testat quā grossities squamarū pisciū marinoꝝ maior est squāmis pisciū fluminū: squāma iterū dorsū maior ē squāmis uentriū: dorsū enim siccior est uētre. Quod etiā sensit auerrois i. v. colliget dicēs. Squāma multā laudant in piscibus quia significant rē cōtrariam eorū cōplexiōib⁹ & etiā multē spīne in eis laudantur. et in fra subdit. Meliores pisces sunt qui degūt in locis petrosis & qui multas habēt squāmas & quoque corpus est mediū inter magnū & parū & qui sunt uelocioris motus & cetera. Et ob hanc causam scardule regine & huiusmodi nō uidentur reprobari sicut tinche anguille & similes squāmas nō habētes. Et hoc idē mihi uidet sensisse Rasis in. iiii. suorum afforismorū cū dixit. Pisces meliores sunt fluuiales & marini & precipue illi qui habent asperā cutē & nō sunt mucilaginosi & naturaliter albi sūt ad modū argenti: & pisces nigri & rubei in quib⁹ sunt penne diuerse & qui habēt colorē pauonis & in quib⁹ sunt maculæ nigre & pallide naturaliter mali sunt & ab eis ē cauēdū: apostema enim generant in mēbris interiorib⁹ & in intestinis pūcturas: & opilationē generant: & nocumētū uisui inferūt: malū quoque sanguinē generant & frigidos naturaliter humectant: ex quib⁹ apparet quod anguille etiā ratione suā nigredinis & aspinitatis priuatione sint malæ & oīno reprobāde. Et iō dicebat Gal. in libro de euchimia & cacochimia. c. vii. Anguilla oīno non est euchimū cibariū etiā si ex aqua fuerit mūda nedū ex ea quā ciuitatē expurgat. Et in libro de subtiliante dieta idē quoque de ipsa sic scripsit. Anguille enī & plurima mala chiorū licet mollem habeāt carnē tū propter uiscosum atque flegmaticū quod est in eis sufficienter sunt nociua his qui subtiliante uti uolunt dieta: ita autem & plurima ostrachorū & cetera. Squāme igit ob assignatas rationes cōsiderande sunt. Quare autē pisciū partes aut mēbra meliora sint atque saniora & quare deteriora dicēdū ē cum Isaac i capitulo. xii. d. v. sic scribente. Membra piscis mobilia sicut cauda: dorsa: alæ: sunt carne meliora & min⁹ pingua ad digerendū uelociora & in nutrimento laudabiliōra maxime si piscis crass⁹ fuerit. Membra autē piscis min⁹ mobilia sicut umbilic⁹ & costa uel uiscosiora sicut capita. Et ideo grossiora & ad digerendū duriora & ad nutriendum corruptibiliōra. Unde caro talis illaudabilis est quia stomacho innatat propter uiscositatem & unctuositatem suam & dure digeritur & uillos stomachi emoluit et inde plurima generantur lienteria. Abstinentium est itaque a comestione huiusmodi partium insalubrium. Et propterea non accipitur de

piscibus nisi cauda aut dorsū & alia quæ incōtinuo
reperiuntur motu & exercitio propter quod suas ex
purgant supfluitates quemadmodū supra in capitu
lis plurib⁹ de animalib⁹ ambulanti⁹ & uolanti⁹
scriptū est: ptes & mēbra ipsorum mobilia precete
ris comēdando: quare & cetera.

Capitulū.cxxxv. ostendit quib⁹ modis pisces coqui
debeant & quomodo meliores & quibus cum re
bus preparandi atq; condiēdi sint anteq; accipiātur

Non est inutile uolenti sanitatem confer
uare postq; cognouerit qui piscium sint
meliores intelligere etiā qui mod⁹ coquē
di eos magis a medicis approbetur. Etp
pter hoc de ipsis in genere scribere uoluimus. f. de af
fatione elixatione & fritione ipsoꝝ dicētes. Primo
q; pro regula est obseruandū id preceptū Isaac in. c.
xviii. dietagē uniuersaliū dicentis. Calidis natura pi
sces sūt dandi elixi cū iusculis frigidissimis: Frigidis
uero natura cū forti uino cōdias sinapi zinzibere
pipere & calamēto: Humidis uero affati dent con
diendi aceto sinapi: forti uino origano: & similib⁹
Siccis aut cū aq; sale & aneto hoc enim respectu cor
porū & cōplexiones ipsorum est obseruandū. Sed
cōsiderantes cōtionis modos & inuicem eos com
parando dicemus cum eodem Isaac in libro particu
lariū sic scribente. Pisces qui cū aq; sola elixātur sunt
oībus laudabiliores qm eorum uiscositatē aqua in q̄
fuerant decocti abstulit precipue si manducant cū
sale menta: apio carui pipere zinzibere: & similib⁹
Quod etiam uoluit Auicē. in. ii. canonis. c. cccclx
cū ait. Modus uero melior in quo pisces coquuntur
est alissidibegi idest elixi in iusculis cū predictis re
bus. Et infra subdit. Et melior ipsorum decoctio est
ut coquātur aq; donec ferueat: deinde proiciātur in
eam. Ex quibus patet q; elixi principatū obtineant
in bonitate: post quos sunt affati iuxta sententiā ei⁹
de pncipis ubi supra dicēti. Quod post modū p̄mū
& meliorē. f. elixationē sit modus illorū q; sunt affa
ti super testā uel ut nos facimus sup craticulā aut sm
alios super uerū. Tali enim cocti laudabiliores sunt
q; frixi dicēte Isaac i. v. d. c. preallegato. Corporib⁹
temperatis dentur pisces affati aut cum oleo frixi tū
meliores sunt affati. Et in particularib⁹ eam hui⁹ ex
pressit dicēs. Assi pisces frixi sunt laudabiliores: q̄
frixi quidā habent uiscositatis ppter oleū & ob hāc
causam pessimi sunt hi qui naturaliter molles & uis
cosi existūt & frigunt ut tinche gūi & similes. Dete
rior igit; coquendi mod⁹ est frixatio: tū quia uiscosi
tatē piscibus tribuit ut dictū est: tum etiam quia pi
sces cū oleo frixus stomachū emollit ut Isaac dixit i
libro. v. d. c. sepius aduēto. Ideo scripsit princeps in
secūdo canonis. c. ubi supra. Pisces frixi sunt conue
nientes habentibus fortem stomachū cū siminibus
preparati sed affati sunt nutritiores & tardioris de

scensionis & elixati sunt ecōtrario. Et ideo nutrit⁹ eli
xis piscibus est utendū & precipue preparati siue: ut
docent auctores cōditi cū sale aneto: porro & uino
si pisces dur⁹ sit & nō uiscosus. Quod si uiscosus eēt
& grossius ei⁹ uiscositas & grossities a piscibus sic au
feret ut docet Isaac in uniuersalib⁹. f. q; in calido po
nant cinere anteq; decoquant sic enī granitatē amit
tent odoris. Et si cū aceto preparentur in elixatiōe
similiter uiscositatē eoz; remouebis: illud etiā ē obf
uādū quod iussit Isaac ubi supra. f. quod quilibet pi
sces coquinād⁹ in lebetē nō proiciat nisi iusculū suū
cū aromatis prius excoctū fuerit & calido deinde
& bulienti ipso apponat piscis hæc enim saporitatē
reddūt & sanguinē laudabiliorē faciūt & precipue
si pisces recentes & adhuc mouētes coquuntur quo
modo eos decoq; oportet ut idē cōsilit ibidē. Non
enim p̄mitti debet mortui ac per mediū scissi a ma
ne usq; ad uespas ut aliqui patane mulieres facere cō
sueuerūt. Quoniā caro ipsoꝝ pisciū & p̄sertim æsta
tis tēpore: plurimū alterat & ad corruptionē dispo
nit: unde ad faciliē etiā in stomacho corruptionē dis
posita sit magis ac preparata.

Capitulū.cxxxvi. ostēdit naturā cancroꝝ & pisciū
salitoꝝ cū proprietatib⁹ eorū.

Vt fmo nō de piscib⁹ cōpleat⁹ uir nobis de
canceris & de salitis piscib⁹ dicēdū esse cū
& ipsi ad mēsas etiā nobiliū n̄ raro sint
soliti deuenire. De p̄mis ergo dicem⁹ cū
Isaac in particularib⁹ dietis. c. p̄prio sic scribente. Can
cri & oēs pisces habentes squāmas sūt solubiliores:
& hoc testatur Galienus solubiles esse propter sali
tatem eorum atq; acumen: p̄ inde stomacho sunt no
cui & maxie suæ neruositati. Quod etiā sēsit Auicē.
in. ii. canonis. c. cli. dicēs. Caro cancroꝝ est diffici
lis digestiōis & plurimi nutrimenti & Rasī in libro
xxii. cōtinētis. c. cccclxxxiiii. cū iqt. Cācri solide car
nis sunt difficilis digestiōis habundantis nutrimen
ti. Et in fine illi⁹ capituli auctoritate bimassui dixit
Caro cancroꝝ & iura ipsoꝝ cōferūt p̄ficis & au
gent in actu uenereo. Haliabas quoq; in. v. theoricæ
c. xxv. sic de ipsis ait. Cancrorum caro omnis salsa ē
sapore unde naturam fluxam facit & nō cito dige
riur. Et q; min⁹ sal⁹ est caro ei⁹ lacertosior & durior
est & magis digestiōi inobediēs: unde hui⁹ anima
lis caro oīs humorē generat grossum flegmaticū ex
q; nos elicere possum⁹ q; frigide sint cōplexiōis &
hūide q; uis aliqd; n̄rositatis habeant sed tū ab anti
q; usq; mō q; sit eoz; determinata cōplexio nō repi
a q; uis etiā modernoz; frigida existimat⁹ p̄p qd
somnia inducūt. Quod facile credēdū ē cū etiā ethi
cis cōueniant & q; de genere pisciū existunt. Vege
tamen maritimi calidiores sunt seu minus frigidi ra
tione aquæ in qua sunt & ratione falsedinis & ma
ioris solutionis: qui proprie sunt stomacho nociui
& neruositati ei⁹ & solubiles ppter salitatem eorum

ut Isaac testatus est ubi supra. De coeleis aut rānis te
studinibus septis cōchis & similib⁹ quæ pisces equivo
ce nūcupant: nihil dictū aut determinatū ab antiq̃s
patribus pro ut uia cibi faciūt inuenimus. Via tamē
medicinæ aliqua ipsorū approbatur. Et quia eorum
nutrimētū modicū & illaudabile existit plus pro gu
lofis faciens quā pro sanitatis custodia: ideo de ipsis
prisci sapientes scribere noluerūt quos etiā hac in re
sicut & in ceteris: sumus imitati nihil de eis scriber
mus preter id quod de ipsis scripsit gal. in libro de
cuchimia cū ait. Sufficiētē aut cachochimia sunt os
trēa & riritides id est coeleæ & spondili & oīa simi
liter talia uocata ab Aristotele ostracodemia & cetera
De quibus si quis oīno curauerit & gulæ damnosæ
indulgere uoluerit patinā uideat & condimēta & sa
pores eorū intelliget & similiter quomō coquendi
sint ab eo edocebit⁹ q̃ d. his & de aliis piscib⁹ in pticu
lari sermonē fecit ostendēs quā eruditus in coquina
fuiſſet. Quæ iōa preterimus ne longa inutilis ac p
molesta sine necessitate nostra prolongetur oratio.
De piscibus salitis dicamus cū Haliabate in .v. theoz
rice. c. preallegato dicente. Piscis salis complexiōe
calidus est & sicus magisq̃ sitim excitat q̃ recēs est
q̃ flegmaticis cōueniens & humidis si modico utan
tur ē autem malus colere dominis nigre. Qui autem
pisces saliri debeat & qui minime ipse nō expressit.
Sed loco ei⁹ Isaac in .v. d. c. xviii. dixit. Quicūq̃ pis
ces mollis sunt corporis illaudabiles sūt salsi siue m̃
ti siue pauci humoris fuerint: qui autem parui sunt
humoris meliusculi sunt salsi. Si autem pisces uiscosi
fuerint & non multi humoris saliti sunt laudabiles
iuxta sententia gal. in .iii. alimentorum capitulo .xx
iiii. dicentis. Piscis uiscosus multo melior seipso sali
tus deponit enim omne seculētū & mucilaginosum
& melior qdē piscis est q̃ multo tempore salit⁹: q̃ q̃
nouiter inquit ipse ibidē Auicē. tñ in .ii. canonis sen
sisse uidet⁹ oppositū cū inquit. Saliti sūt meliores q̃
q̃ sunt recētes: deinde illi q̃ sunt pping termino quo
sunt saliti: & meliores istoz sunt illi q̃ sunt cōditi cū
aceto & cetera. Et pro eorū cōcordia mihi uidetur q̃
gal. intellexerit de piscibus uiscosas & teneras car
nes habētibus de qbus iam locutus fuerat. Auicē. ue
ro de piscibus duraz carniū intellexerit de qbus di
xerat supra circa principiū capituli .ccccclx. Piscis ille
qui habet duram carnem salitus melior est eo qui est
recēs & huius cōciliatiōis ratio ē manifesta quoniā
piscis dure carnis iam diu salitus nimis uidetur indu
ratus & exiccatus. Nō ē aut sic de piscib⁹ tenerē car
nē habētibus & q̃ ita sit apparet p uerba principis
ibidē dicētis. Et saliti pisces calidi sunt & sicci & q̃
to plus antiquātur tanto plus in ambobus augmētā
tur. Quomodo cūq̃ aut sit unū ē q̃ ipsorum nutri
mentū est malū unde plus uia medicinæ sunt accipiē
di q̃ uia cibi dicente Rasi in .xxii. continētis. c. cccc
xxiii. Pisces uero saliti calidi sunt & sicci qui incidunt
flegma & conferūt uomitui eo q̃ emittunt flegma

uiscosum de stomacho & quanto uetustiores sunt
tanto magis calidiores & siciores: sed laudabiles pi
sces huiusmodi sunt qui cōdiūt cū aceto. Et idem
in .iii. almanforis. c. xvi. sic ait. Saliti aut pisces nullo
modo sūt comedēdi nisi in die in quo aliq̃s sibi me
dicari uoluerit. Si tñ eos aliquis appetit parua ex eis
sumatur quātitas qui cū rebus unctuositate habenti
bus sint preparati. Quod faciendū esse existimo ne
diu in stomacho morētur eo quod sitim faciunt faci
leq̃ in ipso corrūpātur & in malos humores cōuer
tant. Et ideo parā de ipsis assumere oportet. De q
bus aut salitis comedēdū sit dicimus q̃ nō de oibus
absolute sed tantummodo de laudatis ab auctoribus
& precipue de sardis q̃ plurimū approbant⁹ a gal.
in .iii. de alimētis. c. xxx. cū ait. Preciosissima enim ē
utiq̃ sarda salitura ueri similiter delectationis gra
tia & molliciei carnis: nominant⁹ aut cōsue ab oī
bus iam tales salituræ sardæ: post sardas aut & pala
mides q̃ ex ponto deferuntur magis appreciant⁹. Et
post ipsos q̃ coracini. Et iterū i capitulo penultimo
eiusdem libri sic inquit. Optime autem sunt earum
quæ ad mei experientiam deueniūt sardicæ a prio
ribus medicis nominate saliture & cetera.

Capitulū .ccccxvii. ponit octo cōditiones & regulas
in comestione pisciū obseruandas.

VT materiā pisciū cōpleamus nobis uidet⁹
de quibusdam regulis in comestione pi
sciū obseruandis scribendum esse. Quā
rū prima hæc est ut pro possē frequens
usus ipsorum dimittatur propter prauitatē sui nutri
menti & propter suorum nocumentorū multitudi
nē ut in .c. cxxviii. uisū est. Secūda si pisces oīno come
dere uoluerimus bonos ac laudabiles eligamus pro
ut nos docuit Rasi in almanfore cū inq̃t. Illi quoz
caro nō ē uiscosa neq̃ multum crassa neq̃ malū ha
bēs odorē neq̃ cito putrefiēs. Insuper neq̃ in lacibus
neq̃ in palludib⁹ neq̃ i locis sordes hñtib⁹ sint capti
neq̃ i luto malū hñte odorē neq̃ in aq̃ malas hñte
herbas sint nutriti neq̃ maximi sint sed in oibus me
diocres durā carnem hñtes & frangibile & ex parti
bus earum quæ mouentur & magis sunt squammo
sæ & cetera. ut in superioribus capitulis dictum ē. Ter
tia regula est quod a lacte piscium: quantumuis lau
datorū: summo opere cauendum est cū sit facile putre
scibile & reliquū cibum corruptat & cetera ut Ra
sis ubi supra testatus ē. Quarta regula abstinentiū ē
oīno a piscibus assatis & infrigidatis & precipue si
in loco fuerint humoroso quoniam mala multa: &
plurima nocumenta ex eis consequi possunt dicente
Rasi in .viii. almanforis capitulo .xxvii. Cum pisces
assant⁹ & infrigidati in loco steterint humoroso &
sequenti die comesti fuerint: scēna accidentia quæ
ex malorum fungorum comestione solent euenire
accidunt. Quæ sunt squinantia: colica passio:

angustia hanelitus: sincopis: sudor frigidus & qñq subito interficiūt teste eodē ubi supra sed i. c. xxv. Et ideo dixit ipse in. xxii. continētis. c. ccccxxiii. Pisces comedi debent calidi & nō frigidi. v. regula. Pisces assati seu frixi qui sic calidi post eorū coctionē inter patinas reponuntur ne infrigerētur: nullo pacto comedēdi sunt iuxta sententiam almanforis ubi supra sic dicentis. Si quid assatur & mox cū remouetur ab igne suffocatur & multis obuolutionibus anteq̃ p horam expiret uaporem eius exire prohibentibus: inuoluatur & comestū fuerit proueniēt ex ipsius comestione fluxus uentris ac uomitus nec nō accidetia colirice passionis & nausea consequenter & fortassis plerūq̃ interficit: intellectus quoq̃ quandoq̃ per unū & quandoq̃ per duos dies inde deficit hac ipse vi. regula est Auicē. i. iii. i. doc. ii. c. vii. dicētis. Pisces & quæ eis assimilantur post laboriosum exercitium nō sunt comedēdi quoniam corrumpentur & corrūpent humores & fuit gal. sententia in. iii. alimento rū. c. xxviii. vii. regula sumit ex Principe loco pre allegato sic scribente. Experimentatores indi & alii iam dixerunt q̃ piscis cū lacte non est edendū quoniam inde ad aggritudines peruenitur permanentes sicut lepra & huiusmodi. Errāt igitur ualde qui in eadem mēsa post pisciū comestione lac coagulātū accipiunt ut plerūq̃ facere consueuerūt. viii. regula bene obseruanda est si barbulos pisces comederimus & oua habuerint ipsa nequaquā comedam⁹ in mensa prefertim maio pernitiōsa habētur testis enim ego sum qm̃ cū unus istoz pisciū mihi dono dat⁹ fuisset coct⁹ in mēsa positus multā ouorū habebat quātitatē. Et recordat⁹ q̃ a uulgo diceret⁹ q̃ oua piscis hui⁹ abicienda forent & nequaquā assumenda sic mecū in cepi cogitare atq̃ dicere. Miror equidem qd̃ si hæc res: iā diuulgata: uera sit q̃ antiq̃ de piscib⁹ determinantes hoc suis in libris nō annotauerint. Et hac cū si ducia duos tñ bolos ex eis accepi ut hoc in me ipso expirer. Nihil deinde per plures horas post prædiū nocūmenti pceperā. Et putabā falsum esse quod diceret⁹. Hora autē cenæ superueniente plurimā in ore stomachi sensi uentositatem adesse quā ut dissoluerē anisum assumpsi & nihil contulit & post horam facies mea scā est similima sincopizanti ita ut astantes & admirari & de mea salute iam timere inchoassent. Ego autē i huiusmodi dispositiones gradē nō solū in stomacho & uentre sed in oib⁹ mēbris exteriorib⁹ alterationē diuersāq̃ quandā cōplexionē in unaquaq̃ carnis parte sentiebā. Et sic mihi superuenit passio colirica donec super⁹ & infer⁹ simul per plures uices oua purgarentur nō nisi magna cū angustia gradēq̃ uirtutis prostratiōe atq̃ cū maximo uite periculo tandem inuocato clementissime sem p uirginis & protectricis nostræ auxilio fui liberat⁹

Capitulum. cxxxviii. docet cognoscere complexiōnem primā olerū omniū per odorē & saporē simul

Cum olerib⁹ q̃ plurimū & radicib⁹ earū diuersimode hoies uti cōsueuerint aliis eni i priā mēsa pro saluti aliqb⁹ uerō p ferculis utētes. Et ideo mihi uī utile & ipsis scribēdum esse ut q̃ medicū sp̃ hīe nō possunt: cuius consilio gubernentur cognoscere ualeant quæ utiles et q̃ nociuæ eis herbe siue radices existant ut suā per hæc q̃ dicem⁹ possint ilefam sanitatē cōseruare. Verū q̃a hoc minime facere & cōseq̃ possēt nisi cōplexionē olerū i uli saltē cognoscerēt. Ideo de ipsa pri⁹ dicēdū est ponēdo signa p q̃ infallibili unūq̃q̃ etiā ideota sciet calida a frigidis separe. Dicam⁹ ergo q̃ priā uia p ut in p̃lētī pposito spectat ad cognoscēdū prias q̃litates in olerib⁹ dominātes hæc ē. Sūt pri⁹ olfaciam⁹ ipsa q̃ si bonū habuerint odorē & acutū p̃cipue: p̃nūciabim⁹ rē illā absolute calidā esse pauca illa excipiēdo q̃ pōit Auicē. i. cāticis textu cōm̃ti. cxxii. dicēs. Iudicat caliditas sup cōplexionē cui insilbet floris & cuiuslibet aromatici exceptis qñq̃. s. mirtho salice nenufare: rosīs & uiolis sādalis quoq̃ & cāfora licet ipse nō dicat. Ista enim sūt frīgida & aromatica. Cetera uero oīa calida sūt ut maiorana serpillū & talia q̃ boni sūt odoris. Et p̃p̃ea dixit Princeps in. ii. canonis. c. iii. Odores boni acuti nō sūt nisi i sūb stātia calida q̃ etiā sensit Isaac in. v. d. c. v. cū ait. Quæcūq̃ aromatica cū odore suū saporē habēt substātia eorū p̃culdubio calida est & subtilissima. Et fuit gal. snā in. iii. de simp. medicina distīctiōe v. c. i. dicētis. Verū ēq̃ res q̃ sūt odorabiles sūt calide p̃culdubio cū plurimū uaporis nō sit p̃culdubio nisi ex caliditate. Et in libro de subtiliatiua dieta. c. iii. sic etiā inqt. Si fm odoratū uel gustū aut ābos simul sensus acutū qd̃ & mordēs appareat oportet calidā iēsiuā & sōtilitatē uirtutē inēē ei. Scdm̃ hoc autē & si bonū odorē fm olfatū habēs aromatis fātāsiā facit gustui necesse ē & hoc calidū ēē uirtute & cetera: q̃ an ipsū uoluit Ag. in. xii. p̃blematū p̃blemate. iii. cū dixit. Odor caliditas qdā ē & bñ odorabilia calida: calidū at leue ē. Et i. xx. p̃blematū p̃blema. xvi. sic iterū inqt. Calida bñ odorabilia semia pp q̃ oīno odor p caliditatē qdā sit. Hac igit priā uia cognoscem⁹ calidas herbas & radices a frigidis. Vege tñ q̃a gal. ubi sup dixerat q̃ nō ē prudētia iudicat sup uirtutes medicinarū singulariū ex odore tñ qm̃ i odore ē aliqd̃ testimoniū sed ē puū iō p̃ q̃ odoriferā cognoscemus ēē medicinā trāscam⁹ ad secūdā uia. s. ad saporē & gustem⁹ ipsā rē qm̃ si ispidi uel ut recti⁹ loqr nullius saporis fuerit ut aq̃ cucurbita lactuca & hm̃oi tunc dicemus audacter rem illam frigidam esse iuxta sententiam gal. in quarta de simplici medicina distīctiōe secunda. capitulo. iii. dicentis. Quando inuenimus rem quam sentimus de gustu aquæ cuius penitus non est sapor in aliquo sucorum: tunc res in illo succo manifesta est quod ipse est egrediens ab omni caliditate & frigiditate manifesta & quod eius complexio aut est media aut declinans ad frigidum parū

hæc ipse. Si autem sapor illius rei dulcis fuerit tunc res ipsa calida erit & humida cū equalitate sū quod idem dixit ubi supra & Avicē. in .ii. canonis. c. iii. Si autem res illa amara fuerit tunc complexio eius erit calida & sicca i. iii. Si uero salsa calida & sicca in secundo. Si uero acuti saporis calida & sicca in. iiii. & cōsimiliter de frigidis dicendum. Si enim rem illam acetosam esse percipimus frigidam & siccam esse in secundo pronunciabimus. Si autem ponticam uel sūpticam frigidam esse & siccam in. iiii. pro ut supra de saporibus scripsimus in plurib⁹ capitulis ad quæ recurrendum est. Et sic per odorem & saporem simul iudicabimus satis sufficēter super complexionem olerum licet etiam ex aliis hoc fieri possit. Sed hæc quæ dicta sunt quātū ad presens spectat propositum qualiācumq; sint sufficiant.

Capitulum. cxxxviii. ostēdit quod olera nō sint eo medēda eo quia nutrimentū eorū sit malū & precipue siluestriū fugiendum.

Postq; olerū complexio quantum ad primam ipsorum qualitatem scita fuerit & similiter complexio corporis intellecta facile unusquisq; poterit iudicare si tale olerū sibi conueniens fuerit an nō. Et propterea plura de hæc materia non mihi uidentur esse scribenda. Sed potius dicēdum utilius existimamus utrū usus olerum uel ne faciat ad sanitatis cōseruationem & ad hanc questionem respondemus dicentes. Quod nequaq; frequens olerum comestio sit conueniens ad salutem humani corporis regendā immo ut in. iiii. i. doc. c. vii. Princeps ait. Oportet ut sanitatis cōseruator studeat ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrimentū medicinaliū sicut olera & fructus & reliqua ab ipsis qm̄ subtiliantia sanguinem sunt adurētia: & grossa sūt ipsum flegmaticum faciētia & corpus grauantia. gal. quoq; in libro de euchimia & cachochimia dixit. Olerū quidem nullum est euchimū & Rasis in. vi. almasoris capitulo. v. sic etiam de ipsis inquit. Olera precipue atq; fructus absq; magno replēt corpus nutrimento & humores crudos generant & malos: & in libro. iiii. suorū afforismorum olera hūiores humectant & ideo nō sūt cibi cōueniens. Et hoc proprie de frigidis est intelligendum sicut dictum illud Auerrois in. v. colliget de calidis & acutis est exponendum cū inquit. Omnes berbe per suam naturam declinant ad humores melancolicos & hoc etiam faciunt a tota substantia: excepta lactuca & buglossa. Et ideo uia cibi non uidentur conuenire. Via tamen medicinæ seu cibi medicinalis possunt quandoq; ut in estate ualde calida conuenientes esse ad remittendum ardorem: sitim & fortē corporis caliditatem. Et ex eis permaxime uti possumus lactuca: endiuiā: porculaca: & huiusmodi. In hieme uero minime. Sed calidis & siccis eo in tem-

pore est utendum secūdū principem in. iiii. primi dicentem. Olera colerica multū conferunt in hieme si cut insipida inferūt in estate. Via igitur nutrimenti & ubi restauratio queritur eius quod dissolutū est a membris hæc olera nō sunt elligēda cū suū nutrimentū paruiusimū sit & illaudabile: dicente Isaac in capitulo. xii. dietarū. v. auctoritate gal. hoc modo ait galienus de nutrimento herbarū pauca in corpus ueniunt. Quæ sententia colligi pōt ex secundo alimento rū capitulo. xxxviii. cū de lactuca sic scripisset. Nō scē oportet omnibus oleribus paucissimū & cachochimū sanguinē generantibus: ex lactuca autem nō multū quidē neq; cachochimū neq; tamen euchimū sanguinem generari. Et in. c. xxxxi. libri eiusdem sic quoq; ut alimentū ex bleta est modicū sicut & ex aliis oleribus. Ex quibus plane apparet quod olerum nutrimentū sit paruiusimū. Et ideo a sapiētissimis & sanctissimis uiris cōcessum est in quadragesima uti posset oleribus radicibus: seminibus: granis seu leguminibus fructibus & piscibus in quibus omnibus modicissimum reperitur nutrimentū nō sic autem carnib⁹ ouis caseo: lacticiis & huiusmodi in quib⁹ magna quantitas existit nutrimenti. Et propterea cōcludamus qd rebus istis minime sit utendū nisi tempore ieiunii ob legis nostre sacratissime reuerētia. In aliis atq; temporibus sumopere fugiēda sunt. Sed si quis a me peteret forsitan olera tantummodo domestica uituperasti eo quia frigida sunt & humida & ut plurimum aquosa naturaliter & accidentaliter. s. ratioe loci: siluestria autem cum nō sint huiusmodi sed sic ciora & minus aquosa ac magis calida ipsa uidetur longe magis conuenientia cū respondēbimus dicētes. Quod omnia olera in uia nutrimenti sunt illaudabilia uerum domestica minus mala. Siluestria autē priora. Et quod ita sit apparet per Isaac in. v. d. capitulo. xii. dicentē. Nutrimentū olerū domesticorū melius ē & cito digestibile facile penetrat uenas sed tamen mēbris assimilari tardius: & infra subdit herbe humidis in locis & terra crassa nascentes ad digerendū & penetrandum uenas sunt faciliores sed tamen humiditatis causa ad assimilandū mēbris duræ sanguis quē generant uti subtilis & aquosus est & earū nutrimenta parua sunt & illaudabilia. Siluestres uero oppositū facere uidentur dicēte eodem ubi supra auctoritate gal. Herbe siluestres ad comparationem domesticorū sic ciores sunt ideoq; ad digerendum duriores sed & ad penetrandum uenas tardiores sed tamen si bene digerantur cito membris assimilantur quia siccitate sua ad coaguladū uicinātur. Et postea subiunxit. Siluestres herbe nutrimento sunt male ex acuminis & sic siccitatis fortitudine & hoc quia herbe & alia quæ in siccis locis nascuntur & calidis nutrimenti sunt sicci ad digerendū duri & cetera. Quæ sunt gal. sententia in libro de euchimia & cachochimia dicentis. Vltime cachochia sūt omnia siluestria olera sicut siluestris lactuca & cetera.

& sūt radices olerū & rasanidaz & aleorū & cēa.
Quare oīo olera dimittamus & scīpue siluestria cū
ad sanitatē minime faciāt ut diximus.

Capitulū.cxxxx.ostendit de quibus sit deiceps scri-
bēdū & quomō illa sint: ē legētibus intelligēda.

Cum ex oleribus plurima ac diuersa ciba-
rioꝝ genera fieri cōsueuerint salutaria. s̄
fercula: saporēs: mixturā cōdimēta: mo-
reta: torta: pastilli: & huiusmodi de qb⁹
Platina diffusissime p̄tractauit & ideo de ipsis scri-
bere nō intendim⁹: sed tantū uolum⁹ notificare cō-
plexionē uirtutē & nutrimentū oleꝝ omnīū usitato-
rum primo. Radicū deinde. Postea seminū siue gra-
norum & leguminū quæ sunt in usu: demū de fructū
trib⁹ olerū: & postremo de fructū arborū dicem⁹
ut cognitis hōꝝ uirtutib⁹ & nutrimentis facile unus-
quisq; possit intelligere quæ faciant & quæ non ad
sanitatis cōseruationē: sciātq; cōsequēter qualiter &
composita ex illis faciant ad illud idē. Cognitis enī
simplicibus & compositis p̄ cōsequēs fient manifeste
sta. Si. n. sciuerimus qd lactuca: portulaca: endiuiā: et
huiusmodi sint frigida facile perspēdemus qd salatu-
rium ex eis compositum tantūmodo frigidum erit
& sic de aliis suo modo: dicemus itaq; non omnes
uirtutes herbarū: sed eas tantū in mediū adducemus
quæ non ad agitudinū curationem: cū ad presens
propositū nō spectēt: sed ad salutis facient cōserua-
tione: ordinem alphabeti obseruādū ut unusquisq; si
ue longa inuestigatione quicqd uoluerit possit inue-
nire & quia herbarū ferme sunt infinitæ: nō pollice-
mur de omnib⁹ sed de magis usitatis & quotidie
ad man⁹ nostras puenientib⁹ dicere: quæ quib⁹ cor-
porib⁹ cōplexionib⁹ ætatib⁹ & tēporibus sint cō-
ueniētes & appropriate similiter scribere nō pmit-
tim⁹: sed astātī & perito iā electo medico pro ut su-
pradixim⁹ aut lectoris ingenio bonoq; iudicio eius
relinquem⁹ longū admodū esset & p̄maxie p̄mo-
lestū si de unaquaq; herba dicere & replicare uelle-
m⁹ qd quia frigida noceat stomacho: matrici: intesti-
nis flegmaticis: mulierib⁹: senib⁹: septētrionalib⁹: in
hieme cōstitutis & cēa. Similiter si calida fuerit qd
epati calido: renibus: colericis: iuuenib⁹: laborātib⁹
in estate & huiusmodi sit nociua: sed hoc in pruden-
tia discretorū legētū & auditorū relinquēdū ē. Ve-
rū quia de gradib⁹ primarū qualitātū locuturi sum⁹
ut qd aliqua res sit temperata quædam calida in p̄rio
quædā in secūdo alia in tertio & aliqua in quarto iō
ut hi termini ab his qd medicinarū operā nō dedere in-
telligant. Sciēdū est qd ol⁹ aut quēcūq; res alia quæ
in corp⁹ nostrū ingredit̄ in debita & notabili quā-
titate aut ipsū corp⁹ alterat aut nō: & si nō alterat. s̄
quia nō calefacit: nō infrigidat humectat aut desic-
cat tūc talis res in quattuor primis qualitātib⁹ dicet̄
tēperata respectu corporis humani temperati. Si aut̄

alterabit corp⁹ tēperatū ut uerbi gratia quia ipsū
calefaciet: cōsiderādū erit si talis alteratio. s̄. calefac-
tio fuerit occulta uix notabilis quia nō educit corp⁹
illud notabiliter extra latitudinem suæ sanitatis &
tūc res illa dicet̄ calida in primo gradu ut camēilla
& cēa. Si uero manifeste talis alteratio p̄cipiet̄ &
corpus se notabiliter ex re illa calefactū eē fēserit res
illa erit in secūdo gradu calida. Si autem adhuc ma-
gis & corp⁹ plurimū calefactū fuerit in tantū ut se/
agrotare sentiat: calida in tertio gradu nūcupabit̄
Si aut̄ fortissime calefecerit ita qd cōburat uel inter-
ficiat calidā in quarto pronūtiabim⁹. Quāto igitur
res intensior in gradu fuerit & a temperata magis
remota: tanto p̄iculosior existimabitur. Et ideo mi-
nor ex ea q̄ntitas & rarius erit sumēda: uel quod secu-
ri⁹ erit: omnino relinquēda: ne sanitas ipsa temere
corrūpat̄ & hoc omni cū diligentia obseruādū est
ut a reb⁹ tēperatis aut paulo a temperamento remo-
tis utamur pl⁹ tamē & min⁹ secūdū corpore diuer-
sitatem cōplexionū: ætatū: regionum: & similitum
a quibus est iudicatio sumēda ut satis ē unicuiq; ma-
nifestū. Sed quātū est ex parte ipsorum cibariorum
simplicium uel cōpositorum nil melius eē potest q̄
temperatis aut tēperamēto uicinis uti: quare & cēa

Capitulū.cxxxxi.ostēdit naturam & proprietates
acetosæ & apii domestici pro ut faciūt ad sanitatem

Volentes ut supra promiseram⁹ ordinem
alphabeti obseruare incipiem⁹ de oleri-
bus loqui quorum nomina ab. A. incho-
ant & nō de omnib⁹: sed de magis uia
cibi uel condimenti usitatis. Ab acetosa igit̄ exor-
diam⁹ quæ in salutariis ponit̄ sepe numero dicētes
de ea cū Auicē. in secūdo canonis. c. llii. Quod do-
mestica frigida est in primo & sicca in secūdo & in
ipsa est stipticitas & omnis species ei⁹ superat cole-
ram & ipsi⁹ humor est laudabilis. Et illa quæ nō est
uehemētis rubedinis plus nutrit. Quod sensit Rasī
in libro tertio Almanforis. c. xviii. cū dixit. Acetosa
frigida est & sicca: quæ & uētrē stringit & stoma-
chū exasperat colerāq; rubeā & sitim extinguit. Et
p̄pterea idē in libro. xxi. cōtinētis. c. ccxxxviii. sic
ait. Dioscoridis auctoritate quod ipsa ualet ad dissin-
teriam & fluxum uentris cronicū & proprie semi-
na maioris ut ipse inq̄t Gal. auctoritate ubi dixit qd
comedit̄ acetosa ab hominib⁹ appetentibus lutū &
alias huiusmodi res horribiles facit quoq; ad appeti-
tū incitandū ut idē inquit filii mē sue auctoritate. De
apio uero dicim⁹ cū Haliabate in quinto Theoricæ.
c. xvi. dicēte. Quod calidū sit & siccū in tertio gra-
du uentositatem dissoluēs & cēa. Similiter cū prin-
cipe in secūdo canonis. c. lvi. sic scribente. Apīū cali-
dū est in primo: siccū in secūdo. Ruffius uero dixit
Quod domesticū est humidū. Verū tamē eius radix
est sicca cū conuenientia cuius operationēs medici-

nales plurimæ sunt resoluunt enim inflationes: aperit opilationes: sedat dolores: puocat urinam: sudorē & huiusmodi: Verū tamen illa cibi non comēdat: dicē te eodē ubi supra. Apiū est malum excitās epilētiā epilepticorum. Et stomacho etiam nocere uidet: cū dicat idē qd apiū nō est uelocis digestiōis neq; descē sionis. Et licet quidā dixerint qd oēs species eius cō ferāt stomacho. Ruffus tamē dixit qd nō est uerum imo quādoq; trahit ad ipsum hūiditates malas acutās: & crudū de eo in stomacho prolongat & facit nauſeam. Quod etiam uoluit Isaac in particularib⁹ dietis cū inquit. Apiū datū proprietatē habet consti pationē soluēdi & uia humoribus faciendi eosq; ad stomachū uulū & caput attrahendi: unde fit epilē ticis nocumētū maxime fortui in uulua existētī. Vn de gal. Pregnātes: inquit assuetæ apiū comedentes fit causa generandi in corpore fetus apostema pu tridas pustulas. Rursus nō debemus secūdū eibū api um laudare quia humores toti⁹ corporis ad stoma chū coadunant: unde generat uomitū. Et in fine sub iunxit. Et epilētiæ uniuersaliter nocet. Rasis quoq; i tertio Almasoris. c. xviii. ipsū nō comēdat nisi uia medicina: imo uia nutrimentū nihil aliud de ipso di xit nisi qd luxuriā comouet. Et in. xxiii. continētis. c. ccccvi. sic ait. Etiam de ipso auctoritate Bugerii qd apiū excitat appetitū uenerē uirorū & mulierū & ideo lactatrix debet euitare illud quia excitat ad coitū & diminuit lac: tamē apiū bonum animū fa cit ideo uti debet habundātū comēstione ipsi⁹ labo rans fetore oris & cōsiliari⁹ regis siue alicui⁹ perso næ nobil⁹ ualde quoniā frequēs comēstio ipsius: in ore & i spiriū ipsorū nō dimittit odorem horribilē Et infra auctoritate Binmasui dixit qd nocet epilē ticis: & propterea qd fiet epilētiā fugiāt ab eo et simi liter nutrices ut dictū est quia pueri siue infantes fa cile in epilētiā cadūt. Et ideo lac comedentis apium est eis ualde periculosum propter hoc ergo & pro pterea quia puocat eas ad coitum lac diminuen do summopere uitandum est sicut etiam placuit Aticē in libro & capitulo superius allegatis sic scri benti. Quidam autem dixerunt qd apium excitat co itum ita donec dixerunt oportet ut ablactans pro hibebatur ab acceptione eius ut non corrumpat lac ipsius propter exercitationem desiderii coitus. Con cludamus itaq; qd uia cibi tutius sit ipsum dimittere qd eo frequenter uti nisi ab his qui fetorem haneli tus aut opilationem uel aliquod aliud tale patiuntur De: aneto: absintio: abrotano: artemesia & huius modi nihil hoc in loco scribendum est & si ab a in cipient quoniam pro medicinis utuntur tantūmō de quibus presens propositum nō intendit. De alio autem in capitulo de radicibus infra & de aniso in capitulo de Seminibus & condientibus dicemus quare & cetera.

Capitulū. cxxxii. ostēdit naturā & proprietates basi

liconis maioris & minoris siue gariofilati.

BAfiliconis duæ species reperiunt: quod dā. n. mai⁹ est & latior foliorū: & quod dā minutū dictum ozimū gariofilatū quorū quodlibet in uia cibi se penumero accipit. De maiori ergo in primis dicem⁹ ut uirt⁹ ei⁹ intelligat cū Haliabate. in quinto Theoricæ. c. xvi. & cū Rasi in. xxi. continētis. c. clxii. dicentib⁹. Bada rūgi. i. Basilicū ortulan⁹ latior foliorū secūdū dia scoridē qd comedit multū de eo mouet uentositatem puocat lac: facit uisus obscuritatem: & ē difficilis digestiōis. Et post pauca subiūxit: inquit Gal. in ul timo secūdi. Basilicū est calidū i secūdo & habet hu miditatē supflūā & ob hoc nō est iuuatiuū corpori cū recipit⁹ interius. Et postea subdit. Et dicitur in li bro dietagē qd basilicon nocet stomacho & generat malos hūores & ē difficilis digestiōis. Deinde aucto ritate filii mēſue sic inqt dixit fili⁹ mēſue. Basilicū ē calidū in secūdo & sicū in fine primi & habet hūi ditatē supflūā & cū duplicat⁹ eius assuptio generat uelociter putrefactionē & defecat pulmonē & pe ctus & laxat uentrē & generat inflationē puocat urinā multiplicat lac: & ē difficilis digestiōis: uelo cis putrefactionis & corruptionis. Et postea subiū xit. Inquit Gal. in libro de accidēti & morbo qd ba filicon ē de reb⁹ multiplicantiū colerā. Ait quoq; Costa in libro de agricultura. Basilicū minuit mē ē ex quib⁹ patet qd illauidabile sit & mali nutrimentū & minie sit eo cōsequēter utēdū: cū uelox sit ad putre factionē & generet hūorē malū melancolicū ut Prin cept⁹ igt in secūdo canōis. c. cxvi ubi etiā addidit qd facit prouenire obscuritatem uisus comēstū ppea quia cōmouet hūiditatē ei⁹ & cōturbat eā & cetera. Et i li bro de uirib⁹ cordis dixit. Vfus basilicōis nō ē i letifi catōne laudabilis qm substantia nutritiua qd ē i ipso cō trariat⁹ ipsi⁹ medicinali substantia & n. substantia me dicinalis efficit qd dicta sunt: nutrimentalis uero sangui nē turbidū atq; melancolicū generat & illa supflui tas qd ē i ipso causat inflationē i uenis & cetera. Basili cō aut minutū quod gariofilatū dī calidū ē & sicū i secūdo gradu. teste Auerroī in. v. colliget. c. de reb⁹ marinis. Apit opilationē cerebri & ualet cōtra cardī acā hūidā & cōtra melancoliā & cōtra hemoroidas i qt ipse. Quæ fuit Rasis snia i libro. xxii. continētis. c. ccccxxxiii. dicētis auctoritate Binmasui. Ozimū ga riofilatū calidū ē & sicū i fine tertii: apit opilationē accidētes i cerebro: & cōfert i saltū cordis accidēti de flegmate & colera nigra & si comedit⁹ aut olfa cit⁹ apit opilationē accidētes i narib⁹ auget colerā & ualet ad hemoroidas. In tertio at libro Almasoris. c. xviii. dixit. Albetarogi calidū est qd & dolorē ef ficat capitis et male nutrit cui⁹ comēstio utētis uisum turbat qm eo multū utit⁹ spma quoq; ac lac defeccat ori tñ stōachi cōfert: corroborat. n. ipsū atq; cordi auxiliat. Et qd de minuto loqē apparet ex eo qd di

xit lac deficeat & stomacho cōfert cui⁹ oppositū fa-
cit basilicō mai⁹ et latore foliorū. Serapio autē i. c. de
berēgemisch dixit de eo q^d calidum est i fine. ii. gra-
d⁹ cōfert stomacho frigido & facit digere cibū gros-
sū & cōfert epati & cordi & aufert cardiacā q^d fit a
melācolia & flegāte & aufert tristitiā & sollicitudi-
nē: & odoriferas facit eructuatiōes & quāuis i tātū
laudatū sit a Serapioe tñ p ea q^d dicta sūt a Rasi ubi
supra mihi uidet^r q^d neutru ipsorū uia nutrimentū cō-
mēdet^r ad sātatis cōseruatōnē. Et ppea tutū erit ip-
so nūq^u uti aut q^d rarissime licet cū sua plurimū pla-
ceat aromaticitate cū dicat Gal. i secūdo Alimētoge
c. liii. Licet basilioe utat^r mlti cū oleo et garo ipsū of-
ferētes pessimi tñ chimi ē & pp hoc ifamāt qd ē ip-
sū dicētes. Si tritū imittat ollā uacuā celerie gene-
rat & in paucis dieb⁹ scorpiones & magis qñ in sole
q^s qlibet die calefecerit ollā: sed hoc qd ē falsū ca-
chochimū aut & malū stōacho & indigestibile ip-
sū eē hoc olus uere itaq^u dices ipsū. Quare suade-
mus magis ut q^d eo delectat^r ipsū olfaciat q^d mandu-
cent: ob causas superius assignatas: quare & cetera.

Capitulū. cxxxiii. ostēdit naturā et pprietates blitis
boraginis & buglossæ cū earū iuuamentis.

Bleta blitis siue sicla ut Rasis inqt i. xxii.
cōtinētis. c. cccxxvi. Diascoridis aucto-
ritate duas habet spēs: quādā. n. ē nigra
q^d ex uehemētī uiriditate ipsius declinat
ad nigredinē & hī cōstipat uentrē. Sed species alia q^d
est alba laxat uentrē & species utraq^u est mali ex par-
te uitrea q^d ē i eis. Ideo succ⁹ eius mūdificat quoties i
ponit^r in naribus & cetera. Et infra auctoritate Gal. i
viii. Tractatū sic etiā inqt. In bletis sūt uires baura/
chiae & ideo excitāt uentrē ad solutionē & pungūt
intestina & stomachū proprie si fuerit boni sēlus iō
blete nocēt stomacho & pserim habētī stomachū
in hoc uitio defectiū: si habūdās fuerit earum assū-
ptio & nutrimentū ipsarū est modicū ad modū alio-
rū olez & post a⁹ i q^d auctoritate Bimafui sic ait. Blet-
te calidæ sūt et sicce in primo & in pīcipio ei⁹ quia
in eis est acuitas modica ex falsedine q^d ē in eis iō no-
cet stomacho: sed magis cōdomiat^r uiscositas & ab-
sterfio & hūor generatus ab eis nō est laudabilis ex
falsedine & bauracitate eaz. Et hoc ē qd uoluit Ha-
liabas in. v. Theoricæ. c. xvi. Et Auerois in. v. colli-
get cū dixit. Blete hūores generant grossos & uisco-
sos & flegmaticos. Et sūt Isaac i pticularibus dietis
cū inquit. Sicla: quā uulgus blitā appellat: calida est
& sicca in primo gradu illaudabile pstat stomacho
nutrimentū pp quādā sui acuminis multitudinem
usus igit^r ei⁹ nō ē frequētādus & precipue ab habētī-
bus stomachi debilitatē imo dimitteāda ē potius cū
magis sit medicīa q^d cibus: dicēte Gal. i secūdo Ali-
mētoge. c. xxxi. Alimētū ex bleta modicū ē sicut ab
aliis oleribus magis tñ idonea ē q^d malua ad opilati-

ones epatis: adhuc autē magis qñ cū sinapio aut om-
nino cū aceto comedit^r & spleneticis eodē modo fit
bona medicina. Et subdit. Merito autē q^s dicit ipsā
medicinā magis q^d alimētū qñ sic comedit^r & cetera.
Borago autē ut Isaac inqt loco allegato calida est &
hūida in primo gradu habet proprietatē letitiā ge-
nerādi si i uino missa potet^r cor etiā cōfortat proin-
de antiqui miscebant eā medicinis cardiacæ passio-
ni ualētib⁹. Et ut auctor inqt pādectage. Virtutē ha-
bet generādi bonos hūores & ut ipse inqt auctori-
tate Diascoridis ualet cōualescētib⁹ & sincopizan-
tibus cardiacis & melācolicis comesta cū carnibus.
Et ego puto q^d ipsa sit una species buglossæ cū satis
i figura forma & uirtute ipsi assimilet^r: dixit. n. de ip-
sa Rasis in libro. xxiii. cōtinētis. c. vcci Diascoridis
auctoritate. Quod si pōit^r i uino & uinū illd bibiet^r
stat letitiā. Et ut dixit Gal. in. vi. de Simplicib⁹. c. lx
xxiii. Cōplexiōem habet calidā & humidā iō si po-
nit^r in uino letificat & cōfert tussī & cetera. Quod ē
cōferat cordi patet p Auicēnam. in prima tertiū. c. iiii
dicēte. Sup buglossā uero sis audax & n timeas ma-
litiā eius & utere ea cū oī qd i potu tribuis & i cibo
das & enī iā cucurrit cōsuetudo ut i potu tribuas &
sist aq^u ei⁹ distillata. In tractatu quoq^u de uirib⁹ cor-
dis dixit: q^d cor confortat possum⁹ igit^r secure bora-
gine & buglossa in salutiis uti cū lactuca & aliis i
fra dicēdis laudabilib⁹ ipsis: ergo hæc q^d iā dicta sūt
uolunt^r ut pro quāto pñti pertinet^r propōsito suffi-
ciant. De betonica uero branca urfina & huiusmōi
pure medicinalib⁹ nihil dicēdū esse iudicamus. De
bateca uero ifra de fructib⁹ olez de bulbo at et bau-
tia in capitulis de radicib⁹ dicem⁹ illuc ergo recurra^t
De brassica uero in sequenti. c. Quare & cetera.

Capitulū. cxxxiiii. ostēdit naturā & proprietates
& nocumēta caulū & omniū specierū ipsarū

Caulis seu brassicæ ut malis appellare du-
as precipuas spēs habet: q^rū una similis
bliti dicit^r & æstiuales & ē illa q^d apta &
sepata habet folia. Altera uero spēs hie-
malis ē rotūda habēs albiora ac strictiora atq^u ma-
gis inuicē supposita folia quā uulgares nostri capu-
tios appellāt: antiq^u uero canabith aut carābia. Et ut
Haliabas dixit in. v. Theoricæ. c. xvi. Et Isaac i libro
pticulariū dietarum. Natura caulis frigida ē & sic-
ca i prio gradu iō turbidū & melācolicū sanguinē ge-
nerat horribilē odorē dātē: æstiuales. n. uisionē gene-
rāt sanguinē coleræ uisā uicinū quod eoz acumen
mōstrat: proinde sūt colatiui & mūdificatiui. Hiema-
les uero tātī acūinis n sūt: sed uis eoz uentrē hūectat
& urinā puocat. Et ut ab eoz nocumēto tempē-
elixet^r et aq^u pria pīecta et alia aq^u coquat^r cū piguis
sima carne pecudis uel suis & cōdiat^r coriādro pipe
& cimino & allio & esui donent^r hoc etiā de nutri-
mento ipsoz sensuit Auerois in. v. colliget cū dixit.

Caulis sunt frigidi & siccī & iō necessario generant hūorē melancolicū & princeps in secūdo canonis c. cxxxiii. sic ēt scripsit. Nutrimētū caulū ē puū & humidū nutrimento lētū & sāguis eius ē mal⁹ cū er go coq⁹ cū carne pingui & gallinis fit bonus parū Et infra subdit ē mal⁹ stomacho & ē tardā digestio nis & p̄cipue canabith ē grossi nutrimenti ingrossās sanguinē cū nō dissoluī & inflat usq; ad ptes fureu le & lateris & facit dolorosū corp⁹: quā quoq; fuit sentētia Almaloris in libro tertio. c. xviii. Caulis q impial⁹ dicit⁹ calid⁹ ē & sic⁹ colerā generās nigrā & sōnia mala uidere facit. Verūtāmē gūt⁹ & pect⁹ le nit uētrē quoq; fluere facit atq; ebrietatem aufert & cetera. Et idē Rasis in libro. xxiii. cōtinētis. c. ccccclx xxiii. auctoritate Diascoridis sic inqt. Caulis elixus nō bene: & comest⁹ laxat uētrē: tñ bene & proprie elixus bis cū duab⁹ aq; rectinet uentres: Sed caulis nascēs in aestate malus ē stomacho & post aliq; sub iūxit. Medulla ei⁹ melior ē stomacho & magis pro uocās urinā q̄ alia ptinētia eius. Et post multa dixit auctoritate Gal. in libro nutrimenti. Corp⁹ acqrit de caule nutrimentū modicū hūidū ad modū nutrimenti lētūculage quia nō habet in se soliditatē corporis & tarditatē more quia olus est & sāguis eius non ē bo nus ad modū sāguinis lactuce: sed ē malus & horri bilis odoris. Et postea auctoritate Bimafui sic inqt Caulis calidus ē & sic⁹ in prio & nascēs in aestate malus est stomacho cū eo quod ē in eo de acuitate et demū de canabith sic scripsit. Caul canabith gros sior est & tardior in stomacho digestiōe: generat sā guinē turbidū & si comedī cū carne pingui aut cū gallinis melior erit aut cū oleo amigdalino et idē ēt ipse replicauit in. xxv. eiusdē. c. i. Preparē itaq; cau les ut dictū ē & nō nisi raro ab inexercitatis hoib⁹ assumātur & i aestate nequaq; sed i hieme. Obserue tur etiā qd gal. p̄cepit in secūdo de Alimētis. c. xxx/ xii. dices. Sic caulē p̄para memorās illi⁹ ante oia q nō oportet t̄gere neq; aerē neq; aquā frigidā quod bis elixat nō adhuc. n. bene fit tenerū neq; si ad plu rimū decoxeris: sed oportet in instātī habētes aquā calidā p̄patā extrahentes ex priori trāsmutare in ox in illā & cetera. De cicorea uero dicent⁹ i. c. de endi uia sequēti quoniā ē una species eius. De capparib⁹ uero in capitulis de fructib⁹ olerū de reliq; aut inci piētibus a. C. quia i medicinalia ad cibū minie ue nientia iō de ipsis nihil est ad presens scribēdum.

Capitulū. cxxxv. ostēdit naturā endiuiā & etiā ci corex q̄ ē una species eius cū suis iuuamētis & no cumētis pro ut ueniunt ad cibū.

Endiuiā: ut dixit Auerrois in. v. colliget: duas habet species quedā. n. ē siluestris et qdā domestica: siluestris q̄ cicorea dicit⁹ est frigida et sicca i primo gradu: domē sica uero est frigidior & humidior. Cū quo Isaac i

pticularibus dietis uidet⁹ conuenire cū inquit. Endi uia duplex est domestica & siluestris. Domestica di uerse ē uirtutis habet enī amaritudinē ponticitatem & insipiditatē. Quā iterū in duas ptes diuidit⁹. est n. hiemalis & estiuālis: hiemalis autē insipida est p pter suā amaritudinis paucitatē & insipiditas ei⁹ p pter tēporis frigiditatē & hūiditatē: unde frigida ē in fine primi gradus: alii dicūt iu principio. ii. grad⁹ & quidam dicunt eam esse humidam quod sensui nō apparet. Est autē siccitas palam propter amaritu dinē sui q̄ pōticitatē. Estiuā autē amaritudo ē maior & minoris frigiditatis frigida. n. ē in primo gradu & sicca in medio eiusdē proinde peiorē generat sā guinē ut inqt Gal. q̄ lactuca & deteriorē quia ma ioris est amaritudinis & in fine capituli dixit. Sil uestris endiuiā frigida est in initio primi gradus & sicca in fine eiusdē ideoq; habet ponticitatē stoma chū cōfortatē quā si comedat⁹ aut succ⁹ eius potet⁹ morsui scorpionis subuenit & cathaplasmata idem operat⁹ & cetera. Auicē quoq; in secūdo canonis. c. cc xxxii. Plurimū ipsam in uia medicie cōmēdauit: sed modicū admodū in uia nutrimenti cū scripsit. Ambe species iuncūt lactucā in operādo & in prestādo iu uamētū opilationi epatis quāuis minorē ab ea i cō fortādo & in extingūdo & magis iuuatiua ex eis epati est illa q̄ est magis amara. s. cicorea. Natura n endiuiē frigida est in prio & sicca in fine eius. Et or tulana est frigidior & hūidior & eius qdē amaritu do in estate fit fortis & declinat ad parū caliditatē q̄ nō efficit impressiōe: & operationes ei⁹ sūt quia apit opiliatōes epatis & uenage & uiscerū omniū se dat nausēā & excitatiōē colere & confortat stōa chū & est de melioribus medicinis stomachi calidi & siluestris qdē melior est stomacho q̄ ortulana & dicit⁹ q̄ ē cōueniēs opilationi epatis quomodocūq; sit. Calidā qdē est uehēmētē cōueniēs & nō ē no cumētū ipsius frigida: nocumētū reliquage speciege olerū frigidore. Quod etiā sensit Rasis in tertio Al maloris. c. xviii. cū ait. Endiuiā frigida existēs extin ctionem male gignit caliditatis q̄ stomachi ac epa tis ardorē cōfert opilationē quoq; dissoluūt. Et in li bro. xxiii. cōtinētis. c. vccxxiii. dixit auctoritate Dia scoridis: siluestris est melior ad opus stomachi. Et in fra auctoritate Gal. in. viii. sic inqt. Cōplexio endi uia siluestris frigida ē & sicca in primo: tamē orten sis in frigidatō maior est in frigidatione siluestris ob causā illius quod mixtū est cū ea de aquositate alie na & habūdātī deficit ab ea siccitas: sed utraq; spe cies saporem habet stipticū. Subdit deinde & dixit Bimafui. Endiuiā aestatis ex manifesta amaritudie q̄ fit in ea declinat ad caliditatē & in hieme ecōuer so: sed sūmarie frigida ē in primo & sicca in medio ipsi⁹ miscetur cum ea aliqua caliditas si fuerit in esta te confortat stomachum aperit opilationes in epa te & abstergit id quod in eo fuerit & postremo di xit auctoritate gal. in Mianur. j. & ideo ē de meliori

b^o medicinis ad opus corruptionis epatis calidi. Et propterea ab habentibus calidas complexionones sepius & maiori cum fiducia accipitur cruda uel cocta pro ut stōachus fortis extiterit: q̄re & cetera.

Capitulū. cxxxvi. ostēdit naturā erucæ cū proprietatibus eius & nocuentis.

Eruca secundū Haliabatē in .v. Theoricā. c. xvi. Est calida in .iii. & humida in primo: subtiliat sperma: generat coitus excitat appetitū: dolorē capitis facit & cetera. Secundum alios tamen aliter est graduanda: nā calida in secūdo & humida in primo existit: ut Isaac inquit in particularib⁹ dietis ubi sic ipse scripsit. Eruca comesta capitis dolorē generat uētositatē & inflatōnē facit q̄ māduces cocta spmati tribuit augmētū ppter calorē cū humiditate eius. Vētris uero inflatio fit propter calidā uētositatē: sed tamē quia capiti dolorē facit colerici et sanguinei illā caueāt: diligentib⁹ autē eā comedere des cū endiuia: lactuca: portulaca & similib⁹: sola enī accepta generat calorē: digestionē corrūpit uētrē cōspat spmatis desiccāt hūiditatē in calidis: frigidis autē coitū augmētāt & ideo eis cōuenit quia eorū digestionē adiuuat uētrē humectāt: coitū & spma augmētāt hęc ipse: a quo princeps Auicē. in secūdo canonis. c. cxxxi. uidet accēpisse dicēs. Quod facit soda & proprie si comeditur sola: lactuca uero remouet nocumētū ab ea & si militer endiuia & portulaca: facit lac habundare & in ipsa ē digestio cibi. s. in cōplexionib⁹ frigidis: qm̄ in calidis oppositū faceret ut supra uisū est & fuit sētētia Almafōris in tertio. c. xviii. dicētis. Eruca calida ē q̄ inflatiua existēs capitis creat dolorē: tardeq̄ digeritur: sed uirgā erigere facit. Et idē in libro. xxi. cōtinētis. c. clxxx. dixit. Auctoritate Diascoridis in secūdo. Eruca excitat appetitū coit⁹: prouocat urinā procurat digestionē: & laxat uētrē & ē calida in secūdo & humida in primo & quia est eius caliditas maior sua humiditate est generatiua uentositatis: addit ad coitū: facit erigere uirgā & cū cōedat sola inducit sodā & qui utit⁹ ea comedat cū ipsa lactucas scariolas & portulacas: Et de proprietate eruce est prouocare urinam: laxare uentrem procurare digestionem: & tenere instrumentum uirge erectum. Quæ omnia etiam pauli auctoritate confirmauit. Et in libro. xxv. eiusdem. c. i. inquit. Debes post comestionem erucæ comedere de lactucis aut de endiuia siluestri: sin autem comedere debes tantum eam si uis uti actu uenereo. Ad id. n. non modicum ualet dicēte Gal. in secūdo Alimentorū. c. l. Calefacit potenter hoc olus ut neq̄ solū comedere ipsū facile sit sine mixtura foliorū lactucæ: sed sperma generare creditum est & impetus ad coitum excitat doloratiuum aut capitis est & magis si quis solū ipsum comedat Quare aut omnino dimittēda est: aut cū lactucis al-

sumēda ut supra dixim⁹. De enula uero nihil ad presens dicit⁹ cū eius radix tātūmō sit in usu ideo de ipsa sermonē faciem⁹ cū de radicibus loquemur. De cuius fragia autem eupatorio & talibus pure medicinalibus ab. E. incipientibus nihil etiā in presentia dicendū opinamur: quare ad ea tātūmō olera quæ sūt in usu transeamus secūdū ordinē iā inceptū.

Capitulū. cxxxvii. ostēdit naturā feniculi & modū utēdi ipso sicut & cetis aperientib⁹ & cetera.

Feniculus a uulgaribus nostris herba bona dicitur. Qui secundū Auerroim in .v. colliget calidus ē i tertio gradu & siccus in secūdo & pp hoc prouocat lac urinā & mēstrua & cōfert oculis & cetera. Isaac uero in particularibus dietis dixit. Quod feniculus domesticus calidus est in medio .ii. gradus & siccus in medio pmi inobediens digestionī: sed tamē secūdū medicū nā ualet ad diurnas febres & prouocationē urine & cetera. Auicē. aut i secūdo canonis. c. cclxxviii. sic ait de ipso. Natura siluestris est uehementioris caliditatis & siccitatis et est dignius tertio: ortulani autem caliditas ē in secūdo: aperit opilatōnes: acuit uisum & Democrit⁹ quidem existimauit q̄ ueneniōsi uermes pascūt feniculi recentis semē ut eorum uisus cōfortetur & uipere & serpentes fricant oculos suos quādo egrediūtur de cauernis suis post hiemē super ipsum ut illuminētur oculi eorū. Et humidus comesus facit exuberare lac: uerūtāmē eius digestio est tarda & ipsius nutrimentū est malū prouocat urinam & cetera. Quæ fuit sententia Rasis in .xxii. cōtinētis. c. cccxxxvi. dicētis auctoritate Diascoridis feniculi comesti augent lac. Et infra subiunxit auctoritate Galieni. in octauo. Quod aqua ortensium feniculo rum calefacit uiolenter ita quod potest poni in tertio: sed desiccāt in primo ideo generat lac & cetera. Et per hoc saluatur Auerrois qui in tertio gradu caliditatis posuit ipsum. Deinde subdit auctoritate Rufi q̄ sunt grossi & malū nutrimenti tamē prouocant urinam. Et dixit in libro regiminis feniculi difficilis digestionis sūt & modici nutrimenti: tamen faciunt ad prouocandum urinā. Postremo dixit auctoritate Gal. in libro oppositaz morbis in edicularū Quod reptilia comedūt de feniculis & seminibus eorum recentibus ad acuum uisum ipsorū. Nos uero de mente Gal. in libro de dissolutione cōtinua dicimus q̄ feniculus apium ciminū & huiusmodi aperientia non sint frequentanda propter nocumēta quæ faciunt ex longo usu eorū: dixit enim ibi gal. hęc uerba. Licet eruca ciminum: feniculus & huiusmodi conferant ei qui indiget apertione opilatōis splenis & epatis & pectoris & cerebri & incidant substantiam & subtilient: sed tamen non oportet q̄ aliquis multum utatur eis: nam sanguinem adurunt & reddunt ipsum subtilem & hi cibi minuunt cor-

pus & postea ipsum debilitant & postea calefaciunt sanguinem calefactione nimia & reddunt plurimum eius in coleram citrinam & postea si continuus sit usus eorum ex ipsorum continua assuptione dissoluitur sanguis subtilis & deducitur ad desiccationem & grossitatem & ex eo plurimum fit colera nigra & quandoque generatur ex istis lapis in renibus nociturus & cetera hanc ipse. Sed dicet quispiam quomodo faciunt lapidem in renibus huiusmodi aperitiua: cum facientia lapidem sint opilatiua grossa & viscosa ut omnes fatentur illa autem sint aperientia & subtiliantia: igitur non uidentur posse lapidem causare. Cui respondebimus dicentes quod uerum est quod ipsa aperientia per se hoc minime facere possint iam dicta ratione. Veritatem per accidens lapidem possit generare deducendo grossa cibaria ad uias renum & uescere & proprie cum eis admiscere quare grossa cum subtilibus uias penetrare non ualeant ibidem retinere & aduruntur a renu caliditate & sic cum lapidis per accides esse fatemur. Et ideo huiusmodi diureticis & aperientibus cum cibus non est frequenter utendum. Ad feniculum itaque redeundo dicemus quod cum potius sit medicina quam cibus cum de numero sit diureticorum ut uisum est nisi suis operationibus indigerimus: erit sumopere fugiendus propterea quod supra diximus & quia difficilis est digestio & mali nutrimenti & cetera. De isopo: iunipero & reliquis omnibus usque ad lactucam quia raro eis utimur & pro medicinis tantummodo & non pro cibis: non scribemus.

Capitulum. cxxxviii. ostendit naturam lactuce ponendo laudes iuuamenta & ipsam ad sanitatem nocumeta

Lactuca inter cetera olera uia cibi & nutrimenti commendata maximeque approbata inuenio. Quam debemus ponere frigidam in primo uel in principio. ii. gradus ut igitur Auerrois in. v. colligit. Haliabas uero in. v. Theoricorum. c. xvi. fecit eam frigidiores cum ait. Dico quod lactuce complexio est frigida & humida in. ii. gradu ultimo: magisque reliquis nutrit oleribus & suauioris est saporis & sanguis qui ab ea generatur laudabilior est aliorum sanguine oleorum. Quod etiam cum eo sensit princeps in secundo canonis. c. cccclvi. dicens. Quod ille qui dixit quod lactuca sit frigida in tertio gradu iudicauit de ipsa quod sit mali nutrimenti & pauci: & non est ita imo uidetur quod ipsa sit in secundo. Et per pauca subtiliunxit. Sanguis uero ex ea generatur est melior sanguine generato ex oleribus & nutritibilior est & illa prefertur quare est elixata. Et illa quare non est abluta est melior. Ablutio. n. addit ei inflationem & similiter omnibus oleribus frigidis. Et est uelocis digestionis: facit somnum & remouet uigilias elixata & cruda & confortat alienationem & adustionem solis in capite & cetera. Et infra dixit. Et ortulana quidem est bona stomacho & est uelocis digestionis & acceptio eius cum aceto

facit appetitum & remouet Ictericam & ardorem stomachi. Et ista etiam fuit Isaac determinatio in libro dietarum uniuersaliu dicentis. Laudabiles herbe in bono generando sanguine sunt lactuce: sanguinem. n. generat naturali uicino: et in particularibus inquit. Lactuca cum sit mediocriter frigida & humida melior est ceteris herbis ad generandum bonum sanguinem in qualitate & quantitate quare si non laues aqua melior est: quoniam aqua suae frigiditati et humiditati prebet augmentum cito digeritur: urinam prouocat: morsionem stomachi de colera rubea ortam extinguit. Unde tussim placas sanguinis ebullitionem refrigerat. somnum uigilias habetibus prestat laudabilem: capitis dolore de colera rubea uel sanguine factum amputat: & contra plus quam cruda esui conueniens: lac augmentat propter bonitatem sanguinis quem generat in qualitate quantitate & perfectione: sed tamen cum induratur & lactus copiam habuerit eas humiditas minuitur & fit amari saporis: unde sit aperitiua & sanguinem generat pessimum: ideoque ea assuescentibus sit nocua quare tenebrositatem in eorum oculis facit & spiritus naturam corrumpit & cetera. Hoc etiam uoluit Rasis in tertio Almanforis capitulo decimo octauo cum ait Lactuca frigida est quare calidi stomachi naturam reprimat atque sperma minuit somnumque facit. Et in quarto suorum afforismorum libro dixit. Quod uisum debilitat & calorem innatum. Gal. quoque plurimum lactucas commendat in plerisque suorum operum. Dixit enim de ea in secundo de Alimentis capitulo trigesimo octauo. Lactuca mihi in consuetudine ex multo tempore fuit: laboriosam uero nunc habens masticationem induxi decoctionem: Vtebar autem lactucis in iuuentute quidem colerizante mihi continue superiori uentrem in frigidationis gratia: cum autem ad aetatem uenii prouectam remedium erat mihi solus olus hoc uigilare contra quam ut quoniam iuuenis eram: studentem mihi circa somnum consuevit enim uoluntarie uigilare in iuuentute simulque prouectorum aetate uigilata ente: inuoluntarie uigilans grauabat & mihi adhesi sarmacum uigiliarum quod erat de sero comesta lactuca. In libro quoque de eucharistia capitulo ultimo dixit. Lactuca est innocuum olus & in frigidatuum quod offerri potest per acetum & garum. i. salem. Non est igitur ut etiam testatur Rasis in. xxi. continetis. c. cclxxxviii. auctoritate Galieni: de lactucis dicendum sicut imperiti quidam medici qui uituperant eas narrantes multum sanguinem generari ex esu ipsarum inducentem repletionem sanguineam & hanc eorum uerba habeo pro laude & non pro uituperio: & si esset ut ipsi dicunt essent etiam lactuce meliores aliis oleribus & cibis aliis generantibus sanguinem magis ceteris humoribus & si dubitaretur de hoc prohiberi uel diminui posset hanc replectio subtrahendo lactucas & iniungendo exercitium: sed res non ita se habet & cetera. Et licet sanguinem laudabilem generent plus aliis oleribus & ipse

guet ut dixit Rasis auctoritate. Coste i libro de agri cultura tñ quia comeste assidue debilitant uisum in frigidant corpus: & reddunt ipsum pigrum: & nocent intestinis: & remouent appetitum coitus ut idē ait auctoritate ruffi sepe numero non assumantur.

Capitulum centesimumquadragesimumnonum ostēdit naturam & proprietates maiorane: melisse & mente quo ad cibum.

MAiorana nōnulli exiccat in cibis suis utitur cum mihi de mēte sapiētum antiquorum uideatur quod plus uiam medicinæ q̄ ciborum ingrediatur cum calida sit & sicca in tertio ut inquit Princeps in .ii. canonis capitulo .ccccxxxi. ubi dixit. Quod ipsa est subtilis resolutiua aperiētia cum fortitudine aperiens opilationes cerebri & conferens hemigraneæ & sodæ & humiditati & uentositatibus grossis & dolori auris & cetera. Quod etiam sensit Rasis in .iii. almanforis capitulo .xxi. cū scripsit. Maiorana calida est & subtilis oibus frigidis passionibus quæ in cerebro sunt proficiens. Et in libro .xxiii. continētis .c. vccxviii. dixit auctoritate diascoridis. Quod ipsa calefacit ualde. Et apozima ipsius bibis in principio hidropisis & ualet difficultati mingendi & tortioni prouocat menstrua & cetera. Et infra auctoritate bimalui inquit q̄ cōfert doloribus frigidis & hūdis & dolori capitis flegmatico & cetera. Nullibi ergo uia cibi nec ad sanitatis conseruationē reperi ipsam ab auctorib⁹ cōmēdatā quare dimittēda est. Melissa autē quæ medere negū ab Auicē. in .ii. canōis appellat in .c. lxxxvii. ut iohāni placuit arculano .c. de melacolia supra descriptionem letificantis almanforis calida est & sicca in .ii. Et confert omnibus egritudinibus flegmaticis & melancolicis efficit oris odorē bonū & remouet fetorem eius letificatiua ē & cōfortatiua cordis iuuat digestionem & confert singultui. Quod etiam uoluit almasor in libro .iii. c. xviii. dicens. Melissa calida est quæ subtiliatiua existens cordis patiens tremorem cōgruit atq; inflationem faciens uirgam erigit desiderium comedendi tribuit uomitum q̄ aufert & singultū. Ecce quod ipse cum principe conuenit: uerum itaq; iohannes dictus inquit quam ob rem in salutis ipsa possumus uti secure & precipue cum frigidis ut lactuca & huiusmodi mixta sit erit. Menta uero quā sepiissime in mensam uenit propterea quod omnibus fere grata suauiq; cum sua aromaticitate existat. Quæ secundum auerroim in .v. colliget calida ē & sicca in secūdo gradu & attingit de .iii. Et habet amaritudinē cum stipticitate cōfortat stomachū & mouet coitum & cetera. Auicē. autem in secundo canōis capitulo .cccciii. dixit quod eius natura calida est & sicca in secundo. Et in ipsa est humiditas superflua & est calefactiua stiptica & subtilioris substantiæ olerū quæ comedūtur. Et infra

dixit confortat stomachū & calefacit ipsum & sedat singultū & digerit & prohibet uomitū & adiuuat ad coitum propter inflationem quæ est in ipsa & cetera. Quæ etiam fuerunt uerba Haliabatis in .v. theoricæ .c. xvi. ad litteram: istud similiter sensit Isaac in particularib⁹ dietis cū ait. Menta calida est & sicca in .ii. gradu habens ponticitatē & aromaticū odorem unde stomachū confortat: appetitū irritat abhominatiōē de putridis humoribus amputat & esui assuetudo coitum suscitāt & ista etiam fuit Rasis sententia in .xxiii. continētis .c. vccxxiii. dicentis auctoritate diascoridis. Menta uires habet calefactiuas & de siccatiuas. Et infra auctoritate bimalui inquit. Menta calida est in fine .ii. calefacit stomachum & cū cōfortat: mitigat nauseam flegmaticā bonum reddit stomachū & confert singultui flegmatico. Et ideo dicebat serapio. Menta comedē cū cibis admixta & est bona stomacho & prouocat appetitū protractū propter suam odorificationem & aufert fastidium & incitat libidinē excitatiōē pauca. Hæc itaq; sūt ipsius uirtutes & operationes quare non irrationabiliter ad comestiōem fuit approbata. De matricaria uero millefolio mirto & talibus ab .m. incipientib⁹ quorum operationes ad medicinam tātūmodo laudabiles existunt & minime ad nutrimentū nihil in presentiarum dicemus ne inutiliter nostra & extra propositum prolongetur oratio.

Capitulum .cl. ostendit naturam nasturcii pro quantum uia cibi quādoq; uenit in salutis.

Nasturtiū uidi cōedere sepe numero similē cū aliis oleribus quibus plus ad medicinā q̄ ad cibos sit commendabile cum ciborum naturā ratione sue excessiue caliditatis fere totaliter egrediatur. Calidum enim est & siccū in .iiii. ut inquit Auerrois in .v. colliget & eius uirtus ē similis sinapis uirtuti. Auicē. uero in .ii. canonis .c. ccccxvi. dixit de eo. Quod calidū est & sic cum ad .iii. perueniens mundificat pulmonē & confert asmati calefacit stomachum & epas & confert grossicie splenis & est malū stomacho ppter uehementiam mordicationis sue licet ipsum faciat cibi appetum augmentum efficit in coitu & ad plures ualet infirmitates. Quæ oīa breuitatis gratia pretermittā. Vñ tamen hoc ex dictis uolum⁹ inferre. q̄ illaudabile sit ad sanitatis conseruationē cū calidū & siccū sit superflue & quāuis appetitū adiunet & inflationē resoluat capitis tñ efficit dolorē & digestionem retardat ut inquit Almasor in .iii. c. xviii. idē quoq; rasis in libro .xxiii. continētis .c. ccxviii. sic ē scripsit Diascoridis auctoritate. Oēs species narcisci calide sunt acutæ & nociue stomacho: uentrē laxant expellūt lūbricos & dissoluūt apostēa splenis & cetera. Et postremo dixit auctoritate prisciani q̄ nasturciū deficiet putrefactionem corporis excitet coitum

& inducat appetitum cibi. Hæc enim sunt quæ in corpus operatur cū in cibis assumit: uerum quia ex cessiue calidū est & siccū a colericis & precipue in æstatis tpe fugiendū est ne ex eius comestione ad inflamationē corporis & humorū incensionem & ad ipsorum adustionem nos pducatur. Quare slegmaticis derelinquatur potius mulieribus hiemalibus & cōgelatis quib⁹ eius nocumēta aut minime aut parum quippe nocere ualent ut ratio sumpta a complexio ne manifestissime declarat. De nipsis dicem⁹ cū de radicibus loquemur: de reliquis uero ab .N. incipientibus que oīa medicinalia sunt nihil hoc in loco scribendum esse iudicamus: uolentes eam quæ ab initio uiam promissa fuit obseruare.

Capitulū .cli. ostēdit naturam petroselinī pentaphilonis & portulacæ pro quanto faciūt ad cibum.

Petroselinū calidū est & siccū in fine tertii gradus ideoq; diureticū est & incidēs Urinā prouocās & menstrua: uentositatem & inflatiōem dissoluit & ideo epas & matricē mūdificat eorū opilatiōes aperit & apostemata ipsorum curat & cetera inquit Isaac in plicularibus dietis. Et quia de ipso dictū est in .c. de apio ut princeps ait in .ii. canonis .c. ccccclxv. Cū sit una spēs eius ideo de ipso nō oportet aliū de nouo facere sermonē sed id qđ de apio diximus quantū ad cibū & quātū ad medicinā & de ipso petroselino intelligendū est cui⁹ comestio ob assignatas ibidē cās non est frequētāda cū difficilis sit digestiōis & mali chimī. Pentaphilon aut quod quinque folia dicitur licet a plerisq; in salutariis assumat: nullā tñ ad nutrimentū eius inuenio utilitatē sed tñ ad medicinā cum dicat Auicē. in .ii. canōis .c. ccccclxviii. Quod ipsū sit fortis exiccatiōis sine acuitate & adustione & moridicatione. Et postea ad quas ualeat infirmitates adduxit q̄ breuitatis gratia & q̄a presentis propositi minime existunt pretermittamus: solummodo de ipso concludentes q̄ q̄a fortis est exiccationis ad nutrimentū nequaquā cōueniūt uideat⁹ cū siccā nō nutriant ut i. c. xlvii. declarauim⁹: dimittat⁹ ergo. Portulacā ē plurib⁹ nostrū i estate familiaris ita q̄ in salutariis q̄ se pissime reponit⁹ ideo dicam⁹ de ipsa & uirtutib⁹ ei⁹ cum Auerroi in .v. colliget quod frigida sit in tertio gradu & humida in secundo cuius tñ oppositū sonat testis esse opinamur propterea quod ipse nos cōtradiceret Galieno cui⁹ fidelis fuit interpretes dicens in .vi. libro de simplicibus medicinis. Portulacā alterat materias colericas & illas refrigerat refrigeratiōe lōginq; a complexiōe eq̄li in .iii. gradu in hūditate uero in .ii. Et de ipsa fmonē suū cōtinuando in loco sallegato subiūxit q̄ ipsa sit lubrificatiua uis cōsa auferens sitim: constipans uentrē: & auferens dētū stuporē Auicē. quoq; i. ii. canōis .c. ccccclxviii.

Similiter dixit de ei⁹ cōplexiōe & q̄ ipsi⁹ nutrimentū sit puū & illaudabile & est resistens colere: ualde cōfert inflamationi stomachi & epati inflamato & phibet uomitū colericū & debilitat appetitū & abscondit ut plurimū desiderū coit⁹: estimauit tñ filius me sauge q̄ appetitū facit in coitu & uidet⁹ q̄ sit illud in cōplexiōe calida & siccā. Isaac quoq; in particularibus dietis scripsit de ea q̄ q̄a rami ipsi⁹ habēt aliquātulū ponticatis unde pp frigiditatē frōdiū ualet ad incensionē stomachi matricis: renū & calorē febrilē & acutē extinguit & cetera. Quæ fuit Rasis snia in .iii. Almafōris .c. xlviii. dicentis. Portulacā frigida est q̄ sitim & adustionē extinguēs uentrē stringit ac dētū auferit cōgelationē & colere rubra supfluitatē hñtib⁹ & his q̄ ex colera rubra fluxū patiūt⁹ uentris cōfert sp̄ma quoq; minuit. Quod etiā dixit in .xxi. cōtinentis .c. clxii. auctoritate Gal. & simili auctoritate Ruffi sic ait de ipsa: ingit Ruffus de ea: qđ infrigidat corpus debilitat uisum & amputat desiderū coitus ut idē quoq; retulit auctoritate filii mesue & aliorū antiquorū: q̄re cōcludam⁹ cū gal. in .ii. Alimētōrū .c. xliiii. sic dicente. Portulacā ut cib⁹ qđem paucū alimentū habet & hoc humidū & frigidū & uiscosū: ut medicina aut stuporē dētū sanat & cetera. Rōne itaq; sue intense frigiditatis aut cū calidis oleis permisceat⁹ aut nullo modo sola & inrefracta accipiat⁹ cū laborantes etiā nō nisi cū cepis ipsam assumāt. De pulegio uero & prassio & huiusmodi inchoantib⁹ a .p. q̄ plus ut medicinis q̄ ut cibis utunt⁹ propter eorū fortissimā caliditatē intensamq; siccitatē nihil dicemus hoc in loco sed remittimus uidere de ipsis uolentes ad diascoridē serapionē Auicē. & ad alios de eis uia medicine scribentes.

Capitulū .clii. ostēdit naturā & proprietates rosarum marini & rute in uia nutrimenti.

Quia rosamarin⁹ & ruta in ortis oib⁹ fere inueniunt⁹ & a multis diuersimode assumunt⁹ nōnulla etiā de ipsis scribem⁹. Et si medicinae sint poti⁹ q̄ cibi quib⁹ in uia nutrimenti nequaquā utēdū esset iuxta illud principis in .iii. i. d. ii. c. vii. dicētis. Oportet ut sanitatis cōsuetor studeat ne cibi ipsi⁹ substantia sit aliqd nutrimentū medicinaliū sicut olera & cetera. De quoq; numero est rosamarinus cui⁹ cōplexio calida est & siccā in .iii. gradu ut serapio inquit auctoritate bimafui. Et propterea ad plures ualeat infirmitates ut Rasis ait in uigesimo tertio cōtinentis capitulo .ccccclxxxiii. auctoritate Diascoridis & inter cetera dixit: ibidem Quod omnes species eius cum melle in oculis possit acui uisum. Ad plura quoq; alia conferre ipsum asseruit. Quæ quia presentis non sunt propositi dimittimus. De ruta autem dicemus ortulana quæ libenter nascitur apud arborem fici ut inquit Auicē. in .ii. canonis .c. ccccclxxxii. & illa est

eligibilior cui⁹ cōplexio: dū humida existit calida ē & sicca in .ii. Sicca uero in .iii. Et siluestris in .iiii. Cuius operationes sunt hæc. s. incisua resolutiua & carminatiua & ualde mundificatiua aufert odorē aleorū & ceparū & succus eius acuit uisum & proprie cū succo feniculi & melle cocto & cetera. Similiter comestio idē facit. Et ipsa quidē digerit & facit appetitū cibi & cōfortat stomachū & splenē exiecat sperma & abscondit ipsum & deiecit desiderium coit⁹ & cōcubitū resistit uenenis. Et propterea bibat q sibi timet ne in potu sumat uenenum & pungi a uenenosis de semine eius pondus dragme unius cū foliis suis cū uino & proprie si bibitur cū nuce & bolo cibus contritis & comestis: uerū plurimū ipsius sumere aut de siluestri est perniciosum inquit ipse. Nos uero opinam⁹ q ipsa maiori parti hominū sit nociua & per maxime colericis & iuuenib⁹ & in regione aut tempore anni calidis: tū qā supflue calida & sicca: tū etiā qā horribilis est in odore & sapore: & ppea iudicamus q uia cibi & nutrimentū nequaquā propināda sit sed uia tñ medicina. Et qd ita sit appet p Isaac in particularibus dietis sic scribētē. Domestica ruta calida est & sicca in .iii. & ideo melior est ad digerendū qā uirtutem incidendi habet & grossos uiscososq humores extenuandi: uentositatē & inflationē dissol uendi pro inde iuuat inferiora intestina. Quæ fuit snia Rasis in .iii. Almanforis. c. xviii. dicentis. Ruta calida est & sicca quæ subtiliat atq; uentositatē & inflationē dissoluit. In libro quoq; .xxii. cōtinentis. c. ccccxxv. dixit auctoritate gal. inter alia qd si folia ei⁹ sumatur p se tñ aut cū succib⁹ siccis & nuce irritat malitiā uenenorū mortiferorū & infra subdit. Et si comedis incidit sperma & iterū ait & quia est tenuis dissoluit inflationē ideo est utilior aliis ad uentositates & prohibet appetitū coit⁹ & dissoluit & desiccatur uenemeter quia ē fortis desiccationis. Et auctoritate. Bimafui dixit. Quod imposita oculis uisum acuit: prouocat menstrua: dolorem infert capiti: cōstipat uentrem & cū proprietate sua corrūpit sperma & id desiccatur & cetera. Nos aut credimus q etiā totū corpus deficiet extenuet & inflammet & humores adurat & plurimū sanguinis in coleram cōuertat. Et ad multa alia perducatur nocimenta & precipue calidas habentes complexionēs ideo tanq; inimica fugienda est in uia nutrimenti. Sed in uia medicine est cōmendanda.

Capitulum. cliii. ostendit naturā saluie: sinapis spinachie & sparagi pro ut uia nutrimenti ingrediunt

Saluia quæ effragos grece dicit: ubiq; reperitur & a plerisq; cum pane comeditur: ab aliis uero aliter: ac si cibus esset: cū tantū sit medicina ut apparet p serapione dicere. Decoctio foliorū & ramorū ipsi⁹ qn bibi⁹ prouocat urinā & menstrua ut ingt Dioscorides: sed auctoritate gal.

idē scripsit quod Rasis in .xxi. cōtinentis. c. lxxxvi. cū ait. Salvia habet manifestā caliditatē cū stipticitate pusilla. Vbi aut hoc dixerit gal. nullus ege expref sit. Nos aut dicim⁹ q in .vi. de simplicib⁹ medicinis c. cxxiii. sed si marmacora sit salvia: ut michaeli no placuit: dicendū erit cū Auicē. in .ii. canonis. c. cccc lxxiii. q ipsa sit calidior maiorana & fortior & calida in .iii. & sicca in .ii. & sit subtilis resolutiua sedatiua uentositatū aperitiua opilationū flegmaticarū ubi sunt cuius odoratus ultime facit soda: confortat stomachum: & aperit opilationes uiscerū & exiecat hūiditatē stomachi & cōfortat intestina. Pauli quoq; auctoritate dicitur q confert paraliticis. Ex quibus patet quod ip sa sit potius dicenda medicina q; cibus ut supra diximus. Sinapis etiam uidet⁹ esse huiusmodi cum natura eius calida sit & sicca usq; ad quartum ut uoluit Princeps in .ii. canonis. c. cccc lxxxvi. Et propterea incidit flegma & confert dolori iundurarū & sciaticæ. Et mundificat humiditates q sunt in capite & si bibat⁹ cum aqua mellis aufert asperitatem antiquā quæ est in cāna pulmōis extenuat splenē facit sitim & facit desiderium coitus. Isaac quoq; in primo. d. de ipsa sic inquit. Sinapis calida est & sicca in medio. .iiii. gradus humiditatē capit & stomachi desiccatur. Quæ uidet⁹ fuisse uerba filii mesue: ut inquit Rasis in .xxi. cōtinentis. c. cclxxv. ubi etiā ait auctoritate costæ i libro de agricultura. Quod semen ei⁹ tritū est distemperatū cū uino facit bonū stomachū si ieiuno stomacho accipiat⁹ & excitat coitū & cetera. Ex his ergo apparet quod pl⁹ medicine nomē q; cibi sibi uendicauerit ut de salvia dictū ē. Spinachia uero ut in .v. colliget scripsit Auerrois: ualde sunt bone & tēperate ualent gutturi & pulmōi & stomacho & humectant uentrem & sunt in .ii. gradu frigide & humide. Et sibiipsi uidet⁹ contradicere aut littera est corrupta. Quod sunt temperate si frigide sunt & humide in .ii. Et ideo saluando eū dicere possumus quod delendū est si frigide. Et q hæc sit bona correctio littere patet per haliabatē in .v. theoricæ dicentem. Spinachia in calore & frigore temperata est sed humectat & cetera. Et similiter per Auicē. in .ii. canonis. c. ccccclxxx. sic scribentē. Natura ege temperate frigida est & humida in fine primi & sunt lenificatiue & nutrimentū ege melius est nutrimento crisolocane & in ipsis est uirtus abstersiua lauatiua & uincunt coleram & fortassis refugit stomach⁹ a iure ege: ergo auferatur a iure suo & comedant⁹ & cōferunt pectori & pulmōi calido q etiā sensit Isaac i. d. cū ait. Spinachia frigida est & humida in primo gradu uentrem humectat & gulle de sanguine & colera rubea dolenti ualent & cetera. Quæ fuit sententia Rasis in tertio Almanforis capitulo decimo octauo dicentis. Spinachie sunt tēperate quæ gutturi atq; pulmōi necnon stomacho & epati congruentes sunt uentrem leniunt. Quarta nutrimentū bonum existit & optimū. Et in .xxi. cō-

tinētis auctoritate filii mēſue dixit q̄ frigide ſunt & humidæ in fine primi & ideo leniūt uētrē & cōſe-
rūt dolori pectoris & cēſa. Quare nō debemus eas
deſpicere cū bonū ſit earū nutrimentū licet parū ſi-
cut & aliog̃ olerū ut ex dictis principis in .iiii. i. e. pri-
mo colligi pōt dicētis. Nutriēs q̄q̃ eſt multe quāti-
tatis & pauci nutrimenti ſicut olera & fructus & ce-
ſa. Et hæc de iſſis hæcē⁹ dicta ſunt. Sparagus autē:
ut ingt Auerrois in .v. colliget & gal. in .vi. de ſimpli-
cibus medicinis. c. lxii. tēperatus ē aut parū declinās
ad caliditatē. Et hoc ſignificat q̄a habet quādā ama-
ritudinē q̄ elixationē remouet. Cui⁹ opationes ſunt
ad remouendum & aperendum opilationes q̄ ſūt
in renib⁹ & pprie radices & ſemē & cēſa. Iſaac etiā
in .i. d. dixit. Sparagus calid⁹ eſt & humid⁹ in primo
gradu qui domeſticus & ſilueſtris exiſtit. Domeſti-
cus temperatior eſt & ceteris nobilior proinde ſper-
ma augmentat: ſtomacho cōuenit urinā prouocat
& cēſa. Silueſtris uero calidior & ſiccior: iōq̃ plus
eſt colatiu⁹ & infra ſubiunxit. Quidā dicūt ſparagū
coitus eſſe augmētatiuū quod diaſcorid⁹ negat. Ego
autē dico q̄ ſi coitū augmētaret nō eſſet niſi ex copia
ſui nutrimenti cū nimiu⁹ calorē nō habeat nec uento-
ſitatē unde uirgā ſubſtinet hæc ipſe. Raſis quoq̃ in .
xxi. cōtinentis. c. lxxxvii. auctoritate gal. dixit de ip-
ſis. Quod ualent ad opilationē renū & in .iii. al-
maſoris q̄ calidi ſint & humidi ſpermāti augmētū tri-
buentes ſtomacho nō ſunt cōgrui imo nauſeā q̄q̃
faciūt & cēſa. Nos autē cū gal. in .ii. Alimētōrū. c. lv.
Via medicinae ſparagos approbamus: uia autē nu-
trimenti nequaq̃ dicēte ipſo in eo loco. Quod oia ta-
lia per aquā elixata cū oleo & garo offerentur mo-
dicū aceti ſuper inſundentes delectabiliora enim ſic
& meliora ſtomacho ſūt alimētū uero corpori dāt
paucū & nō boni chimi: quare & cēſa.

Capitulū. cliiii. oſtendit naturam radicū in uniuerſa
li declarādo quale ſit nutrimentū earum deinde de-
ſcendit ad alliū deſcribendo proprietates eius.

Seruātes quod ſupra promiſeram⁹ obſer-
uare: p⁹ pertractationē olerū uia cibi ma-
gis uſitatorū. Nūc de radicibus ſolūmo-
do quæ in uſu habētur ſermonē faciem⁹
pretactū ordinē alphabeti obſeruando: ut facile q̄
cūq̃ uoluerimus ſine labōe reperiamus. Sed ut me-
lius naturā radicū intelligamus dicam⁹ de ipſis pri⁹
uniuerſalit̃ cū Gal. in libro de ſubtiliāte dicta. c. viii.
ſic ſcribente. Radices olerū oēs quidē ut ita dicatur
ſupfluicæ ſūt & diſdigestibiliores & cēſa & poſt pau-
ca ſubiunxit uno aut ſermone Vniuerſas quidē ra-
dices ut diſdigestibiles ſuſpectas habēdū: guſtandū
aut ſolas calidas & acres ſicut alii & ceparū & raf-
ſanides & hæc ut ſarmacū magis q̄ cibum. Et i. ii. ali-
mētōrū. c. lvii. uniuerſaliter eas uidet̃ reprobare di-
cenſ. Menſithe⁹ gđē ait. Radices indigestibiles ſunt

& turbatiue dico autē puta raffanidas: allia: cepæ ra-
pas & omne tale gen⁹: quorumcūq̃ enim radix &
q̄ ſm terrā natū eſibile eſt hæc aut oia in indigeſtibi-
lem ſpeciem ſeperant⁹ accidit enim alimenta ex ra-
dicib⁹ emitti omnib⁹ partibus naſcentiū colligunt
enim in ſeipſis humiditatē multam radices & hæc
indigeſta habentes plurimam: nō enim cōtingit di-
geſtā ipſam eſſe omnem. Q. uod enim digeſtū uide-
tur eſſe perfectū q̄ aut in radicib⁹ humidū alibi aſſū-
mere finē digeſtiōis diſtributū ad partes naſcentis:
oia enim a radice nutriuntur: pp quod quidē neceſ-
ſariū indigeſtas ibi humiditates eſſe: collecte eni hic
expectant finē ſuperioris digeſtionis. Quare in ra-
dicib⁹ rationabile illaboratas eſſe plurimas humidi-
tates. Veriſimile igit̃ & noſtris corporib⁹ ab hīs ali-
mentū humidū derelinqui & turbatiuū: hæc ſuit me-
neſithei ſentētia quæ & ſi uniuerſaliter a galieno nō
approbet̃ in plurib⁹ tñ uerificatur ut ratio per ipſū
adducta demonſtrat. Quare nutrimentū radicū il-
laudabile magis eſt pronunciandū & ſi nō ſemper
ſaltem ut frequēter. Sed ad alliū uenientes dicim⁹ q̄
calidū ē & ſiccū i. iii. ut dixit Auerrois in .v. colliget
Secūdū uero haliabatē in .v. theoricæ. c. xvii. calid⁹
eſt q̄ cepa quā ipſe pri⁹ calidā in .iiii. pronūciauerat
ubi ingt. Quod i ea fortis erat aduſtio & magis medi-
camini ſimile q̄ cibo cui uidet̃ conſentire princeps
Auicē. i. ii. canōis. c. lxxv. cū dixit. Alliū ē calefactiū
& exiccatiū in .iii. uſq̃ ad .iiii. & ſilueſtre eſt fortius
illo: reſoluit inſlationē ualde: comēſtū facit ſoda: &
clarificat uocē & guttur decoctū & cōfert tuffi anti-
quæ & dolorib⁹ pectoris ex frigore & extrahit uer-
mes & in ipſo eſt ſolutio nature. Et eius operatio in
coitu eſt qm̃ ipſum pp uehementiā ſue exiccationis
& reſolutiōis q̄q̃ nocet. Quod ſi decoquat̃ in aq̃
donec eius acuitas reſoluatur nō elōgatur quin ſit il-
lud quod de eo remanet in elixatura eius pauca ca-
liditatis quod nō exiccat & generat̃ ex eo materia
ſpermatis ita ut ponat materias ſlegmaticas i cōple-
xionibus ſlegmaticis cinerē & nō poſſit eas carmi-
nare. Et quando in uenis cōuertit̃ in uētoſitates nō
elongat̃ qm̃ adiunet ad deſideriū coitus & cēſa hæc
Princeps ipſe. Raſis uero in tertio Almaſoris capitu-
lo. xviii. ſic de eo inquit. Allia calida ſunt & ſicca &
ideo ſitim afferunt: libidinē efficiunt atq̃ uentoſita-
tem expellunt & corp⁹ calefaciunt. Regionibus ue-
ro ac temporib⁹ necnō corporibus calidis nocumē-
tū preſtant cōuenientia uero eis quæ illis ſunt cōtra-
ria. Et in .xxi. cōtinentis capitulo. clxxx. ſio inquit
de ipſo auctoritate diaſcoridis. Allium habet uirtu-
tem calefaciendi & diſſoluendi uentoſitates & inſla-
tionē uentris deſiccāt humiditatem ſtomachi: pro-
uocat ſitim & eius elus expellit cucurbitinos & pro-
uocat urinam & eius elus conſert morſui canis
rabiōſi & eſt bonū mutationi aquarum & nocu-
mento inducto ex eis. Et comēſtum crudum uel co-
ctum clarificat uocē & mitigat tuffim crōicā & cēſa.

& infra auctoritate ruffi sic etiā dixit. Allia calefaciūt & incidunt hūores grossos & uiscosos & nocēt oculorū tunicis & eoge hūorib⁹ & reddūt uisū turbidū: nocēt ēt aurib⁹ capiti & pulmōi & renib⁹ & si in aliquo mēbro ē morb⁹ mouet & excitat i eo dolorē. Deinde dixit auctoritate filii mēsiue. Alliu est calidū in .iiii. dissoluit flegma falsū generatū in stomacho & de sui p̄prietate calefacit stomachū frigidū & hūi dū & cetera. postea sōiuit auctoritate gal. i. megategni q̄ allia cōferant habitātib⁹ i regiōib⁹ frigidis & si nō uterent eis caderent in magnum nocementū & ualent cōtra dolorē intestinorū absq̄ febre & inueni q̄ ipsum est bonū ulcerib⁹ pulmōis ualde. Et auctoritate Sindaralis indiani inq̄t. Alliu ualet cōtra uentositatē: obliuionē asma: tussim: splenē dolorē hipocūdiorū: lumbricos: multiplicat sperma: nocet autē hemoroidib⁹: tenasmoni: fluxui uentris: scrofulis: habentib⁹ ethicā: pregnantibus & nutricibus & subdit: inquit Hipocrates i libro de ptisana. Allia generat uentositatem in uentre & grossitiem in pectore ponderositatem in capite & collo & mouent quēlibet morbū consuetū homini euenire. Et inuamentū quod est in eis est quia prouocat urinam & postremo dixit auctoritate eiusdem in libro dietarū. Allia nocent oculis p̄pter fortem eoge exiccationē & debilitant uisū possum⁹ itaq; cōcludere ex his oib⁹ qd̄ allia uia cibi nō cōueniāt & precipue calidas habētibus complexiōes. Via autē medicīne quandoq; sumi possunt & in hieme precipue cū dicat Rasis ubi supra auctoritate gal. i. viii. & i. vi. epidimiarū. Allia in hieme sunt multi iuuamenti quia calefaciunt humores frigidos & incidunt grossos & uiscosos uicētes & dominantes corpori tempore hiemali: & in libro. xxv. cōtinentis. c. primo dixit. Comestio porrorū & alliōe in aestate infert cū caliditate tortionē dolorosā: tñ in hieme magnū iuuamentū p̄bet eo q̄ incidat humores grossos & uiscosos calefaciendō frigidos quos cōgregauit temp⁹ hiemale in corporibus. Et permaxime flegmaticis ultramontanis & similibus. Quare & cetera.

Capitulū. clv. ostēdit naturam bulbi seu scalonie & cepæ cū nutrimento & proprietatibus eoge.

Licet bulbus sit oīs radix tunicata: ut auctor inquit pandectage: tñ p̄ scalonia sumis ut plurimū ut patet per auctores diuersa facientes capitula de bulbo & cepæ quod nō fecissent si unū & idē essent & per maxime per Auicē. in. ii. canonis. c. lxxx. dicetē. Bulb⁹ est cepæ qd̄ cōedit parū simile cepæ narcisci cui⁹ natura propinqua est nature cepæ & fortasse est siccus in primo humiditate superflua. Et infra subdit. Qui ex eo dulcis est & rubeus bon⁹ est stomacho & amarus est melior digerit cibū & multiplicat eius nutrimentū in ipso: licet nō sit nutrimentū suū laudabile &

precipue eius quod crudū est. Et quando nō digerit pūgit & inflat & excitat coitū: Serapio etiā auctoritate gal. sic inquit. Bassar alzir. i. bulbus & dicitur cepe sine tunicis in cuius sapore est amaritudo cum stipticitate & uirtus eius prima desiccet & .ii. absterget & incarnat & q̄n comedit generat humores uiscosos: grossos & malos q̄a ē difficilis digestiōis & inflatiu⁹ existens stimulat comedentē ipsum ad coitū: deinde dixit auctoritate dialcoridis quod rube⁹ ex eo est bon⁹ stomacho: & amar⁹ ē melior dulci q̄a facit digeri cibū & oēs species bulbi sūt calide & acute excitantes libidinē calefacientes linguā & nutriūt multum & in carne faciunt augmentū uerū generant inflationē. Et infra sic etiā ait. Oportet ut fugiat nimi⁹ usus eoge q̄a sunt nociui nervis & cetera. Quare comestione ipsorū frequēter nō approbamus. Et q̄n q̄s eis uti uoluerit p̄paret eos primo ut docet gal. in. ii. Alimentorū. c. lxii. dicēs. Comedere autē ipsos debet biscoctos & meli⁹ est si cū aceto simul & oleo & garo idest sale cōdiant. Et enim delectabiliores sic & minus inflatiui & magis nutritiui & faciliores ad digerendū habundantes autē fm̄ esum ipsorū qd̄a manifeste senserūt & sperma pl⁹ habētes & p̄p̄tiores facti ad uenerea & cetera. Cepæ autē ut inquit Haliabas i. v. theoricæ. c. xvii. calidū ē in q̄to gradu similiterq; siccu⁹: habet tñ humiditatē q̄adā & nēto sitatē q̄ coit⁹ appetitū irritat sp̄ma auget: capitis dolores prouocat: q̄ cū uult comedere cū aceto sumat & cetera. A quo in graduādo ipsū uidet accepisse aueris in. v. colliget eū ait. Cepe calidū est in. iiii. gradu & habet grossam substantiā. Et ideo q̄n ponit in ano apit orificia uenarū & prouocat sanguinē hemoroidale. Auicē uero in. ii. canonis. c. cxxiii. sic de eo scripsit. In cepæ est acuitas icisua amaritudo & stipticitas & ex eo q̄ est longi⁹ est acuti⁹ & rubeū ē acutius albo & siccu⁹ humido & crudū assato calidū est in. iiii. & in ipso ē humiditas superflua ē subtiliatiuū in cisiuū proprie q̄ comedit & in ipso cū stipticitate quā habet ē absterisio & inflatio & attractio sanguinis ad exteriora. Quare rubificatiuū cutis. Et ex nō cocto qd̄ nō generat nutrimentū d̄quo sit curadū & nutrimentū ei⁹ q̄ decoquit etiā sit humor grossus & est ex eis quæ faciūt soda. Et plurimus ei⁹ usus facit subeth & est ex eis quæ nocent intellectui p̄p̄ea q̄a generat humorē malū & q̄ ex eo comedit p̄p̄ suā caliditatē cōfortat stomachū debile & facit appetitū & q̄ bis decoctū ē: ē multi nutrimenti licet faciat sitim & demū dixit q̄ oēs species cepæ excitat coitū. Quæ quoq; fuit snia Rasis in. iii. Almasoris. c. xviii. dicentis. Cepe calida sunt & sicce q̄ sitim faciūt atq; appetitū adiuuāt libidiniq; augmentū prebēt dolorē pretereā capitis faciūt si crude comedātur in stomacho quoq; hūores generāt superfluos atq; flegma. Quæ oīa fere añ ipsū dixerūt Serapio: Gal. & dialcorides deinde cōcludit. Et usus cepæ i cibo iducit soda & nimi⁹ usus ei⁹ gñat egritudinē q̄ dicitur carbagas idest

litargia. Et quando coquitur prouocat urinā magis & facit dormire. Ex quib⁹ satis possum⁹ elicere quā tū cepe & scalonie faciant ad sanitatē q̄tūq; comestio ipsarū assidua sit periculosa. Et ideo quia calide nimis difficulter digestibiles & mali existant nutrimenti dicente galieno in. vi. de simplicib⁹ medicinis c. lxxx. Quādo comedūt cepe generāt humorē grossum & uiscosum & durū ad digerēdū & cetera. Et ēt propter alia ipsarū nocumēta superi⁹ anotata quas ob res aut oīno pretermittātur aut q̄ rarissime assumentur. Et nō nisi quando preparate fuerint ut iussit Rasī in. xxv. cōtinentis. c. primo dicens. Eligātur cepe modicę acuitatis & lauentur in primis cū aqua & sale deinde cum aceto forti quoniam inde cessabit acuitas ipsarum & post comestionem ipsarū comedere debes de medulla cucumeris quia ipse mouet & prohibet insultum ipsarum in capite fieri: quare & cetera.

Capitulum. clvi. ostendit naturam radicū cariotę & enule cum proprietatib⁹ ipsarum facientib⁹ ad sanitatis cōseruationē.

DE porris dicēdū esset ut materia acutorū compleret nisi ordinem alphabeti obseruarem⁹ de quib⁹ in suo loco sermonē faciem⁹. Nunc aut de radice enule loquamur q̄ nō pauci in fereulis uti cōsueuerūt tāq̄ rem multū ad corporis salutē faciente nō intelligentes quod cū suis iuuamētis quam plura ēt producat nocumēta propterea dicamus de ea cum Aueroi in. vi. colliger sic scribente. Ponimus enulam in. ii. gradu caliditatis & siccitatis & manifestatur hoc quia ponit⁹ ipsam in loco huiusmodi quod confert flegmati grosso & uiscoso in pectore & pulmone & hoc facit sua siccitate & operationes sue secūda sunt quia rubificat etiam mēbra in liuiditate a frigore. Auicē. uero in. ii. canōis. c. cxxxviii. de ipsa dixit. Natura enule calida est & sicca in. ii. & in ipsa est humiditas superflua & propter illud non calefacit corpus statim cum ei occurrat confert omnibus lesionibus & doloribus frigidis & comotionibus uentositatū & inflationis facit soda est tamen ex eis quę letificanc confortant cor mundificant pectus & pulmonem & qui assuete utitur enula nō indiget ut mingat omni hora & quod de ipsa est magis iuuatiuum est radix eius & cetera Rasī etiam de ipsa in tertio almāforis. c. xviii. in fine dixit. Enula calida est & sicca q̄ stomacho multis repleto hūorib⁹ bona existens epatis ac splenis aperit opilationē. Qui aut ex ea multam comedit quantitatem sanguinis patiet corruptionem ac spermatis incurrēt minorationem. Et in. xxii. cōtinentis. c. cccxxii. Auctoritate Bimmasi sic inquit. Enula est calida & sicca in medio gradu tertii & in ea est humiditas superflua & confert dolorib⁹ antiquis & frigidis & cetera. Sed habundās assumptio eius infert dolorem capitis ex habun-

dantia uaporis ipsi⁹. & quia calida est cōfortat uescam & prohibet distillationem urinę accidētē ex frigore & tardat in stomacho ex grossitudine ipsi⁹ & si conditur cū aceto est minoris caloris & minoris nocuenti in calidis personis & precipue si bene lauet⁹ cum aqua dulci ualet autem ad tussim & choartationē hanelit⁹ & ad huiusmodi passionēs pectoris quādo cū melle permiscetur ut serapio inquit auctoritate Gal. & dialcoridis demū sic dixit. Huma in ex uerbo Hipocratis inquit. Enula aufert iram: tristiciā fortificat os stomachi: & mundificat pect⁹ & prouocat supfluitates quę sūt in uenis per mēstua & urinā & maxime uinū factū cū ea ex quib⁹ apparet q̄ nō quomodoq; nec quibuscūq; aut frequenter radix ei⁹ conueniat. Et propterea in calidis complexionib⁹ & iuuenib⁹ est suspecta & precipue in aetatis tpe & cetera. De radice aut cariotę siue dauci aut pastinace agrestis ut quidā eam appellant ex eo quod est uelut pastinaca sed nigrior & plus odorifera & elui apta cui⁹ semē secūdū. Theodorici⁹ priscianum est careos: ut refert auctor pandectarū: ego uero nō reperi de ipsa distinctam a pastinaca determinationem ab aliquo ueterum sapientum sed semper simul de eis locuti sūt uolentes nobis inuenire quod eiusdem fere sint uirtutis ut apparet per Gal. i. libro subtiliante dieta. c. viiii. dicentem. Ad presentia radices dauci & caroti nil habent nociuū sicut neq; idoneum. Et in. vi. simpliciu⁹ capitulo de dauco sic scribentem. Radix ei⁹ aliquid uētositatis habet & libidinositatis. Et idem in libro de cibis capitulo de pastinaca inquit. Radices harum domesticarum comedūtur alimentum quidem min⁹ rapis habentes calefaciunt autem manifeste & in medio. ii. grad⁹ & humectant in primo & aliquid aromaticitatis: indigestibilis quidem igitur similiter ipsis inest & aliis radicib⁹: urinatine autem sunt & si habundat aliquis ipsarum usu mali chimī mediocriter sunt. Melioris uero chimī quę carotę q̄ quę pastinace ex quibus eliciam⁹ quod frequēte minime sint laudabiles. Si aut quis ulteriorem cuperet habere determinatiōem de ipsis capitulum de pastinacha faciendum legat cum ut supradictum est in uirtutibus & operationibus conueniant: quare & cetera.

Capitulum. clvii. ostēdit naturam & proprietates naporam & pastinacharū in uia nutrimenti.

NApi ut inquit Almāfor in libro tertio capitulo. xviii. calidi sunt & humidi qui inflationem ac crudum generāt flegma: spuma quoq; acciunt: atq; gutturis & pectoris lenitatem efficiunt renes etiam & dorsum calefaciūt. In. iiii. aut libro suorum afforismorum de ipsis sic scripsit. Bonum uisum efficiunt & sunt cibis conueniens ex quibus in dictis eius contradictio apparet manifesta. Si enim generāt flegma crudū quo

modo sunt cibus conueniens? Et propterea mihi uidetur qd nulla uia saluari possit. Si afforsimus ille litera n̄ habet corrupta quod minie mihi psuadeo. Si quis tamē utrūq; textū saluare uoluerit suo modo respondet obiectioni. Haliabas quoq; de ipsis determinat in quinto Theorica. c. xvii. cū ait. Selgemū: et est napum inquit glosa: Calidum ē & humidum in quo est grossities & inflatio ideoq; plurimo nutrit cibo: sperma auget & in eo est uirtus subtilians qua urinā prouocat. Et Gal in secūdo de Alimētis. c. lv. iiii. sic ait de ipsis. Alimētū naporū melius est q̄ rapax & magis pectori iuuas uerū tamē grossum ē ut rapax nutrimentum. Ex quib⁹ apparet qd q̄ simi limi sint rapis & ideo ceteri auctores quos hacten⁹ uidere potui nihil de ipsis in speciali dixere uolētes ut per ea quæ de rapis scripserūt & de naps: qui species sunt earum: intelligerentur. Quare & nos de eis plura nō scribemus. Pastinaca autē: ut in quinto colligit inq; Auerrois: duas habet species. Siluestre & domesticā. Siluestris fortior est i omnib⁹ domestica & in ābab⁹ est uirtus calefaciendi & subtiliandi & i radice est uirtus quæ mouet coitū: quod breuib⁹ tēgigit Haliabas in libro & c. superius allegatis cū inquit. Pastinaca inflatiua est & digestionī inobediēs uenerē irritat & prouocat urinā. Et Isaac in particularibus dietis de ipsa dixit. Baucia calida ē in medio ii. gradus & humida in medio primi quæ dñi grossi q̄ nutrimenti ē & minus q̄ rapa nutrit & habet qd dā acuminis: unde est extenuatiua & diaforesim faciens urinam & mēstrua prouocat habet etiā aliquā tulū inflationis: unde coitus est iuuatiua quæ assuescit illa uirtutem generat sanguinem. Quæ ut tēpē oportet eā elixari et eiecta aqua tertio coquatur cū lactuca coriandro cepa & condiatur cū oleo onfancino: aceto: pipere: & carui: & ista fuit etiā Rasis sentētia in. xxi. cōtinētis. c. clxxv. dicētis. Auctoritate Diascoridis. Pastinace ortulana cōpetūt esui & sunt eiusdem iuuamēti quod siluestres: sed sūt minoris operationis & subdit. Et dicitur i libro ciborum. Pastinacha ē calida et hūida in secūdo & ē stiptica in primo & habet aliquid acuitatis & prouocat urinā & mēstrua & excitat coitum & est inflatiua: & siluestris nō inflat omnino & puocat utrumq; magis q̄ ortulana & ē difficilis digestionis & minus nutritiua rapis & minus eius ipsius generat malum chimum: et complexio siluestris est laudabilior & comedens ipsam debet eam bis abluere. Et pastinaca condita cum melle non sic bene decoquitur si cut illa quæ decocta est cum almuri & ualet ad coitum & addit ad sperma. Et mellita est maioris caliditatis & pauca humiditatis inflationis & similiter dixit Paulus inq; ipse. Hoc igitur est qd de ipsa scribūt auctores p quāto faciat ad sūtatis cōseruatōnē

Capitulū. clviii. ostēdit naturā: proprietates et operationes porroge p quāto faciūt ad nutrimentum.

DE porris dicemus cum Auicē. in secundo canonis. c. ccccliiii. sic scribente. Porrum calidum est in tertio & siccū in secundo. Siluestre uero est calidi⁹ & siccū & propter illud est deterius: interficit nermē & ei⁹ cit illum & ipsius comestio facit soda & facit imaginari & uidere somnia mala & est ex eis quæ corrumpunt gingiua & dentes & scindit: eos nocet uisui & est malum stomacho & est mordificationū & inflatiuum & ideo oportet ut elixetur in duab⁹ aquis quæ alleuiatur inflatio & nocumētū ipsius. Ruffus uero dixit qd abscondit eruuatōnē acetosam & ē uni uersaliter tardæ digestionis & domesticum prouocat urinam & mēstrua & confert hemoroidib⁹ qd ex eo elixum est comestū & more emplatri superpositum & cōmouet coitū & ē ex sūma eorū q̄ soluunt sanguinem hæc ipse. Quod etiā sensit Isaac in particularibus dietis cū ait. Porrum calidum ē in medio tertii gradus & siccū in fine eiusdē qd certum facit sua ponticitas unde sanguinē manantem a nari bus stringit: sed secūdū cibum inutilis est nocet enī stomacho faciens inflationem ac uentositatem & cum sui acumine neruos eius mordet: habet etiā proprietatem faciendi sumū nigrū melancolici pertinētem qui ad caput saliens uisui tenebrositatem facit atq; somnia terribilia ac timorosa inducit: unde cauendum est diuersas naturas habentibus & maxie colericis maniacis & opilationem in capite habentibus. Quod comedere diligentes accipiant post ipsum portulacā lactucā: endiuia & similia ut ei⁹ calor ab istis temperetur: deinde elixet: deinde bis auter lauet & esui priori modo detur quod tamen secūdum medicinā ualet. Crudum enim comestū et arterias a grossis humoribus mūdificat & epatis opilationem aperit & habentibus oxiremiā tribuit medelā succus eius cum aceto & oleo rosato & turenaribus imissus: sanguinem ab eis manātem stringit in aurem instillatus dolorem placat de frigidityte et humiditate crudum cataplasmatum super morsum serpentis bene prodest. Elixum quoq; & cū oleo samino aut cū amigdalino conditum uenerem suscitāt & uentrem humectat & ualet contra colicā passionem quæ fit a grossis uiscosissq; humorib⁹ & ceta. Et hæc sententia fuit etiā Rasis in tertio Almaforis c. xviii. dicētis. Porrum calidum est & siccū: quod licet appetitui auxilium tribuat: caput tamen dolere facit somniaq; mala demonstrat atq; his qui cephalē pati soliti sunt & qui a calore leduntur malum existit. Et in. xxii. cōtinētis. c. cccclxxxiiii. dicit. Auctoritate Diascoridis. Porrum ortense inflat & est mali chimi & ex eo accidunt somnia mala: prouocat urinam: lenit uentrem: attenuat: infert caliginem in oculis: prouocat mēstrua: & nocet uesicæ ulceratæ: incitat coitum: & coctum & cum melle assūptum mūdificat canale pulmonis: & frequēs comestio eius obscurat uisum & est mala stōacho & ceta

Et infra subiūxit auctoritate Bimafui. Porri ē mo-
dici nutrimenti inferens dolorē capitis & generat
uaporem offendentem & somnia mala cum pprie-
tate sua. Et postea auctoritate iudei sic ē ait. Porge
cū proprietate corrūpit dentes & gingiuas. Et pluri-
ma alia de ipso dicunt. Quare quia tacta sunt & qua
prolixitate tediosam sicut & ceti fugim⁹: pretermit-
temus cōcludētes q̄ porrorum comestio nequaquā
cōmendāda est in uia nutrimenti. nec etiam uia me-
dicinæ frequentanda: quare & cetia.

Capitulū. clviii. ostendit naturā & proprietates ra-
parum pro quāto faciunt ad cibum.

RApe: ut inquit Auerois in quinto colli-
get: calide sunt & humide generāt uen-
tositatem: mouent coitum eo q̄ renes ca-
lesciant & habent mirabilē propieta-
tem ad illuminandum oculos. Isaac autem in parti-
cularibus dietis dixit. Calida est rapa in secundo gra-
du & humida in primo multum plus ceteris nutrit:
dure tamen digerit: mollē & inflatiuam facit carnē.
proinde sui uētositate & inflatione coitum suscitāt
q̄ si in aqua coquatur & illa eiecta in alia recoquat
duritia sue substantiæ temperatur & mediocriter i-
ter bonū & malum nutrit: q̄ autē nō bene cocta fue-
rit digeritur difficile uentositatem generat & in ue-
nis & poris opilationē facit. Idcirco utilis est bisco-
cta & utraq; aqua proiecta si coquat cū pinguis-
sima carne & cetia. Rasit etiam in. xxii. continētis. c.
ccccxxxv. dixit auctoritate Dioscoridis. Rapa co-
cta & comesta ē magni nutrimenti: sed inflat & ge-
nerat carnē mollē et excitat appetitum & actum ue-
nerum & cetia. Et in fine capituli allegati auctorita-
te Gal. sic inquit. Rapa inflat & ē difficilis digestio-
nis tamen augeat sperma & cetia. Et in. xxv. eiusdem
c. i. sic ait. Si rape elixe fuerint & comeste cū condi-
mētis & aromatibus bone erunt & similis conditō
ē de pastinaca. Gal. autem in secundo de cibis. c. pro-
prio dixit de ea. Multiformiter autem & hāc homi-
nes preparāt usq; ad hoc q̄ componunt eam cū ga-
ro & aceto ut habeant pro usu per totum annum
chimū autem reddit i corpore grossiorem tempera-
to: propter quod si habundauerit quis in usu ipsius
Et maxime si quis deficienter in uentre digerens ip-
sam congregabit uocatū crudū chimū: ad secessum
autem uentris neq; contrariari utiq; neq; cōferre di-
cat q̄ ipsam & maxime quando decoquitur bene
n. indiget ipsa & ampliori decoctione: fit autem op-
tima & bis elixata sicut dictum est prius de caulis p-
paratione. Si autem crudior sumatur indigestibilis ē
& inflatiua & mala stomacho quādoq; aut et mor-
dicationes operat secundum uentrē p aquā autem
elixatam admirabor utiq; si minus aliqua homoge-
neae plantae nutriat. Et idem in sexto de simpli-
cibus medicinis in. c. gengilidis inqt. Rapa & semē

eius similiter ad libidinē incitat inflatiui spirit⁹ ge-
neratiua existens. Ecce itaq; quātū in uia cibi prisci
patres rapas cōmendarūt a qb⁹ sūpsit. Platia cū ait
Nō erit etiam insalubre prima abiecta decoctione
si secūdo elixaueris additis aromatibus quare eius in-
flationem tollunt & cetia. Et quia in igne super cine-
res & prunas ut plurimū decoquūtur mihi uidetur
hoc omnibus esse memorandū ut Rapa cocta sup
ligna uirtute flāmā ignis ut fieri sepius uidi nullo pa-
cto assumat ratione malitiæ adeptæ a fumo & flā-
ma nō mediocri: unde suffocationem facile possēt
inducere & hanelitus constrictionem quēadmodū
& castaneæ in perforato fruxorio super flāmā ignis
decoctæ mihi sepius adolescentulo: hoc nescienti: fa-
cere consueuerūt. Quod allie super prunas & cine-
res decoctæ nō faciebant. Quod postq̄ considera-
tū nullā cām adinueni q̄ mihi rationalis uideretur
nisi q̄ ex flāma & fumo quādam malam nociuam
& indicibilem qualitatem grandēq; malitiam assue-
bāt: qua difficultas hanelitus & suffocatio quedam
periculosa & ut uerius dicā pernitiōsa proueniebat
Quare ex uini boni assumptione paulatina alieniaba-
tur. Quare & hoc idem in rapis super ligna & flā-
mā decoctis attēdēdū fugiēdūq; iudicam⁹. Et si nisi
manducāde sunt elixe aut super carbōes & prunas
sine fumo decoctæ. Elixe autem prestāiores & ad
sanitatem laudabiliōres ut ex sententia illustrium an-
tiquorum patuit supra.

Capitulū. clx. ostendit naturā: pprietates: et nomēta
ex comestione rassani prouenientia.

RAffanus ut scripsit gal. ad paternianum
c. cccxx. Omnibus nota est q̄ radix ap-
pellatur radicem habens similem rape
sed longiorem q̄ comesta a ieiuno pro-
ut antidotū magnū adiutorium sanitatis & tuta-
mentū corporis sed inflationem operatur ruf⁹ seti-
dos facit: & urinam mouet et uentrē relaxat & cetia
hāc ipse. Quē textum si quis recte consideret n̄ sim-
pliciter rassanus approbatur sed uia tantum medi-
cinæ & in ieiuno & in parua scilicet quantitate
non autem conuenit uia cibi nec ante cibum imme-
diate ut quidam sunt opinati: propterea quia calid⁹
est i tertio gradu & sicus in secundo ut dixit Auerois
in quinto colliget & Haliabas in qnto Theori-
cæ. c. xvii. ubi sic ait. R assanus passiones facit & tur-
bationes eo q̄ eructuationē generat fetidum iōq;
qui uomiturus est eo utitur cibus enim malus est &
grossus: digestionis tarde difficile a stomacho descē-
dit & subdit. Quidam aiunt illum digestionem ad-
iuuare: sed econtra rem est inuenire neq; enim dige-
ritur q̄to minus ipse digerit. Auicē. uero in secūdo
canōis. c. cccclxxxv. sic scripsit de eo. R assan⁹ ē in-
flatiuus & elixatus est nutritibilior propter separatio-
nem illius ab eo quod est medicinale & nutrimentum

tum quidem eius est flegmaticum & paucum eū hoc quanto igitur magis crudum & non dixerat? Et propterea subdit. Et in ipso est substantia q̄ uelox ē ad putrefactionem & illud propter id quod in ipso est de nocuentis & multiplicat pediculos in corporibus: nocet capiti: dentibus: & palato nocuius ē oculis licet abstergat ipsum quando distillatur i eo aqua eius. Et post pauca subiūxit. Est malus stomacho faciens eructuare & post cibum lenit uentrem & facit cibum penetrare sed ante cibum facit natere ipsū cibum & non quiescit et propter hoc facilem efficit uomitum. Dixit postremo auctoritate filii Mesangue q̄ si comedatur post cibum digerit & proprie folia eius & facit appetitū & cetera. Hoc quoq; sensit Isaac in particularibus dietis cum inquit. Raffanus calidus est in tertio gradu & siccus in secundo min⁹ q̄ rapa nutrit propter suum acumen quod est forti⁹ acumine rape nutrimentum eius ē grossum dure digestionis stomacho nocuum et in conueniens oculis dentibus: gullæ: & omnibus uulæ doloribus. Et infra dixit. Radix eius secundū cibū manducata tionem & inflationem generat & stomacho fit ilaudabilis quod ructus eius putrid⁹ testatur qui maxime fit ante cibum ieiunis ei⁹ data cibum eleuat et descendere prohibet ad locum decoctionis: unde fit causa indurande egestionis & naturalem uirtutē inhibet cibū in interiorē partem expellere quare fit uomitus maxie eis qui uentositatem habent in stomacho. Quod tamen post cibum accepta minore agit uentositatem superius ascendentem & cum sua grauitate descendit inferius & deponit cibum in locum decoctionis et digeritur ut oportet unde fit causa secundam digestionem confortandi hoc enim gratia suae actionis q̄ non habentibus uentositatē impedit p⁹ cibum accepta proinde uolentes eam propter uomitum accipere: ante cibum sumant: sed propter supplementum secunde tertieq; digestionis post cibum māducent si ipse. Rasis ē in tertio Almafioris. c. xviii. sic inquit de ipso. Raffanus calidus est & grossus q̄ in stomacho longam faciens moram flegma incidit atq; cibum ad os eleuat stomachi: uomitū quoq; mouet cuius folia cibum digerunt & appetitiuam adiuant quando ex eis parū sumitur. Rasis etiam in libro quarto suorum afforismorum. Raffani et eorū stipites in stomacho durāt q̄ plurimū caput replēt gutturi uero conferūt quia clarificant uocem ut igit Auerrois loco superius assignato. Idem quoq; rasis in libro. xxii. cōtinētis. ccccxxviii. dixit auctoritate Dioscoridis. Radix raffani generat uentositates & est mala stomacho: multiplicat eructationē & prouocat urinam & calefacit & si comeditur p⁹ cibū lenit uentrē & subuenit super penetrationē nutrimenti & si comeditur ante cibum supernatat cū cibario & subleuat illud ad superiora stomachi &

non dimittit quiescere ideo de leui prouocat uomitum & attenuat sensus. Et infra auctoritate ruffi subdit. Radix confert in flegmate: excitat uomitū: nocet capiti: oculis: dentibus: & palato & dixit in alio libro q̄ sit tarde digestionis inflat uentrem: multiplicat flegma & calefacit. Et dixit in libro regiminis Radix bona est ad flegma & uolentem euacuare id quod in superioribus partibus uentris fuerit tamen mala est oculis dentibus & gutturi. Et iohānitius inquit q̄ hoc est ex causa malitiæ substantiæ putrefacti uæ q̄ est in ea qua de re concludendū est q̄ uia cibi nequaq; raffano sit utendum ut ex iam dictis patuit manifeste nec etiam ante cibum: sed tantūmodo p⁹ cibū quādoq; ratione medicinae. Et q̄ ita sit apparet per Gal. in libro de subtiliāte dieta. c. viii. sic dicentem. Gustādum est radices solas calidas & acres sicut allei et ceparum & raffanidas & has ut farma cum magis q̄ cibum nec etiā sic simpliciter sed post comestionem ut diximus: quare & cetera.

Capitulū. clxi. ponit conditiones attendendas circa semina seu legumina quæ pro ferculis accipiuntur.

QUæ admodum superius promiseram⁹ uel le dicere de seminibus & leguminibus q̄ sunt in usu: postq̄ de radicibus fuissē locuti sic in presētia de ipsis agem⁹: ostēdentes priusq; ad specialia descendamus quas debeant habere conditiones semina & legumina quæ commedi debent ut bona & laudabilia ab eis oppositis scire distinguere ualeamus. Dicamus ergo q̄ grana seu semina ad sanitatem laudabilia non debent esse noua nec etiam inueterata: sed medium tenentia: ut sunt illa quæ post sex menses sūt collecta usq; ad annū uel circa durantia secundum Isaac determinatio nē in uniuersalibus dietis. c. xi. dicentis. Granorū nouorū ante. vii. menses nutrimenta grossa sunt & uiscosa ad dissoluendum dura: sed tamen cū bene digesta sūt multū dant nutrimentū & tarde dissolubile a mēbris. Et postea subiūxit. Grana uero inueterata: sed non corrupta in nutrimento sunt meliora & a mēbris dissoluendum facilia: ideoq; in sanitate custodienda meliora sunt quam ad membra cōfortanda. Inueterata uero magis quam oportet sunt illaudabilia. Quando autem inueterata dici debeant intelligatur quando sua naturalis humiditas exicata et finita fuerit & tunc minime mollescāt in aq̄ cū uelut lapides existant & ut plurimū supernatant eo q̄ nihil recipiunt humiditatis aquæ: quo facta grauiora possint descendere. Similiter si dura forent naturaliter semina itaq; non mollescant reprobanda sunt & si antiquata non fuerint quoniam iam dictis sūt silia & per consequēs minime accipiēda. Dicente Isaac ubi supra. Si grana uel semina uel quæ

libet sicca probare uolueris infunde in fundenda in
aquis quæ si uelociter inflantur & duritiem amittunt
suam laudabiliora sunt non obedientibus: Veloci-
tas enim mutationis signum est perfecte actiōis na-
turalis caloris in coctione sui dū in origine sua sūt
Quæ autē grana in sua duritie & siccitate cocta &
elixa uel infusa permanferint superfluitates humo-
rum grossorum & uiscosorum se habere innuunt in
gibus subtiliandis & digerēdis natura defecit. Quæ
fuit Gal. sententia in libro de euchimia & cachochi-
mia dicentis. Legumina & fructus sicci siue semina
quæ comeduntur si in aqua infusa non eleuabuntur
& mollia facta non fuerint: sed retinentia pristina
duritiem peiora sunt omnibus & ad significatiōem
et ad digestiōem. contraria uero omnibus meliora
Debent preterea grana seu semina quæ manducantur
hanc etiam habere conditionem scilicet ut nullum
odorem aut saporem malum habeant nec aliq̃ ma-
la sint affecta qualitate ut sensit Isaac ubi supra cum
ait. Quæcunq̃ grana in odore pessima uel in sa-
pore sunt abhominabilia nutrimenta eorum sūt ab-
horrenda quod etiam ex uerbis Auicennæ colligi
potest in tertia primi doctrina secunda. c. vii. Et ex
uerbo illo oportet q̃d cibus sit talis quale triticum
ab extraneis rebus purgatum quod ex messe sana
fuerit collectum cui nullum accidit nocumentum et
ceia. Et sicut de tritico expressit sic implicite & de
aliis granis quæ comeduntur dedit intelligere scilicet
et de farre spelta panico milio fabis & ceia talibus
de quibus infra dicemus. Reliquas autem conditio-
nes circa unumquodq̃ obseruandas suis in locis do-
mino concedente scribemus eundem seruantes al-
phabeti ordinem ne diu in querendo laboret qui na-
turam & proprietates alicuius rei inuenire deside-
rabit: quare & ceia.

Capitulum. cxii. ostendit naturam & propieta-
tes ciceris albi & rubei in uia nutrimenti.

Cum grana & semina in duplici differen-
tia reperiantur: quædam enim pro cibis
aliqua uero pro condimentis ciborum
utantur quemadmodum sunt anisum se-
niculum: piper: & huiusmodi: de quibus in presen-
tium non intendimus: Sed de his tantum quæ p
cibis manducantur de illis autem posterius dicemus
cum de condimentis sermonem faciemus: a cicer
itaq̃ incipiamus cum ante ipsa nullum leguminum
a precedentibus litteris inchoare inueniamus: dicen-
tes cum Auerroī in quinto colliget. Cicera sunt tem-
perate calida & humida & habent inflationem &
propterea tertia earum operatione habent genera-
re sperma & prouocare urinā & menstrua & fran-
gunt lapidem: sed hoc faciunt plus nigra q̃ alba &

si comeduntur recentia generant in stomacho & in
intestinis multas superfluitates & sunt duriora ad
digerendum nisi primo essent infusa: & habent pro-
prietatē faciendi bonum calorem & hoc faciunt ga-
acuum calorem ita ut generetur spiritus uentosus et
per hanc uiam ualent coitui. Sed Haliabas in quin-
to Theoricæ. c. decimo quinto sic de eis inquit. Ci-
cer calidum est & siccum & in eo est humiditas quæ
dam & uentositas & inflatio: unde & sperma gene-
rat & coitus appetitum: lac auget & ceia. Quod
etiam uidetur uoluisse princeps in secundo cano-
nis. c. xxxiii. sic dicens. Cicer album est calidum &
siccum in primo & nigrum est fortius. Ambo sunt
inflatiua & lenitiua. Et i ipso est incisio. Et nutriti-
um quod prebet est fortius nutrimento fabarum et
magis solidum: neq̃ est aliquid in suis figuris quod
magis ipso nutriat pulmonem. Et quod ex ipso est
humidum plus est generatiuum superfluitatum q̃ ex
eo quod siccū ē & infra subdit. Clarificat uocem &
nutrit pulmonem melius q̃ res aliqua. Et in calce ca-
pituli sic ait auctoritate Hippocratis. In ciceris sunt
duæ substantiæ quæ separantur cum decoctiōe. Qua-
rum una est falsa & lenit naturam & altera est dul-
cis & prouocat urinā & dulcedo in ipso ē inflatiua
et excitat coitui. Idē quoq̃ sensit Isaac i particularib⁹
diētis cum ait. Cicer est multi nutrimenti uentrem
humectat urinam mouet menstrua prouocat uento-
sitate creat: & inflationem. Idcirco sperma auget
coitumq̃ confortat. Cicer autem album calidum est
in primo & humidum in medio: propterea nutri-
mentum eius maius est q̃ fabarum non tamen bo-
num: sed ad digerendum durum uentositate & i-
flationem faciens in tantum ut carnem inflat & di-
latet & idem faciet quod acetum in sicco luto aut
fermentum in pasta. Vnde qui eo utitur pulcræ cu-
tis sūt. Dilatata enim & extensa caro lucet & cla-
rificatur. Item coitum adiuuat quia tres habet cau-
sas ad coitum pertinentes: scilicet calorem nutriti-
um & inflationem. Et infra dixit. Cicer nigrum al-
bo est calidius & minus humidū & propterea ama-
ritudo eius dulcedine manifestior est: ideo plus al-
bo aperit opilationes & ceia. Rasis etiam in tertio
almanforis capitulo secundo sic de ciceribus inquit
Cicer calidum est inflat & urinam ac menstrua pro-
uocat & auget sperma: uiride preterea cicer i stoma-
cho & in intestinis multas generat superfluitates
fabæ tamen & cicer si assentur minoris sunt uento-
sitatis. In quarto quoq̃ libro suorum afforismorū
dixit de ipsis. Cicera bonam faciunt urinam & bo-
num calorem maxime si cum carnibus comedantur
& cum cinamomo q̃ plurimum. Et in libro. xxi. cō-
tinentis. c. cxxxxii. dixit auctoritate Gal. in libro p-
mo ciborum i capitulo decimo septimo: licet ipse ca-
pitulum nō annotauerit. Nutrimentum cicerum est

melius nutrimento fabarum & eius inflatio non est minor inflatione fabarum & addunt ad sperma & excitant coitum & propter hoc dantur stallonibus & mundificant plus quam fabe & postea subiungit. Et cum torrefiunt cicera tollitur ipsorum inflatio & eorum digestio erit difficilis & nutriunt plurimum nutrimento. Et recentia generant plurimam superfluitatem sicut narrauimus de fabis. Et dixit in libro chi morum. Licet cicera sint multi nutrimenti non tamen laudabilem generant chimum & non sunt minoris inflationis faba: Noster autem textus in libro de euechimia capitulo quarto sic se habet. Cicera nutritiua sunt non tamen euechimia inflatiua uero non minus faba: excitant ad coitum & simul ex eis sperma generatur. Et in libro de subtiliante dieta capitulo septimo sic ait de eis. Cicera inflatiua est & indigestibile & superfluum cibarium ad urinationem autem aptum & cetera. Rasis etiam loco superius allegato sic quoque scripsit auctoritate ruffi. Cicera laxant uentrem: prouocant urinam & nutriunt multum. Postremo auctoritate filii Mesue sic etiam inquit. Cicera sunt calida in secundo & humida circa medietatem primi faciunt multum erigere addunt ad sperma: prouocant urinam & menstrua & cetera. Et infra nutriunt pulmonem pre omnibus aliis rebus: & cum pulmo est ulceratus exhibeatur farina cicerum cum lacte decocta & cetera.

Capitulum .clxiii. ostendit naturam fabarum & dora pro quanto faciunt ad sanitatem uia cibi.

DE dora: quae secundum quosdam dicitur Melica secundum uero alios est species milii ut auctor inquit paedectarum: usque nunc capitulum nec aliquid de ea scriptum reperimus nisi a Rasi in libro tertio Almanforis capitulo secundo in fine sic dicente. Dora sicca est quae & parum nutrit & uentrem stringit. Si quis autem diceret & quomodo uentrem stringit cum solutiua omnes ipsa esse fateantur: pro quibus facit etiam experientia. Cui dicemus quod per se & ratione suarum qualitatuum uentrem stringit: per accidens uero soluit nec istud est inconueniens cum Mespila: mirabolani citonia & huiusmodi naturaliter stiptica uentrem stringant per se: per accidens autem & comprimendo soluant ut patet medicinam intelligentibus. Dora igitur cibus erit medicinalis & potius medicina cibalis dicitur esse quam cibus quare ipsa non est utendum: tum quia sicca: tum quia parum nutrit: tum etiam quia solutiua non parum existat. Faba uero seu fabum ut inquit Auerrois in quinto colligit capitulo de cibis medicinalibus: est temperatum inter caliditatem & frigiditatem aut parum declinat ad calorem & propter ea habet dissolueri apostemata propter suam abster-

sionem & maturat & est multe humiditatis propter ea accidit ei multa inflatio et uentositas & ipsam non perdit propter aliquam decoctionem. Et dicitur quod qui habet malam proprietatem cum uirtute cogitativa & qui ea utuntur multa habent suspiria horribilia & flegma. Melius tamen uidetur esse dicendum cum Haliabate in quinto Theorica capitulo decimo quinto sic scribente. Faba quae recens est & uiridis frigidam habet complexionem & humidam flegma generans. Quae uero sicca est complexio illi frigida inuenitur & sicca: uentositatem generat & inflationem plurimam & si minorem quam recens & cetera. Et post aliqua subdit. Laudabilior fabae coctio si cortibus mundata coquatur donec dissoluatur ab ea uentositas eius teraturque molla diligentissime tunc enim minuitur uentositas & inflatio maximeque si cimini aliquid addideris & darzeni id est cinamomi piperis & cetera. Auicenna uero in secundo canonis. c. cxxxxiii. dixit de ea sic. Virides sunt plurime superfluitatis & si non esset tarditas suae digestionis & multitudo inflationis earum non essent minores in nutriendo bene quam pulles ordeum. sed sanguis earum est grossior & fortior. Et meliores ex eis sunt grossae albae quae a gurgulionibus non perforantur & deteriores earum sunt recentes: & earum quidem rectificatio est prolongatio infusionis earum & bonitas decoctionis & comedere eas cum pipere sale & haec origano & silibum cum oleis & pice in natura sua sunt equalitati: sed sunt declinantes ad frigiditatem et siccitatem plus & in ipsis est humiditas superflua & proprie in uiridibus. De ueritate uero uiridum est ut iudicentur frigide & humide. Qui autem ponunt frigiditatem fabarum in gradu secundo modum excedunt quarum operationes haec sunt. Absurgunt parumper & insiant ualde: uerum decoctio uehementer iterata cum aqua remouet earum inflationem: uerum cum fabae excorticantur & molliuntur & decoquantur in uase sine motu minoratur earum inflatio & quae ex eis frixe sunt paucae sunt inflationis: sed sunt tardioris digestionis. Et coctae cum suis corticibus sunt plus inflatione. Et infra sic etiam scripsit. Et generatur ex eis caro mollis & generant humores grossos. Hipocrates quoque testificatus est bonitatem nutrimenti earum & conseruationem sanitatis ab eis & de proprietate quidem earum est quod abscindunt oua gallinarum cum nutriuntur ex eis: & faciunt uidere somnia cum alienatione perturbata. Et postea subiungit. Faciunt soda: & nocent omnibus quibus accidit soda et sunt difficilis digestiois & tarde descensionis & sunt generatiue opilatiois & decoctae cum corticibus suis in aceto phibent uomitum et fluxum dissintericum antiquum. Isaac autem in particularibus dietis sic de eis inquit. Fabae in natura sua frigide & siccitate sunt diuersae quarum uirides frigide sunt & humide in primo gradu nutrimentum fa-

men est min⁹ quia humores generant grossos & cru-
dos. Et quia inflatiue uentositatem faciunt in supe-
rioribus uentris: propterea ualde nocive sunt: Sicce
uero suisq; temporibus perfecte sunt frigide & sicce
in primo gradu non laudabilem sanguinem creant
unde carnem inflant & dilatant & operantur in ea
quod fermentum in farina uel pasta: propterea in
superioribus uentris uentositatem plurimam gene-
rant & inflationem ex qua fumus incipit ascende-
re cerebro nocēs & multa & corrupta sōnia iducit
Cum hec ergo naturaliter habeant fabae non eis ali-
quo coctiōis modo possit auferri unde Gal. Fabae
si nimium coquantur uentositatem & inflationem
suam sicut ordeo auferre nequimus minuere tamen
possum⁹. Experimento autem probatur in eis qui
fabas utentes assidue indigestionem patiuntur & in-
flationem & si sani iūni fuerint haec ipse. Quod
etiam sensit Almanfor in tertio capitulo secundo di-
cens. Fabae temperamento proxime existunt licet fri-
giditati parumper attineant q̄ multum inflantes sco-
thomiam generāt caput preterea grauant: corpusq;
totum dissolutum efficiunt: & ideo solitis pati uen-
tositatem ex colica uel ex ruptura male sunt: uiri-
des autem humores generāt crudos & in stomacho
& in intestinis augmentant flegma & in ipsis uen-
tositatem excitant. Idem quoq; dixit in .xxi. conti-
nētis. c. clxvi. auctoritate Dioscoridis. Et fuit senten-
tia Auēzoar in suo Teisr capitulo primo cum ait.
Habentia grossam siccam & terrestrem substantiā
si bene decoquantur minus nocent stomacho exce-
ptis fabis in quibus decoctio non remouet nocumē-
tum. Sententia quoq; Haliabatis in quinto Theori-
ae capitulo decimoquinto. Qui omnes a Gal. mi-
hi uidentur acceperisse dicente in libro de subtiliāte
dieta capitulo septimo. Fabae nō digeruntur facili-
ter & inflatiue sunt satis & in primo Alimētoge capitu-
lo decimoquarto. Fabae uirides comeste anteq̄ ma-
turentur & exiccantur habent cōmune omnium fru-
ctū quoscūq; in maturitatē offerimus: alimentum
humidius dantes corpori & propter hoc magis sup-
fluicum nō scdm̄ intestina solū: sed etiā secūdu to-
tum habitum. Et in primo regiminis acutorum co-
mento. xviii. dixit. Sorbitionem ex fabis factam si
tribus coxeris diebus non est tibi possibile ut eius i-
nflationem ab ea remoueas quod est quia inflatio uest
ei ex substantia ipsius propria & nō ex diminutio-
ne decoctionis eius: & propterea dicebat ipse in li-
bro de euchimia & cachochimia capitulo quarto.
Si faba inflatiua non esset cachochimiam non dice-
remus. Ex qb⁹ apparet qd ois faba sit illaudabilis uiri-
dis aut & cocta cū cortice peior alia q̄cūq; q̄re & c.

Capitū. clxiii. ostendit naturā sarri frumētī & spel-
tae declarādo quale sit & q̄tū eorum nutrimentū,

Licet sar quādo simpliciter ponitur de sar-
re spelta intelligatur ut inq̄t auctor pan-
dectarum tamen mihi uidetur qd sept⁹ et
pro frumento uel tritico accipiat & nō
equidem irrationabiliter propterea qd ut Rasis igit
in .xxi. cōtinētis. c. clxxxiii. auctoritate pauli in .vii.
Spelta est propinqua uirtuti frumenti & est media
inter calidum & frigidum & etiam auctoritate dia-
scoridis dixit de ea. Aliquod est genus habens in ca-
sula unum granum & aliud habens duo & uocat⁹
latine sarri. Dicamus ergo simul de ipsis & de fru-
mento pistato sar & appellato cum Auicē. in secū-
do canonis. c. ccxxxvii. sic scribente. Melius est il-
lud quod est medium inter duritiem & raritatē ma-
gnum pingue recens planū quod ē inter albedinē
& rubedinem calidum & temperatū in humiditate
& siccitate & est plurimi nutrimentū & frumētū eli-
xatū ē tardae digestiōis inflatiuū: neq; eius nutrimen-
tū q̄n digerit ē plurimū. Et infra dixit. Frumētū est
magis nutritiū corporis oibus granis & postremo
cōcludit. Triticū crudū & et decoctū elixatū nō mol-
litū neq; fractū neq; coctū ita ut sit plus. Et fractum
et sili q̄n comedit generat uermes. Auerois quoq; i
quinto colligit sic de eo scripsit. Frumentū coctū in
aq̄ ē grossū uiscosū opilatiū & durū digeri pl⁹ aia-
re & ē ualde malū. Rasis autē i tertio Alimētis. c. u.
i principio sic ait. Triticū tēpamēto ē uicinū licet cali-
ditati parē attineat. Quod autē pōderos⁹ iuenit et
solidi⁹ maioris ē nutrimentū: hoibus quoq; oib⁹ aliis
granis magis cōueniēs et magis p̄p̄iū iuenit: sanguis
et ex eo generat⁹ omni sanguie q̄ ex aliis generat⁹ gra-
nis tēpator existit. Et in .xxi. cōtinētis. c. clxxxviii.
dixit. Frumētū fractū i. sar: ut dixit Gal. i. vii. simpli-
ciū ē idē mod⁹ frāgēdi i frumēto spelta & ordeo et
oī genere leguminis & ipsos uirt⁹ & opatio ē eadē
cū eorū substantia itēgra. Et dixit deinde auctoritate
Dioscoridis. Sar nutrit magis amido et inflat & ipin-
guat & generat chimū grossū uiscosū & lucidū &
debeat decoq; supra carbōes & cōderi cū oleo onfā-
cio aut amigdalino dulci & pauco salis & debet ap-
pōi oleū i principio ut meli⁹ misceat⁹ & cū ē coctū cō-
diat⁹ cū melle. s. zucchero ut amoueat⁹ ei⁹ uiscositas
& cito descēdat a stōacho. In. c. uero. cclxxx. eiusdē
li. dixit auctoritate Gal. i. li. diētae. Qd granū fru-
mētī ē magis iumatiū hoib⁹ oī alio grāo & illd qd ē
ex eo clare duxz ifirmū & nō d. facili frāgile ē ualde nu-
tritiū & meli⁹ et nutritibili⁹ alio & illd qd ē diapha-
nū leue & piguē ē cōtrario. Et sba hui⁹ frumētī est ue-
locis descēsus p̄ mltū furfur qd ē i eo & subdit fru-
mētū elixū ē tarde digōnis inflatiū & si bñ digerit⁹
ē mltū nutritiū & manifeste addit ad uirtutē et cale-
facit. Et si pgnās comedit ipsū nō euadit ab ei⁹ nocu-
mto. Series at Gal. i. li. de sibi iāte diēta li ē: p ut nos
habēus Triticū cib⁹ nutritibilissim⁹ et uiscosū & grossū

latis hūoris generatuum Quo circa nisi quis sparet ipsum sicut nūc preparat & offerat grossū & uiscolum satis subnutrit humorem ppter quod neq simpliciter coctum oportet comedere triuū sicut uidi comedentes in alia q̄ multos rusticorū dulcorant enim pauco sale id neq̄ farinā faciendo coquētes sicut pultes & in aqua infundentes uel lacte. Omnes enim huiusmodi preparatiōes disdigestibiles sūt & pachichime. Sola autē ē bona preparatio eius q̄ per fermentum sal & cribrum & furnū & cetera. Dixit etiam Rasis loco superius allegato auctoritate filii mesue. Frumentum calidum est in primo equale inter humiditatem & siccitatem sed magis declinat ad humiditatem & hanc acquisiuit ab aqua & signum ad hoc est multitudo nutrimenti eius. Et postremo auctoritate gal. sic ait. Spelta non desiccatur sed digeritur sicut frumentū & generat humorem grossum & est tardi descensus & multi nutrimenti & fortis. Ex q̄b appet ex quo frumētū far fieri debeat & quātū nutrimenti pbeat quōcūq̄ far exiterit siue ex frumētū siue ex spelta tñ pro delicatis & exercitatis hominib⁹ minime uidetur cōuenire cū grossus sit cib⁹ & dure digestiōis ut patet ex iam dictis: q̄re & cetera. Capitulum. clxv ostendit naturam & proprietates faseolorum alborum & rubeorum in uia cibi.

Faseoli teste gal. in libro de subtilitate dicta capitulo septimo multo fabis sūt prauiores. Et ut inquit Auerrois in quinto colliget capitulo de cicerib⁹ ipsi declināt ad calorem & humiditatem & impinguat corpus & prouocant urinam & sanguinem menstruum & laxant uentrem & proprie rubei & inducunt somnia & faciunt uertiginem sed Haliabas in quinto theoricæ capitulo decimoquinto aliter eos graduat uir cum ait. Faseolus alius albus cuius complexio frigida est & sicca: & alius rube⁹ & in eo calor est & inflatio nisi quod eius inflatio minor ē q̄ fabarum & cetera. Quod etiā sensu Princeps i secūdo canonis. c. ccl. dicens. Faseoli rubei calidiores sunt eoz filius tamen masague & arisanis dixerunt. Quod sunt frigidi & sicci et apud me substantia eorum est sicca in qua est humiditas superflua & ipsi ad caliditatem declināt sed rubei sunt calidiores & humor faseolorum est humidus flegmaticus & faciunt uideri somnia mala: sūt boni pectori & pulmōi generant humorem grossum. Sed sinapis prohibet nocuentū eoz & similiter acetū cū sale & pipere & origano & ut bibatur super eos uinū passum purū & qui cum aceto sunt nutriti pauce sunt humiditatis prouocant menstrua & cetera. Isaac quoq̄ in particularib⁹ dietis. Faseoli calidi sūt in medio secūdi gradus & humidi in fine: hoc autē testat q̄ ut plurimū nō pfecte ut grana possūt desiccari & si desiccet nō multū tēporis seruare ualēt ideoq̄ humores gignūt

grossos inflant namq̄ uentositatē sumūq̄ plurimū generant atq̄ caput implent somnia pessima & terribilia faciūt & corrupta. Et ipsorū albi min⁹ calidi & humidi unde eorū nutrimentū grossius est & ad digerēdū dūge hūores flegmaticos faciūt & grossos at tenuare aut uolētes grossitudinē eorū eos elixēt & elixatos a corticibus mudēt mudatos cū obsomogaro. f. sale & oleo & cimino & pipere comedēt uiri / des albi ablatis corticib⁹ cū sale sunt assumendi & si napi origano & pipe merū uinū & forte cū eis accipiens: Russi uero caloris & humiditatis ab albo minus habent ideo & in suis fortiores sunt operib⁹ ad prouocandū & cetera. Quæ sūt etiā sentētia Rasis in iii. Almanforis. c. ii. dicētis. Faseoli inflant & impinguat corp⁹ urināq̄ ac menstrua prouocāt uentrē etiā reddūt mollē quod illi pprie efficiūt q̄ rubei sūt corp⁹ calefaciūt & capitis efficiūt scothomiā ac mala somnia uidere faciūt & in libro. xxiii. cōtinētis. c. xc. dixit auctoritate bimafui. Faseolus calid⁹ est in primo in medio ipsi⁹ & humid⁹ similiter. Sed russus calidior prouocat menstrua & si misceat cū oleo nardino. Et si comedat cū sinapi prohibet ei⁹ nocuentū. Et russus faseol⁹ est laudabilioris humoris. Sed alb⁹ est habūdatis hūiditatis & difficilis digestiōis subuenit super digestiōē ipsius si comedat calide cū almuri idest sale oleo & cimino eiecta cortice ipsius exteriori ut nō comedat. Sed recēs faseolus comed / di debet cū sale pipere & origano ad subueniēdū su p digestiōē ipsius & utat sup eū potū uini simplicis & solidi & si comedat cū aceto erit modice humiditatis & tarde digestiōis ex cā siccitatis aceti. Dixit deinde auctoritate damasceni Iohanniti & Diascoridis: Faseoli inflant prouocāt urinā & menstrua generant somnia mala licet habundanter nutriat prouocant ergo & fortiter laborantibus cū sui humoris grossitie uidentur conuenire quiescentibus aut delicatis & studentibus minime: quare & cetera.

Capitulum. clxvi ostendit naturā & nocumenta lentis prouenientia ex comestione ipsius.

Lentes sūt tēpate in calore & sūt sicce & generāt sanguinē melancolicū & extinguit inflatiōē sanguinis & magis q̄n coquūt in aceto inqt auerrois in. v. colliget. Et subdit: Et eaz uirtutes tres sunt quia priuat coitū: & obfuscāt uisū: & q̄n coquūt in aq̄ pluries stringūt uentrē: secūdu aut Haliabatis sniam in. v. theoricæ. c. xv. Aliter in cōplexiōe graduada est cū dicat ipse eo in loco. Lenticula frigida ē in. ii. gradu & in. iii. sicca uñ melancolicū geuerat sanguinē & q̄ ei⁹ assidu⁹ est comestioni si qdē nigra illi dominat colera quæ melancolicos pariet morbos: ut elephantiam maniā cancrum & similia. Princeps uero Auicē. in secundo canonis. c. ccclii. dixit. Quod melior lens est illa quæ est uelocius matura & est alba lata & quan

do cadit in aquam non denigrat eam & oportet ut bene maturetur in decoctione cuius natura ut visum est galieno est equalis caliditate & siccitate: uerumtamen est declius parum ad caliditatem & propter illud non infrigidat apud comestionem sui neque descendens est inflatiua & composita ex uirtute costrictiua & absterfua & facit uidere somnia mala & stipticitas corticis eius est plura & in ipsa tota est inflatio plura & inspissat sanguinem in tunc quod non currit in uenis & ipsa minorat urinam & mēstrua. Et propter illud generat ex ea humor melancolicus & egritudines melancolicas. Et infra dixit. Et oportet ut proiciantur super unam eminam lentis nouem emine aquarum & decoquantur ualde & ipsius quidem multitudo comesta generat canerum & apostemata dura: nocet nervis & illius qui plurimum eius comestione utitur uisus obrebraatur propter uehementiam exiccationis eius & difficilis digestio mala stomacho & generat inflationem & grauat & non oportet quidem ut lentis admisceatur dulcedo ipsa enim tunc faciet possidere opilationes plurimas in aetate. Quando decoquitur absque cortice suo stringit uentrem & similiter cum cortice & quando decoquitur cum aqua & expellit aqua prima tunc illa aqua prima si bibatur soluit uentrem & postremo dixit. Et non appropinquet ei habens lesionem in urina ex parte distillationis & cetera: & Isaac in particularibus dietis sic de ipsa scripsit. Lenticula frigida est in primo gradu sicca in tertio inuestigata tamen eius natura ex duobus contrariis composita inuenitur: uno in medulla: altero in cortice: cortex enim eius acuitatem habet unde uentrem ad solutionem mouet. Medulla uero stiptice est uirtutis & confortatiue stomachi & intestinorum unde ad colericam diariam ualet & infra subdit & si cum cortice ablato coquatur & prima aqua abiecta secunda addatur melior fit ad digerendum: uniuersaliter tamen dico quod nutrimentum lentis grossum est & ad digerendum dux melancolicum sanguinem generat & maxime si cum cortice comedatur cerebrum fumo grosso implet & melancolico. Unde causa est doloris & fallacium formido losorumque somniore stomachum & intestina implet uentositate. Et inflationem & constipationem facit propterea ceteris granis plus nocet & pulmone ac diafragmati & pelliculis ceterisque nervis pellicularum precipue oculorum quoniam humiditatem eorum desiccatur & distemperat sanis obest oculis quanto magis infirmis sue desiccationis causa uentrem & mēstrua constipat & ingrossat & exire non possunt ex uenis matricis. Lens itaque cum cortice cocta sicce est noxia complexionis & passionem & melancoliam in ea creat sicut nigram & morpheam: impetiginem serpiginem: cancrum elefantiam & leoninam. His tamen qui humide sunt complexionis aliquando pro sunt ideo si sine cortice edantur hidropicis ualeat: cum

cortice uero nocent propter uentositatem & inflationem quam creat: deinde prosequitur lenticula laudabilis est grandis & noua & coquibilis accipitur secundum cibum & medicinam. Si secundum cibum & hoc diuersimode aliquando solum cum oleo & aceto aliquando cum carne recenti aliquando cum sicca & salsa: cum aceto & oleo minoris est nutrimenti: cum carne recenti maioris: quare autem cum sicca & salsa pessimus est cibus. Natura namque carnis sicce grossa est & ad digerendum dura mixta cum lente maliciam duplicat unde causa est calefactionis incensionisque sanguinis: tum et quia in melancolicos conuertitur humores ideo pessimus est: maxime si cum cortice fuerit cocta. Item ut non noceat sic aptabilis est: munda ipsam a cortice & in aqua elixa prioremque eiicies aquam & decoctam in secunda misce & cum aceto eam condi & origanum menta pipere & cimino & oleo amigdaleo aut zizamino. Rasis etiam in tertio Almafioris capitulo secundo sic ait. Lenticule frigide sunt & sicce & sanguinem generant melancolicum & corpus desiccant sperma quoque destruit atque sanguinis extinguunt caliditatem infrigidant enim atque oculorum tenebrositate: & melancolicas efficiunt egritudines cum aliquis in comestione eis frequenter utitur & cetera. Idem quoque dixit in .xxii. continentis capitulo. ccccvi. auctoritate Dioscoridis galeni. Masargith sunt enim hae galeni. sententia in primo de alimentis capitulo. xiii. dicens Merito igitur habundantes in hoc edulio uocato elefantes habent & caneros ideo quia grossum & sic cum simul & melancolicum facit chimum. Ideoque concludamus cum eodem in libro de euchimia capitulo quarto sic dicente. Lens cachochima est & melancolica sicut nullus fere ignorat & propterea non est comedenda nisi quando meliorem ciborum nullum presentem haberemus ut idem inquit de subtilitate dietarum capitulo septimo. Aut quandoque uia medicinae sicut in sanguineis passionibus & cetera: aliter autem minime.

Capitulum centesimum sexagesimum septimum ostendit naturam & proprietates lupinorum & modum preparationis ipsorum & cetera.

Lupini apud nos non manducantur sed potius uia medicinae eis quandoque utimur. Quia tamen nonnulli ipsos comedunt de eis aliqua scribamus dicentes. Primo cum Autrois in quinto colliget capitulo de ciceribus qui sic ait. Lupini sunt sicci terrestres & amari & quando coquantur in aqua donec auferatur eorum amaritudo sunt cibus tamen durus & quando comedunt amari occidunt pediculos & etiam uermes qui sunt in stomacho & in intestinis & prouocant urinam & aperunt orificia emoroidarum. Infra uero i. c. de uariatione

nirtutum medicinarum simpliciu parapho tormos dixit ppter hoc .f. pp suas opatiōes ponim⁹ ipsos in caliditate & siccitate in principio tertii gradus uel in fine .ii. sed Haliabas in .v. theoricar. c. xv. sic inquit . Lupinū calidum est in primo gradu & siccū in secundo. Cui magis uidetur assentire Auicē. in secundo canonis capitulo. cccclv. dicens Lupinus est granū compressē figure amari saporis percussū in medio et est faba egyptica est calid⁹ in primo & siccus in secundo est stipticus absterfius & resolutius . Et ut inquit Gal . Lupinus a quo extracta est amaritudo est grossus & nō est longum quin sit glutinatu⁹ & non remanet in eo absterfio eius . Et totus qui dē est malus difficilis digestionis generās humorem crudum in eas quando non digerunt ipsum bene : ille uero qui cū bonis cōditus est plurimi nutrimenti Et quando eius decoctio sit bona & digerit⁹ est nō mali humoris licet in ipso sit siccitas & uiscositas & ipse quidē infunditur ut eius amaritudo remoueat⁹ deinde decoquitur & penitus est medicinā propinquior q̄ cibo hęc ipse . Deinde uero ostendit quib⁹ passionibus cōferat ut cibus . Hoc quoq̄ sensit Isaac in particularibus dietis cum inquit . Lupini in .ii. gradu calidi sunt & siccī & dulcoratorum ipsorum aq̄ nutrimentū grossum ad digerēdum durū humores grossos generat ppea nec uim hnt digestiua sicut excolatiua : nec stipticā sicut confortatiue stipticeq̄ nature cibaria . Et ista fuit sententia Rasis in tertio Almansoris . c. secūdo dicentis . Lupini grossi sunt & ad digerendum duri . Cū autem dulcorantur & comeduntur non calefaciunt corpus : dum uero amari sūt non ad nutriendum sed ad medicinam sunt apti dissoluit enī scrofulas & cēa & in .xxi. cōtinētis capitulo . clxxvii. dixit auctoritate gal. in .vi. Nutrimētū lupinorum curatorum & indulcoratorum est grossum & ideo plus conferunt in uia medicinā & in libro dietarum scilicet in primo de Almetis capitulo . xvi. Licet ipse nō anotauiet locum inquit . Substantia lupinorum est dura terrea : et ob hoc est difficilis digestionis & generat humorem grossum mucilaginosū nisi sunt bñ digesti in uenis . Et lupini qui sūt indulcorati non laxant nec mundificant & non nullam in se habent stipticitatem & ideo sunt tardī defensus & difficilis digestionis auctoritate etiā filii melue sic ait . Lupini calidi in primo & siccī i secūdo & in hoc conuenit cū Auicē . ubi supra : stringūt uētre & sunt tarde digestionis & generant humore grossum nisi cum sunt preparati cum speciebus & hoc etiam testatur . Muserie & fuit sententia gal. in libro chimorum dicentis . Lupini preparati cū speciebus non generant malos humores . Ex quibus apparet quod usus eorum nō sit acceptabilis in sanitate conferuanda quemadmodum ad medicinam & ad plurimas passiones approbantur .

Capitulum .clxviii. ostendit naturam & proprietates milii in uia nutrimenti : & panis eius .

Milium excorticatū a plerisq̄ pro ferculo manducatur : ideo & de eo nonnulla scribenda sunt non inutilia . Dicamus ergo cum auerroi in .v. colliget capitulo de ciceribus q̄ sic ait . Milium frigidū est & siccum uentrem constipat & est pauci nutrimenti : & hoc idem facit panicum & cēa . Quod etiam sensit Isaac in particularibus dietis dicens . Milium frigidum est in primo gradu & siccū in secundo . Quod testatur lenitas eius & concauitas uiscositatis unctuositatisq̄ absentia . Et ideo nutrit minus q̄ cēa grana . Ex quib⁹ panis sit : sanguinē minimum nec laudabilē generat : tamē siccitatis sue gratia confortatiū stomachi est aliorū q̄ membrorū corporis : proinde & uentrem constipat : & ut Diascoridis inquit Miliū diureticū est & assatū ad tortionem doloremq̄ uentris calidū superpositū ualet : causa autem nutrimenti minimi est siccitas eius . Nō ab eis igitur accipiendum est q̄ carnes suas augmentari & pinguescere uolunt . Nec ab eis qui laudabilem sanguinem suo corpori cupiunt generari sed eis solummodo quibus stomachi refrigeratio ac cōfortatio humorumq̄ eius superfluatorum exccatio appetitur hęc ipse . Hoc quoq̄ uoluit almāfor in libro tertio capitulo secūdo circa finem dicēs Panicū atq̄ miliū frigida sūt q̄ licet parū nutriat uētre & carnē stringunt : & in . xxii. cōtinētis capitulo . cccviii. dixit auctoritate gal. in .vi. simplicium . Miliū est de genere leguminū habēs figuram similē figure panici & uirtutem ad modū uirtutis eius tamē nutrimentum ipsius est modicū defecatiuum . Et ideo constipat uentrem ad modum panici & si cum eo emplastrum sit extrinsecus infrigidat & de siccit & auctoritate Diascoridis inquit . Quod minoris sit digestionis q̄ panicum : & deinde subiūxit dixit Paulus in tractatu . vii. Alumus id est miliū assimilatur panico habens uirtutē defecatiua & in frigidatiuam quod si ponit⁹ in emplastro extrinsec⁹ defeccat humectationem uentris . Et dixit in libro ciborū miliū assimilāt in cōplexione panico & est frigidū & siccū in primo rotidū & durū difficult⁹ indigestiōe panico . Dixit etiā gal. de ipso licet Rasis nō dicat in libro de subtiliāte dieta . c. vii. Meluia miliū & elic⁹ & qcqd tale nō sūt euchima & sūt inflatiua & digestibilia siccāt aut satis & hęc uētris fluxiones Et in li. vi. de simp. medicinis . c. xxviii. dixit . Quod eius nutrimentū est paucū defecatiuum quā p stringit uētre sicut panicū & cēa . Vege tū meli⁹ ē panicū milio ad oīa & delectabili⁹ ad esū & idigestibile minus & min⁹ stringit uētre & magis nutrit teste eodē in primo Alimentorum . c. x. Ex quibus patere potest qualis sit panis factus ex farina milii : quan

tuncq; sit eius nutrimentum: quo quandoq; nobiles etiam delectari cōsueuerunt postponentes similiagineum panem cōsuetum laudabilissimum: rarissime itaq; aut potius nunq; nro consilio talē facient per mutationem ne sicce complexiōis fuerint & stiptici præcipue sicciōres & stipticiōres fiant & per maxime si colicā pati consueuerint & huiusmodi ferculū similiter ex eo factū suspectū habeant & ipso aut q̄ rarissime aut nunq; q̄ melius est ut diximus utantur. *Quare & cetera.*

Capitulum .clxviii. ostendit naturam & proprietates ordei pro quanto in uia cibi uenit & nutrimenti

Ordem & res ordacez licet ut plurimū ad aegritudines & ad earū curationē ueniant ad sanitatem quoq; conseruandā non parū facere uidentur at ex dicendis apparebit. Et propterea hoc in loco nō extra possumus dicemus de ipso & de eius complexione. Primo cū Haliabate in quinto theoricæ capitulo q̄nto decimo sic dicente. Ordeū complexione frigidum est in primo gradu & siccū in .ii. Secundum tamen alios ad tantū nō peruenit siccitatē cū dicat Auicē. in secundo canonis capitulo .ccccxxxviii. Ordeū est frigidū & siccū in primo & in ipso ē absterfio & eius nutrimentum minus est nutrimento tritici cuius aqua est infrigidatiua & humectatiua febriū & cetera. Isaac etiā in particularib; dietis sic inquit. Ordeū frigidū est & siccū in primo gradu uirtutem mundificatiuā habet & excolatiuā & fabe similiter plus tamen q̄ faba exiccat & propterea nutrimentum eius ab inflatione est liberum: fabarum uero nō similiter plus enim ordeo nutriunt accidentaliter & non naturaliter. Vnde gal. ordeum ceteris granis nutritibilis est. Ruffus uero triticum inquit & ordeum sunt nutritibilia ceteris & laudabiliora. Nutritibilis tamen est triticum nec arbitreris horum disputatiōes sibi esse contrarias gal. enim dixit accidentaliter Ruffus uero substantialiter ac naturaliter: uerbi gratia si nutrimentum rizi ordeo preponamus: unde ordeum nutritibilis inuenitur plus enim substantiæ & medulle habet. Si uero preponamus rizi unde accidentaliter inuenimus rizi maioris esse nutrimenti propter grossitudinem suam & morā in stomacho longiorē: ordeum accidentaliter minus nutritibile uidetur propter digestionē citam & facilem & a membris dissolutionē. Et subdit post aliqua. Elixatur enim ordeum in aqua deinde assatur inde farina facta cum zucaro cōficitur sic in estiuo tempore ad stomachi refrigeriū & epatis ualet: & sitim aufert cum aqua temperatum siue coctum & cum codeario edatur siue aliquantum liquidum ut si cum mella bibatur inde fit etiam ptisanum hoc modo configatur ordeum ut possit

cortex auferri & mēsurā sumatur ordei una & aqua decem & tā diu coquatur donec reddigatur ad unā deinde coletur & potui detur: hic ualet ad sanitatem custodiendam corpusq; humectandum: si etiam refrigerii plus ex eo appetatur acetū parum admisceat & si calide nature fuerit parum addatur seminis papaueris albi: ptisanum enim hoc sanum est cerebro uisum clarificat & perfectissimum in eorum corpore sanguinem generat nec min⁹ q̄ panis nutrit. Hoc enim ptisanum sanis ē dādum. Infirmis uero diuersis modis est dandum pro ut unicuiq; expedit in firmitati cum manna aut melle uiolato si laxatiuū & refrigeratiuū. Si uero pp opilationes cum radicibus feniculi apii & setera hæc ipse. Ex quibus apparet q̄ sanis & aegris ptisana conueniat in æstate & calidis præcipue. Quæ fuit etiam almanforis sententiā in .iii. capitulo secundo dicentis Ordeū equalitati est propinquū licet frigiditati attineat cuius nutrimentum tritici comparatione est paruū: est enim inflatiuū & infrigidatiuū: solitos autem uetositatem ac aegritudines frigidas & colicā pati impedit: calefactis uero & qui carniū uolunt adipisci minorationem confert: sanguinem uero colere nigre uicinum generat. Quod si ita est falsum uidetur quod inq̄t Auerois in quinto colliget capitulo de complexionibus ciborum cū ait. Panis qui fit ex ordeo secundum modum qui fit ex frumento sequitur bonitatem panis tritici nisi quia parum declinat ad frigus: de ptisana uero non est dubium cum ipsum omnes approbent ut patet per Gal. in secundo de simplici medicina distinctione .ii. c. vii. Quod ptisana ordei & ptisana candarusii & lac & panis ablutus generat in corporibus humorem laudabilem & in secundo terapentice capitulo secundo Optimus quidem est ptisane succus diligentissime decoctus: & in libro de euchimiam capitulo quarto sic etiā de ipsa scripsit. Inculpabilissimū omnium cibariū ad euchimiam & ad sanitatis custodiam est ptisana bene preparata & cetera. Quantum uero in firmis conferat & permaxime patientibus acutis apparet per hipocratem in primo regiminis acutorum textu comenti .xviii. dicentem Ptisana ordeacea merito: me iudice: super omne de grano factū cibariū in passionibus acutis excellentissimū habetur ei q̄ qui eā in primū ac precipuū omnib; aliis pretulit collaudādo assentio. Primū quippe quia utilis uiscosa est & lenis iunctaq; & mollis nec non & lubrica tēperatq; habens humiditatē: sitimq; extinguit & cetera. De aqua ordei etiā plurimū laudata nihil ad presens dicemus cum proposito libri huius minime cōpetere uideatur.

Capitulum centesimūseptuagesimū ostendit naturam & proprietates papaueris ut uia cibi utitur a quibusdam.

Papauer apud nos solūm p̄ medicina somnifera habet: apud quosdā uero p̄ cibo q̄ p̄ ferculo sicut nos panicū: cōedere cōsueuerūt i q̄titate et nō modica sicut ab excellētissimo p̄ceptore n̄ro fide oī dignissimo sepe n̄ro intellexim⁹ q̄ in q̄busdā mōtib⁹ papauer nigrū tāq̄ far eēt a nō nullis māducari se uidisse: nobis discipulis asserebat neq̄ ullā ex illius comestione lesionem percipiebant quod ipse & nos simul cū eo sumus plurimū admirati. Cum dicat auicē. in quarta primi. c. primo. Si tibi necesse fuerit stuporē inducere nō transcendas tale q̄le est papauer albū qm̄ cū suo stupore ē etiam domesticū & in .ii. canōis. c. cccc. lxxv. Quod melius & sanius est albū & infra ortulanū est frigidū & siccū in .ii. & nigrū in tertio & dicit q̄ usq̄ ad q̄rtū. Et illud quod ē nigrū est ingrossatiū in frigidatiū & exiccatiū: & postea subdit. Facit somnū & proprie illud quod nigrū est & est stupefactiū etiā in licinio positū & quomodocūq̄ sit papauer siccū sicut princeps inquit ubi supra siue frigidū & humidū in .iii. gradu ut dixit Haliabas in .v. theoricā. c. xv. circa finē oīno soporat & nigrum precipue & affert obstupescationē ut idem dixit i eo loco. Quare nō sine causa ut prediximus nō modicū sumus admirati quomodo illi non infirmabantur. Credimus tamen dicendū esse ratione consuetudinis q̄ altera est natura ut dixit Auerrois in primo phisicorū & Age. simul cū medicis in plerisq̄ locis ac etiā ratione paulatine assuefactionis id sine nocuementū cōtingere potuit. Quēadmodū enī puella: ut in .vi. iiii. dixit Princeps auctoritate ruffi nutrita fuit ueneno ut interficerentur per eā reges qui cū ea cōuenerent & cetera. Quo etiā in loco refert auctoritate gal. Quod fuit quādā anus suscipiens in principio rei de napel. lo rē parū deinde nō cessauit uti eo donec assuefacta est eo natura & audacter usa est & nihil nocuit ei. Sic etiā & longe facilius homines illius regionis papauere nigro uti & ei seipsos assuefacere poterūt sine aliqua stupefactionis aut in frigidationis leſione. Si quis tamen dicere uoluerit aliter dicat ut uelit. Sed redeamus ad p̄positū & uideamus nutrimentū ipsius quod sit dicentes cum Isaac in particularibus dietis sic scribente Dioscorides de papaueribus ait. Quidā papauere nascū paḡ uero nutrit & durius est digeri sed assuetis dormitionē obliuioemq̄ generat & postea concludit cauendum est ne papauere homines sepe utant quoniā & si sit assuefactū maxime cerebro nocet stuporem infert & naturalis calor in eis extinguit. Et ista fuit etiam Rasī sententia in .xxii. continentis. c. cclxxxiii. dicentis auctoritate Dioscoridis. Si sumitur de papauere in magna quantitate prouocat multū & profundū somnū sicut in littargia & in ultimo interficit. Et infra auctoritate Galieni in .vii. dixit. Papauer ortulanū albū prouocat moderatū somnū: si est ualde album & homines comedūt ipsum cū melle & ponūt ipsū

in pane sed semen illius cuius flores cadūt uelociter in frigidat plurimū & prouocat multū & profundū somnū. Et ob hoc nō utant eo homines in cibis uel medicinis quia non possunt eius euadere nocuementū. Est etiā alia species papaueris cuius semina sunt nigra & hoc in frigidat multū & inducit stuporē & mortificationē in membris & sapiens medicus utēs eo debet ponere cum ipso medicinas mitigātes suā frigiditatem quā est in quarto gradu. Consiliū igitur antiquorū ut ex dictis apparet: est ut papauere albo consolato tantummodo utamur: & magis pro medicina q̄ pro cibo ne forte in sua cadamus nocuementa: quare & cetera.

Capitulū. clxxi. ostendit naturam & nutrimentū panici & quibus modis debeat preparari.

Panicū ut sensī Auerrois in .v. colliget capitulo de ciceribus sicut & miliū uidetur esse cū dicat ibi miliū est frigidū & siccū uentrē constipat & est pauci nutrimenti & hoc idem facit panicū: dixit similiter Haliabas in quinto theoricā capitulo. xv. Panicū & miliū utriq̄ frigidū est & siccū in secūdo gradu: quorum nutrimentū paucū est & uentrem incarcerāt. Quod etiā Rasī uoluisse uidetur in tertio Almanſoris capitulo secundo cū in eius fine sic inquit. Panicum atq̄ miliū frigida sunt & sicca quā licet parum nutrant uentrem tamen & carnem stringunt. Et in .xxv. continentis capitulo primo sic ait. De panico dicimus quod debes illud comedere cum lacte recenti & cum butiro & zucaro ut leuius fiat exitus ipsius Isaac quoq̄ in particularibus sic de ipso scripsit. Panicum in forma & natura est simile milio: minus tamen nutrit eo & uentrem magis constipat. Et accipitur diuersis modis & pro eorum diuersitate immutat actionem suam quocūq̄ tamen modo preparato omni panico milium melius est: Coquitur autem sepe aut cum pingui carne aut cum oleo: sepe etiam in lacte. Aliquando uero cum apozimate tritici corticis & amigdaleo cum pinguedine coctum aut cum oleo laudabile ē quoniam siccitatem suā amittit & saporositatem ab eis & bonum nutrimentum acquirit & constipatione sua priuatur propter lubricitatem & mollitiem pinguedinis aut olei. Id uero quod cum lacte aut cum apozimate supradicto coctum laudabilius est eo quod cum aqua coquitur sola. Coctionis autem cum aqua duo sunt modi: coquitur autem aut sanum: aut mola confractum. Sanum autem aut ablato cortice & ad unam milii uel panici mensuram. xv. aque apponantur. Ex aqua ita coctum grossū est ac durum ad digerendū nec est etiam uentris constipatiū grauat etiam stomachū & ex eo integrum eiicitur ad intestina hic etiam grauat iō cito egredit ab eis hac ergo rōne stipticū non est. Mola autem tritū coquatur ita farine munde decies tantum aquae adiungatur & postquā bis

uel ter ebullierit fricatum digitis excolatur & colamentū susceptū donec dureſcat excoquatur ſicq; comedere utile eſt & ceteris ſubtilius eſt: digeriq; facili⁹ minus uero ſtipiticū & durū eſt propter ſubſtantia⁹ abſentia⁹ hāc ipſe. Sic itaq; preparatū manducetur & non aliter quoniam ut Raſis inquit in .xxi. continentis. c. clxxxvi. auctoritate gal. Panicum frigidū eſt in primo gradu & ſiccum in .ii. & eſt ſtipiticum & parū ſubtile & nutrit minus aliis granis & leguminibus & deſiccatur uentrem. Et infra auctoritate diaſcoridis dixit. Panicum eſt minus nutritibile omni alio grano ex quo fit panis & poſt aliqua ſubdit & nutrit corpus pauco nutrimento propter ſuam leuitatem debilitatem & ſiccitatem & ob hoc ſtringit uentrem & prouocat urinam & hoc eſt de proprietate ſua & calidi poſſunt eo uti loco rizi quia coſtringit calorem & cū coquitur cum lacte nutrit laudabili nutrimento. Et non ſtringit uentrem & qui non diligit lac decoquat ipſum cū aqua ſurfuris ſimilae & cū oleo amigdalārū dulciū. Et cum eſt preparatū tali modo preſtat bonum nutrimentum & non ſtringit uētrē & panis qui fit ex eo nutrit parum & ſtringit uētrē & contrahit morā in ſtomacho & debilitat digeſtionē & de proprietate eius eſt coſtringere fluxum uentris & prouocare urinā hāc ipſe. Ex quibus intelligat quod & quale ſit nutrimentum panici & quō ſit ad eſum preparandū & cetera.
Capitulum. clxxii. oſtendit naturam & nutrimentum piſorum & robiliorum cū proprietatib⁹ eorū.

P Iſa quæ uulgares noſtri biſos appellant ut ſentire uidetur auctor pandectarum ſpecies ſunt orobi de quibus gal. in libro de cibis. c. xvi. ſic ait. Piſa cōſimile aliqd fabis ſecundū totā ſubſtantiam habentia comeſtaq; ſecundū eorūdeſmodos cum ipſis in duobus his uariantur quia inflatiua cōſimiliter fabis nō ſunt & quia abſterſiuam uirtutem non habent propter hoc tardioris ſunt digeſtionis ſecundum uirtutem fabis Roboliz uero uel robile ab eis diſferre non uidentur niſi in quantitate quoniam minores ſunt piſis de quibus Raſis in libro tertio Almaforis inquit. Robelie frigide ſunt & ſicce quæ parum nutriētes malū generant ſanguinē neruiſq; impedimentum preſtant & in libro. xxv. continentis capitulo primo ſic etiam de eis ſcripſit. De piſis uel farculis appellatis Mes debes eas comedere poſtq; elixe fuerint uehementer ut non inſilent neq; inferant rugitus Iſaac autē in dietis particularib⁹ ſic ait de ipſis. Robelie frigide ſunt & humide in primo gradu & mediz inter ſiccum & humidum quarum cortex ſtipiticus eſt: a corticib⁹ autē mūditate laudabiles generāt cibos nec inflationē aut uentoſitatem faciunt ſicut fabæ. Ad uſum edēdi bone ſunt in eſtate & in calida regione. Item ius ex illis uelut & ex faba factū ualet ad corizam & ad tuſſim doloremq; in pectore cocteq; cum ordeo & criſolo

cāna aut bletis febres patiētib⁹ prodeſt quæ ex ſanguine naſcuntur & colera rubea. Qui autem propi diarie refrenationē illas uolunt accipere cocta una aqua effeſta & alia addita admixtis portulace ramis & ſucco malorū punicez acidoſorum & oleo roſarum ſumant ſed hāc miſſa faciamus cum ad noſtrum preſens propoſitum minime facere uideantur haud tamen tenere nos poſſumus quin aliquando in medicinalia cūrantia morbos prorumpamus cum difficile ſurgat quem molles conſuetudinis premit ut ſuper iohannem inquit auguſtin⁹. Magnum enim quoddā eſt cōſuetudo in ſingulis natura utiq; ſit ut ſcripſit etiā Ag. in .xxviii. problematum problemate primo.

Capitulū. clxxiii. oſtēdit naturam & proprietates rizi & quibus modis debeat preparari.

R Iſi aut rizi ut malis eos appellare teſte Aueroi in .v. colliget. c. de ciceribus ſunt groſſe ſubſtantia⁹ in caliditate & frigiditate prope temperantiam: uentrem ſtringunt & ſunt boni nutrimenti quando coquūtur cū lacte. Auicen. uero in ſecundo canōis. c. ccccclxxviii. ſic de eis inquit. Rizum eſt calidum & ſiccum & ſic citas ipſi⁹ eſt maniſeſtior caliditate ſua: uerum tamē qdam dicūt quod eſt calidius frumento nutrimentū prebet multum ad quandam ſiccitatem declinans. Et cum decoquitur cum lacte & oleo amigdalino maius dat nutrimentū & meli⁹ & remouetur ab eo exiccatio & conſtrictio quam facit & proprie cum infunditur nocte una in aqua ſurfuris. Et ipſū eſt ex eis quæ tarde inſrigidātur & in ipſo eſt conſtrictio decoctum uero in aqua ſtringit uſq; ad terminū & in ſpermate efficit augmentum & proprie ſi cum lacte decoquatur. Iſaac autem in particularibus dietis de ipſis hāc ſcripſit. Natura rizi calida eſt in primo gradu & ſicca in ſecūdo diuerſis tamen modis homines accipiunt ipſum & ſecūdo unūquemq; modum actio eius in plus minus ue mutatur aliquando nanq; illud mola teritur & ſarinam eius uelut tritici coquunt: ualet autem eius qui morſiōem patiūtur in ſtomacho & in inteſtinis. Sūt & q integre coquūt in aqua & hoc ualet ad colericā diariam. Item alij cum lacte coquunt & amigdaleo & hoc modo amittit conſtipationem ſuam & bene nutrit & bonum ſanguinem generat ſperma auget. Habet etiā rizum proprietatem quod ſi cum ipſo uel aqua ipſius lenti ginem laues auferit ipſam & citim mundificat. Hæc quoq; fuit Raſis ſententia in tertio almaforis capitulo ſecūdo dicentis. Rizum temperiei quæſt inter caliditatem & frigiditatem uicinum exiſtit & uētrē ſtringit ſolitū autem colicam pati nocet quod licet multum nutriat de uentre tamen non facile deſcendit niſi coquatur cum aliquo multum unctuoſitatis habente: quod quando cum lacte coquitur & cū zu

charo comeditur plurimū nutrit atq; sanguinē aug-
mentat & in .xxi. cōtinētis .c. cxxiii. sic ait auctorita-
te Diaſcoridis. Rizū ē pauci nutrimentū & conſtrin-
git egeſtōnē. Et auctoritate Gaſi. octauo ſubdit. Eſt
difficilioris digeſtionis q̄ ſar ſpeltæ & minoris nu-
trimēti: ſed melioris ſaporis. Et auctoritate filii Me-
ſue dixit q̄ calidum ſit in primo & ſiccū in ſecundo
& cognoscitur eius caliditas a dulcedine ſui ſapo-
ris & nutrit nutrimento bono & inflāmat corpus
calide cōplexionis & eſt maioris nutrimenti melli-
ta: panico & ordeo: & trahit morā in ſtomacho &
quādo decoquit in lacte & zucharo & oleo amig-
dalaz dulciū deſuper aſperſis minorē trahit morā
& erit bonū eius nutrimentū. Et ſi ponere in aqua
ſulfurea uel ſimila aut in lacte recenti per unā noctē
& demū pōeret in aq; & coq̄ret cū oleo amigdalī
no eēt mioris ſtipſicitatis & ſiccitatis. Et ſi uolēs de
eo comedere nō delectat i lacte faciat ipſū bñ deco-
qui cū lacte cartami. Et poſtea ſubiūxit. Dico q̄ plu-
ries ſui expertus exhibere rizū macilentis calidæ com-
plexionis & uidi quod fecit eis magnā inflationem
Qua de re cōcludendū ē cū eo q̄ rizū frigidiorē ha-
bētibus cōplexionē ſit magis cōueniēs. Et ideo eis
tutius q̄ ceteris propinādū & coctū cū lacte niſi diſ-
plicuerit iubente eodē in .xxv. cōtinētis .c. i. De gra-
no rizo dicimus q̄ debes illud lauare & inſundere
in aq; deinde ipſū coquere cū lacte recēti et poſtea co-
medere ſicut & preſati ſapientes uoluere qui in hoc
& in eius cōplexione cōueniūt omnes preter Ha-
liabatē qui in quinto Theoricæ .c. xv. graduauit ip-
ſum in primo frigidum & in ſecūdo ſiccum contra
quem eſt Raſis ut paulo ante dictum eſt experien-
tia: quare & cetera.

Capitulum .clxxiiii. incipit de fructibus pertractare
declarando q̄ ipſi nequaquā ſint manducandi ratiōe
parui eorum nutrimenti.

DE fructibus modo dicendū eſt ut ſupra
promiſimus in q̄bus omnes homines ſe-
re ſumopere delectari cōſueuerūt neſciē-
tes q̄ parui & q̄ prauū ſit ipſorum nu-
trimētū aut quibus conueniant quibusq; noceāt uel
quomodo & quādo ſint aſſumēdi. Sed q̄ plures p-
priā ſequētes appetitus & ſenſualitatis delectationē
magis q̄ proprie conſulētes ſanitati ex fructibus eis
gratioribus omni ſpreto medicorū conſilio & quā-
do & quātū libuerit aſſumunt & inde poſt paucos
etiā dies ad malas & pernecantes deueniunt egritu-
dines. Et propterea qui boni & laudabiles & q̄ ſu-
giendi ſint declarandū eſt cū bonarū rerū celeberrīa
ſemper deſideret agnitio ut in .xi. Caſſiodor⁹ ingt.
Sed ante q̄ ad ſpecialē de fructibus ſermonē acceda-
m⁹. Declaremus in primis q̄ fructus minime ſint ac-
cipiēdi ratione ſui pauci nutrimenti quoniā ut ſupra
declarauiſimus Nō uiuim⁹ ut comedamus: ſed come-

dimus ut uiuamus Viuere autem nō poſſumus niſi
quod deperditū eſt & a noſtro corpore reſolutum
bonis & nutritiuis cibariis ipſū reſciendo reſtaure-
mus aliter autem calor innatus humidū radicare q̄
breuiter cōſumeret. Quod igit minime accidat bo-
nis ac laudabilibus reſumptiuſq; cibis neceſſariū ē uti
bonum forte atq; ſolidū prebentibus nutrimentum
quā rem fructus preſertim humidī nec facere nec id
efficere poſſe cōſueuerūt cū dicat Iſaac in libro Die-
tarū uniuerſalium .c. xi. Omnes fructus parum nu-
triuunt & illaudabiles ſunt in nutrimento: parū quidē
nutriūt propter teneritatē & mollietā a mēbris citā
Nō laudabilis uero nutrimenti propter uelocē cō-
uerſionē in corruptionē putredinis. Et ſubdit om-
nis fructus paruiffimū & malū dat nutrimentū quare
quidē fuit et Gaſi. ſententia in ſecūdo Alimētōz .c.
vi. dicentis. Vniuerſaliter itaq; oportet de eſibilibus
hominē fructibus ſcire rationē cōmunē hūidis qui
dē humidū & ſubtile efficere id quod ex ipſis dat
corpori alimentū cū ſemper ſequitur & fluxibile &
pertransiēs totū corpus citoq; euacuabile eſſe pūri-
na & ſecūdū cutim tale. Et infra ſubiūxit pauci ali-
menti omnia talia quales fructus edulia dicūtur cō-
gnere a medicis. Idē quoq; ſenſit Raſis in libro .vi.
Alimētōz .xi. dicēs. Olera atq; fructus uentrē abſq;
magno replent nutrimento & in corpore humores
crudos generant & malos. Et in libro .xxv. cōtinē-
tis dixit. Auctoritate Gaſi. in quarto .c. de queſtio-
nibus libri ſexti epidimīæ. Breuis erit uita illius pro-
prie q̄ nutritur cū cibariis modici nutrimenti ad mō-
dū olerū & fructū ſolidorū corticum & poſtea cō-
cludit. Et fructus nō ſunt ſumēdi penitus cuius ratō
ex eo Hieronymi: ſuper Matheū ſic dicente: uerbo
colligi poteſt. Neq; enim fieri poteſt ut ex malo bo-
nū: aut ex bono oriatur malū. Nō poſſumus ergo
ex comeſtione fructū id cōſequi quod uolebamus
& quod nobis & noſtri corporis cōſeruatiōi erat
maxie neceſſariū & propterea inutilis eorū eſus pro-
nutriādus eſt & ultra hoc periculofus cū ex ipſis nō
ſolū parui: ſed et prauū generet nutrimentū ut pro
parte uiſum eſt & meli⁹ ex ſequenti .c. apparebit. Et
iō cōcludamus q̄ ſapientes ſūt q̄ raro eis utunt⁹. Sa-
piētōres aut qui raro & modice. Sapientiſſimi uero
qui nūq̄: & humidos precipue māducant.

Capitulum .clxxv. ondit fructus nō eē māducādos ra-
tiōe ſui prauī nutrimenti q̄ plura inducentis nocu-
mēta cum q̄buſdā regulis attēdendis.

DIxiſmus in capitulo ſuperiori q̄ fructus
nō erant manducandi ſui pauci nutrime-
ti ratione: nūc autem oſtendamus q̄ & ſi
plurimū nutriēt adhuc fugiendū ſint ra-
tione prauitatis & malitiæ ſuorum nutrimentorū
ad febres & ad alias multas infirmitates perducen-
tium. Et ppter ea dixit Raſis in libro .xxv. cōtinētis

c.i. Dico quod maior pars fructuum est medicina
 his ideo frequēs suspēō ipsorum corrūpit sanguinem
 Et similiter Auicē. in tertia primi doctrina secūda. c.
 vii. de eis inquit. Si homines aliis regantur rebus &
 non istis. s. fructibus erit eis melius quoniam omnis
 res quæ sanguinem implet aquositate quæ in corpo
 re ebullit sicut suc⁹ fructuū licet ea hora iuuamētū p
 stet tamē ipsum ad putrefactiōem parat & similiter
 illud quod sanguinem hūore implet crudo licet quā
 doq; conserat sicut cucumer & alcheret & cetera. Et
 infra sic etiā ait. **Q**ui his nutrientibus. s. fructibus
 multū utuntur febribus sunt apti. Et in prima quar
 ti tractatu secūdo. c. xxxiii. dixit. Multa aquosi
 tas sanguinis ex comestione fructuū aquosorum fa
 cit in corpore putredinē & similiter multitudo hu
 moris crudi preparat ad putredinē sicut qui genera
 tur ex cucumere & citrolo & piris et similibus. Hoc
 etiam sensit Isaac in quinta doctrina. c. cum scripsit.
 Omnes fruct⁹ mala nutrimenta largiunt & in. c. xi.
 Omnis fructus paruissimū & malum dat nutrimen
 tū cū enim digeritur sanguis generatur qui facilis est
 corruptiōni putredinis adiungi: unde fructus inflāt
 & grossum humore generāt & si non digerunt in
 malas qualitates mutant: & p̄cipue si post cibū acci
 piant quēadmodum sunt horarii de quibus Gal. in
 secundo de Alimentis. c. i. dixit. Horarii fruct⁹ sunt
 qui nascunt in tempore quarto dierum caniculæ &
 qui eo tempore maturantur & habēt & p̄sertim
 horarii dicunt qui de facili corrūpunt & uelociter
 sicut cucurbita: & melones: mora: pepones: p̄fica: &
 similia. Et p̄pterea postmodum inquit. Ab omni
 bus consulo abstinere cachochimiis eduliis & si faci
 le digestibilia aliquib⁹ sint quoniam latet tēpore mul
 to prau⁹ in uenis chim⁹ ex ipsis cōgregatus qui cū co
 ctiōe modica ad putrefactionem deuenit febres ma
 li moris operat. Et in libro de euchimia et cachochi
 mia. c. v. Horarii quidē uocati fructus cachochimi
 omnes sunt. Si uero corrumpant in uentre pessimi
 a quibus p̄ maxime est cauendum quoniam ut scri
 bit Auerrois in sexto colliget homies uitare debent
 omnes fructus humidos & pisces quoniam sanguis
 ex istis rebus generatus est citæ corruptionis. Hæc
 itaq; tria pro corporis & sanitatis eius conseruatione
 debent obseruari. Quorū p̄mum est ut de fructibus
 & maxime de horariis iam dictis non comedamus
 quantūq; nobis possibile fuerit ab eis abstineamus
 Secūdū q̄ pueri p̄cipue ab horariis & ab omni
 bus aliis fructibus debeant custodiri & abstinere di
 cente Auerrois in sexto colliget. c. de regimine cor
 poris tempati. Et ab herbis omnibus & fructib⁹ hu
 midis pueri debent abstinere. Tertium ab omnib⁹
 obseruandum q̄ si ullo unquā tempore anni pau
 cos fructus debemus manducare illud est autumnus.
 Teste Rasi in quarto Almafors. c. xxvi. sic scriben
 te. In autūno fructuū cōestio minuenda est quanto
 plus possibile. **Q**uod etiam uoluit Princeps in ter

tia primi doctrina q̄nta. c. i. dicens. A fructib⁹ quoq;
 qui sunt in illo tempore. s. autūno sibi caueat neq;
 ex illis multū comedat aliquis & cetera. Est quoq; a
 studere uolentibus & ab his qui in capite patiuntur
 fructuū comestio fugienda. Quoniam sui uaporosita
 te sensus perturbant & cerebri intellectus operatō
 nes impediunt ratione multitudinis uaporum & su
 morū ascendentium cū non sit aliquid ita uaporo
 sum sicut fructus ut Princeps inquit Auicē. xiii. i. ter
 tiū Tractatu p̄rio. c. xvi. Et ut unico cōcludam⁹ uer
 bo. Nihil ferme sic ad sanitatē facere uidet⁹ quantū
 fruct⁹ hūidos & putrescibiles dimittere & lauda
 bilioribus cibis adherere.

Capitulū. c. xxvi. oñdit q̄bus hoībus fructus minus
 noceat & in qua hora assumēdi sint.

VT in omnibus simus proficui & nihil in
 nobis esse debeat ociosum: ut Theophi
 lus inquit: debemus cōsequēter declara
 re: cum documenta ex comestione fru
 ctuū prouenientia nō sint omnia equalia. Qui seci
 rius & qui magis cum timore possit humidos fruct⁹
 manducare ut ex hoc unusquisq; q̄ graue sit ei⁹ pec
 catū: cū fruct⁹ comedit intelligat: summa enim miseria
 ut Isidorus ait: nescire quo tendas. Et propterea di
 camus q̄ quiescentes delicati: & homines pauci labo
 ris & exercitii senes & huiusmodi lōge magis ex fru
 ctuū comestione ledūt⁹ q̄ hi q̄ calidæ sunt comple
 xionis & iuuenes & qui plurimū laborare consue
 nerunt licet utrisq; noceat: inequaliter tamē: Vnde
 exercitatis & laboriosis hominib⁹ fruct⁹ humid⁹ sit
 tanq̄ medicina refrigerantes & eorum corpora hu
 mectantes cum aliquo tamē non perceptibili nocu
 mento. Quietis uero & delicatis non sunt medicæ
 sed tanq̄ uenena mortifera cōgelatia & diuorsimo
 de eorum corpora pernecantia: quēadmodum sen
 sit princeps Auicē. in tertia primi doctrina secūda
 c. vii. cū ait. Fruct⁹ preterea recentes non sūt bōi nisi
 laboriosis & exercitatis colera rubea habūdantib⁹
 et in æstate & eos ante comestionē comedant. Et ip
 si quidē sunt crisomilla: & mora: & mellones & p̄fi
 ca: & pruna q̄ si aliis regantur reb⁹ & non istis erit
 meli⁹: quoniam omnis res quæ sanguinē aquositate
 implet: quæ in corpore ebullit: sicut suc⁹ fructuū ex
 tra licet ea hora iuuamētū prestat tamen ipsū ad pu
 trefactionē parat & similiter illud quod sanguinem
 humore implet crudo licet quādoq; cōserat sicut cu
 cumeres & huiusmodi. Et propter hoc qui his nutri
 entib⁹ multū utūt febrib⁹ sūt apti: licet p̄rio in frigi
 dent & subdit. Et tu quidē scire debes q̄ humori a
 quoso plerūq; accidit ut fiat pl⁹ & hoc erit cū nō re
 soluet⁹ & in uenis remanserit & cū isti exercitiis uti
 ceperint anteq̄ huiusmodi aggregent⁹ superfluitates
 aquosæ & illico cū fructus comederint etiā exercitē
 tur resoluēt. aquositates istæ & minuet⁹ impedimē

tum quod per eas habent. Quietis autem & inexercitatis hoc non euenit quare ab eis plurimum nocuum recipiunt. Et hoc est quod etiam uoluit Isaac in Dietis uniuersalibus. c. xi. cum ait. Oportet ut in comedendis fructibus ut mala cibaria intermixta caueant omnibus temporibus nisi cum magnus labor committatur uel itinere nimio uel aestu fatigatur tunc enim necesse est temperari siccitate sui corporis & calore refrigerari quare cum affuerint bonum est fructus humidus dari sicut mora: pruna: uuas: ficus: persica: cucumeres & cetera. Non tamen cum externi refrigeratiui preparantur neque aqua frigida multotiens lauentur quoniam cui non fuerit nix consuetudinaria multum est fugienda & si in corporibus iuuenum non appareat tamen nocuum multum niuis se paulatim adunat licet ipsi non sentiant & exiitantes a iuuentute & subeuntes senectutem multos et diuersos morbos incidunt qui incurabiles sunt & diu in uisceribus permanet & articulis & nervis & cetera. Quod etiam sensit Rasis in libro quarto Almansoris. c. iiii. cum inquit. Est etiam obseruandum diligenter ne quis recentibus utatur fructibus nisi in die quo multo usus fuerit exercitio atque in stomacho ardor sentitur Est enim conueniens ut in hac dispositione fructus comedat recentes sicut sunt ficus & uua & pira & mora & crisomilla in frigidata. Et subdit postquam autem predictos comederit fructus aliquo interposito spatio cibum quem debet sumere edat. Et fuit haec Galeni sententia in secundo de Alimētis. c. i. dicentis. Fructus ut plurimum sunt mali chimi & solummodo utique quis ipsis in profectum utitur fatigatur ex prolixioribus itineribus & suffocatione uehementi tunc ei possunt mitigantia quidem ariditatem corporis in frigiditatem autem mediocriter & in libro de euchimia & cachochimia. c. ultio dixit. Abstinentia est a cachochimis nisi aliqui laborantes hora aestatis egeant sanare siccitatem et caliditatem totius corporis. Idonea enim illo tempore sunt poma et pruna & cerasa passumpta: sed de citrullo & melloe non multum offerendum est: sicut neque de mellopopone & pscis & huiusmodi. Ex quibus apparet quod non multam quantitatem fructuum comedere oporteat etiam laborantes & quod ante alios cibos sumi debeant. Dicente almanfore in loco pallegato. Fructus etiam si in prandio sumendi sunt ante omnem edendum sunt cibum nisi sint de his qui in stomacho multam faciunt moram atque tardant in quibus est ponticitas & acetositas ut citonia poma & huiusmodi. Et in. xxv. continētis. c. primo auctoritate Bimasui sic inquit. Summarie fructus debes sumere ante cibum & proprie tenues & lubricatiuos. Quod fuit acceptum ex fonte medicinarum artis Galeni in secundo Alimentorum. c. xviii. dicente. Meminisse oportet huius quod est commune in omnibus quarecumque cachochimia humida & lubrica & facile subire potentia comedere ipsa poma aliis sicut enim celeriter subeunt et illiuiam faciunt: ultimo autem sumpta simul corrumpunt & alia & postquam descendere rint atque cibum edant ne forte bono cibo permixti

illum secum corrumpant aut indigestum descendere faciant: quare & cetera.

Capitulum. clxxvii. ostendit quod fructus per maxime sint sumendi & quid etiam facere oporteat post laudabilium fructuum assumptionem.

ET si laboriosis: iuuenibus: calidis & exercitatis precipue in aestate & ante cibum dixerimus fructus conuenire. Non est tamen hoc absolute de omnibus fructibus intelligendum: sed tantum de laudabilibus domesticis mollioribus & perfecte maturis & non de aliis existimandum quoniam ut Galenus inquit in libro de subtiliante Dieta. c. x. De fructibus minus tristabunt qui leniunt uentrem sicut mora: pruna: cerasa: & ficus. Quare uero tardi sunt trahuntur peiora sunt omnia & maxime si dura corporibus sunt de eis enim non est gustandum: sed gustandum de his quae ad repositionem sunt idonea qualia sunt pira citonia & uua non pauca genera. Molliora uero magis sunt commendanda durioribus & cetera. Quod accepisse uidetur Isaac in quinta doctrina. c. xi. cum ait. Constat quod fructus laudabiliores sunt domestici quorum cortices sunt subtiliores & molles humiditate enim substantiali monstrat subtilior & leuior & cito penetrat uenas & actioni naturae obedientem & subdit: Et ideo ficus laudabiliores sunt ceteris fructibus cortices habentibus: & uua sunt siccibus secunde & precipue si bene maturescunt. Fructus uero siluestres aut domestici non maturi nequaquam ab eis sumendi sunt cum dicat idem ubi supra. Fructuum peiores ad nutriendum & illaudabiliores sunt qui in arbore sua non maturescunt. Et post aliqua subiunxit Fructus crudi & immaturi sunt pessimi & illaudabiles & maxime siluestres. Et in particularibus inquit Assuetudo piscorum cum sit febris diurna & dura dissoluta. Quod de ceteris fructibus est etiam intelligendum & de his per maxime qui non sunt in suis arboribus perfecte maturati. Haec quoque fuit Galeni sententia in secundo Alimentorum. c. xx. dicentis. Cauere oportet pulcherrima genere poma antequam super arborem sint matura indigestibilia. non sunt & frigida et tardi secessus & mali chimi cum hoc quod frigidum & grossum infallibiliter chimum habet: quarecumque autem bene maturata seruatur ad hiemem & ad uer & post ipsum perspicuissima fiunt fructus enim omnis non maturatur nisi per caliditatem solis ut inquit Galenus in quarto de simplici medicina distinctione tertia. c. ii. Solis. n. substantiae opus est calefacere modicumque desiccare & cetera. Teste phylomeo in sui quadripartiti primo. c. iiii. Per enim enim mouetur omnis res se mouens per eam nascitur omnis res nascens crescit omnis res crescens crescit omne folium: & maturatur omnis fructus: ut etiam ait Haliabérage in quarto. c. prime partis. Non igitur uere maturi dicendi sunt fructus hi qui in paleis uel alio modo artificialiter & equiuoce maturantur sic itaque immaturi & siluestres exercitibus etiam non commendantur quoniam mali & pessimi

mi sunt nutrimenti. Et quia sit apparet per Gal. in libro de eichimia. c. v. sic dicente. Fructus omnes preter uvas & sic bene maturas cachochimi sunt & maxime quicunque sunt siluestrii arborum. Illi quoque fructus omnino sunt reprobandi de quibus Rasis fecit mentionem in libro primo suorum afforismorum dicens. Quando arbores maturant & uenenant & uermes in eis nascuntur non debent fructus earum comedi quia sunt uenena mortalia & minus quod ex eo accidit est quod putrefit sanguis & febris mortalis fit Tales igitur fructus fugiendi sunt. Hæc autem post fructuum comestione sunt obseruanda. sicut per ipsos illico nec cum ipsis alia cibaria promiscuantur imo ut Rasis inquit in libro. xxv. continetis. c. i. auctoritate Cœle. Qui comedit fructus debet post eos uelociter motu sequi nullo cibo utendo post ipsos dum non descenderint & labantur ne inducantur de eis ad uenas maximè nocuentum. Hoc et per pnceps ait in tertia primi doctrina secunda. c. vii. Oportet ut qui fructus comedit post ipsos incedat deinde post eos comedat aliquid ad hoc ut labantur. Et si sitis super fructuum assumptionem accideret uinum nequaquam est bibendum dicente eodem loco allegato: sed. c. viii. Super cibum mali chimi bibere uinum dum comeditur aut ante aut postquam digerit est malum quoniam facit malum chimum in extrema corporis penetrare & similiter super fructus & proprie mellones: Et circa hoc Cœciliator noster mouet dubitationem in differentia. cxxii. An super fructus bibendum sit: an non & si bibendum: an aqua uel uinum. Ad quod respondens ait. Quod si sitis ualida fuerit & fortis: erit exhibendum qualitercumque potus iuxta sententiam Gal. & Almanforis. Si uero sitis non fuerit tanta & fructus assumpti frigidi fuerint & humidi tunc gratia medicinarum uinum est exhibendum uetus odoriferum: potens quod est calidum & siccum & hæc fuit intentio Isaac in prima doctrina dicentis. Perfica in iuno stomacho sunt edenda & postea uinum uetus odoriferum est bibendum. Et fuit etiam Gal. sententia in secundo regiminis acutorum dicentis. Bibant paxi uini nec aqua mixti cum qui propter consuetudinem fuerint præsens nam uinum tale & in tanta mensura sumptum alterat & digerit præsens diu preceptum absque deductione ipsius in uenas ante id quod & uinum operatur super fructus maxime. Si uero fructus calidi sint & sicci aut complexio stomachi maxime calida tunc aqua bibenda est super eos. Quos ante omnes sensit Aeg. in. xxii. pblematum pblemate octauo. Si uero stomachus frigidus esset nequaquam bibendum est: aqua enim super fructus recentes bibita preparat intestina ad colicam & proprie uetosam ut dixit Aui. c. in. xvi. tertii tractatu tertio. c. vi. Ratione igitur alimentum uinum super fructus in multa quantitate non est assumendum ut non faciat eos in uenas penetrare & cetera. Et licet consuetudo sit in contrarium tamen dicendum est cum Gal. in secundo de Alimentis capitulo de cucumeribus. Quod latet tepere multo prauius in uenis chimum ex ipsis congregatur qui cum in coctione modica ad putrefactionem deueniet & febris

mali moris operabitur. Nullus ergo decipiat ex hoc quod in presentia nocuentum non precipiat ex potu uini super fructuum comestione quemadmodum aliqui dolores intensissimos passi sunt ex potu uini super fructus: aliquid uero mortui idem super ficus bibentes: ut testatus est Cœciliator ubi supra. Quare parum uini gratia medicinarum accipiatur.

Capitulum. clxxviii. ponit naturam & nutrimentum proprietasque anguriarum dictarum batecha.

Decaratis usque modo uniuersalibus circa fructuum comestione obseruandis: tempus est ut ad particularia descendamus obseruantes quod supra promissum scilicet uelle prius de fructibus oleæ tractare secundum ordinem alphabeti. Deinde uero de unoquoque fructu arborum sigillatim dicemus ut manifestissime apparet quantum unusquisque eorum minime faciat ad sanitatis conseruationem. Incipiamus ergo ab aguria quæ ab arabicis batheca aut melon: indus uel saracenicus nuncupatur dicentes cum Haliabate in quinto Theoricarum. c. xviii. Et cum Auicenna in secundo canonicis. c. lxxxviii. Quod ipsa frigida est in principio. ii. gradus & humida in fine eius & existit in natura cucumeris quæ cum non digeritur bene: generat colericam passionem: prouocat urinam & confert lapidi in renibus: cum autem corrumpitur in stomacho conuertitur ad naturam uenenosam: oportet ergo ut cum grauat extrahatur uelociter hæc ipse. Isaac uero in particularibus Dietis sic de ea scripsit. Est & aliud mellonum genus quod palestini uocant & uulgariter dicuntur saraceni: humiditas istis minor est ceteris frigidiores tamen illis sunt proinde tardiores durique ad digestionem & conuersionem: dicimus etiam eos corruptioni esse inobedientes unde calorem habentibus in stomacho atque febricitantibus conueniunt quia grossities eorum quæ frigidis repugnando febribus eorum ardorem extinguunt. Rasis quoque in tertio Almanforis. c. xx. dixit de ipsis sic. Mellones non dulces qui sunt batecha sitim sedant & humectant atque urinam prouocant. Quibus si quis in comestione multum usus fuerit colericam patietur passionem. Serapio et in capitulo de mellone magno uiridi dixit auctoritate Rasis: quod est fortis humectatio & extinctionio & confert febribus adurentibus & illi in cuius corpore oportet ut generetur flegma humidum ad resistendum humoribus acutis existentibus in stomacho epate & uenis scilicet quoniam ipsi sunt male qualitatis & paucae quantitatis quoniam huiusmodi mello non laxat in principio laxatione forti & illi quod est quod sunt cum hoc debilis corporis & diminuta carnis & sanguinis quoniam oportet ut in istis permixtum complexione colera eorum omnia & quauis possemus immutare complexione eius cum rebus acetosis. Restum insipide in hoc casu sunt conuenientiores quoniam impossibile est quoniam res acetose acidat et subtiliatur & huiusmodi corpus non potest substinere quia si tu assuefacis eis squibim. i. sirupum acetosum facis augere in corpore suo materiam & debilitatem suam

uirtutis & diſrūpis ſtōachū ei⁹ & fortaliſs iducis ex
coriatōne & tenalmonem in ſuis inteſtinis. Et ſi tu
facis eū aſſueſcere acetofis habētibus ſtipicitatē nō
eſt poſſibile quin augeas opilatōes ſi adſint in ſuo
epate & in poris & nō humectant etiā cū hoc quia
res acetofe ſtipicæ deſiccāt & nō humectant ſed res
inſpide & maxie habētes groſſitiē ſubſtātiæ cū ali
qua dulcedine ſicut melon dictus ipſe. n. hūectat & i
frigidat cōplexionē & generat in epate ſanguinē a
quoſū qui rectificat malitiā ſanguinis colerici qui eſt
in uenis qñ miſceſ cū eo. Et ſubdit poſtea qd iſte me
lon frigidior ſit aliis ſpeciebus melonū & tardioris
imutatiois in ſtōacho & cetera. Ex quibus apparet cla
riſſime qd plus p̄ medicina q̄ p̄ cibo batecha ſit utē
da & a colericis ſcipue: & ante omne cibū dicente
Gal. in libro de diſſolutiōe cōtinua de his quæ uelo
citer corripit in ſtōacho ē batecha quæ ſi cito non
deſcenderit de ſtōacho & obuiet hūoribus malis ei
to corripit & debet comedi ante cibū ammouēda
de ſtomacho pp̄ uelocitatē deſcēſionis eius & lubri
citatē uiagē in eo qd comedit ipſā nā qñ comedit p̄
cibū corripitur propter remanentiam eius in ſto
macho & relinquit corruptum cibum corruptione
eius. Et quando totaliter corrumpitur qd frequēter
euenit ē ſicut uenenū p̄nitiōſū hæc ipſe q̄re & cetera.

Capitulū. clxxviii. oſtēdit naturā pp̄rietates & u/
uamētā capparogē in uia nutritiū.

C Apparis ſecūdu diuerſas ſui ptes ad me
dicinā uenit qñ ſolis qñq̄ & radicibus
fructib⁹ & corticibus ipſi⁹ aliqñ utimur
De fructibus aut hoc in loco ſolūmodo
dicemus qui ſaliti ad nos deſerūt & eos cū aceto
ſparatos añ cibū accipim⁹. Dicamus ergo de ipſis
cū Auicēna in ſecūdo canonis. c. cxxxii. Quod
natura eius ſit calida & ſicca in ſecūdo. & ē reſoluti
ua apitiua & abſterſiua & nutritiū fructus eius ē
puū ſcipue cū ſalitur. Et qd ex ea eſt humidū ē ma
gis nutritiū q̄ qd ſiccū ē. Quod tamē ex ea ſaliti
eſt cōfert patiētibus aſma & ē magis cōferēs ſpleni.
& duritiæ eius bibita & more emplaſtri ſuppoſita
& multotiēs euacuat ex ſplene materiā groſſā melā
colicā & ſuccedit ei ſanitas qñ ſolutiōe educit hūo
rē crudū groſſū & puocat mēſtrua & interficit ſer
pētes & uermes in inteſtinis & cōfert hemoroidi
bus & augmentat coitum & quod ex ea ſaliti ē añ
cibū ſumptū ſoluit. Hæc ipſe inter alia. Quæ etiā ſe
ſit Auerrois in quinto colliget dicens. Capparis ca
lid⁹ eſt in ſecundo & ſicc⁹ in tertio quia compoſitus
eſt ex ſubſtātia terreſtri et frigida & terreſtri aduſta
igneā & ſubtili & ſignificat hoc amaritudo domi
nās & poſt hoc habet pp̄rietatē contra uitia ſple
nis. Et propterea quia illud qd facit exire cū ſtercore
eſt ſanguineum: & tunc remouet dolorem ſplenis
& hoc idem facit in aliis humoribus groſſis quia

educit eos purinam & puocat menſtrua & cetera.
Hoc idem uoluit Iſaac in particularibus dietis. c. p
prio dicēs. Cappares calidi ſūt & ſicci in ſecūdo qd
eoz testat amaritudo pōticitas & acumē. Iccirco i
cidūt diſſoluūt & mūdificāt ſtomachū a ſupfluſis et
mēſtrua puocat qd utiliōres ſūt ad medicinā q̄ ſecū
dū cibū q̄ illaudabilis ſūt nutritiū utpote coleri
ci nigriq̄ ſanguinis generatiui neruos ſtomachi pcuti
unt: uñ elixos oportet eos māducare ablata ab eis a
qua cōditos cū aceto & oleo & cetera. Raliſ quoq̄ i
tertio Almafōris. c. xviii. ſic de eis inqt. Oia q̄ aceto
cōdiūt multā ex ipſo acgrūt ſubtilitatē ep̄ar quoq̄ i
frigidat. Capparis iō q̄ cū aceto cōdit min⁹ calida ē
ea q̄ i ſalmuria ponit opilatōi quoq̄ ep̄atis ac ſple
nis cōgruit. Et in libro. xxiii. cōtinētis. c. vclxiii. di
xit. Capparis cū pp̄rietate ſua extrahit uermes cu
curbitinos & auctoritate Diaſcoridis ait eſt mal⁹ ſto
macho & lenit nētrē & ſitim inſert cui⁹ fruct⁹ ſi p
xxx. dies bibi⁹ quolibet die in quantitate tertia ter
ti cū uino diſſoluit apoſtēa ſplenis & puocat urinā
& cetera. Et p⁹ multa dixit auctoritate Gal. i libro nu
trimēti. Quod uires capparis ſūt fortes ualde & te
nues iō nutritiū ipſi⁹ ē modicū. admodū rege ſub
tiliū & anteq̄ ſaliant ſunt habūdantis nutritiū &
qñ ſalūtur ſi comeduntur poſt ipſoz lotionē nutri
mēti ſūt modici ualde: ſed cōueniūt ad excitandum
appetitū remiſſū cibi & ad acueñdū ipſū in ſtoma
cho & ad abſtergēdū uētrē de ſegmate & ad emit
tēdū ipſū p̄ egeſtū & ad aperiendū id quod fuerit i
epate & ſplene de opilationibus & ad illud mūdifi
cādū: ſed debēt conſici in tali cura cū aceto & melle
aut cū aceto & modico oleo & ante cibū. Deide di
xit circa finē preallegati capituli. auctoritate Bima
ſui. Capparis corroboret ſtomachū & appetitū ci
bi ſi cōditus fuerit cū aceto tamē nō cōditu cū ace
to nocet ſtomacho: deſiccāt ipſū: ſitim inſert: ſed ab
ſtergit id quod i eo fuerit de ſegmate: aperit opilati
ones in epate & ſplene: prouocat mēſtrua & cōfert
dolorib⁹ anchaz. Qui omnes a Gal. uidēt accepit
ſe in libro de diſſolutiōe cōtinua ſic dicēte. Cappa
res cū aceto & melle qñ comedūt ante cibū abiter
gūt & mūdificāt ſtomachū et inteſtia et apiūt opila
tōes & cetera. Et i ſecūdo Alimtoz. c. xxxii. Vir⁹ cap
paris ē ſubtiliū ptiū ſuffitiē. Et pp̄ hoc nutritiū
minimum tribuit i corp⁹ aſſumētū ipſū ſicut & alia
oia q̄cūq̄ ſubtiliū ptiū. Vtimur aut p̄ medicina ma
gis q̄ p̄ alimēto fructu plātæ hui⁹ qua de re ipſis nō
ſepius eſt utendum.

Capitulū. clxxx. oñdit naturā pp̄rietates & mali
tiā nutritiū citrulloz & cucumēz.

C Itulli ſūt ſpecies cucumēz iō de ipſis ſi
mal⁹ cū cucumere dicem⁹ & primo cū Se
rapiōe auctoritate Gal. ſic ſcribente. Ci
trullus frigidior eſt cucumere & generat chimura

viscosum & humores crudos i uenis & accidunt ex eis
 eius febres antiqua male neq; puocat urinam sicut
 melon & nocet stomacho. Quare oportet q uult uti
 eis ut utatur ameos: nisi stomachus eius sit ualde ca
 lidus. Et subiunxit de mete Habix q; aqua citrulli et
 cucumeris cōferat inflammationi febrili & sedat sitim
 & laxat uentre laxatione bona sine nocumēto ali
 quo & debet bulliri cū zucharo albo & ceta. Rabi
 moyses uero dixit q citrullo q; cū ei digestio tardat
 generat hūores uenēolos. Isaac etiā in particularibus
 Dietis de eis inquit. Quod frigidiore sūt & graui
 ores cucumeribus: frigiditas enī eorū est in fine ter
 tiū gradus proinde grossum generat flegma & ner
 uositati stomachi magis nocent cucumerib⁹. Rur
 sus pp suā duritiē & frigiditatē sūt grossiōre hūorū
 & supfluorū generatiui. Quod certificatur quia ci
 trulli morā in stōacho faciētes corruptōnē & uene
 nosos hūores faciūt. Citrulli ergo magis stōacho no
 cēt cucumerib⁹: cucumeres aut: ut inq; Auerrois in
 v. colliget. c. de olerib⁹ sūt frigidiore & min⁹ hūidi
 & min⁹ puocat urinā melonib⁹. Sed nō corrūpū
 ita cito sicut melones. Sed Auicē. in secūdo canōis.
 c. xviii. scribēs de eis ait. Cucumer ē frigidus & hūi
 dus ad secūdu cui⁹ hae sūt operatiōes: quia sedat cali
 ditate & colerā: sed ei⁹ chim⁹ ē malus pparat⁹ ad pu
 trefactionē & ad febres prauas. Citrullus uero uelo
 cioris est digestiōis & discutit in uenis crudus & ge
 nerat febres cronicas cuius quidem nocumētum ex
 pellit ameos a uehementia inflationis stomachi. Et
 infra subdit. Quod raro digerāt bene. Isaac quoq;
 in particularibus Dietis inquit. Cucumeres frigidi
 sūt & hūidi in secūdo gradu grossi sūt & duri ad di
 gerēdu & tarde a stomacho defecūnt: stōacho sūt
 nocui & nerositate eius peiūt q; si cibū in stōa
 cho aliqū imenerint cū sui frigiditate eū seruāt cru
 dū nec sinunt a stomacho dissolui: sed tñ minus sto
 macho nocēt q; melones quia cucumeres digestiue
 inobediētes uirtuti: faciūt in stōacho laborē. Mello
 nes uero stomachi substātia molliūt & cōuertūt in
 uenēnosos hūores q; stomach⁹ peiūt. Sed tamen
 si melones bene digerātur meliorē q; cucumeres ge
 nerāt chimū: quia cucumeris grossus est chim⁹ fleg
 mati uitreo uicin⁹. Vñ Hipocras. Cucumeres sūt
 grossi & difficiles ad digerēdu & magis q; melo
 nes: urinā puocat: & uentrē hūectāt. Et hoc ē id qd
 sensit Gal. in secūdo Alimētōr. c. v. dicēs. Cucume
 res urinatiua habēt uirtutē sicut pepones: sed minus
 illis eo q; substātia ipsorū minus humida sit. Et pp
 hoc ē neq; corrūpū facile in uentrē sicut pepōes. Et
 i li. de euchimia & cachochimia. c. v. di. Citrulli me
 lones & melopopōes sūt fruct⁹ quorū null⁹ ē euchi
 m⁹. Si aut hae nō cito subeūt corrūpū secūdu uen
 trē in eū q; sit ex eorū corruptōe hūorē & ppinquū
 mortiferis farmacis opant. Rasis uero in tertio Al
 mēforis. c. xx. de ipsis hae tātūmō scripsit. Cucume
 res & citrulli frigidi sūt q; & sitim auferūt & stoma

chū in frigidat atq; urinā prouocat. Et in. xxiii. con
 tinētis. c. vxi. dixit. Auctoritate Ruffi in libro regi
 mīs de cucumere ortēsi. Quod substātia melonū ē
 tenuior: sed substātia immatura melōis est grossior
 & habet in se uires absteruās & incisuias. Et iō p
 uocat urinam & ceta. Et infra auctoritate Bimalui
 sic ait. Cucumeres & citrulli sūt frigidi & hūidi in fi
 ne. ii. gradus: sed pior ipsorum est citrullus quia ge
 nerat in stomacho flegma uiscosū & procedit de eo
 ad uenas humor crudus ex quo quotiēs habundat
 fiunt febres cronicæ et nō puocat urinam ad modū
 melonis & uelociter corrūpū in stomacho & co
 medēs ipsos affluētē debet uti ameos ita tamē q; ip
 si⁹ stōach⁹ nō sit inflāmat⁹ & qui patitur sincopim
 ex caliditate olfatio citrullorū ē cōueniens cum pro
 prietate ipsorum. Quare concludam⁹ cum eodem
 Rasi in quarto suorū afforismorū sic scribēte. Cucu
 mer frigidus bon⁹ stōacho. i. calido & meliores sūt
 saraceni q; gallici pprietatē habēt remouēdi cole
 rā: Et iō p medicinis eis utamur.
 Capitulu. clxxi. ostēdit naturas pprietates & iuma
 mēta cucurbitæ in uia solūmodo nutriti.

A Verrois in quinto colliget. c. de herbis et
 olerib⁹ sic scripsit. Cucurbitæ: quæ i ara
 bico dicuntur hula: sūt frigide & hūi
 dæ aquosæ: & talem humorem generāt
 & dicitur q; sūt aptæ recipere corruptōnem in sto
 macho & habent malam alterationem sicut sit in
 reb⁹ humidis non habentib⁹ stipticitatem terrestri
 tatē nec pōticitatē quia sūt solū aq; & assimilam⁹ ea
 moris: nec cucurbitæ isti⁹ regiōis sūt tales: sed dure di
 gōis & grossioris naturæ ita q; nō possūt rectificari
 nisi cū multa decoctōe & cum hoc sūt multum mā
 li chimi & adhuc in frigidat & hūectant eo q; nō
 habent uirtutem cito exendi cum nullam habeant
 absteruionem. Quod non minus sensit Haliabas in
 quinto Theoricæ capitulo decimo octauo. Et prin
 cept Auicē. in secūdo canōis. c. clxxviii. dixit.
 Cucurbita est frigida & humida in secūdo. Et illa
 quæ est elixata nutrit aliquantulum & est uelocis de
 fecētionis si nō corrumpitur ante digestionem pro
 pter causam aliquam & nō generat ex ea humor
 malus. Sed si corrumpitur in stomacho & misceatur
 ei humor malus est tardæ cōsistētiæ sicut reliqui fru
 ctus & humor qui ex ea generatur est insipidus nisi
 dominetur ei aliquid quod sibi sit commixtum nā
 si cum citonīs commisceatur humor eius est illauda
 bilis. Et subdit uerum nocumentum quod ipsa as
 fere colon duplicatur: de proprietate quidem eius
 est q; generatur ex ea nutrimentum homo enecum
 ei quod ipsi associatur nam si comedatur cum fina
 pi generat ex ea hūor mal⁹ stipticus acris & si cum
 sale generat ex ea hūor salis. Et si cum stipticis ge
 neratur ex eo humor stipticus & est oino nociua q;
 bus dominat melacolia & flegma & bona colericis.

Verū tamen nocuētū quod affert colon maximū est & in fine eiusdē capituli iterū dixit. Ipsa uehementē nocet intestinis & colon proprie. Et pp̄ hāc causam colirici & quicūq; alii q̄ colicam pati consueverunt ei nō approximent. Itaque quoq; in particularibus dietis sic inquit de ea. Cucurbita frigida ē & humida in secūdo gradu: flegmaticū generat chimū p̄ inde colerice nature conuenit: e contra uero frigidis nocet & colericis melior est q̄ sanguineis: quia eius humiditas stomacho humectat & sitim colericorū humorū extinguit: similiter debem⁹ eam intelligere esse nociuā flegmaticis plusq; melancolicis. Quā q̄ dē melior est colerico si hoc modo detur: coquat in coctācis & succo malignanti aut uue agrestis aut cū succo malorū citrinorū aut cū oleo amigdaleo aut oleo onfancino condiantur. Flegmaticis uero sic datur elixa in aqua & ab aqua expressa cū sinapi p̄pere & apio & menta: utilius datur cū eorū caliditate temperetur: et tūc chimū generat calidum & cetera. Rasis uero in.iii. Almanforis. c.xviii. inquit de ipsa Cucurbita frigida est & humida q̄ stomacho mala existens appetitū destruit: sitim quoq; sedat & epatis ac stomachi ardorē extinguit quādo in eis habūdat calor & in.iii. libro suoq; afforsimorū ingt. Et si ex cucurbitis nimis comedat tenasimū generat sed si accito & aliis p̄paret meliorat: & in. xxiii. cōtinētis. c. ccccxx. dixit auctoritate gal. in. vii. Si comedat cucurbita generat hūctationē in stomacho & incidit sitim: & dixit in libro nutrimenti: Cucurbita cruda horribilis est & eius nocuētū in stomacho ē magnū & uidi quēdā comedētē ipsam & sentientē in suo stomacho pōderositatē & frigiditatē & passus nauſea inde & uomitū & nullū medicamē confert hūc uitio sicut uomit⁹. Sed elixa cū hūiditate nutrit ideo nutrimentū ei⁹ est modicū ad modū oīum ciborū q̄ generat humorē aqueū & tenuē: & descēsiō ei⁹ de stomacho cito fit ex hūiditate de q̄ dixim⁹ & ex lubricatiōe plana q̄ est in ea. Sed q̄n digerit hūor ei⁹ nō est malus nisi p̄cedat eū corruptio an digestiōe ipsius & corruptio accidit ei aut artificialiter aut ex hūore malo in stomacho sed ex tarditate eius in stomacho fit corruptio sic de oib⁹ aliis fructib⁹ hūidis si tardat in stomacho & nō descēdūt cito sola ex ea generat hūor crud⁹: & si eū alio generat ex inde humor iuxta saporē illi⁹ rei cū quo cōponit⁹ q̄ alteratur & assimilatur ei & si comedat cū sinapi generat exinde humor acut⁹ cū caliditate manifesta & si comedat cū salitō generat humor salus: & si cū rebus stipticis generat inde humor stiptic⁹. Et dixit etiam ubi de moris locutus est quod cucurbita licet minoris nocuēti sit q̄ alii fructus aestiui quociens non descendit de stomacho uelociter corrūpitur ita male quod exprimi nō potest. Verba aut gal. ut in nostra translatione habemus in libro de euchimia. c.v. hæc sunt. Cucurbita inculpabilis est sola horariorū fructuū sed si ipsa corrumpat in uentre cachochimia

latis sit sicut & mora: quare pro oib⁹ minime uidef cōmendanda & cetera.

Capitulū. clxxxii. ostendit naturā nocuenta: & p̄nitiosa pericula ex fungorū comestione prouenientia & qui eligendi sint & quō preparandi & cetera.

Licet fungi in numero radicū a gal. reponatur in libro de subtiliāte dieta. c.v. ubi dixit. Quod omniū radicū effiliū pessimi sint fungi: quā ob rē cū fructib⁹ olerū minime forent reponendi. Quia tamen potius terre fructus q̄ radices nobis eē uidentur. Idē ipsis hoc in loco existimauimus scribendū cū pl⁹ etiā his quā aliis fructibus assimilent⁹ & eius naturæ appropinquēt. Dicam⁹ ergo de eis quod quia pessimi sunt ut gal. ait ubi supra. Et ad comedēdū ualde periculosi teste eodem i libro de euchimia capitulo primo sic dicēte. Vidi deniq; quosdā quidem propter fungorum esum mori: quosdam uero propter conii uel senilage: paucos uero ex eis uix saluari ideo dimittendi sunt potius q̄ assumēdi ut eorū nocuēta nequaquā percipiam⁹. Quorū causa euidens ē ex his quæ scripsit ipse etiam loco allegato: licet post multa cum inquit. Omnium autem eduliorum fungi habent frigidissimum & uiscosum simul & grossū chimū inter quos aboletis solū null⁹ notat mori: colicā tamen & hi quibusdā attulerūt nō digesti. Ab alioq; uero fungorū esu: quidā quidē mortui sunt quidā uero uenerunt prope mortē diariis aut colicis obligati aut suffocari piclitates: a quo sumpsit Auicē. in secundo canonis. c. cclxxii. dicens. Fungi frigidi sunt in fine tertii gradus & humidi in principio eius & ideo generant humorem grossum malū & eorum rectificatio ē ut elixentur & ponantur cū eis pira humida & sicca & ozimū montanū & bibat sup̄ ipsos uinū purū. s̄gra rectificatiōis & nō alimēti q̄n ut in.iii. i. dixerat. Sup̄ cibū mali chimi uinū nō ē bibēdū q̄a facit malū chimū i extrēa corporis penetrare. Deinde p̄sequitur eos detestādo dicēs. Fūgi generat stuporē & apoplexiam. Et accidit ex illis qui nō interficiunt p̄focatio & proprie interficiētib⁹ & accidit etiā ex illis q̄ nō interficiūt colirica passio q̄n multiplicant⁹ & sunt difficilis digestiōis: & mali nutrimenti: & faciūt possidere difficultatē urine & subdit de eis sunt q̄ sunt mortiferi & sunt illi q̄ nascūtur in uicinitate ferri eruginosi & rerū putidarū aliarū aut in p̄pinq̄tate māsiōis reptiliū aenoso rū aut apud aliq̄ arborē q̄n p̄p̄riū est ut corrūpat fugos q̄ apud eas nascūt sicut oliue & de signis q̄dē eorū est q̄ sup̄ eos hūiditas uiscosa putrefacta p̄cipitur & cito aduenit eis alteratio & putrefactio & puenit ex ipsis cōstrictio hanelit⁹ & sine op̄is & cura eorū ē cū icisuiis & oximelle cū calamētō & cetera & q̄n q̄ interficiūt statim & p̄p̄ea dixit Rasis in. iii. almalorū. c. xviii. fungi tuberib⁹ sunt ualde deteriores quorū quidā hominem strangulant atq; occidunt. Qui autem ex illis bōj existūt in corpore uiscosum generat

flegma. Et ratio ē quia ut scripsit Isaac in. v. d. c. xii. auctoritate gal. Fungi in terra sicca nati sūt & pluuia li aqua enutrita in terra itaq; molli nascunt & aqua quieta putrida nutriuntur unde gal. Oia inq; nascētia in sapore uel in acumine nō apparētia ul' aliquo alio sapore naturalit sunt cetis peiora sicut fungi q sunt peiores pp terre malignitatē & corruptionem humore qbus nutriuntur. Sunt ergo pessimi: & nixime si iuxta oliuā nati fuerint: quia oliua grossitiē & uiscositatē dat eis: & in. p. d. similiter ait. Fungi frigidi sunt & humidi in. iii. gradu: quod mollitiē sui q humiditate testificant. Mortiferi grossam habēt uentositatē & humiditatē uiscosam digestiōi inobedientes unde illaudabiles sunt utpote tumorosi: iō bonū est ut oīno fugiantur. Immortiferos uero cōdere uolentes eorūq; nocumētū nō timentes elixēt atq; piris aut calamento misceant. Quorū iure expresso in alia aqua recoquātur & scū pipe carui zinzibere calamento origano & similibus cōdiant & esui tribuant: & in fine merū uetus potetur. Et q frigidi sunt natura accipiant in fine eorū zinziber cōditū: diaciminū: diatriū pipeon: tiriaca: mitridatū & huiusmodi. Rasis quoq; in. xxii. cōtinētis. c. cccc. xxxiii. dixit de eis auctoritate gal. in libro nutrimentū. Bonus fungus & innocens frigidi nutrimentū est & qui habundant de eo sumit in eo generat humorē grossum malū & plures ei species sunt mortifere & uidi quēdā passim fuisse de eo strictū hanelitum sine opim & sudorē frigidū & saluatus ē cū studio cū reb' incisuis cū sinipo aceto & mentastro cocto in eo sup asplis sup eū spuma & baurac uide eumit ipsos fungos qui transmutati fuerūt ad humorē malū grossum & frigidū. Nostra aut translatio pallegati textus tot & tāta nō habet sed id tantū quod supra circa presentis capituli initū adduximus. Ex quib' omnibus hanc possum' elicere conclusiōem: quod tūssima res sit ob iam dicta fungos dimittere.

Capitulū. clxxxiii. ostendit naturā proprietates & nutrimentū tuberū quā tartusele dicuntur.

Volentes ordinē alphabeti obseruare nō esset hic de tuberibus scribendū sed quia fungis in oibus fere suis opationibus assimilantur ppta nō uidetur nobis irrationabile de ipsis immediate scribere post fungos de terminationē & ut legentes de eis iuxta positis facili' ualeāt uirtutes ipsos intelligere. Dicam' ergo cū pncipe nro in. ii. canōis. c. vccii. sic scribēte. Tuberā sunt ex substātia terrea pl' & aqua min' & in ipsis ē aeritas & subtilitas pauca & si puata sapore & meliora eorū sūt harenosa alba in quib' nō ē odor malus. Et quā ex eis sunt sicca deteriora sūt humidis & illa qdē q elixant' post excoriationē & scissionē cū cultello cū aqua & sale deinde coquuntur cū oleo & almuri & speciebus condietibus sunt meliora & de

teriora eorū genera sunt fungi & proprie cū nascuntur sub arborib' & in terra mala sunt grossa ualde & prebent nutrimentū grossum melancolicū & non appropinquat eis in hoc aliquid. Et eorū qdē tiriaca est uinū purū & species cōdientes assumere & si elixent' deinde coquātur & cū eis cōdiant generat ex eis nutrimentū grossum nō malū uerūtamen sapore nō habent: & timent ex eis paralisis & apoplexia sūt tarde digestiōis impediētia & grauātia stomachū & sunt grossi chimi: & subdit q gal. in quodā loco ait. Quod non sint mali chimi faciūt tamen in curere colica & difficultatē urine. Ego aut inueni gal. in libro de euehemia de ipsis sic scribentem. Moderate aut ē pachichimū & uocatū iduū. i. trifula nō tū est cachochimū. Hac est series uerborū eius pro ut in nostra habemus translatione quā nihil de colica facit mentionem attamen credēdū est principi cum ratio dicti sui sit in promptu etiam per uerba gal. in li. de subtiliāte dicta. c. viiii. sic dicentia. Quid autem oporteat dicere de oleribus quorū non solū radices sed etiam produciōnes & folia flegmaticū generāt humorē. Sūt aut de hoc genere trifule attamen quā cūq; in harenosa & minus hūida consistunt terra de ficiunt a malitia fungorū & cetera. Generando autē flegmaticū humorem & colicam facile poterunt causare ut ei recte imposuit Auicē. Quod similiter confirmatur per Rasin in. iii. Almafōris capitulo xviii. sic dicentē. Tuberā frigida sunt & grossa flegma quōq; generant crudū: q̄ at ex eis ruborē habent mala existunt: quorū multa comestio colicam generat nec etiam absq; calidis sunt edenda condimentis fungi tamē tuberib' ualde sūt deteriores. Et in. xxiii. cōtinētis. c. cccc. lvi. idē dixit auctoritate gal. Bimā sūt Cuzi & reliquos pluriū antiquos: quos dicta eadē sunt cū superioribus & ideo ob tediolum prolixitatē ea nō adducemus id tū nō ptermittam' qd ipse Rasis inquit in. xxv. libro eiusdē. c. i. de tuberū preparatione uerbis istis. Si elixa fuerint in aqua sale & origano aut in oleo & assa fetida adnihilabit' id quod generādū est de eis in stomacho de flegmate uiscoso & similis conditio debet fieri in fungis. Quod si inueni post comestionē ipsos ponderositas debes bibere de uino simplici aut de aqua melis aut de tiriaca dragma una & ea pp huiusmodi res a nobilissimis uiris: quib' pcpue hunc nostrū librū scripsimus: minime debent māducari: eo q' eorū cōplexiones sunt ut plurimū delicate & stomachi ipsorū debiles tuberā fungos & talia grossa bene digere nō ualentes: quare fugiat ipsa.

Capitulū. clxxxiiii. ostēdit naturā melonū & proprietates eorū in uita nutrimenti declarando qui eorū deteriores & qui nocui minus existāt.

Melōs dicti a gal. i. ii. de alimētis. c. iiii. melopopōes in reliquos fruct' olerū gratiores hntur quosque due sunt spēs. Aliqui enim

ob longi qui pprie melopopones dicunt a gal. ubi supra. Quidam uero alii rotundiores sunt & dulciores qui pepones ab eo & ab omnib⁹ nuncupant ideo dicam⁹ de natura & proprietatib⁹ utriusq⁹ & primo cum Auerrois in quinto colligit sic de herbis & oleribus dicente. Melones sunt frigidi multe humiditatis & habent abstersionem & prouocant urinam ita quod dicitur quod q⁹ uti⁹ multū brodio eorum est caut⁹ ab egritudine harenage. Halabas aut⁹ in .v. theoricar. c. xviii. sic de ipsis ait. Melon frigid⁹ est & humidus in .ii. gradu cito a stomacho descendit urinam prouocat & post pauca subiunxit celeris enim est corruptionis in stomacho celerisq⁹ alterationis in ea quæ in stomacho inuenit & ait gal. Quod si in stomacho corrupt⁹ fuerit ueneno proximum est hæc ipse: hoc etiā sensit Auicē. in secundo. canōis. c. de bateca cū sic ait. Melon est melioris humoris q̄ batecha & ei⁹ caro est digestiua abstersiua & pprie ei⁹ semē & matura & imatura abe sunt abstersiua & cōuertit ei⁹ caro ad quēcūq⁹ hūorē in stomacho inuenit & est ad flegma uehementius decliuis q̄ sit ad colerā & q̄ ad melancoliā & nō cōuertit uelociter idest nō cito digerit. Et q̄ ita intelligēdus & exponend⁹ sit patet per ipsū dicentem infra. Melo est tarde digestionis nisi quando comeditur cū eo q̄ est in terius ei⁹ & ipsi⁹ qdē nutrimentū est rectius & eius humor est cōuenientior: oportet p̄terea ut cibū nō sequat⁹ aliū: & demū circa finē capituli dixit. Et melo quidē est minoris puocationis q̄ batecha & est magis abstersiua & uelocioris descensionis p̄cipue qui est mellis idest dulcis ualde: cū aut⁹ corrumpitur in stomacho cōuertit⁹ ad naturā uenenosam: oportet ergo ut cū grauat extrahat⁹ uelociter. Sed dulcius de ipsis scripsit Isaac in p̄ticularib⁹ .d. dicēs. Melones æstiuū duobus modis sunt rotundi & longi uterq⁹ uero frigidus est & humidus in medio. ii. gradus rotundi uero uiscosiores & grossiores sunt causa enī rotunditatis est hec: liquor eorum quia uiscosus est & grossus natando in superficie diuidit se circa latera: lōgoz uero liquor quia subtilis est & aquosus effluit & discurret inferius iccirco ipsi elongant⁹ quod testificat⁹ in huiusmodi ratione. Sapor enim rotundi aliquantulū dulcedini uicinatur: longi uero sapor quasi aqua ē sapide dulcisq⁹ rei grossitudo & uiscositas dominat⁹ unde longus minus nocibilis est parumq⁹ collatiuus mundificatiuus: rotund⁹ autē nocibilior & magis collatiuus & urine prouocatiu⁹ harenā & lapidem a renibus & uesica expellit. Quod eius saporositas testat⁹ uidem⁹ enim corpora ab eis fricata ab oī mundari sorditū utriq⁹ tñ ad corruptionē parati sunt mutantur etiam in humorū qualitatem in stomacho existentū siue colerici siue flegmatici sint Icirco stomacho nocēt eiusq⁹ nervos mollificāt eis q̄ lubricitatē prestant quod si cibū in stomacho inuenerint miscentur cū eo & causa lubricitatis cibus egreditur prius q̄ coquat⁹ in intestinis etiam rugitū

& inflationem uentositatēq⁹ faciunt & nonnunq⁹ uomitū & abhominatiōē: ideoq⁹ manducantur ante oēm cibum stomacho ab humoribus inanito nec alius accipiat⁹ cib⁹ quousq⁹ ipsi uideantur esse digesti si sic enim accipiant⁹ digestionī obediunt & bonis chimis assimilant⁹ licet eorum conuersio flegmatica sit quib⁹ ecōtra datis frigidi & pessimi ex eis generantur humores: suntq⁹ causa malarū generandarum febriū maxime colericis & calidis naturaliter quod fit ob sue uelocitatē conuersionis & mutationē sui in colericū humorē sed ut nocumētū eorum auferatur dentur in fine eorum: oxizacara maratrū: mastix flematice complexionis homines accipiāt oximel zinziber conditū aut diaciminū & parū bibant uinum Concludamus ergo cū. Auicē. in .xiii. tertiū. c. xx. sic dicente. Nō est malū pro epate calido sumere melones duos parue dulcedinis. Verūtāmē qui colicam pati consueuerūt ab eo abstineāt quoniam ut idem ait in .xvi. eiusdē trac. iiii. c. xxviii. Melon dulcis ante cibum in dispositione sanitatis ē nociu⁹ plurimis colicorum. Melon etiam dulcis propter uehementiam sue prouocationis perducit ad ingrossationē sanguinis teste eodem in prima quarti trac. ii. c. lxv. & ideo confert colericis. Hoc quoq⁹ sensit gal. in secundo de alimentis cū dixit. Natura peporum est frigidior cū humiditate sua copiosa & abstersiua aliqd habet propter q̄ & mouent urinas & secedūt sterē magis cucurbitis & cetera. Deinde subdit. Pepones p̄tū operant⁹ chimū in corpore & magis quando nō bene digerūt⁹ & colericos facere cōsueuerūt & corrūpi & ad uomitū idonei & amplius comestū sup ipsū aliqd euchimorū edulioz. Et p̄terea ipse itez dicebat in libro de euchimia. c. v. Citrulli melōes & melopopones sunt fructus quoq⁹ null⁹ est euchimus & si nō cito subeūt corrūpūt⁹ fm uentrē in eū qui sit ex eorum corruptiōe humorē & p̄pinquū mortiferis farmaticis operant⁹ a quo Rasis in .iii. Almafōris accepit. c. xx. dicēs. Melones dulces uelociē in colerā cōuertunt⁹ rubeā: alii uero sitim sedāt & humectāt atq⁹ urinā prouocāt quib⁹ si q̄s in comestione multū usus fuerit colericā patiet⁹ passiōē & p̄terea dixit in .xxv. cōtinētis. c. i. Post comestione melonū sumere debes de ture & zinzibere & si fuerit calide cōplexionis post comestione ipsorum sumere debet in potu de sirupo acetoso. Procurandum est itaq⁹ ut tāta ex eorum quātitas assumat⁹ quod digeri possit & cito subire ne in stomacho corrūpant⁹ obseruādo quæ de mēte Isaac & alioz supradixim⁹. De melōgia uero qua nō utimur & quia ab omnibus antiq̄s est reprobata non scribemus sed ipsam tanq̄ inutilē & fugiendam & re ipsa & pertractatione relinquamus.

Capitulū. clxxxv. incipit p̄tractare de fructib⁹ arborū declarādo qbus naturis humidi siue recētes & qbus complexionibus sicci fructus cōueniant.

Postq̃ de fructibus olerum ut promiseram⁹ monē cōpleum⁹ reliquū ē ut de fructibus arborū in presentiarū agam⁹ cōsuetū ordinē alphabeti obseruando ut sine querēdi labore determinatio & capitulū uniuscuiusq̃ fruct⁹ facile inueniat⁹ nō aliter de humidis & de siccis separatū facientes sermonē sed de ipsis iuxta eorū initia & prout contigerit loquemur hoc tñ prenotantes q̃ si cut humidi fruct⁹ flegmaticas habentib⁹ cōplexiōes incōuenientiores sint q̃ colericis: sic & siccī econtra. Et idē de stomacho parit⁹ est intelligendū. Qui enim stomachū frigidū & humidū habēt nō tñ aspicis q̃tū ab humidis fructib⁹ ledū. Cui⁹ rō hec est q̃a frigidū fruct⁹ & humidū ut oēs ferme recētes existūt ut de melonib⁹ dixim⁹ frigidū stomachū & humidū intrantes & cū flegmaticis humorib⁹ repletū inueniētes cōuertunt⁹ in cōsimilē eorū naturā. Si in frigidos & humidos humores cū in habentib⁹ simbolū facili⁹ sit transit⁹ ut dixit Age. in libro de generatione & corruptiōe & Auicē. i. ii. i. c. de signis cōplexionū cū sic inquit. Cōuersio in genere proportiōali ē facili⁹ cōuersione ad cōtrariū. Sic & fruct⁹ siccī & hi p̃cipue q̃ unctuositatē habent facile in stomacho calido in fumositatē & in colerā pmutat⁹. Et ideo nō ita cōueniūt colericis sicut flegmaticis sicut econtra de humidis & recētib⁹ dixim⁹ q̃ magis colericis q̃ aliis cōferat⁹ psonis. Et q̃ ita sit patet per rōnem preadductā. Et per auctoritatē Isaac in. v. d. c. v. dicentē. Qui fructū grossorū & siccorū & duroq̃ corticū sunt cortices molles & teneros habētibus peiores sūt q̃a duricies & grossities corticū substantiā grossam & terrestrē ostendūt & in stomacho durā digerī & ueloci⁹ ad fumositatē cōuertibilē in stomacho sicce cōplexiōis inanito citoq̃ cōuertit⁹ i putredinē & uērositatē in stomacho frigido maxie cibo pleno deinde subdit. Ois fruct⁹ grossi corticis terrestris nō caret oleositate & unctuositate nāl⁹ unctuositas autē & oleositas ad cōuertēdū in fumositatē & in gñā colerica sūrp̃cluiua & in putredinē & i gñā ueneno sa. et p̃p̃ea cōcludit deide. Qui fructū cortices hūt duos & siccos peiores sunt nutrimenti sicut amigdale & nuces & nucule & similia: & maxime si sint siluestres q̃a sunt sicciores & ad digerendū duriores quanto igit⁹ fruct⁹ siccī antiquiores fuerint tanto deteriores existūt q̃a cōtinue unctuosiores fiunt ut de amigdalis: nucibus fisticis & huiusmodi est uidere q̃ cū inueterantur rāide fiūt & cetera. Et ideo in stomacho calido pessimā reputant⁹ sicut fruct⁹ frigidi & humidī in frigido uentre sunt suspecti quinimophibiti. Quā de re bene p̃pendat un⁹ quisq̃ naturā suā & humidis aut siccis utatur fructib⁹ fm q̃ ei magis cōueniēs fuerit ne corp⁹ colera uel flegmate repleat. Et hec pauca de hac materia in generali dicta sufficiant. particulariora uero iam electo & abstinenti me dico cōseruati relinquit⁹ abstinenti inq̃a p̃p̃ea quod plures etiam doctissimos nouim⁹ medicina p̃

sessiores qui tanq̃ pueri quotidiē fructib⁹ in eorū in teritum utunt⁹ & pessimis etiā & in magna quantitate. Qui pro aliorum sanitatis cōseruatiōe idonei minime uidentur eo quod durum quippe est ut q̃ nescit tenere moderamina uite sue iudex fiat uite aliene ut Gregorius summus & beatus pontifex inquit: quare & cetera.

Capitulū .clxxxvi. ostendit naturam nutrimentū & utilitates amigdalarū in uia cibi.

Amgdale: uttingt⁹ Auerrois in. v. colliget & Haliabas in. v. theoricā. c. xviii. tempate sunt in calore & humide suauis saporis & habent multas bonas proprietates & dicūt q̃ hūt augmētare substantiā cerebri & faciūt suauiter dormire & abstergūt & mundificāt uias urinae & sunt ualde cōuenientes macris. Quod etiam uoluisse uidetur Auicē. in. ii. canonis. c. lvi. cū dixit Vnctuositas amigdale minor ē unctuositate nucis cū tñ in eis fiat unctuositas pluriā cui⁹ cā rācidat⁹ & est tardioris digestiōis q̃ nux: deinde subdit. Quā dulcis est equalis est ad humiditatē parū declinās & amara est sicca in. ii. Et infra subiūxit. Dulcis bonū prebet nutrimentū licet parū: & cōedere amigdalas dulces impinguat & cōfert ad uisum: aperiūt etiam amigdale opilationes epatis & splenis ipse nanq̃ aperiūt opilationes accidentes in extremitatibus uenarum & cū comeduntur recētes cū corticibus suis mundificant humiditates stomachi sunt difficilis digestionis & boni humoris & pauci nutrimenti: & quando accipiunt⁹ cum zucharo descendunt uelociter: de quib⁹ etiam sic scripsit Isaac in particularib⁹ dietis. Amigdale dulces sunt calide & humide in medio primi gradus: unde gal. Habent inquit amigdale amaritudinem sensui occultā propter sui saporitatem: uerumtamen amigdalarū amaritudo uetustati accedentiū palam ostendit⁹ sitq̃ earum acutio uelut nuces corporū nutritiue sunt dure tamē ac grosse substantiā digestionī difficiles pro sue unctuositatis egestate: proinde tarde colericis assimilantur humoribus neq̃ stomacho sicut nuces sunt nociue. Et post aliqua dixit. Si superficietenus excorticentur eluiq̃ dentur digeri faciles fiunt: maxime si cum melle aut zucharo exhibeant⁹. Amigdale autem uirides sunt tenuiores & laudabiliores propter earum aquositatē. Idcirco si in aqua calida una nocte iaceant excorticate fiunt in actione uiridibus uicine: porro si uirides prius q̃ cortices habeant elixentur & edantur: gingiuas confortabūt stomachiq̃ calorem refrigerabunt & cetera. Ralis quoq̃ in. iii. almanforis c. xx. dixit Amigdale dulces in calore sunt temperate q̃ licet lenitatem gutturis faciant graues tamen existunt diuq̃ in stomacho moratū: ueq̃ ipse nō solū opilationes nō faciunt: uerum etiā opilationes apiūt atq̃ urine sedant ardorem & cum zucharo comeste

sperma augmentant. Et in libro .xxv. continentis. c. ccccclxxxii. Archagenisii sic scribetis inqt. Amigdale sunt calide & humide & humor ipsarum ē laudabilis & subdit: dixit Ruffus in li. regiminis. Amigdale prouocāt urinā & cū difficultate digerunt. Et postea circa finē capituli subiunxit & Sindifar inqt. Quod impinguant & augment actū uenerum similiter iquit Bimafui. Amigdale dulces calide sunt & humide in primo & si comeduntur cum corticibus cōferūt in dolore oris & abstergunt q̄ in pectore fuerit & pulmone de humiditate & ceta. Sed sapiens gal. in. ii. de alimēti. c. xxvii. sic ait. Amigdale totalitē nō participāt stiptica qualitate preualet enim in ipsis absterfua & subtiliatua propter quā expurgāt uiscera & ex pulmone & stōrace expuitiones operātur humorū: dixit deinde quod ad subductionē nō sunt utiles & quod alimentū corpori dāt modicum quā de re decipiūtur qui eas plurimū nutrire existimant licet aliis conuenientes sint.

Capitulū. clxxxvii. ostendit naturā & nutrimentū auelanarū cū suis iuuamentis & nocumentis.

Auelana: teste auerroi i. v. colliget in nullo differuntur a nucib⁹ nisi quia nō prouocant uomitū: sed Princeps Auicē. in ii. canonis. c. xliii. dixit. Eius quidē. f. auelana terreitas maior ē terreatate nucis & nutritior nuce qm̄ est magis solida & minus unctiosa & tardioris digestionis cuius natura & complexio declinans est ad unctuositatem quādā & siccitatē parū & generatur ex ea colora & in ipsa est stipticitas maior q̄ in nuce & in ipsa etiam est inflatio & generat uētositates in uentre inferiori facit soda scilicet dolorē capitis & comedif. cū pauco pipe & manrat corizā: & Hipocras inquit. Auelana in cerebro facit augmentū si comedif. cū aq̄ mellis cōfert tussī antiq̄ & adiunat ad expuendū est tarde digestionis & excitat uomitū & est tardioris digestiōis q̄ nux: confert uenenis & morsibus & precipue cū ficub⁹ & ruta & ceta: q̄ fuit Haliabatis snā i. v. theoricā. c. xviii. dicētis. Auelana calida est & sicca terrea parū habēs unctuositatis grossamq̄ habet substantiam digestiōis tarde unde & plurimū nutrit. Aiunt autē medicorū qdā qm̄ si auelana cū aneto añ cibū sumat. nō plurimū fiet comedenti nocumentū deinde a letali potu ul' morfu reptiliū proderit si cū ficubus comedat. A quib⁹ uidet accepisse Isaac in dietis pticularib⁹ dicens. Auelane sunt frigidiores & ponticiores q̄ nuces earū. n. corpa sunt spissiora & solidiora unctuositate carētia hac de re plus nucib⁹ sunt nutritiue tardiores ad digerendū & ad descendendū de corpore inflationē in uentre generant maxime si cū interiori cortice accipiantur quā autem ab interiori cortice ablata fuerint digestibiliores fient & utiles anti-quā habentibus tussim precipue si pistate uescant

cū melle. Quib⁹ etiā cū modico pipe assatis reumatizantibus cito subueniūt. Quā uero in ieiunis assupte sūt contra uenenū ualent & ceta. Hoc idē sēsit rasis in. iii. almanforis. c. xx. dicens. Auelane nucib⁹ minus sunt calide granioreq̄ ipsis existunt quā a scorpiōne punctis beneficium prebēt & in libro. iiii. suorum afforismorum dixit. Nuces & auelane male stomacho & epati humores malos efficiunt in ieiuno oppositū tñ uelle uē Auicē. in. viii. tertii. c. xx. cū ait. Passe ficus & auelane sunt amice epati & ultimi iuuamēti in cui⁹ capituli sine dixit. Auelane sunt cōueniētes oib⁹ epatib⁹ qm̄ ipse nō sē uehemētis caliditas & sunt aperitiue & chinus eage est bon⁹ & in. c. xxi. eiusdē iterū iqt. Passe & auelane nō plurimū calesciūt & sūt apitiue opilatiōis & sunt boni nutrimenti licet pui quāuis ipse id minime dicat. Et q̄ ita sit apparet p gal. in. ii. de alimētis. c. xxvi. dicēte. Ne q̄ ulus nucū neq̄ auelanaḡ mltū nutrimentū dat corpori & post aliqua etiam sic inquit. Digeritur nux magis quam subtilis nux & magis eustomachum est & multo magis quā cum ficubus siccis comeditur. Quo autē modo cōcordādi sint Rasis & Auicē na si textus eorū q̄ nō credo: correcti sint proculdubio nō intelligo sed mihi p̄suadeo q̄ dictū Rasis aliter in arabico sonare debeat. Qualiter uero sapiētiōri iudicio relinquam⁹ & si qs eos discordes esse hac in re sicut & in aliqb⁹ aliis dicere non uerere⁹ forsitan nō erraret: quare & ceta.

Capitulū. clxxxviii. ostendit naturā & proprietates castanearū nutrimentūq̄ atq̄ modū cōditionis & preparationis ipsarū.

Castanea in numero gladiū reponi uidet⁹ tur p̄pterea q̄ de ipsis post glandiū determinationē sermo fiat ab auctorib⁹ & p̄ maxime ex eo q̄ de eis Rasis scripsit in iii. Almanforis. c. xx. dicēs. Melioris glandibus sunt nutrimenti minusq̄ stringūt castanex attamen & a nobilib⁹ etiā persepe māducātur in ultima cenā mēsa: iō de ipsis dicem⁹ cū Auerroi in. v. colliget sic scribente. Castanea frigida est & humida in primo gradu. Secundū uero Haliabatem in. v. theoricā capitulo. xx. Earum complexio inter frigidū & humidū est temperata. Isaac uero cui magis adherendum ē opinamur in particularibus dietis ait. Castanex calide sunt in medio primi gradus & sicca in secundo Et significatio earum caloris est dulcedo earūq̄ saporositas & ponticitas siccitatem innuit: sed tamen ad glandium comparationē sunt ad digerendū faciles & nutritibiles tussientibus ex flegmate non multum nociue nec multum stipticæ nec multum diureticæ. Quā tamen plerumq̄ non accipiuntur quia cerebro elui date inflationē & capitis faciūt dolorē p̄pter digestiōis duriciē & fumū in stōacho clausū sed ab eis nocumtū auferat & stipticiores fiat assari eas

oportet ut eaze corpus rarificet quæ siccitatē tēpant pectoris & urine difficultatē dissoluūt q̄ si i aq̄ tepida infūdāt q̄a eaze cōplexio tēperat ex aq̄ mollitie & humiditate proinde sunt boni chimi in corpore generatiue: colerici tamen cū zucharo eas comedant & siegmatici cū melle. Secūdu medicinā uero uirtutē habent laudabilem quia abhominatiōis & uomitū sunt constrictiue ieiuni quoq; stomachi confortatiue & cetera. Quæ fuit etiā gal. snia in li. de euchimia & cachochimia capitulo. iiii. dicentis. Castaneæ stipticū sapore habēt & omnino nō sunt cachochime & infra dixit. Fructus qui ab arboribus accipiuntur fere oēs cachochimi sunt preter castaneas. Hec enim bene digeste in uentre nutritiue sunt & nequaquā cachochime aquo princeps sumpsisse uidet in secundo canonis capitulo de glande cui ait. In castanea est parū caliditatis propter sui dulcedinē & in ipsa est absterio: & in eis omnibus est inflatio in uentre inferiori & stipticitas & est tarde digestionis & boni nutrimenti. Si ergo cum zucharo misceatur eius nutrimentū fit bonū. gal. quoq; dixit. Quod ipsa est mirabilior omnibus granis adeo quod est proxima granis panis ueritatē castanea propter illud quod in ipsa est de dulcedinē nutritior est glande cū tamen nutrimentū omniū sit hominibus illaudabile sed fortassis earū nutrimentū porcis laudabile. Auicē. in loco allegato. Et postea subiunxit ibidem Castanea facit soda ppter ea quia cohartat uapore constringendo naturam & confert humiditati stomachi & confert dissinteriæ & fluxui intestinorū & cetera. Hoc etiam attendendū quod ipse crude nequaquā manducantur dicente gal. in libro de subtilitate dieta. Castaneæ magis prauæ sunt q̄ crude: prauæ uero minus si elixentur siue assentur siue frixentur. Pro regula quoq; obseruandū est ne in multa assumantur quantitate propter stipticitatem grossitiem & uetustitatem earum cū dicat gal. in libro de euchimia & cachochimia super allegato Et si castaneæ omnino non sunt cachochime cauere tamen ut oportet palā ab harū multitudine nō solū quia pachichime idest grosse sed qm̄ cōstipatiue sunt uentris & difficile digestibiles & inflatiue. Memorādūq; mihi uidetur id in earum decoctione quod supra in capitulo de rapis diximus. Scilicet ut non coquantur in frixorio super flammam quoniam inde malam acquirunt qualitatem suffocantem a fumo & cetera ut eo in loco dictum est. Quare inter prunas potius coqui debēt ut uentositatē superfluam amittant & cū zucharo in fine mense poterunt in paucā quantitate manducari quare & cetera.

Capitulū. clxxxviii. ostendit naturam cerasorum dulciū & acrim cū eoz iuuamētis & nocuentis.

Cerasa sūt grana magna prunis similia ut serapio iquit qui etiam dixit auctoritate

gal. Sunt ex eis dulcia & pontica & acetosa & dulcia descendunt a stomacho cito & iuuamentū quod inferunt ei est paucū & pontica faciunt contrarium huius: acetosa uero desiccant pl⁹ q̄ pōtica & cū hoc est in eis res incidens & conferunt stomacho siegmatico pleno superfluitatibus. Et infra dixit auctoritate dialcoridis. Quando cerasa administrantur humida molliunt uentrem & sicca retinēt: sed Rasis in libro. xxiii. continentis. e. vevii. gal. auctoritate scripsit. In fructu huius arboris est stipticitas & hoc nō ē cū eq̄litate imo dispositio i eo ē ut ē dispositio in malis pōis & granatis sed fructus hui⁹ hns i se dulcedinē de stomacho descendit de leui & confert ei modice: tamen stipticus econuerso facit: & accidus confert stomacho siegmatico pleno superfluitatibus quia accidus desiccet magis q̄ ponticus & cū hoc habet in se partem incisiuam. Et dixit in libro nutrimenti fructus cerasi assimilāt moris cum stipticitate modica quæ est in eo ualde & in parte est stipticitas manifestior similis stipticitati rubi & pars ipsius est uehemētioris stipticitatis q̄ rubus. Et possunt cognosci uires oīum specierum ipsius de eo quod precedēs est de moris & rubo sed rubus canis uehemētioris stipticitatis est ut nutrimentū eius est modicū. Gal. uero in secundo de alimentis capitulo quinto breuiter se de eis expediēs ait. De cerasis sic de moris possum⁹ arguere: similiter: Isaac in particularib⁹ dietis capitulo de prunis i fine sic scripsit de cerasis: Idē q̄ de maturis prunis sentim⁹ & nihil aliud de ipsis ait. Vnde eorum expressa complexio quæ sit a ueteribus nō inuenitur: sicut & michael noster inq̄t frigida & hūida tñ in prio ea ipse gradnauit. Credim⁹ tamen q̄ pl⁹ humida sint ex eo quod ualde cito putrescāt: ppter ea eligantur ex eis illa quæ duriora sūt & solidiora quoniam talia non ita de facili putrescunt sicut ea q̄ tenera: ut manifestū est etiam in exteriorib⁹ et magis grā medicæ mādūcēt ante cibū q̄ gratia nutrimenti iuxta preceptū gal. in libro de euchimia & cachochimia capitulo ultimo dicētis. Abstinentū est a cachochimis nisi aliquando laborantes hora æstatis egeant sanare siccitatem & caliditatem totius corporis idonea enim illo tempore sūt poma & pruna & cerasa preassumpta sed de citrulo & melone nō multum offerendū est sicut nec de melopopone & persicis & huiusmodi: quare & cetera.

Capitulum centesimum nonagesimū ostendit naturam & proprietates iuuamenta q̄ citoniorum seu citanorum in uia cibi.

Citoniana sunt grossioris substantiæ quam pira & maioris stipticitatis & propterea sunt frigidiora & in eorum odoratu est proprietas contra omnes passionēs cordiales dixit Auerrois in quinto colligit. Auicē. uero in secundo canonis capitulo. clvi. sic de eo scripsit. Citonij assatum est melius & magis cōueniēs quādo

eius assatō fit hoc modo. Cōcauat & eiiciuntur grana eius & ponitur in ipso mel & linitur luto corp⁹ eius & ponitur in cinere cuius natura frigida ē in fine primi & siccū in principio.ii. Est stipticum confortatiuū fortiter sed dulce ē min⁹ stipticū. Et multitudo comestionis ipsi⁹ generat dolorē neruonum cōfert uomitū & ebrietati & sedat sitim & confortat stomachū recipientem superfluitates. Et in fine dixit. Et quandoq; soluit uentrem & non stringit & generat colicā & dolorē uētris pongituum. Et hoc si crudū. s. manducetur & quando assumitur p⁹ cibū soluit adeo q; quando plurimū ex eo sumitur extrahit cibū ante digestionē suā: comestū autem ante cibum constringit: idē etiā uoluit Haliabas in qnto Theoricā. c. xiii. cū ait. De ipso q; frigidū est & siccū frigidum est et siccū ponticum stomachum cōfortat calidum naturā suspendit si ante cibū comedatur mollit autem si post & cetera. Hoc similiter scripsit Isaac in pticularibus Dietis. c. proprio dicens. Citonia & mala granata ante cibum accepta si sint pōtica fiunt stiptica & similiter si sint acetosa & stōa: chī cōfortat substantiā & intestinos & egestionē colericā auferūt p⁹ cibū autē ex superiorib⁹ stōachi ad inferiora deponūt escas & fumū salietē ad caput uomitūq; colericum reprimūt & dulciū natura substantiā. Et complexio aquosa ē temperati caloris aliqd obtinet: & ideo pagē refrigerant & stomachū confortant ex igne pagē: quare & stomacho calido aut molli cōueniūt nociua eis qui colericā egestionem habent & nomitū. Non saporā uero pessima sūt in omnib⁹ qualitatib⁹ quia naturā frigida sūt & humidā magis aut frigida q; humidā propterea nec secundum cibū ualent nec secundum medicinā quoniam am pontica non sūt ut stomachum confortent nec accida ut acumen caloris extinguat nec dulcedinem habet ut nutriant: sed humores flegmaticos crudos gignunt. Similiter Rasis in tertio. Almasoris. c. xx. dixit. Citonia dulcia & acetosa stomachum efficiunt robustum licet acetosa ad hoc sint fortiora appetitum insup excitant quorum pprietates ē uentrē stringere. Hæc autem si post cibum comedant ster⁹ cus cito descendere faciunt atq; a uentre expellūt: ante cibum autē si comedant totum istud phibent illa autem quæ acetosiora sentiunt in uentris constriktionē sūt fortiora. Et i. iiii. li. suoz afforismoz sic etiā inquit. Coctanum stomachum confortat & epar & usus eius putredinē in intestinis generat. Et in libro xxii. continētis. c. cclxxxvi. dixit. Auctoritate Rufi si q; citonia rectinēt uentrem & puocant urinam p accidens. Et auctoritate Bimasi sic retulit. Citoniū frigidum est in ultimitate pmi gradus sicum in medio. ii. ideo corroborat stomachum: puocat urinā & constipat naturam & subdit: Sed non debet pfi ei corpus citonii eo q; retardat digestionē & sic debet fieri toto posse in ceteris fructib⁹ tamen nō debet assuptio eius habundare ne emittat de stōacho

quod in ipso fuerit ante digestionē ipsius. Et si nolu mus cum eo stringere uentrē pcedere debet eius sumptio ante cibū p horas dum pualet act⁹ citoniū i stō macho deinde comestio fiat. Tamen si habundās sūptio illius tollitur infert colicam & dolorē neruoz & cetera. Quare cōcludendū est q; uia medicinæ potius q; cibi sit coctanis utendū non crudis: sed coctis ut supra docuit Auicē. nec ulla quis de tali coctōne afficiat admiratione quoniā non solū princeps: sed etiā Gal. eam pcepit in secūdo Alimentoz. c. xxi. di cens. Singulare aliquid pter alia poma citoniis inest stipticitatē ampliōrē habentib⁹ & chimū māsum si qs de coctis ipsis cū melle seruare uelit. s. modo p tacto aut aliter q; cum melle condiant & sic cocta manducantur & non aliter nec etiam sic sepe propter predicta.

Capitulū. clxxxxi. ostendit naturā pprietates & iuuamēta citri & ptiū eius.

Citrū corticē habet: carnē: acetositatē: & semina quæ omnia cum diuersarum sint cōplexionū necessariū duximus de unoquoq; seriatim dicere imitātes principē i secūdo canonis. c. cxxi. sic scribentē. Cortex citri calidus est in primo & siccus in fine. ii. Et eius caro est calida in primo & humida in ipso. Quidā autē dixerūt q; ipsa sit frigida & hūda in prio & eius frigiditas maior est. Et ipsius acetositas frigida est & sicca in tertio. Et ei⁹ semē ē calidū in primo & siccū in secūdo caro eius inflat & eius acetositas ē stiptica frāgens colerā rubeā. Et eius semē & cortex ipsius sunt resolutiua. Et cū ponitur eius cortex in pannis phibet tineas & ei⁹ odor rectificat corruptionē aeris et pestilentiam. Decoctio corticis bonum efficit odorem eius acetositas sedat tremorē cordis calidum et nutrimentū est bonū gutturi & pulmōni est tamen mala pectori caro eius & est mala stomacho inflatiua tardæ digestionis quā oportet comedere cum al muri & similiter cū melle mixta ē sanior & magis recipiēs digestionē nisi sit plurima et cortex ipsi⁹ cōponit in cibariis sicut semina quæ p cōdimento ponunt adiuuat digestionē: cortex tamen nō digerit pp duritiem sui & ipsi⁹ decoctio sedat uomitū & facit appetitum. Et oportet quidē ut citrū comedatur singulare & q; n̄ misceat cibo ate se neq; p⁹ se & ei⁹ caro facit utentē se possidere colicā & ipsi⁹ acetositas rectinet uentrē & cōfert solutioni colericæ: & eius semen confert hemoroidibus & pondus ipsius cū uiō melle & aqua calida illinitū cōfert uenenis omnibus & eis resistit & pprie ueneno scorpionis bitū. Isaac etiam in pticularibus Dietis inquit de ipso. Substantia citri ē dura & solida iō si p cibo accipiat difficulē digerit tarde a stomacho descendit. Acetosa uero eius substantia ē frigida & sicca in secundo uirtutem habet incidentem extenuantem et

refrigeratē Iccirco fit epatis caloris mitigatiua sto-
machus confortatiua excitat enim appetitum cole-
ra rubee acumē obtūdit: sitientibus perfecte subuenit
tristitiāq; et cardiacā remouet & cetera. Quod etiam
uolunt Rasis in quarto libro suoe afforsimorum
cū dixit. Folū & cortex citri uirtutē habet remouē
di ueneni & confortādi cor. Et in .xxi. cōtinētis. c.
xxi. dixit Auctoritate Dialescoridis. Semē citri bibi-
tū cū uino phibet nocumētū cuiuslibet ueneni mor-
tiferi & laxat uentrē & aqua decoctionis eius facit
bonū oris odorē. Et inq; Gal. in .vii. Acredo scitri ē
frigida & sicca in tertio & cortex eius desiccet non
cū pua acuitate & ob hoc est sicca in tertio & ē eq-
lis intra caliditate & frigiditate aut declinat paze
ad caliditate. Et eius caro generat humores grossos
frigidos & in libro Dietaze dixit. Quod cortex
eius est odoriferus cū est croceus & est difficilis dige-
stiois ppter duritiē & siccitate & si appōeret i cibis
adiuuaret digestionē sicut iuuat res calide & confor-
tant stomachū quādo sumit de eo paze & eius caro
est dura ad digerendū. Et cū comedit cū alimur est
facilis digestionis. Et subdit inquit fili⁹ Mesue. Cor-
tex citri calidus est & siccus in tertio & ē spissus tar-
dē digestionis de sui natura iuuat tamē cibū ad di-
gerendū paucillo inuamēto et paze ex eo supit con-
fortat stomachū. Et alba caro eius ē frigida hūida i
fine primi & frigiditas ē maior humiditate & tra-
hit morā in stomacho & ē tardā digestionis & eius
acredo ē frigida & sicca in tertio & refrenat colerā
& cōstringit egestionē & cetera. Deinde subiunxit. Et
qui comedit citrū nō debet sumere imediate p⁹ aliū
cibū nisi pri⁹ sit digestus. Et nō debet comedi p⁹ aliū
um cibū qā facit indigestionem. Et acetositas ei⁹ cō-
fert tremori cordis & puocat appetitū & incidit &
diuidit humore colericū & rectinet fluxū & uo-
mitū supuenientes uitio stomachi: & extinguit epa-
tis supcalefactionem & cetera. Postremo dixit. Et ci-
trū cōditū ē difficilis digestionis quāq; mel subtilia
uent maiorem partem suā grossitici & remotio nō
eumēti ei⁹ ē appositio magnā quantitatis specierum
aromaticaz sicut spicaz garioflogz: cinamomi: car-
damomi: zinziberis & similitū. Mesue autē in distin-
ctione quinta sui grabatin dixit. Quod citra cō-
dita stomachū & cor cōfortat & digestionē faciūt
bonā & oris odorē quod intelligendū qñ in pauca
sumūtur quātitate dicēte Gal. in libro de dissolutōe
cōtinua. Cortex citri. s. cōditū qñ accipit de eo paze
cōfortat stōachū & qñ accipit de eo multū grauat
qā eius substantia ē dure digestionis & sic habet inf-
dictos concordia.

Capitulū. clxxxii. ostēdit naturā pprietates & no-
cūmēta pueniētia ex comestioe crisomilloz.

Crisomilla teste Auicē. in secūdo canōis
c. cxxxvii. Meliora sūt armenia non. n.

cito aduenit eis corruptio & acetositas & cum su-
mūtur crisomilla oportet ut accipiat mastice &
anisi equaliter pondus dragme unius usq; ad duas
in uino puro aut uino de passis aut paze mellis. Sūt
enim frigida & humida in secūdo & eoz humor ē
uelocis putrefactionis. Et ipsos infusio sedat sitim
& crisomilla sūt equidē stōacho cōueniētiōra qñ pfi-
ca & armenia nō corrūpūt in stomacho neq; ace-
scūt uelociter: generāt febres ppter uelocitate suā putre-
factionis ueg infusio siccoz cōfert febribus acutis.
Et in .xxii. tertii tractatu secūdo. c. xxi. sic etiā inquit
Ego aut abhorreo ea quā sūt sicut pfica & crisomil-
la & similia quā replēt sanguinē aquositate pluria
cōsimiliter scripsit Isaac in picularib⁹ Dietis cū ait
Crisomilla frigida sūt & hūida in secūdo gradu fa-
cile in putredinē cōuertibilia: grossū flegma generāt
& uiscosū in cōcūitate epatis et splenis. Iccirco diu-
turna febris causa sūt & ipsa omnibus modis sūt
pessima: ideo ante cibum semp accipi debent stoma-
cho inanito post cibū eni stomacho pleno in supe-
riorib⁹ natāt & in acedine cito putredinēq; con-
uertunt. Si. n. noxietates eoz caueri cupimus ieiuni
accipiamus & post illa anisū mastice & uetus uinū
ac odorifere. Quā sūt etiā Gal. sentētia in libro de
dissolutione cōtinua sic dicētis. De his quā uelocitē
corrūpūt in stomacho sūt crisomilla & mora q si
cito nō descendāt de stomacho & obuiant humo-
ribus malis cito corrūpūt & ideo debent ista co-
medi ante cibū amouēda de stomacho ppter uelo-
citate descensiois eoz & lubricitate uiage in eo qui
comedit prius ista: nam quādo comedunt post cibū
corrūpūt propter remanentiā eoz in stomacho
& relinquūt corruptū cibū corruptioe eoz & quā-
do totaliter corrūpūt: quod frequēter euenit: sūt si-
cut ueneni pntiosū. De ipsis quoq; Rasis in tertio
Almāforis. c. xx. dixit. Crisomilla frigida sūt quā
uētrē cōmouēt atq; inflāt & colerā reprimūt rubeā
stomachū preterea debilitant eius extingūdo calo-
rem quibus qui frequenter usus fuerit in consequētē
tēpore febres patiet. Et ratio ē quia ut inquit Gal.
in secūdo Alimētoz. c. xviii. Crisomilla prauis hu-
moribus faciūt corpus habūdare: & idē Rasis i. xx
iii. cōtinētis. c. vccxxxii. auctoritate Dialescoridis
ait. Percopi sūt meliores pro stomacho pficis & gal-
dixit. Quod armenici habēt fructū frigidū & hūi-
dū quāsi in secūdo. Et dixit etiā in libro nutrimenti
q de genere persicoz existāt sūt tamē meliores eis
qā nō corrumpunt in stomacho ut pfica & penes
quosdā sūt delectabiliores eis ideo magis ualent ad
stōachū qñ pfica. Et dixit Bimafui. Crisomilla frigi-
da sūt & hūida in medio tertii & assimilātur pficis
sed generāt humore peiorē humore generato de pfi-
eis grossum & crudū in arteriis ideo generāt febres
cronicas: tamē sumi debet post ea anisū & mastix i
quātitate ponderis aurē unius cū siripo citonino
aut cū uino uuarū passage & mellis simplicis. Et in

quit Masarguth q̄ generat̄ humorē a quo generat̄
febris tarda dissolutionis ipsa tamen laxa & coleram
rubea & generant humorē grossū & postremo ipse
sic cōcludit. Et ego credo q̄ nō inueniat̄ res uehe
mētioris in frigidationis in stomacho ad modum il
lius & cetera. Et propterea postponēda sunt poti⁹ q̄
manducanda & cetera.

Capitulū. clxxxiii. ostēdit naturā pprietates & no
cumēta Dactylogē in uia nutrimentū.

Dactyli: secūdu quod dixit Serapio in ca
pitulo de Rorab auctoritate habemē sui
meliores sunt zucharini & auctoritate
Rasis retulit q̄ calefaciūt & generāt san
guinē grossū qui cōuertit̄ cito ad colerā & ē malū
nutrimentū eorū illis quoq̄ cōplexio ē calida et epar
calidū & cui cito aduenit soda & squinatia bothor
& alcola & opilatio in epate & splene. Et deterio
res ex eis sūt magni & qui sūt dulciores & nō sūt cō
ueniētes aliquo modo illis qui sūt calidā cōplexio
nis & nō sūt debilis naturā si utit̄ eis impinguant̄
ab eis. Rasis uero in tertio Almasoris. c. xx. sic de eis
inquit: & talē eius seriē habemus. Dactyli calidi sūt
& grossi multūq̄ dāt nutrimentū qui si in comestio
ne multo accipiātur usu sanguinē in interiorib⁹ ge
nerāt grossū dētēq̄ corrūpūt sanguinē quoq̄ ac fleg
ma accrescere faciūt. Rotab aut̄ min⁹ calidi sūt q̄ da
ctyli q̄ lenitini existētes stomachū rectificāt & ppea
q̄ dētibus nocent dixit ipse in. xxv. continentis. c. i.
P̄ comestione dactylogē recētū sciput: debes mū
dificare gingiuas & os cū lauatiōe pfecta et absterfio
ne post lauatiōē factā quia comestio ipsoꝝ dacty
logē emollit̄ gingiuas & cetera. Idē quoq̄ lenit̄ Halia
bas in quinto Theoricā. c. xviii. Et rabi Moyses cū
inquit. Dactyli generāt dolorē capitis opilant epar
& apostemat̄ & hemoroidas creant. Isaac etiā in p
ticularib⁹ Dietis sic de eis scripsit. Dactyli calidi sūt
& hūidi in secūdo gradu grossi sanguinis generati
ui & difficilis digestionis sicutibus tamē siccis digesti
biliore magisq̄ diuretici: sed illis assuescētes epatis
& splenis cōstipationē duritiē & tumorē incurrunt
gingiuas & dentibus sūt nociui: dolorē in ore stōa
chū faciūt: diuersas tamē habēt actiones secūdu regi
onū qualitates q̄dam. n. in frigida q̄dā i sicca & qui
dā i mediocri nascuntur regiōe. In calida nati regione
sūt dulcissimi & uiscosi p̄de pagē nutriūt & cito di
geruntur uētrē hūectant & plus etiā ceteris cōstipa
tiōē epatis & splēis et nocumētū capiti oriq̄ stōachi
faciunt. Rursus qui in terra frigida nascuntur in sua
cruditate & ponticitate p̄durāt quare ceteris sūt sic
ciores & min⁹ omnib⁹ nutritiui ac duri ad digeren
dū tardeq̄ a stomacho descendētes: ceteris tamē plus
stomachū cōfortant. In mediocri uero nascentes re
giōe licet in pfecta cōstēt maturitate tamē illis ab
est siccitas ut in maturitate seruari nō queāt quoniā

in eis q̄da m liquoris supfluitas ē unde corpa replēt
crudis humorib⁹ q̄ sūt materia diuturna & p̄dice
febris ad dissoluendū inobedientis. Et si fuit etiā
Gal̄ sentētia in secūdo Alimentorū. c. xxiii. dicētis.
Dactyli indigestibiles sūt & grauatini capitis & dul
ces opilatui & stiptici: & subdit. omnes dactyli indi
gestibiles sūt & lesui capitis Aliq̄ at̄ & mordicatōis
sensus efficiunt ori stomachi. Qui autem ab eis di
stribuit̄ in corpore chimus grossus sēper est habet et
aliqud uiscosū & unctuosū & quoniā tali chimo dul
cedo admisceat̄ celerime q̄dē ab ipso epar obstruitur
ledit̄ autē & flegmonizās & turgēs sūme ab edu
lio ipsoꝝ: cōueniēter autē & epar & splē opilant̄ &
ledunt̄: multo aut̄ magis ledūt uirides ad oīa. Et in
libro de euchimia. c. iii. sic quoq̄ ait. Humor qui ex
dactylis generat̄ grossus est & faciliter obstruit̄
epatis & cetera. Ex q̄bus cōcludēdū ē q̄ & si dactyli
sua dulcedie gustui placeāt. Sātati aut̄ corporis cali
di minime: quare & cetera.

Capitulū. clxxxiiii. ostēdit naturā pprietates & in
uamēta fisticorū siue pistachiorū.

Fistici a nostris uulgaribus sicut & a q̄bus
dā antiquorū pistachii appellant̄ ut ap
paret p̄ Haliabatē in q̄nto Theoricā. c.
xviii. dicētē. Pistachia in calido & hūi
do tēpata sūt & quā pōtica sūt & odore iocūda cō
fortatiōi oportuna sūt epatis: eiusq̄ aperiuunt opila
tiōē & emittūt pectoris hūiditatē: renes purgāt &
uelicā: augēt uētrē: & eorū cibis mediocris ē. Sed
princeps Auicē. aliter de eorū cōplexiōe sensisse ui
det̄ cū dixit in secūdo canonis. c. cclxxxiii. Fistici sunt
uehemētioris caliditatis q̄ nux & amigdalā & sunt
calidi in fine. ii. & in ipsis ē hūiditas & existimauē
rūt q̄dā q̄ essent frigidi & errauerūt. Et subdit aperi
unt opilatiōes epatis p̄ suā amaritudinē & aroma
ticā uirtutē sui & in ipsis ē pōticitas & nutrimentū
eorū ē puū nalde sūt boni stomacho & pprie illi q̄
sūt similes granis pini p̄ id quod in ipsis ē de ama
ritudine cū ponticitate & aperiūt opilatiōes epatis
& mūdificāt ipsū & aperiūt meat⁹ nutrimentū & p
hibēt nausēā & subuersionē stomachi & cōfortant
os eius nō leniūt uētrē neq̄ stringūt & cetera. Hoc ē
sensit Rasis in tertio Almasoris. c. xx. dicens. Fistici
calidiores existūt amigdalīs atq̄ epatis aperiūt opila
tiones. Et in libro quarto suoꝝ afforismorū inq̄t.
Fistici pprietatē habēt cōfortadi epar hūiores gros
sos expellūt & ex philosophis sūt q̄ dicūt q̄ quādo
cū musto sup̄ti fuerint humores a uenis expellūt. Et
in. xxi. libro cōtinētis. c. ccccxxxi. auctoritate dia
scoridis retulit. Quod fistici ualent ad stomachum
Et auctoritate Gal̄. in octauo dixit. In hoc fructu ē
ps quasi declinās ad amaritudinē aromatizās ideo
aperit opilatiōes & purgat epar pprie & cōfert ui
tīs pectoris & pulmonis. Et dixit in libro nutrime
n. ii.

et quod nutrimentum habet modicum confortat epas & apertum meatum nutrimenti. Hoc idem subiungit auctoritate Bim alii. Verba autem Galeni in secundo Alimento. c. xxviii. haec sunt. Pistachia nascuntur apud alexandriam in egypto multo autem plura in boreali syria Alimentum quod de paucissimum habetia utilia sunt ad epas corroborant ratione simul & purgatione insertorum humorum secunda meatum ipsius participant enim sub amara & stiptica qualitate aromatizate. Scimus autem & alia multa epati utilia sicut in negotio simplicium medicinarum ostensum est stomacho autem neque profectum neque nocuum nutrimentum notabile ex ipsis habeo testari sicut neque restrictum ueteris neque subductum. Rabi Moyses uero magis quam hi uidetur eos approbare cum inquit. Pistachia sunt meliora omnibus fructibus corroborant stomachum & epas sunt calida & sicca temperate. Isaac quoque in particularibus Dietis sic de eis scripsit. Fistici calidi sunt & sicci in medio. ii. gradus bonum comedentibus praestant nutrimentum: quiddam tamen poticitatis & amaritudinis habet unde sunt epatis confortatiui eius etiam constipatione aperiunt: sunt pectus atque pulmonem mundificantes qui cum uino cocti potui dantur & sunt contra uenenum. Ipsi quoque fistici epati conueniunt. Sed tamen calida habentes complexionem modicum ex eis comedant. Quod si assu fuerint comedentium stomachum confortat & cetera. A quo supra Auerrois in. v. colligit inquit. Fistici calidi sunt & sicci temperate confortant stomachum & epas a tota substantia & sunt ex illis medicinis quae habet multa iuuamenta & magna. Ex quibus apparet quod pro medicinis magis quam pro cibis utendi sunt.

Capitulum. clxxxv. ostendit naturam proprietates et nutrimentum ficum humidum & recetum.

Sicut ut princeps inquit in secundo canonis. c. ccviii. Melior est alba deinde rubra deinde nigra & quam uehementer matura est melior est & proxima ad hoc ut non noceat et illa quae est humida est calida parum & plurimum est aqueitatis & parum est medicinalis: & subdit. Et ficus nutritibilior est reliquis fructibus & quae uehementer est maturatiois propinqua est ad hoc ut non noceat & in ipsa est inflatio & lenificatio ultia & expellit superfluitates ad cutem & facit sudare & in eius acceptio est sedatio caliditatis & est uelocis nutrimenti et penetratiois in stomachum & corpore toto & licet nutrimentum ficus non existat in robore nutrimenti carnis & granorum: tamen uehemetioris roboris quam nutrimentum omnium fructuum et est ipinguius eius ipinguius facile resoluitur & est facies pediculos & illud quidem contingit ab ea propter corruptionem humoris eius & ipsa est uehemetioris expulsiua ad exteriora & conueniens humoris: animalibus est mala stomacho & confortat renibus & ueneficis. Dixit etiam de eis in tertia primi doctrina secunda c. vii. Quod fructus magis nutrimento similes sunt ficus & uix ualde maturae & in. xliii. tertii. c. xx. Passes si

ens & auellanae sunt amice epati & ultimi iuuamenti. Idem etiam sensus Haliabas in quinto theoricarum. c. xvii in. cu dixit. Ficus complexio calida est in primo gradu et quae recetis est humida in secundo. Et sanguis ab ea generatur laudabilior est omnium fructuum sanguine est uisum uel locis digestionis & descensus a stomacho & cetera. Et post aliqua subiungit. Si quis uero ficum frequenter comestione pediculi in corpore eius generatur magisque si superfluitates sunt in corpore male. Isaac quoque plurimum eas comedauit. Cum posuit ipsas in primo loco bonitatis dicens. In uniuersalibus dietis. c. xi. Vix sunt ficus secundae & praecipue si bene mature sint. Et in particularibus. Ficus ceteris fructibus laudabilior est ac nutritibilior humiditatis tamen suae causa grossos creat humores & illa quae non est perfecte matura est minus calida & magis grossa propter dominationem terrestriis partibus in ea unde Hippocrates. Ficus quanto longior est a maturitate tanto minus calida est & grossa magis. Et cum extrinsecus rebus composita existat corticibus uidelicet semine & carne. Seminis nutrimentum est nullum & naturae harenarum uel lapidis. Cortex siccus est ut cutis prope durissimum ad digerendum. Caro autem nutritibilior solubiliore existit. Et propter hoc Dioscorides inquit. Calorem extinguit: sitim aufert: & sudorem prouocat & cetera. Hoc quoque uoluit Rasis in tertio Almagestis. c. xx. dicens. Ficus calida sunt quae recetis fuerint uentre inflant & leniunt humorem creatum non malum. Et in libro quarto suorum afforismorum ait. Ficus cum comeduntur recetis putredinem remouet. Et dixit Gratinus. Quod si putredinem efficiunt & non debet comedi propter laetis sui uenositatem Et in libro. xxi. continetis. c. proprio dixit auctoritate Dioscoridis. Ficus recetis & mature nocet stomacho & laxat uentre laxatione parua: prouocat sudorem: inducit lentiginem & bothor extinguit sitim & mitigat calorem. Galenus uero super omnes ficus extollit scripsit. non de eis in quinto de regimine sanitatis uersus finem. Ficus mature ante omnes alias fruges sunt eligende & in hieme caricae. Et in secundo Alimento. c. vii. inquit. Ficus non potuerunt fugere cachochimia sicut & alii horarii fructus quous omnibus aliis horariis minus ipsi. scilicet cachochimia sunt praecipites. Et per aliqua subdit. Bene matura ficus uenit prope ad non totaliter ledere comestibilis est in ficibus siccis multa quidem habentibus utilia generant. nam sanguinem bonum: uinum ipsas & pediculorum multum de seque. Et in. c. viii. eiusdem sic et ait. Ficus & uix opere quasi capitales sunt & enim nutriunt magis omnibus horariis & minime sunt cachochime respectu illorum & maxime quando fuerint bene maturate. Et quidem igitur quod est nutrire ipsa maxime signum quoniam quae custodiunt fructus uineae comedentes quidem in duobus mensibus quibus cum custodit aut solas semper sic cum uix aut modicum quidem interponentes panis ipinguius satis non tamen fortis et compacta est caro ex ipsis generata sicut quae ex carnibus: sed laxa & uana propter id quod celeriter contrahitur cessante edulio & cetera Et in libro de eichimia. c. i. dixit. A superfluis hora

riis abstinere decreui preterq̃ a maturis certitudina
liter sicub⁹ & uuis. Et in .c. q̃nto eiusdem. Prope in
nocuos fruct⁹ si mature sic⁹ & p̃ter has matura uua
suspensa ex hoc q̃ iā inflatiuum deposuit & sit p̃se
cte inculpata & cetera. Ecce igit^r q̃tum sic⁹ humide be
ne mature approbent^r. Secure ideo estatis tempore
ceteris consentientib⁹ possunt manducari.

Capitulū .clxxxvi. ostēdit naturā & nutrimentū fi
culi sicce cū iuuamētis & nocumētis eaze.

Quia sic⁹ sicca ī ieiunij tempore plurimū
utunt^r & eas quidam laudant. Aliqui ue
ro ipsas uit^rperāt ideo de eis speciale ca
pitulū faciēdum esse iudicauim⁹ ut distin
ctius operationes & p̃prietates ipsaz intelligāt^r &
consequenter an laudabiles sūt ad sanitatē uel rep
bande. Dicam⁹ ergo cum Auicē. in secūdo canōis.
.c. cclxxx. sic scribente. Et sicca quid ē sic⁹ in suis opa
tionib⁹ est laudabilis uerum tamē sanguis genera
tus ex ea nō est bon⁹ & propter hoc facit pediculos
uerum si sit cum nuce comesta tūc ei⁹ chim⁹ fit bo
nus. & post nucē cū amigdala & leuior omnib⁹ est
alba & est calida in primo & in fine ipsi⁹ est subtil^r.
Et postea subdit. Fic⁹ sicca & p̃prie acris est fortis
absterisionis maturatiua resolutiua & carnosa ē plu
rime maturatiōis & in ipsa sunt glutinatio & inci
sio & subtiliatio maturat carbūculos & decoctō ip
si⁹ confert apostematib⁹ gutturis sicut nocet aposte
matib⁹ epatis & splenis propter suā dulcedinem &
quando apostema est durū nō nocet neq³ cōfert ue
rūtāmē si cōiungat^r cū subtiliatiuis & resoluētib⁹ cō
fert ualde & cōfert aspitati gutturis & est cōueniēs
pectori & cāna pulmōis & uinū ei⁹ cōfert tussi an
tiq̃ & dolorib⁹ pectoris & apostematib⁹ cāne pul
monis & nō est mala stomacho sicut humida imo
quādo comedit^r cū almuī mūdificat superfluitates
stomachi. Et post pauca subiunxit. Et administra
tio ipsi⁹ cū ieiunij adest ē mirabil^r iuuamētū in apie
do uias cibi & p̃prie cū nuce & amigdala cū tamen
ei⁹ nutrimentū cū nuce sit pl⁹ q̃ cū amigdala. Et si
comedat^r cū ingrossatiuis sit ei⁹ nocumētū tūc ma
ximū & cetera. Idē etiam sensit Isaac in prima doc. cū
ingt. Sicca uero sic⁹ calida est in secūdo gradu sicca
in medio p̃mi: ut etiā dixit Haliabas in quinto The
oricā. c. xviii. Quāob̃re calefacit & sitim creat & ī
colericos mutatur humores: ceteris tamen fructib⁹
nutribilior ē & min⁹ inflationis habet & si supflu
os humores in stomacho inueniat dura sit ad dige
rend⁹ & ad corrupti⁹ n⁹ mutat^r: & inflationē uen
tositatēq³ generat & pessimū signinē in supficie aut
corporis pediculos creat. Si aut^r humores mūdifica
tos inueniat bene digerit^r & sanguinē laudabilē fa
cit corpusq³ mūdificat ab humorib⁹ mal⁹ urinā puo

eat pectusq³ putriscat: pulmonē renes atq³ uescam
ab humorib⁹ grossis non tamē ab inflatione & uē
tositate libera ē. Qui ergo noxietates uult uitare ie
iunus accipiat & post illam calamentum manducet
aut ameos aut piper & similia. Coleric⁹ uero p⁹ illā
oxizacari accipiat. Qui autem maioris causa nu
trimenti eas uelit accipere uel ideo ut sanguinē lau
dabiliorem generet nuces cum eis & simul cū amig
dal⁹ admisceat. Item secundum medicinā ualet si cū
Isopo coquat^r ped⁹ pulmonēq³ mundat & tussim
diurnā enruat & cetera. Hæc quoq³ fuit Rasī snia
in .iii. Almanforis. c. xx. dicētis. Fic⁹ sicce multū nu
triūt & calefaciūt quarum multus usus pruritum &
pediculos creat uetrē quoq³ leniūt quando ante ei
bū comedunt^r. Et in .xxi. cōtinentis. c. clxxv. aucto
ritate Diafeoridis inquit. Quod sicce sic⁹ cōgluti
nant: calefaciunt: inducunt sitim: laxāt uentrem &
non cōueniunt fluxui reumatis descēdenti ad sto
machum uel ad intestina & conferūt gutturi & cā
nalib⁹ pulmonis: uescit^r: renibus asmat^r: Ignancie:
hidropisi & similib⁹. Et licet dictū sit q̃ renibus cō
ferāt intelligendum est sanis & non ulceratis quo
niam ut princeps uoluit in .xviii. tertiū tractatu secū
do. c. xii. Ficus sicca male sunt ad ulcera abstergen
tes ea & sclapelates ipsa propterea q̃ in ipsis est la
dicinium occultum Gal⁹ quoq³ eas multum laudauit
in secundo Alimentorum capitulo septimo cum ait
Ficus sicca subtiliatiua & incisua habent uirtu
tem: & ideo earum oblatio est proficua non solum
humores grossos habentibus: sed & sanis apertos
enim faciunt eos esse qui secundum epar exitus ali
mentum non solum egris: sed & sanis securissimum
ueruntamen quicunq³ cum aliquo ingrossantium
eduliorum comedunt eas non parum ledunt^r & in
libro de nichimia dixit. Quod cum nucibus sicca fi
cus comeste optim⁹ ē cibus & similiter cum amig
dalis: quare hī duo in ipsarum comestione obseruen
tur & tertiū q̃ ante cibum manducentur & nō in
multa quātitate & cetera.

Capitulū .clxxxvii. ostēdit naturā & p̃prietates iu
uamētaz granatoz & speciez eoz.

Granatum dulce: ut princeps ait in secū
do canonis. c. cccxvii. Frigidum est ad p
mum & humidum in ipso & acetosum
ē frigidum & sicum in secundo. Et ace
tosum reprimat coleram & prohibet cursum super
fluitatum ad uiscera & proprie uinum eius. Et ī om
nibus speciebus eius usq³ ad acetosum est absterio
cū stipticitate. Et dulce quidē lenificat naturam &
totum ipsius est parui nutrimenti: sed est bonū. Mu
zum uero quādoq³ est magis iuuatiuum stomacho
q̃ poma & citōia: sed ei⁹ granū ē malū: acetosū exa

sperat pectus: et dulce lenit ipsum et confortat pectus et confortat tremori cordis & abstergit os stomachi. Et muza confert inflammationi stomachi & dulce est conueniens stomacho propter illud quod est in ipso de stiplicitate subtili & acetosum nocet stomacho & cum hoc grana granati sunt mala stomacho & melius est ne fugat febriens de ipso post cibum suum & prohibeat eleuationem uaporum quam ut premitat ipsum et subleuentur materiae ab inferioribus. Acetosum & dulce prouocant urinam licet magis acetosum quam uis etiam magis noceat stomacho & intestinis. Et granatum muzum confert febribus acutis & inflammationi stomachi. Sed dulce multotiens nocet acutis habentibus febres: & ideo in prima quarti tractatu secundo. capitulo trigesimo nono sic princeps ait. Fructus qui diliguntur febricitanti febre colerica sunt granata dulcia & muza. & pruna & ceca. Cuius ratio est quia ut inquit Auerois in septimo colligit capitulo de sincopi in granis granatorum proprietates reperitur resistendi putrefactioni & ut eibus ut in fumositate. bus malis conuerti minime possit. Quae etiam fuit Rasis sententia in tertio Almanforis capitulo uigesimo dicentis. Mala granata dulcia non infrigidant: sed inflammationem & sitim faciunt atque guttur leniunt. Acetosa uero pectoris asperitatem faciunt stomachum & epar infrigidant: epar tamen proprie quae colere ac sanguinis calorem extinguunt febrem reprimunt & uomitum & in libro quarto suorum afforismorum sic idem ait. Mala granata dulcia lenia bonos humores generant & expellunt humores putridos ab officio stomachi: mouent appetitum comedendi & eorum acetosa stomacho nocua sunt ex proprietate. Et in libro. xxii. continetis dixit auctoritate Dioscoridis. Omne granatum est boni chini bonum stomacho modici nutrimenti. Sed granatum dulce generat caliditatem modicam in stomacho & inflammationem: & ideo non ualet ad calidas personas tamen acidum confortat stomacho inflammationem & magis prouocat urinam quam alitudo granatum & est uehementioris stiplicitatis in tantum quod etiam granatorum acidorum si ponuntur in cibariis prohibent superfluitates ne ueniant ad stomachum & intestina: & decoctio ipsius confert ulceri intestinum & emanationi humiditatum antiquarum a matrice. Idem quoque uoluit Haliabas in quinto Theorica capitulo decimonono dicens. Granatum complexionis est frigida & quod acerbum est fortis est frigoris humiditatis temperate & sic citatis coleram hic reprimunt: stomachum confortat & epar calidum uomitum sedat & materias prohibent ne ad uentrem fluant colericas Dulce autem inter calidum & frigidum temperatum est & humidum habet complexionem tussimque quae ex calore mitigat & generat in stomacho frigidum uentositatem. Ex quibus satis li-

quet quod granata plus in uia medicinae quam in uia cibi reponuntur & propterea tempore sanitatis aut nunquam aut raro eis utendum est & precipue accidis nisi gratia extinctionis caliditatis stomachi uel epatis & ceca. Et quod ita sit patet per Gal. in secundo de Alimentis capitulo. xxii. sic dicentem. Alimentum autem corpori exhibent quidem granata omnia modicum quare nunquam ipsis ut alimto utimur: sed in farmaci parte solum. & ceca. Capitul. clxxxviii. ostendit naturam & iuuameta iuiubarum in uia nutrimenti non facere ad sanitatem

Iuiubar meliores teste Auic. in secundo canonis. c. cclxxxiii. sunt maiores earum quae frigide sunt in primo aequales in siccitate & humiditate & sunt declinantes parum ad humiditatem conferunt acuitati sanguinis calidi: & extimo quod illud sit propterea quod ingrossant sanguinem & uiscosum faciunt ipsum: & illorum existimatio qui putant quod ipse clarificet sanguinem & lauent eum est existimatio corrupta ad quam ego non declino & nutrimentum earum & digestio sunt difficilia. & sermo quidem bonus in eis est ille quem dixit Gal. Non reperi iuiubar in conseruanda sanitate & remouenda egritudine aliquid operantes: sed reperi eas difficilis digestionis & pauci nutrimenti conferunt pectori & pulmone: sunt male stomacho & difficilis digestionis. Quod similiter uoluit in particularibus Dietis inquit. Iuiubar calide sunt et humide in primo gradu paucum nutriunt & sunt difficiles ad digerendum stomacho: nocuae & sanguinis flegmatici generatiue. Quae tamen cum sunt ponticae & imature sanguinis acumen extinguunt & si ad maturatiōis tempus puerint pectoris ac pulmonis asperitatem humectant. Vnde Gal. iuiubar nec sanos custodiunt nec sanitatem egris restaurant. Rasis uero de eis sic dixit in tertio Almanforis. c. xx. Iuiubar in caliditate sunt tepate & sunt bone gutturi & pectori sanguinis quoque acuitate parum extingunt & in li. iiii. suorum afforismorum sic inquit. Iuiubar ardore sanguinis extingunt colerici expellunt: humiditates tepant: & maxie recetes & mature. Et dixit Cratin quod est mirabilis eae natura. Et in xi. continetis. c. ccccxxvii. dixit auctoritate Bimalui. Quod iuiubar calida sunt & humida in prio & cum proprietate eae deponunt acuitatem sanguinis colerici conferunt pectori & pulmone: tamen male si stomacho. Et inquit Gal. in li. nutrimenti quod nutrimentum ipsae est modicum & ipsae digere est difficilis & generant flegma ut est retulit Serapio auctoritate eiusdem loco allegato. Et prope sapientium medicorum consilio utamur & ipsas postponamus si nostram capimus consueare sanitatem eo quod paucum nutriunt & quod id minimum nutrimentum ipsae est malum & flegmaticum: omnia ab his quae frigide fuerint complexionis & frigidi stomachi fugiendum.

Capitulu. clxxxviii. ponit naturam proprietates & iuuameta limonum & arancioy.

DE his duobus in uno capitulo scribenda esse iudicauimus cum eorum nature operationes & proprietates similes existant pariterque ad mensas nobilium ueniant. De quorum primis dicemus cum auctore Pandectarum sic primo de limoncellis scribente. Limoncellum omnibus est notum cuius odor confortat cor & eius acetositas est frigida & sicca & ualet sirupus ex ea factus ad febres pestilentiales deinde dixit de limone. Limon fructus pulcher odoratus plenus succo acetoso ualde apro salsamentis & ipse etiam comeditur sale conditus: nusquam memini de ipso legisse apud auctorem authenticum nisi apud Auicennam in quarto canone in cura febrium acutarum in generali ubi iubet dare aquam acetositate limonis non saluti. Quod etiam precise michael noster inquit uerum ipse addidit ut existimo totum absolute dicendum frigidum & humidum usque ad secundum & cetera. Cuius existimationem nolumus reprobare cum proximo: ut chilom ait: Non sit maledicendum alioquin audituros qui non more conficiant. Sed tantum quid de complexione horum fructuum: salua semper uniuscuiusque reuerentia sentiamus breuiter explicabimus ea sunt auctoritate quae anno aetatis nostrae uigesimo per clarissimos collegii nostri professores nobis sunt pro sua in omnes humanitate concessa dicentes. Quod limonum succus frigidus sit supra secundum qualitercumque ipsum uolueris denotare acetosum scilicet aut stipticum aut ponticum uel ex his comixtum. Nullum enim. viii. saporum poteris ei magis quam aliquem istorum appropriare ut patet discurrendo. Si dixeris eum acetosum reponemus ipsum frigidum esse & siccum in secundo & dicemus. Quod eius humor sit subtilis penetrabilis: humores grossos incidens & appetitum prostratum excitans iuxta sententiam Isaac in. v. d. c. iiii. dicentis. Acetosus sapor frigiditate in secundo gradu esse denuntiat quia humores sui substantiales sunt subtiles & penetrabiles & partim terrestres ideo perforat & incidit grossos humores & appetitum commouet: quae sunt etiam gal. determinatio in. iiii. de simplici medicina distinctione secunda capitulo quarto. Si uero dixeris succum limonum stipticum esse aut ponticum quod est magis uerisimile & nos pronuntiabimus eum frigidum esse in tertio aut in principio eius: dicente Isaac in loco allegato. Ponticitatis humores sunt pure terrestres & frigidi similiter & sicci tantum quod necessesse est ut in fine tertii gradus sint uicini: unde & sua nutrimenta sunt paruissima & grossos humores facientia & subtili diete illaudabilia & cetera. Si autem stipticus dices: & frigidum in. iiii. & siccum habebis ipsum collocare ut omnes uoluerunt antiqui: dixit enim gal. i. iiii. de simplici medicina dist. vi. Omne corpus stipticum denudatum ex reliquis saporibus apud senem inuenis semper per experimentum in frigidare. Quia cum habeat complexionem in frigidat corpus humanum & desiccatur: carniuum

quoque ac sanguinis minorationem faciet si quis eo multoties utatur stomachum quoque confortat ac uentrem si plurimum constringit & sanguinem generat melancolicum ut etiam scripsit Almanzor in. iiii. Et si compositum ex dictis saporibus dixeris compositas habebit operationes ex illis resultantes quibus autem in fine ii. aut in. iiii. frigidum habebis pronuntiare & desiccatum uero. Et propterea non uia cibi sed uia potius condimenti limonibus & limoncellis erit utendum nec etiam ab omnibus sed ab his tantum qui calidum & non appetentem stomachum habuerint. Quare & cetera De aranciis uero pandectarum auctor sic inquit. De citrangelo nunquam mentionem reperi nisi in quinto canonis & in antidotario damasceni. Nobis autem uidetur quod Gal. in secundo de alimentis capitulo. xv. de cedrorum fructu fecerit mentionem. Qui quidem fructus non citrum ut patet primo per eundem facientem capitulum trigessimum quintum de citro. Patet etiam per seriem uerborum eius quae est talis. Cedrias nominant fructum cedri similes quidem entes archeutidibus secundum colorem ac figuram & enim subruffe & rotunde sunt differentes autem drimitate id est pungitiuitate scilicet a limonibus magis enim limones pungunt quam arantiae ut docet experientia. Et propterea dicebat michael noster debet eligi arantia poterosa & minus acetosa quia minus stomachum ledunt & post aliquid subdit. Caro uero eorum confortat stomacho calido colerico & reprimat acuitatem colere nocet tamen plurimum stomacho frigidum sicut cortex eius maxime confectus cum zucchero confortat eum: pro his tamen qui ea non cognoscunt & ab acetosis in stomacho leduntur. Sciendum quod melius est ut ipsa non comedant quae tamen si oino desideraret rubicundiora saltu & leuia cortice grossum habentia sibi emant: quoniam haec maturiora & dulciora minusque nocua existunt. Et de eis in modica sumant quantitate cum impossibile sit ut omni moda careat acetositate stomacho plurimum inimica dicente gal. ubi supra. Comune est omnium pungitiuorum modicum dare corpori nutrimentum quia palam succus eius mordacitius est satis stomachi & grauius capitis nisi aliquis ualde parum ipsum offerat: quare & cetera.

Capitulum. cc. ostendit naturam & proprietates mespilorum cum iuuamentis & nocumentis eorum.

MEspila aut secundum uulgares nespila frigida sunt & sicca in primo gradu teste Isaac in particularibus dietis & proprietatibus habet stomachum confortandi: colericam egestionem ac uomitum auferunt: urinam prouocant: & magis pertinent ad medicinam quam ad cibum partim enim nutriunt & grossos faciunt chimos & meliora sunt ante cibum quam post & secundum Auicennam in secundo canonis capitulo. vcl vii. sunt mala

siluestria & sunt saporis pontici & stiptica: uincen-
tia coleram & retinentia cursum idest fluxum plus
omni fructu: faciunt soda & sunt mala stomacho &
stringunt & retinent urinam. Sic quoque a Serapio
ne scribitur. zaror est arbor spinosa cuius una pars uo-
cat mespilū & habet fructū parū simile malis par-
uis bonū ad comedendū & est stipticus bonus stom-
acho & cū comedit retinet uentrē & tarde maturat.
Quæ sunt etiā gal. sententia in secundo Alimentorū ca-
pitulo. xxiii. dicentis. Fructus mespili est stipticus stipti-
citate forti & in foliis & in summitatibus est stipticitas
Virtus eius est frigida palā quoniam talium omnium parū
comedere cōuenit nō ut sicut aut uuarū capiole ne-
que enim ut alimento sed ut medicinis ipsis indigemus
magis. & i. vii. de simplici medicina capitulo. Mespilū
secundū translationē grecā quā tricoctū nominat
eo quod tria habet ossula oīa intra se & post aliqua sub-
dit. Stipticus autem sufficienter est fructus huius arboris
& uix esibilis & recentius sufficienter est uentris & in
germinibus eius & foliis stiptica qualitas est nō pauca
Diascorides quoque secundum translationē grecā sic inquit
de eo. Mespilū semē habet rotundū fructū minimū
matiano simile tria ossa habens unde tricoctū dici-
tur stipticū est custodiendū uentrē abstinere & tarde
maturefcit a quo sumpsit Rasis cū in. iii. Almanfo-
ris. c. xx. de eis ait. Frigida sunt & sicca quæ uentrem
stringunt & coleram reprimunt rubeam & uomitū
abstinent & cetera & subdit. Et quæ ex eis sunt dulcia
adhuc sunt debiliora. Ex quibus patet quod rebus hu-
iusmodi nō est utendū nisi gratia medicinæ & nō ra-
tione nutrimenti ut per gal. apparet ubi supra & in
libro de euchia & eochimia. c. v. sic dicente. Po-
mis & piris & mespilis nō ut cibis sed ut farmaciis in-
digemus ad robur stomachi atque uentris & difficilis
sunt digestionis & ideo in parua sumantur quantitate
& raro necnō ab habentibus stomachū calidū cole-
rizantē & huiusmodi: ab aliis uero minime.

Capitulū. cci. ostendit naturā proprietates & iuuantē
ta mororū in uia cibi.

MOnim dulce ut princeps ait in secundo ca-
nonis: currit secundū semitā sic in matu-
ratione sed est deterioris nutrimenti & mi-
noris & siccioris & magis destruens san-
guinē & deterius stomacho in reliquis uero sic dispo-
sitiones habet ē tamen inferius: dulce est calidū &
humidū: & acetosum est ad frigiditatem declinē & in
ipso ē frigiditas & in frigidatio. Et infra inquit. Mox
ē malū stomacho corrumpit enim in eo uelociter nō
nocet & oportet quidem ut comedant omnes spe-
cies eius ante cibum & recipiant in stomacho in quo
nō fit corruptio. Illud uero de seni nō nocet stoma-
cho colerico & nō ē in ipso de mala cōueniētia sto-
macho quod ē in aliis quāuis sit in ipso malitia & nō

ē nausea in ipso & nutrimentū eius ē paruum & facit
appetitū cibi & facit ipsum lubricum & extrahit ip-
sum uelociter & oīno descensus eius a stomacho fit uelo-
citer sed eius descensus ex intestinis ē tardus & solutio mo-
ri ē plurima & propter hoc in moro quidē dulci ē ue-
locitas descensionis: aut propter suam humiditatem aut
propter acredinem ei admixtam. Et in omnibus qui-
dem speciebus mori ē puocatio urine. Isaac uero in
particularibus dietis capitulo proprio sic de eis scrip-
sit. Mora celsi duobus modis sunt aut cruda aut acia
non matura aut matura perfecte dulcia: acia & nō
matura sunt frigida & sicca uini habent stipticam
confortatiuam stomachi & intestinorum & uentrē
constipant: & propterea huiusmodi ualent ad dia-
rriā & dissinteriam: maxime si de colera sunt matura
& dulcia ad calorem pertinent & ad humiditatem
plus autem ad humiditatem: quæ ex stomacho eici-
untur: cito uentrem humectant urinam prouocant.
Si tamē cibum in stomacho ante se acceptū inuehe-
rint & eis obstitentibus commorantur in corruptio-
nem conuertuntur & stomacho nocent ac capiti. Si
autem stomachum uacantem inuenerit bene di-
geruntur sed modicum nutriunt ieiunis accepta &
refrigerata in aqua frigida aut in niue refrigerati-
ua sunt ualde: sitim auferunt & intensionem calo-
ris extinguunt & cetera. Hæc etiam fuit Rasis senten-
tia in tertio Almanforis capitulo. xx. dicentis. Mo-
ra quæ sunt dulcia in caliditate sunt temperata &
in stomacho fastidium faciunt. Acetosa uero frigida
sunt quæ & uentrem continent & sanguinem forti-
ter reprimunt. Et in libro. xxi. cōtinentis capitulo. c.
lxxi. auctoritate Diascoridis: similiter ait. Quod la-
xant uentrem & cito corrumpuntur in stomacho
& auctoritate gal. in. vii. subiunxit. Fructus celsi ma-
turus laxat uentrem & cum est acerbus & desicca-
tus stringit fortiter uentrem & ualet contra dissin-
teriam & omnes species fluxus. Et ait in libro dieta-
rum cum comeduntur celsi ante comestionem & in-
ueniant stomachum mundificatum uelociter descen-
dunt a stomacho & reddunt facilem descensum alio-
rum ciborum: & cum comeduntur post cibum &
in stomacho sunt mali humores uelociter corrumpuntur
& nocent magno nocumēto: & sicca mora
uel desiccata sunt medicina dissinterie & fluxus cro-
nici: & uelocitas descensionis ipsorum cum sunt ma-
turi potest esse propter humiditatem & uiscositate
sue substantiæ: aut propter qualitatem permixtam
eis habentem superfluitatem acutam laxantem uen-
trem & subdit. Et quando celsi non corrumpuntur
in stomacho proculdubio humectant & non in fri-
gidat nisi fuerint in frigidati: & eorum nutrimentū ē
paucū sicut melonū sed non sunt mali stomacho &
non uomitū mouēt sicut melones. Postremo dixit
auctoritate eiusdē in libro chimorum. Quod cū cel-
si descendunt a stomacho priusq̃ corrumpant nō

oīno faciūt malam operationem nisi multiplicetur ipsoꝝ esus. Ex quibus patet quod raro & non nisi ab habentibus stomachum mūdū mora sint mandu- cāda & quod ita sit apparet etiā per Haliabatē in. v. theoricā. c. xviii. sic dicētē. Mora frigide sunt com- plexionis in primo gradu in secūdo uero humida q̄ bene matura sunt uētre moliūt: imatura autē strin- gunt eorūq; cōplexio frigida est & sicca & si q̄s mo- ra stomacho purgato comederit & uacuo cito ab eo descendūt urinam prouocant & humorē generant bonū. Si sit autē mala in stomacho superfluitas cito corrumpunt & humorē reprobū generant ideo an- te cibū comedenda sunt hęc ipse. Quod etiam uo- luit Gal. ubi supra & in libro de dissolutione conti- nua ut in capitulo de crisomillis annotauimus: qua- re & cetera.

Capitulū. cii. ostendit naturam proprietates & nu- trimentū nucū usualium cū suis nocumentis.

Nuces calide sunt & sicce & prouocāt uo- mitū & laxant uentrem teste Auerroi in. v. colliget ubi subiunxit. Et dicit qđ ha- bent malā proprietatē ita qđ qui utuntur eis nimis faciunt eis in lingua paralysim & comeste cū sicibus obstant ueneno loco bezaar & multū ua- lent senibus & nocēt illis qui timent passionē calo- ris: & tēpore magni frigoris nō sunt nocue. Quod etiam uoluit p. nceps in. ii. canonis. c. cccc. viii. cum dixit. Nux est calida cuius tiriaca est cū datur calefa- ctis oximel & habentibus debile stomachū cū muri & aceto & calida est in. iii. & sicca in principio. ii. Et eius siccitas est minor caliditate ipsius & in ipsa est humiditas grossa q̄ deletur cum antiquatur. Facit soda est difficilis digestionis & mala stomacho sed nutrita & recens est melior stomacho & minoris no- cumenti & illud qđ frangitur a duobus corticibus suis: & nux quidē nutrita cū melle cōfert stomacho frigido: dico autē qđ nux nō est inconueniens nisi sto- macho calido tñ facit bothor. Et quando comedi- tur cū muri soluit. Mult⁹ uero usus eius educit uer- mes paruos & ascarides & est ex eis quā conferūt or- bo & cū sicibus & ruta comesta est medicina omni- bus uenenis & ex ea cū cepe & sale fit emplastrū su- per morsum canis rabiosi & reliquorū: similiē Ha- liabas i. v. theoricā capitulo. xviii. dixit. Q. d. cali- da est & humida in secūdo gradu & recentis calor ē modicus humiditas autē multa. Et post aliqua sub- dit. Est autē nucis cib⁹ pauē q̄ aut uet⁹ est facta come- stioni nō cōpetit recēs autem uentrem mollit maxi- me si cū muri comedat nisi qđ capitis dolorem facit si nimīū comedatur sitim etiam prouocat & in colerā mutat rubeam magis autē qđ uet⁹ est & si cū sicib⁹ co- medat prodest uenenosorū ueneno & demū cōclu- dit. Non est autem a nucibus sanguis generat⁹ ma- lus aquo sumpsiſſe uidetur Isaac in particularib⁹ die

tis cū inquit. Nuces uirides sunt min⁹ sicce calide tñ & habent aliquatū humiditatis pp maturitatē im- pfectā unde pagz sunt sicce pagz qđ stomacho nocue- quā si a ieiunis comedant cū obsomogaro & aceto uentrē humectant cū ruta aut manducate sūt cōtra uenenū. Sicce uero sunt tripliciter: quādā enim sunt tē- pori producenti eas uicine: quādā remote & alie sunt mediocres propinque sūt humide parū unctuo- sitatis habentes atq; quiddā ponticitatis in eis est qđ quāto ab eodē elongant tēpore tanto eorū cōsumi- tur humiditas eisq; unctositas dominat q̄ tūc man- ducate cito in humorē cōuertunt colericū: quib⁹ ita qđ uetustioribus existentib⁹ unctuositate multo ma- gis dominante sit eaz sapor & uetustissimū oleū & cibi naturā augmētāt. Cetera uero nuces corporib⁹ nocent quia difficulter digerunt & stomacho nocēt colericis assimilant humoribus calideq; inimicant tussē & prosequit deinde. Nuces minus auelanis sūt nutritiles pp suorū corporū raritatē & sue unctuo- sitatis uiscositatisq; copiam unde uillis stomachi se- per sunt cōtrarie nisi tamen stomachū inueniant tē- peratū: aut tñ habentem frigiditatis quantum calo- ri nunc repugnare ualet. Icirco tali sunt stomacho nutrimenta boni boneq; digestionis: calorē aut ha- bent prestant uisionē in colericūq; mutātur humo- rem ac sumos capitiq; dolorē faciūt & in oculis uer- tiginē sed ut ab eis omne auferat nocumentū mun- date in aqua calida ponant p noctem ut partē hūi- ditatis ab aqua sibi mutuēt sientq; uirides secūdū ue- ro medicinā ualēt qā si cū sicib⁹ ante cibū edant cō- tra rem uenenosam corpus defendūt & cetera. Idem quoq; Rasis sensu in. iii. Almafors. c. xx. cū ait. Nu- ces calide sunt quā in ore uescas faciūt & calefaciūt ac capitis generāt dolorē. Et in. iii. suorū afforismo- rū libro. Nuces auelane male sunt stomacho & epa- ti & humores malos efficiunt in ieiuno: & in. xxi. cō- tinentis. c. cii. auctoritate gal. in. vii. dixit. Nuces qđ nō sunt cōplete neq; desiccate sunt replete humida- te indigesta. Et auctoritate Diascoridis ait. Nuces qđ sūt mature sunt tarde digestionis & nocēt stoma- cho & generant colerā citrinā & faciūt sodā & ne- cēt tussē: & si comedantur ante cibū de facili faciunt uomere & comedētes eas cū sicu sicca & ruta ante et post assumptionē medicine mortifere ipsa nō noc- bit eis qm̄ talis mixtura est tiriaca ipsi⁹ & mult⁹ usus nucū purgat uermes subiūxit deinde auctoritate ei⁹ dē in libro ciborū. Quod recētes sūt min⁹ calide qđ sicce & sūt pl⁹ humide aquose insipide & sicce amo- tis p̄mis exteriorib⁹ grossis corticib⁹ i. ponunt in aq̄ calida reddūt ad naturā nucū recētū & debēt come- di cū almuri & aceto & qđ sic comedūt erūt mino- ris nocumēti. Et nuces cōdite cū melle stomacho cō- ferunt & desiccant eius humiditates & sunt calide & sicce propter species eis admixtas. Nos autem ui- dimus Galienū in secūdo de Alimentis capitulo. xx. vi. sic de ipsis scribentem. Nux laxa est & plus

habes oleaginum in se quod anelana participat autem & qualitate stiptica ad modicum quae in tempore procedente marcescit transeunte tota ipsius substantia in oleaginum humorem ut perfecte inefabilis fiat & infra etiam dixit. Noces humide ad secessum sunt idoneae: sicce uero minus. Ex quibus patet quod calidam habentes complexionem minime eas debeant manducare: frigidi autem senes & flegmatici securi us & in hieme precipue.

Capitulum .cciii. ostendit naturam proprietates & iuamenta oliuagae suisque cum nocumentis & cetera.

Oliuarum duo sunt genera ut dixit Halias in .v. theoricarum. c. xviii. alterum olei & alterum aquae quae magis nutriunt: oleae sunt: pontice uero stomacho cōferunt & ipsum excitant proprie si cum aceto sumantur. Sunt autem medicamentum subtile & grossum quae autem perfectae sunt maturitatis calide sunt temperati caloris imature aut frigide a quo princeps uis accepisse cum dixit. Oliuae mature sunt calidae & imature si tunc frigide deinde sōdit in eo loco. s. i. i. canōis. c. ccccxxxviii. Oliuae quod de sunt ex eis quae nutriunt pariter & oliuae quod de cum dispositione sua sunt difficilis digestionis & grosse earum salite subleuant appetitum & confortant stomachum & generant humorem stipticum: & acetose sunt magis receptibiles digestionis quam omnes aliae. Isaac uero longe clarius distinctius diffusiusque de ipsis pertrahit cum in particularibus dietis inquit. Oliuae duobus modis diuiduntur. Domestice scilicet & siluestres & iterum domestice: trifariam: cum sunt pontice uirides & non mature. Secundo cum sunt nigre perfectae habentes maturitatem. Tertio cum sunt inter haec mediocres rubeum habentes colorem quas diascorides appellauit iacintinas. Virides autem quae sunt pontice & imature in duas diuiduntur: in aquaticas. s. quas fugimus quoniam nil unctuositatis in eis reperit nisi puerissimum. Oliuae uero quae recte aquatice uocantur sunt terrestres quod ponticitas sive unctuositatis testatur inopia & ob hoc ad frigiditatem & siccitatem pertinent: unde stomachi sunt confortatiue magis ceteris oliuis: uentris tamen constipatiue & minus omnium corporis nutritiue & ad digerendum tardiores paruitas nutrimenti sit pro sua unctuositatis inopia: & ob digestionis tarditatem ad frigiditatem & duritiem quas multi preparant cum sale & aceto: quidam uero cum sale & aqua: nonnulli uero cum aceto. Sed quod cum sale & aqua condite a sale accipiunt quandam acuminis & siccitatis partem unde sanguini incendium prestant stomachi neruos mordicant sunt etiam difficiles ad digerendum propter grossitudinem & duriciam eae tamen acumen pungit intestina unde citius egerunt. Quae autem cum aceto sparate sunt tenuiores existunt proinde colere rubeae acumen extinguunt: appetitum excitant maxime si in medio prandii accipiantur.

tur quod si digestionis obediētes sint optime sunt stomachum confortant & uentrem stringunt. Nigre autem oliuae quod ad maturitatem puerunt calide sunt & mediocres in seccum & humidum quas tamen Diascorides dixit siccitati pertinere. Galieno uero testatur eas habere humiditatem possibile esse. Quod eae saporositas ac unctuositas inuit illam humiditatem habere hac de causa: cibum earum multum nutritibilis & grossus & mollificans stomachum tardum ad digerendum: facilis autem ad egerendum: tarditas digestionis sit propter unctuositatem cibum nature facientem in summitate stomachi & cohibentem ad locum decoctionis descendere: facilitas autem digestionis sit propter unctuositatem in stomacho lubricantem unde priusquam digeratur descendit a stomacho: iccirco ad priorem. s. ad terrestriū & ponticagae comparatione sunt illaudabiles quae inconuenientem & illaudabilem generant chimum praesertim si sint cum sale condite nonnunquam enim in coleram conuertuntur iacintinas uero minus nigris sunt nocibiles propter unctuositatis sive ponticitatisque inopiam: proinde aliquod tantulum stomachum confortant chimus tamen quem iste rubeae generant oliuae est secundum eae: colores de nigris uidelicet niger de rubeis rubeus generatur cibus. Quod testatur galienus cum ait. Oliuae rubeae colorem faciunt quasi uittellum oui & cetera. Et postea subiunxit. Oliuae nigre perfecte maturate cito in humorum corruptio: ne transductus: stomachum molliunt & uentrem humectant licet secundum medicinam sint utiles & cetera. Quod sensit etiam Rasis in .iii. Almasoridis. c. xviii. dicens. Oliuae de aqua calide sunt & sicce quod si ante cibum comedantur uentrem mouent & os stomachi robustum reddunt Oliuae autem de oleo calidiores sunt quae & os stomachi minus corroborant & uentrem magis fluere faciunt & cetera. Sententia quoque galieni in secundo Alimētorum. c. xxv. dicentis. Oliuae paucum dant corpori alimentum & maxime quod summe maturate sunt & quonctuosum chimum habent & subdit. Idoneissime oliuae sunt ille quod in aceto repositae sunt stipticum enim habent chimum & roborant stomachum & excitant appetitum: & in libro de dissolutione continua dixit. Et oliuae aquae quando comeduntur ante cibum cum muri idest sale leniunt uentrem & quando etiam comeduntur post cibum sine muri & maxime quae sunt pontice cum aceto confortant stomachum & deprimunt cibum & hac de causa comeduntur haec ipsae: quare & cetera.

Capitulum .cciiii. ostendit naturam proprietates iuamenta persicorum & nocumenta.

Persica ut inquit Auarrois in .v. colliguntur sunt frigida & humida habent generare humores corruptos & putridos & aliquos colericos & habent mirabilem proprietatem resistendi fetorem qui prouenit a stomacho & odor suus ualet contra cardiacam passionem. Sed ante persica quae nulum dicuntur sunt eiusdem nature cum

pficis sed nō habent illam proprietatē & cetera. Auē
zoar etiam in suo teisir .c. primo dixit de eis & co-
gnitū est etiam quod comedere persica quāvis mul-
torum sint nocumentorum habent oris fetorem re-
monere uitio stomachi procedentē & nullum aliud
scitur in eis iuuamētū & Haliabas in .v. theoricæ .c.
xviii. similiter scripsit. Persicū frigidū est & humi-
dū flegma generans: & explicando duas species ei⁹
inquit. Quod tenerū est & ossibus facile mundat ei-
tius etiā digerit & a stomacho demittit: quod autē
ossibus conglutinat & substantiam habet durā tan-
q̃ immaturū grossius est & tarde digestiōis. Et post
aliqua subiunxit. Persicū si frigide domini comedat
cōplexionis accipiat post illud zinziber cōditū aut
mel apum & huiusmodi a quibus accepisse uidet. Auē-
cē. Scribens de ipsis diffusius in .ii. canonis .c. cccc
lxxiii. & dicens. Persica sunt frigida in fine secundi
humida in primo infra tamē finē eius. Quæ cū sint
humida uelocis sunt putrefactionis lenitua licet in
ipsis sit stipticitas aliquatula & precipue illis quæ sūt
exiccata aut imatura. Matura sunt bona stomacho
& in eis est uirtus faciendi appetitū cibi & oportet
quidē ut nō comedatur post aliū cibū quoniā corrū-
pūtur post eū & corrumpūt ipsum sed precedat an-
teq̃ cibū accipiant & quæ sicca sūt tarde digestiōis
& nō sunt boni nutrimenti quāvis sint plurimi nu-
trimenti & illa quæ matura sunt leniunt uentrem &
quæ immaturata stringunt. Et dixerunt quidam
quod ipsa addant in coitu & uidetur quod illud sit
in corporib⁹ siccis & calidis. Et in .xxii. tertii tra-
ctu .ii. c. .xxi. sic quoq̃ de eis scripsit. Ego autē ab hor-
reo ea quæ sunt sicut persica & crisomilla & similia
quæ replēt sanguinē aquositate. Et in prima .iiii. tra-
ctatu .ii. c. lxx. ait. Persica pparata sunt ad permiscē-
dū putredinē. Quod confirmat Isaac in particulari
bus dietis cū inquit. Persica frigida sunt & humida
in secūdo gradu plurimū similia crisomillis sed sapo-
riora stomacho conuenientia non enim conuertuntur
ut crisomilla licet crisomillis sint similia quia eo-
dē modo flegma generant persica ieiuno stomacho
nocua sūt edēda & p⁹ uet⁹ uinū odoriferū ē bibendū
Persica .n. in duo diuīdūt ē .n. qdā albū grāde pilosū
ruboris qdā habens ē. Et aliud parū leue rufum
uel citrinū grāde saporisq̃ dulcis acriorisq̃ cuiusdā
humiditatis: humidius ac uiscosius ē quare cōuertī-
bile in flegma grossum atq̃ putredinē. Manifestat
autē hoc qm̃ si persicū fixum ferro post paululū nari-
bus apponas: odorem quasi putredinis sentiēs: par-
uū aut odoratiuū a conuersiōe longinquius existit
dixit etiā Rasis in .iii. Almanforis .c. xx. Persica frigi-
da sunt & grossa quæ licet ardenti conserant stoma-
cho dure tamen descendūt atq̃ in sanguinē dure cō-
uertunt. Qui autē eorum esu usus fuerit febriū fleg-
maticarum incurret generatiōem: & in libro .iiii. suo
rū afforissinorū inquit. Persica febribus urentib⁹ cō-
ferunt in principio & succus eorū in fine facit febres

putridas si materiam habilem ad exeundū nō inie-
nerit & in libro .xx. cōtinētis .c. cclxxvi. dixit aucto-
ritate Dioscoridis. Persica sunt bona stomacho: la-
xant uentrem & amara constringunt & sicca ma-
gis: deinde subdit auctoritate gal. in libro ciborum
Humiditas & substantia persicorū sunt faciles cor-
ruptionis & male in omnibus suis dispositionibus.
Et ob hoc nō debent comedi post aliū cibū quia su-
pernatant & tunc corrumpuntur. Sed debent co-
medi ieiuno stomacho: idem quoq̃ dixit auctori-
tate Ruffi & filii Mesue super addēs quod sumpta an-
te cibū sunt faciles digestiōis: sicca uero tarde dicēs
in fine capituli. Quod persica cōdita cum melle cō-
ferūt pulmōni quia mel remouet eorum grossitiem
& inueni in libris medicinalib⁹ antiquis. Quod per-
sica excitant appetitū & sint bona stomacho calido
& ualeant contra sitim & inflationem stomachi &
extinguant caliditatem extraneam hæc ipse in .xxi.
preallegato. Sed in .xxv. libro eiusdem sic ait. Post co-
mestionem persicorum debes bibere de aqua mellis
cocta. Concludamus ergo hoc capitulum dicentes
cum gal. in secundo Alimentorum .c. xviii. Caro p-
fici ualde facile corruptibilis est & omniuaq̃ par-
uum. Quare non oportet: sicut quidam: post aliud
alimentum offerre: corrumpitur enim superuatiens
& cetera. Hæc igitur quæ dicta sunt obseruari debent
ab his qui uolunt persica māducare: licet tutius pro
salute forent relinquenda.

Capitulū. ccv. ostendit naturam proprietates & iu-
uamenta pirorum simul cū nocumentis eorū.

Pira nō unius sunt nature teste gal. in .vi.
de simplicibus medicinis capitulo .xxxv
viii. dicēte. Partes hui⁹ fruct⁹ non sūt eq̃
lis complexionis: quoniam quædam illa-
rum sunt terrea: & quædā aquose sed si tu uis dicere
per alium modū dicas quod quedam illarum sunt
frigide & quedam sunt equalis complexionis ideoq̃
quandoq̃ comedimus pira: & confortatur stoma-
chus ab eis & sedant sitim & cetera hæc ipse Pira au-
tem cruda ut inquit Auerrōis in .v. colliget sunt fri-
gida & sicca sed matura temperata sunt aut declināt
ad paucā frigiditatē. Et hoc est q̃a cōposita sunt ex
acetositate dulcedine & pōticitate ppea ē coe uirt⁹
uētrē cōstipare & coe pprietas est remouere sitim
Auicē uero in .ii. canonis .c. cccclv. sic scripsit. In pi-
ris sunt terreatas & aqueitas & in nostra quidem ter-
ra est species quæ dicitur senabruth & habet ma-
gnam capacitatē & est uehementis rotunditatis &
subtilis corticis boni coloris ualde quasi peruiū & q̃
si ipsum sit aqua zuchari coagulata cōgelata pluri-
mū: sed nō pp spissitudinē substantiæ bōi odoris ual-
de. Quod cum ab arbore sua cadit super terram de-
struitur & ista sunt in quibus non est nocumentum
de speciebus pirorū quorū complexio temperate ē

humida. Alia uero sunt frigida in primo & sicca in secundo & omnes species eius sunt stiptice. Et eorū humor est plurim⁹ & laudabilior humore pomoge secundū qd dixit ruffus & illa quæ dixim⁹ sunt leni tua nature & boni chini ualde sunt preparatia sto machū & abscindūt ruffim colericā: constringūt uē trem & proprie quæ sunt exiccata. Et in piris quidē est proprietas facendi euenire colicā quare oportet ut bibat post ipsa hidromel cū speciebus quæ sunt ut piper cinamomū & his similia & quando coquū tur cū fungis minoratur nocumētū ipsorū. Isaac uero in particularib⁹ dietis sic & de eis ait. Pirorū stipticitas cū aquosa dulcedine cōiuncta ē & pira diuidū tur in duo in domesticum & siluestre: Siluestre quidem est crudum ponticum: durū grossum: nec prodest: nec boni ē saporis: Maturatū uero pirū in prio gradu frigidū in secundo siccū generat in stomacho humore laudabiliorē q̄ mala coctana propter temperamentum suum & tamen diuersum secūq̄ sapore & secūdm complexionē suas. Quod ergo ponticum ē terrestre & grossum & ē stipticū compositū ex aerea substantia & terrestri parua & est dulce temperatū ad calorē quēdā pertinens & est aquosum & in saporosum pōticū autem minus ceteris nutrit. Sed plus egestionem facit uomitūq; colericū stringit magis: stomachū & intestina confortat pro sua tamen aspitare & grossitudine uel duricie: nocet uero stomachi. Vnde oportet nos ingeniari ut mollescat & amittat aspitare ut uidelicet aut elixir aut fm aq calida sumū suspēdat aut optū pasta asset aut cū melle cōdiatur in frustra concisum secundū cōplexionē accipientis. Dioscorides ait. Dixim⁹ pira ieiunis non esse & ipse uituperauit pira ieiunis accepta cum secundū medicinā nō accipiuntur sed secundū gulæ appetitū & si usq; ad saturitatē sumant sc̄pue si pōtica sint quoq; proprietas: si multū de eis accipiat a ieiunis colericā generat passionem duram & incurabilem: maxime si crebro assuecat sed secundum medicinā ieiunis melius q̄ saturis comedunt. Saturis enim solubilia sunt & stomachum debilitat propter superiorum stomachi compressionem & continentie uirtutis inferiorum debilitatem. Stiptica uero quia ex aquosa & aerea substantia composita sunt subtiliora & temperatiora sunt magisq; nutriunt. Ideoq; stomacho minus nocet neq; hui⁹ ingeniari necesse est sicut pōticum: & post multa dixit. Pira dulcia temperata sunt complexionis quia minus cetis sunt frigida quia propter calefaciunt & augent digestionem ualentq; in his qui stomacho sunt frigidi & sic ei: In sapora autem pira pessima sunt & abhorrent a natura. Iecireo laboriosa & confusiua sunt stomacho & cetera. Et ista fuit etiā sententia Rasis in.iii. almanforis capitulo. xx. dicentis. Pira quæ multū sunt dulcia nō infrigidant. Omnia tamen uentrem stringunt. Si autem post cibū comedantur sterco cito expellūt post cui⁹ expulsionē eorū finis est uētrē stringere. Et in.iiii. li. suorū asorissimorū sic quoq; scrip sit. Pira appetitū nō uerū remouent & intestinis nocent & maxime longaoni: & tenasimon efficiunt: eō similiter dixit idē in. xxiii. cōtinētis capitulo. cccccc. xlvi. auctoritate Dioscoridis gal. Ruffi Binasui & reliquorū sapiētū. In. xxv. uero eiusdem capitulo primo sic quoq; de eis inquit. Comestio superhabū dans piroq; generat colicam unde uti debes post comestionem ipsorū aqua mellis cocti & laxatiua. Patet igitur ex his quod solum dulcia uia cibi quandoq; possunt cōuenire & propterea muscatella inter cetera quæ nos habemus: sunt meliora & post ipsa iaceola: iuniola: sancti Nicolai de pola saracena & hmōi apud nos inuēta. Quæ a michaelē nostro bartholomeo mon. & a reliquis modernis: suis in operibus cōmendantur ad sanitatēq; approbantur.

Capitulum .ccvi. ostendit naturam pinearum seu granorum eius declarando utilitates & proprietates eorum.

Pineæ ut dixit Auerois in qnto colliguntur calide sunt & sicce in tertio gradu. Auicenna uero in secūdo canōis capitulo. cccv. sic inquit. Granum pini minus est fistico corticem habens minutū frangibilem rubeū scindit a medulla alba unctiuosa suauis & hęc sunt grana magna parua autem granū est triangulatū: & durioris corticis & acutioris medulle quod ē melius ad medicinam q̄ ad cibum: magnū ē sicut equale ad caliditatem declinans & augmentatur humiditas ipsius in ipso ē maturatio & lenificatio & resolutio & mordicatio & proprie in recenti sed eius mordicatio delectur si infundatur in aqua & tunc complex⁹ eius applanatio & glutinatio & c⁹ substantia ē terrea aqua in q̄ ē parū aeritatis: & granū pini magnū confert mollificatiōi & debilitati corporis comestū & exiccatur humiditatem corruptam quæ ē in eo cōferit ambo humiditatibus pulmonis & magnū ē difficilis digestionis leniens cibum & uirtus eius mordicat stomachum nisi infundatur in aqua calida comedat ergo ipsū calefactū cū tabarzet idest cū zucharo albiissimo & infrigidatū cum melle & tunc digeritur & fit bonum etiam stomacho & augmentum facit in coitu plurimum quando comeditur cum tabarzet & melle & penidiis. Et saturati ex eo paruum sentiunt dolorem uentris pungitiuum & ipsum uehementer abstergit humiditates renū & uescit & confortat eos & cetera. Isaac quoq; in particularibus dietis ait. Pineæ sunt calide in fine secūdi gradus & sicce in ei⁹ initio quarum due sunt species scilicet masculinæ quæ parue sunt & femininæ quarum forma ē magna & masculinæ sunt calidiores & sicciores q̄ si in aqua calida fundantur laudabile dant nutrimentū & collectionem habentibus in pulmone & peccatore subueniunt atq; tussientibus ex putrido miti-

gationē. Fœminine uero sūt masculinis nutritilio-
res grossū ac laudabile faciūt ad dissoluendū nutri-
mētum. Sed tamen utiles sunt secūdū medicinā sunt
enim lenitiue mēbroge asperitatis & cetera. Hoc etiā
sensit Rasis in tertio Almafōris. c. xx. dicēs. Pini fru-
ctus mltū calefacit corpus qui in aliquibus mēbris
tremorē patientibus: atq; asmaticis confert sperma
quoq; auget. Et in quarto libro suoge afforismorū
sic etiā ait. Grana pince calida & humida sūt opila-
tiones uenage aperiunt in pectore uestica & renibus
& habent uirtutē mirabilē inqt Cratin: & concessit
Age. q; grana pince humiditatē antiquā expellūt &
pmonēt humiditatē naturalē & hē uirtus mirabi-
lis. Idē quoq; dixit in. xxii. cōtinētis. c. cccclxvii. au-
thoritate Diafcoridis gal. Archigenisei Pauli: filii Bi-
masui & ceteroge antiquoge quoq; dicta eadē sunt
cū eis quæ supradiximus de mente principis: quare
ea dimittemus ne legēti tediū asseramus. Illud tamē
Gal. in secūdo Alimētoge. c. xvii. non postponam⁹
dicētis. Fructus pini nutritiuus est: sed grossū chimi-
& n̄ bene digestibilis. Et ideo qui debilē stomachū
habēt eis uti frequēter nō debēt. Nobis aut uidetur
q; sani res huiusmodi nō enī raro debeāt māducare
ne forte eis accidat quod uni famosissimo medico
nostri tēporis cōtigit qui cū senex esset & iuuenē cō-
fortē haberet ut potēs fieret in coitu q; sepiissime re-
bus huiusmodi utebat percipiens inde q; pluris se-
minis potētiorq; in uenere efficere nec animadu-
tebat q; cū colericus naturaliter esset ex pineis & re-
liquis talib⁹ cōfectionibus hūores calidi multū & i-
multa quātitate generabātur. Qui in breui ipsum
ad febrē acutissimā perduxerūt ex qua sue uirtuti &
etati disproportionata uitā cum morte cōmutauit
quare & cetera.

Capitulum. ccvii. ostendit naturam proprietates
pomorum & nouimenta prouenientia ex come-
stione eorum.

POmū dulce ut inqt Haliabas in quinto
Theorica et Auerois in quinto colliget
est tēpate humiditatis. Et acetosū ē frigi-
dū & siccū & habet proprietatē cōfor-
tādī mēbra principalia si sint distēperata in calore
& maxie cor. Et cōfortat cerebrū odorādo propter
suā aromaticitatē & generāt grossā uēositatē in se-
cūda digestiōe & tertia. Ita q; dictū est a sapientib⁹
q; possit generare ptisim & ethicā eo q; uēti qui ge-
nerātur ex eo habent malā pprietatē ad exardēdas
arterias pulmonis & sic testificatus ē mirabilis Auē-
zoar hī ipse: Auerois Princeps aut i secūdo canonis
c. cccclxxiiii. dixit. Poma eligibilia sunt q; ma-
gis tēpata existūt sicut alcemia & illa q; sūt insipi-
da sūt mala & parui nutrimenti & nō agūt aliquid
& similiter imatura. Illa at q; sūt cōtracta sūt frigidi-
ora & hūidiora propter illud quod ē in eis de aquei

tate: & pōtica & stiptica & acetosa sūt frigida gros-
sa: & dulcia sūt aquea & sūt decliuiora ad caliditatē
q; alia quāuis magis domināis in eis sit frigus & sūt
diuersa & omnino illud quod in eoz substantia do-
minat est humiditas superflua frigida. Et fortasse il-
la q; sūt uehemētis dulcedinis in caliditate sunt tem-
perata aut declināt ad eam & in eis quidē est inflai-
tio & proprie in eis q; nō sūt dulcia. Et generat⁹ qu-
dē ex ponticis & ex eis q; sūt stiptica humor terreu-
& acetosa & imatura generant flegma & putredi-
nes & febres pprietate sui humoris & sue cruditati
& quia recipiūt putrefactionē cōfortāt cor & pro-
prie odorifera & dulcia & acetosa & si sit illic an-
gustia ex caliditate sūt magni iuuamēti & cōfortā-
debilitatē stomachi & quæ stiptica sūt conferūt sto-
macho si ē cū caliditate aut humiditate & assant⁹ q;
dem in pasta & conferūt paucitati appetitus dulcia
& acetosa quando in stomacho inueniūt humorem
grossum quādoq; deponūt ipsum in egestionē & si
est uacius rectinet & cetera. Isaac autē in particulari-
bus Dietis sic ait. Pomū crudū imatuge durum & li-
gneū male nutrit & stomacho nocet: dolorem ge-
nerat laborēq; stōacho efficit ex quo eiectū uenas
ut oportet nō penetrat assuefactio eoz causa sit fe-
bris diuturna & dura dissolui. Quod de ceteris in-
telligendū ē fructibus qui nō sunt in suis arboribus
perfecte maturati. Et subdit: Pomi pōtici substantia
frigida ē & sicca terrestris conueniēs eis quoz stōa-
cho calor & hūiditas dominat⁹ & licet stomachum
confortet & intestina in se tamen grossū est durū di-
geri & tarde penetrationis in uenas: & ideo inflatō-
nem facit & nenuis nocet. Quod & stiptica faciunt
sed non tātum quæ cocta & ante cibum & post bo-
na sūt edi secūdam intentionem constringēdi uel ex-
pellēdi ut de citoniis dixim⁹: & post multa subiūxit
Et dulciū pomorum substantiā natura & comple-
xio aquosa ē ac tempata caloris aliquid obtinent &
ideo page refrigerat & stomachum cōfortat ex igne
page. Quare & stomacho calido aut molli conue-
nit: nociua tamen eis qui colericam egestionē habēt
& uomitū. Nō sapor autē poma pessima sunt in
omnibus qualitatibus quia nature sūt frigida & hu-
midā propterea nec secundum cibum nec secundū
medicinam ua'ent cū dulcedinem non habeāt ut nu-
triant nec ponticitatem ut stomachum confortent
sed humores flegmaticos crudos gignūt & cetera. Et
ista fuit sententia Rasis in tertio Almafōris. c. xx. di-
cētis. Poma frigidiōra sūt acetosiora & magis strin-
gentia q; licet ori congruant stomachi ipsum tamen
uiscofitatibus replent. Et in quarto libro suorum af-
forismoge dixit. Vfus malorum nocet stomacho et
maxime usus recentium q; cito nascunt⁹ & ea quæ in
æstate nascuntur & in autūno: orificium confortāt
stomachi & ipsum uigorat et acetosa & acria ob-
liuionē efficiūt. Quæ quoq; ipse dixit in. xxi. cōtinē-
tis capitulo. clxvi. auctoritate gal. in septimo & filii

Mesue. Quæ autem poma sanis & infirmis conueniant & quomodo: docuit Gal. in secundo de alimentis capitulo uigesimo dicēs. Cauere oportet pulcherrima genere poma anteq̃ super arborē sint matura indigestibilia enim sunt & frigida et tardi feces & mali chimi cum hoc q̃ frigidum & grossum infallibiliter chimū habent Quæcūq; autē bñ matura seruantur ad hiemē & ad uer & post ipsum proficiūssima sunt. Talia autem sūt apiola calamānica & illa quæ turpia bōa dicunt & similia. Et subdit. Dare quādoq; oportet poma post cibum statim quandoq; autem cum pane roboris uentris gratia & stomachi his qui sine appetitu & tarde digerentibus uomitiuisc; & diaricis idonea sunt et presertim pontica. De quibus etiam in libro de euchimia dixit. Pomis & piris & nespiliis nō ut cibis: sed ut far maciis indigem⁹ ad robur stomachi & uentris. His itaq; p medicinis: dulcibus autem dictis: p cibis utamur & non in multa quantitate quoniam ut dixit Haliabas in quinto Theoricæ. c. xviii. Poma omnia nervis sunt nocentia acerbūq; amplius malū & si quis pomogē comederit plurimum grauiter ledet stomachum & cetera. Et ipsa potius cocta q̃ cruda mādueabimus dicente eodē in libro de subtiliatiua dicta. c. ii. Pomorum & pirorum minus nocent quæ cocta. Et eorum quæ cruda comeduntur illa quæ ad repositionem sunt idonea minus sunt mala ceteris & cetera.

Capitulū. ccviii. ostēdit naturam pprietates & nomēta prunogē in uia cibi.

PRunogē due sunt species uidelicet albū & nigrum & ambo quando sunt matura sunt frigida & humidā: & ideo mitigant calorem calore & laxant uentrem sed debilitant pagē os stomachi. Inquit Auerois in quinto colliget & Haliabas in quinto Theoricæ. c. xviii. Princeps uero in secundo canonis. c. ccccxxvi. sic de eis scripsit. Illa q̃ habēt colorē palex sūt fortiora nigris: & citria fortiora rubeis & alba sūt magis graua & pue solutōis & armena sūt meliora omnibus & uehementius soluētia & meliora sunt magna pingua frigida sunt in principio secundi humida uero i fine tertii. Eogē nutrimentum ē paucum & comedant ante cibum & bibat qui humectatus ē post ea aquam mellis et uinum de passis. Sedant inflātionem cordis & q̃ dulcia sunt ex eis mollificant stomachum humiditate & infrigidant eum & penitus non sūt ei conuenientia. Et quæ ex eis sunt dulcia uehementius soluunt & educunt coleram & humida sunt uehementioris solutionis q̃ sicca & eogē solutio fit propter uiscositatem eogē. Damascena aut stringunt uentrem secundum quosdā Gal. autem dixit errauit Dioscorides i uerbis suis cū dixit Damascena constingunt: imo soluunt. Hoc

etiam sensit Isaac in particularibus dietis cum inquit Pruna pagē nutriunt & eogē duplex est modus sunt enim alba & nigra alba dura sunt digeri nociua stomacho exiguum solutiua quæ quia grossa sunt commedi non debent nisi grandia et bene maturata fuerint. Nigra autem quæ perfecte maturata & dulcia sūt minus sunt frigida stomachum humectant et molliūt uentrem & coleram rubeam eiciūt: si tamē sepe eis utant stomacho nocent. Ea autem q̃ sunt cruda & dura & pontica & uiridia pessima sunt in cibo & medicina dura in stomacho ipsum fatigantia & minime nutriētia. Russa uero frigidiora sunt & magis humida nigris. Optima sūt carnosa et corticis subtilis in sapore aciorē quādam cum poticitate habentia: ante cibum sumpta non nocent et cetera. Et hæc fuit Rasis sententia in tertio Almanso. ris. c. xx. dicentis. Pruna frigida sunt quæ licet uentrem moueant coleram tamen rubeam reprimunt atq; appetitum assuerunt. Et in libro quarto siogē afforismorum inquit. Pruna coleram remouent & eam expellunt maxime pruna pallida. Et in. xxi. cōtinētis. c. cētesimonono auctoritate Gal. i septio dixit q̃ fruct⁹ huius arboris laxant uentrē & pprie cū pruna recentia fuerint. Et sicca sunt minoris uirtutis. Et damascena minus laxant uentrem armenicis & ignoro quare Dioscorides iudicauerit q̃ damascena stringant uentrem cum nos uideamus manifeste q̃ laxent. Et in libro dietagē ait. Quando hic fructus bene digestus non est ponticus nec stipticus nisi aliquando & eius nutrimentum ē parū & bonū & cōfert uolētī infrigidari uel humectari causa suæ humiditatis & uiscositatis laxāt uentrem. Idem et dicit deinde auctoritate filii Mesue & in. xxv. continētis capitulo primo dixit de prunis. Si fueris flegmaticus post comestionem ipsorum debes bibere de aq̃ mellis aut de uino uetusto aut de mastice aut de xiloaloe modice. Et qd̃ dixim⁹ supra expressē uoluit Gal. in secūdo alimentorum capitulo uigesimo nono dicens. Ex prunis alimentum paucissimū habemus: corruptionem uero nō modicam utiles autem sunt fruct⁹ hi infrigidare & corpus humectare uolentibus hac igitur de causa ipsis utendum est. Et etiam obseruando quod ipse subiunxit dicēs. Post pruna mox prandere nō oportet & hoc sit cōmune omnium quæcūq; laxāt uentrem. Ex prunis autē exiccatis accedit utiles esse sicut ficibus & operationē habēt multā bonā & inter alia damascena optima sunt q̃ apud Sitiam in damasco nascuntur hæc ipse: quare & cetera.

Capitulū. ccviii. ostēdit. naturā & pprietates filii quagē. i. carubiagē declarādo q̃ minime faciant ad nutrimentum.

Cum principio generi animantium omni sit a natura tributum ut se uitam cor

pulq; tueatur: declinetq; ea que nocitura uidentur
omniaq; que sunt ad nutriendum necessaria acqui-
rat et pareat ut pastum & cetera. Vt in libro de officiis
Marcus Cicero inquit. Propterea siliquæ cū mini-
me nutrant: ut uidebitur & nocue sint nō modicū
fugiendo declinandeq; iure merito dicuntur: quib;
nequaquā utendum erit cum stultū sit admittere quod
tu cauere potes ut Terentius ait in eunuco. Dicam;
ergo qd illud quod siliquam antiqui: nos uero caru-
biam appellamus: fructus quidem omnibus mani-
festus & cognitus. Qui licet in magna quantitate
ad nos perueniat plurimumq; de ipso uendat quot
tidie & manducet tamē a sapientibus reprobat ut
patet ex his q scripsit Isaac in picularib; dietis &
pte illa. Xilocorata modicum habet dulcedinis mul-
tumq; stipticitatis quorum substantia grossa & li-
gnea digestioniq; inobediens. Sed uiridia meliora
sunt atq; solubriora stomacho tamen nociua. Sic-
ca uero sūt stiptica & min⁹ nocentia ac de re quia li-
quores earum page habent acuminis: unde uiridia
sunt uentris solutiu. Cum autem desiccantur & li-
quorem cum acimine amittunt fitq; eorum substan-
tia terrestris & lignea proinde fit cōstipationis cau-
sa & urine prouocationis. Est tamen earū pessimi-
tas quia tardissime descendunt a stomacho propter
ea sunt causa generande indigestionis & colicæ si as-
suetē comedantur. Vnde Gal. ait. Vtinam xilocara-
ta nō uenisset in ptes nostras & cetera. De ipsis etiam
Almāfor inquit. Siliquæ q in terra nascunt ierosoli-
mitana tempātū habent calorem uentremq; cōstrin-
gunt. Quæ uero in aliis nascunt terris in uentris
constrictione fortiores existūt neq; est in eis caliditas
Gal. uero inter omnes eas maxime uituperauit dixit
enim in secundo libro de Alimētis capitulo de sili-
quis hoc modo. De siliquis pessime sentio quāuis di-
gerant & uentrem stringant & hūores noxios nu-
triant. Et in libro de euchimia ait. Est cachochimū
edulium: pauci nutrimenti & ligneum ex necessi-
tate & indigestibile est: sed nō egeri celeriter nō pa-
rum ipsis existit malum quare melius esset ipsa neq;
deferri ad nos ex orientali⁹ locis in quib; nascunt
est enim cibus mulierum & puerorū effrenatorū ni-
hil uti⁹ ad sanitatis conseruationem neq; eustoma-
ch⁹ ē alimentū at palam quod & ipse dat paucū cor-
pori. Et idem etiam in libro de simplicib; medicinis
capitulo de xilocarata dixit. Arbor xilocarate q uo-
cat cētenicem est siccatiue & stiptice uirtutis sicut
& fruct⁹ ei⁹ qui uocat xilocarata picipans. s. de dul-
cedine quadam patiunt autem & hæc simile cerasis
humide enim magis subducunt uentrem. Siccæ autē
sistunt magis expirata quidem humiditate terrestri
autem substantia remanente hæc ipse. Quæ fuit etiā
fina Diascoridis capitulo de siliquis dicētis. Siliquæ
recentes stomachum euertunt eodem uero exiccata
in contrarium possūt & cetera. Et licet ita sit ut preta-
cti sapientes qplures masculos et foeminas

paduæ cognoui qui cum stiptici uētris esset ipsis e-
rubiis ante cibū utebant & ex eis uenter ipsoz ini-
ebat. Quod sepius sū admiratus ppter ea q ab au-
torib; dicunt dicere tamē possum⁹ qd licet p se xi-
locarate stiptica sint p accidens tamen aliquo mo-
do possunt esse lenitiue ratione picularium corpo-
ris dispositionum & humorū in stomacho reperto-
rum qui p uiam compressionis descendunt & cetera.
Vt de mirabolanis dicē. De sorbis autem non in-
ueniētes nisi a Rasi i tertio Almāforis. c. xx. dicem⁹
cū eo sic ibi scribēt. Sorbe frigide sunt q uētrē strin-
gunt & colerā reprimunt rubeam & cetera. Quare nō
debem⁹ uti reb; istis nisi tantummodo gratia me-
dicinæ: quare & cetera.

Capitulū. ccx. oñdit naturam uuagz cū suis laudib;
pprietatibus & iuuamētis.

Dixit princeps in secūdo canōis. c. vccxli.
Vua alba laudabilior ē q nigra cū equā-
tur in reliquis pprietatib; suis. Et dimis-
sa post collectionem duobus dieb; aut
tribus melior ē collecta in eadem hora Cui⁹ cortex
frigidus est & sic⁹: & collecta i eadem hora ē infla-
tiua & suspensa donec detumescat cortex est bōi nu-
trimenti & ē confortans corp⁹ & ei⁹ nutrimentum
est simile nutrimento ficuum: & matura minoris
est nocuenti q non matura. Et quando non di-
gitur uua eius nutrimentum est crudum. Et nutri-
mentum quidem uuæ cum sua dispositione plus est
nutrimento succi ei⁹: sed suc⁹ ei⁹ est uelocioris pene-
trationis & descensionis. Et uuam stipticam sperat
ut resoluat appensio. Acetosa uero nō ē ita & cetera.
Et in tertia primi doctrina secūda. c. septimo sic ait.
Fructus nutrimento magis similes sunt fic⁹ & uuæ
ualde mature. Et post aliqua subiūxit. Quidam pu-
tant uuas post capita assata utiles existere. Sed nō ē
quēadmodum existimant imo uehementer sunt ma-
la. Et in decia quarta tertii. c. xxi. sic quoq; inqt. Nō
ē malum p epate calido sumere uuas in quib; ē du-
rities carnis & puitas dulcedinis & illas q sunt mu-
zæ ex uuis pprie. Et itege in. xx. eiusdem tertii. c. xv
iii. dixit. Vua dulcis est bona ad coitum & pprie q
recens est quoniam replet sanguinem humiditate &
uentositate cum caliditate & spissitudine cibi. Isaac
quoq; eas plurimum cōmendauit cū dixit in uniuersa-
libus Dietis. c. xi. Vux sunt sicut⁹ secunde & pre-
cipue si bene mature sint. Et in Dietis picularib;
inquit. Vux sine carne humores laudabiliores faciunt
min⁹ tamen q hæc cum carne nutriunt & cito dige-
runt. Iccirco uuæ q carnis plures sunt q humoris nu-
tribiliores diuioresq; existentes eis q humoris q car-
nis pl⁹ habent. Differunt etiam sapore nam grossius
ac dulcis uuæ sapor calidior est ac sitim generat &
grossioris est nutrimenti et ad digerendū duri⁹ infla-
tionem faciens ac rugitum & opilationem splenis

& epatis. Subtilis autem aquosusque uiræ sapor frigidior est & digeri leuior confortatiu⁹ stomachi & multum discatiu⁹ a colericis humoribus: sitis mitigatiu⁹ & conueniens complexionibus temperatis. Differunt etiam colore uua enim alba leuiter nutrit: facile digerit: uenas cito perforat: & urinam prouocat: nigra dura est digeri: sed confortatiua stomachi urinam non prouocat tamē si bene digerit nutrimentum multum prestat. Ruffa uero & citrina melior ē unde Aristoteles. Alba uua subtiliter nutrit & cito digerit: quāobrem uini eius ebrietas non cito discedit. Ruffa uero uel citrina hanc mediā ē potestati & cetera. Quia uirū est etiam sententia Rasii in tertio Almafioris. c. xx. dicētis. Uua multum dulces calide sunt: minoris tamē sunt caliditatis quā dactyli neque opilationē ut ipsi faciūt. Inflatiue uero sunt & uentrem mouent atque corpus ueleceiter impinguant uirge quoque inflationem augmētāt. Quia autem ex eis cortice habent subtilem citius descendūt minusque inflant: his autem contrarie contraria operantur: sed ille in quibus existit acetositas non calefaciunt imo cum aqua frigida ablute atque ante cibum comeste calorem quasi extinguūt. Acerbe uero sunt frigide & uentrem stringunt & coleram rubeā reprimunt & sanguinis acuitatem. Et in. xxii. continentis c. cccc. vii. dixit auctoritate Binnaui. Quod uua impingat cito tamen cum carne grossa leni et alba laudabilior est nigra quando equalis sit dulcedo ipsarum & in. xxv. eiusdem libro & c. primo ait. De uua cui tunc debes cortices & nucleos ipsius & si sequeris exinde inflationem bibere debes de mastice & zinzibere: & si dolorem capitis de sirippo acetoso habebas quoque in quinto Theoricæ. c. xviii. dixit. Uua ficui proxima ē in suis uirtutibus magis quā reliqui fructus & in cibi temperantia ac in sanguinis bonitate a se generati cum a stomacho citius fuerit digesta. Si enim non digeratur inflationem generat & uentrositate. Laudabilior uero est uua quæ multam habet aquam subtilēque pelliculā. Et post pauca subiungit. Et uua quando cum corticibus suis & granis comeditur digestionē tardat & descensum. Quare expuendi sunt. Et non solum hi uiri: sed sapientissimi quoque gal. uuas plurimum commendauit cum inquit in secundo de Alimentis. c. vii. Ficus & uirū opere quasi capitales sūt & enī nutriunt magis omnibus horariis si & minime sūt cachochima & maxime quādo fuerint bene maturata & cetera. Et dat signū de custodiētibz uineas qui impinguantur ut in. c. de ficub⁹ supra annotauimus. Et infra in. c. viii. sic etiam de eis ait. Minus ficub⁹ uirū nutriunt & maxime bonum uest ipsi celeriter secedere propter quod & si rectineantur aliquando ledunt satis non habentibus hoc maturis ficub⁹. Si enim & non secedant notabiliter: digerantur autem bene in uentre non nocuum dant alimentum corpori. Vuis autem neutrum existit horum nec enim digeruntur bene neque si rectineantur & secundum ea quæ ad epas & uenas distributiones

erudum generant chimum non facile conuertibile in sanguinem. Deinde dixit uirū ille nutriunt magis quā succū parū habent & uirū dulces calidiorē habent succū propter quod & sitibunde sunt. Postea concludit dicēs. Omnium uirū securissim⁹ usus ē cum carnosæ sunt uirū natura maturatque ipsis si quis commēsurate comedit siue igitur in uitibus ad plurimum maturent siue & quod deficit ex suspensione assumant consequenter humiditas sine qualitate acetosa uel austera gratia subductionis uentris: licet copiose comedere. Et in libro de euchimia capitulo quinto sic etiam scripsit. Prope innocuos fructus sūt mature sic & preter has matura uua suspensa ex hoc quia iam inflatiuū deposuit & sit perfecte inculcata. Vbi quoque autem suspensa: sit laudabilis expressit ipse in secundo Alimentorum c. viii. cum dixit. Uirū suspensæ quā desiccate fuerint inutiles sunt mox secundum uerum: in æstate uero omnino. Et sic patet quod per totam hiemē comedi possint. Eligant itaque meliores & cortices expuant ut dictum est.

Capitulū. cxi. ostēdit naturā uirū passe cum proprietatibus eius & iuuamentis.

Virū passa utilis est ad cibum & utilior ad medicinā dicente principe in secundo canonis. c. vecxxxii. Virū passa est amica epati & stomacho & est bona doloribus intestinorum & confert renibus & uesicæ. Et in decima quarta tertii. c. xxi. dixit. Passæ & auelane non plurimum calefaciunt & sunt aperitiua opilationū & sūt boni nutrimenti & in eadē & c. xx. supradixerat quod sunt amice epati & ultimi iuuamenti. Isaac autē in particularibus dietis inquit. Virū passa dulcis calidior ē & humidior acerba ideo media est inter constipatiuum & mollificatiuum: quod si malos inuenit humores temperat: & mitigat morionem stomachi preteritum si carnosæ & corticis tenuis & exiguior ossium & hæc ualet ad dolorē pectoris & pulmonis & tussim mitigat & renes mudificat et uesicæ: iccoda epati & spleni duriem & grossitudinē habentibus. Virū autem passa acerbiterat habens minus nutrit & dulci frigidior ē humida etiam minus: maxime si alba sit ideo stomachū confortat calorem extinguit & uentrē constipat. Et uua passa quæ sine ossibus accipit comoda ē tussientibus & ad pectoris dolorem: pulmonis: renū & uesicæ uentrē dissoluit: sed epati nocet et spleni si duriem habeant. Cum ossibus uero accepta stomachū confortat splenem & epas: maxime si acumen habeant & carnem puam & ossa magna. Sed Rasii in tertio Almafioris. c. xx. sic de eis ait. Virū autem passæ calore sūt temperate. Quæ bene nutrientes opilationē ut dactyli non faciunt: licet ipsi forti & plus nutriant. Et in libro diuisionum. c. lxiii. dixit. Si passule bene mastificent ipse confortant epas & impinguant ipsam in libro quoque quarto suorum afforismorum inquit.

Vua passe habent uirtutē cognitā secūdu doctores naturales quia prolunt egritudinibus intestinoz cū co-
 meste fuerint & intestina impinguant & epar de-
 bile. Similiter Haliabas i quinto Theoricæ. c. xviii.
 sic de ipsa scripsit. Vua passa talē habet complexio-
 nem secundum q̄ uua est ex qua fit eiusq̄ nutrimen-
 tum illi⁹ sequit⁹ in multitudine & paucitate. Cui⁹ au-
 tem caro perfecti ē dulcoris calide ē complexionis
 plurimū nutrit prodest pectori & pulmōi si humi-
 ditas sit in eis grossa. Quā autem pontica ē & mi-
 nime carnosa puum habet calorem stomachū con-
 fortat & stringit naturam. Et propterea si uoluerit
 homo naturam suam emollire uuam comedat pas-
 sam carnosam & dulcem: accini⁹ purgatam. Quā
 fuit Gal. sententia in secūdo Alimētorum. c. viii. di-
 cētis. Vuage passarum austere sūt frigidiores secūdu
 complexionem sicut dulces calidiores & stōachū
 quidem confortant & uentrem stringunt q̄ austere
 Et infra subdit. Vuc passē meliores sunt stomacho
 sicubi⁹ siccis & ille laudabiliores existunt q̄ sunt un-
 ctuosiores & habentes corticem subtilem. Ipsi⁹ er-
 go secure uti poterimus in tēpore ieiunii si uoluerit
 cum amigdalīs ut cōmuniter fit & inde bonum & lauda-
 bile recipim⁹ nutrimentum.

Capitulū. cxxii. docet cognoscere naturā uirtutes &
 proprietates compositoꝝ ciboz.

Postq̄ de simplicib⁹ cibis determinau-
 mus: de cōpositis modo uideret⁹ esse di-
 cendum de quib⁹ tamen nihil hoc in lo-
 co scribere decreuim⁹ quēadmodū in .c.
 cxxxviii. Etia supradixim⁹ eo quia de ipsis⁹ latina
 diffusissime ptractauit: & etiā quia cibi cōpositi in
 finiti fere inueniuntur secundum regionum ciuitatū
 & domoz seu familiarum: diuersitatem adeo q̄ fa-
 temur ne dum omnes: sed nec quippe millefinā co-
 rum partem intelligere. Quos etiam si meli⁹: q̄ coꝝ
 ipsi cognoscere in⁹ & ipsos scribere uellem⁹ pter hoc
 q̄ tedium molestiamq̄ intollerabilem legentib⁹ af-
 fererem⁹ uitam nostram pri⁹ q̄ illorum sigillationē
 pculdubio finirem⁹. Et propterea de ipsis & uirtu-
 tib⁹ ipsoꝝ omnium dicem⁹ uniuersaliter q̄ cum q̄s
 cibi cōpositi uirtutem uel operationem intelligere
 uoluerit quodeūq̄ compositum id fuerit: debet sin-
 gula ei⁹ simplicia considerare & uniuscuiusq̄ ipsoꝝ
 qualitatem & quantitatem: uirtutem: operationem
 & gradum iuuamētaq̄ atq̄ nocumenta ipsorum ut
 in suis capitulis predixim⁹ exquisitissime prenotare
 demū q̄ finaliter ex eorum admixtione resultet com-
 plexio diligenter animaduertere quēadmodum ex
 tyriaca & similib⁹ medicinalibus fieri solet. Si enim
 composit⁹ cibis constitueret⁹ ex tribus partibus re-
 rum frigidarum stomacho nocētium: & una calida
 eadem cōserētium in eisdem gradibus existen-
 tium sine dubio totum compositum frigidum erit

& stomacho nocuum ut patet. Si autem res calide
 intērioris esset in gradu q̄ frigide & plurimum eas
 superaret certissime totum compositum calidum es-
 set pronūciandum ut dato q̄ res frigide foret tales i
 pmo calide uero i tertio aut quarto & si in minori
 molle & quātitate existeret q̄ frigide omnino totū
 calidum esset apellandum. Et sicut de calidis & fri-
 gidis expressim⁹ ita de humidis & siccis intelligen-
 dum est. Et similiter de ledentibus mēbrum aliquod
 aut ei conferentibus est putandum. Et hac uia taliq̄
 modo quilibet: aliquid etiam modicū habens intel-
 ligentie: sciet quā sit uniuscuiusq̄ salatū: ferculi: sa-
 poris: mixture: condimēti: moreti: pastilis & huius-
 cemodi: complexio: natura: proprietas & operatio
 Quā etiam sint ipsius iuuamenta & q̄ nocumenta
 si omnia bene perponderauerit Et si cognosceret q̄
 cibi compositi sint ei sani & qui agitudinem affe-
 rentes & quomodo rectificandi corrigendi & refrā-
 gendi apponendo eis contraria quā superfluum eo-
 rum qualitatem reprimere habeant sicut antiqui sa-
 pientes facere docuerunt: ut in .c. lxxvii. libri hui⁹ ma-
 nifestissime apparuit. Quā autem sint huiuscemodi
 corrigentia & refrangentia dicem⁹ in sequentib⁹
 & non de omnibus: sed solūmodo de magis usita-
 tis & quotidie ad manus nostras peruenientib⁹ do-
 mesticis & familiaribus cum quibus peritissimi co-
 ei solent cibaria dominorum condire preparare &
 rectificare & inde huiusmodi: condimēta sunt a plu-
 ribus nūcupata. Quorum quādam sunt sicca: quā-
 dam uero humida siue liquida: quādam calida alia
 frigida: aliqua exiccantia & nonnulla aperitiua aut
 stiptica uel incisua et huiusmodi. Similiter alia sūt sto-
 machalia alia epatica & aliqua cordialia ut infra ui-
 debit. Primo igit⁹ de humidis uel liquidis sermonem
 faciamus: deinde de reliquis scribemus.

Capitulum. cxxiii. ostendit naturam adipis & pin-
 guedinis dando modum quo ipsis debeam⁹ uti.

Condimenta ciborum diuersa existūt ut
 diximus: quorum aliqua sunt liquores
 et quādam sunt species et aromatica. Et
 quia liquorib⁹ omnes fere & diuites &
 pauperes magis & frequentius utuntur q̄ aroma-
 tib⁹ de ipsis primo dicere statuimus. Postea uero de
 aliis sermocinabim⁹ obseruantes in his & illis pro-
 posse ordinem alphabeti. Incipiam⁹ ergo ab adi-
 pe & pinguedine cum quibus fercula & plura alia
 condiri solent dicentes cum Isaac in dietis uniuersa
 libus. c. decimoquarto sic scribente. Pinguedinis p-
 prietas stomacho et digestionē ē nociua: primo quia
 iuuat cibis & facit eos inflantes & cito saturates
 & cum alteri cibo admisceat⁹ sua uiscositatem ille alter
 ingrossatur et digeri incipiens uillos stomachi emol-
 lit & uiscositatem & lubricitatem eis tribuit: unde
 uirt⁹ contentiua deficit & expulsiua uigorat⁹: unde

plurimū licentia general & hoc proprie in stoma-
cho frigido operat. In calido uero infumositatem
& in coleram cōuertit ut manifeste in .c. tertio de-
clarauim⁹: & ideo in presentiarum de ipsa perpau-
ca dicem⁹ eo qd omnino uolum⁹ ut ad preallegatū
capitulum perueniatur in quo fere omnia ppulera
de pinguedine dicta sunt collecta. Hoc autem in lo-
co tantūmō dicam⁹ qd pinguedo proportionata sit
carni animalis ex quo sumitur. Vñ si ex calido acci-
piatur calida existit & si ex humido humida & cetera
Et quanto animal exceſſerit in aliqua qualitatē tan-
to & pinguedo tēperamentum excedit. Et qd ita sit
appet p Isaac in ulib⁹ dietis .c. xv. dicētē. Pinguedo
porcina magis ceteris humectat corpora calefactio-
ne nulla apparente sicut pinguedo leonina cale-
facit plus ceteris & minus humectat. Pinguedo
autem bouina mediocris est inter porcina & leo-
ninam & bouina siccior est caprina. Caprina uero
siccior porcina & porcina siluatica calidior ē & sic-
cior domestica & pinguedo lactantis aut uicina la-
ctanti temperata est in calore: in humiditate uero
multa & pinguedo iunioris calidior ē & siccior q̄
lactantis & recēs ē min⁹ calida & magis hūida. Vet⁹
uero calidior et min⁹ hūida. Et ista uidet⁹ fuisse snia
Gal. i q̄rto de simplici medicia distictioe. ii. c. ii. dicē-
tis. Pinguedo foemiarū caprae & foemiarū uaccage
ē minoris acuitatis q̄ pinguedo bonū & hircorum
& adeps anatis & gallorum est uehementioris siccit-
atis & uehementioris caliditatis q̄ adeps porci: sed
cū hoc est subtilis non terreſtris & similiter iterum
adeps uolatiliū omniū quoniam in substantia cor-
porum eorum est ex aere quātitas multa. Et in q̄nto
libro eiusdem distinctione secūda .c. v. dixit. Adeps
gallogē & anatis sunt subtilioris substantiæ. Adipes
uero caprae & uaccage sunt grossioris & propinq-
uis nature terre. Et adipes omniū animalium silue-
strum sunt acutioris & uehementioris exiccationis q̄
adipes domesticorū sic ergo cōcludam⁹ qd quale ani-
mal fuerit talis & pinguedo seu adeps ei⁹ erit: unde
masculina calidior ē & siccior foeminina sui gene-
ris. Castratorū uero mediocris ut Isaac inquit ubi
supra. Ideo de laudabilib⁹ animalib⁹ laudabilis erit
pinguedo & huiusmodi erit utendum & nō alia
& nō uia cibi: sed tantūmodo uia condimenti & p
parationis aliorū & pprie siccorū & frigidorū: cum
omnis pinguedo de se calida sit & humida ut idem
ait loco allegato. Et qd condiendo tantūmodo ea
uti debeam⁹ pater p eum in eo loco sic scribētē. Pin-
guedo & unctuositas simul pagē nutriunt & illau-
dabiliter: unde non ad cibum: sed solum ad condi-
mentum sunt danda quia unumquodq̄ eorum sto-
machi est inflatum saturans cito & corruppens
quicquid ciborum in stomacho inuenerit. Similiter
in particularib⁹ ait pinguedo p solo condimento
doneretur ut cibus laudabilem saporem faciat nam
carnosa & non carnosa pinguedo pro nutrimen-

to data pessima est: quare & cetera.

Capitulum .ccxiii. ostēdit naturā pprietates & iuu-
menta butiri. & olei oliuagē pfectagē.

Diximus supra in .c. ccxiii. nonnulla de
butiro quā si reuideantur. non erit pro
presenti pposito inutile cū tanq̄ initia
sint eorū quā hoc .c. de butiro uolum⁹
cōplere eo qd loco olei in plurib⁹ regionib⁹ utat⁹ &
nō solū p cōdimēto: sed ab aliquib⁹ p cibo cū pa-
ne comedat⁹ nescientes qd quia butirū calidū ē & hūi-
dū: ut princeps ait in secūdo canonis .c. cxviii. Mol-
lificat & lenificat & calefacit & i stomacho calido fa-
cile in colerā cōuertit cū unctuosus sit & subtile aere-
um & de facili inflamabile. Et ideo uia cibi solū nō
est conueniens: sed tantū uia medicinā cū amigdalīs
& zucharo ad leniēdū pecc⁹ & ad maturandum su-
pfluitates in ipso & cetera. Via autem condimenti lo-
co olei & pinguedinis potest uti & patiētib⁹ in pe-
ctore utili⁹ erit oleo sicut sensit Rasis in .xxiii. con-
tinēt. .c. vccxx. auctoritate antiquorū. Nocet tamen
humidā habētib⁹ naturā: ut idē dixit. in .xxii. libro
eiusdē .c. cclxviii. auctoritate Bimafii & ceterorū
sapientū. Quare nō omnib⁹ ē utile ut quidā uulga-
riū ad pauca respiciētū sanissimū unieuiq̄ fore bu-
tirū p̄dicat. Oleū autē similiter uia cōdimēti perutile
habet⁹ dicētē Aueroi in .v. colliger. .c. de ouis. Res q̄
coquit⁹ cū oleo ē multū nutritiua dūmodo oleū no-
uum sit & dulce & oleū oliuagē quia natura illi⁹ est
tempata declinās parum ad calorem & ipinguat epar
& augeat ipsi⁹ substantiā & generaliter dico qd ē con-
ueniens homini multum secundū totā sui substanti-
am & propterea in terris nostris non coquimus car-
nes nisi cū eo ipse. Auicē. uero i secūdo canonis .c.
ccccxxxviii. dixit. Oleū sanis meli⁹ ē oleū onf. cinū
s. exp̄ssū ex imaturis oliuis qd frigidū est & siccum in
primo sicut oleū factū ex oliuis ultie maturis ē cali-
dū cōmēsurate & declinat ad hūiditatē: & p̄p̄ea di-
xit in .xiii. tertii. c. ultimo primi tractat⁹. Quod oīa
olea mollificāt stomachū et i tractatu. ii. eiusdē .c. vii.
ait. Scias qd oīa olea & proprie butirum & unctū-
osa prosternunt appetitum aut debilitant ipsum. Et
propter hoc mollificant & corrumpunt orificia ue-
narum & illud quod ex eis est conuenienti⁹ ē illud
in quo est stipticitas aliqua sicut oleum onfacinum
& sificinum & cetera. Quod etiam sensit Isaac i uni-
uersalibus dietis .c. viii. cū inquit. Oleū non solū dis-
solvit uerum etiā uiscositatem suā & unctuositate nir-
tutem dissoluēdi debilitat. Idem quoq̄ in particula-
rib⁹ uoluit cū dixit. Oleū qd recēs nouiter ab oliuis
mānatū nigris & maturis calidū & hūidū ē medio-
cri⁹ stomachi mollificatiū: uetrē hūectās. Oleū uero
antiquū sit nocibile citoq̄ i malos hūiores cōuertibi-
le & cetera. De q̄litate et olei priā silr asserit Gal. in .ii.
de simplici medicia distictioe tertia. c. primo dicēs

Oleū recēs ego inueni & uidi q̄ ipsum sit ex rebus quæ calefactū corpus calefactione equali calefactio ni qua ipsum calefacit corpus & uidi ipsum iterū in uirtutibus suis & in suis operationib⁹ particularib⁹ generare in corporibus equalis caliditatis caliditate tepidam & in corporibus in quibus caliditas feruet caliditatem fortem & ob hanc causam oleum sit sicut materia reliquis medicinis qm̄ si permisceas cū eo medicinas calidas sit medicina calida & si frigidas frigida. Et in capitulo .iii. distinctionis eiusdē inqt Oleū est mediū inter res quæ humectant corpus & res quæ exsiccant ipsum sicut est medium inter calefacientes & infrigidantes. Oleū enim suaue est permixtū & compositū ex substantia aerea & substantia terrea & substantia aquea simul dixit idem in libro .iiii. dist. ii. c. iii. & propterea Rasis in .iii. Almanforis capitulo .xxiii. sic ait. Oleū p̄terea neq; fastidiū ut alia: inctuositate habentia facit: nec eorū habet grossitudinē: & in libro .xxii. cōtinentis. c. cclv. dixit auctoritate Dioscoridis q̄ oleum onfancinum quod conficitur ex oliuis imaturis melius ē aliis speciebus olei uidelicet sanis & ualet ad stomachū ex ea quod in ipso est de stipticitate. Et subdit. Omnes species olei sunt calide lenientes & debilitantes uim neruorum & propterea in competenti quantitate eo pro cōdimento utamur & nō quocūq; sed optimo. Quod docet cognoscere Gal. in .vi. libro de simplicibus medicinis capitulo .c. x. dicēs. Si tu gustas oleū & neq; inuenis ipsum stipticū sed inuenis ipsum uere boni saporis debes ipsum iudicare calidū equaliter & si inuenis ipsum cū hoc subtile & est illud quod est clarū trāsparens quidē quādo accipis aliquid ex eo & ponitur super aliquod membrū corporis expanditur multū & penetrat & bibit ipsum membrū corporis debes extimare de ipso quod illud est ualde perfectū & q̄ uirt⁹ quæ ē necessaria in oleo ē in eo repta hæc ipse cum tali itaq; uel cum onfancino cibaria condiamus.

Capitulū .ccxv. ostendit naturam & pprietates acetū declarādo inuamenta ipsius & nocumenta.

Acetū diuersimode n̄ ab auctoribus graduari dixit. n. Auerois de ipso in .v. colligit. Quod uidet de aceto ut dominās super ipsum sit substantia frigida propter acetositatē ē q̄ in eo quāuis habeat p̄tē unā igneā q̄ iudicat p̄ ipsius acumen & iā dictū ē q̄ acumiē puenit p̄ fortē siccitatē cum modico calore & multa ipsius morsio nō significat super malā caliditatē q̄ hoc prouenit a subtilitate & etiā acetositas in eo q̄ ē q̄ acetositas incidit & maxime qm̄ associat ealori & cō debem⁹ ponere ipsum frigidū in secūdo & siccū in .iii. & maxime uetustū hæc ipse Auicē. uero in .ii. canonis. c. lxxviii. dixit. Acetū ē compositum ex caliditate & frigiditate & ambe substantiæ sunt

subtiles & frigida quidē est magis dominās & illud in quo ē credo ē calidi⁹. Si uero nō habeat acriditatem ē frigidū & decoctio ei⁹ diminit de ipsius frigiditate aliquid. Et subdit: Est fortis exiccationis & subtiliat & incidit & adiuuat ad digestiōem & est cōferens colericis & nocēs melancolicis est nociuū neruis & ideo nocet stomacho frigido matri & similib⁹ cōueniens tñ stomacho calido & humido disrūpēs appetitū & adiuuās ad digerēdū & totū illud q̄ parat stomachum eius tamen assiduatio quandoq; perducit ad Hidropisim & quando bibitur calefactum post medicinas mortiferas & confert. Et in tertia pmi. c. i. doctrine. v. sic etiā de eo ait. Aceto in cibo & potu uti in pestilentia ē nocuenti ipsi⁹ securatio. Et in .ii. terti. c. iii. inqt. Acetū ē ex reb⁹ q̄ neruis sunt nocibiliores & in .vii. iii. trac. iii. c. vi. Qui habet debilitatem neruorū & mulieres quæ habent nocumentum in matrice deuitent acetum. Quæ fuit sententia Nipocratis in tertio regiminis acutorum textu comenti. xxx. dicentis. Vniuersaliter aceto acetū eos inuat qui coleram habēt amarā nō aut q̄ nigrā: colera. n. euanescedo in naturā slegmatis trāfertur cū ab aceto trahit nigrā uero ebullit & crescedo multiplicat qm̄ acetū eo erā nigrā adiuuat multiplicari & postea subiūxit Acetū pl⁹ fœminis q̄ masculis inimicat q̄a ledit matriē & Gal. in comēto dixit. Acetū nocet oibus mēbris neruosis propter subtilitatē substantiæ propter q̄ habet penetratiōem in p̄fundū mēbroꝝ & penetrat in totū membrū ita ut nō remaneat in eo pars: quāuis sit parua ualde: cui nō noceat fm̄ hoc ergo nocet mēbris neruosis. Alia quoq; ratio ponit ab eo in primo de simplici medicina distinctione. iii. c. ii. dicēte. Acetū proculdubio est frigidū ueritatē in eo ē caliditas parua & nō calefacit corp⁹ nisi p̄ accidēs & in .iiii. eiusdē ait. Acetū ē subtile infrigidās & deficcās Et i. vi. eiusdē. c. dixit. Acetū infrigidat uehementer & penetrat ad mēbra oīa uelocit̄ & puenit facile: & p̄pterea a calidū hūtib⁹ stomachū acetū familiare habeat qm̄ ut etiā inqt Rasis in .iii. Almanforis. c. xvii. Acetū frigidū ē & siccū q̄ & maciē efficit & uirtutē destruit sp̄ma quoq; minuit: coleramq; corroborat nigram: rubeam uero coleram ac sanguinem debilitat cibosq; quib⁹ admiscetur subtiliat. Et in .xxi. continentis capitulo ccciii. auctoritate Dioscoridis inquit. Acetum est frigidum: siccum & stipticum confert stomacho: prouocat appetitum & cetera. Et dixit Ruffus. Acetum infrigidat & subtiliat humores grossos & siccatur corpus & amputat siti & extinguit colerā: ut ēit fili⁹ melue. Cum ita sit igitur quod acetum infrigidat in primo & deficcatur in tertio ut similiter dixit Isaac in particularib⁹ dietis. Iecirco dissolutiū est & extenuatiū & propterea est de rebus magis nocentib⁹ habentib⁹ naturas melancolicas teste Gal. ubi supra sed capitulū. vii. est quoq; de rebus nocentibus epati cū usus eius habundans fuerit dicente Auenzoar in

suo teisir trac .xlii .c. pmo. Accidit debilitas uirtutis epatis causa usus acetii superflui & propterea ab eis & ab his q in stomacho uel matrice aut in neruosis membris aliis patiunt usus eius fugiendus est.

Capitulum .ccxvi. ostendit naturam operationes & proprietates acreste & quibus conueniat naturis & cetera.

Acresta in plerisque saporibus ponitur & precipue in aestatis tempore a calida habentibus complexionem diligitur: ideo de ipsa dicamus cum diascoride sic scribitur. Oportet quod exprimatut succus ex uua non matura anteq ascendat stella canis & ponatur in sole uase cooperto & cetera: & hac frigida est valde & sicca atq plurimu stiptica: Hoc tam a q plurib no obseruatur imo tunc faciunt eam cu uua iam inceperit maturari & hac no tm frigida nec adeo stiptica existit & pro debilib stomachis magis conueniens erit: igitur diuersarum operationum & effectuu secundum diuersitatem uue: temporis & aliorum. Illa tamen approbatur magis quae citrina declinans ad rubedinem ut medici dicunt. Quae autem sit eius natura & quae sint ipsi opatiões patet ex his q scripsit gal. in .iiii. de simplici medicina distinctione secunda capitulo primo cum inquit. Aqua acreste in frigidat in frigidatiõe cõpleta & integra & ppter illud confert inflationi & aduersioni ultimo iuuamento quando ponitur super os stomachi & super totum uentrem aut super omnē locū in quo est necessaria in frigidatio. Et in distinctione tertia capitulo secundo eiusdē quarti sic etiam ait. Differentia inter succū acreste & acetū ē quod in aceto cum acetositate sunt Acuitas & acedo quae generantur a caliditate generata a putredine. Sic igitur caliditate accidentali est calidum aquae uero acreste non est accidentalis caliditas neq est subtilis sicut acetum. Et post pauca subiunxit. Frigiditas aquae acreste ē debilior & no permiscetur ei omnino aliquid ex caliditate extranea & propterea aqua acreste inuenitur magis inuatiua q acetū illi q hēt mirac uentris sui inflammationem & aduersionem. Quoniam aquae acreste non ē frigiditas laboriosa corrumpens neq caliditas mordicatiua accidentalis & ille q hēt huiusmodi egritudinem no indiget nisi ut sedetur eius caliditas mordicatiua & quia ēt aqua acreste no est acetosa tantum immo in ipsa cū illa est ponticitas. Et ideo concludit ipse in eo loco. Omnes species acreste sunt conuenientes ad extinguendum inflammationem & propterea colei ac sanguinei q calidā habent complexionē debent ea super ci bos calidos uti & precipue in aestatis constitutione iuxta sententiā principis Auicē. in .ii. canonis. c. de colubis dicentis. Et oportet qdē ut calefacti comedant eos cū acresta & cetera. Quod no solū de colubis sed & de reliquis ualde calidis ē intelligendū. No sic au

tē super pisces reponenda est ut cōmuniter fit a plerisque quo si quis omnino eam super pisces uel alia huiusmodi frigida proicere uoluerit ipsam prius decoqui faciat & non in eneo uase sed in terreo uel lapideo & cū aromatibus calidis & speciebus & sale refrangat ipsius frigiditatem plus & minus secundum stomachi & suscipientis complexionem. Ex quibus apparet quod acresta non ita sit uniuersaliter perniciosa sicut acetum pro mulieribus flegmaticis & huiusmodi.

Capitulum .ccxvii. ostendit naturam & operationes mellis apū declarando qb complexionib conueniat & quibus naturis sit nociuū.

Melle in condimentis uti quandoq non est inutile cum dicat Auerrois in quinto colliget. Mel est calidum & siccum in secundo gradu & est multae abstersionis & est cibus medicinalis & proprie in febribus quia cibus est in ipsis multum iuuatiuus cū in eis conuertatur in sanguinem bonū. Sed mel cane quod etiam est mel minoris est caloris alio melle & minoris abstersionis nec habet illi mordicationem quā habet mel iccirco maioris est iuuamenti alio melle membrīs q nocentur nimia abstersione sicut stomachus pulmo & uesica & cetera. Auicē. uero in .ii. canonis. c. cccciii. sic de eo inquit. Mel est ros occultus cadens super flores & super reliqua quae colligunt apes: ipse accipit a galieno in .iii. de Alimentis. c. xxxviii. dicente. Fit quidē mel super folia plantaginis ē aut neq succus ipsarum neq fructus neq pars sed eiusdē generis quidē cū rore at tamen nec continue nec consimiliter illi sit copiosū. Deinde prosequitur Auicē. in loco allegato & dicit. Melius mel est quod est uere dulcedinis: boni odoris declinans ad acredinem & ad rubedinē & quod est ut palea in colore quod non est subtile & uiscosum quod no abscondit & melius est uernale: deinde asserit: hiemale autem est malū. Et mel apum est calidū & siccū in .ii. & uirtus ei est abstersiua aperitiua orificio rū uenae: resolutiua humiditatu & expellit humiditates ex profundo corporis & prohibet putrefactionē & corruptionē carnis. Et mel cuius spuma no est eiecta inflat & soluit uentrē & si auferat spuma ipsius minorat illud & decoctū no mouet uentrē immo quādoq stringit flegmaticos & nutrit plurimū q fuit etiā snia Isaac in particularib dietis sic scribit. Mel calidū est & siccū in .ii. gradu aliquatulu habēs acuminis ab apū natura acquisitū uide cachochima corpora incidit & mūdicat malorūq copiam humorum ab interioribus corporis per poros excludit: uenarūq fordes optime digerit. Iōq nature frigide & humide & precipue senioribus confert cito enim in eis in sanguinem mutat: calidis uero in conueniens est: maxime si complexio eorum sit sicca acumen eis & incendium largit & in colericū

humorem conuertitur. Si uero in sanguinem uertat facit reliquū calidiorem & nullū corporibus eorum dat nutrimentū laudabilius mel est uernale: autūnale uero peius: hiemale aut pessimum grossum enim est unde ppter sue substantiæ duritiem uirtus in sua deficit actiōe & post multa dixit. Mel in sua permanens cruditate manducatibus inflationem & uento sitatem generat: asperitatem pectoris augmentat ppter sui acumen: uomitum & egestionem prouocat. Mel autē cū aqua multa sufficienter coctū tenuius ē & humidius. Qua de re nihil acius in eo reperitur neq; est inflatiū neq; uomitus prouocatiū sed edē tiū corpora cito perforat ac uelociter nutrit pecto- risq; lenit asperitatē & urinā adducit. Mel autē quod coctum est sine aqua & dispumatū multū plus ceteris habet acuminis & cetera. Quod similiter uoluit Rasis in tertio Almanforis capitulo .c.xx. dicens. Mel calidū est citoq; in colerā uertit rubeā atq; flegma quasi lambendo destruit. Quod senibus frigidā habentibus naturā & complexionē confert. In aestate autem & his qui calidā habēt complexiōne malū existit. Quod iterū replicauit in .xxii. continentis .c. cccciii. et idem sensit Habbas in quinto theoricæ capitulo .xxvii. dicēs. Mel calidū ē & siccū in .ii. gradu frigidis habentibus complexionē oportuniū & cui flegma dominaat ac senibus: generat enim in eorum corporibus sanguinem bonum & caloris substantiam confortat naturalis maximeq; si tps himale sit. Si autē cuius calida est complexio seu cuius corpori colera dominatur uel etiam iuuentutis est ætas illud acceperint malū est & in eorū corporibus colerā rubeā morbosq; illis generat acutos ac calidos: magis autē si tempus fuerit estiuū hoc enim tempore potius in colerā mutat q̄ sanguinē generet & cetera: quæ quoq; fuit gal. sententia in .ii. de uirtutib⁹ naturalib⁹ .c. viii. Et in .iiii. de simplici medicina distinctiōe. iiii. c. v. dicentis. Nō est mirū neq; inmanifestū qm mel est dulcius omni re & generet in corpore humorem qui est amarior humoribus oībus & facit illud in iuuentute proprie & in habentibus naturas calidas & in febricitantibus proprie permutatiōe & in cōuersiōne suā ad colerā & causā in illo ē intellecta & res eius est manifesta & illud est qm sicut mel quando approximā extrinsec⁹ igni tempore longo fit amari saporis. Similiter ē proprietatē ei⁹ in corporib⁹ hominū quia qm inuenit caliditatem fortē generat hūorem colericū. In corporib⁹ autē in quib⁹ superflua frigiditatem inuenit aut propter etatem: aut causa complexionis naturalis aut infirmitatis conuertitur & permutatur ad sanguinem bonum temperate complexionis cum facilitate & cetera. Ex quibus patet quibus conueniant mel & condimenta facta cum eo & in quo tempore anni quib⁹q; nocuum existat. quare & cetera.

Capitulum .ccxviii. ostendit naturam proprietatē

tes & iuuamenta mellis canne qd̄ zucharū dicit̄.

Mel canne a quibusdam: & ab aliis zacharū dicitur q̄ nos cū uulgaribus zucharū appellamus: de quo dicam⁹ post sermo- monē mellis apū prisc⁹ patres immitādo qui postq̄ de illo dixere statim & de hoc determinare cōsueuerūt. Incipiamus ergo cū Haliabate in v. theoricæ .c. xxvii. sic scribente. zachara temperate est cōplexiōis sed ad calidū in omnibus suis habitu dinibus assimilā nisi quod sitim nō mouet eiusq; nutrimentū maius est quā mellis. zachara autē tebar zeda: alba. f. & solida & plurimū excocta ceteris melior est speciebus & subtilior & cetera. A quo iuniores uidētur accepisse scilicet Auerois in quinto colliget cum dixit Mel canne quod etiam est mel est minoris caloris alio melle & minoris absterfionis nec habet illā mordicationē quam habet mel. Iecirco est maioris iuuamenti alio melle membris quæ nocent nimia absterfione sicut stomachus: pulmo: & uesica Auicē. similiter in secūdo canonis .c. cccciii. sic ait Et mel de canis est calidū in primo & potest esse ut sit humidū in primo & nō est ut mel apū siccū. Et hoc etiam significatur & diuersificatur secundum maiore aut minore eius purificationē & albedinem unde quāto magis rubeū tanto calidi⁹ existit & albū ecōtra q̄ zucharū tabarzet a medicis nuncupat de quo Princeps in .ii. canonis speciale fecit capitulū. vclxi dicens. Quod frigidū ē .i. min⁹ frigidū zucharū tabarzet & est sublimi⁹ uniuersaliter tñ zucharū calidū est in fine primi & antiquū declinat ad siccitātē in primo & ē humidū in ipso scilicet anteq̄ antiq̄ & quanto magis antiquat⁹ tanto magis exiccat⁹ est lenificatiū: absterfuiū: lauatiū: & subtilia- tiū. Et zucharū nō est inferi⁹ melle in abstergendo & mundificando & quāto plus antiquatur fit subtilius est bonū stomacho in quo nō generat colera ipsum enim ledit qm ad colera cōuertit⁹ & est appetitiū opilationū & in ipso ē uirt⁹ faciens sitim minorem tñ sitim quā facit mel & proprie antiquū quod generat sanguinem seculentū & abstergit flegma stomachi: & rubeū uehementioris est lenificationis & cetera. Isaac quoq; in particularibus dietis sic scripsit de ipso. zachara calida ē in fine pmi grad⁹ hūida in medio colerā dissoluit & extenuat & uentrem absq; ulla morsura sui humectat: & stomachum mundificat quia passibilis substantia est: nonnunq; tamen in coleram rubeam mutat. Rasis similē in .iii. almā foris capitulo .xx. in fine dixit. zucharū guttur & uētrē lenit neq; calefacit nisi parū. f. zucharū tabarzet & in .xxii. libro continentis .c. cccxxxv dixit au thoritate gal. in septimo. Vires zuchari sunt ut uires mellis in absterfione desiccationē & dissolutionē sed cū tenuitate ipsius nocet stomacho ad modum nocuamenti mellis neq; infert sitim ut facit mel quia ipsū in utroq; i hmoi remouet a melle. Et dixit bim masui de canis zuchari qd̄ sunt calide in primo &

humide in ultimo eius & cōferūt asperitati acciden-
ti in pulmone & pectore & gutture & uesica & le-
niūt naturā & cōferūt stomacho ex absterfione illi⁹
q̄ in eis fuerit. Sed nocēt habentibus in stomacho
colerā rubeā excitando eam cū dulcedine ipsa: &
isra dixit auctoritate eiusdē. zucharu nigrū idest ru-
beū calidū est & humidū sed uetustū calidū est & sic
cū & ualet ad uentositates uentris & dissoluit natu-
rā & si bibit cū oleo amigdalārū dulciū cōfert coli-
ci: ueteri etiā flegmati quod ē in stomacho sed tamē
sitim infert & cetera. Fugiant ergo iuuenes zucharum
rubeū & res conditas cū eo & albissimo potius utā-
tur q̄ frigidū est ut diximus idest minus calidū nisi
flegmatici essent & uelut scēmine & in hieme regio-
neq̄ frigidissima. Tunc enim eis potest zucharum
rubeū cōuenire sicut & senibus nostris rubeū bonū
erit longe utilius albissimo. Quare idē de confectio-
nibus iudiciū fieri debet. Si enim ex zucharo albo
& bono facte fuerint minus nocue sunt illis quarū
libra una p̄ solidis octo habet. Quam plures enim
ex bono foro decipiuntur quemadmodū auarissi-
mus quidam concuius noster ditissimus cū nuptias
fecisset uenetas iuit & capsam unā dictis confectio-
nibus impleuit eo quod parum exposuerat cūq̄ do-
mū reuersus esset. Ecce filius inquit quid bene merca-
ri conferat & loquendo capsam aperit & ex conse-
ctionibus farinam sine molla contritam intuentur.
Vnde senex erubuit simulq̄ indoluit auaritiā co-
gnoscedo.

Capitulum.ccxviii. ostēdit naturam & pprietas
sape seu uini cocti simul cum nocumētis ex usu eius
prouenientibus.

DE sapa siue de uino cocto dicemus cum
Michaele nostro sic i sua practica scribē-
te. Reperitur rob: uinū: & carenū. Rob
uini dicit q̄ decoctio fit usq̄ ad cōsum-
ptionē medietatis & dicit uinū coctū. Carenū ue-
ro q̄a tertia parte carēs & etiam dicit uinū coctū ali-
quādo itaq̄ decoquitur in tū ut ad spissitudinē mel-
lis ueniat & tunc secundum quosdā proprie dicitur
Rob uini & ut existimo calidū est & siccū in secun-
do nam & si caliditatem per decoctionem recipiat
etiam de eius calore naturali resoluitur dure est dige-
stionis inflatiuū: multū nutrit: & est congruū pa-
tientibus in pectore & pulmone & uulneratis in re-
nibus & uesica est enim mundificatiuū & consolida-
tiuū & est doloris mitigatiuū in emplastris positum
cū fursure frumētī sale & huiusmodi. Et ista mihi ui-
detur fuisse Isaac sententia in dietis particularib⁹ cir-
ca finem dicentis. Sapa grossior est & durior infla-
tiua quā si digeratur multum dat nutrimentū & est
congrua patientibus in pectore & pulmone & uul-
neratis in renibus & uesica: est enim mundificatiua
& solidatiua. Et ideo pro condimento & in dulco-

randis saporibus quibuldam possumus ea in modi-
ca uti quātitate permiscētes ipsam cū agresta uel ace-
to & huiusmodi frigidis ad remittendā corū frigi-
ditatē & acredinē. Et sicut de melle apum supra di-
ximus quod iuuenib⁹ & calidis & precipue in aesta-
te nō cōueniebat sed senib⁹ magis & flegmaticā ha-
bentibus cōplexionē in hieme cōstitutis & talib⁹ sic
& de sapa mihi uidet⁹ esse dicendū. Et q̄a grossa est
ut Isaac inq̄t ubi supra iō timētes opilatiōes in epa /
te aut splene ipsi nō assuscāt: q̄a opilatiua est & rōe
dulcedinis & rōe grossitiei ut manifestū ē. Et hac sē-
tentia colligi potest ex dictis galieni in plerisq̄ locis
sed maxime in comento .ii. tertii libri regiminis acu-
toze dicentis. Dico ergo q̄ cū oē uinū dulce calefaci-
at & sit grossum in substantia sua oportet ut uirtu-
tes pticulares q̄ apparent ab eo q̄n bibit nō sint nisi
ab istis duabus qualitatib⁹ scilicet dulcedine & gros-
sitie quod est quia colori in se nō est uirtus in nocu-
mento aut iuuamento ergo quantitas grossitudinis
uini huius est illa: & tarditas penetratiōis ei⁹. Opor-
tet ergo ut non solū non aperiat opilatiōes alicui⁹
mēbroz sed faciat in eis opilatiōes & propter hāc
causam sit nocumentū eius epati quando in ipso est
infirmetas nocumentū magnū & proprie quando
in eo ē apostema aut duricies & nocet etiā huic mē-
bro nocumento nō pauco quando epilatiōes quāz
sunt in eo accidunt ab humoribus grossis & subdit
infra: Deinde membrū secūdū cui aduenit nocumē-
tū post epat de uino dulci est splen & cetera. Cum aut
sapa sit huiusmodi immo dulcius uinū & grossius
longe magis q̄ uinū illud de quo intellexit gal. in lo-
co preallegato maxime debet esse a predictis suspe-
ctū & propterea tutissima res erit aut ipsam totalitē
dimittere aut in modica in condimētis accipere quā-
titate ne in incomoda ex grossitie prouētiā incur-
ramus incidamus ue: de quibus in capitulo. xxxxi.
libri huius habundantissime ptractauimus.

Capitulum.ccx. ostendit naturam & proprietates
salis simul cum eius iuuamentis & nocumentis.

SAl quid est? genus terre est: quā? terra in
censa inquit gal. in libro de iuuamento
hanelitus capitulo ultio auctoritate Ari-
stotelis. Vbi autē Ag. hoc dixerit ipse nō
expressit. Nos aut dicimus q̄ ex libello de sensu &
sensato & ex secundo metherrorū id facile elici po-
test. Sal ergo adeo in omnes fere cibos condiendos
ingreditur quod a uulgaribus existimetur ut inter
omnes sapores ipse principatum obtineat. Non est
autem ita cum amarus sit & stipticus ut princeps
ait in secūdo canonis capitulo. ccccxxxvii. Et sit ca-
lidus & sicus in secundo & quāto plus est amari-
tāto pl⁹ est calidior. Est absterfius: resolutiu⁹: con-
strictiu⁹: exiccatiu⁹ & cōfert humorū grossitiei: & sal
ois faciem efficit superfluitatū egressionē & defen-

sione cibi. Isaac aut in particularib⁹ dietis sic inquit
 de ipso. Sal calefacit moderate multū tamē desiccāt
 quia cōpositū est ex duabus qualitib⁹. Vna ē cola
 tiua & incisua. Altera uero est coadunatiua & cōsti
 patiua quā utreq⁹ desiccatiue sunt ideoq⁹ sal desic
 cat in tertio gradu & calefacit in secundo. Quod
 duobus modis est: metalinū scilicet & marinū: maxi
 me aut sit in lacub⁹ qui saline a uulgo uocatur ut sit
 de aqua maris estiuo tempore cocta. Metalinū lau
 dabilius est maxime quod caret lapidibus & sit cla
 rū obtusū & equale. Marinū uero bonū est si sit
 candidū nō tū quale metalinum: unde dixit Diasco
 rides. Sal metalinum fortius est marino: quod gal.
 negauit dixit enim actiōem illorum fore equalē am
 bo in initio dissoluunt & mundificant grossorū hu
 morum superfluitatem & putredinem: deinde quæ
 ex eis remanent desiccant & consumunt. Quibus si
 nitis naturalem corporis coadiuuat humiditātē &
 constrictā conseruant & poros cutis claudunt ut il
 la humiditas putredini nō appareat & dat cibis cō
 dimentū saporitatem atq⁹ acceptabilem humiditātē
 adiuuantem & cetera. Rasis etiam in tertio Almanso
 ris capitulo. xvii. sic ait de ipso. Sal calidus est & sic
 cus qui cibis auferens fastidiendi nocuentū subti
 liat atq⁹ appetitū excitat & acuit eorū preterea san
 guinem: qui multam ex eo sumunt quātitatem adu
 rit: uisum quoq⁹ debilitat atq⁹ sperma minuit & pru
 ritū generat & scabiem & in .xxiii. libro continen
 tis capitulo. v. celi. dixit auctoritate diascoridis. Sal
 hēt uirtutes stipticas abstersiuas & mundificātes &
 dissoluētes & cetera: & gal. in .vi. dixit de sale fodito
 & marino uires habēt similes tamen diuersi sunt quia
 Sal foditus uehementior est strictionis & grossitu
 do & stipticitas ex inde sunt in eo maiores: dixit et
 Oribasius. Vires salis compositæ sunt abstersiue &
 stiptice sed hæc due qualitates constringunt ideo sal
 desiccāt humiditatem quæ est in corpore & etiam
 consumit & colligit membra solida cū stipticitate ip
 sius ideo desiccāt corpora & cōseruat ea a putrefa
 ctione q⁹ non putrescant. Idem quoq⁹ dixit paulus
 & Bimmasui sic de eo scripsit. Sal calidus est in se
 cūdo & siccus in fine tertii: dissoluit ualde habens in
 se ponticitatem modicam comprimentē: humidita
 tes q⁹ sunt in corporibus desiccāt eas liquafacit hu
 mores congelatos in corpore & cōseruat corpora
 cū siccitate ipsius: lenit naturam & cōfert in corpo
 re flegmatico & cetera & dixit Bugerig. Sal calid⁹ est
 & siccus & mixtus cum nutrimentis frigidis mutat
 de natura ipsorum ita quod uertuntur in calida &
 sicca & propterea bonū est uti sale in cibariis frigi
 dis & humidis quæ calefieri & desiccari oportent si
 cuti dixim⁹ supra in capitulo. lxxviii. libri huius ubi
 Isaac adduximus dicentem. Studuerunt antiqui arti
 ficialiter adaptare carnem pinguiſsimam cum mul
 to sale & cetera & infra. Iterū caro pinguis nō de
 bet comedi nisi allata cū multo sale & cetera. Ecce igit⁹

tur q⁹ pinguiſſima cibariorum & insipida multa sa
 lis quantitate pro suo indigent condimento & pre
 cipue cū a flegmaticis accipiuntur. Colerici uero &
 macri ab eius usu superfluo tanq⁹ ab inimico caue
 ant pariterq⁹ a rebus salitis & permaxime in æſta
 tis tempore.

Capitulu⁹ .ccxxi. ostendit naturam proprietates &
 iuuamenta seminum anisi & aneti in uia cōdimēti.

D Icamus modo de condimentis ciborum
 factis cū seminibus & speciebus magis usi
 tatis postq⁹ cōpleuim⁹ sermonē de his q⁹
 sūt liquores aut eis similes & obseruādo
 premissum ordinē Alphabeti dicemus in primis de
 aniso q⁹ Auerroi in .v. colliget sic scribente. Anisum
 calidū & siccū in .iii. gradu ideo quia substantia ignea
 sup ipsum dñat & significat sup hoc acutal sui sapo
 ris cū aliquantula dulcedine cuius operationes sunt
 quæ ualet ad carminādū uentositatē & puocat urinā
 & aperit opilationes: quæ fuit snia gal. in .vi. de sim
 plicib⁹ medicinis. c. xli. dicentis. Anisum in sua acui
 tate est ppe medicinas cōburentes & est in .iii. gradu
 siccitatis & similiter ē in caliditate & ppter hāc cām
 prouocat urinā. Auicēna uero in .ii. canonis. c. pmo
 secūdi tractatus aliter de caliditate eius sentire uidet⁹
 cū ait. Anisum est semē feniculi romani & ē mino
 ris acuitatis q⁹ nabathi & meli⁹ ē & ponderosius ca
 lidum est in .ii. & siccū in .iii. ē apitiuū cū stipticitate
 pauca & est sedatiuū dolorū & resolutiuū uentosita
 tū puocat lac abscondit sitim factā ex humiditatib⁹
 baurachiis & cōfert opilationi epatis & splenis ge
 nerate ex humiditatibus prouocat utrūq⁹ & mūdāt
 matricē a fluxu humiditātū albarū: mouet coitū &
 expellit nocuentū uenenorū & uenenosorū hæc ip
 se quæ fuit etiā sentētia Rasis in .xxi. cōtinentis. c. cx
 xx. dicētis auctoritate diascoridis. Anisum hēt uir
 tutē calefaciēdi & desiccandi: mitigat dolorē & dis
 soluit inflationē cōstringit uētrē & puocat urinam
 & sudorē: dissoluit superfluitates & extinguit sitim
 & cōfert oib⁹ uenēosis morib⁹ reptiliū & phibet flu
 xū hūiditātū albae ad matricē & excitat coitū idē
 quoq⁹ dixit auctoritate gal. Oribasii pauli & filii me
 sue quæ dimittam⁹ breuitatis gratia. De aneto uero
 dicimus quod licet magis sit medicinale q⁹ cibale tū
 & ipso p cōdimētis a quib⁹ dā utit⁹: ideo dicem⁹ cū
 Auerroi in .v. colliget de ipso q⁹ calidū ē in pmo gra
 du & attingit parū ex .ii. & ē siccū in pncipio. ii. & i
 fine pmi: & ideo est dissolutiuū & mitigat dolorē
 & inducit somnū. Quod etiam sensūt Auicēna in se
 cūdo canōis capitulo. lxxii. dicens. Calefactio ane
 ti est inter secūdū & tertiuū & eius exiccatio inter pri
 mū & secūdū est maturatiuū frigidorū humorū &
 sedatiuū dolorū & carminatiuū uentositatū: facit
 somnū & eius comestione assiduatio debilitat uisū
 & facit habundare lac in forbationibus: & ut dixit

gal. nocet stomacho & uomitū inducit & cōfert do-
lori uentris pungitiuo. Quod etiam dixit Isaac in
dietis particularibus: & gal. in. vi. de simplicibus far-
maciis & Sarapio auctoritate abēmesii: Pauli & ce-
terorū antiquorū & ideo nobis uidetur concluden-
dum esse quod quia anetū calidū est & stomacho in-
conueniens & nauscam faciens quāuis lac augmen-
tet & uentrem leniat. Quod usus ei⁹ pro medicinis
tantū & nō pro cibis neq; pro cōdimento sit habē-
dus cū nullā habeat ad condiendū laudabilē opera-
tionē quā & alia simplicia: tot nocumenta nō habē-
tia: nō cōtineant: quare nostro consilio potius aliis
q̄ ipso pro condimento erit utendū. Isaac tamē in
particularibus dietis super multa rectificanda cū ui-
detur administrare sicut etiā & ciminū, & multa alia
quæ in italia nec placerent nec equidem uideri: ut ita
dicā: nedū possunt māducari eo q̄ horridi sint odo-
ris abhominabilisq; saporis. Nos autē delectabilia
& suauia debemus assumere si sanita tem uolumus
conseruare ut in capitulo. lvi. libri hui⁹ declarauim⁹

Capitulū. cccxii. ostendit naturam & proprietates
coriandrū simul cū iuuamentis & nocumentis eius.

Coriandrū frigidū est in fine primi usq;
ad secundū & siccū i secūdo & apud quos-
dā in tertio: apud me uero siccū est decli-
nans ad caliditatem parua inquit Auicē.
in secūdo canōis capitulo. cxliiii. & subdit. Sed gal.
in toto facit declinationem ad caliditatem & forsitan
illud est pp substantiā in ipso subtilē q̄ resoluit. Et de
inde subitūxit in ipso est stipticitas & stupor & ei⁹ p-
prietates ē phibere uapōre a capite & pp hoc ponit
in cibo patientis epilepsiā ex uapōre stomachi & cō-
fert etiā uertigini facte a uapōre colerico & flegma-
tico. Multa tamen eius comestio generat tenebrofi-
tatem uisus confert tremori cordis calido: est tarde di-
gestionis & confortat stomachū calefactū & sedat
eruicationē accida post cibū & semē eius siccū frā-
git uirtutē coitus & erectionē uirge desiccando sper-
ma. Auerois autē in quinto colliget dixit. Corian-
drū calidū est in primo gradu & est cōpositū ex sub-
stantiis cōtrariis hoc ē ex substantia amara & substan-
tia aq̄a & stiptica & secundū hoc facit diuersas ope-
rationes & cetera. Et ista fuit sentētia Isaac in particu-
laribus dietis capitulo proprio dicētis. Coriandrū
diuerse uirtutis est. Quod testatur uarietas sui sapo-
ris habet enim amaritudinē & pōticitatē ideoq; Hi-
pocrates dixit ipsum habere calorem pro sua amari-
tudine & pōticitate & dixit ipsū esse stipticū & q̄
post cibū acceptū sonū prestat: sed Dioscorides intē-
dit ipsū frigidū ēē dixitq; illud scroffulas dissoluere
q̄ gal. dixit esse impossibile scroffulas frigiditate cu-
rare quæ grossi sunt & duri humoris intentionē aut
hanc intelligere nō ualeo scroffulas frigiditate cura-
re & coriandrū frigidū esse dicentis. Saporem eius

amarū esse amaritudo enim significat calorem exte-
nuantem. Secundū uero cibū durum est coriandrū
digestioniq; inobediēs & cetera. Hanc autem cōtra-
dictionē diascoridis & gal. Princeps Auicē. ubi su-
pra sic uidetur remouere tenēdo cum diascoride di-
cens. Galien⁹ remouet frigus a coriandro contradi-
cendo diascoridi. Ego autem dico: quod iam testi-
ficati sunt frigus ei⁹ Ruffius & Archigenes & alii ab
eis. Et infra dixit. Inquit gal. cū coriandrū resoluat
scroffulas quomodo ergo est frigidum & soluens
dixit & possibile quidem est ut dicatur ei propter ip-
sius proprietatem & quoniam in ipso est substantia
subtilis profundans penetrans. Non autem profun-
datur substantia frigida. Et uidetur etiam fuisse sen-
tentia Rasis in tertio almanforis capitulo. xviii. di-
centis. Coriandrū recens frigidum est de quo nō
multa sumenda est quantitas forsitan enim mors se-
queretur cuius parua quantitas eadē quæ & lactuca
operatur uerū tamen ipsum non humectat: & in li-
bro. xxii. continentis capitulo. cccclvi. idem dixit
auctoritate pauli: Bimmasui: Bngerig: Cuzi & alio-
rum plurimū sapientum. Qui omnes in hoc conue-
nerunt quod coriandrū sit frigidum & siccū galie-
no excepto cuius contradictionem & ipse ibidē po-
suit. Quæ solui potest ut diximus de mēte principis
& ad id quod Isaac cū gal. uidetur concludere con-
tra Dioscoridem scilicet quod si coriandrū est ama-
rū quomodo est frigidum. Dicere possum⁹ quod &
cicorea est amara & tamen est frigida & similē ro-
sa & opium & multa talia sunt amara cū ab omni-
bus frigida pronuntientur ratione tamen quarundā
partium calidarum cū frigidis tali cū modo substan-
tiæ: permixtarum quod totum inde resultās reddit
amarum & sic possunt saluari Dioscorides & reliq;
coriandꝝ frigidum esse asserentes. Quicquid tamē
sit conueniunt ipsi omnes ut parua quantitas ex eo
manducetur propter nocumēta quæ ab ipso possūt
induci: quare & cetera.

Capitulum. cccxiii. ostendit naturam proprie-
tates & iuuamenta cinamomi ut eo pro condi-
mento utimur.

Canella a uulgaribus dicitur quod nos ci-
namomum appellamus calidum & sic-
cum in secūdo gradu & in siccitate plus
extenditur & hoc quia compositum est
ex substantia terrestrī cum substantia aeris equaliter
& hoc testificatur gal. & cū hoc habet substantiam
subtilē ignēā a qua habet suam aromaticitatem & stip-
ticitas suo cū modico acumiē significat terrestrē sub-
stantiam & anelositās sua significat substantiam ae-
ream super ipsam dominantem & hoc scitur propē
naturam canarū cuius iuuamenta manifesta sunt in
stomacho & epate quia est ex medicinis in quib⁹ in-
ueniuntur aromaticitas & stipticitas & acumen &

quod habet tam nobilem cōplexionē roborat omnia mēbra & cēa. Hæc inquit Auerrois in qnto colliget. Princeps uero in secūdo canonis inter alia de eo dixit q̄ meli⁹ ē illud quod est boni odoris & acutū & quod habet saporem sine mordicatione & calor ei⁹ ē purus nō cōmixtus & cēa. Calidū est & sic cū i tertio & ultimū ē in subtiliatiōe attractiū apitiū & redificās putrefactionem omnē uirtutē corruptā & omnē saniositatē humorū corruptorū: cōfert tenebrositati oculi comestū et collirizatum: cōfert tussī & mūdificat quod ē in pectore: aperit opilationes epatis & confortat ipsum & cōfortat stōachū & desiccāt humiditatē ei⁹ & cōfert morsui uermiū uenenosorum & cēa. Hoc etiam uoluit Isaac ī pticularib⁹ dietis cū inquit. Cinamomū calidū ē in tertio gradu stomachū cōfortat quia aromaticum est opilationem epatis aperit & prouocat utrūq;: sī militer Rasis in tertio Almasoris. c. xvii. dicens. Cinamomū calidū est & sicū quod stomachū & epar roborando digestiua adiuvat atq; uērositatē expellit. Et in quarto libro suæ afforismorū sic etiā ait. Cinamomū uirtutē habet bonū faciendi odorē & bonū saporem & confortat cor & addit in sperma. Et in libro. xxii. cōtinētis. c. cccxxii. dixit auctoritate Gal. in septimo tractatu simplicis medicinæ. Cinamomū est in ultimitate tenuitatis non tamen in ultimitate caliditatis: sed est in ea in gradu tertio & non est in aliqua medicina calefactiua quæ desiccet ad modum desiccationis ipsius ex causa tenuitatis substantiæ eius. Quod etiam dixit auctoritate diascoridis & demū auctoritate pauli sic inquit. Dixit paul⁹ ī septimo tractatu. Quod cinamomū ē in ultimitate subtilitatis partiū & non ē in ultimitate caliditatis: sed in tertio gradu ei⁹ & nulla medicina cōparat ei in calefactione & desiccatione ex tenuitate partiū eius & postea subdit. Et dicitur in libro cibariorū q̄ cinamomū est calidum & sicū ideo beneficium prestat stomacho cōferēs frigiditati quæ est in eo & in epate prouocat urinam aperit opilationes abstergit caliginē uisus & desiccāt humiditatē quæ erit in capite & in stomacho & proprietatem habet si comeditur q̄ prodest caligini uisus accidenti ex pte humiditatis. Et propterea pro condimentis eo uti poterim⁹ & precipue puluere ei⁹ super cibos superflue humidos & frigidos stōacho nocentes et capiti quoniam bonum imo optimum erit correctiuum p malitiā ipsorum.

Capitulum. ccxxiii. ostendit naturam proprietates & iuuamenta croci quod a quibusdā safarā dicitur

CROCUS teste Auerrois in quinto colliget calidus est in secundo gradu & sicus in primo est digestiuis & confortatiuis cordis & habet substantiam calidam stipticā & stipticitas sua ē ex reb⁹ quæ adiuvat ad

digestionem quæ facit & cēa. Auicenna uero in secundo canonis. c. cxxxi. dixit similiter q̄ calidus ē in secundo gradu & sicus in primo ē etiā stiptic⁹ resolutiuus & aperitiu⁹ & ei⁹ caliditas ē temperata. Galienus uero dixit q̄ ei⁹ caliditas est fortior stipticitate ipsius: & Algāzi dixit q̄ nūq̄ alterat humorem immo conseruat cum secūdu equalitatem & rectificāt putrefactum & conseruat uiscera & potus ipsi⁹ colorem efficit bonum uerum tamē facit sōda & ipse nocet capiti & facit somnum & obtenebrat sensus: confortat cor & ipse ē lenificatiu⁹: facit nauseam & deicit appetitum propterea q̄ oppositus ē acetositati quæ est in stomacho ex qua ē appetit⁹: sed tamē ipse confortat stomachum propter illud quod in ipso ē ex caliditate & preparatione & stipticitate et ē bonus spleni: ut quidam dixerunt: excitat coitum & prouocat urinam: & bibit⁹ accelerat partum mulierum & cēa. Et hæc fuit sententia Rasis in tertio Almansoris. c. xxii. dicentis. zafaran calidum ē & sicū quod stomacho congruum existēs tamen nauseam capitiq; dolorem & grauedinē facit somnūq; prouocat & cēa. Et in libro. xxii. cōtinētis. c. cccliii. auctoritate Diascoridis sic ait. Croc⁹ habet uires digerentes lenientes & restringentes prouocat urinam prestat beneficium colori tollit ebrietatem bibit⁹ cū uino cōcto: incitat appetitum ad coitum: prouocat somnum & cēa. Et dixit gal. In croco est res stiptica modica & iam manifestauim⁹ q̄ pars stiptica est terrestris tamen preualentior ē ei qualitas calida: unde erunt uires ei⁹ in calefactione in gradu secundo & in siccitate in primo gradu: ideo in eo ē pars aliq̄ digestiua & subuenit ei super hoc stipticitas modica quæ ē in ipso & cēa. Et dixit paulus. Croc⁹ ē calidus in secundo & sic⁹ in primo restringit & digerit Et similiter dixit Bimafui. Et prosequitur. Digerit cibarium aptat stomachum ex pte ponticitatis ipsius modica quæ ē in eo corroborat epar tollit difficultatem hanelitus & appetitum cibi prouocat & urinam: & bonum colorem facit tamen mal⁹ ē cerebro. Et superhabundantia assumptionis eius non laudatur quia tollit appetitum cibi. Et post multa subiunxit excitat act⁹ uenericos inferens dolorem capiti. Et dixit Costa. Cor letificat: demum ppria auctoritate sic inquit. Dico q̄ erat quædam parturiens & sumendo de eo dragme duæ peperit statim ipsa hora & expert⁹ sum hoc pluries & ita semper inueni & quia stomachi delet appetitum & capiti nocet & uisus non utamur eo in condimentis nostris in multa quātitate & precipue ætatis tempore & multo magis si complexio recipientis colerica fuerit & regio calida & exercitium laboriosum & huiusmodi q̄ phibēt quātitate calefactiū posse salubriter exhibere ut unusquisq; sani capitis facile potest intelligere: quare & cēa.

Capitulum. ccxxv. ostendit naturā proprietates et iuua

DE feniculo nihil hoc in loco dicere debemus cum supra in capitulo. cxxxvii. de eo locuti fuerimus nec est de cimino cum horribiliter sit saporis & odoris quo nobis les permaxie minime solent uti. Sed de gariofilis quorum species sunt plurimum usitate ratione delectabilissimi odoris potius quam saporis. Dicamus cum Auerrois in quinto colliget. c. de rebus marinis sic dicere. Gariofilis calidi sunt & siccus in secundo gradu & attingunt ad tertium. Et ipsi confortant omnia membra principalia ualent etiam contra passiones frigidas & constipant uentre. Et dixit Galienus quod eorum proprietas est confortare uirtutem digestiuam. Auicenna quoque in secundo canonis. c. ccc. xv. sic de eis scripsit. Gariofilus calidus est & siccus in tertio: corporis odorem bonum efficit confortat stomachum & epas & confert uomitui & nausæ quæ fuit sententia Rasii in tertio Almansoris. c. xxii. dicentis. Gariofilis calidi sunt & siccus stomachum confortat atque cor robusta faciunt & propterea in condimentis frigidis & humidis conuenientissimi existunt bonum eis prestantes odorem: sed non in multa quantitate ponatur de eis quod amaricare faciunt & superfluum inducunt caliditatem & potius in hieme quam in aliis temporibus utantur & a flegmaticis & cetera. De galanga similiter dicemus cum principe in secundo canonis. c. ccc. xviii. sic scribente. Galanga calida est & siccus in secundo cuius operationes & proprietates hæc sunt quia est subtilis resolutiua uentositatum: odorem oris efficit bonum confert colicæ & dolori renum & adiuvat ad coitum est bona stomacho & est digestiua cibi Serapio quoque in capitulo. Rulungen id est galanga dixit auctoritate Isaac ebenamram. Est uero in grossitudine cassia lignea & cortex eius est ruber & interius eius est puluerulentum deservit ex sitia est calida & siccus in tertio gradu & confert flegmaticis & humiditatibus stomachi facit digerere cibum propter suam caliditatem et resolutionem quam infert stomacho & propter dissolutionem suam in flegmate confert colicæ & facit bonum oris odorem: calefacit renes & commouet sperma & quando tenetur ex ea in ore frustum facit magnam uirge erectionem. Et dixit abe mesui confert substantiæ stomachi & facit oris odorem bonum & digerit cibum & est medicina antiqua quæ auget in spermate multum & confert frigiditati renum & conuenit habentibus eruptiones acetosæ Quæ fuit etiam Rasii sententia in quarto li. suorum afforismorum dicentis. Galanga stomachum confortat & frigiditati & retentiōi urine confert: possumus itaque & puluere eius in condimentis frigidis uti: ut supra diximus de gariofilis: nisi ueneris stimulum timuerimus tunc enim omnino pretermittenda foret sicut & alia quæ nos in. c. xxxviii. libri huius expressimus: quæ & cetera

Capitulū. cxxxvi. ostēdit naturā proprietates & iuuua

NUX muscata spem numero in condimentis nobiliū ponitur cum bonum odorem & bonum saporē habeat ideo de ipsa hoc in loco dicamus cum principe nostro Auicē. in secundo canonis. c. cccc. sic scribente. Nux muscata est calida & siccus in fine secundi in qua est stipticitas & odorem oris bonum efficit: confortat uisum: epas splenem: & stomachum: & proprie os eius construngit & prouocat & confert difficultati urinx & prohibet uomitū. Quod etiam sensit Serapio in capitulo leuzauræ uel uisbaue dicēs auctoritate Isaac abe namram. Meliores ex eis sunt rubæ: pingues: graues & deteriores sunt nigre leues & siccæ & stringunt uentrem & aromatizant stomachum & epas & extenuant splenem & molliunt apostemata dura epatis & odorem oris efficiunt bonum: auferunt fumositates a stomacho & digerunt cibū & expellunt uentositates & corroborant stomachum & epas & cetera. Et dixit abe mesui. Natura eius est sicut natura gariofilorum: & est calida & siccus in tertio gradu & est bona stomacho & epati frigidis ipsa igitur utantur qui talem habent complexionem in suisque cibariis securissime ponant flegmatici melacolicis & huiusmodi. Qui autem calidi sunt colerici uel sanguinei ab ea caueant & precipue in æstatis tempore ne ex ea inflamentur quod sepius replicamus non sine causa quoniam plerique decipi solent audientes quandoque rem aliquā a medicis comedare putant eā omnibus hominibus complexionibus ætatibus & temporibus conuenire sicut fecit quidam amicus noster uenetus qui cum stomachi debilitate a frigida causa pateret & humida intelligens a medicis quod zinziber conditum ei multum conferret uoluit experiri & cum expertus esset uidit sic esse & ut fortior stomachus eius post conalescentiam fieret et sanus & eo apostoli non indigēs ipso quotidie utebatur & inde ad inflammationem epatis & ad idcirco citrinā fortissimā puenit ex qua magna cum difficultate & non nisi post plures menses omnino potuit subleuari. Hoc igitur uolui annotare ut legentibus hunc librum aliquid tale non contingeret. Et ideo intelligat quod cum rem aliquā comedamus consideramus eā in se quia talium operationum pars in corpore tempore est productiua. Per accidens autem potest oppositum facere ut quando oblata fuerit naturis hominum ea non indigentibus aut in temporibus uel in quantitate non competentibus. Et ideo unusquisque in rebus istis debet consilio sapientis medici regi dirigi uel gubernari ut in capitulo decimo quinto libri huius diximus.

Capitulū. cxxxvii. ostēdit naturā proprietates et iuuua menta piperis & specierum eius.

Dixit Auerrois in quinto colliget quod aliud quod est piper non maturum & est album & quando est maturum est nigrum

grū & ambæ species sūt calide et sicca i tertio gradu & quidam dicunt in quarto. Auicē. autē in secundo canonis. c. cccclxiii. dixit auctoritate Gal. q̄ impri mis cū eleuatur fruct⁹ ē longū piper deinde separat in grana piperis: & ppter hoc ē longum piper humi dius: & ideo corrodit & mordicat pagē post princi piū sui gustus & albū ē debiliōis caliditatis & hūi ditatis. Quidam uero dixerūt q̄ nigrum iā exicca tum ē & cecidit uirtus acuitatis eius & remāsit in al bo quod non peruenit ad uehementiā exiccationis Natura tamē piperis ē quia calidū ē & siccū tendēs ad quartū. In ipso ē attractio resolutio et absterfio et calefacit neruos & ē cōueniens sanis & in calefaciē do nonuos & lacertos non ē ei par: ē digestiuum fa ciens appetitum & cōfert dolori uētris & inflatiōi & album magis cōueniens ē stomacho & uehemen tius confortat ipsum & longum piper facit cibū de scendere: facile ē desiccatiuum: cōsumit sperma. Lō gum uero piper & album augmentum efficit in coi tu propter humiditatem suam superfluum. Isaac ē in pticularib⁹ dietis sic de eo scripsit. Piper calidum & siccū in quarto gradu ualet frigidōs et hūidos ha bētib⁹ stomachos adiuuat digestiuam uirtutē & se cūdum medicinam ualet cōtra diurnā tussim q̄ de grossis humorib⁹ ē & pect⁹ & pulmonem & sto machum de uiscoso flegmate mūdificat: uētris infla tionem & uentositatem aufert & urinam prouocat & cecia. Quæ fuit & Rasis sententia in libro quar to suoz afforismoz dicentis. Piper urinam pparat sicut zinziber uentrem humectat. Et in. xxii. cōtinē tis. c. cccclxxvii. dixit auctoritate Dioscoridis. Albū piper debilius ē nigro & sūma rie uires piperis cale faciunt & digerūt nutrimentū: puocant urinam: at trahunt & dissoluūt & abstergunt. Deinde dixit au thoritate gal. et Oribasii ea uerba precise q̄ supra po suit Auicē. Postea uero auctoritate Bīmasui sic inqt Pip calidum est & siccum in medio quarti grad⁹ & puocat urinā & cōfert tōrtōi et uētositatib⁹ grossis accidentibus in stomacho & in intestinis incidit flegma uiscosum in pectore & pulmone & stoma cho & intestinis & digerit cibū. Et dixit etiam q̄ pi per longū ē calidū & humidū digerēs cibum disper dens uentositates de stomacho: sed nociuum ē per sonis calidis. Et dixit gal. in regimine sanoz q̄ pip album meli⁹ ē ad stomachum & magis conferēs sto macho frigido. Et in libro quæstionum dixit. Si ha būdans sup̄tio fiat de pipere: prouocat urinā si mi nus soluit uentrem sicut scamonea econtra facit & de li. Mabal dixit q̄ piper extenuat corp⁹ & defic iat sperma idem etiam pluries replicauit de mente Ioanniti Bīmasui & reliquorum ueterum sapientū quorum dicta breuitatis gratia pretermittē. Con cludentes q̄ in hieme & a frigidis personis & in fri gidis precipue & humidis cibariis & condimentis cōueniēs sit usus specierum eius & p maxime cō petens pinguib⁹ & quietis hominibus qui grossos

uiscosos & frigidos humores habent per uiam in digestionis coacruatos.

Capitulū. cccxviii. ostēdit naturā zinziberis cū iuua mētis & pprietatib⁹ eius in uia cibi.

Zinziber: ut inquit Auerrois i quinto col liget est calidum in tertio gradu cū multa stipticitate & humiditate: ideo tardat in calefaciendo corp⁹ quod non facit pip quia calefactio zinziberis ē a calore corporis & per mutatio piperis ab eodem sicut pmutatio lignoz uiridium & siccoz ab igne. Et piper longum ē simi le zinziberi & propterea debet poni zinziber in p mo gradu humiditatis. Auicē. uero in secūdo cano nis. c. vcl. sic inqt. zinziber ē sile pipi in naturis suis sed nō inest ei in naturis suis ipsi⁹ subtilitas & acci dit ei ut corrodaf propter humiditatem suam sup fluam & propter illud calefactio ei⁹ durabilior ē ca lesactione pipis & illud ē pp spissitudinem suam ca lidum est in finetertii & siccum in secūdo & in ipso ē humiditas supflua. Et nutrimentū ei⁹ calidum ē et siccū & non ē in ipso multitudo humiditatis super flux ei⁹ caliditas ē fortis: sed non calefacit nisi post tēp⁹ ppter illud quod in ipso ē de humiditate super flua. Et quia ei⁹ calefactio ē fortis & lenituum reso lutiuum inflationis. Cū ergo nutrit cum melle acci pit quiddam humiditatis ei⁹ supflux & exiccat pl⁹ digerit & cōuēit frigiditati epatis et stomachi & ex iccat humorositatē stomachi & quod accidit in eo ex humiditatib⁹ & comestione fructū: excitat coi tum & non nutritum & lenit uentrem leuiter licet Alcanzi dixerit imo rectinet. Ego autem dico q̄ cū fuerit a malitia digestiōis & lubricitate hūoris uisco si rectinet & cecia. Isaac ē in pticularib⁹ Dietis ait. zinziber calidū est & siccū in tertio gradu humidi tatem habet licet sensui non appareat. quod testifica tur q̄ putredini apparatus ē utile est frigidis uen trem soluit humiditatem desiccāt digestiuam uirtu tem adiuuat & uentrē humectat & cecia. Hæc quoq̄ fuit Rasis sententia in. xxii. continētis. c. cccclviii. di centis auctoritate Dioscoridis. zinziber habet uires calefactiuas subuenientes ad digerendum cibum: sed lenit naturā leuiter & ualet ad stomachum et ad ob scuritatem oculoz & uires eius sunt ut uires pipis. Deinde dixit auctoritate gal. in sexto Tractatu quæ cunq̄ supra dixim⁹ de mente Auicē. Deinde subiū xit. Et dixit Bīmasui. zinziber calidum est in ultima pte gradus tertii & humidum in ultima pte primi. Et significat super humiditatem eius corrosio ip sius & putrefactio eius confert opilationibus ac cidentibus in epate ex frigore & humiditate sub uenit super coitum & digerit cibum: dissoluit uento sitates grossas accēdēs in intestinis & stomacho & lenit naturam & confert caligini oculorum gene rata ex humiditate si eis imponitur. zinziber etiam

conditum est calidum & siccu quia mel tollit humi-
ditatem ei⁹: excitat coitum auget caliditatem stoma-
chi & corporis. consumit flegma & confert senio
& flegmati corpori cōdominati. Idem similiter di-
xit auctoritate Persi: Sarac: & alioge. Ex quib⁹ ap-
paret q⁹ quomodocūq; administret corporibus fri-
gidis plurimū iuuat. Conditū enim ut inquit Mesue
in quarta distinctione confert ad frigiditatem & mol-
lificationē stomachi & ad malitiam digestionis &
corruptionem ipsi⁹: & ad eructionem acerosā
et lenitatem uiscerum: & multitudinem uentositatū
faciens cibum cito penetrare ad epar & corpus. Et
apparet etiam q⁹ puluis ei⁹ in condimentis frigidis
sit conueniens. Et sic ē finis de ciborum & eorum
condientium magis usitatorum pertractatione ad
laudem omnipotentis dei patris & filii & spiri-
tus sancti. Amen.

Capitulū. cccxxviii. ostēdit quid sit potus: & quare
hominibus bibere sit necessarium.

Postq⁹ in superioribus declaratum ē quare
quot & quanta sint necessario a sanis in
comestione obseruanda: qui etiam cibi
faciant ad sanitatē & qui minime: & de
mum quomodo: & cū quibus condiendi: si condi-
tura indigeant. Nūc cōsequenter de potū & obser-
uandis circa ipsum loquemur quoniam non solum
nobis est necessariū māducare ut in. c. xxxxi. decla-
rauius: sed bibere etiam non min⁹ oportet ut satis
patere potest ex diffinitione pot⁹ a Cōciliatore po-
sita in differentia. cxviii. sic dicente. Potus est res nō
naturalis actu humida ciborum in uentre permixti-
ua & eorūdem in partes corporis delatiua: & quia
potus multipliciter capi potest ut idem dixit ubisq;
pra non de medicinali potu: sed de hoc tantum q⁹
nutritioni deseruit intendimus qui necessarius ē ad
cibi solidi permixtionem & ad ipsius penetrationē
ut sensu Haliabas in quinto Theorice. c. xxviii. di-
cens. Dico q⁹ potus duarum causa utilitatum neces-
sarius fuit. Altera ē ut corp⁹ humectaret repletq; lo-
cum earum quare dissoluantur humidarum substantia
rum. Altera uero ut cibis transmittat et ad omnia p-
ferat mēbra corporis & illi prestent tenuitatem qua
eius faciliter trāmissio per meatus & uias & cetera.
A quo uidet Isaac accepisse in particularibus Die-
tis cū inquit. Potus & aqua necessitas ē quia por-
tat cibū p totū corp⁹ cū sui subtilitate & liquore dis-
soluendo & attenuando ipsum ut possit uenas pe-
netrare & ceteras uias corporis & possit bene dige-
ri quod equidem non fieret nisi liquor potabilis soli-
do cibo comesto admisceret ut noster etiam pbat
Padubanensis loco allegato dicens. Permixtio &
unitio ad digestionem ordinatur & hac ad nutritio-
nem & tandem ea in salutis conseruationem. Per-
mixtio autem elegantior sit cum simul comeduntur

& bibitur eo q⁹ cibum grossioris substantia oportet
ad bonam commixtionem substantia liquidā
admisceri ut mixtio indicat elementorum diuersa
naturae existentium. Et etiam quia digestio est p-
fectio a proprio & naturali calido ecōtra iacentibus
passionibus ut dixit Aristoteles in quarto Metheo-
roge. Vbi ergo magis saluabitur digestionis ratio p-
fectior nutritio subsequet. Hoc autem est in simulta-
nea pmixtione cibi cū potu cū aplius cōtraiacentes
adueniant passionēs qualitātū primarum se adinuicē
cōtēperantes. Quod etiam firmat quoniam oportet
quod digerit reddi simile in substantia massae pti-
sanariae. Vnde primo canonis sen prima. Nutriens
cū digerit sit sua essentia in multis animalū auxilio
eius quod ei admisceat de eo quod bibit plerūq; chi-
lus & est substantia liquida ptisanā in spissitudine
similis. Cū autem cibis sit grossus ut plurimū & pe-
netrationis tarde admisceri ei opus ē quod cū liqui-
dū reddat & penetrare faciat hoc autem ē pot⁹ iō
bibere fuit necessarium semp cū comedat nisi cib⁹ ita
liquidus esset ut substantia fere pot⁹ habeat cū quo
aut nō potare aut nō ita necesse ē cū sua substantia iā
permixta sit & subtiliata ut sufficiens sit penetrare
hoc tñ raro cōtingit. Et propterea cōcludam⁹ q⁹ po-
tus aquae uel uini sit nō modo ad sanitatis: sed etiā
ad uite conseruationē necessarius plurib⁹ etiam aliis
de causis: sed quare dicta sunt breuitatis gratia suffici-
ant. Verum quia licet bibere necessarium sit & utile:
ut diximus multotiens tamē ē causa agitudinis atq;
mortalis per accidens cū indebitum fuerit: ideo dicen-
dū est deinceps quare & quot circa potū: si salubris
dici meretur: debeat obseruari ut unusquisq; etiam
sine medico astante suam per se possit sanitatem
conseruare.

Capitulum. cccxxx. ostendit q⁹ stomacho ieiunio
nequaquā sit bibendum propter nocumenta quae in-
de sequuntur.

Licet per se aliqd sit iuuatiuū ad salutē: p-
accidens tamē potest esse nociuū pncās
& mortifex: ut in plerisq; ē uidere de nu-
mero quoq; ē potus q in hora nō cōpe-
tēt propinatus: plurima facit nocumēta cū tñ de se
iuuatiu⁹ sit utilis & necessarius: & ob hanc causā p-
cip⁹ a sapientib⁹ ut cū stomach⁹ uacu⁹ fuerit & ieiun-
us nō bibat potus aliquis siue uinū siue aqua siue
rit nisi forsitan gratia medicinae: sed nos hoc in lo-
co intelligimus de potu assumpto gratia nutrimentū. Et
q⁹ ita sit apparet per Auicē in tertia primi doc. ii. c.
viii. sic dicentē. Scias q⁹ bibere aquā cū aliq⁹ ē ieiun-
us & post exercitiū & balneationē & proprie uē-
tre uacuo uehementē ē ipediēs & cetera. Et post aliq⁹
subdit. Multa quoq; aquā frigidā bibere ē malū q⁹ si
uehementē necessariū fuerit sit post sufficientē comē-
stionem & iteq; in pccellu magis ait. Ampli⁹ sapiens

sibi phibere debet ne ieiunus uinū bibat aut anteq̃
mēbra i hūcētatis aq̃ reficiat aut p̃ motū fortē qm̃
hæc duo magnū cerebro faciūt nocumētū & neruis
& ad spasmū pducūt & ad amētīā aut i agitudine
aut in tēpore calido. Quod etiā uoluit. xi. tertiū tra-
ctatu secūdo. c. viii. cū inquit. Cū uacuitas & fames
adest nō approximet ei uinū puz̃ quia fortasse acci-
det ex eo cōmixtio rationis & spasm⁹. Et in pte se-
cūda canticoge textu comēti. xxxiiii. similiter dixit.
Non ē bibendū in ieiuno & cēa. Cui⁹ rationē po-
luit Auerrois in comēto dicēs. Quonīa potus ui-
ni ē nociu⁹ in ieiuno eo q̃ uinū habet potētīā peuti-
endi neruos & nocendi eis. Quæ fuit sentētia Rasī
in quarto Almasoris. c. v. cū ait. In potationis regi-
mine obseruāda ē regula ne aquā ieiuni uel sup̃ men-
sa nisi postq̃ comederint & uētris superiora alleuia-
ta fuerint: sumere psumāt & cēa. Et infra subiunxit.
Nullus etiā ieiunus aquā bibere debet nisi q̃ magnū
habet ardorē & cēa. Et postea subdit. Homo autē
famelic⁹ & uacu⁹ uinū bibere non debet neq; post ci-
bū acutū neq; post balneū neq; post motū fortem
& cēa. Et ideo dicebat Gal. in secūdo afforismoꝝ
comēto. xxi. Si q̃s famelic⁹ uinum ante cibum ac-
ceperit cito in spasmū & mētis alienationē incidit
Nō est igit̃ stomacho uacuo bibendū gratia scilicet
nutritionis ut dixim⁹. Gratia uero medicīnæ ut etiā
inquit Cōciliator in differentia. cxviii. ante cibum
licet quandoq; pagē uini absorbere cū scilicet humo-
res fuerint in uentre frigidi & tūc potus ceu nimum
puz̃ quātītatis optimū & uetus ut doricū competit
quod stomachū mirabiliter & calefacit & cōfortat
eos humores alterando ut sirup⁹ faceret. Similiter
aquā. s. potare medicīnæ gratia cū stomachi fortem
ardorē extinguere intēdimus ut supra de mēte Ra-
sī in Almasore diximus. Quæ omnia uera sunt in
nō assuetis quoniam in consuetis non uidemus p̃di-
cta accidentia contingere q̃uis inanito stomacho
multum etiam bibant uini quātītatem. Et propter
ea dicebat padubanensis noster ubi supra q̃ ut dixit
princeps i tertia primi. Vnus sūt res extra rationē exi-
stētes ceu ostēdūt Bibuli pataui qui cōsuetudine de-
prauata sere illesi tabernas ante luciferū expostulāt
Multotiens tamē & ipsi cū sua cōsuetudine repente
moriūt̃ ut Antonius Guarnerius Papiensis testat̃
se uidisse cum Iacobo forluuensi eius preceptore su-
mo quodam mane bibulum unum statim mortuū
esse: quare & cēa.

Capitulum. cccxvi. ostēdit q̃ post cibū nō sit bibē-
dum antequam ipse descendat de stomacho nisi pa-
rū. Post autē descēsu cibi cōcessū sit bibere copiose.

Posset quispiā dicere uos phibetis potū
in ieiuno: sed post prandiu uel cenā: si si-
tis mihi accideret: post unā: duas uel tres
horas possū ne bibere: cui dicem⁹ de mē-

te sapiētū minime: & precipue maghā uini uel aquæ
quātītatem: sed modicū quid: paulatim absorben-
do uel ut Terentius inqt. Pitifido: si fortissima sitis
& intollerabilis affuerit: cōcludem⁹ & q̃ ita sit pa-
tet ex uerbis Auicē. in tertia primi doct̃ina secun-
da capitulo octauo dicētis. Post comestionem mul-
ta non est bibenda aqua quæ inter cibū & corpus
stōachi sepe rationē faciat & ipsū nat̃are. Sed expe-
ctandū ē & nō bibēdū donec de stomacho descen-
dat quod quidem declarat superioris uentris leuitas
Quod si sitis ei necessitatē fieret modicū aquæ fri-
gidæ sugendo sumat & quāto plus fuerit frigida tā-
to min⁹ ex ea sufficit & hæc quidē quātitas stoma-
chū alleuiat & colligit. Et in. c. viii. eiusdē ait. Scias
q̃ siti mendose nocturnæ obedire: quæ admodū cra-
pulis accidit et ebriis & cū natura in digerēdo stu-
det satietate aquæ iā sufficienter uehementer ē ipediēs
Et si multa quidē fuerit necessitas oportet ut aere fri-
gido tēperetur & collutiōe oris ex aqua frigida. De
inde si hoc nō suffecerit cū uale bibat stricti orificiū
& postea subdit. Et siti quidē mendosa impedit⁹ lei-
re debet q̃ dormire & sitim tollere ipsā sedat na-
tura. n. tūc materiā sitis resoluet & cēa. Et adiunxit
Et oportet p̃terea ne sitim habēs mēdosa aquam in
gurgitādo sumat imo sugēdo. Quod ēt de uino pa-
riter ē intelligēdū: cū dicat idē in. c. vii. superius al-
legato. Vinū quoq; post cibū ē ex reb⁹ magis ipedi-
entib⁹ quonīa digerit̃ uelociter & penetrat & facit
penetrare cibū cū nōdū sit digestus & facit heredita-
re opilationes & putrefactionē. Quod similiter uo-
luit Rasī in quarto Almasoris. c. v. dicēs. Si qui aq̃
causa reprimēdi sitim uti uoluerit nō ad faciētiā
sed pagē ex ea sumāt. Postq̃ uero uentris superiora
alleuiata fuerint cibūq; ab eo descēderit satiari ex ea
uel uino debent. Et infra dixit homo non debet bi-
bere uinū post cibūq; saturitatē nisi postq̃ descende-
rint cibi neq; post crapulā. Et i libro. xxv. cōtinētis
c. i. causā dictogē expressit cū inqt. Quotiens sequit̃
cibū potus habūdās prohibebit q̃ nō circūferat sup̃
ipsū stomachū & nō digerat̃: uñ sup̃ cibū sumat̃ in
potū aqua in quātitate mitigātī aliquā ptē sitis non
in toto: abstinentia fiat sitis dū digeret̃ cib⁹ et deinde
bibat ad suū uelle quonīa tūc subtiliabit & illum su-
portabit. Quæ fuit sentētia Gal. in libro de dissol-
utiōe cōtinua sic scribētis. Nō oportet unq̃ q̃ q̃s
accipiat ex uino multū in principio acceptionis ci-
bi ne descēdat cib⁹ cū uino & phibeat digestionē p̃-
pterea q̃ separet iter substantiā stōachi & iter cibū.
Et qm̃ nō tigit stōach⁹ cibū nō mutat i similitudinē
corporis cōueniētē: sed remanet in ipso indigestus
Et debēt isti q̃ accipiūt cibū cū ipso sumere de uino
qd̃ solū sedet sitim & abstineāt se cū quātitate q̃ pos-
sint & q̃escāt donec digō fiat postea sumāt de uino
p̃ ut optauerint nā ipsū adiuuat ad descēsu cibi &
subtiliat ut penetrat & ut ingrediat̃ uenas subtiles si
ipse ibi. Quod ēt sēsit i prio Terapenticæ. c. vi. cum

di. Nō oportet bibere ī cēa statī añq̃ digest⁹ sit cib⁹
inatāt. n. cibaria bibētib⁹ eis ut nō tātāt ea uētris cor
pus media stātē hūiditate. Si uero sīculosi fuerit ab
stinere eos penit⁹ triste & inutile paucū aut dādū ut
mitiget tristitia & hūilic⁹ sitis. Cū aut bñ digest⁹ sit
cib⁹ cōcede & copiose bibere: ut. sūt cib⁹ iā digestus
deserat & meli⁹ penetret & nō ut pmixtio fiat me
lior: quoniā illa pri⁹ sufficiēter facta fuit. Vñ sciēdū
ut ē notat Cōciliator ī dīa. cxviii. q̃ duplex ē pot⁹
ut pposito ptinet. Quidā dicūt pmixtiū ut ille qui
una sumit cū alimētis. Alter uero delatius sicut ille
q̃ exhibetur facta digestiōe in uētre & dimidiata in
epate ut cibū faciat ut dixim⁹ penetrare. Quod ī cō
suetis & in his q̃ uolūt īpinguari cōueniētissimū est.
Qui autē nō sūt assueti & sufficiēter ī mēsa biberūt
id eis necessariū nō opinamur.

Capitulū. ccxxxii. ostēdit q̃ super quasdam opera
tiones & quādam cibaria nō sit bibendum & p̃ci
puz uinum: licet nec aqua.

Vidim⁹ supra q̃ post cibū assūptū n̄ erat
bibēdū: nunc aut uideam⁹ si post aliquā
rē uel aliā opatōne sit nobis bibere inter
dictū. Et breuiter dicam⁹ q̃ post exerciti
um coitū & balneū a potu secūdū illustriū. antiquo
rū sentētiā oporteat abstinere & q̃ ita sit apparet p̃
Auicē. ī tertia. p. d. ii. c. viii. sic dicētē. Bibere aquam
post exercitiū & balneationē & proprie uētre ua
cua ē mltū īpediēs & cēa. Quod ē sensit Rasis ī
q̃rto li. Almafōris. c. v. dicēs. Dēbet p̃terea q̃sq̃ ieiū
nus uel post balneū uel post coitū uel post fortē mo
tū q̃ hoīs hanelitū frequētē facit: cauere ne multū aq̃
frigide subito bibat & cēa. Et infra subiunxit. Hō
aut famelic⁹ & uacī⁹ uinū bibere nō debet neq̃ p̃
cibū acutū nec post balneū nec post fortē motū &
cēa. Cōcludam⁹ igitur hāc primā capituli ptē. s. q̃
post quoscūq̃ mot⁹ fortes uinū nec aquā bibere de
beam⁹ quod quidē ellici potest ex sententia Agē. i. v.
p̃blemātū p̃blemate. xxx. dicētis. Quēadmodū. n.
post laboriosū exercitiū illico nō ē comedēdū: ut ī
c. xxxi. li. hui⁹ declarauim⁹ pariter nec bibēdū: ob
assignatas ibidē causas p̃ padubanēse nostrū quas q̃
uidere uoluerit allegatū capitulū pcurat & cēa. Ob
seruādū ē p̃terea q̃ uinū p̃cipue sup̃ mala cibaria n̄
accipiat nisi forsitā gratia medicinae & corrigēde
illoz malitiā ī pauca sup̃toge quātitate ut superi⁹ di
xim⁹ cū de fructib⁹ loq̃remur gratia. n. nutritiū tūc
medici n̄ cōcedūt uinū accipere sudati sup̃ sinia prin
cipis ī. iiii. p. doc. ii. c. viii. dicētis. Vinū qdē p̃ qdē
bet cibarioge bibere ē malū. Et subdit causā assignā
dō dicēs. Quoniā supra cibū malū chimī bibere uinū
dū comedit⁹ aut ante aut postq̃ digerit⁹ ē malū qm̄
facit malū chimū in extrema corporis penetrare sile
sup̃ fruct⁹ & p̃prie melones & cēa. Et ī pte. ii. cātū
coz̃ textu comēti. xxxiii. sic ēt dixit. Nō ē cōtinuā

das oī die pot⁹ uini nec ē bibēdus ī ieiuno nec ē p̃
assūptionē cibi subtilis uel acuti. Cui⁹ qdē dictū rō ē
ī p̃mptu qm̄ acuta cibaria ut allū: cepe: bulb⁹ & hu
iulcemōi sūt calida ualde uinū ē sile calidū ē saltē ī
scdo ut ī subsequētib⁹ apparebit. Iō duob⁹ modis
nocet uno qdē qm̄ cū acuta malū chimū generēt: ut
supra appanuit ī p̃prie capitulis. Vinū facit hūorē il
lū illaudabilē in extrēa corporis penetrare. Altero q̃
dē mō nocet q̃a calidū uinū existēs sup̃ calida mitti
tur cibaria: & inde corporis seq̃r īflāmatio: ī humo
ribusq̃ grādis alteratio: & ī toto piculosa discrasia
ad quā febris putrida sepe uero cōseq̃r aut saltē p̃
uia ad ipsā dispositio. Quare p̃ hāc & sup̃ alia hu
iulcemodi calida uinum nequaq̃ accipiat: sed poti⁹
aqua aut uinum aquosum album parūssimā poten
tiā quod naturā aquā uicinū existit ut postero
rib⁹ declarabitur: tale nanq̃ uinum aut aqua super
acuta cibaria bibita superfluum caliditatem ipsorū
remittit ubi uinum potens eam intenderet. Et pro
pterea iussit Agē. in uigesimo secundo problema
tum problemate octauo q̃ super fructus calidos a
qua biberetur super frigidus uero uinum bonum
& parū rectificationis graria.

Capitulum ducētesimum trigēsimum tertium osten
dit nouimenta cōsequētia ad multitudinem potus
uini superflui & ad ebrietatem.

Non solū sufficit uolenti sanitatem cōser
uare scire q̃ ante cibū aut post ipsum nō
sit bibēdū sed oportet etiam ut intelligat
quantū cum cibo: dum comedit: bibere
debeat quod qui nescierit multis equidē nocimētis
perimēdisq̃ periculis se exponit: & precipue si in
nimia potus quātitate peccauerit. Quēadmodum
fēlit princeps in tertia primi doctrina. scda. c. vii. cū
ait. Vehemens repletio in qualibet dispositione est
pernecabilis siue ex cōstitione sit siue ex potu. Quot
nāq̃ homines se sup̃flue repleuerunt & suffocati in
terierunt. Et infra subdit deterior potus est qui tēpe
ramentum egreditur & ī stomacho natat. Et pro
pterea nemo debet superflue bibere: tum propter
causam assignatam: tum etiam ne ebrietatem in cū
reret quā nīhil inimicabilius salutī: dicente Hali
abate in quinto Theoricā. c. xxx. Ebrietas nanq̃
si frequentetur plurimas affert corpori lesiones qua
rum aliqua hāc sunt. Mentis corruptio: animi atte
nuatio: uirtutum animalium enervatio: repletione
scilicet uenagē & uentriculorum: naturalem submer
git calorē: eūq̃ refrigerat: quā ex re apoplexia fit: pa
ralisis: enervatio: obstupefactio: epilepsia: tremor &
spasm⁹ a quo uidet⁹ Princeps accepisse cū dixit in. c.
viii. Fen & do. pallegatagē. Frequēs ebrietas ē mala
q̃ epatis et cerebri cōplexione corrumpit: & neuos.
debilitat: & ad neuorum agriudinem perducit &
ad apoplexiam & ad mortem subitanēam. Vinum

namque multum in quorundam stomachis in malam coleram rubeam conuertitur & in aliorum stomachis in acetum purum & eorum amborum nocumētum ē magnū. Et in prima tertii tract. iiii. c. xiiii. dixit. Repletio ex uino facta nocet ualde sensibus interioribus. Quod etiam in tractatu. v. eiusdem. c. v. replicauit. Et in. ii. tertii c. i. sic etiam ait. Vinum plurimum & ebrietas multa propter uenem etiam mordicationis & resolutionem & acetositatem in frigidantem nocet nervis. Quod etiam sensit Auerrhois in. ii. parte catioge cometo. xxxiiii. dicens. Vinum habet potētiam percutiendi nervos & nocendi eisdem quod licet teste galieno sit ex magis conuenientibus calori naturali & sit respectu eius in gradu in quo oleum est ad lumen unde sicut multum & superfluum oleum extinguit lumen sic etiam multum uinum extinguit calorem naturalem. Et ideo pro pulcre dicebat Isaac in particularibus dietis. Quia uinum propter ut oportet bibi plurimum in corpore facit iuuamta. Sed si usque ad ebrietatem bibitum fuerit generabit predictis contraria quia ebrietas rationalis anime lumen extinguit & ex ipsa bestialis uis confortatur: unde permanet corpus uelut nauis stans in mari absque gubernatoribus & militiam indigens uitare propter hoc fauet rei non auerunde & laudat quod illaudandum est: imo quod diximus sapientibus facit. Sed cum in stultis & malignis ebrietas generatur in primordio facit irrationabilia loqui cum furore ira atque superbia & mouet eos de loco ad locum ubi solent esse & tandem incidit in adulteria infuria homicidia & cetera uicia. Iste uolentes familiam custodire oportet ut se a uino custodiant nisi quod expedit naturae & cetera. Rasis quoque in quarto libro. Almahoris. c. v. dixit. Frequenter quoque ebrietate nullo modo est utendum malas enim generat agnitudines: quare fuit galieno sententia in. ii. de accidentibus & morbo. c. iii. dicentis. Causa frigidi morbi plenitudo potus erit. Nam plurimum sit ea epilepsie & percussionis sensus & motus & aliorum morborum frigidorum. Et in libro. v. eiusdem. c. ii. dixit. In bibendo uinum purissimum quod modum excedit tremorem incurrit maxime si neglectis exercitiis nimiam se assuefaciant crapulositatem: & in. ii. de febribus ad glauconem ait. Plurima uini potatio quibus multus habundat sanguis inimica est: & in. iii. de complexionibus. c. ii. inquit. Cum multa uini quantitas bibitur ita quod corpus illud moderari non possit & uincere elongatur ab hoc ut aialis calefaciat corpus sed ex eo generantur egritudines quae sunt in ultimo frigiditatis. Potione enim uini superflui sunt apoplexie & paraleses & epilepsie & spasmi & tetani & multe alie agnitudines. Et hoc est quod dixerat Aegz. in. xxx. problematum problemate primo. scilicet quod extinguit caliditas uini superflui naturalis caliditatem & hac est causa omnium predictorum malorum quo etiam in loco ipse subdit. Vinum occupans in frigidatos facit eos sobrios & taciturnos: paulo autem plus potatum loquationes facit: adhuc autem plus rethoricos & audientes procedentes ad operandum timidos amplius uero magis bibitum inuorios deinde maniacos ualde autem mul-

tum dissoluit & facit stupidos sicut epilepticos & cetera. Et ideo caueant omnes & ebrietatem & multam uini quantitatem & per maxime qui debile caput habent & similiter religiosi & quicumque caste uiuere desiderant & omnipotenti deo placere. Non enim decet: ut inquit Beda: uino in quo est luxuria inebriari cum qui multo spiritus sancti desiderat impleri. Quare & cetera.

Capitulum. cxxxiiii ostendit quare sit unicuique competens potus quantitas: declarando etiam quomodo curanda sit eius malitia si quandoque superfluerit.

In superiori. c. declarauimus superfluum potus quantitatem simul cum ebrietate fugiendas esse propter nocumenta quae possent inde contingere. Nunc autem dicamus quod si quis (omino ob) aliquam causam ut propter plurimam ex itinere excitationem uel aliam huiusmodi multum uellet preter consuetudinem bibere hoc saltem debet obseruare ut tunc parum manducet iuxta principis sententiam in tertia primi doctrina secunda. c. viii. dicentis. Amplius qui multum uinum bibere uoluerit comestione non repleatur & diuretica in suo epulo non ponat & cetera. Et postea subiunxit. Qui autem uino repleti uoluerit cibo non repleatur neque tunc dulcem comedat sed bibat taseam unctuosam & micas unctuosas comedat & carnem pinguedine mixtam: & inungatur & non laboret & cetera. Tutius tamen uidetur ad sanitatis conseruationem scire appetitui sensuali imperare & debitam potus quantitatem assumere. Quare autem sit huiusmodi quantitas non uidetur possibile assignari cum adeo diuersificetur homines in complexionem etatem regionem: exercitio: consuetudinem: & huiusmodi a quibus sumitur indicatio in potus quantitate: attamen princeps in xiii. tertii tractatu primo. c. xxviii. uniuersalem dedit de hoc regulam unicuique conuenientem dicens. Summa uini in stomacho tanta sit ne nateat super stomachum & ne rigitu faciat: quod etiam sensit Rasis in quarto Almahoris capitulo quinto cum inquit. Neque uini tanta sumenda est quantitas ut ex ea grauetur stomachus nisi aliquis post eius potum sibi medicari uel sit. Quare quidem fuit sententia galieni in primo terapeutic capitulo. vi. dicentis. Intentio quantitatis in potu quidem est ut nunquam nauigent in uentre cibi & ut fluctuationes non operentur aliquem sensum sicut in cibariis maxime quidem si possibile est ut non grauent unquam in uentre. Hac igitur est debita potus mensura quae ab unoquoque diligentissime est obseruanda. Si tamen ipsam quis neglexerit & superfluitate peccauerit biberitque ultraquam ei fuerat oportum huius: uel plius quod oportebat comederit necesse fiat ut hac euacuet repletionem ne forsitan putrescens ad putridam sebre uel alteram grauiorem agnitudinem ipsam perducatur.

Et hoc est qđ preceperat Auicē. in loco &. c. super⁹ anotatis cū inquit. Si ex cibo aut uino repletio acciderit ipsum euomat & hidromel bibat & postea ipsum etiam euomat: deinde os suū aceto & melle abluat & faciem aqua frigida & cetera. Et post aliqua subiunxit. Scias qđ maius nocumentū uini nō est nisi in cerebro ex ipso igitur nemo debile cerebrū habēs bibat nisi parū & mixtū & ei qđ qđ uino iple melius ē ut ad uomēdū festinet si facile fuerit. Qđ si nō aquā solā sup ipsum bibat aut cū melle & post uomitū ī tina balneet deinde ex oleo multū inūgat & dormiat & iterū ait. Si alicuius uinū caput impedierit minuat ex ipso & tēperet ipsum & clarificet & post comestione utat talibus q̄lia sūt citonia quod in stomacho nocumentū fecerit & ipsum calefecerit comedat semina mirti torrefacti aut aliqd in quo sit stipticitas & acredo & cetera. Multa alia p̄ter hęc ponit ipse & Rasī in .iiii. Almanforis. c. xii. quare mouent nocumenta uini: quare nos in presentiarum nō scribemus ne ppositū nostrū egrediamur cum hęc ad ptē medicā curatiua magis spectare uideā. Sufficit aut hoc in loco cōcludere qđ qui uult nocumenta uini nō p̄cipere ab eius superflua q̄titate caueat moderate bibendo pl⁹ ut nature satisfiat necessitatē q̄p̄gule dānose uoluptati & sic non indigebit aliis medicinis malitiam uini corrigentibus. Quare & cetera.

Capitulum. cccxxv. ostendit quod uinum & quilibet alter potus non debeat esse ualde in frigidatus.

Quā plures frigidissimo potu adeo delectant qđ guttū uini uel aq̄ bibere nō possint nisi p̄infrigidatus fuisset. Qui nō cognoscentes q̄tū errent in p̄cessu t̄pis in diuersas ac malignas cadūt infirmitates. Et p̄pterea hoc in. c. decreuim⁹ pro uiribus hūc errorē ipsis manifestare ut a nocumentis ex potu frigido acciderent ualeāt se cauere. Et qđ in frigidati pot⁹ adeo sint suspecti & ad salutē corporis periculi apparet p̄ oēs antiquos excellētē frigiditātē unanimiter detestantes dixit enim princeps Auicē. in. iii. primi. c. viii. doct. secūde. Cōplexionib⁹ tēperatis aqua cōuenientior est quā frigiditatis fortitudine temperata existit & cū in frigidatio cū niue deforis nō fit quoniam in niue mala huiusmodi existit dispositio qđ id qđ ex ea resoluit⁹ neruis & mēbris hanelitus nocumentum facit & oibus interioribus neq̄ tolerat eam nisi uel hementer sanguine⁹. Qđ tamen si nō alicui nocumentū illico fecerit s̄m longitudinem diez faciet & cū in anis p̄cesserit. Et in secūda primi sūma de pulsibus. c. xi. sic etiā dixit. Cū uinū in corpus penetrat & fuerit calidū nō elongabit⁹ multum a natura & accedit uelox resolutō. Quod si cum est frigidum penetrauerit fiet ex nocumento quod non fit ex aliis frigidis rebus quoniam ille tardantur donec

calefiant neq̄ earū penetratio est ita uelox sicut illi⁹ & precipue in corporibus q̄ horripilationi sunt apta. Quod similiter sensit Isaac in p̄ticularibus dietis cū inquit. Porro aqua frigidissima plurimū ē neruorū p̄toris & intestinorū p̄uissia generatq̄ dolorē in uentre & stricūrā in p̄tore & oibus instrumentis spirit⁹ & crepaturarū in suis uenis quā qui assue te biberit incidit spasmū & mēborū dormitationē patiet⁹ & tetanū atq̄ epilenā & cetera. Idē quoq̄ uoluit Rasī in. iii. Almanforis. c. v. cū ait. Sumopere at cauendū est ne aquā niuis bibant neq̄ aquā in mensa accipiant nisi frigida: frigida enim cū fuerit parua ex ea sufficit quātitas ab aqua preterea niuis neruos habentes debiles quorum stomachus & ep̄as frigida sunt atq̄ qđ in digestionē sua inuenit diuersitātē & cuius anima debilis ac quasi cōsumpta cernitur sibi cauere debent. Qui autē carnosus fuerit & sanguine multū atq̄ colorē ruberū habuerit & illi etiam quorū appetitiua fortis extiterit nihil ab aqua timere debet scilicet ab aq̄ frigida: ab ea autē qđ frigidissima sine dubio: quare sententia colligi potest ex hipocratis. xvii. afforismo particule quinte sic dicētis. Frigidū spasmos & tetanos facit & nigrores & febriū rigores & cetera. Et ex afforismo sequenti sic sonante. Frigidū est inimicū neruis: ossibus dentibus: cerebro spinali medule: & cetera. Ex. xxiii. quoq̄ eiusdem dicente. Frigida uelut nix aut cristallus p̄tore sunt inimici tūcēs cōmouentia & cetera. Similiter gal. in tertio regiminis acutorum comento. xxx. hoc uoluissē uidetur cū ait. Nocumentum aduenit neruis ex omnibus rebus frigidis in naturis suis & cetera. Plurima quoq̄ alia pro presentis negocii confirmatione possent adduci quare breuitatis gratia relinquam⁹. Id igitur concludemus quod qui preceptum hoc non obseruauerint immo aquam uel uinum ualde frigida biberint monitis medicorū spernentes. Sine dubio expectent quod eis promittit Isaac in capitulo. xi. dietarum uniuersalium cum ait. Et si frigida: ut nix: bibita in corporibus iuuenum ledere non appareant: nocumentū tamen eorum paulatim se adiunat: licet ipsi nō sentiāt: sed exeuntes a iuuetute & subeūtes senectutē multos & diuersos morbos incidunt qui in curabiles sunt & diu in uiscerib⁹ p̄manent & articulis & neruis quia frigiditas semper membra percussit debilia & multū sensibilia: quare & cetera.

Capitulum. cccxxvi. ostendit quid sit uinū & quare de ipso cōsideranda sint demū quibus hominib⁹ eius potus secūdū priscos sapientes interdicitur.

Volēs mō ad specialiora descendere & iā de potu uini sermonē facere rōnabile ē ut qđ ipsū sit p̄expōam⁹ cū dicat Arz. ī p̄mo posteriore. An oēm demonstratio nē oportet precognoscere qđ & cetera. Dicam⁹ ergo cū Petro Padubaneī nostro in. iii. problematū co

mento primo sic scribente. Vinū est substantia liquida ex uuis expressa ex cuius susceptione corp⁹ nutritur & nutrimentū p ptes corporis illo portat. Et in sui Cōciliatoris differētia .lxx. Vinū est suc⁹ ex uuis maturis expressus & liquor ceteris nature humane amplius accomodatus: gaudet enim ipso q̄ maxie cū proportionel⁹ eidē magne: cuius complexio calida est & humida nisi antiquū sit & quatuor annorū & supra. Tunc enim calidū est & siccū ut ibidem dixit Cōciliator: & colligi pōt ex snia Agē. in .xi. pblematū problemate. xxxvi. Ipsum autem uinū plurimū diuersificat⁹ & primo quātū ad ea q̄ sibi inhereēt: & hoc modo in eo quinq; cōsiderabim⁹: liquore seu substantiā: uirtutē: odore: sapore: & colorem & eius species de quib⁹ oib⁹ infra dicēdū erit & hæc sunt q̄ prima ps rubrice capituli huius promittebat. Quātū uero ad secūdā dicim⁹. Quod licet uinū in se laudabile sit & iuuatiuū p accidēs tñ pōt esse nocuū & precipue rōne quātūtatē supflue ut supra de clarauimus uel rōne suscipiētis indispositi ut hoc in loco ostendem⁹. Multi enim sunt: ut sapientibus uisum est a uino phibiti: inter quos pueri sūt & nutrices infātū q̄ nō debēt uino approximare sicut probat noster Padubanensis in differētia .lxx. nisi forsitiā gratia medicīnæ sed alimenti gratia nequaquā: & uinū precipue potens de quo intendimus: oīno debēt uitare: qm̄ ut princeps inq̄t in .iii. primi. c. iiii. Vinū pueris nō est dādū & proprie ei q̄ calide cōpelxiōnis fuerit & humide qm̄ nocumētū q̄ ex uino timeatur ē q̄ ipsum ē colere rubear i potatorib⁹ generatio eis cito adueniet & urine puocatio & hūctatio iūcturā quoz nullo indiget ipse & in .c. viii. secunda doc. eiusdē inquit. Pueris qdē uinū ad bibēdū dare est sicut ignē igni addere in lignis debilibus quod accepiſſe uidet a Rasi in libro. xxv. cōtinentis. c. i. dicēte. Infantes & pueri qui non sunt ætatis decimo octauo annorum non debent gustare uinum quia nō debent addere ignem sup aliū ignē sed iuuenes possunt ipso uti cū temperie & cetera. Hoc idē sensit Haliabaz in pmo practica cū dixit. Nō cōuenit pueris uinū ppinari neq; assuescere ipsi: & Auerrois in .vi. colliget ait. Scias q̄ uinū & ceruisia mala sunt pueris eo q̄ eoz capita replent malo calore: calefaciūt enim eos & mētem eoz perturbant. Quæ fuit gal. snia in primo de regimie sanitatis dicētis. Eueratus puer usq; ad plurimū nō debet gustare uinū q̄ bibītū sufficienter humectat & calefacit corp⁹ & implet caput uaporibus & cū oīs imoderatā obſit eis hæc q̄ circa calidū & hūidū maxime ē eis nociua: & causam assignās infra sic ait. Pueri bonis q̄ sūt ex uino non indigent & solū eius nocumētū percipiūt: nullus igitur prudens id dabit cū nullā inferat utilitatē nocumētū uero habens immensum. Et in libro de uirtutibus aialib⁹. c. x. auctoritate platonis sic etiā inquit. Legē statuimus primo qdē q̄ infantes usq; ad xviii. ānos penitus uinū nō gustare docētes qm̄ non

oportet ignē sup ignē deriuare offendēdo corp⁹ & aiam anteq̄ ad labores incipiāt pergere maniacū uiuado habitū iuuenū. Post hoc autē de uino qdē gustare moderate usq; ad .xxx. ānos ab ebrietate autē & multo uino penit⁹ iuuenes abstinere. Et post aliqua subiunxit null⁹ sit dux exercitus cū hoc potu sed cū potu aquæ oportet eē hoc tempore toto & in ciuitatibus nūq̄ fieri neq; illi q̄ principant⁹ illo anno quo principant⁹ neq; gubernatores neq; iudices uinū gustent penit⁹: neq; quicūq; mult in cōsiliū dignū uerba facere neq; de die neq; de nocte neq; hoc excogiter facere infans uel mulier neq; aliq; q̄ intellectū & mētē rectā nult habere hæc ipse. Agē. quoq; fuit hui⁹ sententiæ dicēs in libro de somno & uigilia. Pueris nō cōferūt uina neq; nutricib⁹ & in .iii. problematū problemate. vii. cū ait. Pueri nō desiderāt uinū neq; eo indigēt sicut uiri & hoc pp eoz humiditatē & cetera Simili debiles aut infirmos neruos habentib⁹ uinū nocet gratia alimēti potatū q̄ inq̄ qm̄ gratia medicīnæ i uniuersali declinatōe pōt cōuenire ut ēt refert Conciliator in differentia. clxxxv. Et q̄ ita sit patet p Auiēc. in .ii. tertiū dicentē. Vinū materias in neruis penetrare facit & plurimū qdē ipsi⁹ qnq; aceſcit in corporibus eorū & sit acetū: acetū autē est ex reb⁹ nocibilioribus eis ut idē dixit & in .c. xii. eiusdē inquit Vinū nocet tremori & omni ægritudine neruose cuius cām adduxit Gal. i comēto qnto libri qnti afforismoge dicēs. Vinū uls implet neruos calidū & oē autē calidū cito pforat corpus maxime si uinū fuerit nō grossum: uñ q̄ uinū multū ebibitū & calidū & cito corp⁹ pforās & neruos iplens cito facit spasmū sed tñ aliqñ in bonitate sua qdē infirmū est restaurat Abſtineat ergo q̄ dicti sūt & parit q̄ debile caput habet a uini forbitōe qm̄ eis plurimū nocet teste Auiēc. in .iii. i. c. viii dicēte. Maius nocumētoge uini nō est nisi in cerebro: ex ipso igit nemo debile cerebrū hīs bibat nisi parū & mixtū & in pma tertiū. c. xxv. iiii. Oīs q̄ cōquari⁹ de egritudine frigida i capite nō cet a uino & cetera. Quia autē debile caput habent ut plurimū aliq̄ tali laborāt passiōe: & in trac. v. eiusdē c. x. Vinū purū nocumētū facit in cerebro q̄ uelhe mēter replet ipsum in .c. sequēti dixit. Quæ fuit etiā gal. snia in libro de subtiliante dieta. c. ultimo dicentis. Quæcūq; uero uinoge sūt odorifera & calidiora aliis uinis merito tīgūt caput & hæc uitare oportet eos q̄ laborāt cephalæa ul hemigræa & alios cephalargicos: epilenticos & maniacos: & in summa dicēdo oēs qbus patit⁹ caput: Cōcludentes ergo dicam⁹ cū Hipocrate in .iii. reginis acutoge sic dicēte. Si dolorē capitis timeas mentisq; pculsiōne ab usu uini tibi sumope cauēdū ē: dādū ergo p eo tñ aquā aut uinū palmarū colori simile sine odore aquosū & plus mixtū p⁹ q̄ ēt aq̄ ppinādū ē parū q̄ ei⁹ uirtutē minuat i capite & in mēte: hæc ipse. Idē quoq; de aliis prohibitis a uino supradictis: intelligendū esse arbitramur. s. quod aut aqua aut uino albo planenſi

aquoso naturalit & artificialit & ut uulgares dicunt
paruissimo utantur: quare & cetera.

Capitulum .ccxxxvii. ostendit quod uinum perfectu
sit & optimu & quibus personis utile sit cu no sup
fluu accipitur.

IN superiori capitulo uisum e quid sit ui
nu & quibus no conueniat hominibus
In hoc aut cōsequenter ostēdamus: qua
le uinu inter oia sit laudatu ab antiquis
quibusq personis tale conueniens sit cum immode
rata sumit quantitate. Sed iam primu aggredientes
dicamus cu. Auicē. in .iii. primi doctrina. ii. c. viii. sic
scribente. Scias q ex uinis illud est melius quod in
uetustatem & nouitate est equale & est claru quod
ad rubedinem trahit bonu habens odorem equalis
saporis & quod neq e acre neq dulce & cetera. Auer
rois aut in .vii. colliget inquit. Vinu quod melius re
perit e aromaticu cuius caliditas penetrare potest
per totu corp quod sit sine amaritudine & stiptici
tate & est illud uinu quod est uinosum pungitiu in
pncipio & post delectabile sine aliq amaritudine &
ponticitate. Quaz fuit sentētia Gal. in .iii. tegni tex
tu comenti. ccv. dicentis. Potus aptus est uinum ata
te quidem mediū forma uero puru: lucidu in colo
re albu aut subrubetū: odore uero suaue: in gustu ue
ro neq aquosum omnino neq aliquā uehementem
qualitatem ostēdens nec stiptica nec amara neq dul
cē. Tale igitur uinu optimu iter cetera ab auctoribus
cōmendat quod conueniens est unicuiq: uinu & ei
potu requirenti & permaxime senibus si in debita su
matur quatitate. ratione laudabiliu suaru operatio
nu sicut in sequenti capitulo apparebit. Verū tamen
si superfluam ex ipso quatitate: senes acceperint non
modo eis fiet inutile ueru etiā permaxime incoueni
ens: cu dicat Isaac in particularibus dietis. Vinu est
cōueniens oibus atatibus temporibus & regionib
& cetera. Et post pauca subiunxit. Decrepitis aut licet
optimu uideat ad confortanda corpora eoru & ad cō
fortandum eorum naturalem calorem & ad exclu
dendam suoz humoz supfluitatē multo minus tñ
q iuuenes tollerant uini quatitatē pp defecionem
capitis ipsoz & suoru neruoru mollitiē. Actio ergo
uini nō eodē modo operat in senibus & in iuueni
bus & adolecentib. In senibus. n. secūdu medicinā
q calor uini repugnat eoz frigiditati. In iuuenib
uero fm cibū q natura iuuenū naturis simil ē. Ado
lescentibus uero & pueris est secūdu cibū & medici
nā q calor eoz naturalis licet substātiā sit fortis
nondū tñ est in perfectione propi habūdantiā eoz
hūiditatis: pinde uinu naturali calori dat augmen
tū & nutrimentū & eoz desiccāt humiditatē & ce
tera. Quaz fuit etiā galieni snia in .v. libro de regimi
ne sanitatis dicentis. Senes ad multum opus habent
uretico uino quia superhabundat in eis aquosa su

perfluitas. Et infra dixit. Vinum amplius morans
in uentre nullum familiare neq utile senibus affert
siue fuerit albu siue nigrū. Nigrū enim uinu senib
nō est utile neq ante cibū neq multo magis alio tē
pore q nullū grossum utile est senib qm opilant ex
eis renes & epas & splē & cetera. Rationē quoq aliā
adduxit in .vii. afforismorum comento. vii. cum
dixit. Calor naturalis senum congelatus & extinguit
a uino nimio superat: sicut flamma a lignis multis so
let extingui & lucerna multo oleo sibi appposito: Ca
ueant itaq senes a multa uini etiam laudatissimi q
titate: licet ipsoz nōnulli lac eoz esse huiusmodi ui
nu predicerent. Quibus hac in re nō est fides adhibē
da cum ut prediximus. Vinu sit eis magis pro medi
cina q pro cibo propinandū & ppter ea cōtēti sint
de temperata uini & reliquoze oium quatitate. Chri
sostomū audiētes dicētem in homelia: Nihil ita uir
tutē designat sicut nō supfluis uti quod si monit nō
stros spreuerint & ad libitū bibere uoluerint non
erit cu eis cōtendēdū cū se plus sapere in omnibus q
iuniores existimēt. Sed illd titū diui Augustini ipsis
ostendēdū est dicentis. Ille se interimit q pcepta me
dici seruare nō uult aut cōtēti & cetera. Qui si adhuc
in sua pmanferint duritie extinctioni propinquā cō
mendati relinquuntur.

Capitulum .ccxxxviii. ostendit iuuamenta & utili
tates uini laudabilis in spiritus: animam & cor
pus peruenientis.

IUuamenta & utilitates uini iam dicti in
superiori. c. si in sufficienti ac moderata
bibat quatitate nemo equidē sine uerbo
rū lōgitudine posset demonstrare & si mi
nimā etiā illoz partē uellet enarrare q & mihi non
aliter possibile uidet esse unde ueniā a legētib expo
sco si prefens: pl q alia capitulū plōgauero cū intē
dā declarare q utilitates uini nō solū i spirit & cor
pus sed usq in animā ipsam se extendāt ad eāz pue
niāt. Et q ita sit appet p Auicē. i. iii. primi doc. ii. c.
viii. sic dicētē. Ex potu uini moderato tñ clarifica
tur ingeniu qtu an aliis uicib nō clarificare. Et in
pma tñi trac. iiii. c. xiiii. Sicut repletio ex uino facta
nocet sensib iteriorib ualde sic parū ipsi idest mo
derat pot dilatat animā & cōfortat spiritū & facit
ipsum bonū. Et in trac. quarto capi. xviii. eiusdē ait
Cōplexio uini est cōueniens spiritui ipsum confor
tans & in trac. v. capitulo. xi. iterum dixit. Reple
tio uini ualde nocet sed parum ex ipso sumptum di
latat animam & confortat spiritum & acuit ipsum
& excusat a multitudinē aquaz cum multiplicatio
eius sit nocibilior res. Et in .x. tertiū trac. secundo. c.
vi. inquit. Vinum est magis omnibus nutritiuum
spiritus. In libro quoq de uiribus cordis. c. v. sic ait.
In bibentibus laudabile uinu letitia multiplicat in
tantum aliquādo quod putant sine causa ridere cū
tñ nō sit ita sed causa est quia uinu quando bibitu.

moderate copiosum generat spiritum moderate complexionis & substantiæ & uehementis luminis & splendoris unde ad leticiam ualde disponit & iccirco ualde letificat. Et hoc non solum Auicenna. sed Isaac etiam uoluit in particularibus dietis cum inquit. Non solum bonitas uini in corpore ostenditur sed etiam in anima operatur facit enim illam obliuisci tristitiam & angustiam datque sibi leticiam & confortat eam ad inuestigandam subtilitatem ac difficilem rem eique tribuit sollicitudinem & audaciam & cetera. Quæ sunt sententia Gal. in libro de sequela potentiarum anime ad complexionem corporis. c. iiii. dicentis. A tristitia omni & angustia alleviat euidenter uinum bibitum quotidie enim hoc experimur & zeno ut aiunt dicebat Quoniam sicut amari lupini infusi in aqua sunt dulces ita & ipse a uino disponebatur. Et post pauca subiunxit. Theogius enim dicebat. Vinum cum bibitur multum malum est. Si uero id aliquis bibat sapienter non malum est sed bonum. Vere enim si moderate bibat digestionem & distributionem & sanguificationem & nutritionem multum confert & cum hoc animam nostram mansuetiorem & audaciorum efficit per mediam uide licet complexionem corporis qua rursus ipsam operatur per medium humorum & cetera: a quibus sumpsit Rasis cum dixit in quarto Almansoris capitulo. xiii. Vinum stomachum & epas calefacit inflatorem quoque dissoluit cibum digerit atque urinam prouocat & uentrem soluit & preter hoc animam letificat & gaudere facit hunc autem postremum bonitatis uini modum non dum inuenimus aliquid quod uicem uini compleat in aliis autem modis quandoque reperiri possunt quedam uicem uini suppletia licet in his operationibus uino debiliora existant. Vinum itaque animam letificat & ideo dicebat Ager in xxx. problematum problemate primo. Omnes uinum multum bene sperantes facit. Quantum uero uinum faciat ad corporis confortationem patet per Rasin in libro. xxii. continentis c. cccxli. dicentem auctoritate Ruffi. Vinum auget caliditatem inatam & eam suscitatur unde exinde digestio erit melior & cetera & infra subdit. Dico quod si immodica quantitate bibitur impinguat conualescentes & lesos & iducit appetitum cibi digerit flegma: deponit aliquam partem colere rubeam & contemperat quod non deponit de eo tollit malitiam ipsius: sollicitat animam & inducit eam ad motum: auget prudentiam: prouocat urinam & sudorem: infert autem relinquentibus illud tristitiam & malum animum & maciem & infrigidat corpus ipsorum tamen omnes utilitates huiusmodi sunt immoderato potu ipsius & cetera. Et in fine capituli auctoritate Alexandri dixit. Vinum bibitum equaliter bonum dabit iumentum & magnum in digerendo: in ducendo nutrimento: in generando sanguinem & nutritionem: leue facit animum & robustum. Patent si militer iumenta uini per Haliabat in. v. theoricæ c. xxviii. dicentem. Utilitas uini est ut cibum deferat & ad omnia transmittat membra & ut corpus caleat

ac calefaciat sanguinemque auget & spiritum & calorem confortet naturale & in corpus dispergat: digestio nemque adiunget & cetera. Et in capitulo. xxx. eiusdem ait Vinum est inter oportuniores & meliores quæ sanitatem tuentur causas: si temperato sumatur modo: & cum opus fuerit naturalem namque confortat calorem & auget explicatque in omnia membra: animam confortat: & ei leticiam affert & gaudium & insecutur: audaciam uirtutibusque addit humores temperat colericos & per urinam purgat ac sudorem. Temperat etiam coleram nigram sua calefactione & humectatione naturam mollit membra humectat principalia: corpora que quibusque siccitas accidit ex immoderato calore: & ab infirmitate surgentium corpora subtollet & corpulentat auget namque ciborum appetitum digestionem adiunget eorundem & ad membra transmissionem humiditatemque ad ea perfert aquæ uentositatem dissoluit & inflationem. Hæc omnia facit si immoderate sumatur quantitate hæc ipse: ab his autem Princeps uidetur accepisse cum dixit in. ii. primi summa de pulsibus capitulo. xi. Vinum sua essentia fortes efficit sanos propterea quod uelociter prebet augmentum in substantia spiritus & cetera. Et in. iii. i. doc. ii. c. viii. Vinum est cibo bonus penetrator in toto corpore incidit flegma & resoluit ipsum & coleram rubeam in urinam & alius extrahit: & coleram nigram labere facit & facile exire & eius flebitur nocuum tum propter contrarietatem & cetera. Et in. iiii. primi c. ii. inquit. Vinum temperate bibitum in humectando est forte & rectificat colorem plumbum teste eodem in prima quarti tract. quarto. c. xii. Similiter Isaac in uniuersalibus dietis. c. viii. sic ait de ipso. Vinum augmentat calorem naturale & confortat cibum uero fatigat & cetera Et in particularibus inquit. Vinum bonum dat nutrimentum corpori sanitatem reddit & custodit si sic accipiat secundum quod oportet & quantum natura ualebit sufferre: confortat enim uirtutem non solum in stomacho uerum etiam secundum quod est in epate. Quare pauldubio physici concordant sunt quod impossibile sit actionem uirtutis digestionis confortari absque caloris naturalis fortitudine neque ullus cibus inuenitur aut potus qui adeo sit naturalis caloris confortatiue & augmentatiue per ut uinum propriè familiaritatis confortium quod cum natura habet & quia humanis est conueniens corporibus eius calor similis est calori naturali atque cito conuertitur in naturale & mundissimum sanguinem: unde ruffus ait. Vinum non solum confortat calorem naturale uerum & turbidum clarificat sanguinem & adit totum corpus & maxime uenarum aperit tenebras fumositatem tristitie generatiua a corde expellit totiusque corporis membra corroborat. Et circa finem sic ait. Vinum uniuersaliter & temperate bibitum secundum ætatem tempus regionem consuetudinem atque naturam & quantum natura ferre ualebit sanguinem laudabilem augmentabit propter sui naturam liquorem calorem sanguinei assimilantem: bonum saporem cibis & potibus prestat: cibique desiderium excitat libidinem & coitum irritat: quia uitalis & ani-

malis uirtus p illud cōfortat & naturalis q̄ est in tē pore toto temperatur: uigorem & fortitudinem suscipit: stomachū adiuuat ad cibū rectinendū & ad feces excludēdas cōpositiones etiā & cōplexiones anime & corporis cū sui odore & mundificatiōe regit & corroborat. quod testat̄ ei⁹ actio quia palā est nā cōspicimus illud tollere tristitiam & anime prouocare letitiam & mutat uitū nature anime in uirtutē uertit enim ab impietate ad pietatem: ab avaritia in largitatem: a superbia in humiditātē: a pigritia i sollicitudinē: de timore ad audatiam mentis etiam desidiā & taciturnitatem & ignauiam in astutiā: faciūdiā & ingenium mutat. Rursus testatur perfos & elenos semper uino uti uolētes disputare uel cum alio ratiocinari seu consilium dare ad regendam rē publicam & cognoscebant quia uinum est mentis confortatiuum: & rectitudinis & ueritatis demonstratiuum. Eleni quoq; eo utebantur cum uolebant uersus componere seu ludere cū instrumētis musicis arti pertinentibus. Quod experimento inueniebāt mentē eorū acui uino & rationem augmētari & eā in eē de potestate in actū prouehi hoc uero fit cū p ut oportet bibis & cetera Et per hoc postremū nulla potest inter hęc & dicta platonis superi⁹: oriri contraditio: ille enim timebat quantitatem superfluiam hic uero moderatam intelligit. Ecce igitur quot & quanta sint laudabilis uini iuuamēta. Quare & cetera

Capitulum .ccxxxviii. ostendit quam magnum si ue quam plurimū esse uini nutrimentū cū quibusdā aliis eius utilitatibus.

Licet ex supiori .c. sufficiēter intelligi possit quantū sit in corp⁹ nostrū uini laudabilis nutrimentū: ad pleniorē tamē intelligentiā & ad grandiorē uini cōmendationē superiorūq; dictorū perfectionē dicemus in p̄ senti. Quod inter omnia nutrientia & cito restaurantia uinū bonū obtineat principatū. Quēadmodū ex dictis antiquorū colligitur: dixit enim Auerris in .vii. colliget .c. de cibatione & fricatione & balneatiōe febricitatiū. Vinū & carnes porcine sunt plurimi nutrimenti: & isra in capitulo de sincopi & suis particulis & de omnibus accidētibus impediētib⁹ curationem febris inquit. Vinū digestionē citius p̄paratur omnibus aliis cibis & medicinis ita qd dicit̄ quod in stomacho non moratur ad digerendum nisi in epate solū: quod sensisse uidetur gal. in secundo afforismorū comēto. xviii. dicens in fine. Omnium uelociter & subito nutrientium est uinū & in .iii. libro de Alimētis capitulo añ penultio sic ait. Quod ex nutrientib⁹ sit uinū oēs consentunt & si nutriendū omne alimentum esse dicendum est: dicendū esse & alimentorū uinū: & in .iii. libro de complexionibus .c. ii. dixit. Hęc qdē res omni cibo cōmunis est uino autem propriū existit a corpore permutari uelociter

quēadmodū propriū ē pingui ligno tede pini & coto & stupe & pici uelociter ab igne resolu: & in c. sequēti inquit. Vinū nō est calidū potentia nisi ga in sanguinem cito permutat̄ & facile & q̄ ita sit sci licet quod uinū plurimū nutriat dedit nobis signū Aristoteles in .xxvii. problematū problemate .iiii. dicens. Amici uini ut frequēter fortes fiunt & in .iii. eorūde particula problemate primo dixit. Vinū uenereos facit & recte dicitur: Bachū & uenerē simul esse quod profecto non esset si plurimū ex uino nutrimentum nō reciperemus. Habemus ergo inter ceteras hanc potissimā & nobis necessariā ipsius uini utilitatē & preter hanc alias quoq; q̄ plures tēperat enim nostri corporis humores quēadmodum uoluit Gal. in .vii. afforismorū comēto. lvi. dicens Vinū temperatū totū corpus calefacit membra perforans humores temperans & calorem naturalem excitans & in .iii. de regimine sanitatis. c. primo dixit. Vinū super omne aliud digerit semicrudes hūores & sudores: & urinam prouocat & somno confert & in libro secundo de accidenti & morbo capitulo .iii. inq̄. Si uinum sumat̄ tēperate calorē naturalē augmētāt qm̄ consimile & conueniens est ei. Et propterea scripsit Isaac in particularib⁹ dietis. Anti qui assimilauerūt uinū tiriace magne quia inueniunt ipsū duarū contrariarū rerū esse iuuatiū calefacit enim frigida & ifrigidat calida humectat sicca & extenuat humida eius tamen calefactio & desiccatio est naturaliter: hūectatio autē & ifrigidatio accidētāliter quia cū sui subtilitate & perforatiōe portat aquam ad membra quā necesse est refrigerari & humectari & cetera. Habet preterea uinum nō solum humores temperare sed etiam malos expellere & bonos cōsequenter purificare. Quoniam ut dixit Auicē: in .iii. primi doc. ii. c. viii. Vinū colera habundatibus rubea confert: p̄pterea qd colerā rubeā: urinā prouocādo expellit & humidis etiā cōfert propterea qd humiditates maturat & quanto magis eius odor fuerit bonus & ipsum fuerit melius & laporis melioris erit magis conferens: quā fuit gal. inia in primo de regimine sanitatis dicentis. Vinum iuuenibus quidē aptū est ad euacuationē colericarū supfluitatū & cetera. A quo similiter sumpsit auerrois in vi. colliget. c. de regimine corporis tēperati dicēs. Vinū & ceruisia duab⁹ resistunt coleris in cas a corpore expellūt melicolie uero a tota specie resistunt: sed colerā rubeam per urinā educūt: & membra humectāt in quib⁹ siccitas superuenit & cetera. Ex quib⁹ ergo concludere possumus uini bonitates & iuuamenta dicentes cū Isaac in particularib⁹ dietis sic scribente. Patet ergo iuuamentū uini animā & corpus una cōprehendere quod cū ita sit necesse est ut sit conueniens oibus etatibus tēporibus & regionibus cū sumptū fuerit secūdū uim & consuetudinem bibentis & cetera. Et post aliqua subiunxit. Palam est ergo uinū esse bonū oibus si secūdū quod oportet accipia-

tur quod nullus physicus aliquibus hominibus seu
temporibus laudat nec vituperat nisi secundum quantita-
tem quam bibunt uel compositionem aquae cum eo quia si mul-
tum & purum fuerit conuenit hiemali tempore & in frigi-
da regione. In aestate uero calidaque regione uini pauca-
tas multumque comixti necessario congruit.

Capitulum.cccxxx. ostendit nocumeta uini aquati &
proprie compositione aquae in mela cum uino puro ut
ueneti pluresque alii facere consueuerunt.

Quia in calce superioris capituli mentionem
fecimus de uino cum aqua comixto quod
in aestate precipue uidetur conuenire eo quod
refrigerat & humectat propter aquam cum
eo comixtam: tum et quia repugnat aereo calori ne preni-
mia continentis caliditate siccetur corpora & hoc quia
uinum portat aquam cum sui subtilitate ad totius corpo-
ris membra & ualde uelociter ut Isaac inquit in libro p-
ticularium. Super quo dicto sudatus quispiam facile pos-
set opinari quod quilibet semper & ubique secure hoc fa-
cere posset quemadmodum quosdam uiros fortissimos:
multae carnis: & magni laboris: robustorumque interio-
rum id in aestate sine aliquo periculo nocumeto facere
uidemus. Qui sic existimans plurimum deciperetur
cum ita non sit quemadmodum crederet nec id Isaac uo-
luisse putandum est: imo plerisque tale comixtum uinum
exhibere permaxime noceret. Et propterea in hoc ca-
pitulo decreuimus duo precipua declarare: quorum
primum est quod sint ab huiusmodi potu prohibiti: et secun-
dum quod nocumeta proueniunt ex ipso si omnino bibere nolu-
erint. Dicam ergo quod qui in becillis stomachi fuerit
uel cerebri tale uini compositionem praeter debet caue-
re quoniam ut dixit Auicenna in tertia primi doctrina
secunda. c. Vinum mixtum uelocius inebriat propterea
quod aequitas penetrat & facit ipsum uinum uelocius pe-
netrare atque fortius: quae fuit etiam sententia Aristote-
lis in tertia problematum pericula problemate tertio dice-
tis. Vinum cum aqua temperatum propter eius subtilitatem
magis inebriat & propterea qui debile caput habet
in primis debet huiusmodi pretermittere. Similiter
qui debilius uiscerum extiterint quoniam intestinis et sto-
macho talis potus quam plurimum nocet ut patet per Auic-
ennam in .xvi. tertii tractatu tertio. c. vi. dicente. Vinum
plurime compositionis preparat intestina ad colicam
uentosam proprie. Apparet etiam per Galenum in secundo regi-
minis acutorum cometo .xxviii. dicente. Vinum aquatum
comixtum debilitat stomachum uerum bibere quantita-
tem quam ex eo est conueniens stomacho qui exiecit. Et
Et in cometo .xxxiii. eiusdem inquit. Vinum aquatum
comixtum mollicat stomachum humectat eum: debili-
tat ipsum & generat in intestinis uentositatem sicut
uinum purum facit saltum in temporibus & grauitatem in
capite & sitim propter sui caliditatem sic aquatum
facit contrarium eae propter humiditatem suam & frigidita-
tem. Et propterea concludendum est quod qui debile stom-

achum aut frigidum habuerit omnino sicut & debilia
habentes uiscera debet uinum comixtum non accipere: sed
illud fortioribus medicinae gratia derelinquere qui
secure ipso quandoque dicta ratione possunt uti & pre-
cipue in aestate & regione calida: teste Isaac ubi supra
Ipsis enim has facit operationes. Primo namque facit
eos melius dormire dicente Auicenna in prima tertii tra-
ctatu quarto. c. xviii. Vinum plurimum comixtum hume-
ctat & dormire facit. Et in .xiii. tertii tractatu primo
c. xvi. inquit. Vinum mixtum secundum medium mudificat:
abluit & confortat facit preterea sudare uehementem
praesertim si fuerit album subtile multa compositione comix-
tum ut idem etiam dixit in prima quarti tractatu secundo
c. xxxviii. Cofert et ad sedandam sitim plus quam uinum aut
aqua simplex ut uoluit Galenus in primo de simplici medi-
cina distinctioe tertia. c. vi. cum ait. Si bibat aqua cum ui-
no sedabit sitim plus quam si bibat sola quoniam uinum
adiuuat aquam ad penetrandum & facit ipsam peruenire ad
loca ad quae sola non peruenit. His itaque de causis ui-
no comixto possunt uti qui stomachum uel interiora in-
becilla non habuerint & qui colicam pati. nel aliam huius-
cemodi passionem ex facili eam non consueuerint habere.
Quare concludam quod qui cum praedictis conditionibus
iuuens fuerit: carnosus: in media aestate constitutus arte la-
boriosus & potui comixto consueuit ut phabita cose-
quatur iuuameta securissime uinum cum aqua comix-
tum poterit accipere. Qui uero diuersus fuerit mini-
me: Quemadmodum ex prima quarti & ex pluri-
bus Galeni noluminibus colligi potest. Ideo & cetera.

Capitulum.cccxxxi. ostendit utilitates & iuuameta ui-
ni aquosi & subtilis naturaliter & quod ipsum quibusdam sa-
nis & febricitantibus plus conueniat quam aqua sola.

Quia in superiori. c. de uino aquoso artifi-
cialiter & ex tempore facto diximus: nunc
de naturaliter aquoso & subtili uerba fa-
cere intendimus & declarare quod ipsum plu-
rum aqua calidis corporibus & febricitantibus conueni-
at & propterea quidam ignari medici pecuniis tantum
modo intenti & nunquam bonum aliquem librorum aperientes
loco aquae huiusmodi uino uti deberent cum tamen
oppositum faciant plerumque producentes infirmos non so-
lum ad stomachum: sed ad totius corporis debilitatem &
uirtutis eius prostrationem. Qui si unquam praesens legerint
capitulum facile poterunt simul & errorem suum & damnum
egrotantium intelligere uerum ne & ipsi nos reprehendant
dicamus apte quod sit uinum illud quod plus quam aqua
comedamus febricitantibus non enim quodlibet uinum
sic absolute ad id approbamus: sed id tantum de quo lo-
quitur Galenus in libro de uinis cum ait. Vinum aquosum nomi-
nant homines id quod assimilant secundum colorem & con-
sistentiam aquae diaphanum enim est & lucidum & purum
& consistentia subtile & gustanti uidebitur nullum for-
tem saporis habere & cum comiscetur cum aqua non tollat
aquae multae mixtionem: unde ab antiquis paucifera uo-

catū ē. Et istud ē de numero illoꝝ de quibus infra dixit. Aquosa uina inueterascūt quoniā facili ter ace scūt. Cuius uini pprietates & operationes ipse in se cūdo afforismoge comēto. xi. manifestauit cū ingt Vinū aquosū & subtile atq; albū naturaliter ē aquae uicinū & illius uirtuti uicinā ad nutrimentū: unde urinā prouocat nec corpus inde nutrit nisi paruis simū. Et in quinto Therapētica. c. viii. dixit. Vinum aquosum bibitū uniuersas mouet excreatōnes. Et in libro de euehimia. c. vii. similiter tetigit iuuamētum eius de urine prouocatiōe cū ait. Quaecūq; uinoge sūt aquosa & subtilia secūdu cōsistētia urinā mouē tia paucissimū nutrimentū dāt corpori. Et infra subiunxit. Meliora uina ad urinationē sūt quae subtilia existūt & caput minime tāgūt & ceia. Et ppter omnes has causas calefactis corporibus & febrientib; sūt cōueniētia & eo magis qd ut princeps scripsit in x. tertii tractatu quinto. c. primo. Vinū aquosū ē cō fortas uirtutē plus qd aqua & in potu eius sūt incisio & subtiliatio. Et in decimatertia tertii tractatu prio c. xxviii. Vinū subtile declinans ad stipticitatē parū tollerās cōmixtionem propter aquositatē suā facit penetrare cibū & uiuificat uirtutē & excusat a potu aq̄ frigide facientis tristari & irasci suo frigore & in prima quarti tractatu prio. c. xxxviii. expressius sic dixit. Vinū albū subtile cōmixtū ē meli⁹ febricitantib; qd aqua propter illud quod ē in eo de sudatiōe & prouocatione. Et infra ait. Vinū fractū p cōmixtionē cōfert febricitantibus colerice in declinationē pferim quoniā in frigidat & humectat uehementer Hoc quoq; sensit Isaac in picularib; dietis dicens. Vinū albū & aquosū securius dāt febricitantib; cum facile fumo & sudore egrediat. Et post aliqua sub dit. Vinū subtile aquosū sēp inuenit cū albedine & claritate: unde facile ē stomacho: cito enim digerit & uenas perforat urināq; prouocat idēq; utile est febricitantibus quia nō fortiter calefacit neq; mentē pentit nullū etiā cerebro uel neruis infert nocumētū. Si uero fuerit mixtū erit melius maxime ad extinguedū sitim. Et iterū infra subiunxit. Vinū quod ē subtile debile insipidū & nullā substinēs cōmixtio nē minus ceteris calidū ē faciliorsq; digestionis & cito uenas omnesq; corporis penetrat poros & ue lociter expellitur: proinde minus ē ceteris nutritibile & plus aliis in frigidat & calorem & sitim extinguit & urinā prouocat & ceia. Istud ēt uoluit Auerrois in septimo colliget. c. de febre efimera in speciali dicens. Vina aquosa alba omnibus istis. s. febricitantibus utilia sunt si bibere assueti fuerint ita qd p digestionē bibant nā plura habēt iuuamēta qd aqua nā uinū natationē cibi in stomacho uetat: uetositatē resoluūt urinā prouocat & sudorē: animā letificat & adiuuat naturā ad expellēdū supfluitates & ceia. & fuit sentētia gal. in tertio regiminis acutoge comēto. x. dicētis cōueniēti⁹ ex uinis omnibus ei qui habet egritudinē acutā est uinū aquosū & hoc uinū ē

cuius color ē albus & eius substantia ē subtilis & nō ostēdit in eo stipticitas neq; ponticitas neq; aspitās neq; dulcedo neq; amaritudo neq; uentositas est ei quod est quia hoc uinū solū inuenitur priuatū noci mentis quae proueniūt ex potu aquae & omni mali tia. Quod reperi in multis locis italīae & asiā h ipse Et i secūdo. Therapētica. c. iii. dixit. Vinū qd aquosū ē uisū & uirtute meli⁹ enim ē qd aqua p oia digesti onī auxiliās & sudores prouocat: & in quarto de regimine sanitatis. Vinū lup omne aliud digerit sem crudos humores & sudores et urinā prouocat & sō nō cōfert: & in libro de euehimia. c. ubi supra inquit Vinū aquosū est bonū ad eductionē quae ex pul mōe uirtutem roborās: & humores humectās & in cidēs moderate & febricitantibus ipericulosius dāt aliis uinis: & enim malitias aquae & uini effugit: m totiēs capitis dolores sedat propter fientes in uen tre humores. Pertrāseo qd uinū paze subtile nedum aquosū quartanaris sit cōueniēs: testibus Auicē. in pria quarti tractatu quarto. c. xii. & Rasi. i. x. Almā loris & Auerrois in. vii. colliget. Ecce igit quātū febric entibus sit uinū cōueniēs & precipue corpore pur gato & febre iā declināte: quoniā in principio neq; qd. Cōsiderata tamē cōsuetudine bibēdi uinū & hac nostra frigida regiōe uiniq; aquosi: superius etiā in acutis laudati: multitudine deberēt hi nostri medici equiuoce: patiētibus nō acute: uinū tale potius quā aquā cōctā ut faciūt cōcedere: & tāto magis qd ue teres pallegati in calidis regiōibus existentes & uinū bibere non assueti id potius qd aquam calidarum ho minibus complexionum & acute laborantibus cō donauerint: quare et ceia.

Capitulum. cccxxxii. ostendit naturam & operati ones uini albi planensis clari & subtilis in cōsistētia

VT narrationē de uino subtili cōpleamus de albo & planēsi uino sermonē faciā mus & naturā ei⁹ & uirtutes ostēdamus ut eo libēter utētes & ipsū p ceteris sani⁹ existimātes intelligāt quātū a uia deuenit ueritatis cū ipsū nō solū bibāt: sed omnibus aliis tāq; melius piciusq; cōmēdēt qui pfecto nō cognoscūt qd hu iusmodi minime faciat ad sanitatis cōseruationē cū paze ad modū ab aqua deferat ut sensit Haliabas in v. Theorica. c. xxx. cū ait. Vinū albū est aquae simile quod minus reliqs omnibus calidum ē & fuit Gal. sentētia in secūdo afforismoge comēto. xi. dicētis. Vinū aquosū & subtile atq; albū naturaliter ē aquae uicinū & illius uirtuti uicinā ad nutrimentū: uñ uri na prouocat nec corpus inde nutrit nisi paruissimū Et in tertio regiminis acutoge comēto. viii. Vinū al bū ē minoris calefactionis oibus uinis. Quod etiā ipse uoluit in tertio Alimētoge. c. ante penultimo di cēs. Oibus uinis minime nutrit qd alba quidē colo re: subtilia aut cōsistētia cōsimilia aliqualiter entia

aquis. Et propterea dicebat princeps in tertia primi doc. secunda. c. viii. Vinū albū & subtile calefactis est meli⁹ nō enim capitis efficit dolorē: sed fortassis hu mectabit & dolorē capitis alleviabit qui ex stomar chi ardore puenit. Et in doc. iiii. eiusdē. c. iiii. sic etiā inquit. Vinū albū & subtile ē pauci nutrimēti & da tur loco aquæ. Similiter Auerrois in pte secūda cāti coze comēti. xxxv. dixit. Vinū albū ē melius cui ac cidit ex potu uini dolor capitis necnō supcalefactō ē enim ppingus ex eis nature aquæ. Et ideo princeps Anicē. in textu comēti. xxxvii. eiusdē cōclufit. Tēpo re estiuo sumēdū ē uinū albū & aquosū eo qd sit sub tilitati & simplicitati ppingus & ceta. Huius quoq; sētētiæ fuit Isaac in picularib⁹ dictis cū scripsit. Pa lā ergo intelligimus uinū albū & nigrū esse minus ceteris calidū: sed albū magis q̄ nigrū humiditati p tinet pro sui subtilitate & aquositate sibi dominan te & grossitate atq; terrestitate nigro dominatib⁹ & ceta. Et post aliqua subiunxit. Nō inuenimus u i nū subtile & aquosū nisi albū & albedini uicinū propter hoc albū ē subtili⁹ minusq; cōmixtionem suscipit est & sensu facile cito digestiū & uelociter uenagē pforatiū & urīnē prouocatiū pagē tamē nutrit propter suā leuitatē: unde cito in caput ascen dit & facit ebrietatē cito dissoluendā. Nigrū uero cōtrariū facit. Et infra sic ēt inquit. Albo uino pti net defectō odoris & saporis: nullā suffert cōmixti onē & raro inuenire possumus ut sit dulce uel pon ticū & ceta. Et quia subtile est debile & inspidū & nullā substinēs cōmixtionē minus ceteris calidū est faciliusq; digestionis & cito uenas omnesq; cor poris poros penetrat & uelociter expellitur p inde minus ē ceteris nutritibile & pī alius in frigidat & ca lorē & sitim extinguit & urīnā prouocat. Ex quib⁹ patet qd tale uinū sit magis febricitatib⁹ aut ualde su pcalefactis utile q̄ sanis nutrimēto indigētib⁹ & nō caliditatis extinctione: Et ideo cōcludere possumus qd uinū albū planē ē & subtile ppius uia medicine q̄ uia nutrimenti uel roboris sit propinandum licet oppositum sentiant aliqui delirātes ut diximus quare & ceta.

Capitulum. ccxxxviii. ostendit naturam & propri etates uini citrini & potētis quibusq; psonis ipsum conueniat.

Vulgares uinū citrinū cōmuni quodā nō nāne albū appellāt uinum ab altero nō distinguētes nisi in potentia & de nomi nibus pagē curare uident. Nos autē p prius uinū album esse dicimus quod superius descri ptū ē. s. subtile palidū & nature aquæ uicinū nullā aut modicissimā substinēs cōmixtionē qualia sūt ui riā planētia facta ex uuis albis apud nos patauos q̄ nullius sunt potentie: sed ut plurimum sunt uelut aq Citrinum uero diuini⁹ uinum lōge pdicto potenti⁹

quod i rei ueritate citrinū existit i colore: odorifera atq; potēs sicut ē uinum mōtanū ex uuaq; albaq; bene maturaq; expsiōe factū cuius naturam & p prietates hoc in. c. intēdimus declarare ut qui eo de lectantur intelligāt qd nō ita ad sanitatis conserua tōnē faciat sicut ad gullæ uoracis uoluptatē. Dicam ergo de ipso in primis cū Haliabate in quinto The orica. c. xxx. sic scribēte. Vinū quod est croceū for tioris ē caloris & robustioris acuminis: citiusq; ad mēbra trāsmittit & rubeā parit colerā & cephalēā quod in sanis ēt ē uegē & nō in febricitatibus solum De quibus locutus ē Gal. in primo regiminis acuto rū dicēs. Vinū citrinū ē malū in eo quo indiget ille qui habet febrē quoniā ē calidū uehementis calidita tis. Et Gal. ēt in tertio eiusdē comēto. viii. cū dixit. Vinū citrinū uehementi⁹ ledit caput et mētē quoniā ē calidius nigro & propter hāc causā sit addēs in fe bribus quod ē quoniā cōueniētiōra in febrīb⁹ sūt uina aquosa tātūa quo sūpsit Isaac in picularib⁹ dī etis cū inqt. Citrinū ergo & glaucū uinū quia sunt ab extremitatib⁹. s. albo & nigro quātū oportet re mota ceteris sūt calidiora & lauiora faciliusq; caput ascendētia & magis ipsa pcutiētia: Implet enim ca put pūgitiuo fumo faciliq; cōmouēt ad ebrietatem sed tamē leuissime dissoluūt: & talia uina subtilia di cuntur ppter suā actionis uelocitatē & fortitudinē suā penetratiōis sicut piper cinamomū zinziber & similia quæ in suis actionibus sūt fortissima nā subti liant hūores eorūq; feces mūdificāt & ceta. Et qd ui nū citrinū sit iā dictis simile patet p Gal. in libro ter tio de simplici medicina dīstinctōe quarta. c. ii. dicē tē. Vinū cuius substātia ē minuta subtilis luminosa cui⁹ color pertinet citrinitati & rubedini clarū cui⁹ odor est bonus tollerat ex aqua quantitatem multā & in atate sua antiquū & pūgē ē tūc ipsū sanāt cor pora q̄ in frigidata sunt ēt preter naturā ut ab opio & huiusmōi & cōfert ultio iuuamēto. Ex qb⁹ appa ret qd cōplexio & uirtutis talis uini sit calida multū & ideo de ipso dicere possum⁹ cū Isaac ubi supra sic scribēte. Vinū qd fortissimū ē cetis ē calidū & forti oris actionis citoq; caput ascēdit ac bullire ac ferue re facit corporis humores: unde fumus caput ascen dēs nocet cerebro mētēq; pcutit. Necessē ē ergo ut caueāt illud qb⁹ dominat cōplexio calida nisi mul tū fuerit cōmixtū quia si cōmixtū fuerit quātū opo tet: & ut decet accipiat: & secūdū qd cōuenit atatib⁹ tempori: regionibus: & cōsuetudini ē laudabile qd grossos dissoluit hūores: uias uenagē de putredine mūdificat atq; putredinē & sanguinē clarificat: seni bus autē & qui eoz atati uicinantur pp coadunatio nē supfluitatis in eoz corporib⁹ sit huiusmōi opti mū uinū maxie si puritati fuerit uicinū qd eoz calo re cōfortat crudorūq; habūdātiā dissoluit hūoz p inde cōuenit qb⁹ collecti fuerint grossi & crudi hu mores & ceta. hzc ipse. Ex quib⁹ manifestū reddit qd maluatū: uinū grecū: et oē uinū mōtanū magne

potentie & caliditatis quomodocūq; dicat calidas habētibus cōplexiones bibere nō liceat: nisi forsitā gratia medicīnæ ut grossos dissoluat humores in stomacho existētes & cetera. Et propterea in principio cibi & seipue in hieme eo possūt modica uti quātitate: in aestate uero minime: quoniam calido calidum non est addendum ut unusquisq; satis intelligit quare & cetera.

Capitulū. cccxxxiiii. ostēdit naturā proprietates & inuamēta uini rubei et nigri simul declarādo nocumēta uinoze grossoz & turbidoze.

Compleamus uinoze cōsiderationē ex parte substantiæ & coloris ipsorū acceptā dicētes prius de uino rubeo cū Haliabate ī quinto Theoricæ. c. xxx. sic scribete. Vinū quod est rubeū & clare fortis est caloris & siccitatis cito trāsies ex stomacho & in corpore sanguinē generat qui ad acūmē declinat naturalē cōfortat calorē si cōueniēs de eo mēsurā porrigat. Est quoq; uinū subrubēū quod ē fortis & caloris et plurimū nutrimenti bonū generās sanguinē si ī moderata sumatur quātitate Et post pauca subiūxit: Est etiam aliud uinū cuius color ē niger quod amplius nutrit eiusq; calor ē sub croceo & in corpus trāsmisso tardior. Quæ uidetur fuisse Gal. sentētia in secūdo afforismorū comēto. xi. dicētis. Grossū uero uinū & rubeū nutritibilis ē ceteris implēs cito corpora obnoxia ī nutritioni Et in comēto. xviii. eiusdem inquit. Vina grossa & rubea nutritibilia sūt q̄ aquosa: sed tū min⁹ q̄ uina nigra sūt nutritia. Et in libro tertio de Alimentis. c. antepenultimo similiter ait. Omnīū uinoze quæ rubea sūt simul & grossa ad generationē sanguinis idoneissima. In libro quoq; de uinis dixit. Vina rubea ad nutritionem sūt conuenientia et maxime si dulcia: quæ quibus nutritione in digēt cōueniētia sūt si aliquod aliud nō impediāt. Et ideo in libro de dissolutiōe cōtinua talē de eis ordinē posuit cū scripsit. Et nutritibilis ē uinū rubeū grossū dulce: & post hoc nigrū grossū dulce: & post hoc albū grossū dulce: et post hoc grossū rubeū aspeze: postea nigrū grossū aspeze & post hoc uinū subtile & cetera. A quo Isaac accepit cū in particularibus dietis inquit Vinū ruffū quod ē de uinis nigris & aureū quod est de albis sūt calidiora quia calor eorū ē in tertio gradu atq; sūt ab utriq; extremitatibus satis remota p̄atq; in media mediocritate. Rubeū uero ē in grossitie & duritie ei uicinū: lecirco nutritibilis est omnibus excepto nigro: p̄atq; tamē puocat urinā & tarde caput ascendit & durā facit ebrietatē dissolutiōnē difficillimā & cetera. De nigro uero & grosso & turbido dicam⁹ cū Auerroī in quarto Meteororū comēto. xxxviii. dicēte. Oē uinū in quo ē nigredo spissū & turbiditas uincit in eo t̄rēstēritas & agit̄as atq; altere eorū. Et p̄pterea nō modo nō laudat

ueze etiam plurimū detestat⁹ ab omnibus. Dixit. n. de ipso Isaac in loco p̄allegato. Vinum terrestre & grossū oppositū ē subtili & aquoso: unde q̄ grossū ē plus ceteris grauat stomachū: dūge ē ad digestionē faciendā & difficile ad p̄forādas uenas urinam nō puocat tardeq; ad caput ascēdit p̄pter sui sumi grauitatē atq; grossitiē: lecirco nō facit ebrietatē quod tamē si fecerit nō cito dissoluet. Similiter Auicē. in prima tertii tractatu q̄nto. c. x. inq̄t de ipso. Vinum seculētū & antiquū & nouū etiam quod nō ē clarificatū generat sanguinem uaporosū seculētū & tenebrosū. Et in tertia tertii tractatu quarto. c. quarto ait. Vinū grossū turbatū nocet uisui & propterea ē oīo fugiendū. Vinū autē nigrū grossū & nō turbidū nō ē ita uitupandū imo ad nutritionem p̄maxime extollēdū. De quo princeps in tertia primi doctrina secūda. c. viii. dixit. Vinū grossū qd ē dulce ē meli⁹ illi q̄ pinguis uult esse & fortis ab opilationibus tamē eius sibi caueat: uetus autē rubeū ē melius opilationē habēti frigidā & cetera. Et in. xi. tertii tractatu secundo. c. viii. Vinū nigrū grossū est nutritibilis & magis faciēs declinare hūiores ad cōtrariū eius quo fit resolutio & reducēs spiritū in essētia sua & cetera. Et tamē ex medicinis inflatiuis uinū grossū & dulce propter grossitiē ut idē ait. in. xiii. tertii tractatu. v. c. i. Isaac quoq; ubi supra sic de eo scripsit. Vinū nigrū grossius ē & durius ad digerēdū & difficile ad penetrādū uia uenarū & ad urinā puocidū grossūq; dat nutrimentū proinde tarde caput ascēdit & cū ascēdit facit fortē ebrietatē ad dissoluēdū tardū. Et post multa subiūxit. Vino nigro p̄tinet grossities liquoris grauitas odoris: unde difficile ē ad digerēdū tarde ad caput ascendit: multū nutrit: & uenas de grossō sanguine implet: ad dissoluēdū tardum unde Gal. Vidi homines palestrib⁹ ludis utētes hoc uinū frequenter & consueue bihere ut ingrossarent⁹ & fortitudinem acciperēt quod eos ingrossauit & magnā uim eis tribuit & dedit eis nutrimentū carnū uicinū porcina: p̄inde bonū ē si iuuenibus ante cibū datū fuerit. Senioribus uero ē incōueniēs & hoc ante cibū & post cibū quia propter defectionē caloris naturalis eorū generat opilationē & in renib⁹ lapides si illo assuecat. Et postea subdit uinū nigrū solā habēs dulcedinē calidi⁹ & nutritibilis & plus ceteris uētrē humēdat & urinā nō puocat uētositatē & inflationē creat & ex eo nō fit adeo nocumētū capiti & neruis p̄pter suā fumositatis grossitiē et grauitatē: unde tardius ad caput ascēdit & p̄ hoc ab eo tardissime inebriat⁹ & cetera. Vnde Gal. Vinū inq̄t nigredini p̄tines nō habet tātū caloris quātum glaucū & citrinū neq; tātā facit ebrietatē. Vinū uero quod dulce ē & pōticū grossius durin⁹q; digestionī existit & magis uētositatē & inflationē generat lapidē ē in renibus & opilationē in splene & epate magis q̄ ceteris & uomitū puocat: & dolorē in capite & neruis facit. Et p̄ aliq̄ itēz ait. Vinū nigrum

dulce habes sapore conuertit i sanguine: sed tñ sanguis quē generat turpidus ē & grossus melacolicoputres hūori. Et ppea cōcludere possumus cū gal. i. quarto de regimine sanitatis dicēte. Fugiēda sunt grossa & nigra uina ut cachochima & tarde incedētia. Et in v. eiusdē: Vinū nigrū grossū n̄ est utile senibus neq; aū cibū neq; mltō magis alio tēpore qā nllū grossū utile est senibus quoniā opilant ex eis epar renes & splen. Et i. tertio Alimētōz. c. super^o adducto. Grossa uina sūt magis nutritiua subtilibus ut natura ipso rū insinuat et expiētia testat. Et isra: Grossa uina dī gerūt quidē tardius & distribuūt. Et postea. Amplius nutritiū dāt corpori & sicut ad nutrire sunt meliora subtilioribus sic ad urinationē deteriora: & in libro de eichimia. c. viii. sic ipse cōclufit. Fugere oportet a grossis simul & fetidis uinis & indelecta bilib^o & austeris. Quare autem delectabilia fuerint grossa & nigra & non turbida non ita fugienda sunt nisi a senibus & a timentibus opilationes ut dictum est.

Capitulu. cccxxxv. oñdit naturā & pprietates uini dulcis simul cū nocumētis eius & iuuamētis.

Quātū est ex pte substantiæ & coloris de uino sup^o determinatū est. Nūc autē de ipso q̄tū est ex pte sapore dicēdū est & primo de dulci quo maior pars hominū delectat q̄ sensualē gustus appetitū insequit nō tamē intelligentes q̄ licet res dulces humanis corporibus cōuenientissime ex se & pportionatissime sint ut in c. xxxviii. libri hui^o declarauimus p accides tam nociuissime existāt & p maxime uinū dulce. Quod nō tātū ratione dulcedinis: sed ratiōe dulcis & grossi liquoris simul. Quēadmodū inuit gal. in tertio regiminis acutoz comēto secūdo cū inquit. Dico ergo q̄ cū omne uinū dulce: calefaciat & sit grossum in substantia sua oportet ut uirtutes pticulares quæ apparēt ab eo qñ bibit n̄ sint nisi ab istis duab^o q̄litatibus. s. dulcedine & grossitate quod ē quia color i se nō est uirt^o in nocumento aut iuuamento ergo q̄titas grossitudinis uini huius est illa & tarditas penetratōis eius. Oportet ergo ut non solū nō apiat opilationes alicuius mēbroz: sed faciat in eis opilationes. Et ppter hāc causā sit nocumētū ei^o epari qñ in ipso ē infirmitas nocumētū magnū & pprie cū i eo ē apostema aut durities & nocet et huic mēbro nocumētū nō pauco quādo opilationes quæ sūt in eo accidunt ab hūoribus grossis. Et subdit. Deinde mēbrū secūdū cui aduenit nocumētū post epar de uino dulci ē splē. Quod etiā uoluit ipse in libro de uinis cū ait. Dulce uinum neq; subtile certitudinaliter neq; lucidū inuenies & ppter ea si dulce ē & grossū est cōsistētia & tardi trāsitus: unde nō solū obstruit aliquā obstruētē pticulaz: sed et alliciet obstruētōnē: & ppter ea nociuū sit epari patiēti & maxime

flegmatizati & nō solū epar: sed etiam splen nocet a dulcibus uinis nō tamē pulmo quādo grossū aggregauit humorē. Cuius interpret. Auicē. sentētiam magistri secutus inquit in. x. terciū tractatu primo. c. vi. Vinū dulce uehementē aperit opilationē pulmonis sicut ipsum uehementē generat opilationē epatis Et in tractatu quinto eiusdē. c. i. dixit. Vinū dulce ē melius uinū habētib^o in pectore agitudine & proprie illud quod ē albū nā illd ē magis adiuuās ad expuēdū neq; nō oportet ut bibat in pleuresi & in plemonia nisi post maturatiōnē: neq; sumat in potu ab illo cui^o epar aut splē ē infirmū. Et in. xiii. tertii. c. xviii. similiter ait. Vinū dulce facit accidere in epate opilationē & ipsū abstergit illā q̄ ē in pectore & causa in illo ē q̄ uinū dulce attrahitur ad epar si gradatim ppter ea q̄ epar diligit ipsū ex hoc q̄ dulce ē: & ppter suā penetrationē ex hoc q̄ ē potus. In pulmone uero nō sic quoniā superuenit ei uinū dulce cū iā collatū ē. Isaac uero de eo in pticularib^o dietis sic scripsit. Vinū dulce calidū ē in secūdo gradu & siccū in prio aliquātulū tamē humiditati p̄tinet ppter ea ē grossū & illaudabile in sua actiōe nisi qā uentrē soluit quia in omni re dulci uis laxatiua et collatiua inuenit quod uinū si aliqd inuenit in corpore qd ipsius cōtrariū sit actiōi & cohibet ad exēdū calefacit & bulit ascēditq; ad supiorē ptē stomachi & cōuertit in colericos hūores sitimq; generat & uentositatē in supiori pte & lateri nociuā: opilationē in apate & splene generat: lapidē in renib^o creat maxime si inuenit hāc mēbra talibus passiōibus sp̄parata aut digestiua uirtutē debile. ppter hoc caueant illud quibus grossa & hūida donatur dieta qā si assuescint eo pfecto in hidropicā incidēt passionē & cetera. Et postea dixit auctoritate Gal. q̄ opilat epar qā puenit ad ipsū p largas uias pulmonē at minie qā p angustas. Illd tñ caueat q̄b^o generat sitis: eoz. n. calorē augmētāt & hūiditatē latius deficiat & ingrossat sitq; q̄si creta et anēstis cānalib^o pulmonis & qā et cōuertitur ad colerā: cauēdū ē dicēte Gal. i. tertio regiminis acutoz comēto. iii. Post mel uinū dulce inter ceteras res dulces est facili^o in colerā cōuertibile. Et i. li. de uinis. Dulce uinū in acutis agitudinib^o ad expuētiōnē ē utile in quātū autē deficiūt a uehementi caliditate uina dulcia in tātū min^o capitis grauedinē faciūt & nocumētū prudētiæ. Nō autē sūt idonea colericis: materia. n. sūt oīa dulcia xate coleræ neq; febrientibus conferunt eo q̄ sūt grossa. Bona tamen sunt dulcia uina ad nutriendum si sana fuerint: epar: splen: renes & huiusmodi membra ut idem refert in. c. octauo. Hæc igitur sunt iuuamenta & nocumenta uini dulcis a cuius potu tutius esse credimus abstīnēdū & si gustui delectabilissimū sit iuxta illud. Solōis philosophi dicētis. Cōsule nō q̄ suauissima: sed q̄ optima: animū ac ratōnem ducē sequere. quare & cetera.

Capitulum .ccxxxvi. ostendit naturam & operationes uini
acrescunt austeri stiptici & potici & similia.

In uno. c. de his oibus breuitatis gratia
determinabimur & et quia una sapiunt &
eadem naturam licet secundum plura & minus de
illa principetur. Dicamur ergo cum Galienus in ter-
tio regiminis acutorum cometo quinto sic scribitur. Vi-
num stipticum est paucum caliditatis quando comparatur aliis
uinis & pro hoc fit quod potius ei confert diarria uerum
tamen non prouocat urinam et tale est conueniens calidas ha-
bitibus complexiones & par inflamat ut placuit Aui-
cenna in tertia primi doctorum. ii. c. viii. dicens. Quibus uinum
calefacit & inflamat par utatur tali quod est succus uuae
acerbum huiusmodi autem est uinum acrescunt ideo conuenit.
Sicut stomacho competat inflamato & exiccato quia sitim
remouet ipsius refrigerat & cetera. Dicente eodem. xiii.
terti tractatus. primo. c. xxviii. Vinum subtile declinat ad sti-
pticum patet tollerans commixtionem propter aquositate
sua facit penetrare cibum & uiuificat uirtute & excu-
sat a potu aqua frigida faciens tristari & irasci suo fri-
gore. Isaac uero de ipso in particularibus dietis inquit
Poticum uinum & acerbum durum est & grauius tardiusque
digeritur uenasque difficilius dulci perforat quia dulce ca-
lidius est & acceptabiliore sapore habet. Poticum autem
uideatur esse terrestre aut patet habens saporem unde dis-
ficile est ad perforandum uenas neque urinam neque agestio-
nem aut sudorem prouocat: non ergo bonum sanguinem ge-
nerat: uentre tamen & intestina confortat: stringit ergo ege-
stione de stomacho defectio maxime si solutio caloris
fiat cuius signa sunt rasura intestinorum & cetera. Vinum
Dioscorides. Vinum inquit acerbum diureticum est: sed ne-
scimus quod intentione hoc dixerit & cetera. De potico etiam
dicamur cum eodem ubi supra sic scribente. Si uinum fue-
rit poticum necesse est ut sit grossum possibile est eadem
ut uini potici liquor sit subtilis imo uinum taliter exi-
stens illaudabile dat nutrimentum dux ad digerendum
urinam non prouocat uentrem constipat tarde ad caput a-
scendit: stomaachum & cerebrum confortat: & praedestinas
habentibus aquas figuram corporis disturbantes eos etiam
inuadit quod frigidissima potauerunt aquam uel niuem quia si
corruptibilis aqua bibatur in malos conuertitur humores
& cetera. De uino autem austero dicamur postremo cum
Galienus in libro de euchimia & cachochimia. c. viii. sic consule-
te. Fugere autem oportet a grossis simul & fetidis ui-
nis & ab indelectabilibus & austeris. Et infra uinum
austere non sicut euchimium: sed robur ipsius debili stoma-
cho & uentri & maxime secundum discrasiam calidam patien-
tibus. Et in libro de uinis sic quoque de eo scripsit. Austere
uinum neque ipsum est diureticum: sed sicut grossum tardat cir-
ca hipocundrium & cetera. Et postea dixit. Austeris ui-
nis gratia roborandi stomachum utimur album au-
tem & austerrimum est inutile quia in frigidat sensibili-
ter. Ex quibus patet quod talia uina non faciant ad sa-
nitatis conseruationem: sed potius quandoque ad me-

delam ut uisum est: quare permittatur.

Capitulum .ccxxxvii. ostendit naturam laudes uirtutes
& uitia uini odoriferi et similia nocumta oppositi

Considerauimus in superioribus uinum ex parte sub-
stantiae & coloris & saporis: nunc autem de ip-
so quantum ex parte odoris non inuisibilis fiat a no-
bis consideratio quam ut medici sentiant sa-
pientes una potione requiratur in uino conditionum est odor
dicente Auicenna. i. iii. p. d. ii. c. vii. Satisfactio confortator de-
bet uinum bonum odorem bonum habere bibere. Et i. c. viii.
eiusdem. Quanto magis odor uini fuerit bonus & ipsum
fuerit melius & saporis melioris erit magis conferens &
xiii. iii. tra. i. c. xx. sic etiam ait de eo. Vinum odoriferum ue-
lociter est penetrans & pluribus operibus conueniens in quibus non
est caliditas uehemens. Sicut Isaac in particularibus dietis ip-
sum plurimum commendauit cum dixit. Vinum odoriferum suum
liquorem significat esse subtile tepatum & ex omni sorditiae
mundificatum peritusque digestum: uinum clare sanguine ge-
nerat & laudabile & mundum cordis ergo est confortati-
uum animi letificat & agustia expellit quam mundificat
sanguinem a sorditiae in corpore existente quod expulsa sanguinis
sum grossius turbidum & obscurum solitum naturalis calo-
ris lumine obscurare: expellit. Vnde fit ea letitiae propter hoc
ergo huiusmodi uinum oibus aetatibus & complexioibus
conueniens est si accipiat ut oportet & quod a natura sub-
stinet: uinum Hipocras. Vinum inquit odoriferum subtile leui-
us digestibile ceteris est ac nutritibile quia significat natu-
ram suam compleuisse actionem & omne contrarium ab eo esse ab-
latum proinde urinam prouocat citoque ad caput ascendit &
facillime ab eo iebriatur: sed tamen cito ab ea liberatur. Vi-
num uero quod nullum est odoris inuit suae suositatis gros-
sitate grauitate & indigestibilitate. Idcirco illaudabilis
est nutrimenti propter hoc nec mundificat nec sanguinem clarifi-
cat neque confortat cor nec creat letitiam: grossos et aug-
mentat humores & fumum turbidum generat & obscurat
quare fit ea tristitia: sed tamen propter suam grauitatem & grossi-
tatem non cito in caput ascendit & ebrietate generat quod si
fecerit dure tardeque dissoluit. Et subdit. Vinum iter sub-
tile et grossum est mediocre cuius odoris mediocris sit ac-
tio & passio eius secundum quod est propinquum uel remotum ab eorum
extremis. Si enim remotum fuerit a bonitate malum erit. Si
uero a malignitate bonum erit: quod si steterit in medio
eorum erit mediocre. Vinum uero quod graue & horribi-
le habet odorem est pessimum secundum suum odoris horribilita-
tem et grauitatem nocet cerebro: & grauat et percutit me-
tem pelliculisque cerebri infert lesionem et pessimum generat
sanguinem maxime si est poticum: uinum Galienus. Oportet inquit caue-
ri a uino horribile naturam et grauitatem habere maxime
si poticum sit quia dux est digestio & digestum est generat
sanguinem malum. Galienus autem in libro de euchimia & cachochi-
mia. c. viii. sic dicit: ut in nostra habemus translatione. Me-
liora ad euchimiam sunt odorifera sed caput percutiunt Me-
liora uero ad urinam non sunt quod subtilia: caput uero mi-
nime tangunt. Fugere autem oportet a grossis simul et fetidis
& indelectabilibus & austeris. Et in libro de uinis conclu-

dit & nos cū eo presens capitulū dicētes. Meli⁹ ui-
nū ad euchimiā est qđ est odoriferū & in ceteris lau-
dabile magis. Hoc igit^r pro nostre sanitatis confer-
uatione debemus eligere sicut oppositū ob eius no-
cumenta quā dicta sunt pretermittere: quare & cetera

Capitulū. cccxviii. ostendit naturā & operatiōes ui-
ni noui quod mustū dicit^r & ipsius nocumenta cum
purificatū bullitū & sufficienter clarū nō fuerit.

Cum uinū ex pte atatis nō minus recipi-
at diuersitatē qđ ex parte suprascriptorū
rationabile mihi uidet^r de ipso ut sic con-
siderat aliqua nō inutilia cōsequēter per-
scrutari. Et quia istud duobus modis principalit^r cō-
tingit cū aliquod nouum sit & aliquod uetus. Ideo
de primo. s. de uino nouo qđ mustū appellat^r primi-
tus dicemus cū Auicē. in prima tertiū trac. v. c. x. sic
scribente. Vinū seculētū & antiquū & nouū etiam
qđ non est clarificatū generat sanguinē uaporosum
seculentum & tenebrosū. Si tñ clarificatū esset se-
cus cōtingeret: dicēte eodē in. xi. tertiū trac. ii. c. viii.
In uino qđ recens est fortis existit uirtus ad agregā-
dū spiritū & cōfortādū spūm & ppter ea uinū nouū
cōmouet coitū ut idē inq̃tin. xx. tertiū trac. i. c. xviii.
& in. c. xxxvii. eiusdē ait. Illud cui inest proprietatē
generādī sperma est uinū nouū & cetera. Cū tñ purifi-
catū nō fuerit quale est id de quo hoc in loco princi-
palit^r intendimus: ad plura pducit nocumenta cū di-
cat Princeps ipse in. xiii. tertiū trac. iiii. c. primo. Sci-
as qđ potus plurimi uini passi recentis facit cadere in
solutionē uentris epaticā cuius quidē rō est qđ ut Isaac
ac refert in p̃ticularibus dietis. Vino recenti inest ca-
lor in primo gradu: unde pertinet frigiditati & hu-
miditati. Idcirco ceteris ē nutritibi⁹ malos generat
humores & inordinata somnia & uentositatē stōa-
chi & intestinorū: unde gal. Vinū quodcūq; recēs
fuerit non habet uini ducēdī cibū p corpus neq; urī-
nam puocandi iō oportet frigidas & humidat^r ha-
bentes naturas illud cauere: uētositatē enim & infla-
tionem fastidiūq; generat: ideoq; si necessitas fuerit
uinū eligat clarissimū aquosum subtile diu a torcu-
lari expressum & post aliq; subiunxit. Vinū simili^r
qđ uicine a torculari exierit qđ adhuc est indigestum
& a bullitione nō quēit neq; terrestria ad suū locū de-
scenderūt naturalem: neq; etiā aereū ad suū locū sali-
uit. s. ad supiora neq; liquor eius clarissimus: medio-
criē autē stans mūdificat & lucidissimus appet. De
inde subdit. Recens uinū p sue humiditatis habun-
dātia & caloris paruitate propter ebullitionē suāq;
turbiditatem malos generat humores: terribilia som-
nia inducit uētositatē & inflationē stomacho noci-
uā & opilationē in urinalib⁹ creat uis: unde gal. De-
cet inquit uini diuersitates itelligere qđ recēs qđ uici-
nū est torculari calidū est in i. gradu: Vetus uero. vii.
ānos transiēs in. iiii. calidū existit. Mediocre autē qđ

est a duob⁹ ānis usq; ad q̃ttuor calidū ē in. ii. Quāto
enī uinū habet caloris paucitatē tāto hūidi⁹ appro-
bat^r. Et quāto calidi⁹ tāto siccior & cetera. Quātū quo-
q; uinū nouiter factū uitupat^r a gal. patet per ea qđ ipse
scripsit in libro de euchimia & cachochimia. c. viii.
cū ait. Vētris dulcia uina & grossa sūt lenitiua ut nul-
lus ignorat sicut est mustū qđ est inflatiuū & indige-
stibile & pachichimū & unā solā bonitatē habet sub-
ducere uētrē. Et si de hoc infortunet^r nociuissimū sit
Et post aliq; subdit. Fugere oportet ab antiquorū ui-
nog^r potu sicut a ualde iuuenū sorbitiōe. Illa enī su-
p̃flue calefaciūt. Ista uero oīno nō calefaciūt. Maxi-
me autē a grossis natura uinis abstinere cōgruit qđ diu
fuerint in iuuenescētia tāto enim deficiunt cōferre
digestionib⁹ ciborū qđ & ipsa uix digerunt & cetera
Ex qbus appet qđ nisi mustū bene purgatū sit & cla-
rissimū & sufficiēti^r bullitū multorū nocumētōrū sūt cē-
pductiū & p̃p̃ea nō est bibēdū: & maxie si dulce
fuerit p̃p̃ maiore qđ ex inde seq̃ret opilationē: licet qđ
plures hoc minime credant bestiales: qđ postquā illo
se ad libitū repleuerint paucos post admodū dies e-
grotāt multiq; moriunt^r & bene p̃fecto iacēt extin-
cti ne suis cū uoluptatib⁹ malū proximis p̃bentes ex-
emplū: illos corripant: quare & cetera.

Capitulū. cccxviii. ostēdit naturam & proprietates
uini ueteris declarando inuamenta & operatiōes ei⁹
quibusq; & qñ cōueniens sit ratione medicinā.

Quia posset quispiā opinari imo credere
qđ uinū antiquū sanis hoib⁹ esset utile si
cuti uinū nouū ē ab eis fugiendū: ut dixi-
mus: qui nō parū p̃fecto decipet. Ideo
mihi uidet^r in presentiarū dicēdū esse de ipso & o-
p̃tiōibus eius magis ad medicinā qđ ad cibum facien-
tib⁹ ne qđ eo utens: pro meliori forsītā: egrotet: quo-
niā ut dicit princeps in. iiii. primi doc. ii. c. viii. Vinū
uetus est quasi medicina & pauci existit nutritiōi si-
cuti nouum uinū impedit ep̃ar & ad epaticā perdu-
cit dissinteriam propter inflammationē suā & cetera
& in secunda tertiū capitulo. iiii. Vinum antiquū pa-
rum ualde confert agnitudinibus neruorum omni-
bus sicut plurimum ex eo sumptum est res nocibili-
or neruis. Cui⁹ quidē ratio ab eo assignatur in. xiii.
tertiū trac. ii. c. viii. cum ait. Vinum uetus odoriferū
est confortatiuum uirtutis expulsiue & resolutiui
materiē male. Et in. xx. tertiū trac. i. c. xviii. inq̃t. Vi-
nū antiquū subtiliat uaporē & resoluūt eū & nocet
coitui ppter illud & cetera. Et hoc iō qđ calefacit plu-
rimū & desiccāt in tñ qđ si multū bibat occidit teste
eodē p̃ncipe in. xiii. tertiū trac. ii. c. xx. dicēte. Mul-
totiens moritur homo ex potu uini ueteris inflama-
tus & conturbatus & sitiens: & gal. in secundo inte-
riorum. Seruus gramatici bibens uinum uetus inu-
gil deinceps factus a febre ac desipientia captus ex-
pirauit. Et ratio quidem huius est quia ut Isaac in
quit in particularibus dietis. Vetus uinum qđ trāsit

usq; ad .vii. annos uel pl^o calidū est & siccū in .iii. gradu & habet quiddam amaritudinis & huiusmodi uinum parū nutrit citoq; caput ascendit & mentem percutit propter sue pūctionis acūmē: maxime si multū ex eo bibat & parū aqua ibi misceat ppter hoc caueant illud neruos debiles habētes & q; sensus acutos habuerint magnū nanq; eis prestat nocementū nisi tantā in suis corporibus habeant humiditatem quā bene resistat uini acumini: unde Gal. Multum inq; uinū uet^o cōueniens est his in quoz uasis multitudo humore crudore ē accumulata. Et postea subiunxit. Vetusissimū uero uinū q; ppiū pdit sapore & amaritudinē habet spernat. Vnde debemus intel ligere: quod uinū uetustissimū augmentat calore ultra tēperamentū nocetq; pelliculis cerebri & mentē percutit & nonnūq; extinguit naturalē calorem cū acumine suo siccatate. Et quod uina magis uetū calidiora sunt patet ex serie Haliabatis in .v. theoricā scribentis. Et quāto amplius uinū uetustū fuerit maioris erit caloris q; fuit inia. gal. in .iiii. de simplici medicina distinctione. iii. c. i. circa finē dicentis. Oia uina quāto pl^o antiquant^r calidiora sunt & accedit uinis stipticis qn antiquatur ut acquirant dulcedinem & acuitatē & acredinē & recedat ab eis q; est in eis de stipticitate. Vnde concludere possumus cū gal. in libro de euchimia & cachochimia. c. viii. dicente. Fugere oportet ab antiquoz uinoz potū sicut & a ualde iuuenū qn supflue calefaciūt & hoc intelligendū est uia nutrimenti qn loco medicinae qnq; & in qb^o dū cōueniētissima sunt ut dictū est supra & precipue his qui frigidi sunt & hūidi superflue dicēte Gal. in libro de uinis. Frigidis & acruatis in uenis hūorib^o q; calida & antiqua uina sunt conueniunt. Ex his igitur & ex oib^o pcedētib^o capitulis de uino praestantibus appet q; uinū in oia bonū & laudabile ad sanitatē dici mereat & est illud de quo scripsit gal. in .iii. microtegni textu comēti. ccv. dicēs. Potus quidē aptus uinū est etate mediū forma uero purū lucidū in colore uero albū aut subrubrū: odore uero suauē in gustu uero nec aquosū oīno nec aliq; uehementē qualitatē ostēdens nec stipticā nec amarā neq; dulcē. Tale igit^r unusquisq; potēs sibi uinū elligat si tēpate ul^o q; fuerit cōplexiois. Si uero distēpate ualde q; med. co. electo uidebit^r: bibat. Si uero non adeo potēs fuerit ut hac oia habere possit & uinū sibi elligere oēm laudabilē hūis cōditionē illud saltē q; plures de dictis habuerit assumat: quare & cetera.

Capitulū. ccl. ostēdit qd sit aqua & q; sit ei^o cōplexio quomodoq; nō nutriat neq; nutrire possit.

Cum q; plures hoīum a natiuitate & multū etiā ex tpe uinū bibere nō possint sed tū loco ei^o aquā iure merito possent de nobis cōqueri si in hoc nostro tractatu elligibilioris aq; cōditiones nō ostenderem^r sicut de uino

in superiorib^o fecim^o. Et ppea de ipsa aq; & de speciebus ei^o qb^o ipsi utunt^r cōsequēter dicēdū est ut ei^o q; facit ad sanitatis cōseruationē ab egritudine distiguere ualeant sed q; dixit gal. in primo de ingenio sanitatis. Qui uult aliqd inuestigare oportet ut nō mē ei^o diffiniat. Iō primū describamus quid aq; sit dicētes cū Auicē. in pma primi. Aqua est corp^o simplex cui^o naturalis loc^o ut sit circūdās terrā & circūdata ab aere cui^o natura frigida est & humida & cetera. Age. aut in libello de sensu & sensato uoluit q; aqua sit subtilissimū oīum humorū qb^o i locis auctores hi aquā purā q; ē unū de q̄tuor elementis descripsērūt de q; Auerrois i comēto. cxv. .ii. libri de aia dixit Aqua pura nō calefit sicuti neq; aer pur^o in frigidat^r. Et nos h^o c aquā nō habem^o sed aliā nō ita simplicē q; alterat^r & corripit unūquodq; aut simpliciu^o nutroz nō putrescit sed ad aliud cōuertit^r simplex ut dixit Auicē. in .ii. pmi doc. ii. c. viii. Qualēcūq; tū habeam^o aq; elemētū eē dicim^o cū pot^o mixtū & elemētātū dici mereat. Cui^o cōplexio etiā frigida ē & hūida ut nobis inuit^r Isaac i p̄ticularib^o dictis cū ait. Phisici cōcordati sunt maxie Hipocrates & gal. Quod aqua sit cōposita ex duab^o q̄litatibus simplicibus .i. frigiditate & humiditate p̄inde nullū dat nutrimentū corporib^o hūanis & cetera: quia eis nō assimilatur cū simplex sit respectu saltē nostrorū corpore q; cōpositiora ualde sunt ipsa. Simplex aut cōposito dissimile est. Et ppea aq; nutrire nō pot^o qm nutrimentū nihil aliud ē q; cibi assimilatio in corporib^o edentiu^o: potestate eis qd eis simile. Aq; aut nō nutritibilis est cū nec potestate neq; accidētali sit similis calori nec siccitati nostri corporis & cetera. Ratione igitur simplicitatis & suae q̄litatū nō pot^o nutrire. Et q; in cōplexione sua aqua sit frigida & humida nō est dubitādū cū nō solū Isaac sed etiā gal. sic ipsā esse affirmauerit dicēs in libro .i. de simplici medicina. Aqua q; uere est aq; p̄pria cui nō admisceat^r alia substantia ē in uirtute sua frigida necessario: & in distinctione. ii. eiusdē. c. i. Aq; in natura sua est frigida & humida tū si pieceris i ea sulfur aut alumē facies ei^o calidā. Et in distinctione. iii. c. vi. ait. Aq; cū hoc q; in frigidat^r ē magis hūida q; oīs res cū nō sit aliqd^o humidū ea p̄ter aerē. f. Et sic habem^o q; sit eius natura & cōplexio & quō nō nutrit neq; ad id essentialē aliquā potētā habeat. Quod dicimus propterea quod per accidēs inuat ad nutritiōem subtilizando cibum & faciendo ipsum penetrare & quod ita sit apparet per gal. in tertio regiminis acutorum comēto. xviii. dicentem Aqua non est nisi compositor cibi & non cibis quod non tantum Hipocrates sed etiam reliqui medici dixerūt. Et in libello quē de bonitate aquae construxit inquit. Nō nutrit aqua sed solū est uehiculū cibi ut Hipocrati & Crisippo & Erasistrato uidet^r. Et propterea dicebat Princeps in secūda primi ca. superi^o allegato. Aqua unū existit elemētū quā sola inter oia elementa habet p̄prium ut in eo q; come

dere & bibere ingreditur non ideo ut nutriat sed quia nutrimentum penetrare facit & eius rectificet substantiam. Non autem dicimus quod aqua non nutriat nisi quia nutriendus in potentia est sanguis & in alia potentia longiori est pars membri hominis. Corpus uero simplex non convertitur nisi ad formam sanguineam recipiendam neque formam membri humani nisi componatur. Appet ergo ex his quae nos in rubrica presentis capituli promiseramus: ad quas uero operationes utilis sit & ad quem finem bibenda ab hominibus & a brutis in sequentibus magis patebit: quare & cetera.

Capitulum celi. ostendit quare iuuamenta & utilitates proueniant in corpus ex laudabili aqua bibita.

Quia in superiori capitulo dictum est quod aqua simplex sit & frigida & humida non nutriendus potuissent aliqui dubitare & nobis obicere: ut Isaac refert in particularibus dietis hoc modo. Si aqua est sicut dixisti quare necessitas fuerat ut aqua daretur nature humane cum nos uideamus aialia nullo modo posse regi nisi rarissime absque aqua quibus sic obicientibus respondendum est. Aquae necessitas duobus modis fit. Vno quia portat cibum per totum corpus cum sui subtilitate & liquore dissoluit autem & attenuat cibum ut possit uenas penetrare & ceteras uias corporis. Alio modo quia cum frigidityte & humectatione refrigerat & extinguit caloris extranei & naturalis acumem & sitim ab eo generatam mitigat propter contrarietatem quam utraque habet & dissoluit sumum circa cor accumulatum quoniam confortat naturam in actione sua. Sed tamen si inueniatur forte caloris quantitas adeo ut nequeat ei repugnare mutatur in ipsum patiendum sicut uidemus in exterioribus aquam in ignem transire. Mutatur enim in igneam naturam per sui subtilitatem: unde ignis confortatur & augmetur. Unde nos oportet ut prouideamus: si haec in firmo tribuatur ingerere illam admiscendo eis uidelicet rem grossam & eam grauantem quod sit in sua complexione composita sicut psilium: panis lotus & similia ut fiat grossior & grauior neque calori obediat extraneo sed per ea extinguatur sitis ab ea generata & calor mitigetur. Hoc sicut uoluit Auicenna loquens de aquae iuuamento i. ii. i. doc. ii. c. xvi. cum ait. Aqua est substantia quae adiuvat ad liquefaciendum nutriendum & subtiliandum & ut cito currat & penetret in uenas & in foramina nec esse potest absque hoc auxilio eius complementum rei nutrimenti. Et in summa de pulsibus. c. xi. Aqua nutrimentum penetrare facit. Et in canticis textu cometi. c. xxxi. sic est inquit. Aqua delectabiles conseruat humilitatem radicalem & eam egressum secum & superfluitatum digeruntque & deducunt cibum per uenas. Gal. quoque iuuamenta laudabilis aqua plurimum extollit dicens In primo de regimine sanitatis. Bona aqua omnibus aetatibus congruit quod non de uino contingit uel cibariis & licet ipsa non sit cibum sicuti non tamen dixit Hippocrates sed etiam reliqui medici: est tamen compositor cibi teste eodem in. iii. regimi-

nis acutorum cometo. xviii. Sicut Rasis in. iii. Almaris. c. iiii. de utilitate eius inquit. Aqua naturales in corpore conseruat humores quod cibum subtilitatem penetrare facit ipsa quoque calorem reprimendo calefactis calidam habentibus complexionem plusque uinum conueniens est & cetera. Et in. xxiii. continetis. c. v. c. xli. dixit auctoritate rufi. Aqua confert ei cui codominatur humor niger inflatus in quo generatur colera nigra uel in quo accidit ayda in principio morbi laborantibus colera erugit nosa in febre laboranti sudore & raritate copis & cetera. Et infra subiunxit. Aqua confert ad faciendam bonam digestionem & penetrationem nutrimenti & inductionem ipsi ad membra & facit bonum augmentum & bonum sensum toti corpori & leues motus eius prouocat mentis strua confert uisceribus: capiti: neruis: laboranti pleuresi periplemonie: dolori gutturis: saltui cordis: exituris magnis: digerit haec omnia uitia in potu data aut si balneatio fiat in ea calefactionem mitigat & omnia accidentia quod sunt ex morbo colere & cetera. Idem quoque dixit auctoritate iohannis & multorum aliorum ueterum. Sed quia non est presentis propositi adducere utilitates aquae facientes ad egritudinum curationem sed tamen ad sanitatis conseruationem ideo praetermissis illorum dictis dicam deinceps. Quia aqua proprie bona sit & laudabilis pro potu his uinum bibere non consueuerunt & in ea perfecta consistere iuuamenta praemaxime arbitrari est: quare & cetera.

Capitulum celi. ostendit quod aqua laudabilis sit & melior aliis ad sanitatem quantum est ex parte sue essentiae.

Cum omnes species aquae eas quas diximus in superiori. c. non habeant utilitates sed tamen modo illa quae inculpabilis existit. Ideo quod sit huiusmodi inuestigandum est cum ipsa sit omnibus necessaria & non solum bibentibus aquae sed etiam uinum bibere consueuerunt ut possint uinum linsare & cum ea ipsum refragere cum uoluerint ualeantque in ipsa carnes decoqui facere & cetera quod cum aqua solent preparari. Similiter etiam per infirmos & praecipue febrientibus quibus aqua iubet medicum praeparari. Et propea quod sit melior aqua debemus per scrutari dicente Hippocrate in libro de aere & aqua. c. i. Oportet te esse attentum circa uirtutes aquarum utpote quod diuersae in pondere & cetera. Et in. ii. c. eiusdem. Maximum studium adhibendum est bonitati aquarum uel malignitati earum si pallidestris sit an stagna an mollis an grossa an digeri dura neque in hoc negligentiam habeas quoniam scientia aquarum multa est ad sanitatis corporeae ingenium ut idem dixit in. c. iii. libri eiusdem. Quod etiam uoluit Galienus & eius comentator in libro sectarum cum dicit. Rationabilis medicus debet scire naturas hominum & aquarum & locorum & earum omnium: a quibus accepit Haliabas i. v. theoricar. c. xxviii. cum inquit. Dico quod cum aqua uisus necessarius sit & ad sanitatis custodiam & ad membrorum medelam maior omnibus reliquis utilitibus. Necessarium omnino est medico aquarum cognoscere naturas & earum melioribus uti & utilioribus potui

reliquasq; cauere. Dicamus ergo qd aqua laudabilis ut ait Isaac in particularib⁹. Duo in se cōtinet: unū ē ex sui essentia aliud ex sui cursus origine. Ex sui essentia debet eē clara: humida: nullū habēs colorē aut saporē uel odorē uel fetorem: quia color: sapor: & odor significant quattuor cōpositiōes q̄litatū ab actione nature compositas in corporibus in secunda cōpositiōe de humiditate & frigiditate. Nō ergo debet habere aliquod supradictorum. Quod si habuerit significat aliam rem in ea eē adunatam. Si uero habuerit colorē necesse est ut sit albus: clarissimus: & nitidus: hic enim demonstrat aquam eē clarissimo & tenuissimo aere cōmixtā. Si uero habeat saporē necesse ē ut sit acceptabilis cōmunis & facilis sensui. Quod si odorē habeat necesse est ut sit odorifera omni carēs putredine & grauitate. Quæcūq; enim aqua talis est bonū habet saporem & uenarū erit penetratiua & ciborum portatiua & nullam auget uērositatem rugitū & grauitatē qd̄ sensit gal. in libro primo de simplici medicina distictione. ii. c. primo dicens. Aqua pura experit̄ & iudicatur de ea p̄ tres sensus qui sunt uisus: gustus: & odorat⁹. Per gustum quidē ut non sit ei sapor omnino immo sit insipidi saporis in summo. Et per uisum quidē ut sit in limbo clara & munda & luminosa: Et similiter in odoratu oportet enim ut nō sit ei odor omnino: & subiunxit. Aqua q̄ denudata est ab his oib⁹ pprietatibus est apud naturā idest p̄p̄ purā: nō munda in fine mūdificationis sicut nullū sensatorum quattuor elementorum est purum cui nō permixtū sit aliquid cū eo: Apud sensum uero & uisum aqua longinqua ab illis pprietatibus est pura munda: quæ fuit sententia Hippocratis in libro de aere & aqua capitulo primo dicentis: Aqua aliæ: optima saporata q̄ in hie me calida: æstate frigida & melior est q̄ ab ortu solis & maxie estiuo tēpore decurrit alba perspicua atq; p̄culdubio odorifera est. Quæ autem est lenta grauis non currens minime est iuuatiua. Debet p̄erea aqua laudabilis in essentia sua leuis eē & subtilis qm̄ aqua q̄ est leuior in pluribus dispositionū est melior & idē scire debes qd̄ pond⁹ est ex experimentis ad iuuantib⁹ ad cognoscendū aq̄ dispositionē. Cognoscit̄ aut̄ pōdus per mensurā cum in duab⁹ aquis diuersis duo pāni aut duo cota uni⁹ ponderis madescant & postea uehement̄ exiccent̄: deinde ponderat̄ ga aqua cui⁹ cotū fuerit leui⁹ erit melior inqt̄ Auicē. in secūda primi doctrina secūda. c. xvi. Quod etiā uoluit Rasis in. iii. Almanforis. c. iiii. dicens. Aqua insup̄ quæ pondere leuior est calorēq; & frigiditatē ueloci⁹ suscipit saporē retinet meliōrē q̄. s. ad dulcedinē parūper declinat̄ melior iudicat̄: quæ similiter fuit gal. sententia in primo de simplici medicina distictione secūda capitulo quarto dicentis. Aqua q̄nto subtilior est tanto ueloci⁹ suscipit impressionē & subtilior quidē aqua est in qua sex terrea minor est & ipse quoq; ab Hippocrate accepit in q̄nto affo-

rismoq; afforismo. xxvi. sic scribēte. Aqua quæ cito calefit & cito ifrigidat̄ leuissima ē eo q̄a subtilis ē & rara in q̄ multū de aere ē admixtū. Et p̄p̄ea hui⁹ est ex p̄te suæ essentie laudabilior & eligibilior aq̄ & potest etiam probari ut Isaac inquit. Accipiendo lineos pānos tenues & ueteres colq; medios diuidendo equaliter & madefaciendo in duab⁹ aquis & in uno loco suspendant̄ & in uno tempore & qui primus erit siccus aqua erit leuior & subtilior & tali in potu: cōsationibus huiusmodi: pro quibuscūq; oportuerit: utendum est.

Capitulū. ccliii. ostendit quæ aqua & precipue fontina laudabilior sit ex p̄te sue originis & loci ad quem tendit necnō ex parte luti sup̄ quod transit.

Hoc capitulū erit precedentis complemētū cū p̄ ipsum clar⁹ apparebit. Quæ aq̄ laudabilior sit & inagis faciens ad sanitatē quātū est ex parte sue originis & loci ad quē redit & aliogē: ut p̄ p̄cessum patefiet. Dicamus ergo cū Isaac in particularib⁹ sic scribēte. Originis cursus laudabilis aq̄ necesse est ut sit cōtra orientē aliquantulū septentrionali ptingens plage septentrionalis & orientalis uent⁹ ea p̄ferat. Flux⁹ uero eius necesse ē ut sit fix⁹ & uelox currēs sup̄ lapidē paruū & harenas clarissimas nullā habens immūditā aut cursus super cretā lapidā nimisq; munda colorq; ei⁹ rube⁹ aut niger huiusmodi enim aqua subtilis est & leuis q̄ posita ad ignē seu solem citissime calefit: calefacta uero ad aerā ponat̄ & uelociter refrigerat̄ & citissima est eius mutatio de qualitate in qualitatem & de utero expulsiō ē significas leuitatē & ostendēs illā qd̄q; terrestre nō habere: q̄ etiā sensit Rasis in. x. xiii. cōtinētis. c. v. c. xvi. & Auicē in. ii. primi. c. xvi. di. Aquæ uero q̄ sūt aliis meliores sunt aquæ fontiu neq; tamen oīum fontium nisi fontium terre libere i cui⁹ territorio nulla dispositionū q̄litatū extranearū supat: aut aquæ quæ sūt petrosæ quæ sūt digniores ne terrestri putrefactū oī putrescat. Illa tñ q̄ est terre libere melior est petrosa neq; omni fonte terre libere sed tñ illa q̄ preter hoc est currēs: neq; oīs currens nisi currēs q̄ ē soli & uentis discoopta hoc nanq; est ex eo qd̄ currēs nobilitatē acq̄rit: neq; oīs currēs discoopta nisi illa q̄ sup̄ lutū incedit & debes scire qd̄ illa q̄ sup̄ lutū uadit melior est ea q̄ sup̄ petras fuit lutū enī mūdificat aq̄m & aufert ab ea res extraneas si bi admixtas q̄ sunt in ea & collat ipsam: sed lapides nō faciūt illud oportet aut ut lutū sup̄ qd̄ trāsit sit liberū & nō fetidū neq; lacinosum neq; aliud aliqd̄ tale qd̄ si hæc aqua fuerit mīta & forti cucurritur cursu quæ p̄p̄ sui multitudinē illud qd̄ ei admisceat̄ i suā cōuertat naturam & quæ suo cursu ad solem tendat s. ad orientem & proprie ad eius estiuum erit melior aq̄s & q̄nto magis cū multū a suo elōgabūt p̄ncipio & post hāc q̄ ad septentrionē uadit illa nanq; q̄ ad oc-

eidentē tēdit & meridie est mala & proprie cū me-
 ridionales exsuerint uenti & illa qdē q̄ a locis de-
 scendit altis cū aliis bonitatibus est melior. Et illa q̄
 est sic quasi dulcis esse imaginat̄ & est pōdere leuis
 & cito infrigidat̄ & cito calefit p̄pterea q̄ est reso-
 luta frigida in hieme & calida in estate in qua nul-
 lo modo sapor superat aliq̄ neq̄ aliq̄ odor & cito
 descēdit ab ipocūdiis & cetera. Auerrois etiā in co-
 mēto. cxxxi. caticōz sic de eis ingt. Aq̄ fontine fm
 opintonē Hipocratis & Gal. sunt meliores & ex eis
 maxime orientales & super harenā incedētes & in
 v. colliget similiter ait. Melior aquaz secūdu Hippo-
 cratem ē aqua fontium orientalium quaz scaturit ex
 terra quaz non habet nimis grossā substantiā nec
 nimis mollem uel luteā sed sit mediocris iter has &
 p̄pterea hāc aq̄ est suauior & leuior & citius p̄muta-
 tur a calido & frigido. Gal. quoq̄ in primo de regi-
 mine sanitatis dixit. Quicūq̄ fōtes uersus septētrio-
 nē quidē fluūt ex petris expressi duras habēt aquas
 & tarde incedentes. Qui uero uersus orientē bonas
 si p̄ terrā collātur puram & calefiūt & infrigidantur
 uelociē. Et postea subiūxit. Fontis aqua recēs est bi-
 benda q̄ nullā adiectā habeat perniciosā qualitātē
 & hāc fuit Hipocratis sententia in libro de aere &
 aqua. c. primo dicētis. Aquaz uero fontiu fm ortū so-
 lis existentiū oīum sunt meliores: secūdo uero ille q̄
 inter estiuale & hiemale ortū habēt. Quarū etiā me-
 liores sunt orientis ortu pertinētis: postea uero q̄ in-
 ter estiuale & hiemale. Sed harū oīum peiores me-
 ridionales: q̄ aut sunt inter hiemale ortū & hiemale
 occasum existunt inter illas medie. Ille uero q̄ in sep-
 tētrionis pte sunt illis meliores existunt. Ex quibus
 satis patent quaz in rubrica capituli huius declarari
 promittebantur: quare & cetera.

Capitulu ccliii. ostendit malitiā aquarum fluminū
 & precipue per ciuitates transeuntiu uel prope illas
 existentiu paucis admodū exceptis.

SI possemus fontiu aquas habere cōtinuē
 & illas precipue quas in superiori. c. cō-
 mendauimus: aliis quippe sicut fluminali-
 bus & huiusmodi: nequaquā utendum
 esset. Verum quia illas semper habere non ualemus
 cū a fontibus plerūq̄ remote sint ciuitates ad quas
 flumina solent peruenire. Quorū aqua illaz homi-
 nes uti diuersimode consueuerunt nescientes for-
 sitā an bona uel mala & illaudabilis ad sanitatē exi-
 stat. Ideo de aquis fluminū dicamus in presentiāz
 qd̄ senserint antiquiores: ut dictis eoz perlectis: sci-
 at unusquisq̄ bonas illaz a malis discernere. Et p̄mo
 referam q̄ scripserit Isaac in particularib⁹ dietis cū
 ait. Post aquam pluuiāle cōmēdam⁹ aquā fluminis
 magni a ciuitate remoti cui⁹ liquor est clarissimus su-
 per harenas nitidas uel lapides currēs tñ melius est si
 fluat sup lapides q̄ super harenas: lapides enī illudūt

aq̄ eiusq̄ grossitiē attenuāt q̄ uero sup harenas fluit
 nitidas melior ē quā pluuiālis in cisterna longo mo-
 ras tēpore & cetera. Auerrois aut in. v. colliget sic de
 eis ingt. Rasis sensit q̄ melior aqua sit fluminū ma-
 gnorū ductuū: & Hipocrates dicit q̄ iste aq̄ sūt di-
 uersaz substantiaz eo q̄ transeunt per diuersas ter-
 ras & propterea quia ingrediuntur eas multi riuī:
 & mihi uidet̄ q̄ Rasis nō laudauit flumina magis
 grossa nisi propterea quia sol operat̄ in eis unā ope-
 rationē p̄pter quā seperantur partes grosse a subtili-
 bus & p̄pterea coquūt medici aquā illis q̄ habēt de-
 bilē stomachū & epar. Ergo opus q̄ sit in aqua est
 diuersum ab aqua sed q̄ est inspiciendū in aqua est
 diuersitas terraz quia non potest esse quin in estate
 nō defluat ad flumina aq̄ multitudo ex aqua pluuiā
 Et p̄pterea quāto pl⁹ dōgat̄ flumē a suo ortu ē deter⁹
 & p̄pterea nostrū flumē melius est in corduba q̄ in
 sibilis & est deter⁹ in sibilis p̄pter clementum & de
 cremētū & p̄pter admixtionē aquaz false in eo quā-
 uis illud nō sentiat̄ & cetera. Et subdit impossibile est
 ut aquaz magnorum fluminū non sint turbide & p̄-
 p̄pterea inuenim⁹ in fundo pitariōz quādo ponim⁹
 in eis aquā fluminū multū de sabulo & terra & sic
 accidit in terra nostra q̄ nō accidit de aquis fontiu
 hāc ipse. Auicē. quoq̄ in secūda primi doctrina secū-
 da capitulo. xvi. sic de ipsis scripsit. Sūt aut q̄ aquā
 nili maxima laude extollūt & ei⁹ bonitates in quat-
 tuor comprehendūt: in longitudine manatiōis ei⁹ &
 bonitate locorū p̄ q̄ uadit & quia in cursu suo a me-
 ridie tēdit ad septentrionē subtiliās illud quod in ip-
 so currit ex aquis in multitudine uero sui q̄a alie cō-
 municāt eiū aquis autē aliis si quotidie eas de uno
 uale in aliud mutares quotidie manifestā uideres de-
 scensionē & cetera. Ex quib⁹ nobis uidetur quod prin-
 ceptas aquas fluminū nō cōmendet immo implicite
 dicat ipsas terrestres & turbidas esse. Quod est ita
 in rei ueritate propter cānales & ductus particulares
 q̄ plurimos turbidas & infectas malis qualitibus
 aquas in ea flumina perducētes. Et precipue aqua
 fluminum ciuitatibus propinquorum superfluitates
 & immūditas excollantiū in quibus pāni lauantur
 & res multe mortue & fetide proiciūtur: pelles ani-
 malium linū & huiusmodi macerantur. Quaz om-
 nia bonitatem aquaz fluminis peruertunt & propte-
 rea turbide sunt ad potum indelectabiles ad coqui-
 nandum suspecte. Et omnia ut uno cōcludam⁹ uer-
 bo aquaz fluminū in salubres & perniciose debēt p̄-
 nunciari. Quare dimittende sunt & precipue post
 multitudinē pluuiarū cū turbidissime & uelut ruber
 fiant: aqua igitur fluminum illaudabilis existimetur
 nisi talia fuerint flumina qualia ubi supra Isaac ingt
 fore debere. Tunc enim eorum aqua ratione sui mo-
 tus & puritatis laudabilis esset non tamen magis q̄
 fontina uel pluuiālis ut infra apparebit quā aquā in
 hac regione credo q̄ nemo possit reperire cū flumi-
 na taliter conditionata nō habem⁹: quare & cetera.

Capitulum .cclv. ostendit nocumenta & malitiam
aquar turbide dicendo eā clarificare multifariam.

Quia in superiori capitulo satis equidem
reprobauim⁹ aquā fluminū eo qd ut plu-
rimū eam turbidam eē reperiam⁹ nobis
uidetur ad clariorem huius notitiam cō-
sequenter perscrutari debere si aqua turbida sit ita
ad sanitatem suspecta ut ipsam oīno oporteat euita-
re. Et breuiter dicimus qd illauidabilis & egritudina-
lis existit oīno ut patet p Haliabatē in .v. theoricar
c. xxviii. dicentem. Turbida aqua ē cui lutū imixtū
est & talis species aquar opilationē generat in apate
lapides in renibus magisq in stomacho qd suauis &
pura morat⁹. Similiter per Auicē. in .ii. primi doc.
ii. c. xvi. sic scribentem. Aqua uero turbida lapidem
generat & opilationes ideoq post ipsam res come-
denda est puocatiua: quod etiam sensit Rasis in .iii.
Almaforis. c. iiii. cū inquit. Turbida aut aq in epate
opilationē & in renib⁹ lapidē generat: quā fuit sen-
tentia Hipocratis in libro de aere & aqua capitu-
lo .ii. dicentis. Aq q cū in uase steterit & fecem fecerit
si bibat morbos generat & in .c. iiii. eiusdē. Aq turbi-
de stagnātes salmares & palustres aestate qd calidae
sunt & grosse & austeri odoris quia nō currūt & ce-
tā necessario sūt male. Et ppter ea dicebat gal. i. pri-
mo de regimine sanitatis. Fugiede sūt aquar stagno-
rū & turbide & salsa & fetida & uniuersaliter quae
cūq aliquam qualitatem in gustu ostendunt. Ea enī
est optima aqua quae nullam apparētem habet qua-
litatem neq gustu neq in odoratu & erit hae aqua
bibenti delectabilis & certissime pura. Talis autem
est aqua fluminum cū dicat Auerrois in .v. colliget.
Impossibile est ut aquar magnorum fluminum non
sint turbide & cetera. Et ppter ea seruantes gal. pre-
ceptū ubi supra turbidas aquas fugiamus ne in nocu-
mēta ex eis prouenientia incidam⁹. Sed si quis dice-
ret. Si cōtingeret ut in lōginquo itinere alias qd tur-
bidas aqs p regiōes aliqas nō reperirē quomodo pos-
sem eas rectificare? Cui respondebim⁹ dicentes cum
Isaac in particularibus dietis sic scribente. Si qui uo-
lūt aquā clarificare & mundificare pp cohericos & in-
uenes ceterosq calidas naturas habentes accipiat eā
cū puluere boli: & chimolear spodi & similibus de-
cet purificari: humiditas uero naturas habentibus do-
nent cū amigdalidis dulcib⁹ & tritici farina. Quod si
necesse ē ut aq potet frigidissima aut turbida opor-
tet eam misceri uino albo sincero: clarissimo. Rasis
uero in .vi. libro Almanforis. c. xii. dixit. Aqua gros-
sa & turbulenta clarificanda est multotiens de uno
uase in aliud mutando. Quod si fieri nō poterit p
colatorium quod ex farina tortellarum madefacta
sit coopertū: colet de his etiā quae aquam collant est
ut in ipsam parum⁹ aluminis iamēni triti proiciatur
hoc. n. eā cito clarificat atq collat. A quo princeps
noster Auicē. uidet⁹ accepisse cū i. iii. primi. c. penult

mo dixit. Aquarū iter agentē malitia ad egritudi-
nes magis perducit qd nutrientiū diuersitas & ex hoc
solicitudine est habenda & res aquar corrigenda: de
eius aut emēdatiōe est ut uehementer coletur & fiat
ut a resudante corpore multū per resudationē egre-
diatur ipsam quoq coquere eam qd colat & inter
pure aquar substantiā & id qd ei admisceat seperatio-
nē facit & maius hoc toto est ipsa sublimādo distil-
lare & etiā cū ex lana retorta sit lichiniū cui⁹ una ex
tremitas in uas plenū ponit⁹ & altera in uas uacuum
& guttatim aqua ad uacū dilabit⁹ & est clarificādi
mod⁹ idone⁹ & proprie cū multotiens factus fuerit
Similiter quoq cū aq mala ponit⁹ in uase & coquit⁹
& piciat⁹ in ea dū ipsa ebullit lutū liberū & guttatim
distillabit⁹ cū lana ad modū prime. Alios quoq dat
modos clarificandi qui qd nō placent nobis preter-
mittim⁹. Postremo in fine illi⁹ capituli inquit aqua
preterea pāno interposita bibēda est ne sangui-
fuga cū errore ingrediat⁹ & ne quod ex malis permixtiōi-
bus uehementer est minutū transglutiat⁹. Et hoc op-
timū est & obseruandum preceptum ab iter agen-
tibus: quare & cetera.

Capitulum .cclvi. ostendit malitiā aquar putealiū cister-
ne pallidū & oīum aliarum nō currentiū.

De his oībus mihi uidet⁹ in uno. c. scriben-
dū esse cū ipse in quiete simul cōueniant
& in malitia quāuis puteali frequēter uta-
mur & cisternali nōnūq tāq pcciosiori
& ad sātatē cōueniētiōi uulgarū sequētes iperitiā
q eā saluberrimā existimāt & ipsam sic esse sine du-
bio predicāt. Cū tñ a sapientibus sicut & putealis sit
reprobata. Vnde princeps in .ii. primi doc. ii. c. xvi.
sic ait. Puteo uero aq & aq ductū sunt male com-
paratione aquar fontū sunt enim aquar cōstricte
terrestreitates longo tempore recipiētes. Ideoq esse
nō pōt qn in eis aliq sit putrefactio qm extrac-
tē fue-
rūt & cōmote uirtute cogēte & nō uirtute q sit i eis
declināte ad hoc ut manifestent⁹ & expellant nisi in
genio & arte qd uia p pinq eis fuit adhibita p quam
incesserūt. Et ex eis tñ ille sunt deteriores qb⁹ ex plu-
bo uia facte fuerūt: qm ex ei⁹ uirtute aliqd assumūt
uñ frequēter ad dissinteriam ducūt. Similiter aq ci-
sterne nō approbat⁹ & pccipue si in ea p lōgū tēpus
fuerit: dicēte Isaac in particularibus dietis. Aq pluui-
alis in cisterna longo morans tēpore malā suscipit q
litate a fumositāte terre. Et qd etiā nō mouet illau-
dabilis eē existimat⁹ cū dicat Auicē. in loco superius
allegato: Aquar nō currētes quocūq modo fuerint
stomacho nō cōserūt & cetera. Et quāuis huiuscemo-
di aqua pluuiālis fuerit & ex nubib⁹ ueniens q cōmē-
dat⁹ a sapientib⁹: tñ suprascriptis rationib⁹ illaudan-
da pñciat⁹. Quare uulgares hae nō cōsiderātes im-
prudenter & immerito eam extollūt & quod deterio-
est qd ignari medici: si medici uel potius carnicifces

debeant appellari illud idē quod rudes asserunt & cōsūt: ne pauciora uulgaribus scire uideā: ut astātes p febrētibus nullā pter cisternālē aquā elligāt & hoc quia nūq̄ nisi receptas forsitā uel practicā alicui⁹ boni uiri plegūt si qdē operā darēt libris sapiētū pfecto uiderēt Auicē. sic ubi supra dicētē. Cū aq̄ n̄ currit pculdubio aliqua in ea existit grauitas & fortas se in multis eaz existit stipticitas & conuertitur cito ad calefaciendū: ideoq; nō sūt utiles febres habentibus nec illis in quibus colera superat & cetera. Quā de causa nec diaricis uidentur conuenire: palludalem quoq; aquā eisdē ratiōnibus & causis malā esse & in salubrem intelligem⁹ & predictis deteriorē: & q̄ ita sit apparet p principē in capitulo prenotato sic scribentē. Aqua autē palludalis deterior aqua putei existit quia manatio aquarū putei acuitur ppter illud qdē de ipsa extrahitur unde perdurat eius motus & non multū moratur in cōstructione neq; manet i locis unde manat lōgo tēpore. Aqua uero palludis propter ea q̄ lōgo tēpore moratur in foraminibus terre putrefaciētis & eius motus in manādo & egrediēdo ē motus tardus qui nō prouenit ex fortitudine suae expulsiōnis propter largitatem materie ipsi⁹ neq; ē nisi in terra corrupta & putrida. Rasis uero in tertio Alināforis. c. iiii. sic de ea inquit. Aqua uero stās & putrida splenē augmentat ac cōplexionem corrumpit & generat febres. Et in. xxiii. cōtinētis. c. vccxxxvi. dixit auctoritate gal. Hāc aqua scilicet palludalis est putrefacta ideo generat humores corruptos sicut generatur de uenenis putrefacientibus & generat colerā rubeā & similia de humorib⁹ putrefactis & hoc totū sit ex priuatione cursus & uisione eius de sole: unde corrumpitur & lucratur naturā malā & iō mala erit bibētī ei. Et post pauca subiūxit. Et dixit Hipocrates q̄ bibētū talē aquā splē magnificabitur & gal. inquit. Intendit q̄ splē solidabitur: & ego dico q̄ nō corrūpūt splenes eoz tantum: sed etiam alia membra & proprie epar & stomachus quia huiusmodi aqua infert opilatōnes in melaraica quia ē turbida tamē splē de ea uelociter patitur cū sibi attrahat sanguinē grossū. Et dixit etiā bibētes huiusmodi aquā habebūt uentrē calidum ex caliditate putrefacta & siccū & corpora macilēta inflata imo in eis generabitur putrefactio & uentositates grossae. Extenuant autē eoz corpora qā nō nutriūtur ualde: deficit appetitus cibi ipsoz ex malitia ipsius aquae: unde ipsa aqua calida ē in aestate et putrefacta in hieme gelata & turbida: unde qui cogitur ad bibendū ipsa in eo fiet uitū ut dixim⁹ hāc ipse. Quae fuit sententia Gal. in libello de bonitate aquarū dicētis. Palludosa aq̄ omnes sūt pessime odorem enim habent incōuenientē sicut putrescētē & aestate quidē sūt calide: hieme uero frigida quod est maximū signū malitiae aquae & cetera. Quod & ipse ab Hipocrate in libro de aere & aqua sic scribente accepit. Aq̄ igit turbulēte & stagnātes salmares

& palludestres aestate calidae sunt & grossae: uasleri odores quia nō currūt: sed pmanēt pluuia supueniēte atq; solis splendore eas ppetuo conburente itaq; necessario sūt male & absq; colore: colerā rubeam generāt dolorē in oculis: siccitatem in corporib⁹ dominantem senibus catarros ex defectiōe neruorū et consumptione: quidā uero ex ipsa moriuntur. Quare fugiende sunt huiusmodi gescētes aquae.

Capitulum ducentessimūquingagesimūseptimū ostendit bōitates aquae pluuiialis & quo modo subtilior sit aliis & melior ad sanitatem.

Dicamus modo de aqua pluuiali qua non utimur cū tamē utēdū foret ipsa potius q̄ puteali fluminali uel talibus ppterea q̄ laudabilis ē & plurimū ab auctorib⁹ cōmēdata ut patet p Auicē. in secūda primi doctri-
na secūda. c. xvi. dicētē. Ex aquis quoq; laudabilioribus sunt aquae pluue & p̄cipue ille q̄ in aestate ueniunt & ex nubibus cū quib⁹ accidunt tonitrua turbidatio autem uaporis unde generant⁹ uenti maximi cū nubibus uenientes turbidāt nubes ex quibus uenit pluuia: ideoq; eius substantia est falsa & nō pura: sed tamen aq̄ pluuiali cito aduenit putredo licet sit aqua melior propterea q̄ ē ualde subtilis & quia in ipsa corrūpēs terreus & aereus uapor cito operatur & fit eius putredo causa computrescendi humores & impedit pectus & uocē. Quidā autē dixerunt huius causam esse quia aq̄ pluuiā generatur ex uapore qui fuit ex humiditatibus diuersis subtiliat⁹: sed si hoc esset cū pluuia aq̄ pluuiā uitupabilis esset & nō laudabilis: sed nō ē ita imo ppter multā suae substantiae subtilitatē quoniā omnis subtilis substantia pl⁹ recipit passionē. Quod si aqua pluuiā ebullierit ei⁹ receptio putrefactionis minuet⁹ h̄ ipse. Et in canticis textu comēti. xxxiii. similiter ait. Melior ex aquis est pluuialis mūda quoniā nihil admisceet ei quod inferat nocumētū. Et in hoc cōueniūt omnes ingt Auctoris in comēto. Quod et sensir Isaac in p̄ticularib⁹ Dietis cum scripsit. Omnib⁹ autem aquis pluuialis ē electior q̄ uicina ab aeris sūmitate cecidit mūda tamē si fuerit ab omni putredine & ponat⁹ in cisterna optime lota: talis enim aqua minus cetis est humida & quiddā stipticitatis habet: unde nō nocet stomacho: sed potius eū cōfortat. Quae fuit sententia Rasis in tertio Almanforis. c. iiii. dicētis. Pluuialis autē aqua his qui cito incurrūt febres ē mala & maxime si longi est temporis q̄ tamē in suis aliis dispositionibus est bona. Et in. xxiii. cōtinētis. c. vccxxxvi. dixit auctoritate Gal. Aqua pluuialis leuis ē dulcis et luminosa ualde quia sol cōcipit tenuiorem ptem aq̄ ideo cito calefit & cito in frigidatur & decoquitur id quod in ea coquitur cito: sed mutatur & corrumpit etiam cito ex hoc tamen noli estimare q̄ aqua q̄ corrumpitur cito sit mala quia uelox corruptio ip

sius est ex eo qd colligitur ex diuersis locis & res col-
lecte ex diuersis locis sunt uelocioris putrefactionis
tamen non est conditio pene metallis: sed uelox
putrefactio ipsius est ex tenuitate eius quia pars te-
nuis ipsius dissoluitur cito & putrefit pars residua
Et dixit etiā aqua pluuialis ē melior omnib⁹ aq̃s dū
nō cōcipiat malū odorē quoniā si cōcipit infert bi-
benti ipsā raucedinē uociss tussim & grauē uocē &
hoc mō intelligenda sunt uerba principis ubi supra.
Et itez inquit. Aqua pluuialis p se conueniens ē &
bona & omnes bonitates aq̃ in ea inueniunt quia
ualet ad digestionem: ad puocandū urina: ad epar:
splenē: renes & pulmonē & neruos & tamē nō ha-
bet in se uim in frigiditatem uehementer magis hūc
ēat & putrefit cito & hoc significat sup bonitatem
ipsi⁹ quia alterat cito extenitate ei⁹. Quod simili-
ter uoluit Haliabas in quinto Theoricæ. c. xlviii. cū
ait. Aqua pluuialis melior omnibus ē aquis & pon-
deris leuioris suauiorq; & mūdior. Quā fuit sentē-
tia diuī Hippocratis in libro de aere & aqua & regi-
onib⁹ dicētis. Aquæ pluuiiales leues: saporate ac luci-
dissime sūt: primo nāq; sol ab aquis quod subtilius
& leui⁹ est attrahēdo assumit quod inde deprehēdi-
m⁹ quia id quod graue & salū fuerit in suo modo
remanere uidem⁹: sed sol quod leuius & subtilius ē
nō solū de fluminib⁹ attrahit: sed etiam de marib⁹
& quibuscūq; locis humidis: humiditas nāq; in reb⁹
humidis inuenitur necnō & in hominib⁹ quod hu-
miditatis subtili⁹ ac leui⁹ ē a sole desiccari sic cōpro-
batur. Si quis enim sedeat ad solem optus etiā uesti-
mētis sudat equaliter. Si uero in umbra ineqliter ga-
ē longinqu⁹ a sole & remotus: unde & aq̃ pluui-
ales putrent malumq; odorē exalant quia ex multis
congregate sunt aquis & ideo leuiorē aliis putrefe-
re solent ac mutari. Cū autem sol accipit eas & in al-
tum suspendit frigescunt & aeri cōmifcentur. Tur-
bidū uero suū quod nigredinē reddit seorsum in nu-
be seingit. Quod uero leuius ē purgat atq; dulce
feit quia quod a sole decoquit⁹ saporitum ac dulce
efficit & quia in aere a uētis colligit⁹ omnis grossiti-
es ab ea remouet⁹: & ppea sanis & infirmis optima
existit et nulla super eam eligatur.

Capitulū. cclviii. ostendit nocimēta puenientia ex
potu aquæ ualde frigide.

Postq; cōsiderauim⁹ aquā quantum ē ex
parte sue essentie modi substantiæ & lo-
ci: consequentē debemus eam quantum ē
ex pte qualitatum cōsiderare & bene p-
scrutari si omnis aqua quātūcūq; landabilis quomo-
do libet bibenda sit uel ne. Et breuiter dicim⁹ qd &
si per se fontina uel pluuiilis aut quæuis alia cōmē-
dabilis aqua sit inuatiua: per accidens tamen ratioe
actualis qualitatis ei cōiuncte potest ēē plurimū no-
cua ut quando frigida fuerit aut tepida. Quoniam

ualde frigida plurimū solet nocere & si ei⁹ effectus
non ita appareat: dicēte Haliabate in quinto Theo-
ricæ. c. xxviii. Omnino quicūq; aqua potū cū niue re-
frigeratū assiduus sumit ab eius certe in subsequenti
nō liberabit⁹ malo: maxieq; in senectutis tēpore cu-
ius quidē rationem assignat in secūda terti. c. primo
dicēs. Aqua frigida nocet neruis propterea quia fa-
cit eos deficere a digestiōe hūiditātū q̃ sūt in eis qua-
re in humorē indigestū permutant. Quod etiam in
pte secūda canticorū textu comēti. xxvii. expressit
dicēs. Potus aq̃ frigide neruis obest. Et Isaac in pti-
cularibus Dietis cū ait. Porro aqua frigidissima plu-
rimū ē neruorū pectoris & intestinorū pcussua ge-
neratq; dolorē in uētre & stridurā in pectore et om-
nibus instrumētis spirit⁹ & crepaturæ in suis uētis
quā q̃ assuete bibent incidet in spasmū & mēbroge
dormitatōnē patietur & tetanū & epilepsiā ideoq;
oportet ut cū uiō misceat⁹ ut tēpē. Necessē ē ergo
omnib⁹ naturaliter uel accidentaliter humiditas natu-
ras habentib⁹ cauere aquā qd si aliud nō possūt mi-
sceant eā cū aliquanto mastice & coquatur ea quo
usq; ad tertiā uel ad dimidiā pte redierit. Et post ali-
qua subiunxit. Aqua frigidissima uelut nix omnib⁹
corporis neruis nocet & dētib⁹ maxime senib⁹ pro-
pter defectiōem suorū neruorū pcutit enim stoma-
chum eorū pect⁹ & omnia uiscera: generat in instru-
mētis spirit⁹ angustia spasmū paralysim & h omnia
in senib⁹ sūt cito apparentia: pueris uero & iuueni-
bus nō cito talia eueniunt: p naturali eorū calore fri-
giditati repugnāte: sed tamē si ea assuescāt nocet eis
pēpue nerui eorū in hac incidunt passiōem de qua
nullomodo possūt euadere & cetera. Hoc idem etiā
nō minus sensit Rasis in tertio Almanforis capitu-
lo quarto dicēs. Aqua cum niue in frigidata uel
ex se ut hac frigida inuenitur stomachum percutit
si a ieiunis bibatur: sed epar multum in frigidat quā
nulli ieiuni bibere presumant nisi calefacti confert
enim eis hoc modo si sup cibū sit accepta stōachum
corroborat & appetitū auget ex ea tamē pua suffi-
cit quantitas & cetera. Gal. quoq; in quarto libro de
simplici medicina distinctione prima. c. ii. sic dixit
de ipsa. Aqua frigida mordicat oculos & nares &
quod ē in homine de membris & mordicat itez
mordicatione nō minore illa ptes intrinsecas stoma-
chi & intestinorū: quæ fuit Hippocratis sententia in
quinto afforismorū afforismo. xviii. dicētis. Frigidū
est inimicum neruis: ossib⁹: dentib⁹: cerebro: spina-
li medulle. Et in. xxiii. eiusdem. Frigida uelut nix uel
cristallus pectori inimica: tussis cōmouētia: sangui-
nē fluere faciētia & catarrhos & cetera. Frigida autem
aqua est huiusmodi ideo debet uniusquīq; eā dimit-
tere. Et propterea dixit Isaac in inuērsalibus Die-
tis. c. xi. Frigida ut nix sūt fugienda quoniam & si i
corporib⁹ iuuenū ledere nō appareat tamē nocimē-
tū niuis paulatim se adiūat licet ipsi nō sentiat⁹ & exēu-
tes a iuuetute & subētes senectutē multos & diuer-

hos morbos incidunt qui incurabiles sūt & diu i uisceribus pmanent & articulis & nervis nix enim sē per mēbra peuit debilia & multū sēsibilia. Quā sit Gal. sentētia i libro de euchimia. c. ultimo dicentis Iuuenū frigida ut nix bibentiū corpora in pceptibi liter apparet ledere latēs tamē nocumētū paulatim auctū in pcedenti tempore declināte eorū iuuentute insanabiles agitudines gignit: secūdum articulos: et nervos & uiscera. Patitur autem citi⁹ illa ps corporis quācūq; fuerit natura sensibilibior. Et ppter ea bene cōclufit Auicē. in secūda primi capitulo sepi⁹ al legato cū inquit. Aqua temperate frigida sanis melior est aquis omnib⁹ ipsa enim appetitum excitat & stomachum fortem efficit ut etiam Isaac & Rasis ubi supra dixerant. Quā de re frigidissima aq̄ in nula dispositione utendum est quātūcūq; tēp⁹ ani. Cōplexio corporis & suscipientis etas ceteraq; talia calida fuerint & cēsa.

Capitulum .xlviii. ostendit quod aqua tepida nec actu calida bibenda sit: sicut nec illa quā uisceribus calida fuerit: ut salsa: sulfurea: aluminosa & cēsa.

Quia dixim⁹ in superiori capitulo q̄ aqua ualde frigida non sit bibenda possit ex hoc quispiam opinari q̄ sicut aqua frigidissima multa facit in corp⁹ nocumenta sic p contrarium calida plurima faciat iuamenta quod tamen nō ē ita iuxta prouerbiū. Omnia extrema sunt uitiosa: neq; enim est necessarium q̄ si unū cōtrariū sit malum reliquū sit bonum i mo plerūq; ambo sunt mala: nō est autem sic de cōtradictoriis ut recte sciunt logici: sed quia nō sufficit dicere q̄ ita sit: id per locum ab auctoritate declaramus. Et primo de aqua actu calida. Secūdo uero de calida in potentia scilicet q̄ neutra illage sanis sit cōueniens. Prima quidem non solum non cōuenit uerumetiam plurimum nocet dicente Auicē. in secūda primi doctrina secūda. c. xvi. Aqua calida digestionē cōrumpit & facit natate cibū neq; illico extinguit sitim & quandoq; ad idropisim adducit & ad ethicam & consumit corpus. Et subdit. Aqua autem calefacta cum fuerit tepida facit nauseam & cum fuerit calidior quam hęc & in ieiuno bibita fuerit multotiens stomachum lauat & uentrem soluet eam tamen frequenter bibere est malum quia stomachi debilitat uirtutem. Illa uero quā multum est calida quandoq; colicam resoluit & splenis uentositatem frangit. Cur autem aqua tepida bibenda nō sit est quia resoluit & p̄cipue stomachi uirtutem: teste eodē principe in .xvi. tertii trac. pmo. c. quarto dicente. Tepidum resoluit sicut frigidum cōstringit & in prima quarti. c. xxvi. Omne tepidum

ē mollificatiuum & resoluit uirtutem & cēsa. Quā fuit Gal. sententia in secūdo Terapētica. c. quinto dicētis. Tepida omnia solunt robur uentris. Et in libro primo de febrib⁹ ad glauconem. c. vi. Robur uentris facile soluit tepida. Et propterea cōcludēdū est q̄ aqua tepida nec calida multum bibenda sit: sed moderate frigida ut in precedēti capitulo diximus. Quātū uero ad secundam huius capituli partem principalem dicamus q̄ aquam uirtute calidā in sauitatis conseruatione nequaq; bibere oporteat licet aliqui uulgarium aliter sentiant quib⁹ nec in his nec in aliis quā sue nō sunt artis: aliquo modo fides est adhibenda ut per singulas patet, discurrendo nō quidem salsa bibenda est ut apparet manifeste quoniam macrescere facit & exiccat licet primitus fluere faciat uentrem propter uim radendi quā est in ea postea restringit uentrem in fine propter siccitatem quā est in eius natura & corrumpit sanguinē & generat pruritū & scabiē ut dixit princeps in secūda primi. c. superius allegato ubi etiā subiūxit. Aluminosa aqua similiter nō sūt potande quoniam menstruoque superfluitatem currere nō permittunt neq; spuere sanguinem & prohibent illud quod de hemoroidibus egreditur & corpora quā febribus sūt aperta fortiter ad eas perducūt. Ferreis quoq; & huiusmodi nō est utendum nisi gratia medicinā. Quod etiam sensit Isaac in particularibus Dietis cū inquit. Rursus deest omnes cauere aquam saluginem uel nitrositatem habentem quoniam talis aqua corpora calefacit & desiccāt uentremq; accidentaliter cōstipāt eius enim actio in initio dissoluit hūores grossos & pungit intestina: unde fit solutio uentrium: in fine uero uentris humectationem desiccāt uentremq; accidentaliter cōstipāt eius. n. actio in initio dissoluit hūores grossos & pūgit intestina: fit solutio uentrium in fine uero humectationem uentris cōstipāt ei⁹ resistit ne p secessum exeat: sit: ergo causa cōstipandi uentris accidentaliter. Quod similiter uoluit Rasis in tertio Almafōris. c. quarto cum ait. Salsa enim aqua prius uentrem soluit postea uero cōstringit si quis eam consueuerit biberit corpusq; desiccāt & cēsa. Et in libro. xxiii. cōtinētis. c. vcc. xxxvi auctoritate Gal. Ruffi Iohānitii Bimafui & omnium antiquorū dixit. Aqua salsa mala est & corruptens & est inflatiua & tarde digestionis & ea non possunt uti sani & fortes homines & si utantur ipsa non poterit eis non nocere: & ideo ē melius ut uide licet acuta & salsa & meridionalis & cēsa. Pariq; ratione sulfurea: aluminosa: enea & ferrea & huiusmodi neq; eis utendū est nisi gratia medicinā cū fortiter uolumus calefacere exiccare abstergere & inflāmare. Et ppter ea errāt sani ad balnea naturalia accedētes ut p ea purgent nescientes q̄ post quādā uentris solutionē quā ipsa aqua facit cōstipet & mēbra

inflamet unde facile postmodum in febres incidit & in ethica. Et ideo a potu huiusmodi aquarum debet abstinere cum ipse calefaciant & desiccant ualde & per medicina mollescatore uerore & talium uti debeat quemadmodum dixit Haliabas i. v. Theorica. c. xiii. Et similiter gal. in plerisque locis. Si quis tamen purgatione indigebit melius erit ei ut cum benedictis & consolatibus sarmacis euacuetur licet aliquod fiat cum impensa quam retinendo pecunias: cum aquis naturalibus ebibitis sanitatem corporis uitamque qua nihil carnis periclitare: quare & cetera.

Capitulum . cclx. ostendit quid decoctio faciat utilitatis in aqua necessaria per infirmis & sanis pluribus.

PRO complemento sermonis in hoc libro faciendi: de aqua placuit mihi in hoc capitulo declarare quid aqua bonitatis recipiat ex decoctione: quantumque a cruda differat cum medici quibusdam infirmis & precipue febrientibus aqua solummodo cocta iubeant perpinare. Similiter & aliquibus sanis uinum libere non potantibus ea concedunt quod de cruda minime possint merent. Dicam ergo cum principe nostro Auicenna in secunda primi doctorum. secunda. c. xvi. sic scribente. Decoctione reficitur aqua malitiam: aqua enim cocta sicut testificati sunt sapientes minoris est inflationis & uolucioris descensionis & torpidi quidem medicorum existimat quod aqua cocta subtile resoluatur & ipsi remaneant spississimi: unde in coquendo ipsa non existat inuamemur quoniam spissitudine in aqua augmetur. Scire autem debet quod aqua in sue acuitatis diffinitione existit ex partibus in subtilitate & spissitudine similibus quia est simplex: sed non inspissatur nisi propter quod frigoris qualitas super ea prevaluit aut propter forte terrestrium partium commixtionem quare ob hoc quod sunt puillimae ab ea nequeunt separari neque descendere in ea quia non sunt tante quantitatis ut continuitate aquae scindere ualeant & in ea descendere ob multam puritatem. Oportet ergo ut eis accidat commixtio cum substantia aquae post hoc decoctione spissitudinem remouet quare propter frigus accidit primo: deinde partes aquae uehementer rarificat donec fiat subtilioris substantiae ut possint ab ea separari partes graues terrestres in eius spissitudine retentae & costringant eas descendere & propter descensum ab ea separantur & remanet aqua pura & simplici propinqua & erit illud quod propter calefactionem fuit separatum homogeneum ei quod remansit & non longinquum ab eo quia cum aqua commixto separantur eius partes in subtilitate simulantur neque multum interest inter illud quod subdit & inter illud quod remanet. Decoctione ergo non subtiliat aqua nisi propterea quia auferat spissitudinem frigoris & quia facit quod ei commixtum est descendere & huius quidem significatio existit quoniam cum aqua grosse dimittitur longo tempore non descendit ex eis

res de quibus sit curandum: sed cum decoquuntur illico descendit ex eis res multa & sit aqua quae remanet in potere leuis & clara & descensionis quidem causa est subtilitas quae ex decoctione acquiritur & cetera haec ipse. Quod etiam uoluit Rasis in tertio Almafioris capitulo quarto cum inquit. Aqua propterea cocta quousque minor reddatur eius substantia minus est inflata citiusque descendit. Et propter hanc causam infirmis & sanis omnibus conuenientior existit quam cruda & propter hoc medici iubent aquam decoqui debere & non ut aliqui putant ut frigiditatem amittant: sed ut inflationem & grossitatem & impuritatem deperdat. Neque omnis aqua pro infirmis coqui debet: sed tantum illa quae fontis fuerit aut pluuialis aut ciuicis sternere munda & non diu in ea retente. Et in hoc inueniuntur medici anaduertit quoniam astantes aquam putant ut plurimum accipiunt quod grossa est & terrestris et reprobata ut supradiximus quare licet decoquat non quod ad ea subtilitate: puritate: & perfectione deueniet ad quam una ista dicta perueniret inde peruenit magna ex parte quod infirmorum stomachi uentositatem replent ipsos sepius errare cogente & debilitat simul cum omnibus uisceribus ratione grossitiei & impuritatis facientium eam diutius in corpore remanere. Et sic de sanis idem quod de infirmis diximus intelligatur: cum aquam eis bibere fuerit necessarium: quare & cetera.

Capitulum . cclxi. ostendit quid facere oporteat post cibum & potus assumptionem ut bona digestio celebretur & assupta non corrumpatur.

CUM laude creatoris excelsi usque modo descripsi quod & qualia: post exercitium per nostri corporis refectionem erat necessaria: quidque comedere & bibere per sanitatis conseruationem oportebat. In sequentibus autem scribere & declarare intendimus: eodem fauente numine: quod per commestione & potum fieri debeat ab his quae sua corporis salutem manutenere & conseruare desiderant. Dicam ergo quod non sufficit ad hoc bona cibaria bonosque potus assumere nisi ea bene ac sufficientissime digerere. Quoniam digestio in nutritionem & nutritio in uitam est ordinata ut omnes philosophi et medici pariter confitentur nam dixit gal. in. v. Therapeutica. c. xiiii. Non ex his quae transluunt: sed ex his quae digerunt in stomacho & epa te exhibitio cibi est toti corpori. Et propterea ipse concludit in primo libro memini. c. viii. De bona digestionem super omnia curandum est: percurandum est igitur omni ingenio omnis cura ac diligentia ut assupta reficietia perfecte digerantur quod sit quando infra scribenda obseruata fuerint: quousque primus est ut cum a mensa discesserim non scribam aut aliquid tale faciam in facie pelines: imo erecti deambulabimur sua uia ut paecepta ad sudum stomachi descendat. Et si mihi medicorum minio non creditur sapientibus hoc idem percipiuntibus fides adhibeat: & primo Rasi in. xxv. continetur

ei. sic referēti. Dixit tabri post cibū debes ābulare p
cētū passus declinādo in tēperie comestionis sup la
tus sinistru & euitādo post cibū lauationē equitatio
nē & huiusmōi. Et post multa auctoritate Ruffi h
subiūxit. Ambulatio mōderata laudabilior est q̄ sit
post cibū q̄a cōfortat sup digestiōem puocat urinā
& egestiōē & facit hominē penes cenā in sero fieri
boni appetitus cibi & sūptionis ipsius etiā bonā di
gestiōē cibi cenā facit: sed motus post cibū uitupa
bilior est ecōuerso. Hoc quoq̄ Auicē. pcepit in ter
tia primi doctrina secūda. c. vii. cū ait. Paruus mot⁹
post comestionē cibū in stomacho quiescere facit &
pprie cū dormiēdi post ipsū uolūtas affuerit. Et in
fra dixit. Inq̄ Ruffius incessus hic mihi placet & p
prie post prandiū quoniā bonitatē operatiōis cenā
pparat. Quod etiā inuit Almasor in libro quarto. c.
secūdo dicēs. Post comestionē uero a forti motu ac
lōgi tēporis omnino ē cauedū sicut enim mot⁹ aū
comestionē factus sanitatis est cōseruatiuus ita post
comestionē aggritudinis inuenit generatiuus. Non
est igit laborādū neq̄ forti motu corporis aut anie
mouēdū ut inde corpus nō habeat calefieri quoniā
dixit Gal. in libro. vi. de accidēti & morbo. c. i. Nul
lus est cibus qui non putrescat si fortē patiat calefa
ctiōē: & Auicē. in loco & c. p̄allegatis similiter in
quit. Accidentia anime horribilia & motus corpo
rei fortes digestiōē fieri phibēt: paulatim itaq̄ in
cedendū est donec cibus descēderit. Postea uero ge
scendū omnino ut calor naturalis in exteriorib⁹ mē
bris nō occupatus interiora ingrediat & cibum po
tūq̄ nō distractus decoquat. Et ideo scribebat Auer
rois in quarto Meteororū comēto. xi. Effectus au
gent ex operāte in gete: & ideo ea quæ sūt indigēt
quiete q̄ diu fuerint in locis ppriis: & ideo uitupe
rant & redarguūt medici motū post cibū. Similiter
dixit Rasis in. xxv. continētis. c. i. Debes sequi som
nū & quietē cessantibus omnibus motibus post ci
bū ut cōdominet naturā cū bonitate digestiōis. Et
Auicē. in. xiii. tertii tractatu tertio. c. i. inquit. Cibus
indiget quiete & somno usq̄ quo bona fiat digestio
Isaac quoq̄ in uniuersalibus dietis. c. iiii. idem uoluit
cū ait. Digerunt cibi quiescēdo melius q̄ si ambula
uerit & presertim cibi dulces: aquosi sicut sunt psica
mora: uinum dulce & similia. Ratio autē huius po
nit a Rasi in libro. vi. suorū afforismorū sic scri
bente. Quēadmodū res crude absq̄ ignis caliditate
& humiditate non possunt decoqui sic nec digestio
celebrat absq̄ humiditate inato calore. In quiete at
& somno calor nō occupatus in uisceribus fortior
redditur. Et ideo quiescendū est post illā modicā &
suauē deambulationem: quoniā ex forti motu ut di
xim⁹ in. c. xxviii. libri huius corrūperet cibi & po
tus in stomacho. Corruptio uero digestiōis ē ma
ter aggritudinū & origo cronicarū infirmitatū teste

Auicē. in. xiii. tertii tractatu tertio capitulo secundo
Et ppterca cōcludamus p̄sens capitulū dicentes cū
Gal. in quinto Terapētica. c. xiii. sic scribēte. Opor
tet multā facere puidētā in omnib⁹ digestiōib⁹ ci
barioz ppterca q̄ siue secūdū epar siue secundum
uentrē infortunium patiantur febres faciunt & ma
iorē opant cachochimiā. Et in libro de euchimiā ca
pitulo ultimo sic etiam dicente. Maxima est ad ca
chochimiam & ad aggritudines indigestio frequens
siue in eubimis siue in cachochimis cibus fiat &
ceca. Quare quiete sōno & omni quo possum⁹ inge
nio digestio semp pcuranda est.

Capitulū. cclxii. ostēdit quid sit somnus & q̄ sit ei⁹
necessitas & quæ ipsius causæ quomodoq̄ faciat ad
bonitatē digestiōis.

C Vm dictū sit i superiori. c. q̄ omni inge
nio de digestiōis reficientium preacce
ptorum bonitate sit procurandū & sō
nus una de causis bene digerere faciētib⁹
existat teste Auerrois in secūdo colliget dicente. Ope
ratio digestiōis est fortior cū homo dormit eo q̄
calor naturalis cū quo operatur natura in uigilādo
in exterioribus ut det sensum & motum reuertitur
dormiendo ad partes intrinsecas corporis & ceta.
Consequenter inquā de somno dicendū est & p
mō declarando quid ipse sit: quæ causæ eius: & quæ
utilitas ipsius. Quantum uero ad primum dicimus
q̄ si ad poetas accesserimus querentes quid somnus
sit respōdebit Virgilius dicēs in sexto aeneidos. Est
cōsanguineus lati sapor: similiter Ouidius scribens.
Stulte quid est sōnus gelidæ nisi mortis imago. Tul
lius quoq̄ in libro de senectute idem sentiens dicit
Iam uero uidetis nihil esse tam morti simile q̄ som
num & ceta. Sed si a sapientibus nostris id petier
imus audiemus peripateticorum principem Aristo
telem in libello de somno & uigilia respondentem
Somnus est conuentus & reciprocatio naturalis ca
loris ad interiora scilicet ad cor cum qua est uinculū
siue in potentia sensitiui primi id est sensus cōmunis
Similiter Auicē. in prima tertii tractatu quarto capi
tulo primo dicens. Somnus uniuersaliter est reddit⁹
spirit⁹ animalis ab instrumētis sensuum & motuum
ad principium cum quo priuatur ipsoz instrumen
ta ab exitu operatiōis in ipsis nisi quæ necessaria sūt
ad hoc ut uita pmaneat & illa sunt sicut instrumen
ta spiritus. Et subdit. Somnus quidem naturalis ab
solute ē cuius redditus est cum pfundatione spiritus
uitalis ad interiora ut digeratur cibus & ceta. Et in
canticis textu comēti. xxxvii. dixit. Somnus ē quies
uirtutum animalium motuagē & sensitiuagē. Gal.
uero ab Aristotele accipiens in tertio libro de accidē
ti & morbo capitulo quarto dicens. Somnus est pas
r iiii

fio primi sensus qui communis est ceteris sensibus: & i
 quarto libro eiusdem capitulo octauo sic etiam inq
 Dicamus uirtutem animatam in somno quiescere &
 naturalem confortari quod sic possumus cognosce
 re. Virtus enim animata si fuerit fatigata animali
 dormiente confortatur: maxime si ante somnum cibum
 moderate accipiat. Ab his autem omnibus Auerro
 is in secundo colligit uidetur accepisse cum ait. Dor
 mire est ligamentum & quies sensuum & reuersio ipso
 ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corpo
 ris & iste res per se note sunt: & propterea transeunt
 res sensate super dormientes & non sentiunt eas &
 etiam uidemus dormientem oculos habentem aper
 tos & non uidebit & si esset uirtus uisibilis in suo
 instrumento tunc uideret & cetera. Quare autem sit so
 ni necessitas ipse declarauit infra dicens. Et somnus
 non aduenit multis animalibus post laborem nisi pro
 pterea quia animalia quando mouentur & laborant
 spargitur calor suus naturalis & diminuitur quanti
 tas sua & refrigeratur propter quod reuertitur de necessi
 tate ad locum sui principii & cetera. Et post aliqua sub
 dit. Somnus est una operatio nature quae regit corpus
 animalis: & propterea fuit somnus necessarius in anima
 libus perfectis quia nisi esset somnus periret sensus propter
 nimium exercitium & perirent sensibus periret uita &
 inde est quod citrinatur facies dormire non potenti
 bus & leduntur eorum operationes & cetera. De necessita
 te etiam somni dicamus cum Auicenna in secunda primi
 doc. & capitulo tertio sic scribente. In uita & sanita
 te non est necessitas absoluta immo propterea ut spiritus ab
 impediens sepeatur propter illud quod ei accidit
 ex lassitudine aut propterea quod est ei necessarium incu
 bere propter digestionem cibi & propterea quod non potest duas
 res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius
 impotentiae & exitus a necessitate naturali. Et in pri
 ma tertii capitulo septimo dixit. Somnus sepe sequitur
 malitiam complexionis humidam laxam aut frigidam con
 gelatis motum uirtutum sensibilium aut uehementem
 spiritus animalis resolutionem propter superfluitatem mo
 tus aut propter impulsionem uirtutum ad interiora ut ma
 teria digeratur & impellatur cum eis spiritus animalis
 propter consecutionem quemadmodum fit post ei
 bum. Necessitas ergo somni est uirtutis resolute re
 stauratio: & cibi passim digestio: & defatigati cor
 poris: & sensuum eius requies & refocillatio. Quare
 autem sint causae somni ex his quae diximus appareret
 finalis enim est quare iam tractata fuit. Formalis autem
 redditio spiritus & cetera. Efficaciens autem uirtus re
 gitina quare est in corde ut inquit Auerrois ubi supra
 Et causa materialis est uapor qui ascendit a membris
 inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam genera
 tus propter cibum scilicet & humores in corpore existi
 tes qui quando erit in fine ascensus ingrossati a frigi
 ditate cerebri & recipit grauitatem ab aliis humidi

tatibus & cetera. Haec ipse ubi supra. Et sic appet quid
 sit somnus quare eius necessitas. & quare sint causae ipsi
 us qualiterque faciat ad digestionem ut rubrica capitu
 li promittebat. Quare autem sint aliae ipsius utilitates
 deinceps dicemus.

Capitulum . cclxiii. ostendit quod sint utilitates & iuu
 menta somni temperati proueniens in uirtutes anima
 les & naturales corporis fatigati.

Quare in praecedenti capitulo aliquantulum de
 utilitatibus & iuuamentis somni locuti fu
 erim: tamen ut ea melius ac distinctius in
 telligantur in presenti etiam de ipsis particu
 larem faciem sermonem dicentes primo cum Halia
 bate in quinto Theoricae. c. xxxv. sic scribente. In so
 no digestionis fit bonitas & humorum decoctio ca
 lor namque naturalis somni tempore ad profunda fece
 dit corporis quo cibum digerat: humores bonos di
 sponat: unde & digestio ciborum melior fit hieme ex
 nocturnum longitudine & somni copia. Et post ali
 quod subiunxit. Moderata somni quantitas cibos digerit
 corpus spissat: laborem soluit animam confortat na
 turalem: calorque augetur naturalis: humores boni fi
 unt: membra recreant extensa: mentis clarificat cogita
 tionem emendat ac uisum: cui conuenit & cetera. Simili
 ter Auicenna in secunda primi doc. secunda. c. xiii. dixit
 Somnus naturales omnes operationes fortes effi
 cit propterea quod calorem continet innatum & uirtu
 tem laxat animale ideoque cordis uias humectat &
 eas laxat & quia spiritus substantiam turbidam efficit
 id est spissam & prohibet illam quod resoluatur: Laxitudi
 nis quoque modos omnes remouet & fortes retinet
 euacuationes materie tamen quare ad partem cutis existit
 sonus quandoque ad expellendum eas iuuat propterea quod ca
 lor interior continet & nutrimentum in corpore patet &
 expellit id quod est iuxta cutem & sic apparet quod
 sudorem non retinet. Et subdit. Cum sonus materiam in
 uenit aptam ad digerendum & maturandum ad sanguinis na
 turam eam conuertit & calefacit ipsam & transiit calor per
 corpus & calefacit corpus calore naturali & cetera. Et
 in doctrina tertia summa de pulsibus capitulo. xii.
 dixit. In hora somni calor naturalis constringitur &
 submergitur & totus hora illa tendit ad occultum propterea
 quod ipsum aia mouet ad nutriendum digerendum & maturandum
 superfluitates. Et in. iii. primi doc. ii. c. viii. filii igitur. So
 nus temperatus naturalis uirtute potenter efficit proficiendi su
 as operationes & aialem uirtute quiescere facit & in eis sub
 stantiam augmetur propter propterea quod laxat ad prohibendum spiri
 tus: quicunque fuerit resolutionem: & propter hoc digerit cibum
 Et infra subiunxit. Sonus temperatus est humectans & calefaciens
 & est res magis proficiens seipsum quam in eis humiditate conuenit
 & propter hoc gal. cum senex esset coedebat lactucas cum aro
 matibus & cetera. Quare fuit gal. inia i. vi. Therapeticae. c.

ii. sic scribētis. Digerit quidē somn⁹ resoluunt autem uigilie. Et in .iiii. d. regimine sanitatis. c. i. dixit. Bene scientes sumus qđ nihil ita digerit eorū qđ digeri possunt neq; malos resoluunt humores sicuti balacum & somnus. Et in libro .iiii. de accidenti & morbo capitulo .viii. inquit. In somno cibus digeritur melius & non solū in stomacho uerū etiā in toto corpore: propter hoc monstrat nobis quod membrum in quo rationalis est anima quiescit in somno: in libro quoq; de dissolutione continua dixit. Et quādo somnus sequitur cibum reuocatur calor naturalis in ipso & aggregatur in interioribus corporis & digerit cibū & cetera. Ralis similiter in quarto Almanforis capitulo tertio scripsit. Somni autem utilitas anime aufert laborem eamq; reddit subtiliorem atq; cogitationem & rationē quā ebetes erant & quasi fesse subtiliat & acuit corporisq; fatigationē mitigat & digestionem meliorem efficit ac corpus impinguat. Et in uigesimo quinto continentis capitulo primo sic etiam ait. Somnus humectat in omnibus nō tamen in omnibus dispositionibus calefacit neq; infrigidat: uerū tamen si sequitur in corpore humores crudos poterit digere & habundans fiet sanguis augēdo caliditatē innatā. Et subdit auctoritate pauli. Somnus prebet quietem uirtuti spiritali: subuenit ad digerendū & coquēdū humores semicrudos: mitigat dolorē qđ accidit in membris: emollit membra quā extensa sunt per siccitatē: sanat uitia spiritalia restituit mentē deuantē: & humectat corpus semper & postea subiunxit. Verū tamen somni noctis spatium cōpetens est ad complendam digestionem & si militer obscuritas noctis inducit ad exequendū somnū profundū & inducendū caliditatem. Et hi duo modi cōserūt i digestionē & habet significatio qđ nox cōpetat i digestionē qđ hoies sequuntur supfluitates nutritiui sp̄ post somnū noctis: & summarie somn⁹ debet fieri ad modū digestionis & cetera. Recte igitur dicebat Auerrois in secundo colliget. Operatio digestionis ē fortior cū homo dormit eo quod calor naturalis cū quo operatur natura in uigilando in exterioribus ut det sensum & motum reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis. Et propterea concludamus quod dormiendū est post cibi & potus assumptionem & ipsorum ad fundū stomachi descensum ut melior & perfectior celebret digestio qua mediante spiritus & uirtutes corporis animales restaurantur & naturales corroborantur ut cibi & potus preassumpti in sanguinem conuertantur & minime corrumpantur in ipso quod si consequemur nō parua quidem: uerū etiam maximā pro nostro sanitate conseruatione recipiemus utilitatem: quare & cetera.

Capitulum: cclxiii. ostendit nouimenta somni supflui proueniētia in totū corpus & eius membra.

Possit quispiam ex his quā dicta sunt facile sibi persuadere qđ cū somnus tot & tantus afferat corpori utilitates qđ nō modo foret utile dormire: uerū etiam optimū prolixius in somno quiescere qui profecto nō parū deciperet cū defecet & habundantia ad eandē pducāt differentias ut dixit gal. in .iii. tegni. Immo sicut temperatus somnus iuuat ut scripsimus sic supfluius ualde nocet diuersa ac plurima corpori nocimenta inferēdo: quemadmodū uoluit Haliabas in v. theoricā. c. xxxv. dicens. Somnus excedens in tēporis quātitate multum nocet qm̄ uirtutes plurimus enervat animales somnus ac debilitat: corpus refrigerat & humectat atq; in eo slegma augmetat & naturalē debilitat calorē ipsumq; resoluit & precipue si super inanitionē fiat: dicente eodem ubi supra. Si sit autem omnino corp⁹ uacuum nec in eo aliquid sit ciboge: naturalis cōuertit ad corporis humiditatem calor: exuritq; & cōsumit illā: dehinc ipse debilitat deficiente materia & refrigerat corpus & cetera. Idem quoq; & clarius sensit Auicē. in .ii. primi doctrina secūda. c. xii. cū inquit. Cū somnus materiam inuenit aptam ad digerendū uertit eam ad naturam sanguinis. Quod si humores inuenit calidos & colericos & perdurauerit eius tempus calefaciet eos & corp⁹ calore extraneo. Et si inuenerit uacuitatem infrigidabit propter hoc qđ resoluit aut humorē qui uirtuti digestionis sit inobediens infrigidabit propter illud qđ expanditur de eo & subdit. Et sicut uigilie multe complexionē corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo & debilitant ipsum & commiscunt rationem & adurunt humores & agritudines faciūt acuitas: sic somus multus hui⁹ efficit contrariū operatur enim uirtutū animalium obtusionem & capitis grauedinem & agritudines frigidas: & illud est propter hoc qđ ipse in resolutione prohibet & cetera. Et in prima tertiū trac. iiii. capitulo. xiiii. sic etiam ait. Dormitio multa in meridiē & uniuersaliter somnus multus nocet multum memorie. Et in secunda tertiū capitulo. v. dixit. Spiritus in longo somno fit grauior pigrior & nō fit assiduus in faciēdo dilatationem propter declinationem suā ad interiorem partem: & in xiii. eiusdē trac. ii. c. vi. dixit. Nauseatiua facietas qđ qđ prouenit propter multitudinē somni & getis nā somn⁹ quāuis conserat in quātū digerit tñ motus confert in quātū expellit supfluitates expulsiōe. Et somnus qđ nocet ubi egent supfluitates expulsiōe sicut uigilie nocēt ubi indiget materia digestionis. Et in cantica textu comēti. cxxxviii. inqt. Si somn⁹ multū plōgabif replebit caput humorib⁹. Et in sequēti textu subdit. Somn⁹ hūctat corpora & relaxat & extinguit calorē uiuificatē ipā. In cui⁹ comēto dixit Auerrois qđ hoc itelligit de mltō sōno qm̄ mult⁹ sōnus extinguit calorē quo uirtutes uiuūt & existūt & hoc quā de natura getis & coopertiōis est extinguere calorē

Ignis enim extinguit & suffocat cū multum & per
fecte tegit. Et in parte.ii.canticorū textu comenti.
xxviii. sic quoq; precepit Auicē. Nō prolonges som-
nus qm̄ hoc obest anime nec etiā agilie qm̄ inde de-
bilitabit sensus in cuius etiam comēto Auerrois sic
scripsit. Nō prolongetur somnus qm̄ lentescit quidē
uita & tenebrosa efficit extinguit q; inde calor eius
sicut extinguit ignis in cineribus multū cooptus. Et
in libro. vi. sui colliget ait. Q; uando supfluit som-
nus calorē extinguit naturalem & corp⁹ inducit ad
tumidā dispositionē. Q; uae fuit Agē. sententia in se-
cūdo problematū problemate. xxx. dicētis. Multo
tempore dormientes min⁹ colorati sunt moderato
tempore dormientibus suffocatur enim dormiens.
Et in. xi. corūdē problemate. xvii. dixit. Ex somnis
aut grauiores sumus quod ex superfluis debet intelli-
gi. Et quod ita sit apparet per ipsum in. xxvii. pro-
blemate eiusdem dicētis. Somnus superflu⁹ corpo-
ra tardiora facit. Rasis quoq; in quarto Almasoris
c. iiii. hoc idē uoluit eū scripsit. Multū aut dormire
corp⁹ desiccet ac tenesq; efficit flegmatis quoq; mul-
titudinem in eo creat ipsumq; in frigidat. Quod in
corporibus grossis ac pinguib⁹ precipue operatur
Et in li. xxv. cōtinētis. c. iiii. auctoritate gal. Somnus
moderatus generat sanguinē laudabilē sed excedēs
modū debitū in equalitate corrumpit humores &
postea subiunxit. Somnus habundans emollit cor-
pus: ponderosum reddit caput: quia corpus replet
de humiditate calida: & emollit uirtutem: unde con-
gregabuntur in corpore superfluitates uaporose:
quare & cetera.

Capitulū. cc. lxx. ostendit qd nō sit dormiendū stoma-
cho existente uacuo similiter nec illico post cibū as-
sumptum sicut nec in meridie.

Satis ex precedenti capitulo intelligi pōt
qd nō superflue sed moderate dormiendū
sit in q̄ aut hora nōdū expressim⁹: sed id
in presentiarū ostendimus. Quoniā nō
sufficit rem aliquam bonā esse intelligere sed qm̄ con-
cessa sit & laudabilis scire oportet. Multa nāq; inue-
niuntur in una hora fore optima: quā in altera ma-
xime nociua existerēt: ut supradiximus de exercitio
qd tēpore cōplemētū primarū digestionū laudabat
& tēpore replectiōis erat phibitū. Sic & de somno
querere cōtingit quia scilicet hora dormiendū sit cū
dicat Auicē. in. iiii. i. doc. ii. c. viii. Sani debēt obser-
uare ut somnus eis temperate exhibeatur & in sua
hora & non superflue: quā autem sit talis hora ip-
se non expressit. Et ppter ea querētī q̄ nā hac hora
sit respondebim⁹ dicētes. Primo quod nō hora ina-
nitiois & ieiunii dormire debeamus cū dicat Prin-
ceps in secūda primi doc. ii. c. xiii. Si somnus inuenit
nauitatem in frigidabit ppter hoc qd resoluit aut hu-

morem qui uirtuti digestiue est inobediēs in frigida-
bit propter illud quod expanditur de eo: & in. iiii. p-
mi doctrina secunda. c. viii. inquit. Amplius sup. ua-
cuitatē dormire est malū & uirtute deliciens. Quod
similiē uoluit Rasis in. c. iiii. libri. xxv. continentis di-
cens auctoritate Ruffi in questionib⁹ epidimie. Sō-
nus lōgus si sequit cibū augebit in caliditatem inna-
tam & impinguat corp⁹. Sed si sequit exercitiū aut
balneū aut euacuationē & summarie in dispositiōe
illa in qua corpus nō sequitur nutrimentū diminuet
caliditatem innatā et macrefaciet corpus. Et dixit Io-
hanitius. Et quotiēs sequitur somnus corpus carens
nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneā
tunc in frigidat corpus extinguendo caliditatem inna-
tam. Cuius quidē ratio in promptu ē quia cū calor
naturalis cibū nō habeat quem digerat & cōsumat
uertit se super sanguinē & carnē ipsā resoluendo &
propterea ieiunantes calidi stomachi nihil in uespe-
ris accipientes macilenti & squalidi fiunt. Non sic
autem qui frigide fuerint complexionis & flegmati-
ci & cetā. Neq; est illico post cibū assumptū domi-
endū anteq; descenderit cib⁹ ad fundū stomachi hu-
iusmodi enim hora omnino in cōueniens ad dormi-
endū: dicēte Auicē. in. iiii. primi doc. ii. c. vii. Non il-
lico post comestione est dormiendū cibo natate &
in. c. viii. eiusdē. Melior somnus ē ille qui prouenit
postq; cib⁹ a superiori uentre descenderit & post qe-
tē c⁹ qd forsitan sequit ipsum ex inflationib⁹ & rugi-
tibus qm̄ dormire sup hoc multis impedit modis &
cetā. Et subdit. Quia ppter se descēsus tardauerit pa-
rumper incedere debet & postea dormiat. Et iterū
postea subiunxit. Super replectiōē dormire ē ma-
lū anteq; a superiori uentre fiat descēsus. Et in. iiii.
tertiū trac. primo c. v. dixit. Somnus super replectiō-
nem & cenam est res nocibilior oculo immo oportet
illū qui in uisu habet debilitatē expectare donec
digestio fiat: id est fieri scīpiat deinde dormire. Quā
fuit Rasis sententia in. iiii. Almasoris. c. iiii. dicentis
Oportet ut tā diu post comestione aliquis se a som-
no abstineat donec cib⁹ ab ore stomachi descēdis
se atq; inflatio & grauedo minui atq; inferius mer-
gi sentiantur quod tardetur non incongruū est ut p-
ua uiuetur deambulatione donec descendat. Ante
uero hos omnes Gal. hoc preceperat in libro de dis-
solutione cōtinua dicens Aliquando est membrum
debile ut stomachus & natat in ipso cib⁹ & nō in-
iungas somnum donec descenderit cib⁹ de stoma-
cho aliquo descēsu nec donec deueniat infundum
stomachi & anteq; precipias eū moueri parum si-
cut memorauimus iam. Hæc ipse. Obseruan-
dum est preterea quod in meridie: nisi consuetudo
contradixerit non dormiatur. Quoniam ut dixit
Auicenna ubi supra. In die dormire malum est ge-
nerat enim agitudines humectantes & reuma-
tismos & corrumpit colorem: & generat splenena

& laxat nervos & efficit pigritiam & debilitat desiderium & generat apostemata & febres frequenter. Et ex causis suorum nocementorum est ut cito interruptatur & naturam ab eo in quo erat stupida reddat. Et in prima tertii tractatus. capitulum. xiiii. ait. Dormitio multa in meridie & uniuersaliter somnus multus nocet multum memorie & proprie super repletionem plurimam. Rasis quoque in. xxv. continetis capitulum tertio dixit auctoritate pauli. Somnus diei non est tante utilitatis quia non potest tantum spacium sequi quo possit digestio compleri & quotiens incidit somnus ante perfectam digestionem sequitur oxiremia cum repletionem uentris de uentositatibus. Et saltem longa erit & ponderosa dispositio comodabilis & cetera: hæc ipse. Ex quibus colligi potest quod sit hora conueniens ad dormiendum scilicet post cenam & non post prandium & non nisi postquam cibum ad fundum stomachi descenderit & post suauem deambulationem ut in superioribus ad plenum diximus: quare & cetera.

Capitulum. cclxvi. ostendit quomodo accubandum uel dormiendum sit an supine scilicet uel sup latera & super quod & cetera.

Cum plures decubitus forme in dormitione reperiantur: plures: supina: sup uno latere: equalis & cum capite eleuato: non erit inutile ad sanitatis conseruationem & ad meliorem perficiendam digestionem intelligere: quare hanc manerierum sit laudabilior & quare corpori conuenientior & a medicis magis approbata. Et propterea dicamus cum nostro Conciliatore in differentia. cxx. iiii. sic ad hanc petitionem respondente. Si quis habuerit lubricum uentrem oportet cum super sinistrum latus iacere & dormire: si autem constipatum super dextrum est accubandum. Et si quis habuerit epas calidum debet cauere ne super dextrum latere dormiat. Qui uero stomachum frigidum super sinistrum. Et demum concludit quod super dextrum parum est dormiendum: super sinistrum uero multum ut inde perficiatur stomachi digestio: quare perfecta iterum super dextrum est recubendum: quare fuit sententia Auicenne. in. iiii. i. doc. ii. c. viii. dicentis. Sed ex figuris somni melior est ut super dextrum incipiat latere & deinde ad sinistrum reuoluatur: quod si ei inceptio super uentrem fiat auxilium fert sanis magnum in digerendo propterea quod calorem retinet naturale & ipsum comprehendit quare auget & cetera. Et in. c. regiminis ei quod comedit & bibit dixit. Oportet propterea ut post coctionem primo super dextrum latere dormiat pauco tempore: deinde super sinistrum reuoluatur: postea reuoluatur se supra dextrum: & debet scire quod multis cooperiri panis & cervical eleuare ex illis existunt quare indigeredo iuuat. Et ad ultimum quidem ut menbroge sit ad inferiora sunt de-

clinantes & non ad superiora & in. xiii. tertii tractatus. iii. c. v. similiter inquit. Dormire super latere sinistrum est maxime iuuamenti ad digestionem perficiendam propter comprehensionem epatis supra stomachum: sed somnus super dextrum est cum uelocitatis descensionis cibi. Est etiam obseruandum dixit Almasor in li. iiii. c. iiii. ne de uno latere ad aliud sepe uoluatur: tardat enim inde digestio atque inflatio & rugit sentit. Oportet itidem ut puluinar sit altum & precipue si cibum non dum ab ore stomachi descendit: sufficit enim ut ter fiat reuolutio & non pluries ut dictum est. Quod etiam in. xxv. continetis replicauit cum in. c. ei primo dixit. Post comestione glibet dormiat super latere dextrum modice: deinde complendo somnum super latere sinistrum. Et nulla fiat reuolutio habundans in lecto eo quod excitat uentositates & occursum subbet super digestionem & cetera. Et postea subiunxit. Pars inferior corporis in somno debet esse declinantior & nulla superhabundans fiat reuolutio in lecto ne reuoluatur cibum in uentre de uno loco ad alium corripendo digestionem: quare fuit sententia Age. ad Alexandrum sic scribentis. Dormi temperate primo super dextrum latere una hora: deinde super sinistrum & illic perfice dormitionem. Voluit itaque omnes auctores ut super latera dormiendum sit & non super dorsum uel resupine ut plerique faciunt nescientes quod princeps uoluerit in. iiii. i. doc. ii. c. viii. cum ait Resupine autem dormire est malum & ad malas preparans aggritudines sicut apoplexiam frenesim & incitum quoniam supfluitates ad posteriora declinare facit & retinetur & per suos non incedunt canales naturales quod sunt ab anterioribus sicut nares & palatum & tale somnum incurrere solent infirmi & debiles propter illud quod musculis eorum accidit ex debilitate & cetera. Quod non minus uoluit galenus ut testatur est Rasis in. xxv. continetis. c. iiii. dicens. Dormitio facta supine super dorsum suum conseruat supfluitates cerebri in uentriculis eius ideo non debet somnus habundantem sequi dormiendo supine super dorsum laboras apoplexia aut si parat fuerit eam pati aut epilepsiam. Et dixit in alio loco. Non debet dormire super dorsum laboras catarro descendente de capite quia tunc leue ingressum eius facit induci ad canale pulmonis. Et alibi etiam dixit. Dubitandum est si per dormientem tota nocte supine super dorsum ne cito inducat ad apoplexiam & epilepsiam quia supfluitates cerebri non manabunt tunc sed uentriculi eius replebuntur de eis & subdit. Dico quod est forma dormitionis mala ualde penes repletionem cerebri & cetera. Ecce igitur quod grande periculum sit dormire super dorsum & cum multarum infirmitatum & incubi precipue sepe numero ex tali decubitu prouentis ut certissima scio experientia quod mihi puero ex tali causa sicut & adultis pluribus accidit.

Capitulum. cclxv. ostendit quod sit uigilia & quod temperata conueniat sicut superflua maxime nocet.

Quāquā ea q̄ diximus de ſomni utilitate ſufficere deberent ad intelligendum quā tum moderate dormire ſit utile. Tamen pro ampliori noticia ipſius uolumus & de uigiiliis q̄ ſomno opponuntur aliqua breuiter de clarare ut oppoſitū magis intelligat per ſuū oppoſitū: teſte pho in tertio de anima textu comenti. xxv. Dicamus ergo cum Auicē. in prima tertii tractatu & capitulo quartis ſic ſcribente. Vigilia eſt diſpoſitio cum affundit ſpiritus animalis ad instrumenta ſenſus & motus ut eis utatur. Sarra autem ſuperfluitas in uigilia & egreſſus a re naturali: & in canticis textu comenti. cxli. Temperata uigilia excitat ualde ſenſus & diſponit uires ad exercendū operationes ſuas & cum hoc mundificat corpus a ſecibus & ſuperfluitatibus. Et ſic temperata & non ſuperflua comendatur ſicut ſuperhabundans minime. Et quod ita ſit apparet per Auicē. in ſecūda primi doctrina ſecūda capitulo. xiii. dicentem. Cū uigilie ſunt multe complexionē corrumpunt cerebri aliquo ſiccitatis modo & debilitant ipſum & cōmiſcēt rationem & adurunt humores & agridudines faciūt accitas. Et infra ſubiunxit. Vigilie deſideriū augent & famē efficiunt propter illud quod de materia reſoluūt & de digeſtiua minuūt & propter illud quod de uirtute reſoluunt. Et in prima tertii trac. quinto capitulo. xi. Superfluitas uigiliarum reſoluit ſpiritum & debilitat eum & cū hoc replet cerebrū uaporibus. Et in. xi. dixit tertii trac. primo capitulo. v. inquit. Vigilie & exercitium ſcilicet ſuperflua debilitat cor cum reſolutione & in. xiii. tertii. trac. ſecundo capitulo. xii. Vigilie ſuperflue commouēt famem & appetitū uehementem & in canticis textu comenti. cxlii. ſic etiā ait. Ex lōga uigilia contingit expergefactio & in ſomnietas generans anxietatem & anguſtiā anime ipſa enim diſſoluit ſpiritus & corpora ſedat & corrumpit ſplendorem & claritatem corporis & colorem eius & profundat oculos nocetq; digeſtioni & mentem tollit & inſrigidat corpus: q̄ fuit ſententia Almanſoris in libro quarto capitulo. iiii. dicentis Vigilie uero multe calorem incendunt: ac formam corrumpunt corpusq; deficcant atq; colerā rubeā in ipſo augmentant. Quod precipue operantur cū corpora ſunt macra. Oportet itaq; ut anima uigilare non cogatur cum diſſoluta & ſtupida fuerit neq; ad dormiendum incitet cū excitata atq; ſubtilis & accuta fuerit motuſq; leues & ſenſus fortes: a quo ſumpſit Auerrois in. vi. colliget cū ait. Quando uigilie exhuberant corpus deficcant & calorem diſſoluūt naturalem & calorem accidentalem incendunt q̄ quoq; fuit gal. ſententia in primo terapentice capitulo. vi. dicentis. Siccant enim totius corporis habitum uigilie & propter hoc ſunt nociuiſſime hijs q̄ ſecūdum ſiccitatem agrotant & in comento. lvi. ſe-

eūdi regiminis acutoze ſuper illo Hipocratis uerbo Multe uigilie faciunt cōtra cibi potuſq; digeſtiōem & cetera. Inquit de aptitudine uigiliarū: eſt ut reſoluāt corpus & exiccent ipſum: & in tertio regni textu comenti. xli. dixit. Vigilia exiccat corp⁹ eius uero opoſitū humectat. Ex quibus omnibus clariffime patet quantū ſuperflue humano corpori noceant uigilie. Et propterea concludamus in uno uerbo cū Hippocrate in ſecūdo afforifmorū afforifmo tertio dicente. Somnus & uigilia utraq; modo magis facta malum: dormiamus itaq; & uigilem⁹ temperate pl⁹ tamen & minus ut ætas complexio temp⁹ anni qualitas & quātitas cibi præcepti & talia huiusmodi requirunt quod qui fecerit a nocuentis ex ſomni & uigiliarum ſuperfluitate prouenientib⁹ ſecur⁹ erit ut ſatis ex dictis eſt maniſeſtum.

Capitulum. cdxviii. oſtendit quid ſit ſomnium quæ cauſe eius & quid de ipſo hoc in loco conſiderandum licet ſomniatis minime ſit credendū.

Quia in ſomno plurima & extranea ſepe numero ſomniamus de quibus nunquā etiam cogitauimus: quemadmodum nobis euenit plerūq; quod uolare uidemur ſuper terram ſicuti hirundines faciunt. Quod quippe ſomnium noſtre complexionis connaturaliſſimū exiſtit ut ex dicendis apparebit. Solent ex his in quā nonnulli pertimeſcere adeoq; ſibi aliquod malum facientes augurium: dubitare ut firmiter credant infortunū ſibi parari & inde quādoq; permultos dies triftantur. Propterea mihi uidetur aliquid de hac materia ſomniorum dicendum eſſe: tum ut ipſi ſuis huiusmodi ſantaſis fidem deinceps non adhibeant: tum etiam ut intelligant quomodo ſomnii qualitates & non rem ipſam ſomniamam debeant conſiderare ut ſciant ex hoc qualiter corp⁹ eorum diſpoſitum ſit: & quibus agridudinibus preparatum ut ſe ualeant ab illis precauere ſed anteq̄ ad hæc deſcēdamus declaremus quod ſit ſomnium & quæ cauſe ipſius ut dicenda clari⁹ pateſiant. Dicimus ergo cum Petro padubanenſi in. xxx. problematum comento ultimo ſic ſcribente. Somnium eſt paſſio cauſata ex motu in fantaſia facto: uel melius. Eſt fantaſma factum a motu ſimulacrorum dormientis in eo quod dormit quod a multis ſit cauſis & ſecundum hoc diuerſa fortitur nomina ſit enim quandoq; a ſuperhabundantia aliquorum humorum in corpore exiſtentium per quod quidem medici coniecerant multa ſicut infra dicemus. Cauſatur etiam ſomnium propter motus & operationes de quibus multum fuit anima ſollicita in uigilia & uehementer eis intentata ita quod nocet dum dormit quieſcentibus motibus exterioribus non adhuc mo-

tus quiescit interior factus in fantasia in qua forme apprehense retinentur a uirtute imaginatiua eas diuersimode componendo modo quidem sentit minus: tunc autem magis eo quod maior motus obscureretur & dissoluatur minorem sicut dicitur in libello de sensu & sensato: & in quinto de generatione animalium & in de somno & uigilia. iii. unde in eodem dicitur. Fantasmata quedam esse causas priorum unius cuiusque actum non est irrationabile. Et tale si quidem somnium potest animale nominari cum causetur a motu in uirtute anime a prioribus actibus relato. Causatur etiam quandoque ab impressione facta ab animalibus celestibus uel intelligentiis ipsorum: quare etiam motores dicuntur orbium operantes quandoque formam in imagine secundum comparationem ipsarum & comparationem anime nostre & aptitudinem quia anime nostre habent maiorem comparationem & similitudinem cum substantiis angelicis quam cum corporibus sensibilibus ut dixit Auicenna in libro quarto de anima unde primo regimini acutius dicitur. Quod quedam somnia sunt a deo benedicta & sublimi & id siquidem potest somnium celeste appellari cum ab animalibus causetur celeste. Et si quod somnium uerum est: dicendum quod somnium uerius est celeste. Aliud autem nullius aut pauce uirtutis existit sunt enim magis delusiones quedam eorum circa quas anima fuit sollicita in uigilia & occupata sicut famelicienti representatur alimentum & cupienti coitum scemella. Somnium autem naturale & si uerificetur ut plurimum non tamen aliquam mirabilem ostensionem importat. Quia autem somnia uideantur celestia seu a celo reuelata ille est qui consuevit dicere uerget. Vnde enim prauitatem cogitationum & considerationum inducit imaginationem male moris & inobedientium uirtuti rationali: unde dictum est meliores somnia uidere meliores. Quare somnia mendacis: de risoris: loquacis: tristis: ebriosi: ac illius in quo preualet complexio aliqua uel sollicitudo non sunt uera. Vnde. iii. de somno & uigilia quare loquax est natura & melancholica multimodas uisiones uidet eo quod existit in multo motu propter quod non sunt uera somnia plerumque nisi uideantur circa mane: tunc enim motus humoris quiescunt magis & cetera. Similiter inquit in differetia. clvii. Plures de somno adducunt distinctiones inter quas principalissima est illa quam supra tetigimus: scilicet quod aliquod est naturale aliud animale & nonnullum celeste seu diuinum & uocat illud naturale quod ex dominio complexionis contingit & humoris sicut dixit Auicenna in libro suo de anima quod naturalia somnia sunt quare ueniunt ex temperantia uirtutum humorum cum spiritu gerente uirtutem formalem & imaginatiuam & cetera. Anima uero quod causatur a multa sollicitudine anime circa aliquod in uigilia. Diuinum uero somnium quod a diuinis: siue celorum causatur animalibus de quo ipse post multa sic ait. Somnium uerius est celeste seu diuinum & maxime cum anima fuerit libera superiori-

bus substantiis applicata eorum representationes suscipiens. Animale uero nullius aut pauce ueritatis existit est enim magis illusio quedam eorum circa quas anima fuit sollicita & occupata in uigilia seu famelicienti representantur cibi appetentique mingere eloaca & strepitus agonizanti de somnio similiter naturali dixit ut supra & tandem de eo sic concludit. Quod si accidit & maxime contra repletionem propriarum uaporabilium uentorum uerificatur quam minime. Et propterea qui timere solent ex suis somniis deinceps non expauescant nec eis aliquam penitus fidem adhibeant cum ut plurimum delusiones sint ut predictum est quibus non esse credendum medici philosophi & theologi unanimiter precipiant. Et licet ualerius maximus plurima narret de somniis artorum medici Cesaris Augusti. P. Decii & M. Torquati. M. Ciceronis. C. Gracchi. Cassii pamenii: Attarii Ruffi: Alexandri regis macedonie aliorumque plurimum in libro primo: quare quidem celestia dici possunt rarissime & non nisi magnis uiris contingentia Non debet tamen ex hoc unusquisque tam facile de numero illorum esse sibi persuadere ut somniis propriis naturalibus uel etiam animalibus fidem adhibeat.

Capitulum. cdxviii. ostendit: quomodo qualitas somniorum & non ipsa somnia consideranda sit ut sani dominium humorum sui corporis intelligant.

In superiori capitulo uisum est quid sit somnium quare cause eius & quomodo rebus somniatis nequaquam credendum esset. In hoc autem loco ostendamus quod in principio illius promiseram scilicet utilitatem quare ex qualitatibus in somniis apparentibus est eligenda: ut per eas somniorum qualitates qualiter dispositi simus in humorum superhabundantia facillime percipiamus. In primis ergo dicam cum Auicenna in secunda primi doctrina tertii capitulo septimo sic scribente. Somnia significatia dominium sanguinis sunt sicut cum homo in somnis res uidet rubeas aut sanguinem multum ex suo corpore exire aut se in sanguine natum & similia. Dominium uero flegmatis significant somnia in quibus uidentur aqua & flumina & niues & pluuie & frigus. Dominium uero colere rubeas monstrant somnia in quibus uidentur ignes & uexilla citrina & uidere res quare non sunt citrine citrinas & uidere incensionem aut calorem balnei aut solis aut his similia. Et dominium colere nigre scilicet melancolie ostendunt somnia terrorem facientia ex tenebris & cruciata & rebus nigris & terroribus. Et in prima tertii. c. vi. in fine sic etiam inquit. Plurimum enim uisionis rerum citrarum calidarum significant dominium colere. Et similiter plurimum uisionis rerum cuiusque complexionis proportiona-

sum: quas numerare non est necesse. Et somnia quidē pmutata significant caliditatem & siccitates & illa quoque non recordatur significat frigiditatem & humiditatem secundū plurimū: quod etiam sensit Rasis in ii. Almanforis. c. xliii. dicens. Cū enim aliquis in somno pluias multoties uidet & mare & fluuios multa in eius corpore humiditas adesse significatur. Ignes uero ac fulgura & lites cū aliquis in somnis frequenter aspicit colera rubea in ipso habundare monstrat. Colores autē rubeos & tinctos ac nuptias & cibaria dulcia & uentosas atque fluxū sanguinis ac si obthoniā si aliquis somniauerit: quod sanguinis multitudo sit declarat. Cūque multa fusco colore tincta atque nigredinem & timores ac pauores in somno aliquis aspicit colere nigre operatio significatur. Et cū aliquis in somno uidet se manere quasi in loco nuius uel frigido a quo leditur frigoris significat uictoria. His autē contraria si uisa fuerint contrarie erunt significationes. Et si aliquis uidet se quasi in balneo uel in sole uel quasi canicularibus exponatur diebus uel in igne: excessus significatur caliditatis. Et cū aliquis somniauerit se quasi uolare & innadere sicut accipiter & capere siccitatis monstrabit excessus atque humorū leuitas & subtilitas. Si quis etiam se quasi ab aliquo aggrauari somniat replectioe laborat ostenditur: Quicūque etiam se per loca quasi cenosa incedere uidet se uidē habentia odorem putridos in corpore demonstrat habere humores: his uero contraria: contrarium habent significationem. Qui autē in somnis uidet quod quasi incedat per ortos bonū habet odorem suae significatur equalitas humorū et quod a putredine ualde sunt remoti. Per loca uero quasi angusta & per foramina si quis se ambulare cōspicit instrumenta hanelitus grauem pati aegritudinem demonstrat quod ipsum tantam aeris quantitatem attrahere uetat quata ei est necessaria. Gal. quoque in quinto de interioribus capitulo. vi. inquit. Multi propter malos humores in stomacho coadunatos uiderunt pessima somnia quorum somni disturbati sunt & cetera. Et in libro de somniis ait. Somniū nobis indicat dispositiones corporis. Ignē enim accensum quod uidens in somno a xanta molestat colera. Si uero fumū uel caliginē uel profundas tenebras a nigra colera. Pluuia uero humiditatem habundare indicat. Nix autem & glacies parū flegma frigidum & post aliq̄ subiunxit. Somniamus plerūque ea quibus egemus ut bibere coire & similia & postremo dixit. Quae uident qui egrotant in somniis coindicabunt plerūque nobis indigentias & habundantias & qualitates humorū. Et propterea debent etiam sani si frequenter uiderint aliquod supradictorum cū medicis cōsultare & consideratis etiam aliis indicantibus poterunt postea purgari & a futuris infirmitatibus praeseruari. Et haec sunt quae de somniis attendere debemus: quoniam natura plerūque demonstrat: quibus indigeat ut clarissime patet de his qui in cena carnes fa-

litas manducarunt & non multū biberunt in nocte stientes dum dormiunt se bibere somniant uinū aut aquam sitim eorum minime remouit sicque de aliis somniis naturalibus: quare & cetera.

Capitulum. cclxx. ostendit quod ab accidentibus aie sit abstinendū & maxime post cibū & refectionē ne digestionē: quā corrumpunt: fieri prohibeant.

Diximus supra in .c. scilicet. cclxi. Quod post cibum assumptionē quiescendū erat aut modicū deambulandum donec cib⁹ ad fundū stomachi descēdisset deinde dormiendū & hoc ut melior celebraret digestio. Cū somnus fortificando uirtutes naturales digerere faciebat Ex quibus oib⁹ tota intentio nostra erat ut preaccepta reficiētia oīno coquerent in stomacho & in eo non putrescerent quod iterū procuramus dicentes. Quod omne illud quod digestionē cōrūpit aut eam impedit sit fugiendum pro uirib⁹: & quia dixit princeps in .iii. primi doctrina. ii. c. vii. Accidentia aie horribilia & mot⁹ corporei fortes digestionē fieri prohibēt Cuius dicti secundam partē dū loqueremur de exercitio & coitu post cibū sufficienter declarauimus. Primā uero. scilicet quod anime accidentia digestionē prohibeant hoc in loco intendimus manifestare ut ab eis caueant qui sani desiderant permanere. Dicamus ergo cū galieno in primo de regimine sanitatis sic scribente. Oportet medicum qui debet custodire sanitatem studere ne mores animi corrumpantur non ut philosophus ut conseruet ipsius anime sanitatem & faciat hominem uirtuosum sed ut non facile in aegritudinem deueniat corpus & enim furor & fletus & ira & tristitia & sollicitudo amplior quā oportet & uigiliae quae super his sunt febriū & aliarum aegritudinū sunt principia. Sicut e contrario pigritia mentis amentia & anima omnifariam desedecoloratio nem & denutritionem operatur infirmitate naturalis caloris quem omnib⁹ custodire oportet infra terminos sanitatis & cetera. Ex qua sententia manifestū est quod medicus conseruator debeat de accidentibus animae curam habere de illis non modicū cōsiderare atque illa in regimine conseruatio prohibere & precipue post cibū & potus assumptionem ne digestionē impediāt uel corrumpant cū ipsa de sui natura non solum: quod dictū est iaciant: sed totum etiam corpus a sua temperie & naturali complexione permutant & humiditates sicut & corpus totum excrescent: dicēte gal. in tertio tegni textu comenti. xxxv. Abstinere manifestum quoniam ab intemperantia oportet anime passionū scilicet: Ira: Tristitia: Gaudium: Furoris: Timoris: Inuidia & Sollicitudinis: ex terminant enim haec & permutant corpora ab ea quae est secundum naturam consistentia: in cuius commento dixit Hali. Ira & furor faciunt accidere caliditatem superfluum: Gaudium uero & leticia calidi

tatē equalē Timor autem & pavor faciūt accidere frigus & totū quod faciūt ista accidētia nō faciunt nisi meditatione motus spiritus: unde corpus exic/ cas teste codē gal. ubi supra & textu comēti. xxxvi. dicēte. Oēs aīe passiōes exiccant corp⁹. Et q̄ etiā si ant ex diuerso spiritūū motu anime accidētia ut dixit Hali apparet p̄ Auicē. in secūda primi doctrina secūda. c. xliii. sic scribētē. Omnia anime accidentia sequunt̄ aut eis associant̄ motiones spirit⁹ interius aut exteri⁹ & istud aut erit subito aut paulatim & ei⁹ motionem ad exteriora sequitur frigiditas eius qd̄ interius existit. Et fortasse sup̄fluit illud quod resoluitur subito ergo in frigidatur exterior & interius & sequitur eā sincopis aut mors & motū quidem eius ad interiora sequit̄ frigiditas eius quod ē exteri⁹ & caliditas interior & cum multa coangustatiōe con/ stringit̄ & in frigidatur int̄ius & exteri⁹ & sincopis magna aut mors sequitur ipsū & cetera. Ex quib⁹ apparet qd̄ omnino uitanda sint anime accidentia p̄pter tale magnū piculū sequēs ad subitum & fortē motū spiritus interius aut exterior. Et p̄cipue illa fugienda sunt accidentia quae tristiari faciunt sicut inquit Almasor in libro quarto. c. viii. Quoniam omnib⁹ sanis nocumētum inferunt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abstinedū est ergo ab ira: tristitia: inuidia: sollicitudine & huiusmōi & licet semp p̄ maxime tamen post cibi & potus assumptionem quoniam digestionem fieri phibēt & quādoq; cor/ rampunt diuertendo spiritum & naturalem calo/ rem a stomacho ad cor uel ad mēbra exteriora secū dum ipsorum accidentium diuersitatem ut diximus quare & cetera.

Capitulū. cclxxi. ostēdit q̄ nocumēta in corpus pueniant ex ira: iracūdia: odio: furore & similib⁹ postq̄ declarauerit quid ipsa sint & cetera.

Visum ē in sup̄iori capitulo generali quodāmodo qualiter anime accidentia digestionem fieri phibebāt & plurimū cor/ pori nocebant rōne subitū motus spirit⁹ ad interiora uel exteriora. Nūc autem in speciali uideam⁹ quantū ira odium & similia sint sanitati corporis inimica declarantes pus quid hōz sit unum quodq; ut scribenda de ipsis manifesti⁹ intelligant̄. Dicam⁹ ergo cū Haliabate in. v. Theoricā. c. xxxviii sic referente. Ira ē sanguinis cordis ebullitio naturalisq; mot⁹ caloris et ei⁹ ad exteriora exit⁹ semel subitoq; ad ulciscenda quae nocent. Quod ab Ag. ipse uidet̄ accepisse dicēte in secūda pblematum pblemate. xxvi. Ira est accensio sanguinis circa cor. Et in octauo eorūdem pblemate. xx. Ira timiditati contrarium est & iracūdia. Est autem ira quidē ab igne multum enim ignem continentes int̄ius tepefiūt maxime autem est in pueris discere: uiri autem ledūt &

cetera. In cuius comēto padubanēsis noster sic ait. Iracundia ē uelox inclinatio ad iram in quib⁹ nō oportet & magis q̄ oportet & ubi non oportet. Gal. autem in pmo de differentiis febrium. c. iii. sic eam definiuit. Ira est ebullitio quaedam & mot⁹ uehēmēs irascibilis uirtutis quae in ipso corpore cordis insidet cum calefit ipsa substantia. Et in secūdo de regimine sanitatis inquit. Ira nō est audacia: sed uelut feruor quidā ei⁹ qui secundum cor sanguinis & in secūdo de accidenti & morbo. c. ii. Ira est feruor caloris in corde existētis ppter motum anime. Et in qnto de accidenti. c. vi. Ira ē magn⁹ ac fortissimus motus in loca diuersus & propterea ualde corp⁹ pturbat & pmutat a naturali consistētia. Quid autem sit odiū nō a multis expressū inuenitur attamē dicere possumus qd̄ sit ira cōfirmata ut colligit̄ ex dicto Valerii maximi in libro nono. c. iii. sic scribente. Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant p̄ cursū celerior illa nocendi cupediū: hoc autem p̄tinatius ac nūq; sine tormēto sui uiolenti⁹ & cetera. Sic enim odiū ab ira differt sicut mai⁹ a minori: quēadmodum clarissime beatus inquit Hieronymus. his uerbis. Quantum autem inter festucam & trabē tantū inter irā distat & odiū. Odiū. n. ira inueterata est & cetera. Quod qui his uiris sapientissimis credere noluerit Auicē. saltē philosopho ac medico p̄cipuo credat: hoc idē uolēti in libro de uiribus cordis. c. octauo cum ait. Sicut ira est motus ad uindictā nō ualde fortis sic odium ē pseuerantia forme nociui in imaginatione seu fantasia & pseuerantia simul imaginationis affectus ad uindictam sumēdam ex eo. Furor autē est maniaca confidētia ut ex dicti Gal. in secūdo tegni elicit̄. Quae omnia ut prediximus diuersimode nocent sanitati ad malas & quā plures pducentia lesiones. Dixit nāq; p̄iceps in secūda primi doctrina secūda. c. xliii. Ex motu quidem ad exteriora subito factio fit ira quae si cōtinuata fuerit facit cadere in melancoliā. Quod similiter asserit gal. in comēto illi⁹ afforismi. Timor & pusillanimitas & cetera. ubi sic inquit. Multos in has passionēs cecidisse uidi propter irā odiū & tristitiā quoniam ira & furor faciunt accidere caliditatem superfluam ut dixit Hali in comēto. xxxv. tertii tegni a quo uidet̄ princeps accepisse in primo canōis Fen. doctrina & summa secūdis. c. uero primo dicens Ira fm omnē dispositionē calefacit & in tertia primi. c. liii. Ira uehēmētē calefacit. Et in. xliii. tertii tractatu. i. c. xxxiii. scripsit. Ira tristitia & huiusmōi mlt̄ toties sūt cā effusiōis materie: ad stōachū in cātēdis quoq; sic ait. Ira anime incitat frigiditātē. s. p̄p resolutionē quae quādoq; magnificat in tantū donec ledat in ultimo: quod similiter sensit gal. in sexto Terapenticā. c. liii. dicēs. Ira sollicitudines in quolibet modo & uigiliae nocēt dissoluētēs uirtutē. Ex ira tamē nullus unq; mortuus est inquit ipse in quinto de accidenti & morbo capitulo. vi. in primo etiā de re

gimine sanitatis sic ait. Immoderati moti qui sunt in concupiscentia ira & cogitatione magis colericum reddunt hominē: unde febres & omnes calidae egri- tudines consequuntur: qualiter autē declarauit Halia- bas in .v. Theoricæ capitulo preallegato cum inquit Qui enim omnibus irascitur ex causis solliciti sunt & tristes & ad quā uis modicam timent & exterrē- tur occasione: opinionationes opinantur falsas: his sepe de causis in morbos incidunt pessimos & passiones in tantū ut huiusmodi nonnulli moriantur si in eis horū aliqua accidentiū roborentur. Et post aliquā subiunxit. Ira calefacit corpus & deliecat: colerā cō- sortat rubeam in tantum ut febrē quandoq; diei pa- riat. Et si qdē in corpore hūor est ad putrescendū para- tus: febrē generat puridam. Si autem imoderata fuerit ira uirtutem dissoluit naturalē eo qd illi pluri- mum emittat & in partes dissipet: unde & istis de- bilitatur: trēor qnq; accidit & si adhuc augeatur def- fectus sequit̃ maxime si homo debilis sit uirtutis: nā si q ira minime mortem asciscit hac ipse. Ex quibus facile cōprehendi potest quantū ira noceat unicuiq; & precipue macilentis multoq; magis odium & fu- ror & talia: & ideo abstinēdū est proposse omni ab huiusmodi ne corpus inflāmet̃ & spiritus resoluā- tur & permaxime post cibos & potū assūptionē. Quæ quidem preassumpta adeo: supuenientibus his passionib; alterat̃: qd frequēter & si non semp cor- rumpunt in stomacho & in malos hūores cōuertū- tur. Ex quibus febres & alie consimiles generat̃ istie mitates. Sed fortassis dicet colericissimorū qspia. Si ex naturali cōplexiōe adeo sū pronus ad irā ut ex- leuissima ēt cā irascat: quid ego possum? nō enī hoc in mea consistit facultate: & si doleā ex hoc minime tamen ab huiusmodi passione me ualeo abstinere. Cui dicem⁹ qd ipse Diogenis cōsilio de betuti q cū interrogatus esset quid agēdū homini foret ut irasce- ret̃. Respondit recorder̃ qd nō sēp necesse est ut serui- atur illi: imo uiceuersa est alteri aliquādo seruiedum: nec oportet ut iugiter obediat illi: sed & interdū & ipse obediat alteri: nec necesse est ut semp ab aliis co- latur: sed quandoq; patiatur & ipse cum hac fece- rit & cum hoc eius debilitabitur ira: quare & cetera.

Capitulū. cclxxii. ostēdit nouimenta puenientia ex timore tristitia & sollicitudine.

Ostendamus in hoc capitulo quot & quā- ta nouimēta ex frequētato timore sole- ant puenire ut ab eo & a tristitia pariter caueamus: dicentes cū Haliabate in qu- to Theoricæ. c. ultimo sic ipsū describente. Timor ē naturalis ingressus caloris ad interiora corporis p- pter animæ ab aliquo nocēti fugā & exasperatū cū sit naturæ animā a nocētibus & subterrentib; quæ nō cōsuevit timere & fugere quod sensu Aristoteles in decimā pblematum pblemate. lxi. dicēs Timor

est in frigidatio exteriorē & caloris cōtractiō ad par- tes interiores sub corde. Et. xxx. pticula eorū dē ingt Timor in frigidat manifestat autē terrefacti: tremunt n. ait ipse. Cuius simile uoluit Galenus in qu- to de accidēti & morbo. c. vi. cū sic scripsit. Timor sangui- nē: calore atq; spiritū reportat ad interiora. s. ad suā originē & ad cor atq; exteriora corporis refrigerat. Et postea subiunxit. In timore uirt⁹ animæ nō cōfor- tat̃ neq; ad exteriora reuertitur & iccirco calor extē- guis in tantū ut totū refrigeret corp⁹ & subdit. Il- la accidētia quæ subito fiūt in timore in tristitia pau- lati cōstringūt & nō differūt nisi in magnitudine & fortitudine n. aut genere. Et i. li. de pnosticatione p pul- sū sic quoq; ait. Corp⁹ pp aīz passiones multoties pati assueuit fortassis autē nō existimabit quicq; ago- nia & timores repente animā exagitationes pulsus uer- tunt cū tamē plurimū pmutet̃ in libro de tipo. c. tertio dixit. Timor & terror turbat uirtutē & debili- tat ipsā nō min⁹ aliis causis. Quod etiā sensit in ter- tio tegni pte illa abstinere autē manifestū est & cetera cū dixit. Timoris iudicē & sollicitudinis extermiant enim & pmutat corpora ab ea quæ secundū naturā cōsistentia in cui⁹ comēto scripsit Hali. Timor autē & pavor faciūt accidere frigus supflūū: & ideo dice- bat Hipocrates in sexto afforismorū afforismo. xx. iiii. Si timor & pusillanimitas multū habeat tēp⁹ ha- bētem melancolici pfiūt. Et princeps in secūda pri- mi. c. iiii. Cū multus timor adest & pnitiosus uētricu- li cordis sanguine euacuant̃ quāuis in timore moue- at̃ spirit⁹ ad interiora subito sicut ipse dixit i eadē do- ctina secūda. c. xiiii. & in cāticis textu comēti. clvii. sic quoq; ait. Timor incitat frigiditatē qui quādoq; magnificat̃ in tantū donec ledat in ultimo & ppter ea a rebus timere facientibus debet pro uiribus unus quisq; sanus abstinere: unde qui hac passione cōsue- uit molestari Catōis stoici pceptū obseruet dicētis Desines timere si sperare didiceris. A tristitia cōsimi- liter ē abstinēdū cū ex ea pauciora nō eueniāt nocu- mēta: sed quid ipsa sit primo exponam⁹ dicentes cū Haliabate in quinto Theoricæ. c. ultimo sic eā diffi- niēte Tristitia naturalis ē caloris ingressus ad corpo- ris interiora paulatim in tantū quandoq; qd corpori febrē unius diei afferat cuius si diuturnus tēpus fiat corpus fortiter calefacit: omniaq; calefiūt mēbra: so- lidaturq; calor uaturalis in principalibus membris fitq; ab inde ethica febris. Si ergo imoderata fuerit tristitia in frigidatē complexionum corporibus cor- pus refrigeratur calorq; extinguitur naturalis sua in corporis interiora cōuersione qua ex re iminut⁹ co- agulat̃: & ppterea tristitia omnibus ē nocēs corpo- ribus & illa subuertens maximeq; frigida & siccā h- ipse: cuius simile uoluit princeps in tertia primi. c. iiii. cum inquit. Tristitia multū exiecat & pigritia uirtu- tes laxat animales & cōplexionē ad slegmatis ppi- etatem inclinat: & i. xiii. tertii tractatu & capitulo tertiis ait. Tristitia est causa corruptionis & destru-

dōnis digestionis: & in libro de uiribus cordis capi-
 tulo quinto. In melancolicis habentibus spirit⁹ tene-
 brosos p̄durat tristitia & in .c. vi. eiusdem itege dixit
 Sicut letandi frequentia disponit spiritū ad leticiam
 sic & tristitadi ad tristitiā: & in .c. viii. Tristitia dispo-
 nit ad irā. In textu quoq; comēti. clviii. caticege ait.
 In lamēto quidē & tristitia fert iuditiū nocumēti su-
 per macē & solū cōfert indigenti dissolutiōe. Quae
 fuit sententia Galieni in sexto Terapēticae capitulo
 q̄rto dicentis. Tristitia & agōia & ira & sollicitudi-
 nes in quolibet modo nocēt dissoluētēs uirtutē: & i
 quinto de accidenti & morbo capitulo sexto sic scri-
 psit de ipsa. Quibus accidit tristitia frequenter mor-
 tui sūt & hae pusillaminib⁹ solet euenire: nā eorum
 anima debilis atq; defecta extinguuntur atq; suffoca-
 tur: T̄xtinguuntur autem propter frigoris dominatio-
 nem: Suffocatur autem quia sanguis ad suam reuer-
 titur originem⁹ ac coadunat⁹: & propter has causas
 desiccant corpora. Quod sensit Salomō in puerbi-
 is. c. xvii. dicens. Spiritus tristis desiccant ossa & in .c.
 xxv. eorūdē. Sicut tinea uestimētō & uermis ligno
 ita tristitia uiri nocet cordi. Et propterea concluda-
 mus cum eodem in .c. xxx. Ecclesiastici dicente. Tri-
 stitiā nō des animae tue & nō affligas temetipsum
 in consilio tuo: tristitiā longe expelle a te multos. n.
 occidit tristitia & non est utilitas in ea h̄ ipse. Fugia-
 mus igit⁹ p̄ posse res omnes tristari faciētes. Quod
 si id fieri non potest cum acciderint patienti animo
 sunt tollerande & q̄ citius possibile fuerit expellen-
 de & cetera.

Capitulum. cclxxiii. ostēdit nocumēta puenientia ex
 inuidia & imaginatione postq; declarauerit quid ip-
 sa sit inuidia.

Quid sit inuidia ostēdamus primo & po-
 stea quae nocumēta ex ipsa proueniant
 quantūq; corpori nocere habeat & dica-
 mus cū Aristotele in secūdo Rethorico-
 rum sic eam describente. Inuidia est tristitia q̄dā su-
 per bona actiōe apparente bonoq; circa similes. ze-
 lus autem est tristitia quādam super apparenti p̄fē-
 tia bonorum honorabilium & contingentium sibi
 accipere preter similes natura non quia alii: sed quia
 non & sibi sunt. zelatius seipsum preparat p̄pter
 emulationē ut obtineat bona. Inuidus autem ut p̄-
 ximus nō habeat propter inuidiā & in secūdo topi-
 coq; . Inuidia est tristitia i apparēti utilitate alicuius
 a quo Tullius in tusculanis libro tertio accepit cū ait
 Inuidencia agritudo est ex alterius rebus secūdis &
 i secūdo de oratore. Laudi atq; gloriā maxime inui-
 deri solet inuidēt homines maxime parib⁹ aut infe-
 rioribus inuidēt sepe uehementē & eo magis si itol-

lerantius se iactant & cetera. Hoc autē uitiū sic pinxit
 Ouidius in secūdo libro Metamorphoseos dicēs.
 Cōcussa patuere fores uidet intus edētem. Vipeas
 carnes: uitiōq; alimēta suoz. Inuidiā: uiasq; oculos
 auertit: at illa. Surgit hūo pigre semelarsūq; reliquit
 Corpora serpentum: passūq; iccedit inerti. Vtq; deū
 uidit formaq; armisq; decorā. Ingemuit: ultūq; deat
 ad suspicia duxit. Deinde tetigit nocumēta eius cum
 inquit. Pallor in ore sedet: macies in corpore toto
 Nulq; recta acies: liuent rubegine d̄ ētes. Pēfiora fel-
 le uirēt: lingua est suffusa uenēo. Risus abest: nisi quē
 uisi fecere dolores. Nec fruiť somno uigilantibus ex-
 cita curis: Sed uidet igratos intabescitq; uidēdo. Sue-
 cessus hominū: carpitq; & carpit una. Suppliciiq;
 suum quāuis tamē oderit illam & cetera. Et in de pō-
 to libro & epistola tertiis. Liuior iners uitiū mores
 nō exiit altos. Vtq; latet ima uipera serpit humo. de
 ipsa uero dixit Hali in comento. xxxv. tertiū libri te-
 gni: Tristitia uero & inuidia faciunt accidere frig⁹
 in cuius comēti textu Gal. inter causas corpus exter-
 minantes inuidiam & sollicitudinem enumerauit.
 Quae quoq; inter causas animā damnātes potest im-
 mo debet a fidelib⁹ collocari cum sit capitale pecca-
 tum ut a canonistis tradit⁹ in. xxv. distinctione ca-
 pitulo. Vnū paragrafo Alias: nec hoc uitiū curari
 potest nisi per suum contrarium uidelicet per humi-
 litatis exercitium inferioribus se seruiendo ut ab eis
 dem accipim⁹ de penitentia distinctione. xi. c. primo
 Qua de re huiusmodi passio omniūq; fugienda
 est sicut pariter a uehementi imaginatione & diuturna
 est abstinēdū cū & ipsa plurimū corpus conterat di-
 cente Gal. in prio de regimine sanitatis. Immodera-
 ti mot⁹ qui sūt in cōcupiscentia ira & cogitatione ma-
 gis colericū reddant hominē: unde febres & omnes
 calide agritudines cōsequūtur. Defectiui uero mot⁹
 magis slegmaticū & frigidiorē: unde opilationes
 epatis & iplenis & epilepsia et apoplexia et omnes
 reumaticae agritudines hūt. Ex quibus ipse dat in-
 telligere. q̄ omnes anime passionēs nociuā existant
 siue calefaciāt siue infrigidēt in numero quam uel
 hemēs imaginatio & cogitatio reponēda est cū sit
 fortis cā nō soluim pmutadi proprium corpus i quo
 est: sed etiam exteriora quēadmodū colligit a prin-
 cipe in secūda primi doctrina secunda capitulo deci-
 moq̄rto ubi uoluit. Quod possibile sit ut puer sile-
 tur ei cuius forma: coit⁹ tempore: fuit imaginata. Et
 in. xxi. tertiū capitulo secundo idem similiter uoluit
 Petr⁹ quoq; de abano i comēto. xxxii. septie proble-
 matum pticule multa scripsit de fortis imaginatiōis
 potentia proueniente usq; ad exteriora & illa p̄mu-
 tante quanto igitur magis credendum est ut p̄prio
 corpori nocere ualeat & ipsum permutare ideo ab
 harum excellentia passionum sani sibi cauere debēt

sicut & ab aliis quoniam permutant corpus ab ea
quæ secundum naturam consistentia ut dictum est.

Capitulū. cclxxiii. ostēdit iuamēta gaudii tēpati et
nocumenta superflui complendo sermonem de ac/
cidentibus animæ.

Quantum tristitiam superi⁹ uituperauim⁹
tantū & adhuc magis in presētiæ gau/
dium temperatum comēdamus & super/
fluum execramur propterea q^d princeps
inquit in secunda primi capitulo tertio. Cum multū
gaudium perniciosum est aut multus timor uentricu/
li cordis sanguine euacuantur & in doctrina Sum/
ma & capitulo secundis eiusdū. Gaudium nimium
& delitie superflue sicut tristitia & timor nimius in/
frigidant. Et in cāticis textu comēti. clviii. dicit. Ma/
gnū & mltū gaudium impinguat corpus & ideo
multum ledit pinguem & crassum. & Auerrois in
eius comēto ait. Magnū gaudium ē ex rebus corp⁹
impinguantib⁹ q^d si magnificet ualde & contingat
subito necat & iterficet & maxie ualde piguē & hoc
ga in corporibus magnā pinguedinem habentibus
ē puus calor ratione puitatis & angustie uenage ip/
sore & cēta. Quod etiam uoluit Haliabas in qnto
Theoricæ capitulo ultimo dicens. Gaudium natu/
ralis est exit⁹ caloris ad corporis exteriora eiusq^d diffu/
sio quæ si paulatim facta fuerit animā habet confor/
tare caloremq^d naturalē in omni corpore & humo/
res tempore & sanguinem caloris temperantia natu/
ralis augere: corpulentiam corpori facere itaq^d om/
nib⁹ cōuenit corporib⁹ temperatis nisi quod quā/
do semel subitūq^d fit aliquando interficit: naturalis
dissolutiōe caloris & dispfione. Ferē enī Hamessius
nimietate gaudii q uod illi subitum supuenit interiif/
se: hæc ipse. Quæ fuit gal. sententia in quinto de ac/
cidenti & morbo dicētis. Ex ira null⁹ nūq^d mortu⁹
est ex gaudio autē q^d plures pusillanimes: & ppter/
ea tempate gaudendum est quoniam ut moderata
omnia confuant sic cūcta supflua solent extinguere
unde Auicē. in tertia pmi capitulo quarto sic inquit
In temperamēto moye custodia sanitatis animæ &
corpis simul consistit. Gaudium nāq^d tempatū mul/
tas corpi affert utilitates est enim ex causis bonitatis
digestionis sicut tristitia ē causa corruptiōis & de/
structionis digestiōis ut idem ait in. xiii. tertii tracta/
tu & c. tertiis: & ideo dicebat Salomō i ecclesiastici
capitulo. xxx. Nō ē oblectatio sup cordis gaudium
iocūditas cordis est uita hominis & exultatio uiri ē
lōgeuitas: unde Stati⁹ in primo achileidos ait. Dāt
gaudia uires. Et alibi. O quātū gaudia forme addūt
& cēta. Quæ autem sint cause gaudii extrinsecæ nō
est op⁹ dicere cū fere infinite existant. Cause uero ei⁹

intrinsecæ sūt multitudo spirituum i corde existentū
um & claritas corpe ut placuit Auicē. in libello de
uirib⁹ cordis capitulo quarto dicenti. Quando spi/
rit⁹ qui ē i corde ē mult⁹ & ē temperatus in comple/
xione & in substantia luminosus splendens tunc est
ad gaudium dispositio fortis: & ideo nō solum gau/
dium est causa impinguationis: roboris: pulchritudi/
nis & longitudinis uite: sed etiam signum bonitatis
cōplexiōis & bōe dispositiōis cordis & spiritui &
ob has cās nō imerito moderatū gaudiū ē ad aīæ &
corporis sanitatem comēdandum: & propter hoc
in capitulo tertō Ecclesiastici scribit. Cognoui quia
non esset mel⁹ nisi letari & facere bona in uita sua
& in capitulo quinto eiusdem. Hoc itaq^d mihi uisū
est bonū & comedat quis & bibat & fruatur letitia
ex labore suo quo laborauit. Cōcludam⁹ igitur cum
Seneca in tragediis dicente. Dū fata sinūt uiuite leti
ab omnib⁹ alius passionib⁹ animæ uirtutem proster/
nentib⁹ abstinendo & quibuscumq^d aliis superi⁹ ap/
probatis utendo continue. Quod dicimus non si/
ne causa quoniam non inchoātibus: sed perseveran/
tibus: ut Remigi⁹ inquit. Premium salutis tribuitur.

Capitulū cclxxv. ostēdit q^d presupposita digestionis
perfectiōe adhuc perquirendum sit pro sanitate si
quæ replectio in corpore facta sit & p quæ signa id
comprehendere ualeamus.

Declaratum fuit in superioribus capitū/
lis qualiter ab accidentibus animæ oport/
tebat abstinere nisi q^d tantummodo tem/
perate letandum erat et gaudendum mo/
derate & hoc ne digestio preassumptore reficientiū
corrumperetur imo p ut necesse est ad sanitatis con/
seruationem completeretur & meliori modo quo pos/
sumus somno & quiete perficeretur in stomacho &
in epate. Deinde uero in uenis & mēbris labore &
exercitio pro ultime requirunt digestionis: deinceps
autem uidēdum est presuppositis bonorum & lau/
dabilium cibore & potuum assumptione & corū/
dem perfecta digestionē quid sit p coueruanda sa/
lute ulter⁹ faciendum & breuiter dicam⁹ q^d medic⁹
iam electus: si quis erit: & si non unusquisq^d debet p
semetipsum sepe numero considerare animaduerte/
re ne in corpore suo aut in aliquo membro suo
particulari replectio fiat & non dico de replectiōe
cibi neq^d potus quia hoc iam diximus cum de quan/
titate resectiōis & cum de ebrietate loqueremur: sed
hic de humorum naturalium aut non naturalium re/
plectione & paulatina eorum congestione intelli/
mus quæ per sepe contingit ex mala membrorum di/
gerentium complexione quantumq^d reficientia in se

laudabilia existant & omne uite regimen diligentissime & ad unguē obseruatum ut facile est uidere de colericissimo homine tēperata diēta enutrito i quo nō parua colere quātitas multiplicatur & similiter de flegmatico suo modo et sic de sanguineo in supflua sanguinis quantitas generatur. Multoq; magis ad horum humorum augmentum accedere uidetur Diēta quā in qualitate uel quantitate temperamentum excedit sepe numero. Qui humores sic insensibiliter aggregati ad q̄ plures aggritudinum species disponūt & inde necessaria fuit preuīsiō ne in toto uel in aliquo mēbrorum scilicet stomacho epate & sple ne pectore & huiusmōi plectoria aut cachochimia multiplicetur ex defectu digestiue aut expulsiue uel ex fortitudine attractiue & recētiue siue propter uia rum & ductuum corporis opilationes per quas nō possunt supfluitates ut oporteret expelli nec corpus ut consueuit mundificari. Et q̄ hęc omnia sint a me dico astante cōsideranda & uolenti conseruare corporis salutem necessaria colligitur ex sentētia gal. in libro de dissolutione cōtinua capitulo primo sic scribentis. Et quoniam non totum quod comeditur & bibitur assimilatur corpori ideo nō est dubium q̄ remaneat ex cibis & potibus supfluitas in corpore quā de corpore mundificare oportet & ab eo eicere. Nā sicut cibos & potum cū intrauerit stomachum & operatus fuerit in eis stomachus suas operationes eorum pars transit ad epat & residuum sit egestio mūdificanda de corpore. Similiter faciūt organa corporis & loca ad quā peruenit nutrimentū ad hoc facta. Ideo oportet penitus eum qui uult custodire sanitatem ad duas res intentionem suam dirigere: quarum una est ad corpus cum cibo conueniente loco eius quod dissolutum est de ipso: alia ē mūdificatio ab ipso eius quod generatum est de supfluitatibus ciborum & cetera. hęc ipse. Quomodo autem replectio & harum supfluitatū aggregatio cognoscatur cum in corpore affuerit sapiens medicus ex sua scientia q̄ facile intelligit. Sed qui medicum semper non habent cognoscant & ipsi q̄ cum duplex sit replectio scilicet Vna quā ex quātitate sit laudabiliū humorum & est quando ex bonis & multis cibis et potibus plurimū nutrientibus sanguis copiosus & laudabilis ratione qualitatis: fuit generatus. Quam replectionem ut dicit Princeps in secunda p̄mi doctrina tertia. c. vi. hęc signa declarant scilicet. Membrorum grauitas: & in motibus pigritia: faciei rubedo & uenarum inflatio: & cutis extensio: & plenitudo in pulsu: & tinctura in urina & spissitudo. Et paucitas desiderii scilicet comedendi & uisus debilitas: & somnia quā grauitatem portendūt sicut eius qui uidet se quasi mouere non posse aut onus graue deferre aut loqui non posse. Sicut uidere se uolare & motuum uelocitas humores significat subtiles & in quātitate temperata. Replectionem autem secundū uir

tutem & est alia: quā facta est ex quantitate humorum sola qualitate peccantium calida uel frigida & cetera. Intelligat per hoc q̄ uene et nō sunt adeo inflatę neq; cutis uehementis extensionis neq; pulsus adeo plenus & magnus neq; urina multum grossa neq; color ualde rubeus: Cōcussio quoq; & lassitudo non proueniunt in eo nisi post motum et incessum & uidet in somniis res citrinas: si colera fuerit aut pluuia & niues & huiusmodi: si flegma uel res nigras terrorem inducentes: si colera nigra uel melācolia supflauit quēadmodum supra de somniis dicebamus. Similiter p̄ alias huiusmodi significatiōes demonstrantes dominium alicuius humoris peccantis intelligere poterit si in toto siue in aliqua parte tantum: replectio illa extiterit ut si in stomacho colera fuerit p̄ sitim: amaritudinem oris: ligue citrinitatem mordicationem: supercalesfactionem & nocumētū a calidis illatū & p̄ uiamētū a frigidis rebus administratis proueniens & per huiusmodi cognoscat si colera ut dictū est in suo stomacho fuerit & p̄ p̄portionalia si flegma uel alter humor & cetera. Cum uero cognitū fuerit uniuersalem siue p̄ticulārē in suo corpore replectionē adesse quā citissime prouidendū erit de illi: euacuatione ut corpus ab imminētibus morbis preseruet quoniam ut Gal. ait in introductorio medicorum. Melius enim est q̄ eripere ab aggritudine hoc. s. nec a principio dimittere egrotari quēadmodum & gubernatori eligibilis ē anteq̄ insueltationes incidat trāsiret q̄ fluctuationem & p̄ditationē effugere: quare & cetera.

Capitulum. cclxxvi. ostendit quā pericula imminant corpori cum replectio sanguinis multa in membris omnib; affuerit.

Vsum ē in p̄cedēti capitulo quomodo replectio sit inuestiganda & cognita q̄ citissime euacuanda atr̄n quia replecti q̄ sp̄ia dicere posset recte qdē ualeo nec uenaz replectionē aut cutis extensionē ceteraq; talia p̄ te dicta aliqua in parte mihi obesse sentio: quid ergo de euacuatione mihi psuades? nōne melius ē & utili; plurimas: q̄ paucas habere pecunias: sic etiā nonne eligibilis ē p̄ uita & sanitate corporisq; nutritiōe q̄ gradē sanguinis laudabilis copiā habere q̄ moderatā cū ipse filius nature sit & adeo ab ea dilectus q̄ neq; q̄ sine ipso stare possit uita ut ex ipsi exitu q̄ facile sit intelligere. Et p̄p̄ea in p̄senti. c. mihi dicendū ē uideat & ostendendū quātū piculi ex sanguinis ē laudatissimi repletiōe imineat ut glibet sic replecti intelligat oīo euacuatiōe p̄ flobotomiā idigere nisi i breui uoluerit uitā cū morte cōmutare qm̄ ualde replecti sbita nex morti ex suffocatiōe sūt expositi ut ex dictis sapientū colligim; dixit enī Hipocrates in prio afforis morge afforisimo. iii. In exercitiatibus ad sumū bone

habitudines sūt fallaces si in ultio fuerint: nō .n. pos-
sunt manere in eodē neq; gescere. Qui uero nō quie-
scūt nequāq; possūt in melius addere relinquitur igitur
ad p̄cius hōis igitur causa bonā habitudinē solu-
uere cōfert & nō tarde ut rursus principiū nutriti-
ti accipiat corpus & cetera. In cuius comēto gal. ingt.
Vnde multi morte subitanea sūt extincti corporib⁹
ptingētib⁹ in ultimātē plenitudinis. Quod sen-
serat Hippo ubi supra & in secūdo afforismoq; affo-
rismo quarto cū ait. Nō plenitudo neq; indigentia
sūt bōa quācūq; plenitudo fuerit illa: unde gal. in se-
cūdo Terapēticā distinctione secūda capitulo ul-
timo dixit. Cū equaliter sibi inuicē aucti fuerint hu-
mores multitudo hāc plectoria nominat. Cū autē
iā xāta colera uel nigra uel flegmate uel serosis humi-
ditatibus plenū factū fuerit corpus cachochimīa &
nō plectoria uocat talē dispositionē. Et in libro de
euchimia. c. i. dixit. Qui nō sūt inlēsati bene ppen-
dūt q̄ magnā habeat cachochimia uirtutē ad agritu-
dinū generationē: sed iā magis in proposito dicam⁹
de plectoria tātu de qua in hoc capitulo intēdim⁹ cū
Auicē. in secūda primi doctrina secūda. c. vi. sic scri-
bente. Ille in quo multitudo exuberat humore in hū-
eme propter eius gulositatē & exercitiū ei⁹ puitatem
fit in uere agitudinibus aptus. In tertia quoq; pri-
mi doctrina secūda. c. vii. inquit. Vehemēs replectio
in qualibet dispositione est p̄necabilis quot nāq;
homines superflue se repleuerūt & suffocati interie-
re quā etiam sentētia colligi potest ex uerbo illo Ari-
stotelis in priā pblematū pblemate. xxxvi. dicētis.
Nutrimētū suphabūdātia cā fit agitudinis. Verum
autē corporis nutrimentū ē sūguis ut philosophi se-
tiūt & medici: & ideo bene diximus q̄ sūguinis etiā
boni plenitudo q̄ piculossima fit ad sanitatē nec
ualet quod dicebat sūguis ē filius naturā sine quo
uita stare nō potest ergo quāto plus de ipso in cor-
pore fuerit tāto meli⁹. falsissima quidē ē cōsequētia
ut minim⁹ etiā dialectic⁹ intelligit quia oppositi cō-
sequētis stat cū antecedēte licet enī sūguis imoderata
quātitate p uita faciat & sanitate & mēbroz nutri-
tione supflu⁹ tamē quia a natura regi nec guberna-
ri potest ob eius multitudinē derelictus ab ea diuersi
mode nocet & inflāmādo & uias opilādo quib⁹ na-
turalis calor euētabat: unde causa fit extinctiōis ei⁹
suffocādo ideo bonā habitudinē soluere cōfert &
nō tarde ut rursus principiū nutrimentū accipiat cor-
pus ut Hippocrates ubi supra. Et p̄pterea princeps in
vii. quarti tractatu quarto. c. i. loquēs de carnositate
sic igt. Dū p̄seuerat pinguedo ita q̄ nō facit accide-
re nocuētū nō abhorreas eam uita nāq; in humidū
tate existit neq; oportet ut caueas & abhorreas eā in
uia supfluitatis licet nō appareat eius nocuētum
repēte aduenit & subito secūdum q̄ dicitur in loco
suo. scilicet capitulo quinto sequēti ubi ait. Pinguedo sup-
flua ē compos corporis a motu et debilitatione &

conuersione coartans uenas coartatiōe cōstringēte
eas quare opilat spiritui uias suas quāobī ē extingui-
tur multotiēs & similiter non puenit ad eos spiracu-
lū acris: quare corrumpitur p̄pter illud cōplexio spiri-
tus eoz & sūt in timore q̄ expellat sūguis eorum
itez ad locū cōstrictum quare fortasse scindēt uēa
subito scissione perniciosa. Et postea subiūxit. Ad sū-
mū mors sup ultimos in pinguedine festinat & p̄-
prie illos qui ipinguat in prima atate ipsi enim mū-
nitas habēt uenas & cōstrictas & sūt expositi apo-
plexia & paralisi et pulsui cordis et diariz et malitiz
hanelitus & sincopi & febribus malis & cetera. Ecce
igit q̄ periculosū sit repletū esse ex sūguine etiā lau-
dabili & carne: quare & cetera.

Capitulū. cclxxvii. ostēdit quomodo replect⁹ ex sū-
guine supfluo: ut in. c. supiori dictū ē possit a dictis
nocuētis p̄seruari. Et qua euacuationum specie
debeat inaniri.

Quātis & quib⁹ piculis replecta corpora
sint exposita satis in supiorib⁹ declarau-
mus: quomō autē ea replect⁹ picula possit
euadere in p̄sentia ostēdamus. Dicē-
tes q̄ cū aliq; sanoz hominū p̄ anteposita signa co-
gnouerit ad aliquā p̄fataz replectiōis corpus suū
deuenisse debet illico cū medico sapiēt cōsiderādis
distinguet: an illa replectō fuerit uniuersalis: an p̄icu-
laris: & an humore peccatiū quātitate: an qualitate.
Qui si cognouerit eā esse uniuersalē & humore pec-
catiū augmētō & superfluitate & cetera. Oia cōfēse-
rint: faciet quia sic debet ipsū flobotomare cū dicat
Auicē. in priā tertii. c. xxviii. Cū sūguis aut cū hūo-
re q̄ uincit sūguis dominat a flobotomia incipi-
mus qm ipsa est potissimū remediū ad euacuādū sū-
guinē & reliquos hūores cū supflue fuerint augmen-
tati dicēte eodē in q̄rta primi. c. iii. Minuto ē euacu-
atio humoribus equaliter augmētatis et in. c. iiii. eius-
dē ait. Cū hūores fuerint eq̄les p̄mittere minutiōem
q̄ si eq̄les nō fuerint suphabūdātē euacua: & simi-
liter in. c. xx. eiusdē ingt. Flobotomia est euacuatio
ul⁹ q̄ multitudinē euacuat hūorez quā fuit gal. sentē-
tia i secūdo afforismoq; comēto. xvii. dicētis. Hūo-
rū minoratio fit & ē eq̄liter cū flobotomia & uēto-
sis. Et in. vi. afforismoq; comēto. xxii. Est cōmunis
toti⁹ corporis purgatio. Et in comēto. xxxvii. eius-
dē dixit flobotomia ul⁹ ē medicia oī passiōi de ple-
nitudine i libro quoq; de p̄noscitōe p̄ pulsū. c. ult.
mo. Si q̄tuor silr augeat hūores p̄ flobotomiā ē p̄-
cipalissima & maxia euacuatio & cetera. Quā autē de-
beat esse ipsius quantitas innuit nobis in quinto Te-
rapēticā capitulo decimotertio cū ait. In omni cra-
si corporis & in omni regione & hora & constitū-
tione tantum humorum auferre est congruum quā

num super id quod secundū naturā auctū est & in .vii. libro eiusdē distinctionē .iii. c. .iii. dixit. Quātitas euacuatiōis ex q̄titate q̄ fm multitudinē sit: secundū igit maiorē aut minorē sanguinis & aliorū humorū multitudinē & repletiōne fiat flobothomia. Quā quātū in hoc casu corpori conueniat declarat in fine cuiusdā libri de flobotomia gal. inscripti cū dicat. Flobotomia uentrē desiccat: memoriā prebet: uescicā purgat: cerebrū temperat: medullas calcfacit: auditū apit: lachrymas strigit: stomachū purgat digestiōne inuitat: uentrē coerct somnū inducit: anxietatē tollit sanguinē propriū nutrit alienū prohibet: & longioris uite sanitatē ministrat. Si autem neglecta fuerit flobothomia aut nō pmissa fieri put necesse est a plectorico hāc inde nocumenta prouenire ut placuit Rasis in .iiii. Almanforis .c. .xiii. dicenti. Ex negligentia aut extrahiōis sanguinis cū aliquis flobotomia indiget accidant apostemata & exiture & febres cōcluse ac frenesīs & pleuresis & uariolae & morbilli & passio emoptoica & mors subitanea & pestilētia atq; apoplexia sanguinea de qua facies uiridis apparet uel nigra & sinanchia & lepra. Et propterea ita concludit. Flobotomia magna existit medicīna in sanitatē conseruāda ualde proficiēs & ad agritudinū curationem congruens: si ut oportet fiat. Et in libro .vii. eiusdem .c. .xxi. dixit. Iterū flobothomia quoq; in sanitatis cōseruatione ac agritudinū curatione maxima operatiōis medicīnæ pars existit si q̄lis oportet fieri fiat. Ecce igit quātū ipsa necessaria ad preseruandū replectū corpus ne in tam graues incidat passiones. Et ideo nulla ratione uel causa pretermittenda est quādo tāta fuerit in corpore plethoria & complexio atas: tempus: anni: cōsuetudo & huiusmodi: a quibus de ipsa sumitur indicatio: cōsenserint. Nec cōfidat quispiam replectus ex hoc q̄ nullū sentiat nocumentum in corpore: qm̄ multi fuerunt hac de causa decepti & propter magnam eorū plethoriam facili superueniente errore in apoplexiā incurabilem cecidere ex qua miserabiliter mortui sūt ut in tribus doctissimis uiris eam in adolescentia cognoui: quare & cetera.

Capitulū .cclxxviii. ostendit in quo tempore anni maxime fieri debeat flobotomia pro talium corpore repletoꝝ preseruatiōe sicut etiam aliorum.

Flobothomia magna existit medicīna in sanitatē conseruāda ut diximus supra de mente Rasis si ut oportet fiat. Et qm̄. s. oportet q̄ est in quocūq; anni tempore: stāte repletiōne magna humorū & periculosa: ut diximus ueritatē si tāta nō adesset in corpore plethoria nec adeo suspecta securius anni tempus ad talem flobothomandū est uer secundū illustriū antiquoꝝ sententiam & maxime in principio eius quoniam si ullo unq̄ tēpore replectio & plethoria corporis exerceat hoc in hieme potissimū contingit eo quod homines tūc plus comedāt & melius digerant & nutri-

bilia cibaria manducant minusq; resoluant & cetera: ut colligit ab Hippocrate in illo afforismo. Vē tres hieme & uere calidissimi sūt natura & sōni longissimi & cetera. Et iō flobothomia rōe p̄dicta maxie in ueris principio uidet cōuenire nec min⁹ rōne & cā ei⁹ tēperici cū respectu omnīū alioꝝ tēporū anni ipsū sit in suis qualitātib⁹ tēperatū ut philosophi & omnes medici unanimiter concedūt propterea tēpus ē euacuatiōi corporis oportunū cū uirtus etiā in eo fortior reperiat & robustior omnēq; q̄ facilliter tolerans inanitiōe: unde Auerrois in .vii. colligit inq̄. Tempus aut conueniēs flobothomiæ est uer & tēp⁹ ætatis prohibet flobothomiam propter debilitatē uirtutis in illo tempore & propter resolutionē spiritūū: uerū si requirat natura agritudinis facias euacuatiōne sed in parua quātitate. Tēpus uero hiemis flobothomiā phibet propter coagulationē sanguinis & p̄ grossitiē quā hēt isto tpe. Tēp⁹ aut autūni q̄a est p̄pinquū ætati in sua tēpantia siccitatis & caliditatis nō est cōueniēs ad flobothomiā p̄ siccitatē ipsi⁹ & p̄ turbationē uētoꝝ & p̄ debilitatē operatiōnū & p̄ tēp⁹ calidū q̄ p̄cessit & cetera. Q. d. ē tē sit Rasis in .iiii. Almanforis .c. .xiii. dicēs. Est etiā summo opere in flobothomia cauendū ne in tēpore calidissimo multa sanguinis fiat extractio neq; in tempore frigidissimo. Et ideo cōcludamus cū Hippocrate in .vi. afforismorū afforismo .xlvi. sic dicet. Quibusq; flobothomia aut farmacia cōfert hos uere flobothomare aut farmaciā dare cōuenit & in .vii. eorū dē afforismo .liiii. Quibusq; cōuenit sanguinē auferre ex uenis hos oportet flobotomare in uere: qd gal. in .i. afforismoꝝ cōmēto .xv. sic affirmat cū inq̄. Vulgus in rei ueritate expertū est purgāis sanguinē in fine ueris & aīn initū ætatis: sic enim in æstate supueniēte calidissima maximū piculū se subire existimat si nō se purgauerit cū calor ætatis sanguinē dissoluat & chimos semp sparsim ebullire faciat & silt in comēto .xlvi. afforismorū dixit. Sup afforismo supius allegato q̄busq; flobotomia & cetera. Palā est intelligi q̄ hic dicit attinere sanis q̄ nī si corpa purgauerint nō diu erūt sani. Oportet ergo in ueris initio purgari hoc cū flobothomia si de plenitudine timeat aut cū solutione & uomitū si de corruptis hūorib⁹. Diu. n. multos custodiui cū singulis egrotaret ānis multis quoq; podagricis & arteticis nō tñ adeo fortiter ut putrescerēt digiti hoc mō subuenim⁹ & uēnturas passiōes distulim⁹ silt p̄telauim⁹ q̄busdā epia epilētiā apoplexiā & cetera hoc mō purgatiōis: aquo Rasis ut accepisse cū dixit in .iiii. Almanforis .c. .xxv. Oportet ut i uere flobothomia & uēntis solutiōe pueniēdo succurrat anteq̄ calor irriter min⁹ quoq; in ipso uin⁹ est bibedū & caro comedēda. Oiaq; dulcia min⁹ sumenda & p̄cipue hoc obſuare debēt q̄b⁹ agritudines ex repletiōe accidere cōſueuerūt: silt Auicē. in secūda pmi doc. secūda .c. .vi. idē sensisse uidet cū ait. Nulla res est quæ ita tucatur ab

egritudinib⁹ ueris quēadmodū flobothomia & in
nitio & diminutio comedendi. Et in doc. v. c. i. eius
dem inquit. In ueris principio quidē succurendū est
ad minuendū & bibendū catartica secūdū quod ne
cesse est & secūdū cōsuetudinē. Et oīs res calefaciens
& humectans est dimittenda ex carnibus & potib⁹
& nutrens subtiliandū & cibo nō repleat quis im/
mo ipsum partiatur & in potu sumat sinupos & rob
extinguentes. Et in canticis etiam ait. Corpus indi/
get uniuersali euacuatiōe per flobothomiam & sar
matiam ex qua quidem est perfectum iuuamentum
in uere ex quibus manifestū ē quod replectio corpo
ris quēcūq; fuerit illa siue plectoria siue cachochimia
maxime in uere sit purganda: uerūtamen ut dixim⁹
si excessiua fuerit & periculosa semper debet euacua
ri & non tarde dixit Hipocrates neq; ad tēpus an/
ni respiciēdum est sed ad fortiora iam predicta: qua
re & cetera

Capitulū. cclxxviii. ostendit quomodo replectus
ex aliquo aliorum humorum siue cachochimus de
beat euacuari & ab egritudinibus preseruari.

IN superiori capitulo declarātū est quid
faciendū sit stante omnium humorū &
precipue sanguinis laudabilis plenitudi
ne. Nūc autem ostendamus qd agere de
beat replect⁹ ex aliquo tantū uel pluribus humorib⁹
s. ex colera solūmodo uel ex colera simul & melan/
colia: aut ex melanco/ia & flegmate & huiusmodi.
Et precipue cum hi humores sanguini non fuerint
admixti. Et breuē dicam⁹ qd cū solutius & purgati
uis medicinis talis humorum erit superhabūdantia
minuenda ut sanguis in uenis existens ex uaporibus
& qualitibus illorū humorū nō alteretur & pma
xime in tēpore ueris cū dicat gal. in. vi. afforismoz
Qd sani si corpora sua nō purgauerint nō diu erūt
sani ubi dicit qd multos egrotare solitos custodiuit
& cetera ut in superiori scripsimus. c. Purgatio nanq;
duo facit iuuamēta quia corpora a malis humorib⁹
mundificat & ab acuminibus ad annū uenientibus
ut idem scripsit eo in loco ubi p⁹ multa exempla q
adduxerat subiūxit. Noui aut quēdā cui p singulas
aetates terciaua ueniebat data est huic farmacia cole
re rubea purgatiua & sic per multos annos cessauit
terciaua: medicabat aut in fine ueris sicut conuenie
bat huic humori sicut in apoplexia arteria & melan
colia aliis quoq; de humorib⁹ grossis in initio ueris
farmacia cōuenit & cetera. Et ppreca dixit Almasor
in libro. iiii. c. xv. Solutione uentris uti pro ut opor
tet summa est medicina ad sanitatis cōseruationem
magnum prebēs adiuuantiū est enim possibile ut hui⁹
operationis causa corp⁹ ab humore q propter cibo
rū errorē uel ex diete negligentia uel q ex corporis imtē
perātia solet generari mūdificet. Ob hoc igit eē po
test ut corp⁹ semp mūdū existat & neq; in eo supflui

tates ad agitudinū generationē apte remaneāt q
ppter medicina uētris solutiua quilibet un debet quā
humorē q ei nocere solet uel q in eo ex sui corporis di
spositiōe generari cōsueuit ut cū erroris sui regimi/
nis expellere cōsueuit. Et infra subdit. Qui autē uen
tris solutiōe plus indiget est qui corp⁹ habet magnū
& pingue & q est gulosus atq; q multos est come/
dēs cibos & fructus & qui parū mouet & exercita
tur & cetera. Erit igit cōsiderandū q sit & q̄lis cacho
chimia & q sit illa maloz & euacuadorū humorū
replectio qm si ex uno tm fuerit humore qēq; fue
rit ille aut colera aut flegma uel melancolia tunc dā
dū erit illius & nō alterius humoris solutiū. Si ue
ro ex pluribus erit ulterius perquirendū qui sint &
quot sint humores illi & in qua mensura se habeant
adinuicē an eq̄les sint an inequales. Et si inequales
in qua pportione tales. Quā oīa cū diligēter pscru
tata fuerint & inuestigata p proportionē signorum
in superioribus anotatez tūc talis erit farmacia eli
genda q̄lis fuerit & indicauerit illoz humorū pro
portio: un si colera & flegma equaliter peccauerint
medicina utrūq; respiciēs simplex uel cōposita erit ei
ppināda. Si uero dupla foret colera flegma & medi
cina talis accipiantur simplex. Si uero simplex nō in
ueniat cōposita tali cōpositiōe ut simplicita colera
respiciētia sint in ingore dupla ad ea q flegma solue
re debent & sic de aliis hoc modo. Sifr erit obseruā
dū an humores hi pmixti fuerint simul an nō. Et an
in uno mēbro uel pluribus & qui eoz pculior
sit & maiori obseruantia uelociori & cicioti euacua
tione indiguerit. Per quā corporis etiā regiōne faci
lius possint educi. san p uomitū an per uetrem uel
urinā sudorē & huiusmodi secūdū q ipsa natura de
mōstrauerit dicēte Hipocrate. Vndecūq; natura re
pit in de ducere per cōueniētes regiōes & cetera. Si ue
ro hūiores cū sanguine pmixti fuerint animaduertē
dū erit ut pcepit Auicē. in. iiii. c. iiii. Si hūiores fuerint
eq̄les. Et tūc permittēda ē minutio. Si aut inequales
suphabūdās debet euacuari donec equetur q sua cū
appropriata fiet medicina & per ptē quā natura tē
tauerit qm ars debet ipsam imitari dicēte Gal. in li
bro de colera nigra. c. iiii. Mūdificare nāq; sanguinē
semper natura tentat excernēs quod paruū est ex ip
so & a patiētibus expellēs pculis aliqñ qdē in uen
trē & intestina & aliqñ uero in ea q foris iupficiē &
cetera. Quā de re cōcludamus q quiscūq; fuerit illa
humorū maloz replectio debet si magna necessitas
instauerit in quocūq; anni tēpore euacuari. Si autē
nullū notabile piculū portēderit in uere pfici debet
rationibus & causis in precedēt. c. assignatis & sic
preseruabit a morbis ei euenire potētibus ex tali hu
morū malorū replectione.

Capitulū. cclxxx. ostēdit purgationem pro tali pre
seruatione nō esse cū fortib⁹ medicinis faciendā pp
ter grandia & plurima eoz nocumenta.

Quam plures sanorum hominum uidimus qui cognoscentes se replectos esse in stomacho capite uel alio huiusmodi suorum membrorum sine aliquo medicorum consilio sed ex sola sua scientia: quae potius imprudentia dici meretur: fortissima acceperunt solutiua uolentes semel expellere: quod pluribus uicibus erat euacuandum: quorum aliqui ad febres alii uero eorum ad dissenteriam inde perueniunt & hoc quia nesciebant quantum laboriosa pharmaca corpori humano inimici carent quod ne aliis contingat hoc in loco decreuimus ostendere quantum huiusmodi fortes medicinae soleant nocere sanitati & uite periodo: quantumque afferant nocementi principalibus membris & toti corpori contrarietatis naturae & suae uenenositatis ratione. Sed ne quis haec dicere nos gratis existimet audiet Principem in tertia primi doctrina secunda capitulo primo sic dicentem. Nobis necesse est proculdubio superfluitates euacuare. Quarum euacuatio secundum plurimum non completur neque est conueniens nisi cum medicinis fiat uenenosis quae proculdubio naturam frangunt quae etiam si uenenosae non essent non posset esse quoniam eas bibere naturae laboriosum esset quemadmodum dicit Hippocrates quod medicina purgat & inueterat. Et post aliqua causam huius adduxit cum ait. Medicinae solutiuae cum humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus & spiritu qui est substantia uitae: partem magnam & cum hoc uirtutem membrorum principalium debilitant. Et in quarta primi capitulo. viii. dixit. In pluribus uiolentiae medicinae existit aliqua uenenositas & solutionem uentris efficiunt secundum modum quo naturae uiolentia infertur. Quod etiam sensit Auerrois in. v. colligit dicens. Nulla medicinarum purgatiua est sine ueneno aliquo in aliqua parte sui & cetera: & Rasis in quarto Almanforis capitulo. xv. inquit. Medicinas quoque uentris solutiuas sepe sumere corpus debilitat & ad ethica atque pituitas adducit. Et precipue si fuerit habens corpus siccum. Auicenna itaque in. xi. tertii tractatus primo capitulo. vi. sic ait. Plures medicinae euacuatiae sunt contrariae corpori: quare oportet ut in eis associemus medicinae cordiales: quae sunt sententia e fere uerba Galeni in secundo regiminis acuto commento. xii. dicentis. Natura medicinae solutiuae est contraria naturae corporis quae ipse soluit & sunt uel pernecantes & interimentes ea. Et in quarto afforismorum commento. xxxxi. Purgatio augmentat defectionem uirtutis. Et in primo de regimine sanitatis similiter inquit. Pharmaciae calidae sunt & siccae & ex quibus excutuntur carnes & attenuant corpora. Et in libro. iiii. de simplici medicina distinctio quarta capitulo quarto. In unumquamque medicinarum solutiuarum & unumquemque humorum proculdubio est assimilatio sed non consequitur ea necessario ut non sit ei mixtum aliquid de uirtute interficiet. Et pro

pterea illud fit quod non est consequens ei ut noccat proculdubio. Nocent praeterea exoluentes medicinae stomacho & cordi non modicum cum dicat. Princeps in. xiii. tertii tractatus primo capitulo ultimo. Scias quod omnes medicinae solutiuae & omnia quae abhominatorem faciunt sunt mala stomacho. Et in libro de uiribus cordis tractatus secundo capitulo secundo. Similiter medicina laxatiua nocet cordi quoniam omnis euacuatio naturam duobus modis comprimit. Primo quidem cum eo quod nociuum est euacuat aliquid de conueniente natura. Secundo quoniam affert supra naturam ad membra quod trahit & cetera. Et infra subiunxit auctoritate ruffi. Laxatio diminuit materiam spiritus & debilitat cordis completionem. Et propterea concludamus cum Rasi in libro. vi. suorum afforismorum sic dicente. Omnis medicina laxatiua omnino purgat colera id est humorem cum qua caliditas & humiditas expelluntur & cum Auenzoar in sui teisir libro primo tractatus. vii. c. primo sic scribit. Omnia laxatiua quae habent uiolenter & impetuosae laxare trahunt humores a toto corpore ad stomachum & purgant corpus totum stomacho repleto manente: & cum hoc etiam talis medicina habet totum corpus desiccare: quare humor malus in substantia stomachi inhibitus habet remanere. Et in tractatus. viii. c. viii. Cauere debes omnino ne medicinam laxatiuam exhibeas eo quod laxatiuum quauis fuerit rectificatum & tepatum quantum plausibile fuerit impossibile tamen est quin per acuitatem & motum ipsi non commoueat & generet grossitatem & duritiem similem apostemati & cetera. Ecce igitur quod male se huiusmodi fortes medicinae. Et propterea sani quantumcumque fortissimi debent illas euitare cum se purgare uoluerint & bene animaduertant quod scientificus sit earum ordinator peritusque in correctione compositor & cetera.

Capitulum. cclxxxi. ostendit cum quibus & qualibus purgatiuis medicinis sint corpora in uere maxima euacuanda.

Non possumus perfectio particulariter dicere cum quibus medicinis purganda sint hominum corpora cum tanta sit in complexibus: aetatibus: regionibus: temporibus: & consuetudine habet diuersitas itaque ex parte materiae disparitas ratione qualitatis quantitatis: preparationis: loci & huiusmodi quae omnia habent medicinae diuersificare pro ut sapiens & electus medicus: quae res supponimus: satis eadem intelligit. Propterea non intendimus impresentiae uelle de purgatiuis medicinis loqui: ut eae materia expectaretur: sed monere facere: sed tamen hoc in loco decreuimus purgari uolentes admonere quod pro corpore posse laboriosa pharmaca superius dicta non assumant sed cum leuibus & benedictis medicinis superfluitates sui corporis: cum oportunum fuerit: euacuent quae non habeant uirtutem & membra principalia debilitare sed potius eis conferre quibus est aloes quae inquit Mesue: Est de melioribus & sublimioribus me-

dicinis habens prerogatiuā supra alias medicinas & quāq̃ inuentio solutiū fm plurimū sit debilitare uirtutes & mēbra q̃ sit minere uirtutū & afferre eis no cumētū sicuti nō i superiori capitulo declarauim⁹. Ca dū tū hāc intentio ab aloe nō solū enim nō nocet sed inuenitur ad confortatiōem membroꝝ debiliū addere & ad redditiōē eorū in pprias uirtutes con ferre neq̃ ad aliud nisi ad unū uidet̃ esse nociuū q̃a apit orificia uenarū aptiōe sanguinē amanare faciē tē nisi cū dragagato aut mastice ul' aliquo sili rectifi ces quod quantū pro sanorum & infirmorum mun dificatione cōueniat ipse postea expressit cum inqt Solutione enim educit coleram & flegma & mun dificat caput ab eis & stomachum & cōfert iuuamē tū magnum doloribus coꝝ. Et post aliqua subiuu xit. Et qui assiduat acceptionem eius diebus conti nus non uidebit in corpore suo neq̃ in instre mētis sensuum suorum egritudinem quā nō sit habilis sa nari & preseruat a putrefactione: ita quod etiam cadauera. Quod similiter uoluerunt Gal. Diascori rides. Serapio: Rasid: Auicē: & reliqui omnes. Ipso itaq̃ utēdum est cū in stomacho uel capite aliqua re plectio a sanis precepta fuerit. Similit̃ ualēt ad mū dificandū replectiōes humorum species omnes mi rabolanorum & ualde conueniunt: cum ut colligit̃ ex dictis preallegatorum sapientum: nō debilitent cū solutione sua immo confortant stomachum & p prie uiscera & preparent & coadunen partes eorū & cōfortāt cor & epar & corp⁹ totū neq̃. n. nisi ad unum uidentur nociui quoniam faciunt cadere pre paratos in opilatiōes nisi rectificentur cum diure ticis absintio spica & similibus: sunt enim ut dixit. Mesue ex rebus quā faciunt utētes se iuuenescere & acquirunt eis colorem bonum & bonitatem odo ris oris & sudoris & generant gaudium & hillarita tē & confortant stomachum cor & epar & cōferūt tremori cordis & confortant & preparent & mun dificant stomachum: cōferunt hemoroidibus & ex tinguūt colere ruber infationem: & ciuinorum p cipe operatio in hoc est preexcellens cū ipsi solu tione educant eam & conferunt complexiones ha bentibus calidas. Chebuli autem: qui sunt species eo rum secūda: educunt flegma & addūt in ratione & clarificant uisum & mundificant stomachū & con fortant ipsum. Nigri autem & sunt tertia species ip sorum: dissolutione educunt melancoliam & colerā adustam & clarificant colorem & remouēt tristitiā conferendo quartanariis leprosis & huiusmodi. Emblici quoq̃ species quarta ipsorum non minus aliis utiles existūt eo q̃ teste eodem mesue sūt ex me dicinis confortantibus stomachū: cor & epar & ui scera solutione educantes flegma & sunt ex reb⁹ ual de confortantib⁹ cerebrū & neruos & augent intelle ctū & cōfortant cor mundificant stomachum a fle

gmate & putrefactione & cōfortant ipsum & pre parant & sedant feruorem in eo & auferunt sitim & addūt in appetitum & sedant uomitum. Beltrici quoq̃ postrema mirabolanorum species sunt ex me dicinis benedictis & eadem cum emblicis habent proprietates ideo sani sicut infirmi non debent alias his medicinas fortiores eligere cum poterunt huiusmodi iam dictis sua corpora a superfluitati bus sufficienter mundificare. Quod si aliqua ratio ne uel causa quis prefata accipere non possit euacua tia ea saltem quā in sequēti capitulo reponentur as sumat quā delectabilia sunt & prehabitis non mi nus utilia adeoq̃ sicut & hāc quā diximus secūda q̃ in quocūq̃ tempore ani sine aliqua recipi possūt he sitatione: attamen ratione euacuandorum humorū In uere magis uidentur cōuenire cū dicat Auēzoar in secūdo libro sui thesiri trac. tertio capitulo secū do hāc uerba. Dico q̃ medici nō laudāt purgatiōē uel flobothomiam nisi in tempore temperato eo q̃ quando tempus elongatur multum a temperie uer sus frigiditate humores generaliter sunt coagulati & compacti & difficulter purgantur & mouentur & cetera. Si uero aer ad caliditatem superfluum declina uerit humores tunc uelocissime euacuantur & mouē tur quia humores sunt dissoluti propter caliditatem Et ideo ad talem euacuationem subsequit̃ debilitas magna inquit ipse. Propterea nō eligat̃ tēp⁹ supra tempus ueris magis conueniens pro purgationibus faciendis etiam cū laudabilissimis euacuatuis q̃lia sunt quā dicta & quā iam sequitur.

Capitulū .cclxxii. ponit quasdam alias medicinas euacuatiuas sanis utiles & corpus absq̃ nocumen to purgantes.

Consueuerūt uulgares existimare q̃d reubarbarū sit fortissima medicinarū oīum infirmis nequaq̃ propinanda: nisi in eo rū uite pte potrema cū nulla spes ampli⁹ uel fiducia de ipsorū salute habeat̃. Nō intelligētes q̃ si medici tūc medicina reubarbari utantur nō id faciūt q̃a ipsum fortissima sit medicina sed q̃a se curissima & optima nullā ingerens molestiā patiēti sicut alie medicinarū q̃ plures facere cōsueuerūt. Et q̃ ita sit apparet per mesue dicentem: Reubarbarū est ex medicinis benedictis & solemnibus in quo ag gregant̃ multe ex intentionib⁹ q̃ querūtur in refaciē te mūdificationē & cetera. Et infra dixit. Nō est in eo nocuentū apparēs & dat̃ in oī tēpore & in omni etate ita q̃ etiā pueris & pregnantib⁹. Et de elegan tioribus & melioribus quā mēta cū eo magnificat operationem eius est aqua lactis sumpta ex capris & cetera. Et eius declarans utilitates ait. Solutiōe educit coleram & flegma & maior eius proprietas

est mundificare & confortare epas & stomachū & cōferre dolorib⁹ p̄gitiuis eoz & uiscerū & clarificare sanguinē & auferre opilatiōes & morbos quoz mater est opilatio sicut hidropisum icteritiā & grossitē splenis & febres opilationū & similia. Cassia quoq; fistula gustui satis delectabilis est pro tali corporis mundificatione multū utilis & secūra cū dicāt auctores de ipsa qd sit de medicinis in quib⁹ est fiducia iuuamentoz & est sine nocūmento carēs acuitate & mordicatione & omni excessu ledente sup cui⁹ exhibitione presūmitur omni atate. Ita quod pueris & pregnantibus eo qd est equalis complexionis humida in primo lenitiua resolutiua clarificatiua sūguinis: sedatiua acuitatis eius & colere rubez & nō est in ea nocūmentū apprensū preter quod nocet de bilia habentibus uiscera & lubrica quod ab ea remouetur nocūmentū in permixtione mirabolātorū & reubarbaricū ea & cetera. Cuius posse est quia mundificat sanguinē & compeskit omnē acuitatem sedat sitim & proprie cū suco endiuie aut solatri depurati & clarificati secūdū artem. Et ipsa quidē mundificat stomachū & educit coleram & flegma & operatur illud sine nocūmento & excessu: caret enim mordicatione. Et ipsa quidem lenit pectus & guttur & resoluuit apostemata acuta in eis & confert calefactioni renū sumpta cū diureticis & infusione liquirię & prohibet generationem lapidis in eis & confert febribus calidis hęc Mesue: quod & alii medicinz doctores uoluerunt quoz uerba breuitatis gratia relinqmus. Māna similis & tamaridi medicinz faciles nō minusq; delectabiles existunt pro tali purgatiōe humorū & precipue colericorū ualde utiles esse approbantur cū eisdem ferme uirtutes habeant & operationes cū cassia & reliquis antescrisptis. Et ideo sanis non minus q̄ egris quibusdam uidentur conuenire & si tamaridi ledant stomachū frigidū & debilitent cum ut inquit Mesue: tamen & illud facile potest remoueri permiscendo eos cū spica succo feniculi & huiusmodi stomachū confortantib⁹. His igitur & similibus benedictis euacuantibus est utendū cum corporis aut membrorum replectiōem ex malis humoribus congregatam uoluerim⁹ euacuare post ponendo scamoneā turbit coloquintidam: hermodactylos: & talia laboriose soluētia in quibus uenositas existit. Ex qua stomachus & membra principalia in eoz operationib⁹ plurimū ut supra uisum est impediunt & debilitant. Et sicut de simplicib⁹ actū ē parit & de cōpositis intelligatur. Nam composita pharmaca quecūq; sint illa siue p̄sule siue ellectuaria aut confectiōes & cetera benedicta & secūra dicuntur si ex simplicib⁹ laudatis & facilib⁹ fuerint constituta. Si uero conficiantur ex uenosis erunt proculdubio laboriosa. Et ideo sani bene debent aduertere cum se purgare uoluerint ne aliquod illorum uenenosorum accipiant cum pro eadem intentione susceperint benedicta: Quare & cetera.

Capitulum .cclxxxiii. ostendit quando: quomodo & quā laboriose sint accipiende medicinz.

Satis equidem apparuit ex dictis in capitulo .cclxxx. libri huius quantū ex soluentibus & laboriose medicinz fugiēde sint ex numerositate & suorū magnitudine nocūmentorū: quare id mihi uidetur minime replicandū sed potius declarandū quod & si noceant quādoq; tamen eis uti necesse est ut cū oportuerit materias grossas & difficiles in membris lōginquis existētes purgare easq; ab illis eradicare qd nequaquā benedictis cū medicinis fieri posset eo quod ipse ad loca tam remota sua cū uirtute minime possent peruenire ut de podagricis scabiosis & huiusmodi est uideri: qd aut nihil aut parū p̄fecto reubarū: cassia māna & his similia conferrent sed hermodactylis: turbit & talibus fortioribus indigent quā suis cū iuuamentis non habent modicum nocere ut declarauimus ideo i presentia dicamus quod si ab eis excusari non possumus quia nō solū in stomacho epate & similibus sit replectio: uerū etiam in capite aut iūcturis & cetera huiusmodi mali chimi fuerint eradicatione indigentes. Tunc eas accipiamus & non nisi postquam sufficienter fuerint consolate: rectificate & correcte quoniam Iohānes Mesue in capitulo primo & canone sic ait. Cōmunis medicinarū secūdū plurimū malitia est facere senescere corpus & frequētantibus illas lesione afferre principalibus membris & quā sunt minere uirtutū & earū motores debilitare qui sunt spiritus & calor naturalis indicitur: ergo nobis necessitas admiscere medicinis solutionem facientibus res quarum proprietates cōfortare cor & membra principalia & afferre eis dispositiones laudabiles. Et cū hoc auxilio acquiritur corpori reuiuēscentia & incolumitas. Res autē quarum auxilio facim⁹ hoc sunt medicinz cordiales & stomatice & cerebrales. Et alie aliorum principiorum confortatiue note uerum super omnibus his canō est ut cōfortetur cor in omni euacuatione & hęc debet esse intentio prima. Primus enim oteus omnium accidentium occurrentium corpori est ad cor tanq; ad basim uitę. Secunda intentio debet esse confortare stomachū tanq; susceptorem aliorum autem conformationem prosequi debere non est principalis intentionis nisi proprie quando oportet ex aliquo eorum materias euacuare: quā fuit etiam principis sentētia in .iiii. primi pluribus in locis. Et gal. in secundo regiminis acutorum comento .xi. dicētis. Omnes medicinz solutiue sunt nociue stomacho & pprie ori eius cū sit pluri sensus pp̄ neruos qui oriuntur in eo & ideo oportet ut permisceatur cum medicina quę dā medicinz odorifere ut nō occurrat uirtus medicinz solutiue ori stomachi nuda simplex & cetera. Et in li. de experimētis. c. ultimo similiter inq̄. Medici ingeniati sūt in medicinis laxatiuis ponere aliq̄ q̄

stomachū confortant. Et propterea qui purgari uoluerint cū pillulis aut aliis medicinis quare receptas & descriptiones habent etiam a famosis medicantibus traditas: debent si medicinalē intelligant scientiam omnia eas ingredientia considerare: & doses & quantitates solutiuiorum & corrigentium bene pendere & uidere si soluentia illa correctā sint sufficienter & consolata pro corde stomacho & ceteris cū cordialibus stomaticis: & similibus. Et si omnia bene pponderata cognouerit studeat deinceps perscrutari si sue complexionī & replectioni & materie qualitati & quantitati atq; loco sint conuenientia & sufficienter directā sic poterit ea solutiua sumere in debita tamen dosi & nō superflua: quod si aliquod predictorum eis defuerit non accipiat aliqua ratione uel causa. Sed si hac oīa equilibrare nescierit melius est ei ne aliquid tale accipere presumat immo cū sapienti medico consulat & ab eius consilio non discedat: Quod si alii fecerit sciat sua cū psumptione seipsum interimere uel saltē imprudentē aegritudinebus exponere: quare & cetera.

Capitulum. cclxxiiii. ostendit quare replectio sit euacuanda per uomitum declarando: quare inde proueniant utilitates & corpori iuuamenta & quando fieri debet.

Quia nō semp natura nobis demonstrat replectionem uniuscuiusq; humoris per secessum esse euacuandā. Simili etiam quare non semp substantia qualitas locus humoris & huiusmodi id nobis indicant cū semp non appareant in uentre rugitus: punctio: grauitas: & talia uentris fluxū denotantia immo in stomacho quādoq; nausea conturbatio & huiusmodi humoris leuitatem per uomitum expellendi significatia percipiuntur. Ideo dicamus quod quando in stomacho coleram adesse cognoscem⁹ ex suis signis & temp⁹ aestatis fuerit: pectoris quoq; amplitudo cū consuetudine & reliquis huiusmodi cōsentientib⁹ uomitū debemus tunc p superius & non p uentrem euacuare quare quidem euacuatio a medicis solet uomit⁹ appellari & ab Auicē in. xiii. tertii trac. v. ca. octauo sic diffiniri. Vomit⁹ subuersio sit mot⁹ stomachi ad expellendū ex eo aliquid quod est in ipso p uia oris quare fuit gal. sententia in libro sexto de accidenti & morbo. c. primo dicentis. Vomitus est mot⁹ per quē res in cōcauitate stomachi manens expellit⁹. Qui autem humor per ipsum sit aptus euacuari expressit Princeps in. iiii. primi. c. iiii. cū ait. Ex humoribus quē uelocioribus sunt obediētie uomitui secundum plurimum est colera: rebellis uero melancolia: medium autē flegma. In quo autem tempore conueniat ipse etiam nobis indicauit in tertia primi doc. v. dicens. Vomit⁹ in hieme est abhorrēdus. In aestate uero bonus quoniam humores in aestate sūt natates. In hieme

uero ad sustinendū declinantes. Et in quarta primi c. xi. inquit. Eestas est tempus in quo magis est dignū ut in ipso fiat uomitus quare fuit Hippocratis sententia in. iiii. Afforismorū afforismo. iiii. dicentis. Purgare quidē aestate supiora. Hieme uero inferiora oportet: & p̄cipue cū carnositas stomachi: amplitudo pectoris colli & similiū unanimiter cōsenserint. Quoniam uomit⁹ cū macredine uentris est difficilis & laboriosus & timorofus quēadmodū dixit Princeps in quarta primi capitulis quarto & xi. sic enim in horum postremo scripsit. Homines qui remotiores sūt ab hoc ut medicus eos uomere faciat sunt qui pect⁹ habent strictū & qui pti sūt parati & cetera. In his enim secundū omnium medicantiū sententiā uomitus maxime suspectus habet⁹. Sed si iam p̄dicta non obstauerint grandis quippe erit & cōuenientissima euacuatio ad sanitatis cōseruationē dūmodo non superfluerit ut colligitur ab Auicē. in quarta primi capitulo. xiii. sic dicente. Hippocrates precepit uomitum fieri debere in unoquoq; mense duobus dieb⁹ continuis propterea qd cū eo cōseruat⁹ sanitas: hoc autē p̄ est malum & huius causam assignans inquit Vomit⁹ mundificat stomachum, & remouet grauitatem quare accidit capiti & clarificat uisum & aufert fastidium & confert ei & cui⁹ stomachū descendit colera quare ipsius corrumpit cibū & remouet ab hominē nationem quare fit propter uentuositatem & casum desiderii & confert pluribus infirmitatibus sicut ipse ibidē scripsit dicens. Postremo ille cui quidē maius iuuamētū affert uomitus est cuius cōplexio, prima est colerica & cetera. Et in. xiii. tertii trac. primo capitulo. xxxv. dixit. Non oportet ut in mense plusq; bis sani euomāt quoniam consuecit natura euicere superfluitates ad stomachum: deinde subiūxit. Scias quod uomit⁹ facilis leuis sine labore & non frequēs in hora necessitatis est maximū iuuamenti. Et p hoc facilem uomitum cōmendauit: difficilem consequēter & laborosum prohibuit ut post modum in. c. ultimo eiusdē tractatus expressit cū ait. Ex reb⁹ magis nociuis stomacho est uomitus laboriosus quam uis sit iuuatiuus ex pte purgationis nocet tamen plurimū cum debilitatione. Et propterea dixit in tractatu. v. eiusdē capitulo octauo. In administratione quidem uomitus cum equalitate est iuuamentū maximum uerū assiduatio eius maxime debilitat uirtutem stomachi & facit ipsum lacunam superfluitatum. Quod similiter sentit Rasis in quarto Almanforis capitulo. xvi. dicens. Vomitus si ut debet tempore fiat stomachū purgat & digestiua efficit meliorem corpusq; renouat & mudat caput quoq; & sensum alleniat uisumq; acuit. Quod si mult⁹ fuerit corpus desiccabit & epati ac pectori nec non oculis & pulmōni nocebit & cetera. Et ideo ipse post aliqua sic conclusit. Vomitus preterea non frequenter fieri debet corrūpitur enim stomachus & ipsi⁹ uirt⁹ destruitur quare non nisi cum oportuerit fiat. Et sic appa-

ret q̄ sani secūdu cōplexionis & replectiōis eorū di-
uersitatē: diuersimode purgari debeant.

Capitulū. cclxxxv. ostēdit quāta sit utilitas & neces-
sitas purgatiōis corpore in uere quomodoq; ex ea
sani fiāt ab agitudinibus putridis securi & cetera.

ET si ex his quæ in superioribus dicta sūt
facile cōprehendi possit quāta sit purga-
tōnis utilitas quātaq; eius necessitas in sa-
nitatis cōseruatione: attamē pro amplio-
ri huius materie noticia decreuimus hoc in .c. declara-
re quomodo seu ppter quid sit q̄ purgati adeo fiāt
ab agitudinib; & sc̄ipue putridis securi. Non eu-
ciati uero minime ut ex hoc ad corpus mūdificādū
in tēpore ueris: homines magis accēdant. Dicamus
ergo q̄ necessitatis causa purgationis p̄ s̄obotomi-
am secessū: uomitū: urinā: & huiusmodi hæc est. s. ut
corporis superfluitates p̄ uia indigestionis uel ex ma-
lis nutritib; generate tēpore magni estus futuri in
æstate nō inueniant eo quia tales humores sup̄fluita-
tes a regimine naturæ derelictæ & a calore naturali
irregulate ab extranea tūc caliditate alterentur & in
ebullitione reponant ex qua mali & putridi uapo-
res eleuentur naturales corporis humiditates extrane-
antes & extraneate: sicut & ille nō naturales putre-
fiāt: corpusq; inde in suis operatiōibus impediatur &
egrotet. Sic nāq; fieri solēt infirmitates & pmaxie
putride quoniā ubi sūt putredinis cāe sufficētes ibi
dē & putredo de necessitate reperietur cū causa & effe-
ctus se inuicē inferāt cū uniuersaliter & adequate su-
muntur ut Age. ait in secūdo posteriorū tractatu q̄rto
c. secūdo. In corpore aut nō purgato cause putredi-
nis inueniuntur. s. calor extraneus & accidentalis hūi-
ditas ex quib; omnis cōsequitur putrefactio teste phi-
losopho i quarto Me. teorog. & in secūda proble-
matum p̄blemate. xxxiii. sic scribēt. Putrescit omne
quod putrescit ab extranea caliditate sicut a propria
digerit in æstate quidē extraneū dominatur propter
quod putrescit magis omnia in ipsa & cetera. Auicē.
quoq; in secūda primi doctrina secūda. c. xv. Putre-
do nō accidit nisi ppter calorem extraneū: & in libro
de uiribus cordis. c. i. secūdi tractatus inquit. Dispo-
sitiō humiditatis in quā agit calor innaturalis pu-
trefactio nominatur: hæc autē dispositiō in corpori-
bus imūdis & replectis inuenitur quia ibi extraneæ ex-
istūt hūiditates ab extrinseco æstatis calore alterate
nō pax etia a naturali cōmote & inflammate eo q̄
uias obturēt & repleāt plerūq; p̄ quas naturalis ipsa
caliditas flabellari solet & refrigerari: & propterea
fit q̄ inde putrefactio in naturalibus & utilibus cō-
tingat humoribus ex qua diuerse agitudinū species
generantur ut sensit Gal. in quinto Therapenticæ cū
ait. Mōstratum est in libro causarum agitudinum
q̄ illa sola putrent corpora quæcūq; materiam ha-
bent calidam & humidam intranspirabilia & inuā

nabilia manentia in calido & humido loco. Si ue-
ro in motu fuerint & flabellent & trāspirēt possent
utiq; imputrebilia custodiri & cetera. Et ob hanc causā
necesse est ut corpora mūdificētur in uere ab extra-
neis & inutilib; hūiditatib; siue cū obobthomia si-
ue cū aliis prefatis ingeniis ut sanguis & hūores na-
turales puriores reddant & membra ipsam mūdio-
ra: sicut cōseruanda sanitas requirit: aliter enim im-
possibile uidet quin mors aut saltē aliq; & in breui
quidem consequatur agritudo quēadmodū sensit
gal. in libro de cōstitutione artis medicatiue. c. viiii.
cū de precustodiā corpore loqueretur dicēs. Preserua-
tiua utiq; p̄s artis erit quā & p̄p̄e uocat p̄custodiā
in primo genere cōsistentiā habēs q̄n enim uel mul-
tudo humorū uel prauitas uel obstructio uel corrup-
tiua uirt; innascitur corpori: piculū est nō tarde egro-
tare hōminē: aliquando autem & periclitari summe
difficile autem cognoscibiles sūt huiusmodi cause
tanq̄ nō cōstantis hominē sicut uenenum canis
rabiōs cuius nullū signum propriū inuenitur conti-
neri in corpore anteq̄ perueniet prope rabiem quī
est morsus: itaq; & interrogare ppter has causas ne-
cessarium est medicū eos qui patiuntur de omnibus
quæ contingūt eis quando enim multitudo aliqua
uel cachochymia subnutrit in molle corporis aut ob-
struit aliquod uiscus adest nobis dignoscere ipsa p̄
quædā sinthomata quæ media aliquantulū sunt eorū
quæ sūt in sanis & eorū quæ accidunt egris & ce-
tera. Hæc ipse ex quibus apparet quod qui mūdifica-
tus nō fuerit & si nullū precipiat aut saltem sensibi-
le nocumētū ex hoc minime cōfiderere debet quoniā
ei simile cōtinget subito quod morsu a cane rabido
accidere cōsueuit. s. aliqua grauis & perniciōsissima
agritudo. Et ideo recte quidem dictum est quod uti-
le sit ad sanitatis cōseruationem quinimmo neces-
sarium in tempore ueris corpora & precipue reple-
cta. mūdificare p̄lectoriam siue cachochymiam. eo-
rū euacuando quæ causa est omnium fere corporis
infirmitatū: quare & cetera.

Capitulū. cclxxxvi. ostendit quod sani pter omnia
quæ dicta sūt debeant se custodire a causis fortiter
extrinsecus alterantibus & quæ sint ille & cetera.

IAm uisum est in superioribus qualiter sa-
ni se debeant mūdificari a superfluitatibus
cōseruare ut humores eorū naturales
nitidi & purificati non putrescant & cō-
sequenter agritudines faciāt. Nunc autem ostēdere
uolumus quod preter id etiam necesse sit sanitatem
cōseruanti ut non minus caueat ea omnia quæ san-
guinē & reliquas utiles & laudabiles corporis hūi-
ditates habēt plurimū alterare cōsummere uel aliter
quomodolibet a sua cōsistentia permutare q̄ illa q̄
solent eas inficere & ut supra diximus conturbare.
Non minus equidem & humoribus & mēbris ipsis

nocua sunt extrinseca deficcantia calefacientia & huiusmodi fortiter eis occurrentia q̄ superfluitates in illis aggregate. Et ideo dicim⁹ quod qui sanus fuerit & mundus nulla prorsus indigens euacuatione debet summa cū diligentia procurare ne alicui ualde intente de primis occurrat qualitati: nā si fortis illa fuerit caliditas siue solis siue ignis extiterit: multum corp⁹ & humores habebit deficere ut colligitur ex illo uerbo principis in prima primi doc.iii.c.i. dicente. Caliditas maior quā debet reddit corpus siccus q̄ oportet & licet ipse de interiori intelligat tamen & de extrinseca uerificat dicente Ag. in xi. problematū problemate. lvi. Calidū & astus dissoluūt corpora. Et gal. in ii. de simplici medicina distinctione ii.c.x. De proprietate caliditatis nō ē nisi ut resoluat & subtiliet & separet partes adinuicē. Pariq; ratioe excellēti nō obuiabit frigiditati siue aqua siue rei alterius fuerit: qm̄ frigiditati inest essentialiter ut omnib⁹ uirtutib⁹ sit cōtraria ut Auicē. dixit i prima primi doc. vi. c.iii. ubi subiunxit. Frigiditas est paralitica faciēs & mortificans & ab omnibus prohibens operationibus. Et. iiii. primi. c.ii. ait. Superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris aut ei propinqua quod etiam sensit gal. in primo de febribus ad glauconē. c.xiii. cū inq̄. Pari ratione nimius frigor ut nimius ignis occidit & ita siccitas multa ut multus humor necat. Similiter ergo & qualitates passiuas fugere oportet & permaxime siccitatem & res illā inducentes quā satis admodū incessanter procedit donec nos interimat ut princeps ait. Et gal. cum eo in primo de regimine sanitatis dicens. Semper magis ac magis deficcatur & in libro. v. de simplici medicina distinctione. vi. c.ii. Oēs res q̄ exerceat finiunt humiditatem sanguinis quare ingrossant eum propter hanc causam & minorant ipsum & cetera. Et ideo sani debent se ab huiusmodi ualde alterantib⁹ custodire. Quā frequenter illis occurrētia: quantūvis sanissimis: possunt eos agrotare facere & ut diximus etiam interire. Ab aliis quoq; his similibus qualitatibus nocuentū aliquod inducentibus in sanguinē uel spiritum cauere debent qui suam uoluerint cōseruare sanitatē sicut ab excessiuis odoribus qui ex longa eorū sensa iōne seu receptiōe solent caput grauare & ipsum dolere facere ut colligit ex. v. afforismo rum afforismo. xxviii. Similiter ab Auicē. in prima tertii. trac. ii. c. primo sic scribente. Omnia alefania ti idest aromatica sunt facientia sodam & proprie cassia linea & costus & zafaran & cinamomū & amomū & aromatica omnia sunt facientia sodam siue sint calida siue sint frigida & cetera: quā fuit Ag. sententia in tertia problematū problemate. xiii. dicentis. Odor omnis grauāt caput. Et propterea decipiuntur & agrotant multi qui tempore aestatis potum ex laudano musco & huiusmodi continue in manibus portant ipsumq; sepe numero olefaciunt Multoq; magis a fetoribus est fugiendum qui sua

mala cū qualitate habēt plurimum spirit⁹ resoluēt & uirtutē debilitare ut uoluit Auicē. in prio canōis fen. d. & summa secundis. c. aut. xxviii. di. Ex his q̄ spiritū euacuēt nulla res est fetori similis & precipue fetori aqua & uenenosarum uirtutum expansio in aere aut in corpore et cetera. Et in canticis textu comēti. cccxvii. dixit. Omne illud qd̄ est ultimati fetoris est ultimate corruptionis & cetera. Quod etiā sensit Gal. in quarto de simplici medicina distinctione quinta. c.i. cū dixit. Quod nostra natura ita abhorret id quod est pui odoris sicut etiā fugit omne illud qd̄ parui exilit saporis. Ex qb⁹ apparet ut oīa uno cōcludam⁹ uerbo qd̄ q̄cuq; extrinseca cuiusuis nature humano corpori nocua sūt ab omnib⁹ sanis fugienda & sicuti de p̄dictis expressimus: sic etiā & de reliquis intelligat nō enim intendimus hūc ad locū causas omnes extrinsecas adducere q̄ diuersimode nostrā possunt alterare corrūpere & pmutare sanitatē tum quia quasi existūt infinite: tū etiā quia medicus de eis nō habet ptractare artificialiter dicēte Gal. in tertio Tegni textu comēti noni. Alterat igit⁹ corpus a quibusdam ex necessitate a quibusdam uero non ex necessitate. Dico autem ex necessitate quidem quib⁹ impossibile est ipsum non approximare: non ex necessitate uero ut sunt reliqua. Namq; semp in cōtinētī inorari & comedere et bibere & uigilare necessariū est ei. Gladiis uero & bestiis nō necessariū est uti: unde in priori quidē genere causae circa corpus ars cōficiē. Circa secundū uero nequaquā. Nos igitur de his nō necessariis extrinsecis gal. imitantes plura nō scribem⁹. De aliis uero quā nobis de necessitate occurrunt iā sufficiēter in p̄cedētib⁹ arbitramur dixisse. Quā si a sanis obseruata fuerint pro ut iussim⁹ proculdubio suā poterūt cōseruare sanitatem & uitam diuino concedente numine usq; ad ultimam senectutem prolongare: quare & cetera.

Capitulū. cclxxxvii. ostēdit qd̄ sanitatis restaurator scientificus esse debeat & ante curationem cognoscere patientis naturam infirmitatem causas ei⁹ tempora postq; dicta dicēdis cōtinuauerit.

Delaramus usq; modo quomodo sanū suū debeat sanitatē cōseruare. Nūc autē ostēdemus qualiter egri: phabiti regimīnis trāsgressores: ualeāt sanitatē amissam recuperare: tradēdo modū in uniuersali solūmō quo possint ab eorū egitudinibus curari sicut in tertio. c. libri huius p̄misimus. Quā res nō modicū affert utilitatis quoniā si de uita unq; & nostra salute sollicitudo habēda sit pmaxie quidē in egitudinis tempore de ipsa uidet esse pcurādū cū in grandi piculo tūc sit: ut q̄libet intelligit: cōstituta. Et p̄pterea dicamus: ad huius opis cōplēmētū: qd̄ ad egitudinē expellēdam & ad suā pristina sanitatē resūmendā unica tantū incedendū ē uia: quā. f. hāc ē ut peritum &

canonicū, seu regulare & scientificā procedēt in cura medicū infirmorum astātes inueniāt. Qui preter traditas in primis operis huius capitulis: has etiam dicendas habeat conditiones: ut scilicet omni cū diligētia medicinales obseruet intētōnes et astronomicas medicinae deferuientes in eligendo prius & in ppinādo, deinde optima patienti medicamina in bonis & electis temporibus dicēte Haliabate in priō Theoricā. c. iiii. Astronomia quoq; eget medicā qua medicamini b^o: electis tēporibus: quibus est luna beatis & foelicibus temperata planetis & sub competentibus figuris utat^r. Cōueniūt nāq; sapientes medicorū ut Rasis etiam ait: in libro secundo suoq; afforismorū: Quod res oēs temporum & aeris & a quarū et cōplexionū & egritudinū ex motu planetarum mutāt^r. Et ideo quicquid circa infirmū operat^r grādū cū aduertentia & benigno faciat caritatis affectu & nō tantū lucri causa: ut omnes fere medici cōsueuerūt. Esse nāq; nō debet ut Haliabas inquit ubisupra: sed. c. ii. Medici ad querēdā in medēdo intētio pecuniā: sed a deo retributionē & meritum & cetera. Vt igit^r scientifici a nugatoribus secernantur et ab egris & ab omnibus aliis cognoscat^r. Dicemus q^d si medic^o sapiens fuerit & ad remouēdam egritudinē & inducendam amissam sanitatē idoneus talē postq^{uā} aduocatus fuerit: ordinem scientificum obseruabit scilicet q^d anteq^{uā} ad curā perueniat studiosissimē consideret quā naturalis sit patiētis complexio & hoc tramiſe declarato in. xiii. libri huius capitulo Similiter precognoscere debet atātē: cōsuetudinem artē: regiōem & huiusmodi naturalia & ipsis anexa ut in notitiā egritudinis ualeat peruenire quibus prenotatis: debet deinde egritudinē & naturam eius indagare quoniā nō ē possibile curare ipsā nisi medicus eā cognouerit ut princeps inquit in quarta primi tractatu secūdo. c. vii. Quā fuit gal. sentētia in primo regiminis acutorū cōmēto tertio dicentis. Oportet ut in primis cognoscamus egritudinē quā sit deinde intendam^o post illud ad medicandū ipsā & in libro quarto de ingenio sanitatis capitulo tertio inquit. Vniuersaliter uerum est q^d nullā curandi significationē possum^o habere ab eis quā ignota sūt Et in libro quinto eiusdem capitulo quinto. Semp ante mētis aciem passionis cognitionē habeas nec tibi facile leueq; hoc uideat^r: cognita itaq; egritudine debet deinde sapiens & canonicus medic^o causā ei⁹ uenari quoniā nō sufficit scire naturam egritudinis: sed etiā causā eius cognoscere oportet. Cū dicat Gal. in secūdo de febrib⁹ ad glauconē. c. primo. Istā moneo ante omnia ut noueris discere causas egritudinum: & in libro de tipo tremore & ictigatōne. c. quinto. Manifestū est q^d uolenti curare laudabiliter necessarium est cognoscere causā unde procedit ei⁹ egritudo. Et itē in primo de feb. ad glauc. dixit. Attende istud ut consideres semper in omnib⁹ egritudinibus regionum qualitatē: locorū positionē: aeris

temperantiam: tempore rationē: atātē cōsuetudinē egrotantis: naturam corporis: & an uitio corporis egritudo nata sit an extrinsec^o uenerit ex cibo an ex corruptela aeris: cū ergo h^o omnia bene ppenſata cognoueris optime scies quid ad ipsam egritudinem facere conueniat: nam si causam ignoras quomō curas si enim nescis: an piculosa sit: an sine piculo egritudo quid nisi temere facis quicquid feceris si sanes an potius occidas ignoraueris h^o ipse. Debet preterea medicus de necessitate intelligere in quo tempore sit egritudo postq^{uā} ipsā & causas eius cognouerit ut patet per gal. dicentē ubisupra. Debet medicus scire quattuor esse tempora omnium causarū maxie febrim initium scilicet augmentū: statū: & declinationē qui nisi ea optime intellexerit grauius ledet nesciendo: qd in initio: qd in augmento statu & declinatione febris debeat egrotati adhibere: & quo tempore curet & quādo ab his abſtineat uel quādo eger dormire debeat uel uigilare & cetera. Et in libro de temporibus morbi. c. ultimo dixit. Impossibile ē inuenire q^{uā} liter quis dietabit neq; quādo cibabit absq; quo determinet certitudinaliter morbi tempora. Ex quib⁹ apparet q^d medicus q^{uā} anteq^{uā} ad curatōnē descendat hāc omnia nō obseruauerit minime ad restaurandā sanitatem sit idoneus q^{uā} imo expellendus ne sua cū ignoratā patientē interimat. Quā de se animaduertat ad hoc unusquisq; q^{uā} pleriq; leuissime ē egrotantes ex imperitia medici interiere: ideo & cetera.

Capitulum. cclxxxviii. docet cognoscere medicum scientificum ex hoc q^d ante curationem egritudinis sciat & procuret uirtutem fortem conseruare: & debilem fortificare.

INter reliquas scientifico: ad recuperandam infirmi sanitatem: medico necessariis cōditiones h^o pmaxime obseruanda ē scilicet ut postq^{uā} egritudinem causas & ei anexa cognouerit etiam ex parte altera intelligat corporis uirtutē & eius robur seu fortitudinem & an uirtus: q^{uā} natura dicit^r: sufficiens sit ad superandā infirmitatē uel ecōtra imbecillis sit & minime ualēs ei resistere. Quoniā si fortis ad bellādū cū egritudine fuerit debet sic eā conseruare & causam egritudinis abscondere. Si autē debilis extiterit nequaq^{uā} potēs passionis ipetū tollere debet ipsā postposita causa sufficientissime uigorare & cū nutrietibus fortificare. Quēadmodū uoluit Auicē. in pria quarti tractatu secūdo. c. vii. dicēs. Cū inuenis uirtutē resistentem tollentes absconde causā & expelle humorē & absconde cibū quod si inuenis uirtutem deficientem sis occupatus inequādo cōplexionē cōtrariā ei quare inſrigida eā & uiuifica cū cibo: cūq; fortis fuerit per uiuificationē eius & uincit contrarium suū reddi ad eā q^{uā} fuit gal. sentētia in tertio Terapenticā. c. x. dicētis. Si dispositio quā curare eligimus indiget cura

cuatione. Inbecillis autem uirtus ultime fuerit eorum
 quod dispositione sanant nihil laboranti offerre in illo te-
 pore omni secundum quod renutrient uirtute. Cum autem
 in tantum fortitudinis uenisse ea extimauerimus ut aut
 nihil aut parte ab euacuatione ledat tunc ad dispositi-
 onis sanationem incedamus igitur prius quod est intentio om-
 nium est quod uirtutis: & in .vi. eiusdem .c. i. sic etiam ait. Cum dis-
 soluitur quid est uirtus non tamen iam fortiter dissoluta est
 sed repugnat adhuc ad synthoma solum respicimus quod
 citissime studet destruere id. Dissoluta uero uirtu-
 te non solum synthoma cessare facere: sed & illa robora
 re studemus. Et propterea dicebat idem in priorum regi-
 minis auctore comento .xxxiii. Sublimior intentio
 non omnium est intentio superius ex uirtute quoniam curas est
 uirtus & non medicus quod cum fortis non fuerit non potest cu-
 ratio quomodocumque fiat ut princeps ingratum in prius que-
 rit. Propterea sollicitudo medici esse debet circa cor-
 poris uirtutem integratam ex uitali & animali & natu-
 rali de quaque custodia debet semper percurare & pra-
 xime de uitalis conseruatione cum dicat gal. in priorum Te-
 rapentice .c. ultimo. Oportet dignitatibus uniuscuius-
 que partem pueri uidere roborem: igitur maxima quidem di-
 gnitas cordis est & omnium necessariissima egrotan-
 tibus. Cerebri uero opus ad uitam equale non tamen
 pari robore & cetera. Et in tertio libro eiusdem .c. x.
 huius quod dictum est causa expressit & necessitate di-
 ces. Has corporis uirtutes quidem custodire nihil ali-
 ud est quam custodire uitam monstratum enim est quod qualiter
 cumque prompta qualicumque ex eis una necessarium est reli-
 quas simul cum eis perire. Et propterea secundum sanationem
 opusculum intentio nobis haec erit. In curatio uero
 intentio proportionalis ei est egritudinis destruccio
 & infra dixit. Maxima quidem dignitas est uirtutis quo-
 niam ipsi uiuere nobis ex eaque custodia existit quia &
 uita. Nihil autem utique uita est aliud in animalium corpo-
 ribus quoniam neque sani esse possumus sine uiuere &
 cetera. Et ideo postea conclusit. Virtus igitur omnium primum
 custodienda omnibus est si fortis. si fuerit. Si uero non
 fortificari debet cum cibo uiuificante ut diximus donec
 ualida fuerit: et facta potes ad resistendum egritudini et
 cetera. Qui autem medicus ad hanc quod dicta sunt non anim-
 aduerterit multoties quidem errabit subtilissimam or-
 dinando dietam egrum penitus interimere: ut nonnulli car-
 nificum facere consueuerunt: omnibus aqua loco potus &
 panatam subtilissimam per cibo exhibentes. Contra quos
 clamat Hippocrates in priorum afforismo: afforismo
 quinto cum ait. In tenuibus dietis peccant egrotantes &
 ideo magis ledunt. Oportet enim quodcumque sit malum magnum
 fit magis in tenuibus dietis quam grossioribus propter hoc & sa-
 nis fallaces sunt ualde certe & constitute dietae quoniam
 peccata difficilis ferunt: propter hoc igitur tenues & certae
 dietae fallaces sunt apostoli parte solidioribus. Et ideo in pri-
 mo de febribus ad glauconem. Necessarium est ut respicias ad
 egrum uirtutem & ad impetum causae & ad quantitatem uiri-
 tum eius qui egrotat & ad qualitatem morbi ut ne forte
 non reficiendo cibos: refecione uires egroti consumas

& fortiter abstinendo ad periculum ducas & cetera. Qui
 enim subtiliter & inconuenienter dietant in firmos qui a
 difficillimis occupant febribus in nullo a carnificibus
 differre uidentur sicut idem scripsit in secundo Terapenti-
 cae .c. ii. Et propterea medicus sapiens id minime facere possum
 met nisi paucissima foret egritudo & uirtus ualde
 robusta & cetera. In reliquis uero casibus semper de conserua-
 tione uirtutis percurabit ut cum eius robore conseruato
 citius liberet ab infirmitate patientem & suam ei desidera-
 tam tribuat sanitatem.

Capitulum .cclxxxviii. ostendit quomodo sapiens medicus
 uirtutem corporis patientis conseruabit & cetera.

VT melius ab unoquoque intelligatur si me-
 dicus sit sufficiens reddere patienti sanita-
 tem: & an recto calle in egrum curatione proce-
 dat: ostendamus quo nam modo uirtutem
 corporis ipse habeat conseruare postquam in superiori .c.
 declarauimus id tantum ei necessarium esse. Et breuiter
 dicamus quod si egritudine naturam eius & tempora ipsius
 cognouerit uere quod sciet qualiter habeat uirtutem cor-
 poris & naturam conseruare quia secundum propinquitatem
 aut remotionem & distantiam status morbi subtili aut
 grossius dietabit secundum Hippocratis sententiam in pri-
 mo afforismo: afforismo .vii. dicentis. Vbi secundum
 acumen egritudo continuos & ultimos labores habet
 ultia & tenuissima dieta necessarium est uti. Vbi autem
 non: non. Sed conuenit grossius reficere & tantum subinde
 scendere quantum egritudo mollior fuerit ultimis. Et in
 afforismo .viii. eiusdem ingratum. Coterplari oportet egro-
 tatem si sufficiat dieta ad statum egritudinis & utque ille
 deficiat prius & non sufficiat dieta aut egritudo defi-
 ciat & cetera. Et in .x. eiusdem. Quibus continuo statim co-
 tinuo & tenuerit reficere oportet. Quibus uero po-
 sterior status ad id & ante id parte auferendum est pri-
 us uero uberius reficiendum ut sufficiat egrotans. Si igitur
 longa fuerit infirmitas ut quartana quotidiana pa-
 ralisis podagra & huiusmodi: remotius ualde erit ca-
 rum statim & propterea non est a principio subtilissima die-
 ta quia patientes antequam ad statum perueniret in medio uiae de-
 ficeret eo quod uirtus annihilaretur. In acutis autem econ-
 tra facere conuenit quia cum statim sit ualde propinquum ca-
 sum uirtutis non timeamus: ideo subtiliter reficimus etiam
 in principio ipsarum ut in synocha squinachia pleuresi
 & huiusmodi. Et propterea dicebat gal. in libro de
 temporibus morbi .c. ultio. Qualiter autem quis dietabit
 impossibile est inuenire neque quando cibabit absque
 quod determinet certitudinaliter tempora morbi &
 post aliqua ibidem subiungit. Quantum magna est la-
 borantis uirtus considerandum est nam si suffert in statim tem-
 pore absque quod cibum afferat melius est incipere donec
 declinatio incipiat. Si uero non est possibile incipian-
 tem sufficere nutriendum ipsam a principio mox in omni
 tempore potest accipere cibum. Et in .c. xiii. primi tra-
 ctatus de crisi sic etiam inquit. Tu non euacuaris in aliquo

horarum a malitia regiminis cum non prescis quando erit stat⁹ egritudinis & illud ideo quoniam si tu non presceperis ei in regimine a principio egritudinis secundum propinquitatem stat⁹ ei⁹ aut elongationem ipsi⁹ tunc non euacuaberis quoniam ledas egrum nocumeto magno: a quo Rasis in .x. Almahoris. c. xxiii. accepisse uidetur cum ait. Nutricatio non mensurat nisi secundum stat⁹ propinquitatem & longitudinem. Similiter etiam princeps in quarta primi. c. i. di. Quanto egritudo plus principio propinqua fuerit & accidentia magis geta nutriendum uirtutem confortantes & quantum egritudo secundum augmentum processerit & accidentia et ibi augmentata fuerint minus dieta propter fiduciam quod uirtus non resoluetur imo ut alleuietur in hora lucuminis. Et in prima quarti tractatu secundo. c. viii. de cibus feblicitatibus. Dignior horarum ad ingrossandum est principium in quo uirtus non est multum occupata. Et dignior horarum ad subtiliandum est status in quo est uehementia occupationis nature impugna materiei & cetera. Medicus igitur scientificus uirtute hoc modo conseruabit cibando uberi⁹ in principio: minus autem in augmento minime autem aut quod paucissime in statu ut natura patiens: etas: consuetudo: tempus: anni: morbus: causa ei⁹ accidentis & hora ipsi⁹ requisierint. Non ut aliqui faciunt bestiales qui adeo in principio subtiliatur ut in augmento uel statu ob casum uirtutis supuenientem dietam post modum in patientis interitum cogunt ingrossare & hoc ideo quia librum aliquem utilem unquam apiunt contra quos Haliabas in primo Theorice. c. ii. dixit. Oportet medicum lectione occupari studioque considerationis libere nec negligat aut fastidiat eos. Die quoque ac nocte cogat seipsum ad eorum custodiam et memoriam in eundo quo omnia conseruet necessaria & de scientia & de operatione reuoluat & exerceat in eis suam mentem ut non omni tempore egeat libere consideratione hanc ipse. Ex quibus patet medicum sapientem esse oportet ut sciat infirmorum uirtute custodire. Qui autem non fuerit huiusmodi non erit idoneus ad sanitatis restorationem.

Capitulum .cclxxx. ostendit quod medicus sapiens ex hoc et cognoscat quod in primis causam egritudinis studeat remouere & eam omnino abscindere.

Peritia studiosi medici propter ea quae dicta sunt ex hoc et facile cognoscitur: si staret uirtutis constantia & ei⁹ robore ad amouendam infirmitatis causam studuerit an ipsa neglexerit & alteram non impeditur uiam tentauerit quoniam irrationabilis existimabit si causam potens non a mouerit cum principalissimum sit curationis instrumentum quoniam uera infirmitatis curatio dicente Auicenna. i. xvii. tertii tractatu quarto. c. secundo. Curatio uera est incisio caue: & in quarta primi. c. ultio. Impossibile est ut febris remoueat causam ipsam remanente. Quod quidem dictum de unoquoque morbo intelligi potest: & propterea ipse

in prima quarti tractatu secundo. c. vii. sic precepit. Cum inuenis uirtute resistente: tollerare abscinde causam & ex pelle humore & cetera. Et in parte secunda canticoge igitur In omnibus sunt prius auferende caue efficietes si fiat recta ratio. In cuius cometo dixit Auerrois. Cura egritudinis formaliter est utilis nisi prius cause ei⁹ auferantur. Quare fuit Gal sententia in tertio tegni textu cometi lxxxiii. dicentis. Vnum commune oportet habere propter efficietem unamquamque causam abscindere prius: deinde sic uenire ad eam quae facta est discrasiam: & in libro quarto de ingenio sanitatis. c. quarto. Omnes antiqui quod presceperunt causam auferenda esse & prohibenda non solum uulnere sed aliorum morborum demonstrarunt: & in primo Therapentice. c. xi. scribit igitur. Ad causam sepius ibimus cognoscetes quod non est possibile finaliter ullam dispositionem sanare ad huc manente causa faciente eam: & in libro quarto eiusdem. primo. Causam sanare oportet prius non negligentes extinguere febre quae ex ea accendi anticipauit: & in quinto eiusdem. c. tertio dixit. Febrem sanari impossibile est nisi cesset putredo. Cessare uero eam impossibile est manente causa. Abscindere igitur oportet causam ei⁹ si debet prior quidem putredo: postea uero febris sanari & cetera. Et propterea igitur Rasis in .x. Almahoris. c. ii. Febris. n. illico sedabitur cum causa eius remota fuerit. Et Auerrois in septimo colliget. Cum accideris non timeatur tunc studeas causam totaliter remouere quoniam taliter ipsam infirmum curabis complectere. Et ecce igitur quod omnes antiqui sapientes concordauerunt quod causa egritudinis primo sit remouenda & postea ipsa discrasia abicienda contra empiricos & irracionales illico ad localem applicationem procedentes ut in dolore capitis consueuerunt quod prius aduocati ut plurima scire uideantur emplastra unctiones epithimata & huiusmodi frigida iubent apponi. Et consimiliter in febribus infri-gidas gal. sandalinum & talia absque hoc quod aliqua precesserit necessaria purgatio. Unde fit quod egrotantes deterius semper se habeant multique moriantur non persistens morbi fortitudine: sed ex supuenientis erroris granitate. Et ideo sapiens medicus: cum necesse fuerit antequam ad talia ueniat: cum euacuationibus procedit obediens principi in prima quarti tractatu secundo. c. xxxvi. dicenti. Scias quod esse coterius in frigidatione & dimittere slobothomia & uentris solutionem addit in operatione & coartatione. Quare addit putredinem & caliditas in febribus: & Rasis in libro de egritudinibus iuncturage. c. xviii. sic scribenti. Vnguenta & emplastra: quando corpus fuerit plenum multis humoribus attrahunt humores ad loca magis quam dissoluant quod sensit gal. in quinto libro Therapentice. c. xv. dicens Neque balnearem utique aliquem eorum qui in putredine febrium neque frigidis uteretur cataplasmatibus antequam euacuarere supfluitates. Euacuatis uero iam confidenter & cathaplasmarere & balnearem: ex quibus satis apparet quod rationalis medicus debet prius in omni curatione causam egritudinis abscindere & eam totaliter am-

mouere nisi fuerit ob aliquod p̄mēdum accidens impeditus. Postq̄ uero sufficienter euacuauerit secū re localibus ex huiusmodi extinguētib⁹ uel calefaciētib⁹ uti poterit ut qualitas dīscrasia: ex causa & morbo generate expostulauerit. Qui aut̄ hoc trāmitē nō inceserit ipsemet suā astatibus imperitiā indicabit ut eū tanq̄ inutile imo maxime periculōsū: p̄ ut sua meret̄ in scientia expellat. Quia longe facili⁹ mortem patienti q̄ sanitatem amissā reddere ualeat: quare & cetera.

Capitulum .cclxxxxi. ostendit medicum scientem infirmo reddere sanitatem debere causam egritudinis abscindere per contraria & per eadem quacūq; alia curare.

Diximus in superiori .c. q̄ medic⁹ semper debeat nō impeditus causā egritudinis remouere. nūc ostēdamus qualiter eā: si sapiēs fuerit abscindere debeat ut ex hoc sua magis sufficiētia innotescat: & breuiter dicam⁹ q̄ si canonicus & recipiendus extiterit: cū cōtrariis id habebit p̄ficere. Vnde si egritudo ex replectōe humorū contigerit cū euacuatione curāda erit p̄flobothomiā scilicet aut p̄ farmatiā secūdū q̄ significatiā demonstrābūt ut in p̄cedentibus sufficiēter admodū p̄ sapiētū dicta fuit declarātū: & q̄ ita sit manifeste patet ex illo Hipocratis dicto ī fo afforismo: afforismo .xxii. sic sonāte. Ex plēitudie q̄cūq; egritudines sūt euacuatio sanat & quacūq; ab euacuatione plenitudo & alioq; cōtrarietas. In cuius comento Gal. inge. Neq; diutius in his imorandum est cum omne contrarium suo contrario sit medicādum q̄d ostēdit ipsa natura morboꝝ & accidentia morbos comitātia. Et in comēto .xviii. primi regiminis acutorū. Medici intentio nō est nisi oppōere contrariū cōtrario: unde curatio febrium est p̄ in frigidationē & humectationē. Et in libro secūdo eiusdē comento secūdo dixit. Oportet ut facias transire per mentē tuā in omnibus horis q̄ medicatio sit p̄ oppositiōē cōtrariū cū cōtrario. Et in tertio. Tegni textu comēto .lxxxii. sic etiā ait. Curatio quidē unū habet modū & maxime cōmunē intētiōē .s. ei quod soluendū est cōtrariū: & in libro de ingenio sanitatis .c. iiii. Naturale custodiendū est & cōfirmādū unde similia semp sibi sunt necessaria. Quod autē est cōtraria naturā expellēdū est & eiiciendū. Vnicuiq; enim tali cōtraria sibi cōuēiūt qm̄ q̄cqd destruit̄ necessario p̄ id q̄d cōtrariū sibi ē mutat̄ nō .n. hoc fieri potest nisi cū suo cōtrario: & in tertio Terapētica .c. xii. dixit. Vna sola generalissima est intentio sanationū cōtrarietas: & in quinto eiusdē .c. xii. Nō est dicēdū q̄ quādoq; ueq; sit cōtraria contrariōꝝ existere sanationes: quādoq; uero falsū: sed semp quidē ue/rū est. Et infra post aliqua subiunxit. Hoc puū qui-

dē dictū ē scilicet cōtrariōꝝ existere sanationes maximū aut̄ inuenit̄ uirtute. Quod etiā uoluit Auicē. in quarta primi .c. primo cū scripsit. Cū egritudinis qualitas scita fuerit erit medicina eligēda q̄ ei in sua qualitate sit contraria quoniam egritudo suo medicatur contrario sicut conseruatur sanitas suo simili & in .xiii. tertii tractatu secūdo .c. xxii. sic ēt inquit. Ois cura facta ex causis cōplexionalib⁹ curat̄ cum suo cōtrario. Quā nō solū medicōꝝ ueq; etiā Agē. fuit sētētia in prima p̄blemātū p̄blemate ultio dicētis. Sūt aut̄ egritudines hāc quidē ab igne hāc uero ab humiditate. Curant̄ autē egritudines quā quidē ab igne humiditate: quā uero ab humiditate ab igne humiditatē enī ignis exccat. Sic igit̄ patet secūdum omnīū illustriū antiquōꝝ sētētiā q̄ curatio fieri debeat p̄ cōtraria: unde si causa egritudinis sit replectio debet corpus euacuari. Si uero causa infirmitatis fuerit inanitio ut in ethica contingit debet p̄ contrariū .s. per appositionē nutrimenti curari. Et si morbus ex caliditate puenit p̄ frigida sanat̄ & si p̄ frigiditātē cū calidis medicet̄: & hoc stāte solūmō mala & p̄ter naturali sine materia qualitate: ut sensit Hipocrates in quinto afforismo: afforismo .xviii. dicēs. Quācūq; in frigidata sūt recalefacere oportet & supple quacūq; supercalefacta ifrigidare necesse est. Cū curatio quolibet p̄ cōtraria fieri debeat ut dictū est supra. Ideo cōcludamus q̄ quacūq; causa sit erit egritudinis .s. primitiua: antecēdēs & cetera. Siue p̄ se siue per accidēs morbum faciens aut ad id coadiuuās unaquaq; talis debeat remoueri & cū suo cōtrario per inanitionē: replectiōē uel simplicē alterationē ut natura expedit infirmitatis. Quod q̄ medicus nō obseruauerit carnifex potius & homicida q̄ medic⁹ appellādus est ut illi p̄ maxime qui ex sola urina inspectione фармаца infirmis mittūt exolutiā cū potius restauratiā quādoq; sint eis necessaria eo q̄ ex nimio coitu uel supflua defatigatione laborēt: & solutiua sumētes fortia simul cū humoribus uitā emittūt. Et p̄pterea cōtra huiusmodi macellatores clamat Rasis in libro sexto suōꝝ afforismorū dicēs. Nō sūt pauciores egritudines quā cū defectu accidūt q̄ quā ex supfluitate p̄cedunt & in hoc magistroꝝ error existit qui statim ad purgandū sūt p̄mpti. Similiter Damascen⁹ ait. Morbi ex penuria quātitat̄is nō minus q̄ de plenitudine nimia nascuntur: unde medici multi in temeraria purgatione delinquūt plerūq; & cetera. Quā dere sapiēs medicus talia nō eligit cōtraria nisi ea corpori necessaria cognosceret. Bestialis aut̄ & imperit⁹ illico currēs ad purgatiā oīquaq; expellat ne pro sanitate in salubri morbo necem inferat patienti.

Capitulum .cclxxxii. ostendit salutifere medicū ī morbi curatōe cōtrariū subito & uehemēs nō debere applicare: sed paulatim semp & ordinate.

Et si necesse sit medicū cū cōtrario semp in curatione pcedere ut in superiori capitulo dixim⁹ nō quomodolibet tamen id facere licet. Imprudēs enim & ignar⁹ & omnino q̄ citissime expellendus medic⁹: cū potius p fenestras domus eiiciendus foret: si diuinū id pmitteret preceptū: fortissimū subito cōtrariū iducet sic citius estimās sanare patientē. Scientificus autem & honorādus medicus id minime facere presūmet quinimo paulatim & securissimo cū quodā ordine pcedet memorās q̄ nō alia incedēdū est uia dicente Hipocrate in secūdo afforismogz afforismo .li. Secūdū multū & repēte euacuare aut replere aut calescere aut infrigidare aut aliter quomodolibet corpori mouere fallax est & omnino naturā inimicū paulatim uero certū & ex alio ad aliud transire nō aliter decet. Et gal. i. tertio tegni textu comēti. lii. Medici qdē dispositiones corrigere debēt ex multo studio paulatim trāsferentes in melius quoniā nō substat natura repentinās imutationes. Et in quinto de ingenio sanitatis. c. ultimo. Oportet nos incipere a puis & minimis medicinis quibus nō preualentibus fiant fortiores & magne quod cōgruit passionibus in quibus patiētes securi sunt de uita: sed his in quibus infirmus morit⁹ minime imo fortioribus indigem⁹. Et in sexto Therapēticā. c. sexto. Alteratio quæ paulatim fit nūq̄ petit dolorē facere: sed necessariū est repentinam simul & uiolentā fieri trāsmutationē si debet aliquis dolor fieri. Quod etiā sensit princeps in quarta primi. c. primo cū dixit. A debilibus oribus ad fortiora est procedendū quando debilio ra nō sufficiūt & in prima tertiū. c. xxviii. Oportet inquit: ut incipiamus a debiliore et gradatim pcedamus donec sciam⁹ ex dispositione egritudinis q̄ ipsa iā sit abscessa. Et in tractatu quinto. c. xiiii. eiusdem ait. Oportet quidē ut incipias a debiliore unctionū & uidere si cōserat: & si nō adde & pmuta te ad aliud quod illo sit fortius: & in secunda tertiū. c. primo. Oportet ut a faciliore incipias & gradatim pueas ad illud in quo sit uirtus equalis: & in. c. quarto eiusdē inquit. Nō pperes in usu medicinæ fortiori in principio rei imo tarda. Idē quoq̄ uoluit in. xviii. tertiū tractatu secūdo. c. iiii. dicēs. Cū potes curare cum eo q̄ est minoris acuitatis non intendas ad aliud qd sit acutius Cuius quidem ratio est ab eodem assignata in. xiiii. sen. eiusdem tractatu q̄rto capitulo. xiii. sic scribēte. Oportet ut nō sit subito quod scilicet facis: imo secūdū uices nā illud quod subito ē: mortale est. Quæ fuit Agz. sentētia in prima pblematum pblemate. viii. dicētis. Mutatio uehēmēs corpora corrūpit: & propterea nō est subito alterandū neq̄ repēte euacuandū cū euacuationis supfluitas innati caloris naturā destruat ut dixit princeps in primo cap. nonis sen. Doctrina: sūma: & c. secūdis. & quarta pmi. c. tertio. Ois euacuatio quæ est supflua secūdum

plurimum febres generat: & ideo cōclūsit in quarta tertiū. c. quinto circa finē. In euacuatione conuenientius est ut multiplicet⁹ numerus eius & minores q̄ titas ei⁹ omni uice q̄tenus cōseruet uirt⁹ cuius simile uoluit in. xiiii. tertiū tractatu quarto. c. xiiii. cū ait. Rectius quidē est ut euacuatio non fiat in uice una subito & cadat uirt⁹: imo paulatim ne ipsa pueniat ad multā debilitatē. Et ideo cōclūdam⁹ cū gal. in. vi. Therapēticā. c. quarto sic scribēte. Si euacuatio & alteratio fiat paulatim opus erit sanatiue artis. Si uero repente & secūdū multū minime. Quāobrem si rationabilis fuerit medicus ex hoc dignosce⁹ q̄ cū alterabit a faciliorib⁹ inchoabit. Si uero euacuabit p flobothomiā: farmatiā uel aliā huiusmodi secūdū uices multiplicatas & nō semel materiā eradicabit. Qui autem hoc nō obseruauerit pro quo tantū laborauit⁹ & nō sine causa: minime debet p sanitatis restitutiōe rectineri: quare & cetera.

Capitulū. cclxxxiii. ondit ratō abile medicū nō debere ad ppinādū solutiua festinare: sed pri⁹ corp⁹ lenire: cānales apire & humores digere.

S igitur paulatim ut iā dixim⁹ in curatione pcedendū est cōsequenter ad fortē aliquid euacuationē nō ita repēte pcedendū est ut quidā Emperici cōsueuerūt ad multa & grauissima perducētes corpus nocumēta eo q̄ etiā in principio morbi omni altera postposita cōsideratione materiā infirmitatis intendāt euacuare. Per quod quidē eoz imperitiā unicuiq̄ facile declarant. Sapientes uero nequaq̄ id psumūt eo q̄ ex libroz studio recte quidē intelligūt q̄ prius leniēda sint corpora & pori aperiendi & cānales dilatandi: humoresq̄ digerendi & ad euacuationē pparandi & precipue cū materia non extiterit furiosa. In principis ergo infirmitatū cū clisteribus pcedūt scientes q̄ enema est medicamē nobile in expellendo supfluitates quæ sūt in intestinis ut princeps ait in. xiiii. primi. c. xvii. Similiter in prima quarti tractatu secūdo. c. vii. cū inquit. Quod magis dilectū est apud me est administratio clisterioz: secūdū utilitatē qua indiget in uirtute id est secūdū ultimā utilitatē. Et in. c. iiii. eiusdē tractatus. Clisteria sūt magis dilecta in principio egritudinis q̄ solutiua alia: qd sensit Hipocrates i libro de farmatis circa finē cū ait. Si quē oportet clisterizare cōgruit quotiescūq̄ uolueris: min⁹ enī piculosū ē q̄ farmatias purgatiuas tradere. Cū ipsis ergo & similibus medicus utilis & sciētiss⁹ ante purgationē leniet corpora ut obediāt Hipocrati in secūdo afforismogz afforismo nono dicēti. Corpora ubi q̄s uult purgare oportet fluxa facere. In cui⁹ gal. inqt. Subtiliādi sūt hūores grossi & uiscoli & etiā sūt aperiēdi pori. i. cānales q̄b⁹ ualeat currere & medicaminib⁹ extrahi & expelli facile tē

perata medicina qua nō cōturber natura. Quod q
neglexerit & ad medicinā tantum intenderit hūo
res grossos & angustiosos reddit & cū nimis tortu
ris defectionib⁹ quoq; & uertiginibus multis & pal
sibus inordinatis & his similibus. Digeret ergo me
dicus sapiēs hūores memorās quod dixit Gal. i ter
tio Tegni tentu comēti. lxxxviii. Digestio facit cel
sare putredinē manēte substantia: & i libro prio de
crisi. c. viii. cū inqt. Nō expedit tibi ut administres
medicinā solutiua nisi postq; digesta est egritudo &
nō in principio ubi cruda est materia oportet ut ad
ministres illud quod nō iain⁹ sēsit Auicē. in quarta
primi. c. iiii. dicēs. In cronicis egritudinib⁹ maturatio
tātū & nihil plus expectandū est & in acutis etiam
egritudinibus maturationē expectare melius est &
scipue cū quiete fuerin⁹ quod si mobiles extiterint
tūc ad euacuādū materiā festinare erit melius quoni
am impedimētū motus eius est maius q̄ sue euacuatio
nis nōcūmētū anteq; ipsa sit matura & pprie cum
humores fuerint subtiles & in cōcavitatib⁹ uenage
Et infra subiūxit. Cū hūor fuerit i uno mēbro cōphē
sus nlsb⁹ mō moueat donec maturet & essētiā habe
at rēpatā. Et itege p⁹ aliq; subdit. Illud qd̄ magis cu
stodire debem⁹ in euacuatione est cānaliū habitudo
ne ipsi sint clausi quod tibi possibile erit si ante ma
turationē uentrē soluas idest materiā cū leuibus mi
nuas. Et in quarto eiusdē. Ante q̄ uentris fiat solutō
aut uomit⁹ p̄mittenda est humoris subtiliatio q̄ eu
acuandus est: & āplificatio cānaliū & ipsore aptio
quoniā hoc ē ex eo qd̄ corp⁹ a pēa secuz reddat: &
in. e. sequēti. Ex causa timorosi est ut medicina uen
tris solutiua sumat sece in intestinis existente sicca i
mo expellēda est saltē cū clisteri aut iure mollicati
uo. Et sic innuit nobis p̄ hēc q̄ dixit quantū lenitio
ante uentris solutionē sit necessaria. Quantū autem
digestio humoris euacuandi sit oportuna satis equi
dē patefecit cū in pria quarti tractatu secūdo. c. vii.
seripsit. Nō euacues materiā indigestā i calido neq;
in frigido nisi pp̄ necessitatē. Et infra. Si nō ē dige
stus humor nō moueas nisi in principio: apud statū
nero nō moueas aliquid donec uiueat natura & di
gerat: quē sūt Hippocratis sentētia in primo affor
ismo afforismo. xxii. dicentis. Digesta medicari &
mouere non cruda nisi in p̄ncipio fuerit furiosa &
ceca. Ex quib⁹ satis appet qd̄ nō sit festinādū ad me
dicinas exhibēdū solutiuas imo paulatim & ordia
te pcedēdū. s. pus leniendo: apiendo mollicando
subtiliādo & hūores crudos digerendo. Quē q me
dicus ordinē nō obfauauerit irregularis & penitus
inutilis dicet & min⁹ ad restaurādā sanitatē amif
sam idoneus: quare & ceta.

Capitulum .cclxxxviii. ostendit bonum medicum
debere etiam in processu non semel causam morbi
eradicare: & declarat quas in egritudine naturali cu

ratias intentōes oportet ipsū obfauare.

VT medic⁹ sapiēs meli⁹ dignoscere⁹ no
bis uisū est & hāc inter alias ei necessari
as cōditiones anotare debere. sūt postq;
cognouerit morbi materiā digestā eē &
cānales aptos fore & ceta. Oia q̄ sup⁹ dixim⁹ p̄pa
rata adhuc egritudinis materiā nec totā nec multā se
mel educere p̄sumat imo paulatim a leuioribus et fa
ciliorib⁹ incipiēs: ad fortiora & uberiora pcedat un
de si p̄ flobothomiā: farmacū uel p̄ uenitū aut aliē
quomolibet euacuare uoluerit debet sp̄ animaduē
tere et grādū cū diligētiā attēdere ne uirtutē p̄sternat
uel mēbra debilet multā semel aut bis ēt euacuatiōne
opando: sed poti⁹ sit sollicit⁹ de educatiōis materiē
pitōe: ut sciētificū decet opatore: dicēte Auicē. i q̄
ta terti. c. v. circa finē. In euacuatione cōueniētius ē
ut multiplicet numer⁹ eius & minores quātitas ip
sius oī uice q̄ten⁹ cōfueat uirtus: & in. xlii. eiusdē tra
ctatu quarto. c. xlii. Oportet ut solutio uētris nō sit
subito imo fua uices nā illud qd̄ subitū ē: mortale ē
& post aliq;. Rectius quidē ē ut euacuatio nō fiat ui
ce una subito & cadat uirt⁹ imo paulatim ne ipsa p
ueniat ad multā debilitatē. Quod ēt sēsit Rasis in li
bro de egritudinibus iundurage. c. vii. cū dixit. Et ca
ue in purgādo melācolia & q̄libet aliū. s. humorē &
scipue grossū: quia nō debes semel purgare: sed sepe
isti. n. hūores nō ducēt in multa quātitate i una pur
gatiōe. Quē fuit gal. sentētia in prio Terapēticē.
c. ultimo. dicētis. Oportet quidē nō repēte neq; se
mel fortib⁹ tēptare sanare farmatiis: sed tēpore ma
gis caute. i. paulatine: & sūt Hippocratis in prio affo
rismo: afforismo tertio cū inqt. Cōpressiōes. i. eu
acuationes ad ultimū ducere fallax ē: sed qualis natu
ra fuerit sustinētis ad hoc ducere sūt & inanitiōes
ad ultimū ducēt fallaces. Ex qbus euidentissime ap
paret qd̄ nō tātū ab euacuatiōe multa p̄ farmatiā se
mel facta debeat uerus sanitatis restaurator abstin
ere neq; ēt ab aliis oibus subitis euacuatiōib⁹ & p̄ ma
xiā a multa & suphabūdātī flobotomia: materia n̄
existēte furiosa ut in sinocha. Et q̄ ita sit satis ex do
ctrina Principis patet dicētis in q̄ta primi. c. xx. Ad
sumū meli⁹ ē ut flobothomiā uices sint multe q̄ ut
ipsi⁹ quātitas sit multa & infra. Ex iuramētis secū
datiōis ē qd̄ flobothomati uirtutē cū p̄fectione sūe
euacuatiōis q̄ est necessaria cōseruat. Et in p̄ma ter
tii. c. vii. Nō extrahas totū qd̄ ē necessariū ex sanguī
ne pp̄ egritudinē aliquā significantem ei⁹ extractio
nem immo rectine ex eo aliquid ut resistat illi egritu
dini: & in prima quarti tractatu secūdo capitulo
septimo similiter ait. Et cōsiliū quidem meum
in flobotomia est ut dimittantur quantum possi
bile ē. Si autē nō ē possibile tūc multiplicatio nūe
ri est melior multiplicatione quantitatis: oportet
enim ut nō euacuetur sanguis multus subito quo

niam euacuatur multum de eo cuius non est necessaria euacuatio & quia debilitatur uirtus & cetera. Parciatur itaq; sapiens medicus flobotomiā: cū ipsa necessaria fuerit: & similiter farmatiā sicut & quālibet aliā euacuationem totiens replicabit usq; quo totā materialis egritudinis causam absciderit qm̄ meli⁹ esse sic interpolando pcedere cognoscat: q̄ uelle totā simul & semel morbi materiā euacuare: Imperit⁹ aut de quo minime confidendū erit hac nō utet diligētia: & ideo perducit infirmū si debilis fuerit ad mortē. Et si fortis ad maximā sui corporis debilitatē ob uirtutis resolute p̄strationē ad aliqđ euacuationis genus subito factū: cōsecutā. Ratiōabilis uero hūc in errorē nequaq; incidet eo quod canones medicinales obseruando paulatim & ordinatissime in egritudinis remotione: & sanitatis inductione pcedet curatiuas huiusmodi intētiōnes obseruans in morbo materiali nā post cōuenientis in q̄litate & quātitate: diete ordinationē: primo leniet uētrē cū elisteriis & huiusmodi. scđo si expedit flobothōare faciet infirmū. tertio loco digeret cām antecēdētem morbi factū cū leuib⁹. q̄rto minorabit illā cū facilibus solutis. v. cū fortiorib⁹ pcedet digestiuis & aperientib⁹ magis si op̄lationū apertio oportuerit. vi. cū potentiorib⁹ nō tñ uenenosis: materiā egritudinis eradicabit farmatiis. vii. diuertet: si quid a loco patiente diuertit fuerit necessariū. viii. autem reliq̄s materiē p sudorē urīnā & huiusmodi nias resoluerē cōabib⁹. nono corrigit accidētiā q̄ curā nō puererūt. x. & ultimo q̄litate malā a morbo & eā cū im̄pssam remouebit mēbra cōfortādo debilitata & totū paulatim resumēdo donec patiens ad pristinam redierit sanitatem. Sic ergo sapientes medici procedit ordinate sicut ignari cōfusissime modo unū modo aliud irrationabiliter administrātes: Quare & cetera.

Capitulū. cclxxxv. ostēdit cognoscere medicū rationālē ex hoc qd cū predictis intētiōnibus pcedat & nō illico currat ad narcotica: ut empici: sed tātūmodo eis in extrema utaq; necessitate.

Rationalis & honorand⁹ medic⁹ p̄ctas in pcedēti. c. curatiuas obseruabit intētiōes i materialib⁹ curādis egritudinib⁹ acutis & cronicis salubrib⁹ si aliq; fortis timorē accidētū ei curā puerere nō cogerit & suū ordinē nō ipediuerit & scēlicet sp̄ egritudinis succēssū inueniet quēadmodū p cōtrariū empici & a tali ueritatis tramite & uere curationis mō deuiantes in saluberrimis etiā passionib⁹ & in fortissimis corporibus sepi⁹ & ut uer⁹ dicā sp̄ uidēt mortē aduenire. Et hoc qā nullū ordinē habētes in curatiōib⁹ suis eām negligūt & tātūmodo ad accidētū remotionē intēdūt ut sapientiores esse uideā & q̄ primū ad narcotica adueniūt & somnū patiētib⁹ inducūt ut eos illi eo libasse & q̄scere fecisse ab istatib⁹ iducēt ab illq; immerito cōmēdēt. Inde tñ postea nocuisse magis

& q̄nq; iteremisse cōptū ē sicuti in dolore colico & in aliis huiusmodi uidim⁹ sepi⁹ cōtingisse. Vñ tales medici postmodū uilipensī fuerūt ab oib⁹ & maledicti qā uerū curādi modū. s. cause abscisiōem nō intellexerē nec q̄tū piculi somnifera cōcipiant p ut de cet & oportet cōsiderarūt. Nec uiderūt Auicē. i. iiii. i. c. xxx. dicētē. In dolore colico & exhibitōe narcoticorū magnificat malus finis qm̄ materiā augmētāt & frig⁹ & cōgelationē & clausurā & i. i. iiii. c. xxviii. Alienatio a medicis uehēmētē frigidis factis ex eis q̄ sunt sicut p̄pauer & opiu & reliq; huiusmodi nō ē tibi necessaria nisi apud uehēmētē necessitatē & fortē dolorē. & in trac. ii. c. x. eiusdē tibi qd cōuenit ne declines ad narcotica q̄tū potes. Et in. c. xxviii. eiusdē. Si narcotica & somnifera tibi necessaria sunt p̄p doloris uehēmētā utere eis cū cautela & timore. Et in. iiii. tertii trac. primo. c. viii. Qñ doloris uehēmētia facit necessariā stupefacientiū adhibitiōē illa tñ q̄tū potes expelle. Quod si aliqđ eorū administras p̄p necessitatē administra illud fm̄ cautelā. Et in. c. xiii. eiusdē sic etiā reulit. In egritudinibus & doloribus uentosis nō est narcoticis utēdū sicut quidam presumptuosi q̄nq; audent administrare apud doloris uehēmētā ut inde sedet dolor in hora. Sed ipse post horam uehementius excitatur q̄ prius fuit p̄pterea quod prohibet resoluti uētositatem. Et in de cūa quarta sen eiusdē sic etiā scripsit in trac. primo capitulo. xxi. Quandoq; est necessariū somnere in potu stupefaciētia & cōfectiones opiatas recipiētes usquamum & philonium & ego abhorreo illā cū inueni⁹ ab eo iter. Et in. xvi. tertii. c. q̄rto. In narcoticis est timor: licet quandoq; accidat ut sint necessaria. Et quōcūq; sit nō oportet ut administrēt q̄ diut ab eis excusatio eē pōt qd si necessaria fuerit corū administratio nō exhibeat ei cui⁹ infirigidat corpus & debilitatur uirtus & apparet illud in pulsu. Si uero necessariū fuerit misceatur cū eis q̄ sit sicut castoreum & crocus & similia. Et iam testificati sumus nos uidisse q̄ supposuit sibi collirium ex opio & mortu⁹ fuerit. Et cum possibile est ut administrētur in collirio non administrētur in potu: & quando possibile est ut administrētur in emplastris nō administrēt suppositorium factum collirium. Et in trac. quarto capitulo secundo eiusdē sic etiā ait Incipientes sedare dolorem cum narcoticis componunt rem maximi erroris. Administratio enim narcoticorum non est curatio uera in aliquo & illud adeo quoniam curatio uera est incisio cause. Et stupefactio est confortatio cause & destruitur sensus per eam hac ipse. Ecce igitur quotiens hac de re p̄nceps Auicē. medicos hos bestiales admonuerit ut nō nisi in extrema necessitate talia administrēt periculosa quē si quādoq; legissent: quod faciunt nō auderent. Sed quia opera eius ne dum gal. & aliorum nunq; inspiciunt uolui hoc in capitulo loca omnia in quib⁹ hac prohibeat anotare ut si fortassis quod

nō credo hoc nostrum opus ad eorum manus peruenire: uidere possint & cognoscere suum errorem seipsosq; ab eo corrigere. Quod si fecerint ab altis hūc librū habentibus cognoscuntur: & ut eoz merebit ignorantia: magno cum de decore ex domibus expellantur. Periti autem & sapientes hoc non timebunt quoniam causam prius abscondere conabuntur predictis cū intentionibus nec unq; ad huiusmodi somnifera peruenient nisi cum uehementia accideris uirtutem sua fortitudine prosternentis: id exposcit: & tūc cū pronostico cautela & timore ea ad ministrabit & nō quomodocūq; sed ut supra Auicē. preceperat: quare & cetera.

Capitulum .cclxxxvi. ostendit quando postpositis dictis intentionibus curatiuis possit etiā rationabilis medicus ad narcotica: cum cautela tamē trāsire ne astantes & cetera.

D Ecrem⁹ hoc in .c. declarare quādo etiā rationabilis & studiosus medicus possit secūdū regulas medicinz narcoticis uti: ut per hoc astantes intelligant eū nō nisi canonicē & scientificē procedere & ipsum ab empirico secernere ualeant. Dicamus ergo cum Auerrois in .vii. colliget capitulo de sincopi accideret causa doloris: quod nō sit narcoticis utendū nisi cū infirm⁹ in articulo mortis esse reperit causa doloris. Tunc enim sedationi intendere oportet cū quibuscūq; remediis mitigantibus a leuioribus tamen incipiendo quibus nō cōferentibus ad narcotica & somnifera tandē deueniendū est & non ad oīa sed solūmodo ad correctā & cōsolatā cū suis bezaarticis licet peruenire dicere Auicē. in quarta primi capitulo .xxx. Stupefacientis complexionē cōsiderare debes & ipsius qualitatem & ut quod ex eo est facil⁹ donec & ut tribuas id quod est cū suis triacis compositū nisi res fuerit maxima quare forti indigeat stupefactione. et prius exteri⁹ erūt applicanda. Et sic etiam nō cōferentibus interius postremo in pauca quantitate & cū maximo timore & premissa pronosticatione propinentur ut dolor aut huiusmodi aliquod aliud fortissimū accideret sopiat & uirtus totaliter nō resoluitur cū dolor permaxime uirtutem prosternat dicitur Auicē. in primo canonis sen: doctrina .vii. sūma secundis & .c.xxii. Dolor uirtutē dissoluit & mēbra a suis propriis operationibus prohibet adeo ut mēbra spiritalia ab aeris prohibeat attractionē aut eius destruat operationē & facit eum interfectum & frequentem & oīno nō secūdū naturālē cursū. Et in primis calefacit mēbra & postea infrigidat propter illud quod resoluit et uincit de spiritu & uita: Et in iiii. primi .c.xxx. Omnis quidē dolor qui fit fortior interficit quoniam ex eo in primis accidit frigiditas corporis & tremor postea fit pulsus paruus: deinde destruitur: postea morit⁹. Et ppea dixit Rasis in diu

sionib⁹. c.xl. Tu nō dimittere debes ut eger tolleret dolorē quia facit incurere apostema & putrefactiōnē & corruptionē mēbri & cetera. Et ideo debet medici omni suo ingenio sedare dolorē primo cum rebus uere curatibus ipsum si eis possibile est quare res ut dixit gal. in .vi. afforismorū comēto. xxxi. sūt mediciter calide quoniam calefactiōis consuetudo est dolorem mitigare aliquandiu. Et in .vi. de ingenio sanitatis. c. ii. dixit: Aqua calida mitigat dolorem omnis apostematis: & in libro. v. de simplici medicina distinctione. v. c. primo sic etiā scripsit. Medici nā quare sūt uere sedantes dolorem oportet ut sint subtiles & caliditas earū sit maior quantitate quare intenditur sed euacuent & resoluant & rarificēt & subtiliēt & maturent & faciant procedere omne quod est choartatū & retētū in membro cū quo est dolor siue humor calidus sit siue uiscosus. In .ii. uero de febribus ad glauconē ait. Mediocrem dolorē sepe adhibita extrinsec⁹ calefactio uel euaporatio sola p se ipsam totū curauit uel minuit causam & cetera. Vnde Princeps in .ii. primi doc. ii. c. xxi. sic cōclūsit. Causa quietis doloris est aut quod cause ex qua prouenit existit contrariū & ipsam euacuat sicut anetū & li/ni semen cum super locū dolentem ex eis sit emplastrū: aut cū quo mollescantur & sit somnus & sensibilis uirtus ad suam reddit operationem sicut inebriantia aut quo infrigidat & stupidū efficit sicut narcotica sedans tamen certū est primum. Et ideo Medicus cū ipso aut aliquo sibi simili tentet pri⁹ sedare dolorē quare si nō cōtulerint & dolor magis atq; magis infestauerit adeo q; uirtutē deicere incipiat: tūc ad narcotica cū cautela trāsire dēt eligendo ex eis q; magis correctā sūt & ab auctōnib⁹ comēdata & primo exterius apponat & postremo per os exhibeat & in modica quantitate & grandi cū timore ut diximus postq; aliud ei cōtulisse nō pcepit. Si ergo rationabilis medic⁹ poterit somniferis uti ne uirt⁹ omnino prosternat de qua tū sollicitus esse debet ut supra declarauim⁹. In simplicib⁹ itaq; & materialib⁹ morbis tali cū ordine predictisq; cū intentionibus sanitatis restaurator pcedet & in hoc ei⁹ sufficiētia demonstrabit quēadmodū cōfusa & in ordinata curatio irregularē & minime pro inductione salutis egri retinendū ostendit: quare & cetera.

Capitulum .cclxxxvii. ostendit qualiter cognoscendus sit regularis & sapiens medicus ex curatiōe complicatarū infirmitatū.

Q Via nō modicū facere ad salutis & uite cōseruationē existimam⁹ scire medicum sufficientem & ad curationē idoneū cognoscere in cui⁹ manib⁹ eger cū fidutiā reponatur p multa in hoc opere capitula conati sumus id ostendere ne quis in huiusmodi electione necessaria deciperetur permaximē autē perimmediate

precedentia in quibus declarauimus qualiter medici peritia ex processu & ordine curationis sue in simplicibus morbis dignosci possit in hoc autem pro huius materiei complemento dicemus quomodo etiam per complicatas egritudines curationum doctum & honorandum in docto & equiuoce medico: astantes discernere ualeant. Presupponamus ergo quod plerumque contingit. scilicet quod in patiente non solum una sed due uel tres aut plures sunt egritudines coniuncte ut putrida cum ethica: terciana cum colica & renum ex coriatione uel sorda cum stomachi debilitate & dolore matricis & huiusmodi sicut per sepe accidit. Stante ergo una istarum complicationum dicamus quod sapiens medicus debet canonice & regulariter procedendo: unicuique harum passionum attendere inequiliter tamen nam fortiori magis: & minus debiliore dicente Auicenna in .iii. primi doctrina. ii. c. xii. In primis oportet maiorem habere sollicitudinem de re quae maiorem incurrit terrorem regendo illud etiam quod est sub ea. Et in .iiii. primi. c. ultimo. Cum multe coniunguntur egritudines ab ea incipere debemus in qua una harum trium proprietates existit. Una earum est quod alia sanari non potest antequam ipsa sanetur sicut apostema & ulcus cum coniunguntur: medicamur enim apostema donec complexionis malitia quae cum uenit remoueat absque cuius sanatione ulcus sanari non potest: postea uero medicamur ulcus. Et secunda earum est cum una egritudo causa fuerit alterius sicut cum accidit opilatio & febris: medicamur enim opilationem prius: deinde febrem & si nobis necessarium fuerit opilationem aperire cum eo in quo aliqua existit caliditas non curabimus de febre: quoniam impossibile est ut febris remoueatur causa ipsius remanente. Tertia uero cum fuerit una earum de qua maior sollicitudo sit habenda sicut si coniungatur sinochus & paralisis medicamur enim sinochum extinguendo & si obotomado & paralisi non curabimur. Cum autem egritudo & accidens coniunguntur a sanatione egritudinis incipimus. Et si accidens superauerit tunc accidentis curam habebimus & egritudinem non considerabimus sicut in colica damus stupefacientia propter ea ut doloris fortitudo remoueat licet ipsi colice impedimentum faciat & cetera. In .iii. quoque tertii canonis tractatu. c. xxiiii. sic ait. Cum due coniunguntur egritudines oportet ut uehementiore earum diligenter attendas. Quod etiam uoluit Rasis in libro de egritudinibus iuncturarum. c. iii. cum inquit. Primo medicandum est rei periculosiori. Et Auerrois in .vi. colliget. c. de conseruatione corporis cuius membrum est distemperatum sic etiam scripsit. Stante egritudinis contrarietate ut stomacho frigido & epate calido in talibus indigemus regimine mixto & plus instare distemperantie periculosiori. Et in .vii. libro eiusdem. c. de cura febris effimere cum fluxu uentris inquit. Medicus in hoc prouisor esse debet ut resistat ei quod plus est timendum quae fuit Galeni sententia in primo afforismorum comento. xvi. dicentis. Duo

rum morboze fortior medicandum est prius altero tamen non neglecto. Sic igitur sapiens medicus sua cum prudentia sinceroque iudicio in curatione complicatarum infirmitatum de ea magis erit sollicitus passione quae maiorem inducit timorem & quae gradiorum solet uirtuti lesione afferre quaecumque res illa fuerit siue dolor aut sin-copis aut accides anime aut uigilie superflue aut fluxus immoderatus uel alia huiusmodi uirtutis prostrata quae rem cum medicus sedauerit & uirtus deinde restaurata fuerit: febris uel alteri secum coniuncte passioni principalius poterit attendere prehabitis obseruando curatiuas intentiones & sic domino concedente unamquamque salubrem infirmitatem scientifice curabit & cetera. Qui autem compositas egritudines altero tramite quam dictum sit: curare tentauerit & preaductis auctoribus non obedire presumpserit pro bestiali aut fatuo periculosissimoque habeatur. Bene igitur aduertat egrotum astantes ad haec quae scripsimus ut ualeant peritos ab imperitis discernere quoniam hinc tota salus totaque uite conseruatio consistit. Nec homo reperitur qui semel saltem si non semper: hac non indigeat obseruantia quia medicorum nonnulli reperiuntur qui diuersis eorum astutiis: & si nihil aut parum quippe intelligant: in famam tamen deueniunt ut in libri huius. c. vi. declarauimus a quibus permaxime cauendum est quoniam & si medici dicant: equo ce tamen nomen illud intelligendum sicut imprologo physicoque inquit Auerrois quod homo predicatur de homine uero & de homine lapideo sic etiam secundum diuersas rationes & ly medicus predicari solet quod sensit Hipocrates in libro de lege dicens. Medici numero quidem multi opere uero pauci. Et ideo replicamus iterum ad uocandum medicum bene considerent astantes & postquam aduenerit ad omnia quaecumque faciat & ordinabit quam diligenter animaduertant quoniam pauci medicorum regunt infirmos regimine recto ut Galen ait in .i. de ceticis. c. vii. quare & cetera.

Capitulum cclxxxviii. in quo auctor se primo de quibusdam excusat: deinde praefens opus exponit omnium maiorum patrum censuram.

Iam absoluius qualiter hominum unusquisque dum sanus fuerit: in sua ualeat sanitate conseruari & pariter quomodo cum iam egrotauerit: suam possit salutem amissam recuperare: quemadmodum ab huius operis initio uelle dicere promiseramus. Quae satis facere pro praesentis negotio de salutis scilicet conseruatione arbitramur. Vnde plura scribi hac de re superflua & minime necessaria uiderentur quam ob rem haec quae iam dicta sunt: sufficere uolumus & pretermittere longas admodum & tediolas: quae dici possent philaterias eo quod sua cum prolixitate permolestae quidem narrate & inutiles penitus efficerentur dicente Auicenna in .xv. tertii. c. vi. Non est in prolongatione sermo-

nis utilitas. Et per hoc intēdimus primo de amplio
ri huius libri quantitate nos excusare per itēdem
etiā de hoc quod dubitationes: quæ circa auctore
dicta oriri poterant: nequaquā mouerimus. Quod
nō aliam ob causā fecimus nisi ut legentium men-
tem a re iam incepta minime diuerteremus & ne ni-
miū tractatus noster prolongaret. Impossibile nāq;
uideret: ut questionū solutionibus intellectus huma-
nus aquiescat nisi ante illas distinctiones & presuppo-
sita pro cōclusionibus necessaria predispōant &
super illa deinde respōsiue conclusiones fundentur
Et demum ad arguta: ut fieri solet: respondeat. Hæc
autem paucis ut quilibet intelligit minime possunt
expediri. Ne etiā meipsum a proposito deuiarem
& ad artes alias transire: eas q̄ libētissime posterga-
ui questiones: quoniam plurimum solent medicum
impedire & ipsū a medicina diuertere: ut uoluit prin-
ceps in prima quarti capitulo primo cū iquit. Occu-
patio in contradictionibus est illud quod nō cōfert
in sciētia medicinæ aliquid & facit medicū procedē-
re ex arte sua ad inquisitiones quæ fortasse impediūt
ipsum ab arte sua. Et propterea dicebat gal. in libro
primo de simplici medicina distinctione. iii. c. v. Ca-
ue ut nō ponas te ipsum loco eius qui facit hesitare
& apt⁹ est implicari in questionib⁹ plenīs dubitatio-
nibus & cetera. Volum⁹ etiā hac in parte excusatos
eē quod in aliquib⁹ dissentientes ut in gradibus me-
dicinarum simplicium & in aliis quibuscūq; discordes
antiquos nō cōciliāuimus quoniam id difficillimū
onus & longe nostris humeris impar esse cognoui-
mus ex eo quod uoluit Rasis in. vi. suorum afforism⁹
more dicens. Cū doctores antiq⁹ in re aliqua non cō-
cordarūt graue est eorum rationē concordare. Et ut
omnia simul comprehendam⁹ ueniam a legentib⁹
humilime petimus rogantes ut pro sua benignitate
nos in cunctis habeāt excusatos. Quia uere scim⁹
& ita fore sine dubio fatemur quod singula quæ ad
psens negotium fuerāt necessaria nō adduxim⁹ nec
credim⁹ in aliquo ex adductis ob imperitiā & iu-
uenile iudiciū non errasse cum ita sit equidem ut Ra-
sis uoluit in. vi. suorum afforismorum allegato cum
ait. Hominis enim natura non euadit errorem ma-
xime in reb⁹ difficilib⁹. Quod clar⁹ nobis innuit
Gal. in libro secūdo memini capitulo de dolore capi-
tis sine febre cum inq⁹. Difficile est enim hominem
existentem nō peccare in multis: alia q̄dem ut igno-
rantem: alia autem ut male iudicantem: alia uero ut
negligenter scribentem. Et ideo ex tota mente: tota-
li corde: ac ex omnib⁹ animæ uirib⁹ rogamus exora-
mus & deprecamur medicos omnes & maiores pre-
cipue ut si quid hoc in opere male intellectu uel fuisse
a nobis interpretatū aut ad aliquod impertinens
de dictis auctorum: adductum inuenerint: id p⁹ sua
corrigant humanitate. Multoq; magis omni mētis
affectu scāmur reuerendissimos catholicæ fidei no-
stre p̄fessores Pontifices: Cardinales: Episcopos: ce-

terosq; omnes ad quorū manus ut spero: licet indi-
gn⁹ sit: noster hic tractat⁹ pueniet. ut si in eo minimū
aliquid iota: dei uel eius filii redemptoris nostri
mandatis contrariū uel diffōnū reperient: quod in
aduertentia nostra aut inscientia scripsissemus emē-
dent corrigant: quinimmo eradicent & abradant ut
omnino non remaneant & ut pro nihilo reputetur
& tanq̄ non dictū habeat. Si uero aliquid boni &
utilis hoc in opere inuenerint uolumus & si dicere li-
cet mandamus ut id nobis minime ascribant sed to-
tum creatori omnium attribuant quoniam ut Auēzo-
ar inq⁹ in sui teisir libro & trac. tertis. Omnis res p-
cedit ab illo qui est summe & ultime scientie: scili-
cet a deo uiuo & uero & benedictio: quod etiam uo-
luit Auicē. in libro de uiribus cordis capitulo secun-
do dicens. Quæcūq; perfectio & omnem bonum
non nisi a prima ueritate sunt quæ omnium bono-
rum prima est uniformis manuatio. Quare & cetera

Capitulam. cclxxxviii. in quo auctor altissimum
& omnipotentem deum deprecatur ut pro sua pie-
tate legentibus hunc librum sanitatem concedere/
re dignetur.

IN hoc penultimo. c. nihil aliud intendi-
mus nisi conuertere nos ex toto corde
ad altissimum omnipotentē ac sempiter-
nū deum: de quo ut gal. refert in libro de
uirtutibus aialib⁹ sic scripsit Plato. Ingenitū & pri-
mū ac maximū deū dicimus bonūq; nominamus &
nos omnes diligimus eū natura existentē talē ab eter-
no & nō factū: bonū a seipso penit⁹ enim nūq; fuit
factus cū semp fuerit ingenit⁹ & sepitern⁹. Ipse qui
dēut Hali dixit Abenragel in sui opis initio: Est pri-
mus sine principio & postrem⁹ sine fine terminato
q̄ creauit celos circūferētiales & stellas mouētes &
celū coopēs & terra sufferentē. Et est ille cui⁹ oēs
res quas uisus attingunt: & recipiūt cogitat⁹ & sen-
sus in oib⁹ signalibus & significatiōib⁹ demonstrant
dominū & uirtutē suā cuius saluatiōes sint sup⁹ eos
q̄ fideliter eū credūt. Ipse ē: ut princeps inq⁹ in. vii.
terti. c. i. Creator est sublimis & excelsus in cui⁹ ma-
nibus oīa existūt ut dixit Auenzoar in sui teisir pri-
mo. Et qui mundū regit & gubernat suo precepto
& uoluntate: ut idem ait in secūdo eiusdē. Et qui cu-
rā hēt circa omnia entia: ut scripsit Auerois in. xii.
Methaphysicæ cōmento. xxxvii. Hūc igitur deum
unū tantūmodo in substantia licet in personis trinū
ut canonici tradūt de cōsecre. distinctione tertia ca-
pitulo ultimo: & nos ipsum sic firmiter credimus:
confitemur: & adoramus & in presentiarum om-
ni cum humilitate: deuotione: & mentis affectu de-
scāmur: ut pro sua immēsa pietate infinitaq; miseri-
cordia nobis hoc cōcedere dignet⁹ q̄ hūcūq; pntē ha-
buerint tractatū legerint & intellecta obserauerint
thesaurum sanitatis cōsequi ualeant: consecutumq;

prudētissime sua inenarrabili fauente gratia confer-
uare. Non enim sufficit humanum propositum
absq; diuino subsidio: ut recte Theophilus inquit
Cū ipse quidem solus sit fōs uite: ut origenes ait: Et
ab eo nō solū uita & quæcūq; pfectio sed omne bo-
nū: ut in de uirib; cordis scripsit Auicē. procedat: &
ideo ab eo tantūmodo tale ac tam preciosum salu-
tis sensum rationabiliter exposcimus: tum quia ple-
na semper & redundantia sunt diuina beneficia nō
exiguo constricta munere sed uberi bonorū coacer-
uata congesta: ut Ambrosius inquit. tum etiam quia
ipse sol; largitur sanitatē corporū & uitam animarū
ut dixit. Auerrois in prologo canticorū. Eya ergo p
sua clementia cōcedat nobis quod petiuimus. omni
potens & miserator dominus qui nō reliq; queren-
tes cū ut ait Propheta. Quinimo dat petitiōes cor-
dis corū & ipsos cōfirmat cū ipse sit pfectior omni-
bus exgrentib; eū in ueritate ut in. ii. Ecclesiastici di-
citur. Cōfirmetq; ergo & cōtinue seruos suos prote-
gat admirabilis domin; noster qui nobis dixit ut lo-
hānes refert. Sine me nihil potestis facere qm̄ & si mi-
nuerit hominē paulomin; ab angelis: gloria & ho-
nore coronauerit eum & cōstituerit ipsum sup opa
manuū suarū. Et oīa subiecerit sub pedib; ei; oues &
boues uniuersas insuper & pecora campi: uolucres
eceli & pisces maris ut dauit inquit. Et similiter gal.
in. iiii. de iuuamentis membrorū. c. primo cū dixit
Homo est princeps & rex omniū animalū. Et ideo
fuerunt omnia animalia demissorū capitū apud ip-
sum & ipse sol; eleuati capitis & cetera. Attamen fecit
illū ex limo terre. Cantate ecclesia. Memēto queso
quod sicut lutum feceris me & in puluerem redu-
ces me nōne sicut lac multisti me & sicut caseum me
coagulasti & cetera. Et alibi. Memēto homo qā cinis
es & in cinerem reuerteris. Quod sensit augustin; in
c. lxxxvii. Enchiridion. Multoq; clari; Auerrois in
viii. comēto canticorū cū ait. Deus cuius nomē exal-
tes creauit hominē ex luto sicut testam figulī. Et iō
fecit illū facile alterabilē & corruptibilem seipsum p
prio consilio conseruare nō potētē & per conse-
quens diuina protectione maxime indigentem. Si-
ne qua profecto nullum regimen sanitatis: sicut nec
aliquod aliorū entīū: hominib; iuuare posset cū ita
sit equidē ut in. ii. teisir tractatu. iiii. uoluit Auēzoar
eū inquit. Scim; certissime quod spere & stelle & ma-
teria & forma & tēp; & loc; sunt res generate & crea-
te quare nullū profectū uel nocumētū possunt age-
re uel imprimere nisi precepto & uoluntate diuine
prouidentie: quid igit; pderit legentibus hoc nostre
opusculū in preciosissime sanitatis conseruatōe sub-
lato infinite bonitatis presidio? Nihil profecto de
nuo itaq; atq; iteq; sicut ab initio ex tota anima fon-
tem bonorū oīum deprecamur ut nos p sui infinita
pietate exaudire dignet; & cōcedere corporis & ani-
me salutē: opera libri hui; & cōsilio utentib; amicis
q; & parī inimicis nostris sit ppiā. Et per uiscera

sue profundissime caritatis om̄ib; uitā eternam ui-
uis fidelib; & defunctis clementissime largiatur ad
laudē & gloriam sue excelle maiestatis. Amen.

Capitulum. ccc. & ultimum: casum reddit huius; ter-
centenarii & gratias agit altissimo & sanctis eius
ob operis perfectionē.

Quia omnia in trinitate perfecta cōsistūt
ut uoluit Ag. in. xxvi. problematū pro-
blemate. viiii. dicēs. Finitur autem in tri-
bus omnia & minima in prima trinita-
te: & in primo de celo & mnudo textu cōmenti se-
cundi auctoritate pythagoricorū inquit. Cum om-
nia ex principio medio & fine constituta uideantur
propter quod a natura accipientes tanq; leges illius
& ac sanctificationes deorum trinatio utimur nu-
mero & cetera. In cuius comento dixit Auerrois: Se-
cundū istū numerū tenemur magnificare creatorem
remotū a modis creaturarū in orationibus & sacri-
ficiis: & ut ait Albert; super eo. Prisci patres in lege
antiqua utebant; trinitati in sacrificio deorū. s. turis
oblatiōe cantu & oratione. Numerus igit; trinitatis
est perfectus ut ubi supra probat. Et nos ipsum in le-
genoua & uerissima ponimus ipsum in maiestate di-
uina tres in ea credentes: & ita confitentes: personas
eē in unitate substantie & cetera hanc ipse. Cū ita sit ergo
rationabiliter in trinitate centenarii ad laudē diuine
trinitatis nos presens opus sigillabim; gratias quas
possumus & nō quas deberemus agentes patri & fi-
lio & spiritui sancto. Vnico infinito & glorioso deo
dicentel; cū Auicē. in prologo sui canōis in primis
Deo gratias agamus sicut sui ordinis celsitudo & be-
nefici ipsi; multitudo meretur cui; misericordiarū sup
oēs pphetas existūt. Et cū eodē in. xxi. tertii trac. p
mo. c. ii. dicēte. Sit ergo de; exaltatus qui uerax ē lau-
dabilis & benedictus & melior omniū factorum &
cetera. Sifr dicam; cū Hali Abenragel in initio ope-
ris sui de iudiciis sic scribēte. Gratias agam; uni deo
uictorioso: honorato: potēti creatori noctis & diei
detectori occultorum scientiarum & puritatū: ipsi
qui creauit: equauit: iudicauit: direxit: interfecit: uiui-
ficauit domino libertatis: mercedis: honoris: & re-
gni qui est primus sine principio & postremus sine
fine & cetera. Et in quarte partis eiusdē principio sic
etiam cum eo taliter scribēte dicamus. Laudatus sit
deus dominus uirtutis regni & luminis ipse quidem
apparens & ueridicus per manifesta experimenta
creauit terras: montes: maria: & cōelos circundan-
tes omnia & posuit stellas in eis mouentes se in si-
militudinem lucentium candelarum & posuit in
eis signalia pro temporibus diuidēdis & rebus aliis
ex qb; sit in sempiterna secula benedict; & i. vi. eius-
dem. Laudatus sit deus & regratiatus qui est domi-
nus boni: largitatis: sapientiarum & scientiarum ip-
se factor est & creator omniū rerū & per uoluntatē

& gubernationē eius manuteneat: ipse est principium
omniū rerū & tēporū permutator: per sui potentia
rexit cēlos & firmavit eos depressit terram & situa
vit eam: creavit omnes creaturas & omnia novit se
creta: creavit res & dedit illis finem: & postea iterum
creavit eas ipse sit laudatus & benedictus sicut con
venit magne nobilitati & altitudini sue. Et iterum in
viii. libri eiusdē parte. Laudat^r sit deus qui est domi
nus subtilitatu: nobilitatu: mercedu: pietatu: creator
omniū creaturaz: cognitor occultorum: rationū in
tellectu: & puritatu: recōpensator dānorū & occa
sionū: gubernator totius mundi & omniū rerū per
gratiam & virtutē suā: dator pluviarū per pietatum
eius: defensor eorū qui habent in eo fidutiam & cu
stoditor eorum qui se dāt sibi. Rex cui obediūt om
nes reges & eius potentia & glorie nō est finis: Ipse
potentiā dedit hūiliatib⁹ se sibi: & potētes hūiliauit.
Nihil ē cōtrariū iudiciis ei⁹. Nec est q^d suis factis cō
tradicat. Completus est omnis bonitatis & pietatis
ipse sit igitur laudatus ut cōuenit. Dicamus quoq^{ue} cū
Rasi i sui cōtinētis rubrica. Laus sit uni deo glorio
so: sublimi: uictoriofo & induratori: qui tantā nobis
gratiam pro sua inenarrabili clemētia concedere di
gnatus est ut librū hunc inenarrabilis quidē laboris
hac in iuuenili atate & sine ullo corporis nocumēto
& omnino sceleriter perficere potuimus. Non enim
cōcepissim⁹ sed perfecissim⁹ uirtutis est: ut super matthe
um Hieronymus inq^{uit}. Benedictū sit igit^r nomē do
mini ex hoc nunc & usq^{ue} in secula. Cuius in ore no
stro laus semper existat pro infinita beneficiorū ei⁹
multitudine. Quā nos inducit ad concedēdum cū
Gal. in libro. viii. de iuramentis membrorum capi
tulo tertio sic dicente. Nostra possibilitas est parua
secūdum quā debeamus laudare creatorem bonam
tamen ipse mentem nostram suscipiat. Beatissime pre
terea dei genitrici Mariæ semp uirgini & beatiss^{imo}
stolis petro & paulo ac omnibus sanctis & com
munis eorū precibus pro nobis exorant: gratias nō cō
dignas: sed q^{uas} possumus: habem⁹ agemusq^{ue} ex toto
corde dum spirabim⁹. Et sic finientes quod inchoa
uimus: dicem⁹ cū Gal. in. iii. de creticis sic in fine scri
bentis. Et iam peruenimus ad finē libri auxilio dei
& eius adiutorio cui sit honor & gloria per infini
ta secula Amen.

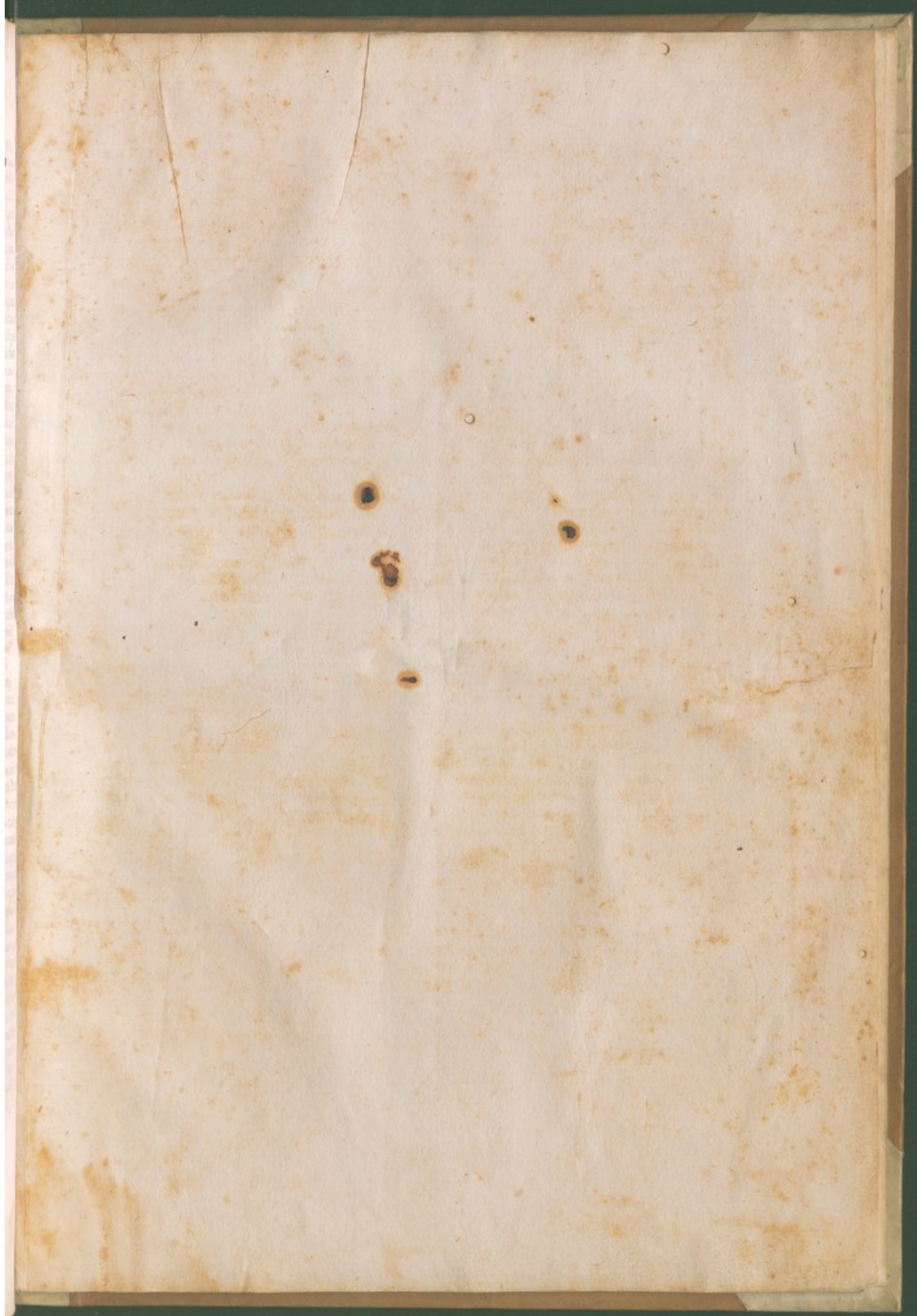
Diuino fauente numine. Ego Antoni⁹ Gazius pa
tauis medicorū oīum minimus die. xii. Augusti de
anno dñi. Mcccclxxx. p̄sens opus absolui. Ad lau
dem redemptoris nostri & ad tuam: & amicorum
tuorū utilitatem. D. M. obseruadiss. cui iterum atq^{ue}
iterum me cōmendo Vale.

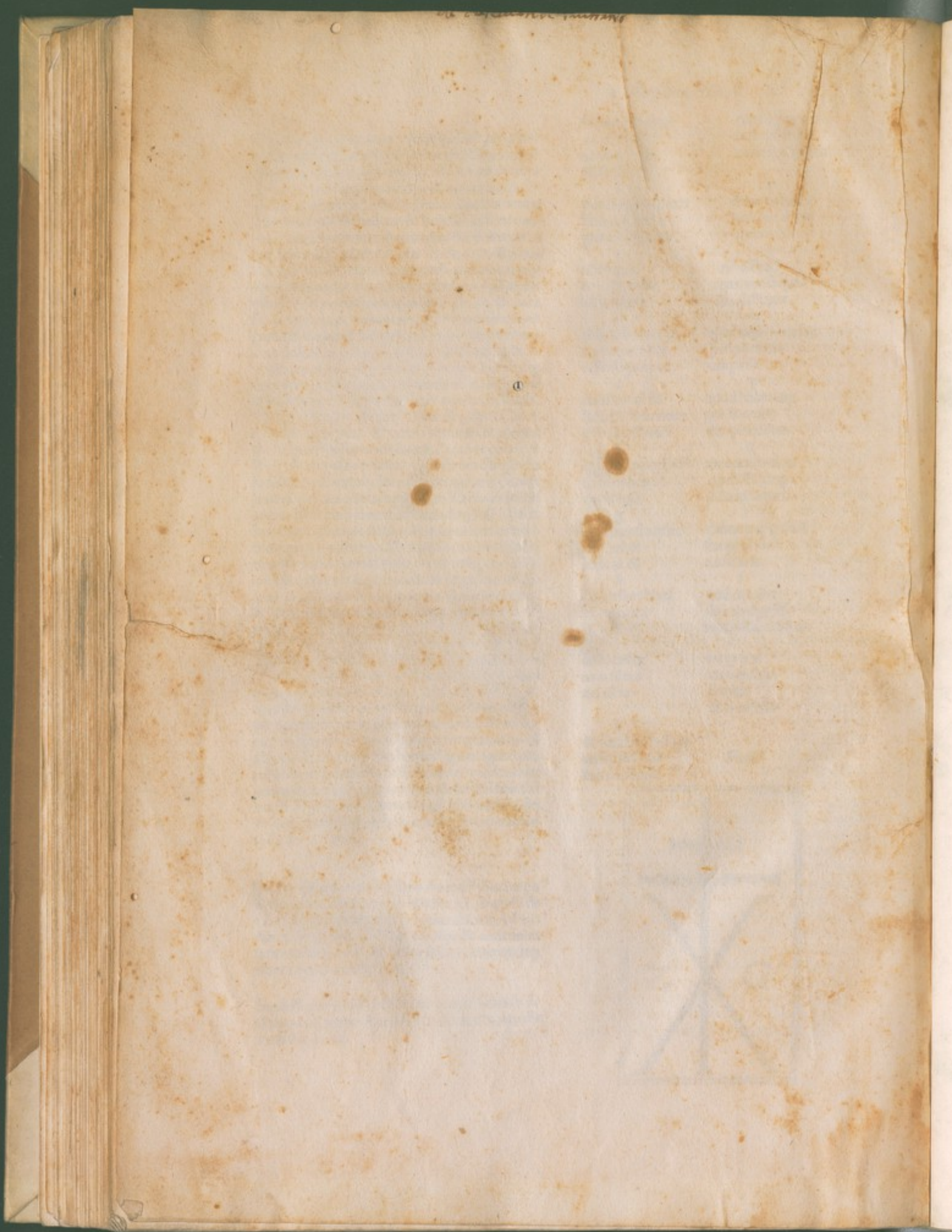
Impressum uenetiis per Iohannem de forliuio &
Gregorium fratres Anno salutis. M. cccc. lxxxi. die
xx. mēsis Iunii.

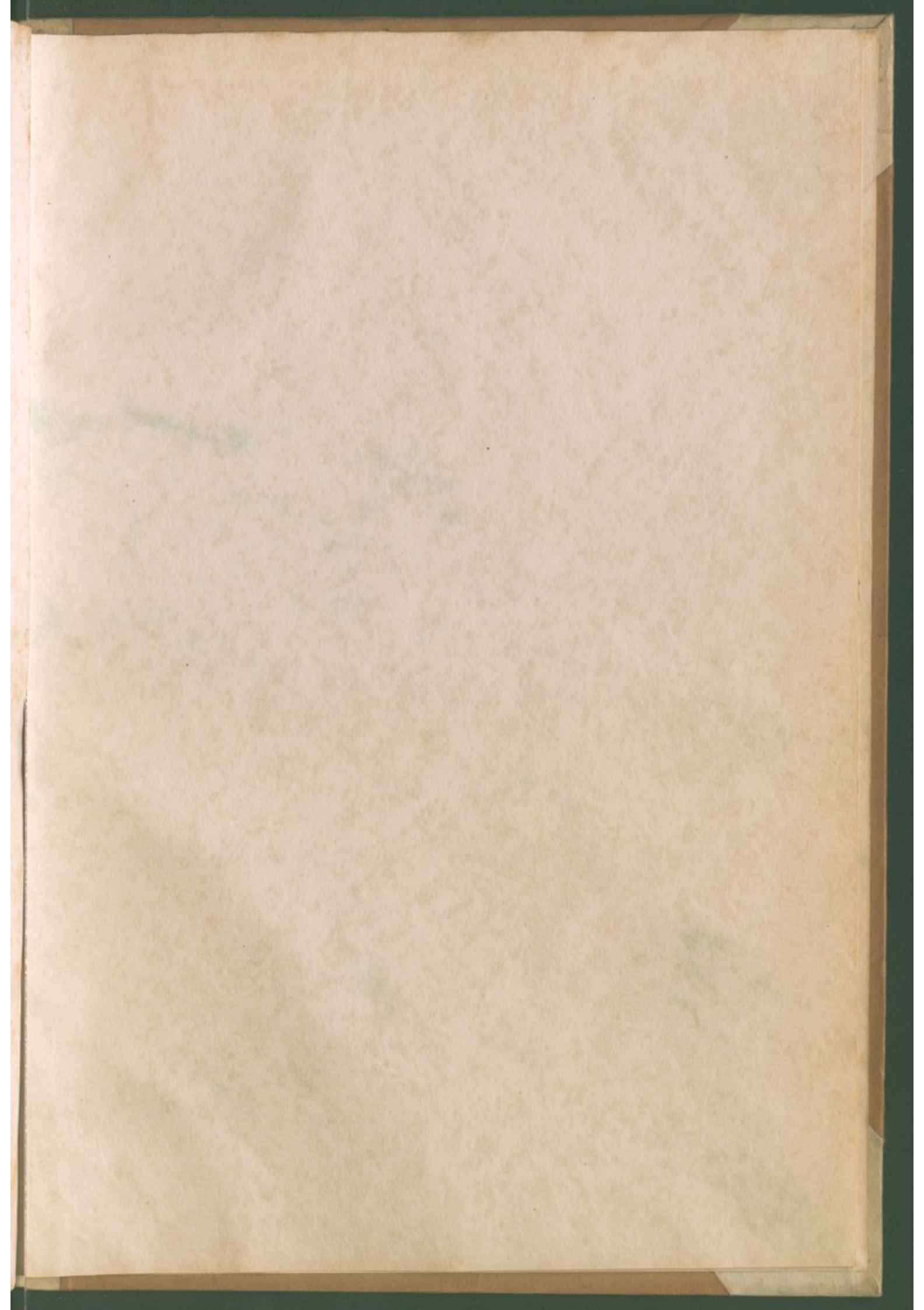
2 Registrum foliorū 1

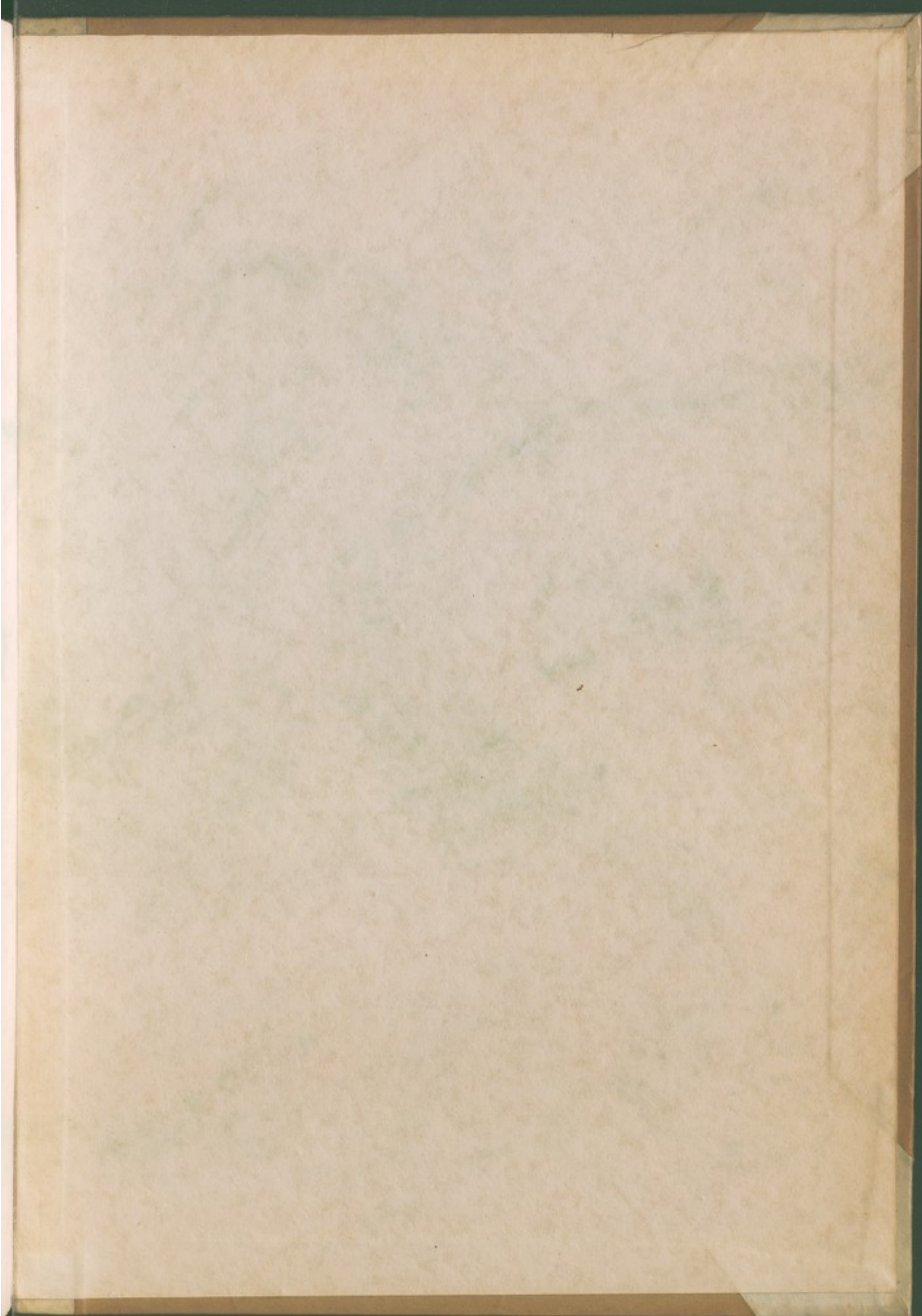
Florida corona	modo sunt cibus
rū calorib ⁹	tum quidem.
na uim oēm	melius nutrimento
& studiosi	
b	m
duodecimo dicens	charo comedie
sumunt ^r carnes	tum quod per
gimine sanitatis	uirtutis &
c	n
ubi supra	ei ⁹ assatio
rint timendū	quit massarguit
esset immo.	rius abstinere
d	o
distinctione. viii.	gationem foemine
sapor ponticus	pulsq ^{ue} tueatur
uiscolis propter.	uue passe
e	p
dabilius est &	quod habet tam
lidity & siccitate	grū & ambe
cilis digestiois	sibi prohibere
f	q
quā in regiōib ⁹	tur quod nullus
sciaticū morbū	aquis & prop
ces & ipsa	dulcem haben.
g	r
dubantenū nostro.	dōbeant appellari
sue carnes	fos morbos
certoz &	c. i. sic rese.
h	f
fluitatibus boni	tatē equalem
& uelociter	tionis digesti
ona elixa.	laudabilia existant
i	t
meliciens q ^{ue}	ret q ^{ue} sani
us existens	canonicū seu
tio est in	horage
	& si necesse
k	
& similiter radices	
xit lac desiccet	Finis
bus medicinis	

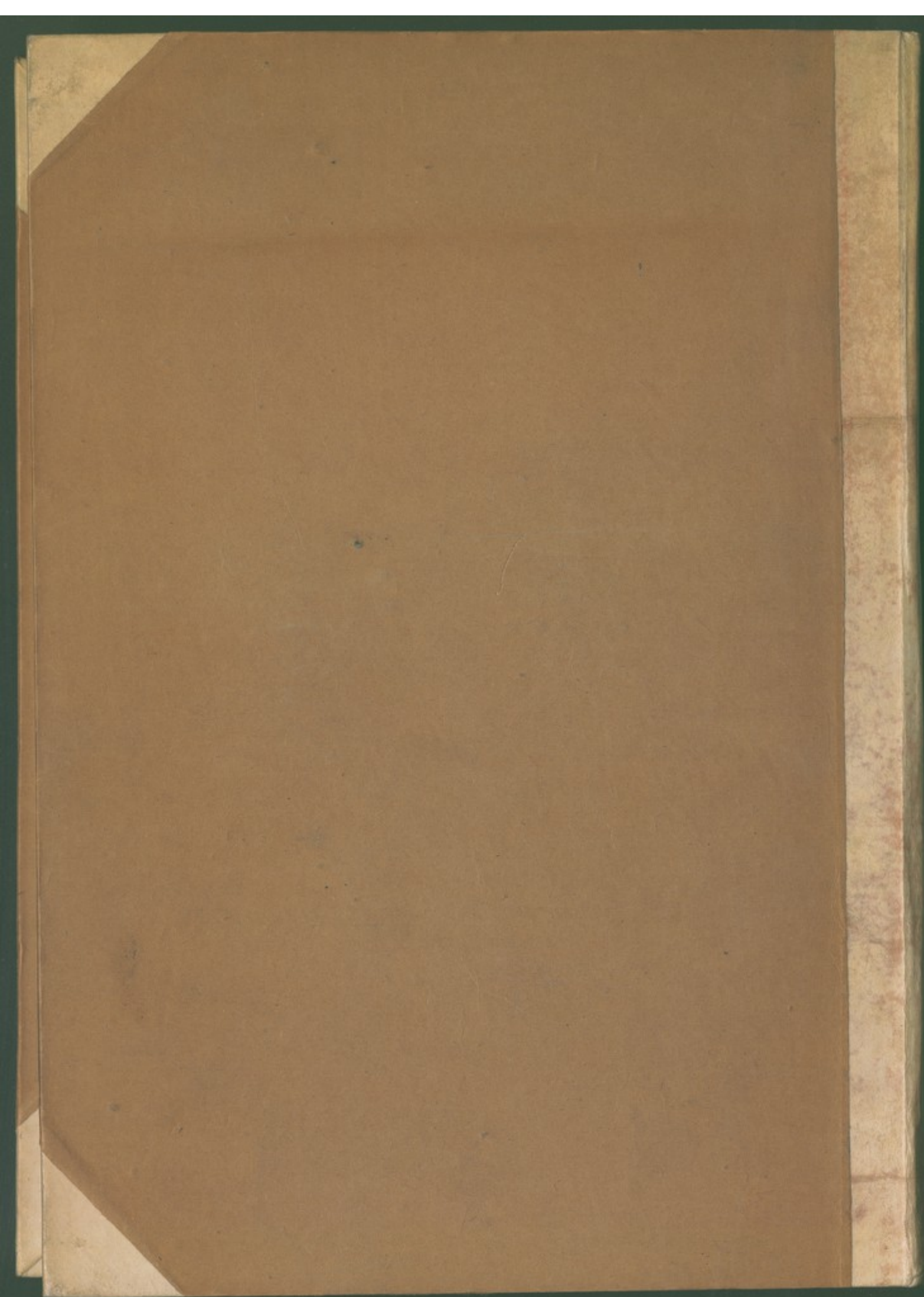

CORONA
FLORIDA
GAZETTE

1

Ven

2

1491

